

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

metis

Türkçe Sorunları Kılavuzu

Necmiye Alpay

Gözden Geçirilmiş
Beşinci Baskı



Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Başvuru
Türkçe Sorunları Kılavuzu
Necmiye Alpay

© Necmiye Alpay, 2000
© Metis Yayınları, 2000, 2013

İlk Basım: Kasım 2000
Beşinci Basım: Ekim 2015

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No. 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-292-5

Necmiye Alpay
Türkçe Sorunları
Kılavuzu

Gözden Geçirilmiş
Beşinci Basım



metis

İçindekiler

Sunuş 7

Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı Dolayısıyla 9

Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler 10

Kılavuz 11

İngilizcenin Tuzaklarına Karşı 262

Kaynakça 268

Sorunlu Örneklerin Alındığı Kaynaklar 270

SUNUŞ

Türkçe Sorunları Kılavuzu'nda, Türkçe konuşup yazanların karşılaştığı güncel sorunlar ele alınıyor: Yazım (imla) sorunları, söyleyiş (telaffuz) sorunları, yerinde kullanılmayan terim ve kavramlar, cümle yapılarındaki yaygın sorunlar vb. Kuşkusuz, çözüm önerileriyle birlikte.

Kılavuzun amacı, dil bilincinin gelişmesi yönünde ufuk açmaya çalışmak.

Türkçe Sorunları Kılavuzu, aranan bilgilerin kolaylıkla bulunabilmesi için alfabetik ve göndermeli olarak düzenlendi. Girişlere ilişkin açıklamalar, "Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler" başlıklı bölümde.

Dilbilgisi terimlerine yabancı olanların da yararlanabilmesi için, sorunların gösterilmesinde örneklere ağırlık verildi. Okur, *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'nda rastlayacağı dilbilgisi terimlerinden korkmasın; sorunlar, bu terimlerin yanı sıra, gündelik dildeki karşılıklarıyla ve örneklerle de tanındık kılınmaya çalışıldı. Örneklerin, tipik sorunları temsil etmesine dikkat edildi.*

İşin güçlüğü biliniyor: Türkçenin kuralları konusunda görüş birliği bulunmadığı gibi, bazı konularda neredeyse dilci, hatta yazar sayısı kadar "doğru" var. Bu arada, birbirinden farklı anlayışlarda çok sayıda yazım kılavuzu ve dilbilgisi kitabıyla karşı karşıyayız.

Türkçe Sorunları Kılavuzu için, varolan yazım kılavuzları içinde benimca en az sorunlu olanı, Dil Derneği'nin *Yazım Kılavuzu* ve *Türkçe Sözlük*'ü temel alındı.

Kaynakça'da göreceğiniz diğer kaynakların en akla yakın olanları, üniversiteye giriş sınavları doğrultusunda hazırlanmış olanlar.

* Sorunlu örneklerin kaynağını göstermekten amaç bağcıyı dövmek değil. Üstelik, sık sık başıma geldiği için, bu örneklerden bir bölümünün "dizgi hatası" olabileceğini biliyorum. Bununla birlikte, örnekleri kaynağında incelemek isteyen dilciler olabileceğinden, kaynak göstermek kaçınılmazdı. Yıllar önce bir yazımda örneklerimin kaynağını vermediğim için eleştirilmiştim (Bengi, s. 39). Dilciler, örneği yerinde (kendi bağlamı içinde) görmek istemekte haklılar: Her örnek, ister istemez bir cımbızlama oluyor; oysa dil demek, bağlam demek.

Sorunların saptanmasında kullandığım kaynakların başında ise yıllardır birikip duran notlarım geliyor. Türkçeyi yakın takibe almış Ömer Asım Aksoy, Füsun Akatlı, Işın Bengi, Feyza Hepçilingirler, Sevgi Özel, Yusuf Çotuksöken, Emre Kongar, Şiar Yalçın, Yurdanur Salman, Şengül A. Özerkan, Hakkı Devrim, Kemal Ateş, Ülkü Giray, Vural Sözer gibi yazarların da böyle yapmış olduğu anlaşılıyor. Kuşkusuz, kendi notlarımı onların yazı ve kitaplarıyla karşılaştırdım, katılmadığım noktalar da içinde, tümünden yararlandım.

Bu kılavuz elinizdeyken büyük olasılıkla *Yazım Kılavuzu*'na gereksinmeniz olmayacak. Buna karşılık, bu kılavuzun bir imla kılavuzu, sözlük ya da ansiklopedi olmadığı, Türkçedeki tüm sözcükleri değil, kullanımı sorunlu görünen sözcük, söz, söyleyiş ve konuları içermeyi hedeflediği unutulmamalı.

Kılavuz şu bölümlerden oluşuyor:

1. Ana dizin (s. 11),
2. "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı" başlıklı küçük dizin (s. 261),
3. Kaynakça (s. 267),
4. "Sorunlu Örneklerin Alındığı Kaynaklar" listesi (s. 269).

Kılavuza "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı" başlıklı bir İngilizce-Türkçe dizin eklenmesinin nedeni, Türkçe sorunlarının bir bölümünün İngilizceyle bağlantılı görünmesi. "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı", bu türden sorunları kaynağında sorgulamak isteyenlere yardımcı olabilir.

Kuşkusuz, bu kılavuzun sık sık güncellenmesi gerekecek. Kılavuzun kursosuz olduğunu düşünsek bile, bugün "sorunlu" görünen pek çok kullanım bir süre sonra yerleşik duruma gelip sorunlu olmaktan çıkacak, buna karşılık başka sorunlu kullanımlar doğacaktır. Kaldı ki kılavuzun şu halinin de herhalde pek çok eksiği ve kusuru vardır. Yeter ki işe yarayabileceği, eleştiri ve önerilerle geliştirilip düzeltilebileceği düşünülsün. Bu yönde işaret verip hatırı sayılır katkılarda bulunan Müge Gürsoy Sökmen, Semih Sökmen, Sedat Ateş ve Emine Bora'ya teşekkürlerimle.

Necmiye Alpay
İstanbul, 2000

Eleştiri ve önerileriniz için:
necmiyealpay@gmail.com

Gözden Geçirilmiş Yeni Baskılar Dolayısıyla

Kılavuzun düzeni ve kullanılan işaretler için ilk baskıda verilen açıklamaları bir sonraki sayfada bulacaksınız. Onlara eklenecek bir tek nokta var. Bu kılavuzun kullanımı kadar, imla kılavuzlarının kullanımıyla da ilgili bir nokta: Hangi sözler bitişik hangileri ayrı yazılacak diye bakan okurlar, ayrı yazılan sözlere ilke olarak kılavuzlarda yer verilmediğini bilmeli. Örneğin, "evsahibi" mi "ev sahibi" mi, "açıkdeniz" mi "açık deniz" mi diye bakıp dizinde bu girişleri bulamıyorsak, "ev sahibi" ve "açık deniz" biçiminde ayrı yazacağız demektir. Bu ilkenin fark edilememesinin bir nedeni kılavuzlarda açıkça belirtilmemesiye, bir nedeni de ayrı yazılan sözlere gitgide daha çok yer verilmesidir sanıyorum.

Türkçe Sorunları Kılavuzu'nun ikinci baskısına okurların katkısı büyük. Özellikle, ilk baskıdaki sayısız noktayı sorgulayıp bazılarını değiştirmemi sağlayan K. Deniz Ögüt'e; söyleyişe ilişkin açıklamaları eleştirip yol gösteren Yusuf Çotuksöken'e; eksikler saptayıp önerilerde bulunan Murat Demiraydın'a; "-gil" ekiyle ilgili katkısı için Ceren Alpay'a; mektuplarıyla ufuk açan Gürhan Uçkan, Halil Gökhan, N. Kumru, İsmet Güllal, Dr. Tuncer Yalçinyuva, Ahmet Kurtulmuş, Aynur Demirdirek, İpek Gürkaynak, Ergun Kocabıyık, Prof. Dr. Zafer Öztekin, Tevfik Taş, Mustafa Safi Beşe, Yaman Aksu, Doç. Dr. Mehmet Aydın, Beril Eyüboğlu ve Tevfik Turan'a; ve ilk baskıdaki gibi kitabın düzeni kadar içeriğiyle de ilgilenip önerilerde bulunan Metis çalışanlarına teşekkür ederim.

* Gözden geçirilmiş üçüncü baskı dolayısıyla Prof. Dr. Attila Akgül, Oktay Etiman, Emre Aköz ve Nail Satlıgan'a teşekkür ederim.

Necmiye Alpay
İstanbul, Ekim 2007

* Gözden geçirilmiş beşinci baskı dolayısıyla, Enes Taştan ve Ebru Aydın'a teşekkür ederim.

Necmiye Alpay
İstanbul, Eylül 2015

Kılavuzun Düzeni ve Kullanılan İşaretler

Madde başları, tek tek söz ya da sözcüklerden (küçük harflerle) ve konu başlıklarından (büyük harflerle) oluşuyor. Konu başlıklarının ve altbaşlıkların altında, ilgili açıklamalar ve sorunlu kullanım örnekleri veriliyor, öneri sunuluyor.

Madde başıyla ilgili söyleyiş özelliği **ayraç** içinde gösteriliyor. Yanında bu tür bir açıklama bulunmayan girişlerin hiçbir ünlüsü uzatılmayacak demektir.

Sözcüğün çekim eki almış biçimleri, **küçüktür (<)** işaretiyle gösteriliyor.

abadi (A'lar ve İ uzun)
abat [etmek, olmak] (A'lar uzun) <abada
<abadı <abattan
Abbasi (İkinci A ve İ uzun) <Abbasilere
ABD (=Amerika Birleşik Devletleri)
<ABD'ye <ABD'yi <ABD'den
abdâl
abonoz değil, abanoz

Madde başının eşanlamısı, kısaltması ya da açık yazılışı varsa, **ayraç** içinde **eşittir** işareti ile veriliyor.

Madde başının sorunlu yazılışı **italik harflerle** veriliyor. İtalik harfler bunun dışında, örneklerdeki sorunlu bölümler için, başka dillerden yeni gelen sözcükler için ve kitap/dergi adları için kullanılıyor.

ADIL (ZAMİR) SORUNLARI

1. ADIL FAZLALIKLARI

Sorunlu örnek: "Düş, gerçeğin vekili ya da *onun* tamamlayıcısıdır." (Bickert, s. 35) Öneri: "Düş, gerçeğin vekili ya da *onun* tamamlayıcısıdır."

Türkçede adılar (zamirler), İngilizce ve Fransızcadakinden farklı olarak, öncelikle vurgulama işlevine yönelik. Çoğu durumda, kişi/nesne bilgisi çekimlerle veriliyor; yukarıda ise "onun" sözcüğüyle verilen anlam gerçekte iki kez verilmiş oluyor: Birincisi, "gerçeğin" sözcüğündeki "-in" ekiyle, ikincisi "onun" sözcüğüyle.

Açıklaması başka bir başlık altında verilmiş olan madde başlarının yanında, **"bkz."** (bakınız) kısaltmasıyla birlikte, bakılacak madde başının adı veriliyor.

Noktalı virgül, "ayrıca" anlamını veriyor.

Bazı sözcüklerin kullandığı yerini ya da ayrı yazılacak bileşik fiilleri belirtmek için, **köşeli ayraç** içinde yardımcı sözcük(ler) gösteriliyor.

AKIM ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullandımı, I.4")

Bul. (=Bulgarca; Bulvar)
hiciv < hicve < hicvi, hicvetmek, hicviye
iştirak [etmek]
mütecanis (A uzun), mütecasir (A uzun),
mütecaviz (A uzun)
Volter (= Voltaire)

Aynı kökten türemiş bağımsız sözcükler, çekimli sözcüklerle aynı satırda yer alabiliyor, ancak **virgül** ile ayrılarak.

Başka dillerden gelen sözcüklerin oluşturduğu maddelerde, aynı satırda virgülle ayrılarak yer alan sözcükler aynı kökten değil, aynı önekle yapılmış olabilir.

Zihnimizde yalnızca sesiyle var olup yazılışından emin olamayabildiğimiz başka dillerden bazı özel adlar, önce zihnimizdeki biçimiyle, sonra özgün yazılışıyla gösteriliyor.

A

a. (=ad)

A. (=A lay)

AA (=Anadolu Ajansı) <AA'ya <AA'dan

AB (=Avrupa Birliği) <AB'ye <AB'den

abadi (A'lar ve İ uzun)

abaküs <abaküsten

Abana'ya (=Abana ilçesine), Abanalı
<Abanalılara

abandone olmak

abani (A'larve İ uzun)

abanoz

abaşo

abat [etmek, olmak] (A'lar uzun) <abada
<abadi <abattan

Abaza <Abazalardan

Abbas yolcu

Abbasi (İkinci A ve İ uzun) <Abbasilere

ABD (=Amerika Birleşik Devletleri)
<ABD'ye <ABD'yi <ABD'den (Ayrıca
bkz. "Amerika")

abdal

Abdal

abdest (=aptas)

Abdülaziz

Abdülbaki Gölpınarlı (İkinci A uzun)

abdülleziz

Abhaz <Abhazlara

abıhayat (İlk A uzun) <abıhayattan

abi (A uzun) Yazı dilindeki biçimi: "ağabey". (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kul-lanımı, III.1")

abide (A uzun), abidevi (A ve son İ uzun)

Abide-i Hürriyet (A uzun)

Abidin (A uzun)

abiye [giysi, giyinmek]

Abdülhak Hâmid Tarhan

Abdülhamîd

abondone olmak değil, abandone olmak

abonoz değil, abanoz

Abraham Lincoln

abstraksiyon, abstraksiyonizm, abstre

absürd

Abu Dabi'ye, Abu Dabili (=Abu Dabi'li)
<Abu Dabililere

abuhava (İlk A ve son A uzun)

abuk sabuk

abullabut <abullabuta <abullabutu
<abullabuttan

abur cubur

abuzambak (=abuk sabuk) <abuzambağa
<abuzambağı <abuzambaktan
ABS (=anti-block system [İng.]; motorlu
taşıtlarda fren sistemi)

acaba

acayip (İkinci A uzun)

aceba değil, acaba

Acele Posta Servisi (=APS)

Acem <Acemlere, Acemce <Acemceden
acemaşiran (İ uzun), acemborusu, acem-
buselik (U uzun)

acemi

Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak ge-
rekiyor.

acemkürdi (İ uzun), acemlalesi

acente, acentelik

aceze

acıağaç, acıbadem, acıbakla, acıbalık,
acıçığdemacıdaş <acıdaştan, acıelma, acıhıyar, acı-
marul, acıot, acıyonca, acırak
acımtrak değil, acımtrakAcıpayam'a, Acıpayamlı <Acıpayamlıla-
ra

acil (A uzun), acilen

acitato

aciz <acze <aczi, aceze

"Güçsüzlük, beceriksizlik" demek.
"Acze düştü" örneğindeki gibi. "Âciz"
le aralarında söyleyiş, çekim ve anlam
farkı var.

âciz <âcize <âcizi

"Güçsüz, beceriksiz" anlamına geli-
yor. "Âciz kaldım" örneğindeki gibi.
"Aciz"le olan söyleyiş, çekim ve an-
lam farkına dikkat.

âcizane (A'lar uzun)

acul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı-
nda U uzun) <acule <aculü <aculden

acuze (U uzun)

acyo, acyocu

aç <aça <açı <açtan

aç acına, aç açık, aç bii laç

açacak <açacağa <açacağı <açacaktan

aççelerando

açelya (=azelya)

açgözlü

Açık Öğretim Fakültesi (=AÖF)

açık saçık, açık seçik, açıkça

açıkbaş, açıkbaş, açıkbaşlık, açıkbaşlı,
açıklıkölçer, açıkoturum, açıköğre-

açıksözlü - adil

tim, açıksözlü, açıktohumlular, açık-
yürekli

açıortay, açılöçer, açılöçüm

açış konuşması

açkı, açkıcı, açkılmak

ad (=a.)

ad. (=adıl)

AD TAMLAMASI (=Ad Takımı; İsim
Tamlaması) (bkz. "Belirtisiz Tamlama"
ve "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")

ADA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı,
I.7")

adabalığı

adabımuşeret (A'lar uzun) <adabımu-
şerete <adabımuşereti <adabımu-
şeretten

adacyo

adaçayı

adak <adağa <adağı <adaktan

Adalar'a (=Adalar ilçesine), Adalı <Ada-
lılara

adale, adali (İ uzun)

adalet (İkinci A uzun) <adalete <adaleti
<adaletten

adam başı ikişer

Sorunlu örnek: "Adam başı ikişer kefil
bulun." "İkişer" sözcüğü "adam başı"
anlamını zaten içerdiğinden, özel bir
vurgulama amacı olmadıkça, yanı sıra
"adam başı" demek gerekmiyor. Öne-
ri: "Adam başı iki kefil bulun." Ya da:
"İkişer kefil bulun."

adam boyu, adamakıllı, adamkökü, ada-
motu, adamsendeci

Adana'ya, Adanalı <Adanalılara

adap (A'lar uzun) <adaba <adabı <adap-
tan

Adapazarı'na <Adapazarı'ndan, Adapa-
zarlı <Adapazarlılara

adaptasyon, adapte [etmek], adaptör

adasoğanı, adatavşanı

adavet (İkinci A uzun) <adavete <adaveti
<adavetten

ADB (=Asian Development Bank [İng.];
Asya Kalkınma Bankası) <ADB'ye
<ADB'den

adbilim, adcılık, adçekme

addetmek, addedilmek, addolunmak

Bu fiile, "olarak" ya da "gibi" eklemek
gerekmiyor. Sorunlu örnek: "Bunlar-
dan yararlanmak hırsızlık olarak ad-

dolunmaz." (Hece dergisi, No. 43, s.
85. Ayrıca bkz. "gibi, I".)

adele değil, adale

adem (A ve E kısa)

"Yokluk" demek. "Ademi merkeziyet"
örneğindeki gibi. Âdem'le karışma-
ması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

âdem, âdembaba, âdemelması, âdemoğ-
lu, âdemotu

Âdem Baba

ademimerkeziyet, ademimerkeziyetçilik,
ademitakibat

adenit <adenite <adeniti <adenitten

adet (A ve E kısa) <adele <adedi <adetten
"Sayı", "tane" gibi anlamları var.

"Âdet"le karıştırılmamalı.

âdet <âdete <âdeti <âdetten

Düzeltilme işaretiyle yazılmazsa "adet"
le karışabilir.

âdeta (A'lar uzun)

adeylem (=adfiil =eylemlilik =isimfiil
=mastar)

adfiil (=adeylem =eylemlilik =isimfiil
=mastar)

ADFİİLLERE EK GETİRİLMESİ

"Yemeye" mi, "yemeğe" mi?

Adfiiller ünlüyle başlayan bir ek al-
dıklarında araya Y harfinin girmesi
gerekıyor: "Baklavayı yemeye başla-
dık", "yemek yemeyi unutma!" vb.
Adfiiller, sesteş oldukları adlarla ka-
rıştırılmamalı. Örneğin, "yemek" söz-
cüğü ad olarak kullanıldığında, ünlü
harfle başlayan birek alınca sondaki K
harfinin yerini Y değil, Ğ harfi alır:
"Yemeğe tuz koydun mu?", "bu yeme-
ği unutma!" gibi.

Eskiler genellikle her iki durumda
da Ğ harfini kullanırlardı: "Düşünme-
ğe çalışıyorum" gibi. Bugün de rastla-
nabilen bir uygulama.

adı geçen yapıt (=agy=a.g.y.)

adı geçen yerde (=agy=a.g.y.)

adı geçen eser (=age=a.g.e.)

ADIL (ZAMİR) SORUNLARI

1. ADIL FAZLALIKLARI

Sorunlu örnek: "Düş, gerçeğin vekili
ya da onun tamamlayıcısıdır." (Bic-
kert, s. 35) Öneri: "Düş, gerçeğin vekili

li ya da tamamlayıcısıdır."

Türkçede adılar (zamirler), İngilizce ve Fransızcadakinden farklı olarak, öncelikle vurgulama işlevine yönelir. Çoğu durumda, kişi/nesne bilgisi çekimlerle veriliyor; yukarıda ise "onun" sözcüğüyle verilen anlam gerçekte iki kez verilmiş oluyor: Birincisi, "gerçeğin" sözcüğündeki "-in" ekiyle, ikincisi "onun" sözcüğüyle. Başka bir deyişle, bu örnekteki gibi durumlarda adıl kullanılması ("onun" eklenmesi) gereksiz anlamsal yinelemeler yaratıyor. Türkçede, genellikle, vurgulama amacı yoksa adıl da yok. Ancak, Batı dillerinin etkisiyle olmalı, özellikle üçüncü kişi adılarının (o, ona, onun, onda, ondan) fazladan kullanıldığına sık sık rastlanıyor. Fazla adılar, gereksiz anlamsal yinelemelerden başka, anlam farklılaşmalarına da yol açabiliyor. Örnek: "Margaret Atwood'un 1980'lerde kaleme aldığı bu güçlü romanda, yalnızca *onun* edebi gücü değil, çevre ve politik bilinci de birinci planda apaçık parlamaktadır." (Buket Uzuner, *Cumhuriyet Kitap*, No. 149, s. 5) Bu örnekteki "Atwood'un (...) onun" yinelemesi nedeniyle, "yalnızca onun edebi gücü değil" öbeğini okuduğumuz an, zihnimizde "başka kim(ler)in edebi gücü?" sorusu oluşuyor; oysa cümlenin devamından, böyle bir kasıt olmadığını anlıyoruz. Öneri: "Margaret Atwood'un, 1980'lerde kaleme aldığı bu güçlü romanda yazarın yalnızca edebi gücü değil, çevre ve politik bilinci de birinci planda apaçık parlamaktadır."

Benzer durumlarda çözüm çoğu kez virgül oluyor. Sorunlu örnek: "... çünkü insanların birbirlerini insanlıktan çıkarmalarına ve parçalamalarına karşın, *onların* layık olduğu bir şeydir mutluluk." (Canetti, s. 293) Öneri: "... çünkü insanların, birbirlerini insanlıktan çıkarmalarına ve parçalamalarına karşın layık oldukları bir şeydir mutluluk."

Gereksiz anlamsal yineleme yaratan adıl fazlalığına bir örnek daha:

"İnsanların varlığını belirleyen, onların bilinçleri değildir; aksine, bilinçlerini belirleyen, *onların* toplumsal varlıklarıdır." (Marks'ın sözü. Aktaran: Thomson, s. 37) Bu cümledeki anlamsal yineleme nedeniyle, noktalı virgüle geldiğimiz an, zihnimizde "ya kimin bilincidir?" sorusu, dolayısıyla bir anlam karışıklığı doğuyor; böyle bir kasıt olmadığı ancak cümlenin devamından anlaşılıyor. Bu örnekteki iki "onların"ı da çıkarabiliriz: "İnsanların varlığını belirleyen, bilinçleri değildir; aksine, bilinçlerini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır."

Adıl fazlalıklarının en tartışılması türüne tipik bir örnek: "Çünkü işkencede, kişiye sadece '*ondan* öğrenmek istediklerinizi' değil, *ona* 'söyletmek istediklerinizi' de söyletebilirsiniz." (Engin, s. 3) Bu sorunu dilbilgisi terimleriyle şöyle dile getirebiliriz: Bileşik cümlelerdeki farklı yüklemelerin farklı ad çekimleri gerektiren geçişli fiillerden oluşması durumunda, söz konusu çekimler her durumda uygulanmalı mı? Uygulanırsa bazı durumlarda yukarıdaki gibi bir adıl fazlalığı doğuyor. Cümleyi adilsiz yazalım: "Çünkü işkencede, kişiye sadece 'öğrenmek istediklerinizi' değil, 'söyletmek istediklerinizi' de söyletebilirsiniz."

Kısacası, yazdığımız her adılı, fazla mı diye bir yoklamakta yarar var. Yoksa adıl fazlalıkları, Türkçenin vurgulama (pekiştirme) olanaklarından, dolayısıyla inceliklerinden birini kullanılamaz duruma getirebilir.

2. ADILLARIN, YERİNİ TUTTUKLARI ADDAN ÖNCE KULLANILMASI SORUNU

Olağan Türkçe cümlede adılar, göndergelerinden (yerini tuttukları addan) önce gelmez (bkz. Özsoy, s. 54). Levent Kavas, 9.10.1999 tarihli *Star* gazetesindeki yazısında bu konuya değinerek şu sorunlu örneği veriyor: "Tıpkı şu sırada bir kamuoyu araştırması yaparak, mahkemenin *onlar* adına karar vereceği Türkiye vatandaşla-

na (...) diye sormayacağınız gibi." Görüldüğü üzere, "Türkiye vatandaşları"nın yerini tutan "onlar" adılı önden koşuyor. Fazladan kullanılmış adılar gibi, istimi arkadan gelen bu adılar da okurun takılmasına neden olduğu için sorunlu. Öneri: "Tıpkı şu sırada bir kamuoyu araştırması yaparak, mahkemece adlarına karar verilecek Türkiye vatandaşlarına (...)"

Levent Kavas aynı yazısında şu sorunlu örneği de veriyor: "Kız istemeye *onsuz* gidilmeyen hanım akrabalar vardır (...)" Bu cümlede, adılın ("onsuz") tekil, yerinituttuğu adın ("hanım akrabalar") çoğul olmasından doğan bir sorun da var. İlk öneri, benzer durumlarda Türkçede ayrıcalıklı bir konumu olan "kendi" adılının yeğlenmesi olabilir: "Kendileri olmadan kız istemeye gidilmeyen hanım akrabalar vardır (...)"

Bazı yazarların Türkçe kökenli değil diye sevmedikleri "ki" bağlacı da kullanılabilir: "Öyle hanım akrabalar vardır ki kız istemeye onlarsız gidilmez."

adım adım, adım başı

adına

Bu sözcük "için" ve "açısından" yerine fazlaca kullanılır oldu. "İçin" belki enflasyon yaratıyordu ama, arada bir "açısından" demeyi de düşünmekte yarar var. "Türkçe adına" değil, "Türkçe açısından".

Adıyaman'a, Adıyamanlı <Adıyamanlılara

adi (A ve İ uzun)

adil (A uzun), adilane (A'lar uzun)

Adilcevaz'a, Adilcevazlı <Adilcevazlılara

ADLAR, ART ARDA (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 7, 8")

ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Özel Adlara Ek Getirilmesi", "Bileşik Özel Adların Yazılması" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")

adli (İ uzun), adliye

adrenalin

aerobik <aerobiğe <aerobiği <aerobikten

aerodinamik <aerodinamiğe <aerodina-

miği, <aerodinamikten, aerodinamikçi

af <affa <affı <aftan, affetmek, affolunmak

afak (İlk A uzun), afaki (A'lar ve İ uzun)

afaroz değil, aforoz

afat (İlk A uzun) <afata (İlk iki A uzun)

<afatı <afattan

afazi

AFDB (=African Development Bank [İng.]; Afrika Kalkınma Bankası)

<AFDB'ye <AFDB'den

aferin (A uzun)

afet (A uzun) <afete <afeti <afetten, afettede

affabile (İt.)

affetmek

affettuoso (İt.)

Afganistan'a, Afganlı <Afganlılara

afi, afili

afiyet (A uzun) <afiyete <afiyeti <afiyetten

AFL-CIO (=American Federation of Labor - Congress of Industrial Organizations [İng.]; Amerikan İşçi Sendikaları Federasyonu) <AFL-CIO'ya <AFL-CIO'dan

afoni

aforoz [etmek]

AFP (=Agence France Press [Fr.]; Fransız Basın Ajansı) <AFP'ye <AFP'den

afra tavra

Afrika Birliği Örgütü (=OAU; Organisation for African Unity [İng.])

Afrika Kalkınma Bankası (=AFDB; African Development Bank [İng.])

Afrika'ya, Afrikalı <Afrikalılara

afrikadomuzu, afrikamenekşesi

Afroamerikalı <Afroamerikalılara

AFSAD (=Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği) <AFSAD'a <AFSAD'dan

afsun, afsuncu, afsunlamak

Afşin'e, Afşinli <Afşinlilere

aftos <aftostan

afurtafur

Afyon'a, Afyonlu <Afyonlulara, afyonkeş, <afyonkeşten, afyonruhu

agâh [olmak] (İlk A uzun, G ince) <agâhtan

agaragar

Agatha Christie

age (=a.g.e.; adı geçen eser)
 agel
 Agence France Press (=AFP [Fr.]; Fransız Basın Ajansı)
 AGİK (=Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) <AGİK'e <AGİK'ten
 AGİT (=Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) <AGİT'e <AGİT'ten
 aglütinasyon, aglütinin
 agnosi, agnostik <agnostiğe <agnostiği
 <agnostikten, agnostisizm
 agorafobi
 agraf <agraftan
 agrafi
 agrandisman
 agrandizör değil, agrandisör
 agreje
 agreman
 AGSK (=Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği) <AGSK'ya <AGSK'dan
 agu, agucuk <agucuğa <agucuğu <agucuktan
 agy (=a.g.y.; adı geçen yapıt; adı geçen yerde; adı geçen yazı)
 ağababa, ağabey <ağabeye <ağabeyi <ağabeyine <ağabeyini (Ayrıca bkz. "BüyükHarf Kullanımı, III.1")
 ağaç <ağaca <ağacı <ağaçtan
 ağaçbalı, ağaççileği, ağaçkakan, ağaçkavunu, ağaçkesen
 ağaççık, ağaçsı, ağaçminesi, ağaçsansarı
 ağartmak
 ağbenek <ağbeneğe <ağbeneği <ağbenekten
 ağda, ağdalı, ağdalaşmak
 ağı (=ağı)
 ağılıböcek, ağılamak, ağılı, ağiotu
 ağıl
 Ağın'a, Ağınlı <Ağınlılara
 ağır ağır, ağır aksak, ağırarak, ağırbaşlı, ağırküre
 ağırsemai (Son A ve İ uzun), ağırsıklet, ağırsu, ağıryağ
 ağırşak <ağırşaga <ağırşagi <ağırşaktan, ağırşaklanmak
 ağış, ağmak
 ağıt <ağıta <ağıtı <ağıttan, ağıtçı
 ağız <ağıza <ağızi, ağızbirliği, ağızlık, ağızlıkçı, ağızotu
 ağkepeçe, ağkurdu
 Ağlasun'a, Ağlasunlu <Ağlasunlulara

ağmantarlar
 ağnam, ağnamak
 Ağrı'ya, Ağrılı <Ağrılılara
 ağrı sızı, ağrık <ağrığa <ağrığı <ağrıktan, ağrikesen, ağrikesici
 ağsı, ağtabaka, ağtonos <ağtonostan
 ağı (=ağı)
 ağustosböceği
 ağıyar (İkinci A uzun)
 ah vah
 ahacık
 ahali (İkinci A uzun)
 ahar (İlk A uzun), aharlamak
 Hattatların kullandığı bir bileşimin adı. Yaygın bir biçimde "aher" deniyor. "Aher" sözcüğü, "başka, diğer" anlamına gelen "âher"le karışabilir.
 ahbap (İkinci A uzun) <ahbaba <ahbabı <ahbaptan, ahbapça
 ahçı, ahçıbaşı değil, aşçı, aşçıbaşı
 ahde vefa
 ahdetmek
 Ahdiatık (Ünlüyle başlayan ek aldığında son İ uzun), Ahdicedit (Ünlüyle başlayan ek aldığında son İ uzun)
 ahenk (A uzun) <ahenge <ahengi <ahenkten, ahenkli
 âher (bkz. "ahar")
 aheste (A uzun), aheste beste
 ahfat (İkinci A uzun) <ahfada <ahfadı <ahfattan
 ahım şahım (A'lar uzun)
 ahır (bkz. "âhır")
 âhır (A uzun) (=ahır)
 "Son/sonraki" demek. "Ahır"la karıştırılmamalı.
 Ahi <Ahilere, Ahilik
 ahir (A uzun) (=âhır), ahiren, ahiret
 <ahirete <ahireti <ahiretten
 ahit <ahde <ahdi <ahitten
 Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
 ahitleşmek, ahitname (Yalnızca ikinci A uzun)
 ahize (A uzun)
 ahkâm (K ince)
 ahlak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun) <ahlaka <ahlakı <ahlaktan (Ayrıca bkz. "etik")
 ahlakbilim, ahlakçı, ahlakdışı, ahlakdışçılık

ahlakıyat - akıllı

ahlakıyat (İkinci ve üçüncü A uzun) <ahlakıyata <ahlakıyatı <ahlakıyattan
ahlaki (İkinci A ve İ uzun)
ahlat <ahlata <ahlata <ahlattan
Ahlat'a <Ahlat'tan, Ahlatlı <Ahlatlılara
ahmakça
Ahmet Arif değil, Ahmed Arif
Ahmet Muhip Dranas değil, Ahmet Muhip Dranas
ahraz
ahret <ahrete <ahreti <ahretten, ahretlik
ahşâ (İkinci A uzun)
ahşap <ahşaba <ahşabı, ahşaptan
ahtapot <ahtapota <ahtapotu <ahtapottan
ahu (A ve U uzun)
ahududu (A uzun)
ahval (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı ikinci A uzun) <ahvale <ahvali <ahvalden
ahzetmek, ahzüita (İ ve son A uzun)
ahzıkabz değil, ahzükabz
AI (=Amnesty International [İng.]; Uluslararası Af Örgütü) <AI'ye <AI'den
AI (=artificial intelligence [İng.]; yapay zekâ)
AID (=Agency for International Development; Uluslararası Kalkınma Örgütü) <AID'ye <AID'den
AIDS (=acquired immune deficiency syndrome [İng.]; edinilmiş bağışıklık yetersizliği sendromu) <AIDS'e <AIDS'ten
aidat (A'lar uzun) <aidata <aidatı <aidattan
aidiyet (A uzun) <aidiyete <aidiyeti <aidiyetten
AIHM (=Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) <AIHM'ye <AIHM'den <AIHM'nin
ailevi (A ve son İ uzun)
Aimé Césaire ("Eme Sezer" okunur)
ajan/görevli
Batı dillerindeki her "agent" Türkçedeki "ajan" a denk düşmüyor. Türkçede ajan yalnızca gizli servislerin elemanlarına ya da gizlice birinin hesabına iş gören kişilere denir. Son zamanlarda, yazar temsilcisi ya da danışmanı yerine "yazar ajanı" diyenlere, sinema filmlerinde bildiğimiz devlet ya da şirket görevlisi kimselere de "ajan" deniğine rastlanıyor.

ajanda
ajitasyon, ajitator
ajur, ajurlu
AK (=Avrupa Konseyi) <AK'ya <AK'dan
ak <aka <[gözünün] akı <aktan, ak pak, akağaç
akabinde (A'lar kısa)
akaç <akaca <akacı <akaçtan, akaçlamak
akait (K kalın, ikinci A uzun) <akaide <akaidi <akaitten
akaju (=maun [A uzun] =mahagoni)
akamet (K kalın, ikinci A uzun) <akamete [uğramak] <akameti <akametten
akanyıldız
akapunktur değil, akupunktur
akaramber
akaret (İkinci A uzun) <akarete <akareti <akareten
AKARSU ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
akaryakıt
akasma, akbalık, akbalıkçıl, akbasma, akbaş, akbenek, akburçak, akciğer, akça pakça, akçaağaç
Akçaaabat'a <Akçaaabat'tan, Akçaaabatlı <Akçaaabatlılara
Akçaağaç'a (Okunuşu: "Akçaağaca") <Akçaağaç'tan, Akçaağaçlı <Akçaağaçlılara
akçaçiçeği, akçakavak, akçayel
Akçadağ'a, Akçadağlı <Akçadağlılara
Akçakale'ye, Akçakaleli <Akçakalelilere
Akçakoca'ya, Akçakocalı <Akçakocalılara
akçe
akçöpleme
Akdağmadeni'ne, Akdağmadenli <Akdağmadenlilere
akdarı, akdemir, akdiken, akdoğan, akgünlük, akhardal
Akdeniz'e, Akdenizli <Akdenizlilere
akdetmek
AKDITYK (=Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu) <AKDITYK'ya <AKDITYK'dan
Akhisar'a, Akhisarlı <Akhisarlılara
akı
akıbet (A uzun, K kalın) <akıbete <akıbeti <akıbetten
akıl <akla <aklı, akıl fikir, akıl sır, akılcı, akıldışı, akıldışı, akıllı uslu

AKIM ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")

akımölçer, akımtoplar

akındırık <akındırığa <akındırığı <akındırıktan

akışkan

akide (İ uzun)

akik <akiğe <akiği <akikten

akil (A uzun), akil adam, akilane (A'lar uzun)

akim [kalmak] (İ uzun)

akis <akse <aksi <akisten

akit <akde <akdi <akitten, akdetmek

"Âkit"le karışmaması için, A'yı uzatmamak gerekiyor.

âkit

Anlaşmanın (akdin) tarafları birer "âkit"tir. "Akit"le karışmaması için düzeltme işaretiyle yazılmalı.

AKKA (=Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması) <AKKA'ya <AKKA'dan

akkan, akkarınca, akkavak, akkefal, akkelebek, akkor

Akkışla'ya, Akkışlalı <Akkışlalılara

Akkuş'a <Akkuş'tan, Akkuşlu <Akkuşlulara

akkuyruk <akkuyruğa <akkuyruğu <akkuyruktan

akliselim

Bu sözcüğün Türkçesi, sağduyu. Açılımı, "akl-ı selim", yani iyicil akıl. Dolayısıyla, kişiyi nitelerken "akliselim kişi" değil, "akliselim sahibi kişi" demek gerekiyor.

akli (İ uzun), akliyat (Son A uzun), akliye, akliyecisi

AKM (=Atatürk Kültür Merkezi) <AKM'ye <AKM'den

akmadde, akmantar, akpas <akpastan

akonitin

akont <akonta <akontu <akonttan

akordeon

akort [etmek] <akorda <akordu <akorttan, akortçu

Akpınar'a, Akpınarlı <Akpınarlılara

AKPM (=Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi) <AKPM'ye <AKPM'den

Akpürçek'e (Okunuşu: "Akpürçeğe") <Akpürçek'ten, Akpürçekli <Akpürçeklilere

AKRABALIK BELİRTEN SANLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")

akran

akreditif <akreditife <akreditifi <akreditiften

akrep <akrebe <akrebi <akrepten

Akrep Burcu'ndan

akrobasi, akrobat <akrobata <akrobati <akrobattan

akrofobi, akromatik, akromatin, akromatopsi

akropole <akropole <akropolü <akropol-den

akrostiş <akrostişten

aks <aksa <aksı <akstan

aksakal, aksedir

aksam (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci A uzun)

Arapça kökenli, çoğul bir sözcük.

"Kısımlar" demek. Ancak, Türkçede "makine parçası" biçiminde tekil bir anlam kazandığından, çoğul eki getirilerek "aksamlar" denmesi artık yanlış sayılmamalı.

Aksaray'a, Aksaraylı <Aksaraylılara

aksedir

Akseki'ye, Aksekili <Aksekililere

akselerograf <akselerograftan, akselerometre

akseptans <akseptanstan

aksesuar, aksesuarcı

aksiseda

aksiyom

aksöğüt, aksülümen

aksülamel

akşam akşam, akşamsefası, akşamüstü, akşamüzeri

Akşam yıldızı'na

Akşehir'e, Akşehirli <Akşehirli

akşın

aktariye, aktarlık

AKTARMA SÖZLERİN YAZILMASI (bkz. "Alıntıların Yazılması")

aktavşan

aktinit <aktinide <aktinidi <aktinitten, aktinyum

aktöre, aktörel, aktöresel

aktris <aktristen

aktüalite, aktüel

akupunktur

AKUT - alıntı

AKUT (=Arama Kurtarma Derneği)
<AKUT'tan
akümülatör
akvam (Ünlüyle başlayan ek aldığında
ikinci A uzun)
akvarel, akvaryum
akyabalığı
Akyazı'ya, Akyazılı <Akyazılılara
akyel, akyem, akyuvar, akzambak
Akyurt'a (Okunuşu: "Akyurda") <Ak-
yurt'tan, Akyurtlu <Akyurtlulara
âlâ
alabacak, alabalık, alaçam
alabora
alabros <alabrostan
alacabalıkçık, alacakaranlık, alacame-
nekşe
Alaca'ya, Alacalı <Alacalılara
Alaçam'a, Alaçamlı <Alaçamlılara
alafranga, alafrangalaşmak
alagarson
alageyik, alagün, alakarga
alaimisema (İkinci ve sonuncu A uzun, L
ince)
alaka (İkinci A uzun, L ince), alakadar,
alakalı
alakart, alakok
alalamak
alamana, alamana ağı
alamet (İkinci A uzun, L ince) <alamete
<alameti <alametten
alameti farika ("Farika"daki ilk A uzun)
alaminüt (L ince) <alaminüte <alaminüti
<alaminütten
ALAN (MEYDAN) ADLARI
İlk harflerini büyük yazmak ve aldık-
ları eki kesme işaretiyle ayırmak gere-
kiyor: "Kızılay Meydanı'na" örneğin-
deki gibi.
alantopu
Alanya'ya, Alanyalı <Alanyalılara
alasulu, alatav, alavere
Alaşehir'e, Alaşehirli <Alaşehirli
alay [askeri terim olarak](=A.), alaybo-
zan
alay-ı hümayun (Son A ve U uzun)
âlây-ı vâlâ
alayı (A'lar uzun, L ince) <alayıştan
Alb. (=Albay)
albastı
albatros <albatrostan

albeni, albenili
Albert Einstein
albino (L ince)
albümin
alçakça, alçakgönüllü
alçıtaşı
aldağan
aldehit <aldehide <aldehidi <aldehitten
alegori, alegorik
alelacayip (Son A uzun), alelacele, alela-
de (Son A uzun)
alelhesap, alelulum, alelusul
alem (A ve E kısa)
Minare, kubbe, sancak direği vb.nin
tepesinde bulunan ay, yıldız gibi sim-
gelerin adı. "Âlem"le karışmaması
için, A'yı uzatmamak gerekiyor.
âlem (A uzun)
"Âlem"le karışmaması için, A harfi
düzeltme işaretiyle yazılmalı.
alemdar
âlemşümül (A ve U uzun, L ince) <âlem-
şümüle <âlemşümülü <âlemşümül-
den
alenen, aleni, aleniyet, alenileşmek
alerji, alerjik
alet (A uzun) <alet <aleti <aletten
Alevi <Alevilere, Alevilik
<Aleviliğe <Aleviliği <Alevilikten
aleyh <aleyhte <aleyhten, aleyhtar
aleykümselem
aleykümüsselem (L'ler ince)
alfabe, alfabetik, Alfabe Devrimi
A'ları uzatmamak gerekiyor.
alg (L ince) <alge <algi <algden <algler
algarina (L ince)
algoritma (L ince)
alım satım
alın <alna <alını, alınteri, alını yazısı
alındı, alındılı
alıntı, alıntılama
Türkçe Sözlük'teki tanımı şöyle: "Bir
yazıya başka bir yazarın yazısından
alınmış parça, aktarma; iktibas." Alın-
tılamak: "Bir yazıya başka bir yazarın
yazısından tümce ya da tümceler al-
mak, alıntı yapmak, aktarmak, iktibas
etmek." Ancak, "alıntı" sözcüğünü
doğrudan "almak" anlamında kulla-
nanlar da oluyor. Örneklerin başında,
İmlâ Kılavuzu'ndaki kullanım geliyor.

İmlâ Kılavuzu'nda "alıntı kelime" sözcüğü pek çok kez, "başka dillerden gelen sözcük" anlamında kullanılmış; ancak, yeryer de yukarıda verilen olağan anlamında kullanılmış.

"Alıntı" sözcüğünü bu anlamda kullanan başka yazarlar da var (Özerkan, s. 118; Prof. Dr. Talat Tekin, *Cumhuriyet* gazetesi, 19.8.1997). Mehmet Ölmez de, yazısının "Alıntı Sözlükleri" altbaşlığındaki "alıntı" sözcüğünü bu anlamda kullanıyor. Ancak, çok memnun olmamalı ki, aynı anlamda ve aynı bölümde "ödüncleme" terimini ve "ödünc sözcükler" sözünü de kullanmış. (Ölmez, s. 180) Kâmile İmer başta olmak üzere, başka dillerden alınan sözcükleri kastederken "alıntı" terimini değil, "ödüncleme"yi kullanan başka yazarlar da olduğunu belirtelim. Ancak, Türkçede "ödünc" kavramı geri vermek niyetiyle almak anlamına geldiğinden, belki en doğrusu "alıntı" sözcüğünün sözlük tanımına yukarıdaki anlamı da eklemek olacak.

ALINTILARIN YAZILMASI

1. Alıntıları çift tırnak içinde, aslına uygun olarak yazmak ve kaynak göstermek gerekiyor (bkz. "Kaynak Gösterilmesi").
2. ALINTININ İÇİNDEKİ -VARSA- ÇİFT TIRNAK İŞARETLERİ tek tırnağa dönüştürülmeli.
3. ALINTILANAN METNİN İSTENMEYEN BÖLÜMLERİNİN yerine üç nokta konabilir. Üç noktanın, alıntılanan metne mi yoksa alıntılanan metne mi ait olduğu karışabilecekse, bu üç nokta, (...) biçiminde ayrıç içine alınmalı.
4. Alıntılanan metinde yapılacak büyük harf/ küçük harf değişiklikleri ve alıntılanan kişinin araya sokacağı sözler köşeli ayrıç içine alınmalı.
5. SÖYLENİŞ KISA SÖZLER, tırnağa alınmadan aktarılabilir. Şöyle: Üzüm sevmem, dedi.
6. ALINTILANAN METİN CÜMLE YAPISINDAYSA o cümlelerin sonuna nokta konmalı mı? (bkz. "Nokta, 3")
7. Alıntılanan metnin bir küçük harfini

büyüterek ya da büyük harfini küçülterek almak istiyorsak, değişen harfi köşeli ayrıç içine almamız gerekiyor. Örneğin, "[n]eden böyle söylediğini anlamadım" biçiminde yazılmış bir alıntı, baştaki "n" harfinin asıl metinde büyük harf olduğu anlamına gelir.

alışveriş <alışverişten

âli (A ve İ uzun)

âlicenap <âlicenaba (A'lar uzun) <âlicenabı <âlicenaptan

Ali Şîr Nevaî

alicengiz

alil (Ünlüyle başlayan ek aldığına İ uzun)

alim

"Bilici" demek. "Âlim"le karışmaması için, A'yı değil, İ'yi uzatarak okumak gerekiyor.

âlim, âlimlik

"Alim"le karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmakta yarar var.

alimallah

aliminyum değil, alüminyum

aliterasyon

alivre

alkali (L ince), alkalik, alkalimetre, alkalölçer

alkol (L'ler ince) <alkole <alkolü <alkol-den, alkollü

alkölölçer, alkolik <alkoliğe <alkoliği <alkolikten, alkolizm

Allah (Ünlüyle başlayan ek aldığına ikinci A uzun) <Allah'ın <Allah'tan <Allah Allah, allahısmaırladık, allahlık <allahlığa <allahlıktan, allahsız

Allahîsen değil, Allasen (İkinci A uzun)

allak bullak

allame (İkinci A uzun, L'ler ince)

Allasen (İkinci A uzun)

"Allah'ını seversem" in konuşma dilinde kısaltmış biçimi.

allegretto, allegro (İt.)

allı güllü

Alm. (=Almanca) (L kalın)

Almaata'ya, Almaatalı <Almaatalılara

almaç <almaca <almacı <almaçtan

Alman (L kalın) <Almanlara, Almanya'ya (=Almanya Federal Cumhuriyeti'ne)

Alman - ameliyat

Alman Markı (=DM), Almanca (=Alm.),
almangümüüşü
almanak <almanağa <almanağı <alman-
naktan
almaşık <almaşığa <almaşığı <almaşık-
tan
Almata (=Almati)
Almus'a <Almus'tan, Almuslu <Almus-
lulara
alnaç <alnaca <alnacı <alnaçtan
alotropi (L ince)
alp <alpa <alpi, alpyıldızı
Alp (L ince) <Alp'e <Alplere
alpaks <alpakstan
ALT ALTA SİRALAMALARDA VİRGÜL
(bkz. "Virgül Sorunları, 8")
alt alta
Altaylar (=Altay Dağları) <Altaylara
Altayist, Altayistik <Altayistiğe <Alta-
yistiği <Altayistikten
altbaşlık <altbaşlıktan
altbölüm, altcins <altcinsten
altçene, altdamak, altderi, altdudak
alternatif <alternatiften, alternatör
altgeçit <altgeçide <altgeçidi <altgeçit-
ten, altfamilya
altıgen
altında
İngilizcenin etkisiyle olmalı, "döne-
minde", "koşullarında" ya da "yöneti-
minde" yerine "altında" dendiğine
rastlanıyor: "Napolyon *altında*", "fe-
odalizm *altında*", "YÖK *altında*" (ya
da "YÖK'ün *altında*") örneklerindeki
gibi. Olağan kullanım: "Napolyon dö-
neminde", "feodalizmde" (ya da "fe-
odalizm koşullarında"), "YÖK yöneti-
minde" vb.
Altındağ'a, Altındağlı <Altındağlılara
altınkökü (=ipeka), altınoluk
Altınoluk'a (Okunuşu: "Altınoluğa")
<Altınoluk'tan, Altınoluklu <Altino-
lukululara
Altınözü'ne <Altınözü'nden, Altınözülü
<Altınözülülere
altınsuyu, altıntop
Altıntaş'a <Altıntaş'tan, Altıntaşlı <Al-
tıntaşlılara
Altınyayla'ya, Altınyaylalı <Altınyayla-
lılara
altıparmak, altıpatlar, altız

altimetre
altkarşıit <altkarşıta <altkarşıtı <altkarşı-
tan, altkatman, altkurul, altkültür, alt-
küme, altlı üstlü
altmış
1960'da değil, 1960'ta. Üç, dört, beş,
kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert
ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert
ünsüzle başlatılması gerekiyor.
altmışaltı, altmışdörtlük
altsınıf, altsoy, altşube, alttakım, alttür
Altunhisar'a, Altunhisarlı <Altunhisarlı-
lara
altuni (U ve İ uzun)
altüst, altıyapı, altıyazı, altıyazılı
Alucra'ya, Alucralı <Alucralılara
alüfte (A uzun)
alümin, alüminyum
alüvyon
alyuvar
alzaymır
a.m. (=ante meridiem [Lat.]; öğleden ön-
ce)
aman Allah, aman Allah'ım
ama ne var ki (Ayrıca bkz. "fakat")
Karşılıklı bildiren iki bağlacın bir ara-
da kullanılması gereksiz bir anlamsal
yineleme oluşturuyor. "Ama" yada "ne
var ki" yeterli olabilir.
âmâ
amaç <amaca <amacı <amaçtan, amaçsız
amade (A'lar uzun)
amal (A'lar uzun, L ince) <amale <amali
<amalden
Amasra'ya, Amasralı <Amasralılara
Amasya'ya, Amasyalı <Amasyalılara
amatör, amatörce
ambalaj
ambale [olmak, etmek]
ambar
ambargo
amber, amberağacı, amberbalığı, amber-
baris, amberbu, amberçiçeği
amblem
ambroziya (<ambrosia'dan)
ambulans (L ince) <ambulanstan
amca (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")
amcazade (Son A uzun)
ameli (İ uzun), amelimanda
ameliyat <ameliyata <ameliyatı <ameli-
yattan

ameliyathane (Son A uzun), ameliye
amenna (A'lar uzun)

Amerika

Bu sözcük gerçekte bir kıtanın adı. Gelgelelim, "ABD"nin ilk sözcüğü olmasından mıdır, yoksa egemenlerinin her şeye el koyma eğiliminden mi, Amerika aynı zamanda ABD anlamında kullanılıyor. Ancak, kendimizi ABD dışındaki Amerikalıların (Brezilyalı, Şilili, Kübalı, vb. Amerikalıların) yerine koyduğumuzda, ABD'ye Amerika demenin sakıncaları ortaya çıkıyor.

Amerika Birleşik Devletleri (=ABD)

Amerika Yabancılar Yardım Fonu
(=FOA; *Foreign Operations Administration* [İng.])

amerikaarmudu, amerikabademi, amerikaelması, amerikapiresi

Amerikalı <Amerikalılara, Amerika'ya
amerikan

Pamuklu bir bez türü ("amerikan bezi" ya da "kaput bezi" de denir). Amerikan ulusunu gösteren sıfatla karışması için küçük harfle yazılmalı.

Amerikan

Amerika kıtasına aidiyet belirten sıfat. Yer adlarından türetilmiş diğer sıfatlar gibi, büyük harfle başlıyor.

Amerikan Haberler Ajansı (=AP; *Associated Press* [İng.])

amerikataşkanı, amerikazüümü

amerikyum, amerisyum

ametal <ametalet <ametalı <ametalden
ametist <ametiste <ametisti <ametistten
amfi, amfiteatr <amfiteatra <amfiteatrı
amfibi, amfibol <amfibole <amfibolü
<amfibolden, amfibyumlar

amfor (=amfora)

amil (A uzun)

amilaz

amin

Bir kimya terimi. A'yı uzatmak gerektiriyor.

âmin

amir (A uzun)

amiral (L ince) <amirale <amirali <amiralden, amiralbattı

amiyane (A'lar uzun)

amme

amnezi

amonyum

amortisman, amortisör

ampermetre, amperölçer, ampersaat
ampirik <ampiriğe <ampiriği <ampirikten, ampirist, ampirizm

amplifikatör

ampul (L ince) <ampulden

Amsterdam'a, Amsterdamlı <Amsterdamlılara

amudi (U ve İ uzun), amudufıkari (İlk U ve İ uzun)

amut <amuda <amudu <amuttan

amyan <amyanta <amyantı <amyanttan
an, ân

Anımların karışabileceği durumlarda düzeltme işareti kullanılması ilkesine göre, "en kısa zaman parçası" anlamındaki "ân"ın işaretli yazılması gerekir. Çoğu yazar öyle yapıyor.

ana kız, ana oğul, anaarı, anabilim dalı, anacadde, anadeniz, anadenizbilim

anaç <anaca <anacı <anaçtan, anaçlaşmak

anadil

"Anadili" ile karışabilir. "Anadil", *Türkçe Sözlük'e* göre, "başka diller türetmiş olan dil" demek. "Anadili" ise "insanın çocukken anasından, evindekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil".

anadili (bkz. "anadil")

Anadolu Ajansı (=AA)

Anadoluhisarı'na, Anadoluhisarlı <Anadoluhisarlılara

Anadolu'ya, Anadolulu <Anadolululara
anadut, anadüşünce, anaerki, anaerkil, anafikir

anafilaksi (=alerji)

anafor

anakara, anakent, anakök

anaket <anakente <anakenti <anakentten

analiz, analist, analitik

analjezi, analjezik <analjeziğe <analjezigi <analjezikten

analepsi, analeptik

analoji

anamal, anamalcılık

anamnez

Anamur'a, Anamurlu <Anamurlulara

anan - anlı

anan

İkinci elden alıntı yapıp kaynak gösterirken, anmak fiilinden hareketle "anan" demek güzel olmuyor. Bunun yerine "aktaran" ya da "alıntılayan" denebilir. "Aktaran: Talat Tekin, *Türkoloji Eleştirileri*, Simurg Yay., 1997, s. 282" örneğindeki gibi.

anane, ananevi (İ uzun)

anaokulu, anapara, anasaat, anasanlı, anasınıfı, anaterim

anarmonik, anatri

anasır (İkinci A uzun)

anatema

anatomi

anavasya

anavatan

anayasa

Belirli bir anayasadan söz edilirken, her yasa adı gibi onu da büyük harfle başlatmak ve aldığı çekim eklerinden kesmeyle ayırmak gerekiyor: Bunun dışında, cins adı olarak kullanılan "anayasa" sözcüğünü özel ad gibi yazmak gerekmiyor.

anayol, anayön

anayurt <anayurda <anayurdu <anayurt-tan

anbean

ancak (Ayrıca bkz. "ise")

1. *ancak ne var ki,*

ancak gel gör ki

Karşıtlık bildiren iki bağlacın bir arada kullanılması gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Ancak" ya da "ne var ki" (ya da "gel gör ki" vb.) yeterli olabilir.

2. Bağlaç olarak kullanılan "ancak"tan sonra virgül koymakta yarar var; virgülsüz "ancak"ın "yalnızca" anlamına gelmesi nedeniyle anlam karışıklığı doğabiliyor.

ançuez

andaç <andaca <andacı <andaçtan

andante, andantino

andezin, andezit <andezite <andeziti <andezitten

Andırın'a, Andırınılı <Andırınılılara

andızotu

André Gide ("Andre Jid" okunur)

androfobi, androit, androjen, andropoz, androsefal (L ince)

anekdot <anekdota <anekdotu <anekdot-tan

anele

anemometre

aneroit <aneroide <aneroidi <aneroitten

anestezi

anevrizma

angajman

angarya

angıç <angıca <angıcı <angıçtan

Anglikan, Anglikanist, Anglikanizm

Anglosakson <Anglosaksonlara

Angola'ya, Angolalı <Angolalılara

angström

angudi (U ve İ uzun), angut <anguda <angudu <anguttan

anhidrit

anıt <anıta <anıtı <anıttan, Anıtkabir'e, anıtmazar

anı (A ve İ uzun), aniden

animato, animizm

anjın, anjiyo, anjiyokardiyograf, anjiyokardiyografi

Ankara (=Ank.) <Ankara'ya, Ankaralı <Ankaralılara

Ankara Sanat Tiyatrosu (=AST)

Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi (=AŞTİ)

Ankara Üniversitesi (=AÜ)

ankastre

ankesör

anket <ankete <anketi <anketten, anketçi

ankiloz

anksiyete

anlam karmaşası (bkz. "karmaşa")

anlamazlıktan gelmek

anlambilim, anlambilimsel, anlamdaş <anlamdaştan

anlamı (...) demektir

Sorunlu örnek: "(...) *bu sözün esas anlamı 'demet, deste' demektir.*" (Zülfikar, s. 29) Gereksiz anlamsal yinelemeden kurtulmak için öneri: "(...) *bu sözün esas anlamı 'demet, deste'dir.*"

anlaşma (bkz. "antlaşma")

anlatım (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

anlatumbilim

anlı şanlı

anlık, anlıkçılık

ANNA (=Association of National Numbering Agencies [İng.]; Uluslararası Menkul Kıymetler Kodlama Birliği)

anneanne

anofor değil, anafor

anoloji değil, analogi

anomali

Anonim Ortaklık (=AO), Anonim Şirket (=AŞ)

anoreksi

anormal (L ince) <anormale <anormali <anormalden, anormallik

Son dönemlerde, olumlu sayılan büyüklükleri ya da çoklukları anlatmak için "anormal" dendiğine rastlanıyor. "Okumayı *anormal* seviyor" örneğindeki gibi. Oysa, bilindiği üzere "anormal" kavramı, olağan (normal) ölçünün aşıldığını anlatmaya yarar; bir olumluluğun fazlalığından doğan olumsuzluğu anlatır. Olumlu büyüklükleri anlatmak için "anormal" sözcüğünün değil, "son derece", "çok", "büyük" vb. sıfatların kullanılması beklenir. Ayrıca bkz. "aşırı".

anot <anota <anotu <anottan

anotomi değil, anatomi

ansefal (L ince) <ansefale <ansefali <ansefalden

ansiklopedi, ansiklopedik

ant [içmek] <anda <andı <anttan

antagonik, antagonizm

Antakya'ya, Antakyalı <Antakyalılara

Antalya'ya, Antalyalı <Antalyalılarına

antant <antanta <antantı <antanttan

Antarktika <Antarktika'dan

ante meridiem (=a.m. [Lat.]; öğleden önce)

antepfıstığı

anterit <anterite <anteriti <anteritten

antet <antete <anteti <antetten <antetli [kâğıt]

antialerjik, antibiyotik, antidemokratik, antidot, antiemperyalist, antienflasyonist, antifaşist, antifriz, antijen, anti-kapitalist, antikatot

antikçağ, antikemalizm, antikite

antikiklon, antikomünist, antikör

antilop (L ince) <antiloba <antilobu <antiloptan

antimon

antinomi, antioksidan

anti parantez değil, antrparantez

Fransızcadan geliyor (*entre parenthèse*). "Parantez içinde şunu da belirtiyim ki", "bir de şu var" demek.

antipati

antireman değil, antrenman

antisemit, antisemitizm, antisepsi, antiseptik, antisovyetizm

antisiklon, antitez, antitoksin

antlaşma (=pakt)

Yalnızca devletler arasındaki belirli türden anlaşmalara verilen ad. "Anlaşma"yla karıştırılıyor. "Anlaşma" yalnızca devletler arasında değil, kişiler ya da kuruluşlar arasında da olabilir.

ANTLAŞMA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.10")

antoloji

Anton Çehov

antrakt <antrakta <antraktı <antrakttan

antrasit <antrasite <antrasiti <antrasitten antrenman, antrenmanlı, antrenör

antrepo

antrkot <antrkota <antrkotu <antrkottan

antrokt <antroka <antroku <antroktan

antropolog (L ince) <antropoloğa <antropoloğu <antropologdan, antropoloji antropomorfizm, antroposantrizm, antropozoik

antrparantez

anut <anuta <anutu <anuttan

AO (=Anonim Ortaklık) <AO'ya <AO'dan

AOÇ (=Atatürk Orman Çiftliği) <AOÇ'ye <AOÇ'den

aort <aorta <aortu <aorttan

AÖF (=Açık Öğretim Fakültesi)

AP (=Associated Press [İng.]; Amerikan Haberler Ajansı) <AP'ye <AP'den

apak

apandis <apandisten

apandisit <apandisite <apandisiti <apandisitten

apansız, apansızın

apar topar

apartayd (=apartheid <apartheid'den) <apartayddan

aparatif değil, aperitif

apartotel, apartman (=Apt.)

apaydınlık - aritmik

apaydınlık, apayrı
aperitif <aperitiften
aplazi
apolet <apolete <apoleti <apoletten
apopleksi
aposteriori
APOSTROF (bkz. "Kesme İşareti")
<apostroftan
appassionato (İt.)
apraksi
apre
apriori
apsent <apsente <apsenti <apsentten
APS (=Acele Posta Servisi) <APS'ye
<APS'den
Apt. (=Apartman)
aptal
aptes (=abdest) <aptesten, aptesbozan,
apteshane, aptesli, aptessiz
apukurya
Ar. (=Arapça) <Ar.dan
ara sıra, arabirim, arabulucu
Araban'a (=Araban ilçesine), Arabanlı
<Arabanlılara
arabaşlık <arabaşıktan
arabesk <arabeskten, arabeskçi
Arabi (İ uzun), Arabistan'a, Arabistanlı
<Arabistanlılara
arabistandefnesi
arabozan, arabozucu, arabulma, arabulu-
cu
ARACÜMLELERDEN ÖNCE VE SONRA
VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
araç <araca <aracı <araçtan, araççılık
Araç'a (=Araç ilçesine) (Okunuşu: "Ara-
ca") <Araç'tan, Araçlı <Araçlılara
arada sırada, aradeniz
arakçı
arakesit <arakesite <arakesiti <arakesit-
ten
arakiye
Araklı'ya, Araklılı <Araklılılara (=Arak-
lılara)
arakonakçı, aranağme
Aralık'a (=Aralık ilçesine) (Okunuşu:
"Aralığa") <Aralık'tan, Aralıklı <Ara-
lıklılara
aranje etmek, aranjman, aranjör
[müziğin] *aranjesi* değil, aranjmanı
(Türkçesi: düzenlenmesi)
Arap <Araba <Arabı <Araplara, Arapça

(=Ar.), Arapçadan
ARAPÇA KÖKENLİ, ÇOĞUL İÇERİKLİ
SÖZCÜKLER (bkz. "Çoğul Eki Sorun-
ları, IV.2")
Arapkir'e, Arapkirli <Arapkirilere
arapsabunu, arapsacı, arapzamlı
araseçim, arasöz
arasında (bkz. "İla")
ARASÖZLERDEN ÖNCE VE SONRA VİR-
GÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
araşit <araşite <araşiti <araşitten
ARATÜMCE (bkz. "Virgül Sorunları, 8")
arayön
araz (İki A da uzun)
arazbar (Son A uzun)
arazi (İkinci A İ uzun)
arazöz (=arozöz)
arbede
arbitraj
Ardahan'a, Ardahanlı <Ardahanlılara
Ardanuç'a (Okunuşu: "Ardanuca") <Ar-
danuç'tan, Ardanuçlu <Ardanuçlula-
ra
Ardeşen'e, Ardeşenli <Ardeşenlilere
ardı ardına, ardi arkası, ardi sıra, ardin ar-
dın
ardıckuşu
ardiye
arduvaz
areometre
Ar-Ge (=Araştırma-Geliştirme) <Ar-Ge'
cilere
ARGO (bkz. "Dil Yanlışı / Dil Düzeyi So-
runu")
argonot <argonota <argonotu <argonot-
tan
Arguvan'a, Arguvanlı <Arguvanlılara
Arhavi'ye, Arhavili <Arhavililere
aribeyi <aribeyine <aribeyini
arıküşu, arısütü
arıtımevi
arızı (A ve İ uzun)
Ari (A ve İ uzun)
arif (A uzun) <ariften, arifane (A'laruzun)
arife (Üç ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak
gerekıyor.)
Aristocu, Aristoculuk, Aristotelesçi,
Aristotelesçilik
aristokrat <aristokrata <aristokratlara
<aristokrattan
aritmi, aritmik

ariyet (A uzun) <ariyete <ariyeti <ariyet-

ten

ark <arka <arkı <arktan

arka fon

"Fon" sözcüğü de "arka, dip" anlamına geldiğinden, "*arka fon*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "*Fon dip*" ya da "*ful dolu*"nun tersine, ironi amacıyla kullanılma olasılığı düşük bir söz. Yaygınlaşmasının nedeni, "fon"un da "arka" anlamını taşıdığıının bilinmemesi olabilir. İlle de Batılı bir sözcük kullanmak isteyenler hiç değilse yalnızca "fon" diyebilirler.

arkadaşça

arkaik, arkaizm

arkaüstü

arkebüz

arkeolog <arkeoloğa <arkeoloğu <arkeologdan, arkeoloji

arkeopteriks <arkeopteriksten

arkoz

armada, armador

armatör

armatur

armoni, armonik, armonika

armonyum

armudi (U ve İ uzun), armudiye, armutkabacı, armuttop

arnavutbiberi, arnavutciğeri, arnavutkal-dırımı

Arnavut <Arnavutlara, Arnavutça

Arnavutluk'a (Okunuşu: "Arnavutluğa") <Arnavutluk'tan

arozöz

arp (=harp <harpa <harpı <harptan)

Arpaçay'a, Arpaçaylı <Arpaçaylılara

arpasuyu

arpej

arşlan değil, aslan

arşidük <arşidüke <arşidükü <arşidükten

ART ARDA GELEN ADLARDAN EKLER (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 8")

ART ARDA GELEN ADLARIN TÜRDEŞLİĞİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 7")

ART ARDA GELEN FİİLLERDE EDİLGEN ÇATI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 4")

ART ARDA GELEN SIFATLAR (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 5")

art niyet

artağan, artakalan, artavurt, artbölge, artçı, artdamak

arter, arterit <arterite <arteriti <arteritten

artezyen

artık bundan böyle

İkisi bir arada kullanıldığında, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor. "Artık" ya da "bundan böyle" yeterli olabilir.

artıkdeğer (=artıdeğer)

artıkemek, artıgün, artıkyl, artırmak

artıuç <artıuca <artıucu <artıuçtan

artist <artiste <artisti <artistten

~~artmak~~/yükselmek

"Kıdem tazminatı tavanı arttı." (4.1. 2001 tarihli *Cumhuriyet*) Öneri: "Kıdem tazminatı tavanı yükseldi."

artoda

Artova'ya, Artovalı <Artovalılara

arttırmak değil, artırmak

"Arttırmak" biçimindeki imla, "artırmak" fiilinin ettirgen çekimi olarak kullanılabiliyor. "Arttırma işini birinin yapmasını sağlamak" anlamında.

Artvin'e, Artvinli <Artvinlilere

artzamanlı, artzamanlılık

Aryanizm

aryoso [İt.]

arz [etmek], arzıyat

arzuhal (L ince) <arzu hale <arzu hali <arzu halden, arzuhalci

arzani (İkinci A ve İ uzun)

As. (=Askeri), As. İz. (=Askeri İnzibat)

asa (İki A da uzun)

ASA (=American Standart Association [İng.]; Amerikan Standartlar Birliği) <ASA'ya <ASA'dan

asabi (İ uzun), asabiye, asabiyece, asabiye

Asaf Hâlet Çelebi (İlk A uzun)

asalakbilim

asalet (İkinci A uzun), asaleten

asamble

asansör

asap (A'lar uzun) <asaba <asabı <asaptan

asar (İki A da uzun)

asariatika (âsâr-ı atîka) (İlk iki A ve İ uzun)

asayış (A'lar uzun) <asayıştan

asbest <asbeste <asbesti <asbestten

ASCII (=American Standart Code for In-

formation Exchange [İng.]; Standart Amerikan Bilgi Değiş tokuş Kodu)

ASEAN (= *Association of Southeast Asian Nations* [İng.]; Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği) <ASEAN'a <ASEAN'dan

asen kron

aseksüel

asesbaşı

asfalt <asfalta <asfaltı <asfalttan, asfaltlamak

asgari

ashap <ashaba <ashabı <ashaptan

asıl <asla <aslı

asır <asra <asrı

asi (A ve İ uzun)

aside (İ uzun)

asidimetre

asilzade (İkinci A uzun)

asimetri, asimetrik

asimilasyon

asimptot <asimptota <asimptotu <asimptottan

asistan (=Ass.)

asitölçer

askarit <askarite <askariti <askaritten

askat <askata <askatı <askattan

asker, askeri (İ uzun) (=As.), askeriye (Ayrıca bkz. "Düzeltilme İşareti, 6")

Askeri Elektronik Sanayii (=ASELSAN)

Askeri İnzibat (=As.İz.)

askospor

asla (İkinci A uzun)

"Asla" sözcüğü son on-on beş yıldır yeniden yaygınlaştı. Daha önce, özleştirilen etkisiyle olmalı, eskimiş, dilden neredeyse dışlanmış, ağdalı sayılan, dolayısıyla kaçınılan bir sözcüktü. Herkes özlemiş olmalı ki bu kez fazladan kullanılır oldu. Bunda, İngilizcedeki her "never" sözcüğünü "asla" diye çevirenlerin de payı olabilir. Oysa "never" sözcüğünü yerine göre, "hiç" ya da "hiçbir zaman" diye çevirmek gerekebilir. Örneğin, "Bu ülkeye asla alışmayacaktı (...)" sözünü ele alalım (*Cumhuriyet Kitap*, 15.11.1998, s. 6). Busöz, ilgili kişinin o ülkeye alışmamak konusunda kararlı olduğunu düşündürüyor. Oysa (bağlama bakılırsa) yazarın kastı şu: "Bu ülkeye hiçbir zaman alışmayacaktı."

Kısacası, "asla" sözcüğünü anımsarken, "hiç"i ve "hiçbir"i unutmamakta yarar var.

aslan, aslanagzı, aslankuyruğu, aslanpençesi

aslı astarı, aslı faslı, aslı nesli

aslı (İ uzun)

asmabahçe, asmabiti, asmakabağı

asmakat <asmakata <asmakatı <asmakattan

asmolen

aspidistra

aspiratör

Asrı Saadet'ten

asrı (İ uzun), asrileşmek

Ass. (=Asistan)

assai

Associated Press (=AP [İng.]; Amerikan Haberler Ajansı)

Assos <Assos'tan <Assoslulara

AST (=Ankara Sanat Tiyatrosu) <AST'a <AST'tan

astasım, astbaşkan, asteğmen (=Atgm.)

astigmat <astigmata <astigmatı <astigmatattan, astigmatizm

astragan

astrofizik, astrolog <astroloğa <astroloğudan

astroloji

astronot <astronota <astronotu <astronottan

astsubay (=Asts b.), astyön

asude (A ve Ü uzun)

Asurlu <Asurlulara, Asurca

asvalt değil, asfalt

Asya Kalkınma Bankası (=ADB; *Asian Development Bank* [İng.])

Asya'ya, Asyalı <Asyalılara

AŞ (=Anonim Şirket) <AŞ'ye <AŞ'den

aşağı yukarı (bkz. "ortalama"), aşağılamak, aşağısı, aşağıya <aşağıyı

âşâr, aşarı (A'lar ve İ uzun),

aşçı, aşçıbaşı, aşçılık, aşermek, aşevi, aşhane

aşiboyalı, aşiboyası

aşık [atmak]

Bir kemiğin ve bir oyunun adı. "Yarışmak" anlamına gelen "aşık atmak" deyimindeki aşık. "Âşık"la karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

âşık, âşıkane (A'lar uzun, K kalın), âşıktaş

<âşıktan
Âşık Veysel
Âşıkpazazade
aşır <aşra <aşrı <aşırdan

aşırı

Türkçede "aşırı" sözcüğü olumsuz çoklukları anlatır. Son dönemlerde, İngilizcenin etkisini düşündüren bir biçimde, olumlu büyüklükleri ya da çoklukları anlatmak için de "aşırı" dendiğine rastlanıyor.

Sorunlu örnek: "Bestelerindeki doğallık ve rafinelik *aşırı* dikkat çekiciydi." (Kahyaoğlu, s. 35) Bu örnekte kasdedilen dikkat çekicilik, istenmeyen ölçülerde mi? Olamaz, çünkü "doğallık" ve "rafinelik" genellikle istenmeyen özelliklerden değil. O zaman, neden "aşırı"? Öneri: "Bestelerindeki doğallık ve rafinelik son derece dikkat çekiciydi."

Olumlu çoklukları ya da büyüklükleri olumsuzluk anlatan bir sözcükle karşılama eğilimi, "anormal" sözcüğü için de saptanabiliyor. Bunun nedeni belki de Türkçede "çok" kavramını dile getiren sözcüklerin yetersizliği ya da çabuk eskimesidir. Gerçekten de, "çok" kavramına yeni karşılıklar olarak, gerek "süper", "ultra", "mega" vb. başka dillerden sözcük alma yöntemi-ne, gerekse "aşırı", "anormal" sözcüklerinde görüldüğü gibi anlamı zorlama/kaydırma yoluna başvurulduğu görülüyor. Önceki yıllarda da "korkunç" sözcüğü benzer birevrim geçirmiş, daha önce hep olumsuz bağlamlarda kullanılan bu sözcük, "korkunç güzel", "korkunç sürükleyici bir roman" örneklerindeki gibi, olumluluk yüküyle de kullanılır olmuştur.

Her durumda, kastımızın net olarak anlaşılması için, "aşırı"nın yukarıda açıklanan anlamını dikkate almakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *aşırı* anlaşıl-maz sözcükler" (Özerkan, s. 55). Bir miktar anlaşılma-olmak sözcükler için kabul edilebilir bir nitelik olabilir mi? Değilse, kastın net anlatılması

için öneri: "Son derece anlaşılma-olmaz sözcükler", "hiç anlaşılma-olmaz yerler" vb.

Çevirilerde de "extreme" sözcüğünün karşılığı olarak olmaz yerde "aşırı" dendiğine rastlanıyor: "İmgenin gücünü yaratan şey, onun *aşırı* yoğunluğudur." (Joubert, s. 62) Yazar, imgenin yoğunluğu ölçüyü aşmaktadır, diyor olabilir mi? Hayır; imge yoğunluğu için böyle denmesi beklene-mez. Bu noktanın net olması isteniyorsa, öneri: "İmgenin gücünü yaratan şey, son derece yoğun olmasıdır."

aşırıbellem, aşırıbesi, aşırıdoyma, aşırıduyu, aşırıergime

aşıtaşı

aşifte değil, *aşüfte*

aşıkâr (A'lar uzun, K ince), aşikâre

Aşil topuğu

aşına (A'lar uzun)

aşiran (Son A uzun)

aşiret (İ uzun) <aşirete <aşireti <aşiretten

aşk yapmak

Batı dillerinden ("make love [İng.]", "faire l'amour [Fr.] vb.) sözcüğü sözcüğüne çeviri. Türkçesi: sevişmek.

Aşkaba'ta <Aşkaba'tan, Aşkaba'tlı <Aşkaba'tlılara

Aşka'le'ye, Aşka'leli <Aşka'lelilere

aşkolsun

aşna fişne

aşocağı

AŞTİ (=Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi) <AŞTİ'ye <AŞTİ'nin

aşüfte

AT (=Avrupa Topluluğu) <AT'ye <AT'den

Atabey'e, Atabeyli <Atabeylilere

ataç/ataş

Ataç sözcüğü, "atalarla ilgili" anlamına geliyor. Kâğıt mandalı anlamına gelen, Fransızca kökenli "ataş"la karıştırılmamalı.

ataerki, ataerki, atasözü

atalet (İkinci A uzun) <atalete <ataleti <ataletten

ataraksiya

atardamar, atarkanal

ataş (bkz. "ataç")

ataşe (*ateşe* değil)

Atatürk - Avrupa

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (=AKDTYK)

Atatürkçülüğü

Atatürk Kültür Merkezi (=AKM)

Atatürk Orman Çiftliği (=AOÇ)

atavik <ataviğe <ataviği <atavikten, atavizm

atbaklası, atbalığı, atbaşı [gitmek], atçı, atçılık

ateh [getirmek] <atehten

ateist <ateiste <ateisti <ateistten, ateizm

atelye (=atölye=işlik)

ateşbalığı, ateşböceği, ateşçi, ateşçiçeği

ateşbaz (A'lar uzun), ateşkayığı

ateşe

Böyle yazılınca, "ateş" sözcüğünün "-e" eki almış durumu olur. "Elçiliğe bağlı uzman" kastediliyorsa, "ataşe" biçiminde yazmak gerekiyor.

ateşin (A ve İ uzun) (=ateşli)

ateşkes <ateşkesten, ateşperest, ateşetapın

Atğm. (=Asteğmen)

atıf <atfa <atfı <atıftan, atfen, atıfta bulunmak, atfetmek

atıfret (A uzun) <atıfete <atıfeti <atıfetten

atık <atığa <atığı <atıktan, atıksu

âtıl (=hareketsiz)

atışbilim

ati (A ve İ uzun)

atik <atiğe <atiği <atikten

Atilla İlhan değil, Attilâ İlhan

Atina'ya, Atinalı <Atinalılara

atkestanesi, atkuyruğu, atsineği

atlasağacı, atlasçiçeği

atlıkarınca

atm. (=atmosfer)

ATM (=automatic teller machine [İng.]; paraçekmemakinesi) <ATM'ye <ATM'den

atmosfer (=atm.)

atol (L ince) <atole <atolü <atolden

atombilim

atonal (L ince) <atonale <atonalı <atonalden

atölye (=atelye=işlik)

Attilâ İlhan

aut <auta <autu <auttan

AÜ (=Ankara Üniversitesi; Anadolu Üniversitesi; Atatürk Üniversitesi) <AÜ'ye <AÜ'den

Av. (=Avukat)

aval aval

avane değil, avene

avangard

Avanos'a <Avanos'tan, Avanoslu <Avanoslulara

avara (A'lar kısa), avare (A'lar uzun)

avarya

avcıotu

avdet [etmek] <avdete <avdeti <avdetten

avene

averaj

avgın

avisto

avize (İ uzun), avizeağacı

avro (bkz. "euro")

Avrupa Atom Enerjisi Birliği (=EAEC; *European Atomic Energy Community* [İng.])

Avrupa Demokratlar Birliği (=EDU; *European Democrats Union* [İng.])

Avrupa Ekonomik Topluluğu (=AET)

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (=AGSK)

Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü (=OECE; *Organization for European Economic Cooperation* [İng.])

Avrupa İktisadi Kalkınma Örgütü (=OEED; *Organization for European Economic Development* [İng.])

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (=AIHM)

Avrupa Konseyi (=AK)

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (=AKPM)

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması (=AKKA)

Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (=ECSC; *European Coal and Steel Community* [İng.])

Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi (=CERN; *Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire* [Fr.])

Avrupa Nükleer Enerji Ajansı (=ENEA; *European Nuclear Energy Agency* [İng.])

Avrupa Para Birimi (=ECU; *European Currency Unit* [İng.])

Avrupa Para Birliği Anlaşması (=EMA; *European Monetary Agreement* [İng.])

Avrupa Savunma Birliği (=EDC; *European Defence Community* [İng.])

Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (=EFTA; *European Free Trade Area* [İng.])

Avrupa Topluluğu (=AT)

Avrupa Uzay Ajansı (=ESA; *European Space Agency* [İng.])

Avrupa Yatırım Bankası (=EIB; *European Investment Bank* [İng.])

Avrupa Yayın Birliği (=EBU; *European Broadcasting Union* [İng.])

Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (=EBRD = *European Bank for Reconstruction and Development*)

Avrupai (Son A ve İ uzun), Avrupalı <Avrupalılara

Avsin'e, Avsinli <Avsinlilere

avuç <avuca <avucu <avuçtan

avukat (=Av.) <avukata <avukatı <avukattan

avunç <avunca <avuncu <avunçtan

avurt <avurda <avurdu <avurttan

Avustralya'ya, Avustralyalı <Avustralyalılara

Avusturya'ya, Avusturyalı <Avusturyalı-lara

a.y. (=aynı yerde)

ay, Ay

Dünyanın uydusu olan Ay, astronomi ve coğrafya bağlamlarında büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlıyor: "Biliyorsunuz, Ay, Dünya'nın tek uydusudur", "Dün akşam ay haleliydi" örneklerindeki gibi. Zaman birimi olan "ay" ise her zaman küçük A'yla başlıyor: "dokuz ay on gün", "üç ay sonra" vb.

AY VE GÜN ADLARININ YAZILMASI (bkz. "Tarihlerin Yazılması")

ayakaltı, ayakbastı

ayakçak <ayakçağa <ayakçağı <ayakçaktan

ayakçı, ayakkabı, ayaktakımı, ayaktaş, ayakteri, ayaktopu, ayakucu, ayaküstü, ayaküzeri, ayak yolu

ayal (İki A da uzun, L ince) <ayale <ayali <ayalden

ayan beyan

Ayancık'a (Okunuşu: "Ayancığa") <Ayancık'tan, Ayancıklı <Ayancıklı-lara

ayar (İki A da kısa)

Ayaş'a <Ayaş'tan, Ayaşlı <Ayaşlılara aybalığı

Aybastı'ya, Aybastılı <Aybastılılara aybaşı, aybeay, ayçiçeği, ayçöreği, ayde-de

Aydın'a, Aydınlı <Aydınlılara

aydinger

Aydınlanma [devri]

aydınlıkölçer

ayet (A uzun) <ayete <ayeti <ayetden

ayeve

aygıt <aygıta <aygıtı <aygıttan

ayıbacığı, ayıbalığı, ayıboğan, ayıgülü, ayıkulağı

ayıraç <ayıraca <ayıracı <ayıraçtan

"Ayrıştırmaya yarayan ölçü, miyar" demek. "Parantez" anlamına gelen "ayraç"la karıştırılmamalı.

ayırt etmek, ayırtı

ayrüzümü, ayrıyoncası

ayın (A uzun)

aykırı (bkz. "-lik' Eki")

aylakçı

aylandız

aylarca önce, aylarca sonra (bkz. "yıllarca")

aylıkçı

aynabakar, aynataşı

aynı

1. "Tıpkı" yerine kullanılması anlam karışıklığına yol açabiliyor: Sorunlu örnek: "Çünkü insan hakikati, *aynı estetiğin kardeş alanları olan ahlak ve bilişsellikte olduğu gibi*, (...) estetiğin yüce alanında dile gelir." (Sayın, s. 130) Bağlamdan anlaşıldığına göre, kasıt şu: "Çünkü insan hakikati, *aynı estetiğin kardeş alanları olan ahlak ve bilişsellikte olduğu gibi*, (...) estetiğin yüce alanında dile gelir."

Sorunlu örnek: "*Aynı ilkokul müsesmeresinde* fındık, üzüm, nar kılığına sokulmuş (aslında Zagor filan olmak isteyen) oğlanlar gibi." (Perihan Mağden, 31.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi) Bu örnekte de yazarın kastı ancak bağlamdan çıkarılabiliyor. Oysa yazar "aynı" yerine "tıpkı" demiş olsa cümleden de çıkarılabilecek.

aynısefa - ayraç

2. "Aynı" mı, "aynısı" mı?

"Aynı" sözcüğü, sıfat; "aynısı" ise adıl (zamir) işlevi görüyor. Sözelimi, "aynı kitap" yerine "aynısı" diyebilirdik. (Dikkat, "aynını" değil: "Ayn", göz demek.)

3. "Aynı"yle karıştırmamak gerekiyor (bkz. "ayni").

aynısefa (Son A uzun)

aynıyla

ayni (İ uzun)

"Eşyasal" demek. "Ayni yardım" sözündeki gibi. "Ayni" yerine kullanmak gerekiyor.

ayniyat (Son A uzun) <ayniyata <ayniyati <ayniyattan

"Maddi varlıklar" demek.

ayniyet (İ uzun) <ayniyete <ayniyeti <ayniyetten

"Ayni oluş" demek.

aynıstaynıyım, Albert Einstein

AYRAÇ (PARANTEZ) SORUNLARI

1. AYRAÇ MI KISA ÇİZGİ Mİ?

Cümle içinde arasözlerle ayrıntı nitelediğindeki açıklamaların paketlenmesinde ne zaman ayraç, ne zaman kısa çizgi kullanmalı? Türkçede, cümleden tümüyle bağımsız ayrıntıları ayraç içine, cümleye bağımlı olanları iki kısa çizgi arasına alma eğilimi var. (Bkz. "Kısa Çizgi, 2")

2. BÜTÜNÜ AYRAÇ İÇİNDE OLAN CÜMLELERİN NOKTASI

(Şu an okumakta olduğunuz cümle gibi, bütünü ayraç içinde olan cümlelerin, noktasını da ayraç içinde bırakmak gerekiyor.)

3. AYRAÇTAN HEMEN ÖNCEKİ SÖZCÜĞE AİT ÇEKİM EKLERİ

Cümle içinde ayraçtan önceki sözcüğe ait çekim eklerinin ayraçtan sonraya bırakılması okumayı aksatıyor. Sorunlu örnek: "Açıklanan sözcüğün çekim eki, ayraç kapandıktan sonra da yazılabilir: 'A. Hikmet, Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi)'yi bitirdikten sonra..." (Yazım Kılavuzu, Dil Derneği Yay., 5. baskı, s. 61)

Verilen örneği, ekin yerini düzelt-

rek yazalım: "A. Hikmet, Mekteb-i Sultani'yi (Galatasaray Lisesi) bitirdikten sonra..." Cümlede bu durumuyla bir aksama olduğu kanısında değilim. Tersine, ayraç sonrasındaki bocalamayı ortadan kaldırıyor.

Başka örnekler: "(...) Friedrich Rückert (1788-1866)'dir" (Düşler dergisi, No. 9, s. 39) Öneri: "(...) Friedrich Rückert'tir (1788-1866)."

"Anayasa (1961) nın aşağıda gösterilen maddelerinde (...)" (Aksoy, s. 54) Öneri: "Anayasa'nın (1961) aşağıda gösterilen maddelerinde (...)"

Bir örnek de *İmlâ Kılavuzu*'ndan (s. 68): "İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir." Öneri: "İmek fiilinin (ek fiildir) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir."

Bu konudaki bir başka tavır da, ünlü uyumunu ayraç içine göre düzenlemek. Örnek: "(...) *New Conformists* (Londra: Verso, 1989)'a ek." (Ahmad, s. 249). Bu düzenlemeye, yüksek sesle okumadaki ünlü uyumu sorunu ortadan kalkıyor görünse de bu kez ayraç içi bağımsızlığını yitirdiği için mantıksal tutarsızlık doğuyor.

Kıscacası, ayraçtan önceki sözcüğü eklerinden ayırmamakta yarar var gibi görünüyor. Aynı sorun, ekler kadar, bir önceki sözcükle ünlü uyumuna girmesi gereken "de" bağlacı ve "mi" soru eki için de geçerli:

4. "DE" BAĞLACIYLA "MI" SORU EKİNİN AYRAÇLA İLİŞKİSİ

Cümle içindeki bir ayraçtan hemen öncesinde "de" bağlacı varsa, bu bağlacın ayraçtan önce mi sonra mı yer alacağı konusunda farklı uygulamalara rastlanıyor. İskender Savaşır, "de" bağlacının ayraçtan öncesinde bırakıyor ama ayraç içinde yineliyor. Şöyle: "Hesiodos'a göre yalnızca açlık ve unutulmuş değil logos da (söz de) çatışmanın, Eris'in ürünlerinden biridir." (s. 99) Bu çözüm, "mi" soru eki için de uygun görünüyor.

Sorunlu örnek: "Basınımız 'sadist' (eziyet yapmaktan hoşlanan) mi?"

(Ahmet Taner Kışlalı, 19.3.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 17)

Öneri: "Basınımız 'sadist' mi (eziyet yapmaktan hoşlanıyor mu)?"

5. AYRAÇ VE BÜYÜK HARF

Ayraç içindeki sözlerin büyük harfle başlatılması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "İşte Şiar Yalçın'ın 'ambar' ve 'amber' sözcükleri için düşüğü 'galat-ı meşhur' (Ünlü yanlış demek, yanlış olmasına rağmen benimsemiş sözcükler için kullanılır) notu bu zorunluluktan doğmuştur." (Hepçilingirler 1997, s. 160) Öneri: "(...) 'galat-ı meşhur' (ünlü yanlış demek; yanlış olmasına rağmen benimsemiş sözcükler için kullanılır) notu (...)"

ayrı (bkz. "'-lik' Eki"), ayrı ayrı, ayrı gayrı, ayrıbasım

ayrıcalık

"İmtiyaz" ("üstün tutma", "kayıрма") demek. "Fark" ve "üstünlük" kavramlarıyla karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Bu konuda, yalnızca, 'zaman' kavramı veren *belirteç tümlecinin bir ayrıcalığı var*: Zaman belirteci, daha çok, cümle başında vurgu çeker (...)" (Şimşek, s. 31) Öneri: "Bu konuda yalnızca, 'zaman' kavramı veren belirteç tümleci farklılık gösteriyor: (...)"

Sorunlu örnek: "Özenli baskı, ayrıntılı bibliyografya ve bir yazar eleştirmen tarafından kaleme alınmış nitelikli metin, bu yapıtlara önemli *ayrıcalık* kazandırmaktadır." (Sağlam, s. 31) Öneri: "(...) bir üstünlük kazandırmaktadır."

ayrıcinsten, ayrışık, ayrıkotu, ayrılık (bkz. "'-lik' Eki")

ayrışmak (bkz. İşteş Fiiller)

aysberg

ayşekadın

Ayvacak'a (Okunuşu: "Ayvacığa") <Ayvacık'tan, Ayvacıklı <Ayvacıklılara

Ayvalık'a (Okunuşu: "Ayvalığa") <Ayvalık'tan, Ayvalıklı <Ayvalıklılara

Ayvazovski (=İvan Konstantinoviç Ayvazovski)

ayvan

ayyıldızlı

ayyuk <ayyuka [çıkma] <ayyuku <ayyuktan

Ayzenştayn (=Sergey Mihayloviç Ayzenştayn)

az az, az buçuk, az buz, az çok, azaltmak

aza (İki A da uzun)

azade (A'lar uzun)

azamet <azamete <azameti <azametten, azametli

Tüm ünlüleri kısa. A'ları uzatmamak gerekiyor.

azami (İlk A ve İ uzun)

azap (Ünlüyle başlayan ek aldığı ikin-ci A uzun) <azaba <azabı <azaptan

azarazar

azat [etmek] (A'lar uzun) <azada <azadı <azattan, azatlı

Azdavay'a, Azdavaylı <Azdavaylılara

azelya

Azerbaycan'a (İlk A uzun), Azerbaycanlı <Azerbaycanlılara

Azeri (A ve İ uzun) <Azərbaycanlı, Azerice azgelişmiş <azgelişmiş, azgelişmişlik azıdışı

azık <azığa <azığı <azıktan

azil <azle <azli, azletmek, azledilmek, azlolunmak

azim <azme <azmi, azimli, azmetmek

azimet (İ uzun) <azimete <azimeti <azimetten

aziz (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ uzun), azize

Aziz Nikolas <Aziz Nikolas'tan

aznif <azniften

azoik <azoığe <azoığı <azoikten

Azor Adaları'ndan

azot <azota <azotu <azottan, azotometre

Azrail (İkinci A uzun)

Aztek <Azteklere <Aztek'ten

B

B. Elçi (=Büyükelçi)

BA (=bachelor of arts [İng.]; toplumsal bilimlerde lisans derecesi)

baba kız, baba oğul, babaanne, babacı-ğimcilik

babaç <babaca <babacı <babaçtan, babaçko, babaevi, babafingo

Babaeski - bakteriyoloji

Babaeski'ye, Babaeskili <Babaeskililere
Babai (İkinci A ve İ uzun) <Babailere
Babailik <Babailiğe <Babailiği <Babai-
likten
babaköş <babaköşten, babatatlısı, baba-
yani, babayığıt
Babîâli (A'lar ve İ uzun)
background <background'u <back-
ground'dan
İngilizceden geldi. "Birikim", "te-
mel", "arka plan" yerine kullanılıyor.
baç <baça <baçı <baçtan
badas <badastan
badat <badada <badadı <badattan
bade (A uzun)
badehu (A ve U uzun), badema (A'lar
uzun)
bademezmesi, bademşekeri, bademyağı
badıç <badıca <badıcı <badıçtan
badi badi
badik <badığe <badıği <badikten, badik-
lemek
badire (A uzun)
BAE (=Birleşik Arap Emirlikleri) <BAE'
ye <BAE'den
Bafra'ya, Bafralı <Bafrahılara
bağ. (=bağlaç)
Bağ-Kur (=Bağımsız Çalışanlar Sosyal
Sigorta Kurumu)
bağbozumu
bağdaşık, bağdaşmak
Bağdat'a <Bağdat'tan, Bağdatlı <Bağdat-
lılara
bağdoku, bağıldeğer, bağılmem
bağfiil (=bağyeylem=ulaç) (bkz. "Virgül
Sorunları, 1")
bağır <bağra <bağrı
bağırmak, bağırtı, bağırtkan, bağırsı
<bağırsıtan, bağırsıma
bağırsak <bağırsığa <bağırsığı <bağır-
saktan
bağış <bağıştan, bağışlamak, bağış yap-
mak, bağıştı bulunmak
bağışık, bağışıklıkbilim, bağışıklıkbilim-
sel
bağıt <bağıttan, bağıtçı, bağıtlamak, ba-
ğıtlaşmak, bağıtlı
bağkesen
bağlaç <bağlaca <bağlacı <bağlaçtan
"VE" VE "İLE" BAĞLAÇLARINDAN
SONRA YA DA ÖNCE VİRGÜL

KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül So-
runları, 7")
bağlı (bkz. "*koşulu... -e bağlı*")
bağlık bahçelik
bağrı kara
bağrısmak
Bahai (Son A ve İ uzun) <Bahailere
Bahailik <Bahailiğe <Bahailiği <Baha-
ilikten
bahane (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak
gerekiyor.) (bkz. "mazeret")
baharat <baharata <baharatı <baharattan,
baharatçı
Bahayî
Bahçesaray'a, Bahçesaraylı <Bahçesa-
raylılara
Bahçe'ye (=Bahçe ilçesine), Bahçeli
<Bahçelilere
bahçıvan
bahis <bahse <bahsi <bahisten, bahset-
mek
bahname (Yalnızca ikinci A uzun)
Bahreyn'e, Bahreynli <Bahreynlilere
bahşetmek
baht <bahta <bahtı <bahttan, bahtiyar,
bahtlı, bahtsız
bahusus (A uzun)
bak. (=bkz.; bakınız)
bakaç <bakaca <bakacı <bakaçtan
bakalit <bakalite <bakaliti <bakalitten
bakalorya
bakam (=bakkam)
bakarkör
bakaya
bakımevi, bakımyurdu
bakınız (=bkz. =bak.)
Bakırköy'e, Bakırköylü <Bakırköylülere,
bakırengi, bakırtaş
bakışmak (bkz. "İşteş Fiiller")
baki (A ve İ uzun)
Bakî
bakir (A uzun), bakire
bakiye (Üç ünlüsü de kısa.)
bakkaliye (İkinci A uzun)
bakkam (=bakam)
baklaçiçeği, baklakırı, bakliyat <bakli-
yattan
bakraç <bakraca <bakracı <bakraçtan
bakteri, bakteridi, bakterisit
bakteriyolog <bakteriyoloğa <bakteriyo-
loğu, bakteriyoloji

Bakû'ya, Bakûlu <Bakûlulara
 bala
 "Yavru, çocuk" demek. "Bâlâ"yla karışabilir.
 bâlâ
 "Üst, yüce" anlamına geliyor. "Bala"yla karışmaması için düzeltme işaretleriyle yazmak gerekiyor.
 Bâlâ'ya, Bâlâlî <Bâlâlîlara
 balabankuşu
 balad <balada <baladı <baladdan
 balalayka
 balarısı, balayı, balgümeci
 balast <balasta <balastı <balasttan
 balçak <balçağa <balçağı <balçaktan
 balçık <balçığa <balçığı <balçıkdan, balçıklı
 baldır bacak, baldırı çıplak, baldırıkara, baldırkemiği
 baldudak
 balgamtaşı
 balıkadam, balıkağzı, balıkçı, balıkçıl, balıkçın, balıketi, balıketinde, balıkgözü
 Balikesir'e, Balıkesirli <Balıkesirli
 balıkhane, balıkkartalı, balıklava, balıko-
 tu, balıksırtı, balıkyığı, balıkyumurtası
 baliğ [olmak] (A uzun)
 balkabağı
 Balkanlar'a, Balkanlı <Balkanlılara
 Balkar (=Malkar) <Balkarlara, Balkarca
 balkelebeği, balılbaba, balıbasra, balmumu
 balotaj
 balözü, balrengi, balsıra, balüzümü
 baltabaş <baltabaştan, baltaburun, baltacı, baltalamak
 Baltimore'a, Baltimore'lulara
 <Baltimore'dan
 Balya'ya, Balyalı <Balyalılara
 balyos <balyostan
 balyoz, balyozlamak
 bambaşka
 bamteli
 banağacı
 Banaz'a, Banazlı <Banazlılara
 banço
 bandıra
 Bandırma'ya, Bandırmalı <Bandırmalı-
 lara

bandrol (L ince) <bandrole <bandrolü
 <bandrolden
 bangır bangır, bangırdamak
 Bangkok'a <Bangkok'tan, Bangkoklu
 <Bangkoklulara
 Bangladeş'e (L ince) <Bangladeş'ten,
 Bangladeşli <Bangladeşlilere
 bani (A ve İ uzun)
 bank <banka <bankı <banktan
 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme
 Kurumu (=BDDK)
 banket <bankete <banketi <banketten
 bankiz
 banknot <banknota <banknotu <bank-
 nottan
 banko
 banliyö, banliyö treni
 banotu, banyağı
 bant <banda <bandı <banttan
 baobap <baobapa <baobapı <baobaptan
 bap (A uzun) <baba <babı <baptan
 bar bar bağırarak
 baraj
 barak <barağa <barağı <baraktan
 Barbados'tan
 barbakan, barbata
 barbar, barbarizm, barbarlık, barbarlaş-
 mak
 barbekü
 barbut <barbuta <barbutu <barbuttan
 barça
 bardakeriği
 barfiks <barfikten
 bargam
 barhana
 barışçı, barışsever
 bari (A uzun)
 barikat <barikata <barikatı <barikattan
 barisfer
 barit <barite <bariti <baritten
 bariz (A uzun)
 barkarol <barkarole <barkarolü <barka-
 rolden
 barograf <barografan, barometre
 baroskop <baroskoba <baroskobu <ba-
 roskoptan
 barparalel
 barsak değil, bağırsak
 Bartın'a, Bartınlı <Bartınlılara
 barudi (U ve İ uzun)
 barut <baruta <barutu <baruttan, barutçu,

baruthane - başlık

baruthane, barutluk
baryum
bas. (=baskı)
bas bas bağırarak
basbariton
basbayağı
basen

"basım" mı, "baskı" mı?

Türkçe Sözlük'e göre, "biryapıtın bası-larak yinelenen her bir kezi" anlamın-da, "baskı" kullanılır; "sözlüğün altın-cı baskısı" vb. Aynı anlamda "basım" sözcüğünü kullananlara da rastlanı-yor. Bir dönem, yenilik içeren baskıla-ra "basım" denmesi önerilmişti. Ters-i ni önerenler de oldu. Bu öneriler pek genel kabul görmedi.

basımevi
basınölçer, basıölçer
basiret (İ uzun) <basirete <basireti <bas-i-retten, basiretli
basit <basite <basiti <basitten
basitçe

İngilizce "*simply*" sözcüğü her sefe-rinde "basitçe" diye çevrildiğinden ol-malı, bir "basitçe" bolluğu görülmeye başlandı. Oysa "*simply*" sözcüğü, ye-rine göre, "düpedüz", "ibaret", "-den başka bir şey değil" diye çevrilebilir.

Örnek: "Bu bakımdan Yomeshta da haklı olabilir; *bu yeteneksadece bas-itçe öndeyi değil*, her şeyi bir anda görme gücü." (Le Guin 1993, s. 175)
Öneri: "(...) bu yetenek öndeyiden iba-ret değil, (...) "

Bask <Basklara <Bask'tan, Baskça
basketbol <basketbole <basketbolü
<basketbolden, basketçi
baskı (bkz. "basım"), baskın (bkz. "*şok baskın*")

Baskil'e, Baskilli <Baskillilere
basklarnet
baskül
basmahane (Son A uzun), basmakalıp
Basmane'ye, Basmaneli <Basmanelilere
Basra'ya, Basralı <Basralılara
bastıbacak
bastika
basurotu
basıubadelmevt
baş başa

baş göz etmek, başabaş, başağaç, başağır-lık, başaltı, başasistan
Başak Burcu'ndan
başakçı
başbakan

Diğer unvanlar gibi bu unvanı da belir-li bir kişiden söz ederken büyük harfle başlatmak gerekiyor. "Kapıdan Baş-bakan'ın görünmesiyle birlikte (...)" örneğindeki gibi.

başbuğ, başçavuş (=Bçvş.), başçı, başda-nışman, başdenetçi, başdenetmen, başdizgici, başdonatımcı, başeczacı, başeser, başgardiyan, başgarson, baş-gedikli, başgiysici, başhakem, başhe-kim, başhemşire, başımam, başıboş, başıbozuk, başıkabak

BAŞKA DİLLERDEN GELEN SÖZCÜKLE-RİN YAZILMASI (bkz. "YABANCI KÖ-KENLİ SÖZCÜKLERİN YAZILMASI")

başka/başkası

"Başka" sözcüğü, sıfat; "başkası" söz-cüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanı-yoruz. Sözelimi, "başka kitap" yerine "başkası" diyebiliyoruz.

başka/diğer (bkz. "diğer/başka")

başkaldırı, başkaldırmak

Başkale'ye, Başkaleli <Başkalelilere

başkan (=Bşk.)

başkâtib <başkâtibe <başkâtibi <başkâ-tipten

başkemancı, başkent, başkesit, başkilise, başkişi, başkomutan (=BŞK), başko-nakçı, başkonsolos <başkonsolostan, başköşe, başkumandan

Başkurt <Başkurtlara, Başkurtça
başlahana, başlıbaşına, başmakale

BAŞLIKLARIN YAZILMASI

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında, "ile", "ve", "de", "ki", "ya", "ya da" bağlaçlarıyla "mi" soru ekiniküçük harfle, diğer tüm söz-cükleri ise büyük harfle başlatmak ge-rekiyor.
2. Başlık tümüyle büyük harflerle yazı-lacaksa, söz konusu bağlaçlarla "mi" soru eki de tümüyle büyük harflerden oluşmak zorunda.
3. Başlığın sonunda soru ve ünlem işa-retleri dışında noktalama işareti kul-

lanmamak gerekiyor. Başlıklar hitaplarla karıştırılmamalı. Hitaplar için, bkz. "Hitapların Yazılması".

başmakçı

başmal, başmuhabir (İkinci A uzun), başmuharir, başmurakıp, başmüdür, başmüfettiş, başmühendis, başmürettip, başmüşavir, başoyuncu, başöğretmen, başörtü (=başörtüsü), başörtülü, başpapaz, başparmak, başpehlivan, başpiskopos

başrol (L ince) <başrole <başrolü <başrolden

başsağlığı [dilemek], başsavcı, başşehir, baştaban, baştabip (=Bştbp.), baştanımazlık, baştankara

baştarde (=baştarda)

başucu, başuzman, başvekil, başvekâlet

başvurmak / *başvuruda bulunmak*

Daha akıcı bir anlatım için, "başvurmak" denebilir.

başyapıt <başyapıttan, başyardımcı, başyargıcı, başyaver, başyazar, başyazı, başyazman, başyıldız

bata çıka

batakçı, batakçıl, batakçulluğu, batakthane, bataklikbaykuşu, bataklikketeni

batarıya

bateri, baterist

batı, Batı (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")

Batı Anadolu'ya, Batı Anadolulu <Batı Anadolululara

Batılı <Batılılara <Batılıları, Batılılaşmak

batın <batna <batnı

Batını (A ve İ uzun) <Batınılere, Batıniye (Yalnızca A uzun)

bati (İ uzun)

batik <batığe <batığı <batikten

batiskaf <batiskaftan

Batman'a, Batmanlı <Batmanlılara

batonsale

Battalgazi

battaniye (İkinci A uzun)

bav, bavcı, bavlımak

Bavyera'ya, Bavyeralı <Bavyeralılara

bayağı, bayağıkesir

bayan (=Bn.)

bayati (İkinci A ve İ uzun)

Bayat'a (=Bayat ilçesine) <Bayat'tan, Bayatlı <Bayatlılara

Bayburt'a <Bayburt'tan, Bayburtlu <Bayburtlılara

Bayındır'a, Bayındırlı <Bayındırlılara bayırkuşu, bayırturpu

bayı <bayiye <bayiyi <bayinin <bayiden <[gazete] bayisi

Daha önce, "bayı <bayie <bayii" biçiminde yazılıyordu. Ancak, zaman içinde Türkçenin ses yapısına daha uygun olan "gazete bayisi", "bayiye", "bayiyi", "bayinin" vb. biçimindeki kullanım yaygınlaştı ve *Yazım Kılavuzu*'na girdi. Sözcüğün yalın durumunun "bayii" değil "bayi" olduğunu unutmamak gerekiyor. "Gazetenizi *bayiiden* alabilirsiniz" değil, "gazetenizi bayiden alabilirsiniz".

Baykan'a, Baykanlı <Baykanlılara

baykuş <baykuştan

baypas <baypastan

bayraktar

BAYRAMADLARI

Yazım Kılavuzu'na göre (kurban bayramı, paskalya, 23 Nisan egemenlik ve çocuk bayramı gibi) küçük harfle başlatmak gerekemekle birlikte, belirli bir bayramın söz konusu olduğu durumlarda yaygın bir biçimde büyük harfle yazılıyor.

Bayramiç'e <Bayramiç'ten, Bayramiçli <Bayramiçlilere

Bayramören'e, Bayramörenli <Bayramörenlilere, bayramyeri

baysungur

bayt <bayta <baytı <bayttan

baz almak

Batı dillerinden geldi ("base"). "Temel almak", "taban kabul etmek" anlamına geliyor.

bazal <bazale <bazalı <bazalden

bazalt <bazalta <bazaltı <bazalttan

bazen (A uzun)

bazı (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, III")

bazı/bazısı

"Bazı" sözcüğü, sıfat; "bazısı" (ya da "bazıları") sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanıyoruz. "Bazı çocukları idare etmek zordur; bazısı da fazla kı-

bazidiyospor - belek

nlğandı" örneğindeki gibi.
bazidiyospor
bazilika
bazit <bazite <baziti <bazitten, bazitli-
mantarlar
bazuka
Bb. (=Başbakan)
BBC (=British Broadcasting Corporation
[İng.]; İngiliz Radyo Televizyon Ku-
rumu) <BBC'ye <BBC'den
Bçvş. (=Başçavuş)
BDDK (=Bankacılık Düzenleme ve De-
netleme Kurulu) <BDDK'ya BDDK'
dan
BDT (=Bağımsız Devletler Topluluğu)
<BDT'ye <BDT'den
be. (=belirteç=zarf)
Beatles'dan
beaujolais (=bojole [Fr.])
B.Elçi (=Büyükelçi)
Beberuhi (U uzun)
becayış (A uzun) <becayıştan
[*-bilme*] *becerisi* (bkz. "*-bilmek*")
becet <becete <beceti <becetten
beçtavuğu
bedahet (A uzun) <bedahate <bedahati
<bedahatten
bedbaht <bedbahta <bedbahtı <bedbaht-
tan, bedbin, beddua
bedeli pahalı
Sorunlu örnek: "Güzel kokmanın *be-
deli biraz pahalı*." (Ufuk A. Özlem,
Cumhuriyet gazetesi, 8.8.1993) "Paha-
lı" sözcüğü "fiyat" ya da "bedel" anla-
mını zaten içerdüğinden, ikisini bir
arada kullanmak gereksiz bir anlamsal
yineleme oluşturuyor. Öneri: "Güzel
kokmanın bedeli biraz yüksek." Ya da:
"Güzel kokmak biraz pahalı."
bedevi (İ uzun)
Bedevi <Bedevilere, Bedevilik <Bedevi-
likten
"Bedevi topluluğunun ya da tarika-
tının mensubu" anlamında kullanıldı-
ğında büyük harfle, "göçer" anlamın-
da kullanıldığında küçük harfle baş-
latmak gerekiyor.
bedhah <bedhahtan
bedihi (İ'ler uzun)
bedii (İ'ler uzun), bediyyat (İ'ler ve A
uzun)

bedir <bedre <bedri <bedirden
bednam (A uzun)
Bedri Rahmi Eyuboğlu (*Eyüboğlu* değil,
Eyuboğlu)
Beethoven'dan (=Ludwig van Beetho-
ven)
begonya
begüm
beğeni
"Zevk sahibidir" derken kastettiğimiz
"zevk" anlamına geliyor: "Gelişmiş
bir beğenisi var" örneğindeki gibi. An-
cak, yaygın olarak, "*beğeni topladı*"
biçiminde, "takdir" anlamında kulla-
nılır oldu. Oysa bu anlamda kısaca
"beğenildi" denebilir.
Behçet hastalığı
behavoryizm
behemehal
behey
behimi (İ'ler uzun)
beis <be'se <be'si <beisten
bej
beka (K kalın, A uzun)
bekar (K kalın, A kısa)
Bir müzik terimi: "Diyezli ya da be-
mollü bir sesin eski durumuna getiril-
mesini gösteren nota imi" anlamına
geliyor. (*Türkçe Sözlük*) "Bekâr"la ka-
rışmaması için K'yı kalın söylemek ve
A'yı uzatmamak gerekiyor.
bekâr, bekâret <bekârete <bekâreti <be-
kâretten, bekârlık
bekas <bekastan
bekitmek
beklenmedik sürpriz
Gereksiz bir anlamsal yineleme. Sürp-
riz, zaten beklenmedik olana denir.
Bektaşî <Bektaşilere, Bektaşilik <Bekta-
şîliğe
bektaşıkavuşu, bektaşîüzümü
bel bel bakmak
belagat (L ince, ilk A uzun) <belagate
<belagati <belagatten
belahat (L ince, ilk A uzun) <belahate
<belahati <belahatten
Belçika'ya, Belçikalı <Belçikalılara
BELDE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kul-
lanımı, I.3")
belek <beleğe <beleği <belekten, bele-
mek

beleşçi

Belfast'a <Belfast'tan, Belfastlılara

belgegeçer

Belgrad'a, Belgradlı <Belgradlılara

beliğ (İ uzun)

BELİRTEÇ (ZARF) KULLANIMI (bkz. "ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")

belirtibilim, belirtke

BELİRTİSİZ TAMLAMA (Ayrıca bkz. "bir", "eski" ve "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")

Belirtisiz tamlama Türkçenin iyi bir anlatım olanağı. Ne var ki ya sık sık unutulup yerine belirtili tamlama kullanılıyor ya da (İngilizcenin etkisiyle olmalı) belirtisiz yapı için ille de "bir" kullanılıyor. Aşağıda, gereksiz belirtili tamlama örnekleri bulacaksınız. İkinci sorun için, bkz. "bir".

Sorunlu örnek: "Sistemin yöneteceği *bilginin aylık sayısı*". Öneri: "Sistemin yöneteceği aylık bilgi sayısı".

Sorunlu örnek: "(...) nesnel ve bilimsel bir *değerlendirme dizgesinin eleştirinin başlıca ilkesi* durumuna gelmesi (...)" (İnce, s. 5) Öneri: "(...) nesnel ve bilimsel bir değerlendirme dizgesinin başlıca eleştiri ilkesi durumuna gelmesi (...)"

Sorunlu örnek: "*Noktalama iminin kullanımını* gerektiren bağlaçlar yok mu?" (Hepçilingirler 1997, s. 174) Öneri: "Noktalama imi gerektiren bağlaçlar yok mu?"

Sorunlu örnek: "*Virgülün Eksik Kullanımına Örnekler*" (Özerkan, s. 102). Öneri: "Virgül Eksikliğine Örnekler".

belit <belite <beliti <belitten, belitke

belkemiği

belladonna

belki ... -meyebileceğini

Gereksiz anlamsal yinelemelerden biri. Sorunlu örnek: "*Belki isminin yayınlanmasını istemeyebileceğini tahmin ettiğim* bir okurumun şu altı sorusunu cevaplıyorum (...)" (Yalçın, Ş., s. 197) Öneri: "İsminin yayınlanmasını istemeyebileceğini tahmin ettiğim bir okurumun (...)"

belli belirsiz, bellibaşlı

belsoğukluğu

bembeyaz

bemol <bemole <bemolü <bemolden

benbenci

bencilik <bencilige <bencilikten

"Megaloman"lık demek. "Bencilik"le karışmaması için tek L'yle yazmaya dikkat etmek gerekiyor.

bencilik <bencilige <benciligi <bencilikten

bendegân

Benedictus [Papa XVI.] <Benedictus'tan

Benelüks [Devletleri] <Benelüks'ten

bengisu

Bengladeş değil, *Bangladeş*

beniâdem (İ ve A uzun)

beniçinci, benmerkezci

benmari

beniz <benze <benzi <benizden

bent <bende <bendi <bentten

benzeşmek (bkz. "İşteş Fiiller")

BENZETME AMAÇLI ÇOĞUL EKLERİ

(bkz. "Çoğul Eki Sorunları, I")

benzol <benzole <benzolü <benzolden

beraat [etmek] <beraata <beraatı <beraattan (bkz. "berat")

beraber (bkz. "paylaşmak")

berat <berata <beratı <berattan

"Patent" demek: "İhtira beratı" vb.

"Beraat"la karışmaması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

Berat [Kandili, gecesi]

berberbalığı, berberbaşı

Berberi (İ uzun) <Berberilere

berdevam

bereket <berekete <bereketi <bereketten

Bergama'ya, Bergamalı <Bergamalılara

bergamot <bergamota <bergamotu <bergamottan

bergüzar (A uzun)

berhane (A uzun)

berhava (Son A uzun)

berhudar (Son A uzun)

beri (=bu yana)

• "Beri" ("bu yana") sözcüğü, belirli bir tarih, saat ya da olgu söz konusuysa gerekli oluyor: "1970'ten beri", "uyandığımdan beri", "fiyatların düşmeye başlamasından bu yana" vb.

beriberi - beytülmal

Süre belirten zaman sözcüklerinden ya da sözlerinden sonra ise "-dir" eki yetiyor: "*Uzun bir süreden bu yana*" yerine "uzun süredir"; "*günlerden beri ilk kez*" yerine, "günlerden beri" gibi. Süre belirten zaman sözcüklerinden sonra "-dir" eki yerine "beri" ya da "bu yana" kullanılması hem fazlalık yaratıyor, hem de anlam karışıklığına neden olabiliyor. Örnek: "İthal ikameci modelin gözden düştüğü on beş yıldan bu yana, ciddi bir sanayi ve teknoloji politikası tartışması gündem dışı tutuldu." (*Cumhuriyet Kitap*, No. 177, s. 20) Bu cümlede hangi on beş yıldan söz edildiğini anlayabilmek için, ithal ikameci modelin ne zaman gözden düştüğünü bilmek gerekir. Oysa bağlamdan anlaşıldığına göre, son on beş yıldan söz edilmektedir.

Sorunlu örnek: "Doğrusu *Cumhuriyet*'te yazmaya başlayalı beri çok şey öğrendim." (Kongar, s. 137) Öneri: "(...) yazmaya başlayalı çok şey öğrendim." Ya da: "(...) başladığımdan beri çok şey öğrendim."

beriberi

beriki

berilyum

berkelyum

bermutat (U ve A uzun)

Bernard Shaw

berri (İ uzun)

bertaraf

Üç ünlüsü de kısa. A'ları uzatmamak gerekiyor.

Bertrand Russell'dan

berzah <berzahtan

besbelli, besbeter

besidoku, besisuyu

Besni'ye, Besnil <Besnililere

besteci, bestekâr, bestenigâr

beş

"2005'de" değil, "2005'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

beşaret (A uzun) <beşarete <beşareti <beşaretten

beşbıyık <beşbıyığa <beşbıyığı <beşbıyıktan

beşer onar, beşgen, beşibirarada, beşibirlik, beşibiryerde

beşikçi, beşikörtüsü

Beşikdüzü'ne, Beşikdüzülü <Beşikdüzülülere

Beşiktaş'a <Beşiktaş'tan, Beşiktaşlı <Beşiktaşlılara

Beşir Fuad'dan

Beşiri'ye, Beşirili <Beşirililere

beşkardeş <beşkardeşten, beşparmakotu, beşpençe

Beşşar Esad

beştaş

bet beniz, bet bereket

betatron

betonarme, betonkarar, betonyer

bevliye, bevliyeci

bevwap (A uzun) <bevvara <bevvarı <bevvarıtan

beyaban (A'lar uzun)

Beyagaç'a (Okunuşu: "Beyagaça") <Beyagaç'tan, Beyagaçlı <Beyagaçlılara

beyanat (A'lar uzun) <beyanata <beyanati <beyanattan, beyanname

Beyaz Rusya'ya, Beyaz Rusyalı <Beyaz Rusyalılara

beyazcam

beyazımtrak değil, beyazımtırak

Beyazıt'a <Beyazıt'tan, Beyazıtlı <Beyazıtlılara

beyazkömür, beyazperde, beyazpeynir, beyazsinek, beyazzehir

beybaba, beyefendi

beyeni değil, beğeni

beygircüğü (=HP; *horsepower* [İng.])

beyhude (U uzun)

beyin <beyne <beyni, beyinorağı, beyinüçgeni

beyit <beyte <beyti <beyitten

Beylerbeyi'ne, Beylerbeyili <Beylerbeyililere

Beykoz'a, Beykozlu <Beykozlulara
beynamaz (=binamaz)

beynelmilel

Beyoğlu'na <Beyoğlu'ndan

Beypazarı'na <Beypazarı'ndan, Beypazarlı <Beypazarlılara

Beyrut'a <Beyrut'tan, Beyrutlu <Beyrutlulara

Beyşehir'e, Beyşehirli <Beyşehirliilere

beytülmal (A uzun) <beytülmale <bey-

tülmali <beytülmalde
 Beytüşşebap'a (Okunuşu: "Beytüşşeba-
 ba") <Beytüşşebap'tan, Beytüşşebap-
 ılı <Beytüşşebaplılara
 beyzade (A uzun)
 beyzbol
 beyzi (İ uzun)
 bezekçi
 bezir <bezre <bezri, beziryağı
 bezirgân, bezirgânbaşı
 beztüyle
 bıçkıevi, bıçkıhane
 bıyıklıbalık
 biat (İ uzun) <biate <biati <biatten
 bibliyofil, bibliyograf <bibliyograftan
 bibliyografi
 BİBLİYOGRAFYA (=KAYNAKÇA) (bkz.
 "Kaynak Gösterilmesi")
 bibliyoman, bibliyomani
 biçare (İ ve A uzun)
 biçembilim
 biçerbağlar, biçerdöğ
 biçimbilgisi, biçimbilim, biçimbirim, bi-
 çimbozumu
 biçimine dönüşmek (bkz. "dönüşmek")
 bidayet (A uzun) <bidayete <bidayeti
 <bidayetten
 bidüziye
 bienal <bienale <bienali <bienalden
 Bigadiç'e <Bigadiç'ten, Bigadiçli <Big-
 diçlilere
 Biga'ya, Bigalı <Bigalılara
 bigâne (İ ve A uzun)
 bigudi
 bigünah (İ uzun) <bigünahtan, bihaber (İ
 uzun)
 bihaber (İ uzun)
 bihakın (Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatma-
 mak gerekiyor.)
 bihuş (İ uzun) <bihuştan, bihuzur (İ uzun)
 bikes (İ uzun) <bikesten
 bijuteri
 bikarbonat <bikarbonata <bikarbonatı
 <bikarbonattan
 bikir <bikre <bikri <bikirden
 biladerağacı
 bilahare (L ince, ilk A uzun)
 bilaistisna (A'lar uzun, L ince)
 bilakis/bilhassa
 Bu iki belirteç (zarf) birbirine karıştı-
 rılıyor. "Bilhassa" sözcüğü, "özellik-

le" anlamına geliyor. "Bilakis" ise,
 "tersine" anlamına. "Ben hareketli bir
 hayatı, bilhassa akşam yürüyüşlerini
 severdim. Eşim içinse bilakis, evden
 çıkmak bir sorundu" örneğindeki gibi.
 bilanço
 bilavasita (İlk iki A uzun, L ince)
 bilcümle
 bile bile
 -bileceği ihtimali (bkz. "-bilmek")
 Bilecik'e (Okunuşu: "Bileciğe") <Bile-
 cik'ten, Bilecikli <Bileciklilere
 bileğiataş

BİLEŞİK FİİLLERİN YAZILMASI

1. "Etmek", "olmak", "kılmak", "eyle-
 mek" fiilleriyle yapılan bileşik fiilleri
 ayrı yazmak gerekiyor ("söz etmek",
 "kötülük etmek", "ilan etmek", "ge-
 çersiz kılmak", "hasta olmak", "ilan
 eylemek" vb.). Ancak, istisnalar var.
 Arapça kökenli bazı fiilleri bitişik yaz-
 mak gerekiyor. Bileşik duruma gelir-
 ken ilk bölümünün harflerinde deği-
 şiklik olan fiiller bunlar. Örneğin, "de-
 vir", "fetih", "fesih", "haciz", "hiciv",
 "kayıt" gibi adlar fiil durumuna gelir-
 ken son hecelerinden bir harf düşüyor:
 "devretmek", "devrolmak", "fethet-
 mek", "feshetmek", "haczetmek",
 "hicvetmek", "kaydetmek", "kaydol-
 mak" vb.

Yine Arapça kökenli olan başka
 bazı adlar ise fiile dönüşürken fazla-
 dan bir harf gerektiriyor: "hissetmek",
 "affetmek", "affolunmak", "zannet-
 mek", "reddetmek", "halletmek",
 "hallolmak" gibi. Bunları da bitişik
 yazmak gerekiyor.

2. "Bilmek", "durmak", "gelmek", "kal-
 mak", "vermek", "yazmak" fiilleriyle
 yapılan bileşik fiilleri her zaman bi-
 tişik yazmak gerekiyor: "yüzebil-
 mek", "gidedurmak", "düşünegel-
 mek", "uyuyakalmak", "yapıvermek",
 "düşeyazmak" vb. (Bileşik fiillerde
 edilgen çatı sorunları için, bkz. "Çifte
 Edilgen Sorunu".)

BİLEŞİK ÖZEL ADLARIN YAZILMASI

Bileşik özel adlara ek getirirken, bile-

bileşik - bilmek

şimlerdeki ikinci ada göre davranmak gerekiyor: "Mecidiyeköy'den", "Beyoğlu'ndan", "Tekirdağ'dan", "Kırklareli'nden", "Saraydüzü'nden", "Şehzadebaşı'ndan", "Adapazarı'ndan" vb.

BİLEŞİK SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİ (bkz. "Kısa Çizgi, 1")

biletçi

bilfarz, bilfiil

bilgi

Sorunlu örnek: "(...) seçtiğiniz *kitapların bilgilerine* ulaşabiliyorsunuz." (*Virgöl* dergisi, No. 21, s. 19)

İnternette söz edilirken kurulmuş olan bu cümleye göre, seçtiğimiz kitaplarla ilişkin bilgilere mi ulaşabiliyoruz, yoksa o kitapların içeriğini oluşturan bilgilere mi? Çok net değil. Sorunun yanıtını bağlamdan da çıkaramıyorsunuz. Net olması için, hangisi kastediliyorsa, kitaplara ilişkin bilgilere" ya da "kitaplardaki bilgilere" denmesi yeterdi.

"Ahmet'in bilgisi" sözünden ne anlaşılır? "Ahmet'e ilişkin bilgi" mi, yoksa "Ahmet'in bildikleri" mi? Kanımca, ikincisini anlamak gerekir. Eşyayı bilgi sahibi sayan yapıya Türkçede son on beş yirmi yıldır rastlanıyor. İngilizcenin etkisi olabilir. Daha önce, bilginin iyesi (sahibi) yalnızca insanlardı. "Matematik bilgisi", "olaya ilişkin/dair bilgi" vb. denirdi; "*matematiğin bilgisi*", "*olayın bilgisi*" değil. Yukarıdaki türden anlam kargaşalarını önlemek için yine öyle yapmakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *uzakların bilgisi*" (Benjamin, s. 27). Öneri: "(...) *uzaklara ilişkin bilgi*".

Bilgi Üniversitesi (=BÜ)

bilgibilim, bilgiişlem, bilgiişlemci, bilgisayar, bilgiyazar

bilgiç <bilgice <bilgici <bilgiçten

bilhassa/bilakis (bkz. "bilakis/bilhassa")

bililtizam

bilimci, bilimdışı, biliminsanı, bilimkurugu, bilimsever

BİLİM DİLİ/KESİNLEYİCİ DİL

Bilim dili kesinleyici mi olmalıdır?

"Kesin" olmakla "net" olmak birbirine karıştırılıyor. Bilimin, önermelerinde her zaman bir kuşku payı bırakması, bu nedenle de kesinleyici bir dil kullanmamaya dikkat etmesi beklenir. Buna karşılık, edebiyattakinin tersine, bilim dilinde çift anlamlılığa yer olmadığı düşünülür.

Özellikle 17 Ağustos 1999 depremi sonrasında bilim adamlarına kesinleyici olmadıkları eleştirisini yöneltenler, bu ikisini birbirine karıştırıyorlardı. Kanımca, Türkçeye özgü bir kesinleyiciliği olan "-dir" koşaçlı yüklemeler de ("şu şudur, bu budur" kalıbı) bilimsel dil için uygun değil. Kesinleyici kipler ("miştir" kipi vb. de içinde) daha çok resmi dil için uygun.

bilinç <bilince <bilinci <bilinçten, bilinçaltı, bilinçdışı

bilir bilmez [konuşmak]

bilirkişi

bilistifade (A uzun)

bilişim (=enfomasyon)

Bilkent Üniversitesi (=BÜ)

billahi (A uzun)

billur, billurcisim, billuriye, billurlaşma, billursu

-bilmek (Ayrıca bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2" ve "Çifte Edilgen Sorunu - Bileşik Fiillerde Çifte Edilgen")

Bu fiille yapılmış bileşik fiiller sık sık gereksiz anlamsal yinelemelere yol açacak biçimde kullanılıyor. Örnekler aşağıda:

1. -bileceği ihtimali

Sorunlu örnek: "Görevin 'tarafsız isim' sıfatıyla kendilerinden birine *verilebileceği ihtimali* DYP'de rahatsızlık yarattı." (*Radikal* gazetesi, 12.12.1998, s.6) "İhtimal" anlamı hem "-bileceği" ekiyle hem de "ihtimal" sözcüğüyle verildiğinden, bu tür kullanımlar gereksiz birer anlamsal yineleme oluşturuyor. Yerine göre, "-mesi ihtimali" yada yalnızca "-bileceği" yeterli. Öneri: "(...) verilmesi ihtimali (...)"

Sorunlu örnek: "Yetkililer, Paris'ten gelen genç kadının Amerikalı sevgilisi tarafından 'yalnızca seks için kullanılıp kapı dışarı edilebileceği' ihtimali üzerinde durduklarını söyledi." (Radikal gazetes, 6.3.1999) Öneri: "(...) edilmesi ihtimali (...)"

Sorunlu örnek: "Her an, her yerden tehlike gelebileceği olasılığı ağır bastığı için gözümüzü sürekli açık tutmak zorundayız." (Hepçilingirler 1999, s. 23) Öneri: "(...) gelmesi olasılığı (...)"

2. -bilme becerisi

"Beceri" kavramı zaten bir işi yapabilmek anlamını içerdiğinden, "yazabilme becerisi", "toparlayabilme becerisi" vb. sözler gereksiz birer anlamsal yineleneme oluşturuyor. "Yazma becerisi", "toparlama becerisi" vb. yeterli.

3. -bilme olanağı

Sorunlu örnek: "(...) başka türlü açıklanabilmesi olanaksız etkileri göz önünde tutarak(...)" (Canetti, s. 25) "Olanak" sözcüğü zaten "-bilme" anlamını içeriyor; "-bilme"nin yinelenmesine gerek yok. Öneri: "(...) başka türlü açıklanması olanaksız etkileri göz önünde tutarak(...)"

Sorunlu örnek: "Ama bu da bir karşılaştırma yapabilmek olanağını vermez." (Canetti, s. 146) Öneri: "Ama bu da bir karşılaştırma olanağı vermez."

4. -bilme yeteneği

Sorunlu örnek: "İlişkileri yürütebilme yeteneğinin gelişmesi (...)" Öneri: "İlişkileri yürütme yeteneğinin gelişmesi (...)"

5. -bilmek mümkündür

Sorunlu örnek: "Ancak yukarıdaki araştırma sonucunda Cüceloğlu'nun da vurguladığı gibi, bir ilişkiden söz edebilmek mümkündür." (Özerkan, s. 133) Öneri: "(...) söz etmek mümkündür." Ya da: "(...) söz edilebilir."

Sorunlu örnek: "Kimliklerini gizleyebilmeleri mümkün olduğu için tartışmalar sınır tanımıyor." (Ceyhun Cambazoğlu, 20.9.1998 tarihli *Gazete Pazar*) Öneri: "Kimliklerini gizleme-

leri mümkün olduğu için tartışmalar sınır tanımıyor." Ya da: "Kimliklerini gizleyebildikleri için tartışmalar sınır tanımıyor."

bil mukabele (A uzun, K kalın)

bilumum, bilvasıta (İlk A uzun)

bilye

bilyon

binaen (A uzun), binaenaleyh (İlk A uzun)

binamaz (=beynamaz) (İ uzun)

binbaşı (=Bnb.)

bindallı, binyaprak <binyaprağa <binyaprağı <binyapraktan

binektaş

Bingöl'e, Bingöllü <Bingöllülere

BİNLER BASAMAKLARINI AYIRMAK İÇİN

Türkçede, binler basamaklarını ayırmak için nokta, ondalık basamaklarını ayırmak için virgül kullanılır: "335.425,25" vb. İngilizcenin etkisiyle tersini yapanlara rastlanıyor: "335,425.25" gibi.

binlerce (bkz. "Çoğul Eki Sorunları")

binyıl (=milenyum)

BİO (=Barış İçin Ortaklık)

biopsi değil, biyopsi

biperva (İ ve A uzun)

BIPM (=Bureau International des Poids et Mesures [Fr.]; Uluslararası Ağırlıklar ve Ölçüler Bürosu) <BIPM'ye <BIPM'den

bir

"Bir" sıfatı, adların belirtisiz kılınmasına yaramakla birlikte, İngilizce vb. Batı dillerinin tersine, Türkçede belirtisiz tamlama yapmak için "bir"e her zaman gerek olmadığına dikkat edilmeli. Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere, fazladan kullanılan "bir"ler, tıpkı eksik "bir"ler gibi, anlamsal karışmaya yol açabiliyor.

1. "BİR" FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "Hem bir yıllık, hem de antoloji niteliğinde." (Metin Celâl, *Öküz* dergisi, No. 58, s. 38, bir kitaba ilişkin kısa açıklamanın ilk cümlesi.) Bu örnekte ilk anda, söz konusu kitap çalkalı bir yıl olmuş sanıyoruz. Yazarın

kastının bu olmadığı bağlamdan anlaşıyor. Öneri: "Hem yıllık hem de antoloji niteliğinde".

Çeviri kokan bu "bir" fazlalığına başka örnekler: "*Bir Lider Olabilmek*" (Kitap adı, Çev. Utku Teksöz, Sistem Yay.). "*Melissa şimdiden bir kahraman oldu.*" (23.1991 tarihli Cumhuriyet gazetesi, s. 11) "*Artık oduncu olarak bir iş bulamıyordu.*" (Paasilinna, s. 74) "*Bir aktör ve bir şair*" (Yazı başlığı, *Radikal Cumartesi*, 31.10.1998, s. 3). Bu cümlelerin tümünden "bir"leri atabiliriz.

Sorunlu örnek: "*Normal olarak bir yolculukta yanına hiçbir zaman böyle bir şey almaz, bir çiçek dostu değildir.*" (Canetti, s. 259) Bu cümledeki üç adet "bir" in ikisi her durumda fazla görünüyor. Öneri: "Normal olarak yolculukta yanına hiçbir zaman böyle bir şey almaz; çiçek dostu değildir."

Sorunlu örnek: "Rolon-Roloff (Bir taşıtı gemiye bindirme-indirme)" (*Yazım Kılavuzu*, s. 312). Öneri: "(...) Gemiye taşıt bindirme-indirme."

BELİRTİSİZ TAMLAMAMI?

Aşağıdaki türden cümleler arasındaki anlam farkına dikkat:

"İşte üst raflardaki bir dosyayı almak için kullandığımız merdiven."

"İşte üst raflardan dosya almak için kullandığımız merdiven."

Yazım Kılavuzu'nun 2. baskısında şöyle bir cümle vardı: "*Kimi eylemler, bir oluş bildirirler.*" (s. 40) Bu cümledeki "bir oluş" sözü, "birleşme" anlamını da verebiliyor. Oysa kasıt bu değil. "Bir" i atarak (yüklemdeki fazladan çoğul ekini de kaldırarak) yazalım: "*Kimi eylemler oluş bildirir.*" Bu düzeltme, 3. baskıda yapılmış durumda.

2. "BİR" EKSİKLİĞİ

Sorunlu örnek: "*Konya'da iki katlı evin çökmesi sonucu (...)*" (TRT Radyo 3, 14.00 Haberleri, 9.5.1996) Konya'da iki katlı tek bir ev bulunsaydı, bu anlatımı sorunsuz sayabilirdik. Ama öyle değil. Öneri: "Konya'da iki katlı bir evin

çökmesi sonucu (...)"

Sorunlu örnek: "*Bu tartışmada herkesin haklı olduğu taraf vardır.*" (Sezer, s. 123) Öneri: "Bu tartışmada herkesin haklı olduğu bir taraf vardır."

3. ÇOĞULEKİ YERİNE "BİR"

Çoğul eki yerine "bir" kullanılması, ancak vurgulama gereği duyulduğunda yerinde oluyor. Örnek: "Bir pratisyen doktor bütün ilaçları bilmek zorunda değildir."

Vurgulama gereği duyulmayıp olağan bir bilgi aktarımı amaçlanıyorsa aynı cümlemin şöyle kurulması beklenir: "Pratisyen doktorlar bütün ilaçları bilmek zorunda değildir."

"Bir" sözcüğünün, çoğul anlamı vermek için fazlaca yaygın bir biçimde kullanılması, vurgulama (pekiştirme) olanağı olarak gücünü yitirmesine yol açıyor. "Bir" yaygınlığı, vurgulama isteğinin artması kadar, Batı dillerinin etkisine de bağlanabilir. İngilizce ve Fransızca gibi dillerde adın yalın olarak kullanılmadığını, başında ille de "bir", "bazı" ya da belirli tanımlıkların bulunduğunu anımsayalım. Örneğin, aşağıdaki cümle Fransızcadan yapılmış bir çeviri:

"Şiirsel bir bildiride bir gösterilen bir göstereni belirttiği ölçüde bir gösterge olur." (Yalçın, M., 1/s. 61)

Ünlü bir tekerlemeyi anımsatan bu cümlede, genel bir çoğulu anlatmak amacıyla dört kez "bir" denmiş. Şu var ki, ünlü tekerlemede, belirsiz iki berber söz konusu; genel olarak berberler değil: "Bir berber bir berbere, bire berber, gel beraber berberlik yapalım, demiş." Örnekte ise belirsiz birtakım şiirsel bildirilerden değil, tüm şiirsel bildirilerden ve o bildirilerdeki gösterilenlerden söz ediliyor. Fransızcada kaçınılmaz olan o "bir"lerin hiçbirini Türkçede gerekli değil. Cümleyi "bir"siz yazıp bakalım: "Şiirsel bildirilerde, gösterilen, göstereni belirttiği ölçüde gösterge olur." Vurgulamak istiyorsak birinci "bir" i alıkoyabiliriz.

4. "HER" Mİ, "BİR" Mİ?

Sorunlu örnek: "*Bir şiir, kendisinden önce var olan bir 'şiirler dünyası' olduğu için vardır.*" (AnaBritannica, 1993, Cilt 20, s. 280) Öneri: "Her şiir, kendisinden önce bir 'şiirler dünyası' olduğu için vardır."

bir arada, biraraya [gelmek, getirmek]
bir dizi, bir grup, bir örnek/birörnek (bkz. "birörnek"), bir sürü, bir yığın

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi, "birdizi", "bir grup", "bir sürü", "bir yığın" vb. bileşik sıfatlardan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.

Sorunlu örnek: "Kurban Bayramı tatilinin 9 gün olarak belirlenmesine tepki gösteren değişik kesimler, uzun tatilin *bir dizi sorunları da* beraberinde getirdiğini savundular." (5.3.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "(...) bir dizi sorunu da (...)"

Dikkat: Bazı yazarlara göre, insanlar söz konusu olduğunda "bir sürü" demek ayıptır. (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

bir şey

bir takım

"Bazı" anlamındaki "birtakım"la karıştırılıyor. Aynı yazıldığında, "başarılı bir takım", "şık bir takım" örneklerindeki gibi, "takım" anlamını kazanıyor. "Bazı" anlamını verebilmek için, "birtakım insanlar" örneğindeki gibi bitişik yazmak gerekiyor.

bir yığın (bkz. "bir dizi, ...")

birader

birahane

biraradalık

birazcık, birazdan

birbiri, birbirine (bkz. "İşteş Fiiller")

birbirini/birbirlerini

Sorunlu örnek: "*Bu iki kavram, sürekli birbirlerini doğururlar.*" (Şahin Yenişehirlioğlu, *Cumhuriyet* Kitap, No. 61, s. 21) Bu örnekteki gibi yalnızca iki öge söz konusu olduğunda, "birbirlerini"deki çoğul eki fazla geliyor. (Özne gizli olmadığından, yüklemdeki çoğul eki de öyle.) Öneri: "Bu iki kavram sürekli birbirini doğurur." ~~N~~iden

fazla öge varsa "birbirlerini" demek gerekebilir.

birci, bircilik, bircinsten

birçok <birçoğuna <birçoğunu

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "birçok"tan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.

Sorunlu örnek: "(...) *bir çok nimetler* (...)" (Baydar, s. 123) Öneri: "(...) birçok nimet (...)"

Sorunlu örnek: "(...) imlâ kılavuzunda *birçok eksikliklerin olması* tabiidir." (*İmlâ Kılavuzu*, s. VII) Öneri: "(...) birçok eksiklik olması (...)" (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

birden(bire) ... -vermek

Sorunlu örnek: "Ortalık *birden kararı verir.*" (Brando, s. 445) Diğer tüm tezlilik fiilleri gibi "kararı vermek" fiili de "birden(bire)" anlamını zaten içeriyor. İki anlatım aracını bir arada kullanmak iyi değil. Öneri: "Ortalık birden kararır."

birdenbire, birdirbir

bire bir [veren toprak], [bu ilaç] birebir
Birecik'e (Okunuşu: "Bireciğe") <Birecik'ten, Birecikli <Birecikli
birer (bkz. "her bir" ve "*her:.. birer*")

birevcikli

bireyüstü

birgözel, birhücreli

birhaber değil, *bihaber* (İ uzun)

biri yekdiğerinin

"*Biri yekdiğerinin*" sözü, eskiden kalma gereksiz anlamsal yinelemelerden. "Yek" de "bir" demek. Anlamsal yinelemeye yol açmamak için, "biri diğerinin" ya da yalnızca "yekdiğerinin" denmeli.

birincasız <birincasıftan, birincizar

birisi

Sorunlu örnek: "*Birisi bu konuda insanın öğretmenini olabilir mi?*" (*Cumhuriyet* Bilim Teknik, No. 200, s.17) "*Birisi bu bilgiyi öğrenebilir mi?*" (Aynı yerde.) Bu örneklerin yer aldığı bağlama bakılırsa, denmek istenen, sırasıyla şöyle: "Bu konuda öğretmenlik yapılabilir mi?" ve "Bu bilgi öğrenilebilir mi?"

birkaç - Bizanslı

Bu türden sorunlu kullanımların nedeni, İngilizcede edilgen cümle yapımında kullanılan "one" adını "biri-si" diye çevirmekte ısrar edilmesi olabilir.

birkaç, birkaçı

Birleşik Arap Emirlikleri'ne

BİRLEŞİK FİİLLER (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")

Birleşik Krallık'a (Okunuşu: "Birleşik Krallığa") <Birleşik Krallık'tan

Birleşmiş Milletler (=BM)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR; *United Nations High Commissioner for Refugees* [İng.])

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (=UNICEF; *United Nations International Children's Emergency Fund* [İng.])

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü (=UNAC; *United Nations Aid Children* [İng.])

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı (=UNCLOS; *United Nations Conference on the Law of Sea* [İng.])

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (=UNESCO; *United Nations Educational Scientific and Cultural Organization* [İng.])

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kurulu (=ECOSOC; *United Nations Economic and Social Council* [İng.])

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (=FAO; *Food and Agriculture Organization* [İng.])

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (=UNSC; *United Nations Security Council* [İng.])

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (=UNDP; *United Nations Development Programme* [İng.])

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (=UNIDO; *United Nations Industrial Development Organisation* [İng.])

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı/Örgütü (=UNCTAD; *United Nations Conference on Trade and Development* [İng.])

BİRLEŞTİRME ÇİZGİSİ (bkz. "Kısa Çizgi")

birlikte paylaşmak (bkz. "paylaşmak")

Birmanya'ya (=Myanmar Birliği=Burma), Birmanyalı <Binnanyalı'lara

birörnek

"Aynı" demek. "Birörnek giyinmişler" vb. Aynı yazılışla karıştırılmamalı.

birtakım (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, III")

"Bazı" demek. Aynı yazılırsa "bazı" anlamına gelmiyor; "şık bir takım" örneğindeki gibi, "takım" anlamı korunmuş oluyor.

birterimli

biryantin değil, *briyantin*

biseksüel (=çiftcinsel)

bisiklet <bisikletten, bisikletçi

bisküvi

Bismil'e, Bismilli <Bismillilere

bismillah (A uzun)

bisturi

Bişkek'e (Okunuşu: "Bişkeğe") <Bişkek'ten, Bişkeklili <Bişkeklilere

bitap (İ ve A uzun), bitaraf (İ uzun) <bitaraftan

biteviye

bitiş yapmak (bkz. "yapmak, 3")

bitişik [yazmak]

bitişken

bitkibilim (=bitb.), bitkibilimci, bitkisütü

Bitlis'e <Bitlis'ten, Bitlisli <Bitlisli'lere

bitnik <bitniğe <bitniği <bitnikten

bitotu, bitpazarı

bittabi (Son İ uzun)

bitter

bitüm, bitümlü, bitümlemek

bityeniği

bivefa (İ uzun)

biyel

biyocoğrafya, biyoelektrik, biyofizik, biyografi, biyografik

biyojeografi, biyokatalizör, biyokimya

biyolog <biyoloğa <biyoloğu <biyologdan, biyoloji (=biy.)

biyometeoroloji, biyonik, biyopsi, biyosfer, biyoşimi

biyotit <biyotite <biyotiti <biyotitten

biz bize

Bizans'a <Bizans'tan, Bizanslı <Bizanslı'lara

bizar (İ ve A uzun)

bizatihi (A uzun) (bkz. "bizzat")

bizmut <bizmuta <bizmutu <bizmuttan

bizzat

"Kendisi" anlamına geliyor. "Toplantıya temsilci yollamak yerine bizzat katılmayı seçti" örneğindeki gibi.

"Bizzat", "bizatihi" ile karıştırılmamalı. "Bizatihi" sözcüğü, "kendiliğinden, kendi kendine" anlamına geliyor ve yalnızca insanlar için değil, her tür varlık için kullanılabilir. Örneğin, "mütehharrik bizatihi" tamlamasının anlamı, "bizzat kendisi hareketli olan", Fransızcadan gelen adıyla, "otomatik"; Türkçe adıyla, kendiişler.

BJK (=Beşiktaş Jimnastik Kulübü) <BJK'ya <BJK'dan

BKG (=balistokardiyografi) <BKG'ye <BKG'yi

bkz. (=bak.; bakınız)

Bl. (=Bölük), Bl.K. (=Bölük Komutanı / Komutanlığı)

blastula

blender

İngilizceden geldi. "Blendır" okunuyor. "Karıştırma aygıtı, karıştırıcı" demek.

blok (L ince) <bloğa <bloğu <bloktan

blokaj, bloklaşmak, bloksuz, bloke etmek

bloknót <bloknota <bloknotu <bloknottan

blöf <blöften, blöfçü

blucin (L ince)

blum (L ince)

bluz (L ince)

BM (=Birleşmiş Milletler) <BM'ye <BM'den, BMT (=Birleşmiş Milletler Teşkilatı)

Bn. (=Bayan)

Bnb. (=Binbaşı)

BND (=Bundesanrichtendienst; Alman Federal Haber Alma Servisi) <BND'ye <BND'den

boa yılanı

"Boğa yılanı" biçiminde yazmamak gerekiyor.

bobin, bobinaj

bobsıl (=bopstil)

bocurgat <bocurgattan

Bodrum'a, Bodrumlu <Bodrumlulara

boduç <boduca <boducu <boduçtan

bodurağaç, bodurpas <bodurpastan

Bogota'ya, Bogotalı <Bogotalılara

boğa yılanı değil, boa yılanı

boğanotu

BOĞAZ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.7")

Boğaz'a (=Boğaziçi'ne)

Boğaziçi Üniversitesi (=BÜ)

Boğazkesen'e, Boğazkesenli <Boğazkesenlilere

Boğazköy'e, Boğazköylü <Boğazköylülere

Boğazlıyan'a, Boğazlıyanlı <Boğazlıyanlılara

boğmaklıkuş

bohçaböreği

bokböceği

boks, boksör

boksit <boksite <boksiti <boksitten

bol, bol bol

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "bol"dan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor. Özel bir vurgulama amacı olmadıkça.

Sorunlu örnek: "İlkeler mümkün olduğu kadar ayrıntılı olmalı ve *bolörneklerle* açıklanmalıdır." (İmlâ Kılavuzu, s. IX) Öneri: "İlkeler olabildiğince ayrıntılı olmalı ve bol bol örnekendirilmelidir." (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

bol (L ince) <bole <bolü <bolden

bolalmak, bolarmak, bollaşmak

bolero

Bolivya'ya, Bolivyalı <Bolivyalılara

bolometre

Bolşevik <Bolşeviklere <Bolşevikten,

Bolşevizm

Bolu'ya, Bolulu <Bolululara

Bolvadin'e, Bolvadinli <Bolvadinlilere

bombardıman

Bombay'a, Bombaylı <Bombaylılara

bomboş, bomboz

bonbon

bone

bonfile, bonjur, bonkör, bonservis

Bonn'a <Bonn'lulara

bonsai

bopstil (=bobstil)

Bor'a, Borlu <Borlulara

borak - brifing

borak <boraktan, boraks <borakstan
boranbulut <boranbuluta <boranbulutu
<boranbuluttan
borani (A uzun)
borasit <borasite <borasiti <borasitten
borat <borata <boratı <borattan
borazancıbaşı
borççorbası
Borçka'ya, Borçkalı <Borçkalılara
borçharç
Bordeaux'ya <Bordeaux'lulara, Borde-
aux'dan
bordo
Bordo (=Bordeaux)
bordo
Bornova'ya, Bornovalı <Bornovalılara
bornoz
boru hattı, boruçiçeği, borukabağı, boru-
yolu
Bosna-Hersek'e (Okunuşu: "Bosna-Her-
seğe") <Bosna-Hersek'ten, Bosna-
Hersekli <Bosna-Hersekliilere
bostanpatıcanı
boşa heba etmek
"Heba etmek" sözü zaten "boşa harca-
mak" anlamına geldiğinden, "heba et-
mek" derken ayrıca "boşa" demek ge-
rekmiyor. "Boşa harcamak" ya da "he-
ba etmek" yeterli olur.
boşboğaz
Boşnak <Boşnaklara, Boşnakça
bot <bota <botu <bottan
botanik (=bot.) <botaniğe <botaniği <bo-
tanikten, botanikçi
bowling
Boyabat'a, Boyabatlı <Boyabatlılara
boyahane, boyarmadde
boydan boya, boydaş <boydaştan
boykot <boykota <boykotu <boykottan,
boykotaj, boykotçu
boyler
boyotu
boyun <boyne <boynu <boynun
boyunbağı
boyut <boyuta <boyutu <boyuttan, bo-
yutlandırmak
bozbakkal
Bozcaada'ya, Bozcaadalı <Bozcaadalıla-
ra
Bozdoğan'a, Bozdoğanlı <Bozdoğanlıla-
ra

Bozkır'a, Bozkırlı <Bozkırlılara
Bozkurt'a <Bozkurt'tan, Bozkurtlu
<Bozkurtlulara
bozlak <bozlağa <bozlağı <bozlaktan
bozmadde
Bozova'ya, Bozovalı <Bozovalılara
bozrak <bozrağa <bozrağı <bozraktan
BOZUK CÜMLELER (bkz. "Sözdizimi
Sorunları")
bozku düzen
Bozüyük'e (Okunuşu: "Bozüyüğe") <Bo-
züyük'ten, Bozüyükü <Bozüyükülü-
re
Bozyazı'ya, Bozyazılı <Bozyazılılara
bozyürük <bozyürüğe <bozyürüğü <boz-
yürükten
böbreküstübezi
böcekbaşı, böcekbilim, böcekçil, böcek-
hane, böcekkabuğu, böcekkapan
böfstrogonof <böfstrogonoftan
böğrek değil, börek
"Böğrek", yerel bir söyleyiş.
böğür <bögre <böğrü
böğürmek, böğürtü
böğürtlen
BÖLGE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kul-
lanımı, I.8")
bölük (=Bl.) <bölüğe <bölüğü <bölükten,
bölük pörçük
BÖLÜMCE (§) İŞARETİ (bkz. "Çengel İşa-
reti")
börek (bkz. "*böğrek*"), börekçi
börk <börke <börkü <börkten
börtü böcek
Brahma, Brahman, Brahmanizm, Brah-
manlık
brakisefal <brakisefale <brakisefali
<brakisefalden
branda
branş <branştan
Bratislava'ya <Bratislava'lılara
bravo
bre
Brezilya'ya, Brezilyalı <Brezilyalılara
brıç <brıçe <brıçi <brıçten
brief
İngilizceden geldi. "Brif" diyen de var.
"Kısa" demek. Daha çok, "*briefing*"
yerine kullanılıyor. ("Briefing" in an-
lamı, "kısa bilgilendirme toplantısı".)
brifing (=briefing)

İngilizceden geldi. Türkçesi: bilgilen-dirme toplantısı.

briket <brikete <briketi <briketten
Britanya'ya, Britanyalı <Britanyalılara
(bkz. "İngiltere")

briyantin

brizbiz

brokar

broker

İngilizceden geldi. "Brokır" okunu-yor. "Simsar" demek. Daha çok "borsa simsan" anlamında kullanılıyor.

bromür

bronş <bronştan, bronşçuk

bronşit <bronşite <bronşiti <bronşitten

bronz, bronzlaşmak

broş <broştan

broşür

brovning (=brovnik) <brovniğe <brovni-ği <brovnikten

bröve

brunch (=branç)

Türkçesi: kuşluk yemeği.

Brüksel'e, Brükselli <Brüksellilere, brük-sellahanası

brülör

brüt

BS (=bachelor of science [İng.]; fen bi-limlerinde lisans derecesi

Bşk. (=Başkan), BŞK (=Başkomutan),

Bştbp. (=Baştıbp)

bu gün/bugün

İkisi arasındaki farkı ortaya koyan iki örnek:

– "26 Eylül, Dil Bayramı'dır. Bu günü Avrupalılar da Avrupa Diller Günü olarak kutluyor."

– "Bugün hava bulutlu."

bu günlerde/bugünlerde

İkisinin anlamı farklı. Özgül bazı günlerden söz edilmişse, tıpkı "o günlerde" ya da "şu günlerde" der gibi "bu günlerde" denebilir. Bunun dışında, içinde bulunulan günler kastediliyorsa "bugünlerde" denmesi beklenir.

bu minval üzerine değil, bu minval üzere (=bu minval üzere)

bu nedenden dolayı, bu sebepten dolayı, bu nedenden ötürü, bu sebepten ötürü "Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü

"neden (sebebe)" anlamını zaten içerdiğinden, yukarıdaki sözler gereksiz birer anlamsal yineleme oluşturuyor. "Bu nedenden" ("bu sebeple") ya da "bundan dolayı" ("bundan ötürü") yeterli olur.

bu takdirde

bu yana (bkz. "beri")

bu yüzden

Yalnızca olumsuz bağlamlar için kullanılmak gerekiyor. Olumlu ya da yanlış bağlamlar için "bu nedenden", yalnızca olumlu bağlamlar içinse "bu sayede" denmesi uygun sayılıyor.

bu zaman süresince

"Süre" sözcüğü "zaman" anlamını zaten içerdiğinden, "bu süre içinde", "bu süre boyunca" vb. denmeli.

BUCAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

Bucak'a (=Bucak ilçesine) (Okunuşu: "Bucağa") <Bucak'tan, Bucaklı <Bucaklılara

Buda, Budist <Budistlere <Budistten, Budizm

Budapeşte'ye, Budapeşteli <Budapeştellilere

budunbilim, budunbetim

bugün <bugünkü (Ayrıca bkz. "bu gün/bugün")

Buğdan'a, Buğdanlı <Buğdanlılara

buğdaybiti, buğdaygüvesi, buğdaypası, buğdaysürmesi

buğuevi

Buharkent'e, Buharkentli <Buharkentlilere

buhran (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

buhurdan, buhurdanlık

buhurumeryem (İkinci U uzun)

buji

bukağı

bukalemun

Bul. (=Bulgarca; Bulvar)

bulamaç <bulamaca <bulamacı <bulamaçtan

Bulancak'a (Okunuşu: "Bulancağa") <Bulancak'tan, Bulancaklı <Bulancaklılara

Bulanık'a (Okunuşu: "Bulanığa") <Bulanık'tan, Bulanıklı <Bulanıklılara

Buldan - bunca

Buldan'a <Buldan'dan, Buldanlı <Buldanlılara

buldok <buldoğa <buldoğu <buldoktan
buldozer

Bulgarca (=Bul.)

buluğ (bkz. "ergenlik/erlilik")

bulunç <bulunca <buluncu <bulunçtan
BULUNMA EKİ (bkz. "-de' Durum Eki")

bulunmak

Yüklemlerde, "-miştir" ekiyle yetinmek yerine "-miş bulunmaktadır", "-miş bulunan" vb., fazladan "bulunmak" fiili içeren yapılar yaygınlaşıyor. Sözelimi, rahatlıkla "(...) ifade edilmiştir" denebilecek yerde, "(...) ifade edilmiş bulunmaktadır" deniyor.

Bu fazlalıkların temelinde iki etken bulunabilir:

1. Daha ciddi olsun diye ağıdalı bir dil kullanma eğilimi.
2. İngilizceden yansıyan "*present perfect*" yapısının yarattığı bocalama.

"Bulunmak" fiilinin "ne yazık ki" anlamını veren bir kullanımı da olduğunu anımsayalım. Özellikle "-di'li geçmiş zaman" kipinde kullanılınca: "Olmaz, demiş bulundum" örneğinde ki gibi. Fiilin "-miş bulunmak" yapısıyla fazladan kullanımı yaygınlaştıkça bu olanak unutuluyor.

bulut <buluta <bulutu <buluttan

buluz değil, bluz

BULVARADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

bumbar

bumerang

buna karşılık / buna karşın

Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Buna karşılık" dediğimizde yalnızca bir zıtlığa işaret ederiz; zıtlar arasında bir neden-sonuç ilişkisi yoktur. "Buna karşın" da ise yine bir zıtlığa işaret edilmekle birlikte, söz konusu olan, zıtlardan birinin gerektirdiği sonucu diğerinde bulamamış olmaktır. Başka bir deyişle, arada neden-sonuç ilişkisi bulunur. ("Karşın" sözcüğü "rağmen" anlamına geliyor.)

Sorunlu örnek: "Şiirde uyak kullanılır, *buna karşın* uyak kullanılması,

şiirdeki tümcelerde devrikleşmeye neden olur." (Özünlü, s. 73) Öneri: "Şiirde uyak kullanılır, buna karşılık, uyak kullanılması şiirdeki tümcelerde devrikleşmeye neden olur."

Sorunlu örnek: "Bir renk uzmanı binlerce rengi tanıır ve adlandırır, *buna karşın* sokaktaki adam ancak az sayıdaki rengi bilir ve söze döker." (Eco 1995, s. 34) Öneri: "Bir renk uzmanı binlerce rengi tanıır ve adlandırır, buna karşılık sokaktaki adam ancak az sayıdaki rengi bilir ve söze döker."

Sorunlu örnek: "Anne tarafından Batı kültürüyle yetişmiş olmasına *karşın* (...) baba tarafında geleneksel Osmanlı kültürüne bağlı kişiler (...) çoğunlukta idi." (Gürsel, s. 345) Bu örnekte de yazar büyük olasılıkla "karşın" değil, "buna karşılık" demek istemektedir.

Sorunlu örnek: "Kaliforniya'da yapılan bir araştırmada, haftada 1 veya 4 tane ceviz yiyen kişilerde kalp krizi riskinin yüzde 78 olduğu *buna karşın* haftada 5'ten fazla ceviz yiyen kişilerde bu riskin yüzde 49'a düştüğü tespit edildi." (*Cumhuriyet* gazetesi, 18.3.1999) Öneri: "(...) buna karşılık haftada beşten fazla ceviz yiyen kişilerde (...)."

"Buna karşın" kavramı böylesine sorunlu olunca, bilimsel bir metinde rastladığımız "buna karşın"ın da "buna karşılık" yerine kullanılmış olabileceğini düşünmeden edemiyoruz. Örnek, bir dilbilimcinin yazısından: "Yaklaşım açısından, Greenberg ve Comrie evrensellere *çok sayıda dillerin* karşılaştırılması sonucu varmışlardır; *buna karşın* Chomsky evrensellere ancak dillerin tekertekederinlemesine incelenmesi sonucu varlabileceği görüşünü savunmaktadır." (Özsoy, s. 46) Bağlamın düşündürdüğü, yazarın "(...) buna karşılık Chomsky (...)" demek istediği. (Bkz. "Bilim Dili/Keşinleyici Dil")

bunca (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
bungalov

buragan
buram buram
BURÇ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.5")
burç <burca <burcu <burçtan
Burdur'a, Burdurlu <Burdurlulara
burgaç <burgaca <burgacı <burgaçtan
burgata
Burgaz Adası'ndan
Burhaniye'ye, Burhaniyeli <Burhaniyelilere
burjuva, burjuvazi
Burma'ya (=Birmanya=Myanmar Birliği), Burmalı <Burmalılara
Bursa'ya, Bursalı <Bursalılara
burun <burna <burnu, burun buruna, burunotu
buse (U uzun), buselik (U uzun)
buut <buuta <buutu <buuttan
buzağı
buzçözer
İngilizcesini kullananlar da var: "*defroster*" yazılıp "*difroster*" okunuyor.
buzdağı, buzdolabı, buzhane, buzkıran, buzlucam, buzluga
buzulbilim, buzulkar, buzulmasası, buzlaşa, buzulayağı
büfe, büfecilik
BÜ (=Boğaziçi Üniversitesi; Bilgi Üniversitesi; Bilkent Üniversitesi) <BÜ'ye <BÜ'den
büge (=bügelek=büve=büvelek)
bügemek, büget <bügetten
büglü
Bükreş'e, Bükreşli <Bükreşlilere
bükülgen
bülbülyuvası
bülüğ değil, bulug
Bünyan'a, Bünyanlı <Bünyanlılara
bürokrasi
Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.
bürokrat <bürokrata <bürokrati <bürokrattan
bürudet (U uzun) <bürudete <bürudeti <bürudetten
büst <büste <büstü <büstten
bütün/tüm
"Tüm" kavramı "birkaç"ın, "belli sayıda"nın karşıtı. "Bütün" ise "par-

ça'nın, "bir bölüm"ün. İkisi birbirine karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Tek bir yöne, sadece bireyin durumuna ya da toplumsal değişime bakmak yerine yaşamı *tümüyle* kavramaya çalışıyordu." (Celâl, 1 / s. 8) Öneri: "(...) yaşamı *bütünüyle* kavramaya çalışıyordu."

büve (büvelek=büge=bügelek)
Büyük Britanya'ya, Büyük Britanyalı <Büyük Britanyalılara

BÜYÜK HARF KULLANIMI

1. Aşağıdaki sözcük türlerinin ilk harflerini büyük yazmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle (apostrof) ayırmak gerekiyor:

1. KİŞİ ADLARI (Bu konuda dikkat edilmesi gereken bir istisna var: Kendi seçişleri sonucu, adları küçük harfle yazılan kişiler. Bunlardan ilk akla geleni, adını her geçtiği yerde küçük harfle yazılmış gördüğümüz ABD'li şair e.e. cummings (1894-1962). Türkiyeli şair küçük İskender ise ilk adını küçük harfle başlatıyor. Bunlar, ad sahiplerinin bilinçli seçişi olduğundan, herkesin uyması beklenen uygulamalar.)

2. HAYVANLARA VERİLEN ADLAR

3. YER ADLARI: ülke, kent, il, ilçe, belde, bucak, kasaba, köy, köprü, mahalle, sokak, cadde, bulvar, meydan, yapı, gemi vb. adları ("Fas'tan", "Yozgat'tan", "İçel ilinden", "Kavaklar köyünden", "Fatih Köprüsü'ne", "Moda semtinde", "Selamlık Mahallesi'ni", "Behçet Necatigil Sokağı'nda", "Meşrutiyet Caddesi'yle", "Atatürk Bulvarı'nı", "Taksim Meydanı'nda", "Valide Sultan Camii'nin", "Roma Hamamları'nda", "Sansaryan Hanı'nda", "Galata Kulesi'nin", "Denizcilik Müzesi'ne", "Köprülü Kemer'i'nin", "Ziya Gökalp Şilebi'nde", "Gülek Geçidi'yle" vb.).

(Yer adları, yasalarda ya da resmi makamlarca belirlenmiş biçimlerine göre yazılıyor. Yazılışından emin olmadığınız il ve ilçe adlarını elinizdeki

büyük harf

kılavuzda bulabilirsiniz. Alfabetik sırasına bakın.)

4. SANAT AKIMI, YAPIT, ÖREN VB. ADLARI ("Barbaros Heykeli'ne", "Mavili Kadın'dan", "Divan Edebiyatı'ndan", "İkinci Yeni'ye", "Gotik'ten", "Tilbeşar Kalesi'nden", "Efes Harabeleri'nin" vb.)
5. GEZEĞEN, YILDIZ VE BURÇ ADLARI ("Sabah Yıldızı'nın belirdiği an" gibi). "Dünya", "Güneş" ve "Ay" sözcüklerini, astronomi ve coğrafya bağlamında büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlatmak gerekiyor.
6. KURUM VE KURULUŞ ADLARI ("Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde", "Anayasa Mahkemesi'ne", "Milli Eğitim Bakanlığı'nın", "Tarih Vakfı'yla", "Haydarpaşa Lisesi'nden", "Kurtuluş İlköğretim Okulu'nu", "Hacettepe Üniversitesi'nden" vb.).
7. COĞRAFYA ADLARI (dağ, ova, deniz, göl, akarsu, boğaz, orman, ada, kıta vb.) "Toroslar'dan", "Ağrı Dağı'nın", "İznik Ovası'ndan", "Marmara Denizi'nde", "Atlas Okyanusu'nu", "Eğridir Gölü'nden", "Sakarya Irmağı'nda", "Nil Nehri'nde", "Simav Çayı'nı", "Gülek Boğazı'nın", "Belgrat Ormanı'ndan", "Heybeliada'dan", "Meis Adası'na", "Akçay Deresi'ne", "Asya'yı" gibi.

Resmî kılavuzlara uymak isteyenler yukarıdaki gibi yazmalı. Ancak, coğrafi ad tamlamalarındaki ikinci adı büyük harfle başlatma kuralı bana göre yersizdir.

"Kazdağ"ı elbette bitişik yazacağız, çünkü dağ sözcüğü bu adın ayrılmaz bir parçasıdır, tıpkı "Eskişehir" adındaki "şehir" sözcüğü, "Şarköy"deki "köy" sözcüğü gibi. Bunları ayıramayız. Ancak, "Süphan Dağı'nda" yerine "Süphan dağında" yazmanın sakıncası bulunmuyor. Bu durumda "Dağı'nda" biçiminde yazmamız, yazıyı kılçıklandıran büyük harflerin ve kesme işaretlerinin sayısını artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

8. BÖLGE ADLARI ("Kuzey Anadolu'da", "Batı Anadolu", "Kuzeybatı Anadolu", "İç Anadolu", "İçbatı Anadolu", "Güney Anadolu", "Güneydoğu Anadolu", "Güney Afrika", "Kuzey Amerika", "Orta Amerika" vb.).

9. YÖN ADLARI (doğu, batı, kuzey, güney, kuzeydoğu, güneydoğu, kuzeybatı, güneybatı) küçük harfle başlıyor: "Köyün güneyindeki kayalıklar(...)" vb. Dünyanın bölgeleri anlamında kullanılan yön adlarının ise büyük harfle başlatılması gerekiyor: "Tüm Doğu uygarlıkları", "Batı kültürüne", "Kuzey ülkeleri" vb.

10. SAVAŞ, ANTLAŞMA VE DEVLET ADLARI ("Birinci Dünya Savaşı'nda", "Körfez Savaşı'nı", "Otuz Yıl Savaşları'ndan", "Haçlı Seferleri'nden", "Ankara Antlaşması'na", "Atlantik Pakiti'na", "Norveç Krallığı'ndan", "Türkiye Cumhuriyeti'ne" vb.).

11. ULUS VE MİLLİYET ADLARI Ulus ve milliyet belirten adlarla sıfatların büyük harfle başlatılması ve belirli (özel) bir kişi söz konusu olduğunda aldıkları ekin kesme işaretiyle ayrılması gerekiyor: "Şu Ukraynalı'nın", "Japon'a", "İtalyan'dan", "Türk'ten", "Çerkez'e"

gibi. Ancak, bu adlar belirsiz bir kişi için kullanıldığında ya da çoğul eki alındığında kesme işaretiyle ayrılması gerekmiyor: "Bir Amerikalıyla bir Japon (...)", "Gürcülerle Türklerin" vb.

12. BELİRLİ TARİHSEL DÖNEM VE OLAY ADLARI (Aydınlanma Devri/Dönemi", "Kıyafet Devrimi", vb.).

II. KESME İŞARETİYLE AYIRILMASI GE-REKMEYEN DİĞER SÖZCÜK TÜRLERİ

Aşağıdaki sözcük türlerinin ilk harflerini de büyük yazmak gerekiyor. Ancak, aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekmiyor:

1. DİN VE MEZHEP ADLARI (İslamiyete, Hristiyanlığa, Budizmin, Aleviliğin, Sünniliğe, Protestanlığa vb.)

2. DİNSEL SIFATLARDAN YAPILAN ADLAR (Müslümanlar, İslamcılar, Hristiyanlardan, Budistten, Alevileri, Sünniden, Protestana vb.)
3. DİL ADLARI (Türkçede, Sanskritçede, Japoncaya, Almancadan vb.)
4. ÖZEL ADLARDAN TÜREMİŞ AD, FİİL VE SIFATLAR (Türkçeleştirmek, İstanbullu, Rizelilerin, Atatürkçülüğü, Marksizmde, Batıların vb. Yalnızca, "Bordeauxlu" örneğindeki gibi karışıklık doğurabilecek yabancı adlar kesme işaretiyle ayırlabiliyor: "Bordeauxlu" vb.)

III. Bunun dışında:

1. Özel adlardan önce ya da sonra gelen UNVAN, AKRABALIK, SAYGI VE SAN SÖZCÜKLERİ ile TAKMA ADLARI büyük harfle başlatmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Profesör Bedri Gürsoy'a", "Albay Ahmet Saltık'ın" (Okunuşu: "Saltı-ğın"), "Ayşe Teyze'ye", "Şerafettin Amca'ya", "Saadet Hanım'a", "Bayan Saadet'in", "Aslan Yürekli Rişar'ın", "İnce Memed'den", "Diş Hekimi Ahmet Sanlı'ya" vb.
2. Belirli bir kişiden söz ediliyorsa unvanın ilk harfini büyük yazıp aldığı eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Kimse Müdür Bey'in odasına bakmamış" örneğindeki gibi.
3. Seslenme sözcüklerinin (HİTAPLAR) her sözcüğünü büyük harfle başlatmak ve sonuna virgül koymak gerekiyor. "Sevgili Kardeşim,"; "Sayın Başbakan,"; "Beyoğlu Kaymakamlığı'na," gibi. (Ayrıca bkz. "Hitapların Yazılması")
4. RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELERİN rakamdan sonraki sözcüğünü büyük harfle başlatmak gerekiyor.
5. İKİ NOKTA İŞARETİNDEN SONRAKİ SÖZLERİN büyük harfle başlatılması gerekiyor. Ancak, iki noktadan sonra yalnızca art arda sıralanan adlar, örnekler ya da sözcük grupları varsa büyük harf gerekmiyor.

6. KİTAP, DERGİ, GAZETE VE YASA ADLARI VE YAZI BAŞLIKLARINDA, "ve", "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki dışındaki tüm sözcüklerin büyük harfle başlatılması gerekiyor. (Başlığın tümü büyük harfle yazılıyorsa, söz konusu bağlaçlarla ek de büyük harfle yazılır.) "Gazete", "dergi" ve "yasa" (ya da "kanun") sözcüklerini ise, "*Resmi Gazete*", "*Pazar Gazetesi*", "*Yeni Dergi*", "*Medeni Kanun*" örneklerindeki gibi başlığa (özel ada) dahilse büyük, değilse küçük harfle başlatmak gerekiyor: "*Yeni Yüzyıl* gazetesinde yer alan bir habere göre (...)", "*Varlık* dergisinde yayımlanan bir makalede (...)" gibi.

7. AYRAÇ İÇİNDEKİ SÖZLER VE BÜYÜK HARF

Ayraç içindeki sözlerin büyük harfle başlatılması gerekmiyor.

8. HİÇ BÜYÜK HARF KULLANMAYAN YADA CİNS ADLARI VB. İÇİN BÜYÜK HARF KULLANAN YAZARLAR

Tıpkı kendi adlarını küçük harfle yazmayı seçen yazarlar gibi, yazılarında hiç büyük harf kullanmamayı (Ayşe Düzkan) ya da olağan yazılış küçük harfle olan şu ya da bu adı ("Doğa" vb.) büyük harfle başlatmayı seçen yazarların da bilerek yapılan bu seçimlerine saygı duyulmasında yarar var: Bu yöntemin de bir anlatım aracı olduğu unutulmamalı.

BÜYÜK SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması")

Büyükada <Büyükada'dan <Büyükadalı <Büyükadalılardan

büyükamiral, büyükana, büyükanne
Büyükayı'ya <Büyükayı'dan

büyükbaba, büyükbaldıran, büyükbaş
<büyükbaştan

Büyükçekmece'ye, Büyükçekmeceli
<Büyükçekmecililere

büyükelçi, büyükhanım, büyükşehir

BÜYÜKTÜR (>) İŞARETİ

Karşılaştırmada büyüklük belirtir ("15 > 10" gibi). Sözcükler vb. için köken belirtmek amacıyla da kullanılıyor: "ne için>niçin" gibi.

büyülteç - cebriye

büyülteç <büyültece <büyülteci <büyül-
teçten, büyülmek
büyüteç <büyütece <büyüteçten
by-pass değil, baypas

C

c. (=circa; yaklaşık)
C. (=Cilt)
Cad. (=Cadde)
cadaloz, cadısüpürgesi

CADDE ADLARI

CADDE, SOKAK, EV, APARTMAN, DA-
İRE NUMARALARI her zaman rakam-
la yazılır: "IV. Cadde, 19. Sokak" vb.
(*Yazım Kılavuzu*, s. 42. Ayrıca bkz.
"Büyük Harf Kullanımı, I.3")

cafcıflı

Caferi (A ve İ uzun) <Caferilere, Caferi-
lik <Caferilikten

cahilane (A'lar uzun), cahiliye

caiz (A uzun)

Cakarta'ya, Cakartalı <Cakartalılara
calip (A uzun) <calibe <calibi <calipten
cambaz, cambazhane, cambazlık
camekân, camgöbeği, camgöz, camgüze-
li

camız

cami <camiye <camiyi <caminin <[Hacı-
bayram] Camisi

Daha önce, "cami <camie <[Ha-
cıbayram] Camii" biçiminde yazılı-
yordu. Ancak zaman içinde Türkçenin
ses yapısına daha uygun olan "Hacı-
bayram Camisi", "camiye", "camiyi",
"caminin" biçimindeki kullanım yay-
gınlaştı ve *Yazım Kılavuzu*'na girdi.

Tamlama biçimiyle karıştıranlar,
sözcüğün yalın biçimini de iki İ'yle
("camiye gidiyor" vb. biçiminde) ya-
zıyor. "Camii'ye" biçimi, sözcüğün es-
ki yazılışına da, yenisine de aykır.

camia (A'lar uzun)

camkanatlılar, campamuğu, camsuyu,
camyünü

Cb. (=Cumhurbaşkanı)

can güvenliği tehlikede

Tehlikede olan, güvenlik mi, can mı?
Öneri: "Can güvenliği yok" ya da "ha-
yati tehlikede".

canavarotu

cancığer, caneriği, canfeza (Son A uzun),
canhıraş, cankurtaran

canıgönülden

cani (A uzun), canice, caniyane (A'lar
uzun)

cansiperane (Son A uzun)

Bu sözcük Farsçadan geliyor. Aslı
"cansiparane" olduğu için, doğrusu-
nun da "cansiparane" olduğunu düşü-
nenler var. Ancak, Türkçede böyle de-
ğil, "cansiperane" biçiminde yerleşti.
Yazım Kılavuzu'nda da, *Türkçe Sözlük*'
te de böyle.

cansuyu

Cape Town'a <Cape Town' lılara
car car [konuşmak]

carcar

"Geveze" anlamında, sıfat: "Carcarın
teki" örneğindeki gibi.

cari (A ve İ uzun)

cascavlak

caz, cazcı, cazbant <cazbanta <cazbantı
<cazbanttın

cazırcuzur

cazip (A uzun), cazibe

CBD, c.b.d. (=cash before delivery [İng.];
teslimden önce peşin)

CC (=corps consulaire [Fr.]; konsolosluk
topluluğu)

cc (=cubic centimeter [İng.]; santimetre-
küp) "Sisi" okunuyor. <cc. ye <cc. den

CD (=compact disc [İng.]; kompakt disk)
İngilizlerin ve Amerikalıların okudu-
ğu gibi "sîdî" diye okunması yerleşti.
"Plak" diyenler de var. <CD'ye <CD'
den

CD (=corps diplomatique [Fr.]; kordiplo-
matik)

Cd (=kadmiyum)

cebbar (A uzun)

Cebelitarık'a (Okunuşu: "Cebelitarığa")
<Cebelitarık'tan

ceberut (Ünlüyle başlayan ek aldığında U
uzun) <ceberuta <ceberuttan

cebin (İ uzun)

cebir <cebre <cebrî, cebren, cebretmek,
cebrinefs, cebriye

"Cebir" sözcüğünün iki ayrı anla-
mı var ve *Yazım Kılavuzu*'na göre her

iki "cebîr" de yukarıdaki gibi ("cebîr <cebre <cebrî") yazılır.

Kanımcı, "zor, zorlayış" anlamına gelen "cebîr" ek aldığında "cebrî" ve "cebre" biçiminde yazılmasında sorun yok: "cebre başvurmak" vb. Ancak, bir matematik dalı olan "cebîr" in ekleri pek yukarıdaki gibi kullanılmıyor. Dolayısıyla bu ikinci cebîr ek aldığında "cebîre" ve "cebîri" biçiminde yazılabilmesi: "Cebîri anlamak sanıldığı kadar zor değil" örneğindeki gibi.

Cebraîl

Cedi (İ uzun)

cedit <cedide <cedidi <ceditten

cefa (A uzun), cefakâr, cefakeş <cefakeş-ten

ceffalkalem

cehalet (A uzun) <cehalette <cehaleti <cehaletten

cehennemî (İ uzun), cehennemtaş

cehil <cehle <cehli

Celâl Sahîr Erozan

Celâl Sılay

Celalî (A ve İ uzun)

cellat <cellata <cellatı <cellattan

celp <celbe <celbi <celpten, celpname

cemaat <cemaate <cemaati <cemaatten

cemal <cemale <cemali <cemalden, ceman, cemetmek, cemi (İ uzun)

Cemal Süreya

cemaziylâhır (A'lar uzun), cemaziylevvel (A uzun)

cemevî <cemevleri <cemevlerinden

cenabet (A uzun) <cenabete <cenabeti <cenabetten

cenap <cenaba <cenabı <cenaptan

Cenap Şahabettin

Ceneviz'e, Cenevizli <Cenevizlilere

Cenevre'ye, Cenevrelî <Cenevrelilere

cengâver

cengel

cenk <cege <cegi <cenkten, cenkçi, cenkleşmek

cennetbalığı, cennetkuşu, cennetmekân

Cenova'ya, Cenovalı <Cenovalılara

center

İngilizceden geldi. "Sentir" okunuyor. "Merkez" demek. Biraz "uluslararası" görünme niyeti, biraz da özentiiyle, bina adlarında vb. kullanılıyor.

centilmen, centilmenlik

cenup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <cenubu, cenubi (U ve İ uzun)

cepdefteri, cepkitabı

cephane, cephanelik

cepken

cerahat <cerahate <cerahati <cerahatten, cerahatli, cerahatlenmek

ceride (İ uzun)

ceriha (İ uzun)

Cermen <Cermenlere, Cermence

CERN (=Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire [Fr.]; Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi)

cerrah <cerrahtan, cerrahi (A ve İ uzun), Cerrahpaşa

cerrar

cesamet (A uzun) <cesamete <cesameti <cesametten, cesametli

ceset <cesede <cesedi <cesetten

cesim

cet <cedde <ceddi <cetten

cevap <cevaba (İlk A uzun) <cevabı <cevaptan, cevaben, cevabı (A ve İ uzun)

cevval <cevvale <cevvalı <cevvalden

Ceyhan'a, Ceyhanlı <Ceyhanlılara

ceza (A uzun), cezaevi, cezai (A ve İ uzun)

ceza-i ehliyet değil, cezai ehliyet

Cezayir'e, Cezayirli <Cezayirlilere, ceza-yırmeneşesi

cezbeye, cezbetmek

cezîr <cezre <cezri

cf. (=confer, compare, carried from [İng.]; krş.; karşılaştırınız; bkz.; bakınız)

CGS (=Santimetre, Gram, Saniye [Sistemi]) <CGS'ye <CGS'den

Chicago'ya <Chicago'lulara

Churchill (=Sir Winston Churchill)

CIA (Okunuşu: Siayey) (=Central Intelligence Agency; ABD Merkezi Haber Alma Örgütü) CIA'ya <CIA'dan (=CIA'e, CIA'den)

CIF, c.i.f. (=cost, insurance, freight [İng.]; maliyet, sigorta, navlun) <CIF'e <CIF'ten

cılık <cılka <cılkı <cılkıtan

cımbız, cımbızlamak

cımbaz, cımbazlamak

cırcır [ötmek], cırboğa, cırcırböceği

cırmalamak, cırnaklamak, cırnık <cırnı-

ğa <cımığı <cımıktan
 cıva, cıvalı
 cıvadra
 cıvata
 cıyrdamak, cıyırtı
 cızbız, cızsineği
 cibilliyet <cibilliyetten
 Cibuti'ye, Cibutili <Cibutililere
 cici bici, cicianne
 cidal (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <cidale <cidali <cidalden
 Cide'ye, Cideli <Cidelilere
 cidden, ciddi (İ uzun), ciddiyet
 cif (bkz. "CIF")
 cife (İ uzun)
 ciğerdeldi, ciğerotu, ciğerpere (A uzun)
 Cihanbeyli'ye, Cihanbeylili <Cihanbeylililere
 cihannüma (Son A uzun), cihanşümül (U uzun)
 cihar, cihardü, cihanse
 cihanyek <cihanyeke <cihanyeki <cihanyekten
 cihet <cihete <ciheti <cihetten, [bu] cihetçe
 cilbent <cilbende <cilbendi <cilbentten
 cildiye, cildiyeci
 cilt <cilde <cildi <ciltten, ciltçi, ciltevi, ciltlemek
 cilt/ten/deri
 İnsanlarda "cilt" ya da "ten", hayvanlarda "deri".
 cima (A uzun) <cima <cimaı
 cimbakuka
 cinnastik değil, jimnastik
 cinai (A ve son İ uzun)
 cindansı, cinmısı, cinsaçı
 cinnet geçirmek
 "Cinnet getirmek" yerine, yanlışlıkla kullanılıyor.
 cinslikbilim, cinsliksiz
 cip <cipe <cipi <cipten
 cips (=jips) <cipsten
 ciranta
 cirim <cirme <cirmi
 "Hacim" demek. "Ateş olsa cirimi kadar yer yakar" deyişi, yanlışlıkla "Ateş olsa cürmü kadar yer yakar" biçiminde kullanılıyor. "Cürüm"ün anlamı "suç".

cirit <ciride <ciridi <ciritten
 cisim <cisme <cismi, cismen, cismani (A ve son İ uzun)
 cıva değil, cıva
 civankaşı, civanmert, civanperçemi
 civar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
 civata değil, cıvata
 Cizre'ye, Cizreli <Cizrelilere
 Cizvit <Cizvitlere <Cizvitliğe
 CLASC (=Latin Amerika Hristiyan Sendikalistler Konfederasyonu) <CLASC'ye <CLASC'den
 cm (santimetre) <cm'lik
 CMUK (=Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu) <CMUK'a <CMUK'tan
 CNN (=Cables National Network [İng.]) <CNN'e <CNN'den
 c/o (=dikkatine)
 coğrafik değil, coğrafi
 COĞRAFYA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
 cokey (=jokey)
 CMW (=Commonwealth [İng.])=Uluslar Topluluğu
 c/o
 Uluslararası posta simgesi. "Dikkatine" anlamına gelen İngilizce sözün ("care of") kısaltması. Türkçede "eliyle" ya da "dikkatine" sözcükleriyle verilen bilgi.
 C/O (=certificat of origin [İng.]; menşe şahadetnamesi)
 C.O.D. (=cash on delivery [İng.]; ödemeli) <C.O.D.'ye <C.O.D.'den
 conta
 cop <copa <copu <coptan, coplamak
 Copernicus (=Kopernik)
 Costa Rica'ya, <Costa Rica'lılara
 Côte d'Azur <Côte d'Azur'a
 cönk <cönke <cönkü <cönkten
 CPJ (=Committee to Protect Journalists [İng.]; Gazetecileri Koruma Komitesi) <CPJ'ye <CPJ'den
 crescendo (=kreşendo)
 CRR (=Cemal Reşit Rey Konser Salonu) <CRR'ye <CRR'den
 CS (=Cumhuriyet Savcısı) <CS'ye <CS'den
 C.S.F. (=cost and freight [İng.]; maliyet ve navlun) <CSF'ye <CSF'den

CSO (=Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası) <CSO'ya <CSO'dan

CSU (=Christlich-Soziale Union [Alm.]; Hristiyan Sosyal Birlik) <CSU'ya

cudam

cumba

cumhurbaşkanı (=Cumh.Bşk.), cumhuriyetçi

cumhuriyet/Cumhuriyet

Yönetim biçimi olarak cumhuriyetten söz edilirken küçük harfle başlıyor: "Devlet yöneticilerinin göreve seçim yoluyla geldiği yönetim biçimlerine cumhuriyet adı verilir" örneğindeki gibi. Belirli bir cumhuriyetten söz ederken büyük harfle başlatmak gerekiyor. "Kuruluşunun 10. yıldönümünde Cumhuriyet'in nasıl kutlandığı hatırlardadır" örneğindeki gibi.

cumhuriyet altını, cumhuriyet dönemi, cumhuriyet öğretmenleri

cumhuriyet savcısı (=CS), Cumhuriyet Üniversitesi (=CÜ)

cunda

Bir denizcilik terimi.

cunta, cuntacı

cuşış (U uzun) <cuşışten

CÜ (=Cumhuriyet Üniversitesi) <CÜ'ye <CÜ'den

cüda (A uzun)

cülus <cülustan

cümbürcemaat

cümbüş <cümbüşten, cümbüşçü

CÜMLE BOZUKLUKLARI (bkz. "Sözdzimi Sorunları")

CÜMLENİN BAŞINDA RAKAM VARSA (bkz. "Sayıların Yazılması, 6")

cümudiye (U uzun)

cünun (U uzun)

cünüp <cünübe <cünübü <cünüpten

cüppe

cüret <cürete <cüreti <cüretten, cüretkâr, cüretkârlık

cüruf <cüruftan

cürüm <cürme <cürmü (bkz. "cirim"), cürmü meşhûr

cüsse

cüz <cüze <cüzü

cüzam (=cüzzam), cüzamlı

cüzi (İ uzun)

CV (bkz. "özgeçmiş")

Ç

çabukça

çaçabalığı

Çad <Çad'a, Çadlı <Çadlılara

çadırçiçeği, çadıruşağı

çağanoz

Çağatayca

Çağdaş Gazeteciler Derneği (=ÇGD)

Çağdaş Hukukçular Derneği (=ÇHD)

çağdışı, çağdışılık

çağırmaq, çağırıcı, çağırış <çağırıştan, çağırıtı

çağırır merkezi

İngilizceden geldi ("call [center]").

"İlgili konuda telefonla başvurulabilecek yer" demek.

çakalboğan, çakaleriği

çakırdiken, çakırdoğan, çakırkanat, çakırkeyf, çakırpençe

çakmaktaşı

Çal'a (=Çal ilçesine), Çallı <Çallılara

çalakalem, çalakamçı, çalakaşık, çalakürek

çalçene

çalgıcıotu

çalıbülbülü, çalılıkkeni, çalılıfasyesi, çalılıhorozu, çalılıkavak, çalılıkuşu

Çamardı'na, Çamardılı <Çamardılılara

çamaşırhane

Çameli'ne <Çameli'nden, Çamelili <Çamelililere

çamfıstığı, çamsakızı

Çamlıdere'ye, Çamlıdereli <Çamlıderelilere

Çamlıhemşin'e, Çamlıhemşinli <Çamlıhemşinlilere

Çamlıyayla'ya, Çamlıyaylalı <Çamlıyaylalılara

Çamoluk'a (Okunuşu: "Çamoluğa") <Çamoluk'tan, Çamoluklu <Çamoluklulara

Çan Kay-şek

Çan'a (=Çan ilçesine), Çanlı <Çanlılara

Çanak kale'ye, Çanak kaleli <Çanak kalelilere

çanakyaprak

çançiçeği

Çankaya'ya, Çankayalı <Çankayalılara

çapaçul

çapanoğlu - çenebaz

çapanoğlu
çaprazölçer
çaput <çaputa <çaputu <çaputtan
Çardak'a (Okunuşu: "Çardağa") <Çardak'tan, Çardaklı <Çardaklılara
çargâh (A'lar uzun) <çargâhtan
çarıçe
çark <çarka <çarkı <çarktan, çarkçıbaşı,
çarkıfelek
çarnaçar
çarpanbalığı
Çarşamba'ya (=Çarşamba ilçesine), Çarşambalı <Çarşambalılara
çarşıbaşı
çarşar (A'lar uzun)
Çat'a <Çat'tan, Çatlı <Çatlılara
çat pat [konuşmak]
Çatak'a (Okunuşu: "Çatağa") <Çatak'tan, Çataklı <Çataklılara
çatalağız
Çatalca'ya, Çatalcalı <Çatalcalılara
Çatalzeytin'e, Çatalzeytinli <Çatalzeytinlilere
çatap <çatapata <çatapadı <çatapattan
çatır çatır
çavdarmahmuzu
çavela
çavuş (=Çvş.) <çavuştan, çavuşkuşu, çavuşüzümü
ÇAY ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
Çay'a (=Çay ilçesine), Çaylı <Çaylılara
Çaybaşı'na <Çaybaşı'ndan, Çaybaşı <Çaybaşıllara
Çaycuma'ya, Çaycumalı <Çaycumalılara
Çayeli'ne <Çayeli'nden, Çayelili <Çayelililere
çayevi, çayhane
Çayıralan'a, Çayıralanlı <Çayıralanlılara
çayırüzeli, çayırkuşu, çayırmantarı, çayır melikesi
Çayırılı'ya, Çayırılılı <Çayırılılılara
çayırotu, çayırpeyniri, çayırsedefi, çayırtavuşu, çayırteresi, çayıryulafı
Çaykara'ya, Çaykaralı <Çaykaralılara
Çaykovski (=Peter İliç Çaykovski)
Çay-Kur (=Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü)
çaylak <çaylağa <çaylağı <çaylaktan, çaylakça
Çeçen <Çeçenlere, Çeçence, Çeçenya

çeçesineği
Çehov (=Anton Çehov)
çek etmek
İngilizceden geldi. Türkçesi: denetlemek, doğruluğunu araştırmak, sağlamasını yapmak.
ÇEK (=Çocuk Esirgeme Kurumu) <ÇEK'e <ÇEK'ten
Çek <Çeklere, Çekçe, Çek Cumhuriyeti
çekal <çekala <çekalı <çekaldan
Gazete ve dergilerin içindeki bağımsız sayfalara verilen ad. "Çekyat"la aynı biçimde türetilmiş. İngilizcesini ("insert") kullananlar da var.
çekap <çekaba <çekabı <çekaptan
çekçek <çekçeğe <çekçeği <çekçekten
Çekerek'e (Okunuşu: "Çekereğe") <Çekerek'ten, Çekerekli <Çekerekliilere
çekikçhane, çekikçhemiği
çekidüzen vermek
çekimölçer
çekimser
"Belirli seçeneklerin hiçbirini istemeyen" demek. "Çekimser oy verenlerin oranı yüzde biri bile bulmuyor" örneğindeki gibi. "Çekimser" sözcüğü, "çekiğin"le karıştırılıyor. "Çekimser karakterli biridir" değil, "çekiğin karakterli biridir".
çekince, çekinik
çekinsin (=çekimser)
çekip çevirmek
çekirdek <çekirdeğe <çekirdeği <çekirdekten
çekirgekuşu
çekmekat <çekmekata <çekmekatı <çekmekattan
Çekoslovakya'ya, Çekoslovakyalı <Çekoslovakyalılara
çelenk <çelenge <çelengi <çelenkten
çelikçomak <çelikçomağa <çelikçomağı <çelikçomaktan, çelikpamuğu
çello
Çeltik'e (Okunuşu: "Çeltiğe") <Çeltik'ten, Çeltikli <Çeltiklilere
çembalo
Çemişgezek'e (Okunuşu: "Çemişgezeğe") <Çemişgezek'ten, Çemişgezekli <Çemişgezeklilere
çenebaz

ÇENGEL / PARAGRAF / BÖLÜMCE (§) İŞARETİ

Paragraf türü bölümlemelerde tek başına ya da paragraf numarasıyla birlikte kullanıldığı gibi, sözlükçülükte, sözlük girişine ilişkin anlam açıklaması bitip deyimlere geçilirken de kullanılabilir. *Yazım Kılavuzu*'nda verilen örnek: "aşağı 1. Bir şeyin alt bölümü. 2. Benzerleri arasında altta bulunan...§ Aşağı yukarı..."

çengelçeneliler, çengelliğe, çengelsakızı

çepçevre (=çepeçevre)

çepiç <çepice <çepici <çepiçten

çerçi

çerçöp <çerçöpe <çerçöpü <çerçöpten, çerden çöpten

çeribaşı

Çerkeş'e <Çerkeş'ten, Çerkeşli <Çerkeşlilere

Çerkez <Çerkezlere, Çerkezce

Çerkezköy'e, Çerkezköylü <Çerkezköylülere, çerkeztavuğu

Çermik'e (Okunuşu: "Çermiğe") <Çermik'ten, Çermikli <Çermiklilere

Çernişevski (=Nikolay Gavriloviç Çernişevski)

çeşit <çeşide <çeşidi <çeşitten, çeşitkenar

Çeşme'ye, Çeşmeli <Çeşmelilere

çeşimbülbül

çeşnicibaşı

çet <çete <çeti <çetten, çetleşmek

İngilizceden geldi ("chat"). İnternet kanalıyla çene çalmak demek.

çev. (=çeviren)

Kısaltmanın noktasından sonra ayrıca iki nokta koymak gerekmediğine dikkat edilmeli.

çevgen

çeviribilim

çevreacı, çevrebilim, çevrebilimsel, çevretekter

çevriharf <çevriharften, çevriyazı

çevrimdışı, çevrimiçi, çevrimsel

çeyiz, çeyiz çimen

ÇGD (=Çağdaş Gazeteciler Derneği)

<ÇGD'ye <ÇGD'den

ÇHD (=Çağdaş Hukukçular Derneği)

<ÇHD'ye <ÇHD'den

çığırkan, çığırkanca
çıkagelmek

çıkarma

"Çıkartma"yla karışabilir.

Çıkartma, islatılarak sert zeminlere çıkartılan resimlere verilen ad. Ayrıca, "çıkarmak" fiilinin ettirgen biçimi.

"Çıkarma" ise, eylemin adı. Aynı zamanda, matematikte ve askerlikte de ayrı anlamlar kazanan bir terim.

çıkarsamak (bkz. "sonuç çıkarsamak")

çıkıkçı

çıkıt (=çıkak) <çıkıta <çıkıtu <çıkıttan

çılınkçı

Çıldır'a, Çıldırılı <Çıldırılılara

Çınar'a, Çınarlı <Çınarlılara

çingiraklıyılan, çingirdak

çıplaktohumlular

çiramoş

çırçıplak (=çunlçıplak)

çit çit [sesleri], çitçit <çitçita <çitçiti, çitçitlamak

çiti piti, çitür çitür, çitkırıldım

çitpit <çitpita <çitpiti <çitpittan

çivgar

çiçekbiti, çiçekbozuğu, çiçekçi

Çiçekdağı'na <Çiçekdağı'ndan, Çiçekdağlı <Çiçekdağlılara

çiçekevi, çiçeksuyu, çiçektacı, çiçektozu, çiçekyaprağı

ÇİFT TIRNAK (") İŞARETİ (bkz. "Tırnak İşareti")

çift v (=W; dublve)

çiftayaklılar, çiftcinsel (=biseksüel), çift-desimetre, çiftdişliler

ÇİFTE EDİLGEN SORUNU

1. Edilgen yapma olanaklarının üst üste kullanılması, aynı anlamın iki kez verilmesine (gereksiz anlamsal yinelemelere) yol açıyor.

Sorunlu örnek: "İmgenin yanlış kavranıldığını da düşünmek istemiyorum (...)" (Budak, s. 15) Bilindiği üzere, Türkçe fiillerle edilgen çatı kurmak için N ya da L sesi kullanılır. "Okunmak", "sevi-l-mek" vb. Bu örnekte fiil ("kavramak"), çoğu kez görüldüğü üzere hem N hem de L ünsüzüyle donatılıp iki kez edilgen kılınmış. Oysa

çifte - çisenti

N yeterliydi: "İmgenin yanlış kavrandığını (...)"

Sık rastlanan bu soruna, Türkçe fiillerden bazılarında edilgen yapılmadan önce de bulunan N ve L seslerinin yol açtığı düşünülebilir. Örneğin, "denemek" fiilinin etken çatıda şimdiki zaman çekimi olan "deniyor" biçimi, "demek" fiilinin edilgen çatıda şimdiki zaman çekimiyle aynı:

"Bir de o pantolonu deniyor."

"Benzine zam gelecek deniyor."

Dolayısıyla, ikisinin karıştırılabileceği kuşkusunu, ikincisinin "deniliyor" biçiminde kullanılmasına yol açıyor olabilir. Benzer sorunlar, aşağıdakiler gibi fiil çiftlerinde de ortaya çıkıyor. Dikkat edilirse her çiftteki ikinci fiilin bünyesinde, edilgenlikle ilgisi olmayan bir N var:

[yemek] yemek - [kavgada] yenmek, [tabağı masaya] koymak - [kuş dala] konmak, [kâğıdı] katlamak - [yoksulluğa] katlanmak, [şarkı] söylemek - [öfkeyle] söylenmek, [bir şey] almak - [bir sözden] alınmak, [bir şey] bulmak - [bir davranışta] bulunmak, [kamyona] yüklemek - [birine] yüklenmek, [eşyaları] toplamak - [bir salonda] toplanmak, [bir şeyi] saklamak - [bir yere] saklanmak...

2. BİLEŞİK FİİLLERDE ÇİFTE EDİLGİN

"Konuşabilmek", "gidedurmak", "uyuyakalmak", "üşütyazmak" gibi bileşik fiillerin yalnızca birinci bölümünü edilgenleştirmek gerektiği halde, bakıyorsunuz iki bölüm birden edilgenleştirilmiş. Sorunlu örnek: "Hastalığın erişkinlerde de *görülebileneceği* unutulmamalıdır." Öneri: "(...) *görülebileceği* (...)"

Bileşik fiilin birinci bölümü yerine ikinci bölümünün edilgenleştirilmesi de anlatım sorunu doğuruyor. Örnek: "Salt dil düzeyinde *çalışılabilir*." (Tura, s. 77) Öneri: "Salt dil düzeyinde *çalışılabilir*."

Bileşik fiilin birinci bölümünü iki kez edilgenleştirenlere de rastlanıyor. Örnek: "Bunlar, Peygamberefendimi-

zin doğumu zamanında olmuş ve o doğumun habercisi olarak *yorumlanılagelmiştir*." (Eroğlu, s. 67) Bu örnekte de, "yorumlanagelmiştir" yeterli. (Ayrıca bkz. "görmezden gelmek/...")

ÇİFTE İYELİK SORUNU (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

çiftehane, çiftenağra, çiftetelli, çiftkanatlılar

Çifteler'e, Çiftelerli <Çiftelerlilere
çiftkapı, çiftküme, çiftparmaklılar, çift-pencere, çiftsayı, çiftteker, çiftyıldız

Çigan <Çiganlara

çiğ

"Pişmemiş" demek. "Çiy"le karıştırılabiliyor. "Çiy", bazı sabahlar toprakta ve yapraklarda bulduğumuz küçük su damlaları anlamına gelir.

çiğbörek, çiğköfte, çiğrenkçilik

çiğdemgiller

çiğit, çiğitli

çiğnek <çiğneğe <çiğneği <çiğnekten

çiklet <çiklete <çikleti <çikletten

çikolata

çimbali

çimçek <çimçeğe <çimçeği <çimçekten

çimdik, çimdiklemek

çimek <çimeğe <çimeği <çimekten

çimento, çimentolamak

çinakop <çinakopa <çinakoptan

çinanasonu <çinanasonuna <çinanasonunu

Çin'e, Çinli <Çinlilere, Çince

Çin Seddi'nden

Çine'ye (=Çine ilçesine), Çineli <Çinelilere

çinekop değil, çinakop

çinçilya, çinçilyagiller

Çingene <Çingenelere, Çingeneye

çingenepalamudu, çingenepembesi

çingülü, çinleylağı

çinkograf <çinkograftan, çinkografi

çintan

çipil çipil

çipura

çirişotu

çirkefçe

çiroz

çis <çisten

çise, çisemek, çiselemek, çisenti

çiskin
 çişik <çişişe <çişişgi <çişikten
 çitar
 çitari
 çitlembik <çitlembiğe <çitlembiği <çitlembikten
 çitsarmaşığı
 çividi (İkinci ve üçüncü İ uzun), çivitotu, çivitrengi
 çiviyazısı
 Çivril'e, Çivirilli <Çivirillilere
 çiy (bkz. "çiğ")
 çizec <çizece <çizeci <çizeçten
 çizgisel

"Çizgisel" mi, "doğrusal" mı, "düzçizgisel" mi?

Aynı kavramı (*linear* [İng.]) karşılamak amacıyla bu üç sözcük de kullanılıyor. Kanımca "doğrusal" ya da "düzçizgisel" yeğlenebilir. "Çizgisel" sözcüğü, kuramsal olarak, eğik çizgileri de kapsıyor.

çiziktirmek

ç.n. (=çevirenin notu)

çobanaldatan, çobançantası, çobandağarcığı, çobandeğneği, çobandüdüğü, çobaniğnesi, çobanmerhemi, çobanminaresi, çobanpüskülü, çobansalatası, çobansüzgeci, çobantarağı, çobantuzluğu

Çobanyıldızı'ndan

Çocuk Esirgeme Kurumu (=ÇEK)

çocukbilim, çocukça

çoğaltmak

çoğu

Çokluk belirten diğer sıfatlar gibi "çoğu"dan sonra gelen adın da çoğul olması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "Sayın Erkan Altınsoy (...) bazı kelimelerin yanlış söylenişini eleştiriyor ve düzeltiyor. *Çoğu yazdıkları* doğru da, egzost ve egzoz'un yanlış olduğunu ve doğrusunun egzoz olduğunu söylerken yanılıyor." (Yalçın, Ş., s. 129) Öneri: "(...) Yazdıklarının çoğu doğru da, (...)" (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

ÇOĞUL EKİ SORUNLARI (Ayrıca bkz. "bir, 3")

I. BENZETME AMAÇLI ÇOĞULEKLERİ

Özel adlara getirilen benzetme amaçlı çoğul eklerini kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Yaşar Kemal'ler, Yunus Emre'ler" gibi.

II. TOPLULUK ANLAMLI VERMEYE YÖNELİK ÇOĞULEKLERİ

Özel adlara getirilen çoğul ekleri topluluk anlamı vermeye yönelikse kesme işaretiyle ayrılması gerekmiyor: "Ayşelere gidiyoruz", "Ayşe Teyzelerine gidiyoruz", "Araplara", "Alplerden", "İnönülerin ailecek gezdiği yerler" vb.

III. ÇOĞUL EKİ EKİKSİKLİĞİ

Çokluk belirten diğer sıfatların tersine, "bazı (kimisi)" ve "birtakım"dan sonra gelen adlar çoğul eki gerektiriyor.

Sorunlu örnek: "Büyük İngiliz deneyimi ortada, *birtakım akıllı kapitalistin* deneyimi ortada." (Lafargue, s. 49) Öneri: "(...) birtakım akıllı kapitalistlerin (...)"

Bazı dilciler "bazı" ve "birtakım" sıfatlarındaki çoğulluk anlamının kesin olmadığını belirtiyorsa da, "bazı"nın ya da "birtakım"ın tekil bir adla kullanıldığına pek rastlanmadığına göre, haklı sayımları güç. Benim rastladığım tek örnek, yukarıdaki. O da büyük olasılıkla dizgi hatasıdır. Dolayısıyla, "bazı" ile "birtakım"a, çokluk belirten sıfatlar arasında istisna demek daha doğru görünüyör.

IV. ÇOĞULEKİ FAZLALIK

1. "Çok", "çoğu", "birçok", "pek çok", "birkaç", "çok az", "her tür(lü)", "her çeşit", "bir dizi", "bir grup", "bir sürü", "bir yığın", "yüzlerce", "binlerce", "milyonlarca", "bunca", "onca", "sayısız", "epey", "epeyce", "fazla", "bol bol" gibi çokluk belirten sıfatlardan sonra gelen adın çoğul olması gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "(...) yaptığınız *bunca kötülükler* olsa olsa bir çöp kadar yer tutar." (Brando, s. 375) Öneri: "(...) *bunca kötülük* (...)"

Sorunlu örnek: "(...) *çok acılar* çekmiş (...)" (agy., s. 221) Öneri: "(...) çok acı çekmiş (...)"

Sorunlu örnek: "Napolyon'un *çok portreleri* yapılmıştır." (Tahsin Yücel, 24.1.1995 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Napolyon'un pek çok portresi yapılmıştır."

Sorunlu örnek: "[Büyük harf] *Her çeşit özel adların başında* kullanılır." (*Ana Yazım Kılavuzu*, s. 45, yeni baskıda s. 47) Öneri: "Her çeşit özel adın başında kullanılır."

Sorunlu örnek: "(...) *pek çok dil yanlışlarına* rastlıyorum." (Aypar Altınel, *Cumhuriyet Bilim Teknik*, No. 330) Öneri: "(...) pek çok dil yanlışına rastlıyorum."

Sorunlu örnek: "(...) *her türlü geçişler* (...)" (15.9.1991, *Cumhuriyet*, s. 17) Öneri: "(...) her türlü geçiş (...)"

Sorunlu örnek: "(...) *onbinlerce dönüm hazine toprakları* (...)" (*Cumhuriyet Kitap*, No. 120, s. 10) Öneri: "(...) on binlerce dönüm hazine toprağı(...)"

Sorunlu örnek: "(...) yazılarında *fazla Arapça-Farsça kökenli kelimeler* kullanıyorsun." (Yalçın, Ş., s. 36) Öneri: "(...) yazılarında fazla Arapça-Farsça kökenli kelime kullanıyorsun."

Aşağıdaki sözcükler tekil içerikli olduğundan, ardından gelen adlara çoğul eki getirilmemesi gerekiyor: "Hangisi", "kimisi", "bazısı", "kimse", "hiç kimse", "her", "herkes", "tümü", "hepsi", "hiçbiri" vb.

2. ÇOĞUL İÇERİKLİ YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

"Mahlukat", "mürettebat", "tahribat", "icraat", "hayvanat", "zayıat" vb. çoğul içerikli yabancı kökenli sözcüklere çoğul eki getirilmesi gerekmiyor.

Bu konuda zaman içinde farklı türden gelişmeler gözleniyor. Bunlardan birinin örneği, "hayvanat" sözcüğü. "Hayvanat", Arapçada "hayvanlar" demek. Günümüzde bu sözcük yalnızca "hayvanat bahçesi" deyiminde ya-

şıyor. Bu deyim dışında, "hayvan"ı çoğul yaparken Arapça çoğul eki değil, Türkçe çoğul eki kullanılıyor: "hayvanlar".

İkinci bir tür gelişmenin örneği, "evrak" sözcüğü. Bu sözcük de Osmanlı Türkçesinde çoğul içerikliyd. Günümüzde ise tekili (varak) iyice unutulduğundan, kendisi tekil içerikli oldu. Çoğulunu elde etmek için "-lar" eki kullanılıyor ve kimse bunu yanlış saymıyor: "evraklar".

"İcraat" sözcüğü de benzer bir gelişme içinde ama henüz tam olarak tekilleşmiş sayılmaz. Dolayısıyla, "icraatlar" denince gereksiz bir anlamsal yineleme doğmuş oluyor.

Birde, hem tekili hem çoğulu tarihsel metinlerde kalan sözcükler var: Yerini "yaratıklar"a bırakan "mahlukat" gibi.

3. YOKLUK BİLDİRİMİNDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

Yokluk bildiren cümlelerde, yokluğu bildirilen nesnenin adına çoğul eki getirilmesi, belirsiz olması beklenen o nesneye belirlilik anlamı kazandırdığı için anlam karışıklığına yol açıyor.

Sorunlu örnek: "(...) o gençlik günlerimizde henüz *gramofon ve sesli filmler dışında ses kayıt cihazları olmadığı için* belki bize inanmayanlar olabilir." (Yalçın, Ş., s. 206) Öneri: "(...) gramofon ve sesli filmler dışında ses kayıt cihazı olmadığı için bize inanılmayabilir."

4. TAMLAMALARDA ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "Bu *farelerin en çarpıcı yanları*, büyük, içi biraz çukurca ve uçları sivri olan *pençeleri*yd." (Canetti, s. 256)

Bu örnekte "yanları" diyebilmemiz için, farelerin birden çok yanından söz ediyor olmamız gerekirdi. Oysa tek bir yanından söz ediliyor. Öneri: "Bu farelerin en çarpıcı yanı, büyük, içi biraz çukurca ve uçları sivri olan pençeleriydi."

Sorunlu örnek: "Dergide yayımlanan yazıların sorumlulukları sahiplerine aittir." (TÖMER'in internette yayımlanan *Anadili* dergisi)

Bu örnekte de "sorumlulukları" diyebilmemiz için, yazılara ait birden çok sorumluluk olması gerekirdi. Oysa tek bir sorumluluk söz konusu. Öneri: "Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu sahiplerine aittir."

Kanımcı, belirtisiz tamlamalarda, ikinci sözcük çoğulluk anlamı içeriyorsa ilkine çoğul eki konması gerekmez. Tipki "kızlar lisesi" demeyip "kız lisesi" dediğimiz gibi. Örnekler: "*Sözcükler Dizelgesi*" (Aksoy, s. 52). Öneri: "*Sözcük Dizelgesi*". "*Adlar Dizini*". Öneri: "*Ad Dizini*". "*Makaleler Bibliyografyası*". Öneri: "*Makale Bibliyografyası*".

5. YÜKLEMDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Yüklemde Çoğul Eki")

çok, çok az (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

ÇOK HANELİ SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması, 4")

çok/fazla (bkz. "fazla")

çok sayıda (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

çokamaçlı, çokanamlı, çokayaklılar, çokçu, çokdilli, çokdillilik, çokdilcilik, çokdisiplinli, çokdüzlemli, çokeşli, çokevli, çokfazlı, çokgen, çokgözele, çokhücreli, çokkarlı, çokkocalı

çokkültürlü, çokkültürlülük

Aynı kavramın, "çok kültürlü", "çok kültürlülük" biçiminde yazıldığına rastlanıyor. Anlam karışıklığına yol açabildiğinden, ayrı yazmaktan kaçınmaktayarar var. Aynı yazmanın nitelik olarak çokluğu, bitişik yazmanın ise nicelik olarak çokluğu anlattığına dikkat edilmeli.

çokortamlı

çokrağan, çokramak

çoksatan, çoksatar, çoksasli, çoktanrıci, çoktanrıcilik, çoktanrılı, çoktasım, çokterimli, çoktörlü, çokuluslu, çokyüzlü

çokluk çocuk <çokluk çokuktan

çoprabalığı, çopurina

çorap <çoraba <çorabı <çoraptan, çorapçılık

Çorlu'ya, Çorlulu <Çorlululara

Çorum'a, Çorumlu <Çorumlulara

çotira

çotra

çotuk <çotuğa <çotuğu <çotuktan, çotuk-söken

çöğüncek, çöğünmek

çöğür, çöğürcü

çökek <çökeğe <çökeği <çökekten

çökelek <çökeleğe <çökeleği <çökelekten

Çölemerik'e (Okunuşu: "Çölemeriğe") <Çölemerik'ten, Çölemerikli <Çölemeriklilere

çömlerçi

çöngül

çöpçatan, çöpçü

çörek <çöreğe <çöreği <çörekten, çöretotu

çöven

çözümlemek

"Analiz etmek" demek. "Çözmek"le karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "(...) bu sorunu yüksek öğretimi yabancı dilde yapmakla çözümleyemeyiz (...)" (Yücel, s. 82) Öneri: "(...) bu sorunu yüksek öğretimi yabancı dilde yapmakla çözemeyiz (...)"

ÇS (=Çimento Sanayii) <ÇS'ye <ÇS'den Çubuk'a (=Çubuk ilçesine) (Okunuşu: "Çubuğa") <Çubuk'tan, Çubuklu <Çubuklulara

çubukağacı, çubukçu

çuhaçiçeği

ÇUKOBİRLİK (=Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği)

çukolata değil, çikolata

Çukurca'ya, Çukurcalı <Çukurcalılara

Çukurova'ya, Çukurovalı <Çukurovalılara

Çukurova Üniversitesi (=ÇÜ)

çul çaput, çulhakuşu

Çumra'ya, Çumralı <Çumralılara

çupra değil, çipura

çurçur

ÇUŞ - dalgıçkuşu

ÇUŞ (=çokuluslu şirket) <ÇUŞ'lara <ÇUŞ'tan

Çuvaş <Çuvaşlara, Çuvaşça

ÇÜ (=Çukurova Üniversitesi) <ÇÜ'ye <ÇÜ'den

Çüngüş'e <Çüngüş'ten, Çüngüşlü <Çüngüşlülere

çünkü değil, çünkü

çünkü...de ondan, çünkü...de onun için

Sorunlu örnek: "Çünkü iki 'I'nın arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır da ondan." (Yalçın, Ş., s. 124) "Çünkü" ile "de ondan" aynı anlamı verdiğinden, özel bir vurgulama amacı olmadıkça aynı cümlede kullanılmaları, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Çünkü iki 'I'nın arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır." Ya da: "İki 'I'nın arka arkaya gelmesi tam bir kakofoni yaratır da ondan."

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı koltuğu neden öne konur? Çünkü o devleti temsil ediyor da onun için." (Oral Çalışlar, *Cumhuriyet* gazetesi, 21.5.2000) Öneri: "Çünkü o, devleti temsil ediyor." Ya da: "O, devleti temsil ediyor da onun için."

çürük çanak, çürükçül

Çvş. (=Çavuş) <Çvş.un <Çvş.tan

D

d. (=doğum; doğum tarihi; dolar; dinar)

dadacılık, dadaizm

Daday'a (=Daday ilçesine), Dadaylı <Dadaylılara

dagr. (=dekagram)

DAĞADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

dağalası

dağar, dağarcık <dağarcığa <dağarcığı <dağarcıktan

dağ başı, dağdağa, dağdağalı

dağınık <dağınığa <dağınığı <dağınıktan

Dağıstan'a, Dağıstanlı <Dağıstanlılara

dağıtım evi

dağkeçisi, dağkırlangıcı, dağlağı, dağlalesi, dağservisi, dağsıçanı

dağlıç <dağlıca <dağlıcı <dağlıçtan daha (bkz. "henüz")

daha önceleri, daha sonraları

"Daha önceleri" diyebilmek için, önce "önceleri" demiş olmak gerekli. ("Daha sonraları" içinde, "sonraları" demiş olmak.)

Sorunlu örnek: "Kiminle beraberdi?" "Daha önceleri" pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle." (Gordimer, s. 132) Öneri: "Önceleri pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle." Ya da: "Daha önce pek ilgilenmediği, pek hoşlanmadığı birkaç kişiyle."

dahi

A ve İ kısa. "Bile" ve "de" anlamlarına geliyor. "Yiyecek dahi vermemişler" örneğindeki gibi. "Dâhi"yle karışması için A'yı uzatmamak gerekiyor.

dâhi (A ve İ uzun), dâhilik, dâhiyane (Alar uzun)

dahil (A uzun), dahilen (A uzun), dahili (A ve son İ uzun)

içine dahil [etmek]

"Dahil" sözcüğü "içine" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "içine" demek gerekmiyor. "Dahil etmek" sözü yeterli.

dahiliye, dahiliyeci, dahletmek

daim (A uzun), daima (Alar uzun), daimi (A ve son İ uzun)

daireli, dairevi

dak. (=dk=dakika)

dakik (İ uzun) <dakike <dakiki <dakikten

daktilograf <daktilograftan, daktilografi,

daktiloskopi

dal budak

dalakotu

dalalet (İkinci A uzun) <dalalete <dalaleti <dalaletten

"Sapkınlık" demek. "Delalet"le karıştırılıyor. "Delalet" sözcüğünün, "kanıt (delil) olma", "yol gösterme", "işaret etme" vb. anlamları var.

dalavere, dalaverecilik

dalbastı

daldız

dalga geçmek, dalgakıran

dalgıçböceği, dalgıçkuşu

dalız
dalkavuk <dalkavuğa <dalkavuğu <dal-
kavuktan, dalkavukça
dalkuran, dalkurutan, dallı budaklı, dalya-
san
Dallas'a <Dallas'tan, Dallaslı <Dallaslı-
lara
dalt. (=dekalitre)
daltaban
dam. (=dekametre)
damardaraltan, damargenişleten
damasko
damkoruğu
damlasakızı, damlataş <damlataştan,
damlataşı
Damlataştan
damper, damperli
damping
dan dan, dan dun, dangul dungul
danaayağı, danaburnu, danakıranotu
Danıştay'a
Danca, Danimarka'ya, Danimarkalı <Da-
nimarkalılara
dansimetre
dansing, dansör, dansöz
dantel, dantelağacı
darağacı
daraç <daraca <daracı <daraçtan
darbetmek
darbimesel
darboğaz
Darende'ye, Darendeli <Darendelilere
Dargeçit'e (Okunuşu: "Dargeçide")
<Dargeçit'ten, Dargeçitli <Dargeçitli-
lere
dardünya (A'lar uzun)
darmadağın, darmadağınık, darmadu-
man
darp <darba <darbı <darptan, darbetmek,
darphane
Darülaceze (İlk A uzun), Darülbedayi
(A'lar uzun)
darülfünun (A ve U uzun)
Darüsselam (İlk A uzun), Darüşşafaka
(İlk A uzun)
Darvencilik <Darvencilğe <Darvencilği
<Darvencilikten
Darwin (=Charles Robert Darwin)
dasit <dasite <dasiti <dasitten
Datça'ya, Datçalı <Datçalılara
daüssıla (İlk A uzun)

dava (İki A da uzun)

"Dava" mı, "mahkeme" mi, "duruş-
ma" mı? Bu üç kavram birbirine karış-
tırılıyor.

Sorunlu örnek: "Jet-Pa'nın patronu
Fadıl Akgündüz, (...) yaklaşık elli ga-
zeteci ve ona yakın gazeteye zincirle-
me *mahkeme açmış*." (Mine Kırıkka-
nat, 3.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi)
Açılan, "mahkeme" değil "dava" ol-
malı. Tanımlar şöyle:

Mahkeme: Yargı işlerini gören
devlet kuruluşları. *Dava*: Yargı konu-
su edilen anlaşmazlık. *Duruşma*: "Da-
vacı ile davalının yargıç karşısında ha-
zır bulundukları yargılama evresi"
(*Türkçe Sözlük*).

Sorunlu örnek: "Filancanın *mah-
kemesi ertelendi*." Öneri: "Filancanın
duruşması ertelendi."

Sorunsuz örnek: "X'in İstanbul 1.
Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen
davası gelecek duruşmada sonuçlana-
bilir."

davavekili (A'lar uzun)

davetçi (A uzun), davetkâr, davetname
(A'lar uzun)

David Oyştrah'tan

davlumbaz

davranışçılık

davudi

Davut'tan

davya <davyaya <davyayı

dayı (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")

dayızade (İkinci A uzun)

dazara dazar

Dazkın'ya, Dazkınılı <Dazkınılılara

dazlak <dazlağa <dazlağı <dazlaktan

DCL (=Doctor of Civil Law [İng.]; Mede-
ni Hukuk Doktoru)

DÇM (=döviz çevrilebilir mevduat hesa-
bı) <DÇM'ye <DÇM'den

DD (=Doctor of Divinity [İng.]; İlahiyat
Doktoru)

DDS (=Doctor of Dental Surgery [İng.];
Diş Doktoru)

DDY (=Devlet Deniz Yolları) <DDY'ye
<DDY'den

"DE" BAĞLACININ YAZILMASI

(Ayrıca bkz. "Ayrac Sorunları, 4")

"de" bağlacı

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "de" bağlacını, tıpkı "ve", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

II. "De" bağlacı ayrı bir sözcük; anlamayı ve anlatmayı kolaylaştırmak için, her zaman ayrı yazılması gerekiyor.

Sorunlu örnek: "Avrupalıların yalnızca tahakküm hakları değil, tahakküm yükümlülükleride bulunduğu savına dayalı bir bakış açısı." (Said, s. 546 [arka kapak]) Öneri: "Avrupalıların yalnızca tahakküm hakları değil, tahakküm yükümlülükleri de bulunduğu savına dayalı bir bakış açısı."

"De" bağlacı ayrı bir sözcük ama, kendisinden önce gelen sözcükle ünlü uyumuna girerek "de" ya da "da" biçimini alıyor. "Gitsek de bir, kalsak da." Buna karşılık, ünsüz uyumuna uymuyor ("te" ya da "ta" biçimini almıyor): "Burada *kalıp ta* kalabalık etme" değil, "Burada *kalıp da* kalabalık etme".

III. Bağlaç olup olmadığını bilemediği "de"leri kesme işaretiyle ayırma eğiliminde olanlar var:

Sorunlu örnek: "*İşadamı Evcilde Fransa'da mı?*" (Kanal D televizyonunda altyazı, 29.8.1998. "Evcil", bir soyadı.) Öneri: "*İşadamı Evcil de Fransa'da mı?*"

Sorunlu örnek: "Onlara (...) *İlhan Berk'de katıldı.*" (Celâl, 1/s. 12) Öneri: "(...) *İlhan Berk de katıldı.*"

Kısacası, özel adlardan kesme işaretiyle ayrılan "-de" ektir, bağlaç değil. "De" bağlacı, kendisinden önce gelen özel addan kesme işaretiyle ayrılmaz, düpedüz ayrı yazılır.

Bağlaç ile ekin ayırt edilmesinde kolaylık sağlayacak bir yöntem de, söyleyişte bu ikisinin arasında ortaya çıkan vurgu farkına dikkat etmek olabilir. Ayrı yazılan "de", bir önceki sözcükten belirgin bir biçimde ayrı söylenir.

IV. "DE" BAĞLACI KALDIRILINCA CÜMLE BOZULMAZ MI?

"De" bağlacı kaldırılınca cümle bozulmaz" diye öğretmek/öğrenmek iyi olmuyor; çünkü bu bilgi, "de" sözcüğünün yalnızca bazı kullanımları için geçerli. Bazı kullanımlarında, "de" sözcüğü kaldırılınca cümle bütünüyle bozuluyor. Sözelimi, "Gitsen de olur gitmesen de" cümlesinden "de"leri çıkaralım: "Gitsen olur gitmesen". Görüldüğü gibi cümlelerin anlamı yitip gidiyor.

V. DE BAĞLACININ FARKLI KULLANIMLARI

"De" bağlacını ayırt edebilmek için bu bağlacın "dahi" anlamına geldiğini öğretmek/öğrenmek de işe yaramıyor; çünkü bu bilgi eksik. Evet, "de" bağlacının "dahi" anlamını veren bir kullanımı *da* var; ancak, "dahi" anlamı, "de" bağlacının verebildiği on küsur anlamdan yalnızca biri:

1. Ekleme/eklenme belirten ("dahi" anlamındaki) "de":

"Gökhan *da* çalışmıyor."

"Bilgisayar *da* bozuldu."

2. Azarlama, övme, korkutma vb. anlamını veren "de":

"Sus *da* dinle!"

"Ye *de* gör!"

3. Küçümseme, önemsememe anlamını veren "de":

"[Canım] sen *de*."

"[Aman] sende."

4. "Bile" anlamını veren "de":

"Siz *de* anlamadıktan sonra."

"Sen gelmesen *de* ben gideceğim."

5. "İşe", "-e gelince" anlamını veren "de":

"Cumhurbaşkanı Kahire'ye, Başbakan da Belçika'ya hareket etti."

"Bunlar bitti, kalanları *da* sonra temizlerim."

6. İkişimlerde:

"Coştu *da* coştı."

"Ağladı *da* ağladı."

"Yol *da* yolmuş doğrusu."

7. Vurgulama, pekiştirme işlevi gören "de":

"Çok *da* zor değilmiş."

"Hiç *de* güzel sayılmaz."

8. Yinelenecek pekiştiren "de":
"Şuymuş da, buymuş da..."
"Gitsen de olur gitmesen de."
9. Eksiltili tümcelerde, açıklama anlamı veren "de":
"Biraz rahatsızım da."
"Çoktandır görüşmemiştik de."
10. Eksiltili tümcelerde, sonraya bırakma anlamı veren "de":
"Paramız olsun da."
"Şu işi bitirelim de."
11. "Tümü birden" anlamını veren "de":
"İkisi de gelsin."
"İkisini de alıyorum."
12. "Bir de" deyimindeki "de" ("oysa" anlamını veren):
"Bir de ne göreyim, hepsini yemişler mi!"
"Bir de çok çalışıyorum dersin!"
13. "Yerine" anlamını veren "de":
"Niyetim yok demiyor da, bin dere-den su getiriyor."
- VI. "DE" SÖZCÜĞÜNÜ AYIRT ETMENİN KOLAY YOLU
"De" sözcüğünü bitişik yazanlar, sözcükle "-de" durum eki"ni (ismin "-de" hali) birbirine karıştırıyor. Dolayısıyla, sözcüğü ayırt etmenin en kolay yolu, "-de" eki olup olmadığına dikkat etmek. Ekse, "ismin '-de' hali"yse (ad durum eki), adı üstünde, her zaman eklenecek, bitişik yazılacak. Değilse her zaman ayrı. Seslendirmedeki vurgu farkına dikkat etmek de ayırt etmeyi kolaylaştırıyor.
- "-DE" DURUM EKİ (=BULUNMA EKİ=İSMİN "-DE" HALİ)
• Yer, zaman, olay belirten ek. "Kahve-de oturken...", "haftada bir...", "ben-de kalem yok, sizde de mi yok?", "sa-vaşta yaralanmış" örneklerindeki gibi.
"-De" eki, eklendiği sözcükle büyük ünlü uyumuna da, ünsüz uyumuna da girip "-de", "-da", "-te" ya da "-ta" olabiliyor: "teyzesigilde gördükleri", "aşağıda kaldı", "Paris'te karşılaşmış-lardı", "Salacak'ta büyüdü" vb.

• Üç, dört, beş, kırk, altmış ve yetmiş sayılarına dikkat! Bu sayılar sert ünsüzle bittiği için, ister harfle ister rakamla yazılsın, aldıkları eklerin de sert ünsüzle başlatılması gerekiyor. Sorunlu örnekler: "saat 3'de", "1960'da". Öneri: "saat 3'te", "1960'ta".

debbe

debil

debriyaj

Deccal <Deccal'a <Deccal'ı

"Dinsel inanışlara göre kıyamete yakın bir zamanda çıkacağına inanılan yalancı." (*Türkçe Sözlük*'teki bu tanımında bir gereksiz yineleme var. Öneri: "Dinsel inanışlara göre kıyamete yakın bir zamanda çıkacak olan yalancı.")

deccal <deccala <deccalı

"Yalancı, fesat" demek. Büyük harfle yazmak gerekmiyor (bkz. "Deccal").

dedektif (=detektif) <dedektiften, dedektör (=detektör)

dedikodu, dedikoducu

dedüksiyon

defa

defaten (A kısa)

Anlamı, "defalarca" değil, "bir defada".

defetmek, defolmak

defile

Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.

defin <defne <defni, defnetmek, define (İ uzun)

defneyaprağı

deforme [olmak], deformasyon

defroster (Okunuşu: "difroster")

İngilizceden geldi. "Buzçözer" demek.

defterhane

değajman

degüstatör, degüstasyon

değer (bkz. "paha")

değerbilir, değerbilmez, değer düşürümü

değgin

... değil, ama..., ...değil, fakat... (bkz. "fakat")

değirmantaşı

değiş tokuş

değme - dengi

değme, değmek, değnek, değnekçilik
deha (A uzun)
dehalet (A uzun) <dehalete <dehaleti
<dehaletten
dehliz
dekadan, dekadamlık
dekagram (=dagr.), dekalitre (=dalt.), de-
kametre (=dam.)
Dekart (=Descartes)
Dekartçı, Dekartçılık <Dekartçılığa <De-
kartçılığı <Dekartçılıktan
dekaton
-deki mevcut (bkz. "mevcut")
deklanşör
deklare etmek, deklarasyon
dekolte
dekont <dekonta <dekontu <dekottan
dekorasyon, dekoratif, dekoratör, dekor-
cu, dekore etmek
dekovil
dekreşendo
dekstrin
dekupaj, dekupe [edilmiş]
delalet (A uzun) <delalet <delaleti <de-
laletten (bkz. "dalalet")
Delhi'ye, Delhili <Delhililere
delibalta, delibozuk, delidolu, delidu-
man, delifişek
Delice'ye, Deliceli <Delicelilere
delik deşik
delikanlı, deliotu
Deliorman'a, Deliormanlı <Deliormanlı-
lara
deltakası
demagog <demagoğa <demagoğu <de-
magogdan, demagoji
demek <deyince <denen <diyor <denili-
yor
demet <demete <demeti <demetten
demin, demincek, deminki
demirağacı, demirbaş, demirhane, demir-
hindi, demirkapan
Demirci'ye, Demircili <Demircilere
Demirköy'e, Demirköylü <Demirköylü-
lere
demirlibeton, demirperde, demiryolu, de-
miryolcu
demode
demograf <demograftan, demografi
Demokles
demokrasi (Tüm ünlüleri kısa. A'yı uzat-

mamak gerekiyor.)
Den Haag (=La Hey)
"-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz.
"Virgül Sorunları, 5")
-den beri / -dir (bkz. "beri")
-den dolayı (-den ötürü)

Şu iki örneği karşılaştıralım:

1. "Şiirin varoluşu sorununu, şairin va-
roluşu sorunundan ayrı ve önce dü-
şünmediğimden dolayı Şiirin İlk At-
lası'nı önemli bir yapıt olarak görü-
yorum." (Kayıran, 1/s. 95)
2. "Kardeşinden ötürü ondan da kuş-
kulanıyorlar."

Birinci örnekte "dolayı" sözcüğü
gereksiz bir anlamsal yineleme yaratı-
yor. Düzeltmek için yerine virgül koy-
mak yeterli: "Şiirin varoluşu sorununu
şairin varoluşu sorunundan ayrı ve ön-
ce düşünmediğimden, Şiirin İlk Atlası'
nı önemli bir yapıt olarak görüyorum."

İkinci örnekte ise "ötürü"den vaz-
geçemeyiz. Aradaki fark, "-den" ekle-
nen sözcüğün fiil kökenli ya da ad kö-
kenli olmasından ibaret. Fiil kökenli
sözcüklerden sonra kullanılan "-den"
eki zaten "dolayı", "için" anlamını
verdiğinden, virgül yeterli oluyor; ya-
nı sıra "dolayı", "ötürü" vb. eklemek
gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "Seçtikleriniz 10
adeti aştığından dolayı yeni site ekle-
nememiştir." (Türk.Net internet sağla-
yıcısı, ileti metni) Öneri: "Seçtikleri-
niz 10 adedi aştığından, yeni site ekle-
nememiştir."

-den gelmek (bkz. "gelmek")

DENDEN İŞARETİ ("")

Bir alt satırda, aynı hizada yinelen-
cek sözcük ya da işaretleri yeniden
yazmamak için o hizaya konan çift tır-
nak (") işaretinin adı.

denektaş, denetçi, denetçilik
denetim (bkz. "-m' Yapım Ekiyle Türetil-
miş Sözcükler")

deney tüpü, deneykap, deneyseccilik, de-
neyüstü

dengi dengine

DENİZADLARI (bkz. "Büyük Harf Kulla-
nımı, 1.7")

Deniz Ataşesi (=Dz.Ataş.)
 Deniz Harp Okulu (=Dz.HO)
 Deniz Komutanı / Komutanlığı (=Dz.K.)
 Deniz Kuvvetleri (=Dz.Kuv.)
 Deniz Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı (=Dz.Kuv.K.)
 denizaltı, denizanası, denizaşırı, denizaygırı, denizayısı, denizbilim, denizçakısı, denizçulluğu, denizdanteli, denizevi, denizgergedanı, denizhiyarı, denizisırganı, deniziğnesi, denizineği, denizkadayıfı, denizkaplumbağaları, denizkızı, denizkedisi, denizkestanesi, denizkırlangıcı, denizkızı, denizkozalağı, denizköpüğü, denizkulağı, denizlaleleri
 Denizli'ye, Denizlili <Denizlililere
 denizmarulu, denizmaymunu, denizmekşesi, denizminaresi, denizördeği, denizörümceği, denizpalamudu, denizpeliti, denizperçemi, denizperisi, denizpırasası, denizrezenesi, denizsalkımı, denizserçesi, denizşakayığı, deniztarağı, deniztavşancılı, deniztavşanı, denizyılanı, denizyıldızı, denizyolu
 denk <denge <denği <denkten, denkteş <denkteşten
 denli (bkz. "ne kadar")
 deodorant değil, deodoran
 deontoloji
 departman
 deplasman
 depozit (=depozito) <depozite <depoziti <depozitten
 deppoy
 deprembilim, deprembilimsel, depremölçer, depremyazar, depremzede
 depresyon
 derakap
 Deraliye (A uzun) (=İstanbul)
 derdest [etmek] <derdeste <derdesti <derdestten
 DERE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
 derebeyi, dereotu
 Dereli'ye (=Dereli ilçesine), Derelili <Derelililere
 dergâh <dergâhtan
 DERGİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")

deri/cilt/ten (bkz. "cilt/ten/deri")
 derialtı, derisidikenliler
 Derik'e (Okunuşu: "Deriğe") <Derik'ten, Derikli <Deriklilere
 Derinkuyu'ya, Derinkuyulu <Derinkuyululara
 derkenar
 derli toplu
 dermatolog <dermatoloğa <dermatoloğu <dermatologdan, dermatoloji
 derme çatma
 Dernekpazarı'na <Dernekpazarı'ndan, Dernekpazarlı <Dernekpazarlılara
 derpişetmek
 Dersaadet'e (İkinci A uzun) <Dersaadet'ten
 dersane, derslik <dersliğe <dersliği <derslikten
 dert <derde <derdi <dertten
 dertop
 deruhte etmek
 derun (U uzun), deruni (U ve İ uzun)
 deryadil (A uzun)
 derz
 Descartes'a (=René Descartes) <Descartes'tan
 desigram (=dgr.), desilitre (=dl.), desimetre (=dm.), desister
 desimal <desimale <desimali <desimalden
 desinatör
 desise (İ uzun)
 despot <despota <despotu <despottan, despotizm, despotluk
 dessas (A uzun) <dessastan
 destekdokü
 destroyer
 destur
 deşarj [etmek]
 deşifre etmek
 detant <detanta <detantı <detanttan
 detektif (=dedektif)
 detektör (=dedektör)
 deterjan
 determinant, determinist, determinizm
 detveyt ton (dead weight ton; dwt)
 DEÜ (=Dokuz Eylül Üniversitesi) <DEÜ'ye <DEÜ'den
 deva (A uzun)
 devaimisk (A uzun) <devaimiske <devaimiski <devaimiskten

devalüasyon - dıştersaçı

devalüasyon, devalüe etmek
devasa (A'lar uzun), devanası, devaynası
deveran
devebağırtan, deveboynu, devedikeni,
devediş, deveelması, devekuşu, deve-
tabanı, devetmarı, devetüyü
Develi'ye, Develili <Develililere
devimbilim, devimbilimci, devimduyum,
devimölçer
devir <devre <devri, devretmek, devral-
mak
devridaim değil, devridaim
DEVLET ADLARI (bkz. "Büyük Harf
Kullanımı, I.10")
Devlet Deniz Yolları (=DDY)
Devlet Güvenlik Mahkemesi (=DGM)
Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
(=DGSA)
Devlet Hava Meydanları İşletmesi
(=DHMI)
Devlet İstatistik Enstitüsü (=DİE)
Devlet Malzeme Ofisi (=DMO)
Devlet Planlama Teşkilatı (=DPT)
Devlet Su İşleri (=DSİ)
devletçilik, devlethane, devletlerarası,
devletli (=devletlu)
devonik, devoniyen
devraltmak, devretmek
devran (A uzun)
Devrek'e (Okunuşu: "Devreğe") <Dev-
rek'ten, Devrekli <Devrekli
Devrekâni'ye, Devrekânili <Devrekânili-
lere
devremülk
devridaim (A uzun), devrisi (=ertesi)
devrik cümle
"Düşük cümle"yle karıştırılıyor. "Dü-
şük cümle", sorunlu cümle (=sorunlu
sözdizimi) demek. "Devrik cümle" ise
sorunlu değil, yüklemi yer değiştirmiş
cümle anlamına geliyor. "Öyle demedim ki ben" örneğindeki gibi.
deyyus <deyyustan
dezavantaj
dezenfektan, dezenfekte etmek
dezenformasyon
DGB (=Deutscher Gewerkschaftsbund;
Alman Sendikalar Federasyonu)
<DGB'ye <DGB'den
DGM (=Devlet Güvenlik Mahkemesi)
<DGM'ye <DGM'den

dgr. (=desigram) <dgr.a <dgr.dan
DGSA (=Devlet Güzel Sanatlar Akademi-
si) <DGSA'ya <DGSA'dan
DHMI (=Devlet Hava Meydanları İşlet-
mesi) <DHMI'ye <DHMI'den
-dışı ihtimali (bkz. "-mesi/-meleri' Eki")
dımbrıdatmak
dımızlak
Dımışk'a <Dımışk'tan, Dımışklı <Dı-
mışklılara
dır dır [etmek], dırdır, dırdırcı, dırdırlan-
mak
Dıranas (Ahmet Muhip)
dışaçı, dışadönük, dışadönüklük, dışalım
dışarı, dışarısı (=dışarsı), dışarlık, dışar-
lıklı
dışasalak <dışasalağa <dışasalağı <dışa-
salaktan
dışavurum, dışavurumculuk, dışbaşkala-
şım, dışbeslenen, dışbeslenme, dışbü-
key, dışderi, dışevlilik, dışgöç
dışık <dışığa <dışığı <dışıktan
dışında
"Dışında" ya da "hariç" sözcüğünün,
"istisna", "başka" gibi sözcüklerle bir-
likte kullanılması, gereksiz anlamsal
yinelemelere yol açıyor.
Sorunlu örnek: "Birkaç istisna dı-
şında tümü iyileşti." Öneri: "Birkaç ist-
tısnaıyla tümü iyileşti." Ya da: "Birkaçı
dışında tümü iyileşti."
Sorunlu örnek: "Bunalımın ve itira-
fların estetize edilmesi dışında baş-
ka çare yok mudur?" ("Bir Sanat Hare-
keti Düşüncesi" adlı bildirge) Öneri:
"Bunalımın ve itirafların estetize edil-
mesinden başka çare yok mudur?" Ya
da: "Bunalımın ve itirafların estetize
edilmesi dışında çare yok mudur?"
Sorunlu örnek: "İngilizce dışında
başka hiçbir dil (...)" (Eco 1995, s. 109)
Öneri: "İngilizceden başka hiçbir dil
(...)" Ya da: "İngilizce dışında hiçbir
dil (...)"
dışınlı, dışışleri, dışkulak, dışkutsal
dışlamak
dışmerkezli, dışplazma
dışrak <dışrağa <dışrağı <dışraktan, dış-
satım, dıştersaçı
dıştalamak değil, dışlamak

dışarıçap, dışyüz, dışzar
dızdızcı
dızlak
dialkol, diapoziitif <diapoziitiften
dialog değil, diyalog
diba (İ ve A uzun)
Dicle'ye, Dicleli <Diclelilere
didaktik
didar (İ ve A uzun)
didik didik
DİE (=Devlet İstatistik Enstitüsü) <DİE'
ye <DİE'den
diferansiyel
difraksiyon
difteri
diftong
Digor'a, Digorlu <Digorlulara

diğer/başka
Bu ikisinin eşanlamlı olmadığına dikkat edilmeli. "Başka", belirsizlik içeren bir sıfat, "diğer" ise belirtili. Aşağıdaki iki cümlede görüldüğü gibi:
"Başka arkadaşın yok mu?"
"Diğer arkadaşın yok mu?"

diğergâm değil, diğerkâm
dikaçı, dikçe, dikedörtgen
dikendutu, dikenlibalık, dikenlisalyan-
goz, dikenliylan, dikenliyüzgeçliler
dikgen, dikilitaş
Dikili'ye, Dikilili <Dikilililere
dikimevi, dikişçi
dikit <dikite <dikiti <dikitten
diksiyon (bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar")
diktafon, diktatör, diktatörlük <diktatör-
lükten
diküçgen
DİL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.3")

DİL YANLIŞI/DİL DÜZEYİ SORUNU

Dilbilimcilerin "dil düzeyi" dediği olgu dikkate alınmıyor olmalı ki, "Türkçe yanlışları", "dil yanlışları" türünden başlıklar altında sözü edilen sorunların bir bölümü daha çok "dil düzeyi sorunu" sayılması gereken türden.

Kullanılan dil (sözcük seçimi vb.), içinde bulunulan toplumsal ortama göre farklılık gösterir. Bu çerçevede,

"özenli", "resmi", "ciddi", "bilimsel", "gündelik", "arkadaşça", "dostça", "argo" vb. ayrımları yapılır. Bu ayrımların dilbilimdeki başlığı, "dil düzeyleri". Toplumsal yaşam, bize bu düzeylere ilişkin bir sezgi kazandırıyor. Sözgelimi, tanımadığımız insanlarla konuşurken mesafeli bir dili yeğliyor, argoya kaçan sözcüklerden kaçınıyoruz. Böyle yapmazsak bir "dil düzeyi" sorunu doğuyor.

"Şok oldum", "şov yapma", "yalan konuşma", "panik yapma" vb. sözlerin, öğrenci kantini gibi argoya elverişli ortamları aşarak "özenli dil" gerektiren ortamlarda kullanılması, "yanlış"tan çok "düzey sorunu" sayılmalı. Her soruna, giderek yerel dil ("ağız") kaynaklı söyleyişlere bile "yanlış" denmesi, dil bilincini geliştirmeye elverişli bir tavra benzemiyor.

dilaltı
dilatometre
dilb. (=dilbilgisi)
dilbalığı, dilbasan, dilpeyniri
dilberdudağı
dilbilgisi (=dilb.), dilbilim, dilbilimci,
dilci, dilbirim
dilekçe [vermek]
dilemma
dillidüdük, dilmaç <dilmaca <dilmacı
<dilmaçtan
diline pelesenk etmek değil, diline per-
senk etmek (bkz. "pelesenk")
dilyetisi, dilsever
dilüviyum
dimağ, dimağçe

dimi
"Sıkı dokunmuş bir tür pamuklu kumaş" demek (*Türkçe Sözlük*).
"Değil mi" sözünün konuşma dilindeki çeşidi: "Di mi?"

diminuendo
Dimyat'a <Dimyat'tan, Dimyatlı <Dimyatlılara
dimyat <dimyata <dimyatı <dimyattan
DİN VE MEZHEP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.1")
dinamizm, dinamo, dinamometre
dinar

Dinar'a, Dinarlı <Dinarlılara
dinazor değil, dinazor
dincelmek, dinçleşmek
dındaş <dındaştan, dındışı, dinöncesi
dinazor
DİNSEL SIFATLAR (bkz. "Büyük Harf
Kullanımı, II.2")
dipçik <dipçiğe <dipçiği <dipçikten
dipdinç, dipdiri
dipfriz
dipkoçanı
diplarya
Dipl. (=diploma)
diplomasi Dört ünlüsü de kısa. A'yı uzat-
mamak gerektiriyor.
dipnot <dipnota <dipnotu <dipnottan
DİPNOTLARIN YAZILMASI (bkz. "Kay-
nak Gösterilmesi" ve "Noktalama İşa-
retleri")
dipyüzey
"-dir" KOŞAÇLI YÜKLEMLER (bkz. "Bi-
lim Dili/Kesinleyici Dil")
dirayet (A uzun) <dirayete <dirayeti <di-
rayetten
direkt
"Doğrudan" demek. "Direk" biçimin-
de yazmamaya dikkat.
Direktuar
direnişçi
dirimbilim, dirimkurgu
disimilasyon
diskalifiye [etmek, olmak]
DISK (=Devrimci İşçi Sendikaları Konfe-
derasyonu) <DISK'e <DISK'ten
diskcokey
dispeç <dispece <dispeci <dispeçten, dis-
peççi
disponibilite
disprosyum
distribütör
diş doktoru (=DDS; *doctor of dental sur-
gery* [İng.]; Dt.; *dentist* [İng.])
dişbademi, dişbudak, dişbuğdayı, diş
diş, dişeti, dişetleri
dişegi
dişiorgan
dişindirik <dişindiriğe <dişindiriği <di-
şindirikten
dişotu, dişözü, diştacı
ditmek
Divan Edebiyatı'nda

divanî (A'lar ve İ'ler uzun)
divanîharp (İ ve ilk A uzun) <divanîharbe
<divanîharbi <divanîharpten
divanîmuhasebat (İ ve A'lar uzun)
divansazı
Divanü Lugatî't-Türk
divertimento
divik <diviğe <diviği <divikten
divit <divite <diviti <divitten
Divriği'ye, Divriğili <Divriğililere
diyabet <diyabete <diyabeti <diyabet-
ten
Diyadin'e, Diyadinli <Diyadinlilere
diyafram, diyagonal, diyagram, diyaklaz,
diyakoz, diyakroni
diyalaj, diyaleks <diyaleksten
diyalekt, diyalektoloji
diyalel
diyaliz
diyalog <diyaloga <diyalogu <diyalog-
dan (bkz. "*ikili diyalog*")
diyanet (A uzun) <diyanetten
diyapozon değil, diyapazon, diyapozitif
<diyapozitiften, diyastaz
diyastol, diyatom
Diyarbakır'a, Diyarbakırlı <Diyarbakırlı-
lara
diye geçinmek (bkz. "geçinmek")
diye tabir edilen
"Tabir edilen" sözü zaten "diye adlan-
dınlan" anlamına geliyor. Dolayısıy-
la, ikisinden biri seçilmeli: "... diye
adlandırılan" yada "... tabir edilen".
diyet <diyete <diyeti <diyetten, diyetetik,
diyetisyen
diyez
Diyojen
diyoptri
diyorit <diyorite <diyoriti <diyoritten
diz dize, dizbağı, dizkapağı, dizüstü
dizayn
dizgi yanlış
dizgiyeri
dizibilim, dizimbilim
dizyem
DJ (=Disc jockey [İng.] =disk cokey =di-
cey
dk (=dak. =dakika)
dl. (=desilitre)
D.Litt. (=Doctor of Literature [İng.];
Edebiyat Doktoru)

DM (=deutsche mark; Alman Markı)
 <DM'ye <DM'den
 dm. (=desimetre)
 DMO (=Devlet Malzeme Ofisi) <DMO'ya
 <DMO'dan
 DNA (=dioksiribo nükleik asit) <DNA'ya
 <DNA'dan
 doanahtar
 dobra dobra
 Doç. (=Doçent) <Doç.ten
 dodekafoni, dodekafonik, dodekafonizm
 dogma, dogmacılık, dogmatizm, dogma-
 tik
 doğ. (=d.=doğum; doğum tarihi)
 doğabilim, doğadışı, doğaçlama, doğaç-
 tan, doğalgaz
 Doğakent'e, Doğakentli <Doğakentlilere
 Doğanhisar'a, Doğanhisarlı <Doğanhi-
 sarlılara
 Doğanşehir'e, Doğanşehirli <Doğanşe-
 hirli'lere
 Doğanyurt'a <Doğanyurt'tan, Doğan-
 yurtlu <Doğanyurtlulara
 doğaötesi, doğatanrıcılık, doğaüstü
 doğru
 Gereksiz olarak "yönelmek"le birlikte
 kullanılıyor: Sorunlu örnek: "Sinema-
 ya doğru yöneldi." Öneri: "Sinemaya
 yöneldi."
 doğru aç, doğru akım, doğru dürüst
 doğrultmaç <doğrultmaca <doğrultmacı
 <doğrultmaçtan
 doğrusal (bkz. "çizgisel")
 doğu, Doğu (bkz. "Büyük Harf Kullanı-
 mı", I.9")
 Doğu Anadolu'ya, Doğu Anadolu'lu <Do-
 ğu Anadolu'lulara
 Doğubeyazıt'a (=Doğubayazıt'a) <Doğu-
 beyazıt'tan, Doğubeyazıtlı <Doğube-
 yazıtlılara
 doğubilim, doğubilimci
 Doğulu <Doğululara, Doğululuk <Doğu-
 luluğa
 doğum tarihi (=d.=doğ.), doğumevi, do-
 ğurgan
 dok <doka <doku <doktan
 doktor (=Dr.)
 doktrin, doktriner
 dokubilim
 Dokuz Eylül Üniversitesi (=DEÜ)
 dokuztaş <dokuztaştan

doküman

• "Belge" demek. "Döküm"le karıştırı-
 lıyor.

Sorunlu örnek: "Telefon faturaları-
 nın *döküman*lı olarak düzenlenme-
 si..." Öneri: "Telefon faturalarının dö-
 kümlü olarak düzenlenmesi..."

• "*Döküman*" değil.

Sorunlu örnek: "Dördüncü ve son
 bölümde ise dünyada gelişebilecek ve
 olabilecek olayların bir *dökümanı* ya-
 pılıyor." (Metin Cengiz, *Cumhuriyet
 Kitap*, No. 381, s. 19) Metnin bağlamı-
 na bakılırsa bu örnekte de "dokü-
 man"dan değil, "döküm"den söz edil-
 mektedir.

dokümanter

dolamaotu, dolambaçlı

dolantaşı

dolapçı

dolar (L kahn)

dolayısıyla değil, dolayısıyla (bkz. "ile,
 2")

dolaykutupsal

dolikosefal <dolikosefale <dolikosefali

<dolikosefalden

dolmabiber, dolmakalem

dolmen

dolmuşçu, doludizgin, dolunay

dolomit <dolomite <dolomiti <dolomit-
 ten

Domaniç'e <Domaniç'ten, Domaniçli
 <Domaniçlilere

dominant

Dominik'e (Okunuşu: "Dominiğe") <Do-
 minik'ten, Dominikli <Dominiklilere

dominyon

domur domur

domuzayağı, domuzbalığı, domuzdamı,
 domuztumağı

donakalmak, donduraç <donduraca
 <donduracı <donduraçtan, donyağı

Don Juan, donjuan, donjuanlık

Don Kişot (=Don Quijote [İsp.])

donkişot <donkişota <donkişotu <donki-
 şottan, donkişotluk

doping

dostane (A uzun), dostça

Dostoyevski (=Fyodor Mihayloviç Dos-
 toyevski)

doya doya - DS

doya doya, doyumevi

doyumsuz

"Tatminsiz" demek. "Tadına doyulmaz"la karıştırılıyor. "Sanatçının verdiği doyumsuz müzik ziyafeti..." örneğindeki gibi. Öneri: "Sanatçının verdiği tadına doyulmaz müzik ziyafeti..."

dozaj

dozer

Döğol (=Charles de Gaulle)

döğme, döğmeci, döğmek, döğüş, döğüşmek değil, dövme, dövmece, dövme, dövüş, dövüşmek

döküm (bkz. "doküman")

döküman değil, doküman

dökümevi, dökümhane, döküntü

döleş, dölüt <dölüte <dölütü <dölütten, dölütağı, dölüolu

dömifinal <dömifinale <dömifinali <dömifinalden

dönbaba, dönekçe

döneminde (bkz. "altında")

dönerkebab <dönerkebaba <dönerkebabı <dönerkebaptan

döngelorusu

dönüş yapmak (bkz. "yapmak, 3")

dönüşmek, dönüştürmek

haline dönüşmek,

biçimine dönüşmek,

şekline dönüşmek

"Dönüşmek" sözcüğü, "durumun/biçimin değişmesi" anlamına geldiğinden, durum (hal) ve biçim (şekil) anlamlarını zaten içeriyor. Dolayısıyla yukarıdaki yapılar da yer alan "haline/biçimine/şekline" sözcükleri gereksiz birer anlamsal yineleme yaratıcısı.

Sorunlu örnek: "(...) 'te' ve 'ta' şekline dönüşmediğini (...)" (Şiar Yalçın, Doğru Türkçe sütunu, Yeni Yüzyıl gazetesi, 17.7.1995) Öneri: "(...) 'te' ve 'ta'ya dönüşmediğini (...)"

Sorunlu örnek: "Örneğin, Arapça divar, müdür, müşkil, müfti, anbar, attar... sözcükleri giderek, duvar, müdür, müşkül, müftü, ambar, aktar... biçimine dönüşmüştür."

Yukarıdaki örnek, *Yazım Kılavuzu'* nun Eylül 1989 baskısından (s. 10).

1995 baskısında, cümle bilgisel açıdan düzeltilmiş ama sözünü ettiğim sorun duruyor: "Örneğin, Arapça müdür, müfti, müşkil, attar; Farsça anbar, divar sözcükleri giderek, müdür, müftü, müşkül, aktar; ambar, duvar biçimine dönüşmüştür." Öneri: "(...) biçimini almıştır."

Sorunlu örnek: "[ünlü bir kervan-saray] otel haline dönüştürülmüş" (Ceyhun, s. 340). Öneri: "(...) otele dönüştürülmüş". Ya da: "(...) otel haline getirilmiştir".

döpiyes <döpiyesten

dört

"2004de" değil, "2004'te". Üç, dört, beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

dört dörtlük, dört köşe, dörtayak, dörtci-

har, dörtgen, dörtkaşlı, dörtkenar

dörtlük <dörtlüğe <dörtlüğü <dörtlükten

dörtal, dörtal, dörtüzlü, dörtüol

Dörtüol'a, Dörtüollu <Dörtüollulara

döteryum

döveç <dövece <döveci <döveçten

döven [sürmek]

döviz çıpası

İngilizceden geldi ("exchange anchor"). "Çapa" yerine "Çıpa" dendi.

dövme, dövmece, dövme, dövüş, dövüşmek

DPT (=Devlet Planlama Teşkilatı) <DPT'ye <DPT'den

Dr. (=Doktor) <Dr.a <Dr.dan

dragon

drahmi

drahoma

draje

dramatize [etmek], dramatizasyon

dramaturg, dramaturgi (=dramaturji)

Dranas değil, [Ahmet Muhip] Dıranas

dren, drenaj

dretnot <dretnota <dretnotu <dretnottan

Dreyfus (=Alfred Dreyfus)

drezin

DRHS (=Devlet Resim ve Heykel Sergisi)

<DRHS'ye <DRHS'den

drosera

DS (=Derleme Sözlüğü) <DS'ye <DS'den

DSİ (=Devlet Su İşleri) <DSİ'ye <DSİ'den
 DT (=Devlet Tiyatroları) <DT'ye <DT'den
 Dt. (=Dentist [İng.]; Diş Doktoru)
 DTCF (=Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi)
 <DTCF'ye <DTCF'den
 DTÖ (=Dünya Ticaret Örgütü) <DTÖ'ye
 <DTÖ'den
 duahan (A'lar uzun)
 duayen
 Dubai'ye, Dubaili (=Dubai'li) <Dubaili-
 lere
 DUBLAJ TÜRKÇESİ (bkz. "Hollywood
 Türkçesi")
 dublajcı, dubleks <dubleksten, dublör,
 dublve
 duçar (U ve A uzun)
 -*duğuihtimali* (bkz. "bilmek")
 duhul (L ince) <duhule (İkinci U uzun)
 <duhulü <duhulden, duhuliye (İkinci
 U uzun)
 duka, dukalık
 dulaptalotu, dulavratotu
 dumanrengi
 dumdum
 Dumlupınar'a, Dumlupınarlı <Dumlupı-
 narlılara
 Durağan'a, Durağanlı <Durağanlılara
 durakalmak
 Duras (=Marguerite Duras) (Okunuşu:
Dūra değil, *Düras*) <Duras'tan
 durendiş (U ve İ uzun) <durendişten
 durma yapmak (bkz. "yapmak, 3")
 -durmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılma-
 sı, 2")
 Dursunbey'e, Dursunbeyli <Dursunbey-
 lilere
 duruşma (bkz. "dava")
 duşak <duşağa <duşağı <duşaktan, du-
 şaklamak
 Duşanbe'ye, Duşanbeli (=Duşanbe'li)
 <Duşanbelilere
 dut <duta <dutu <duttan
 duvak <duvağa <duvağı <duvaktan
 duyarkat <duyarkata <duyarkatı <duyar-
 kattan
 duyarlık/duyarlılık
 İki de kullanılıyor ve aynı anlama
 geliyor: "Duyarlı olma durumu". Dilin
 tutumluluk ilkesine göre, "duyarlık"
 yeğlenmeli.

duyarlılıkölçer

DUYGU BELİRTENEKLER

"Anneciğim, Zehracığım, Masisçi-
 ğim" örneklerindeki gibi duygu belir-
 ten ekler yapım eki olduğundan, bun-
 ların kesme işaretiyle ayrılması gerek-
 miyor.

duygudaş <duygudaştan

duymazdan gelmek

duyumölçer, duyüüstü, duyuyitimi

düalist, düalizm

dübeş <dübeştan

düello, düet <düete <düeti <düetten, dü-
 etto

düğünçeçeği, düğünçorbası

düğürçük <düğürçüğe <düğürçüğü <dü-
 ğürçükten

dük <düke <dükten, düklük <düklüğe

dükkân

dülgerbalığı

dümdüz

dümtek

dünit <dünite <düniti <dünitten

dünki değil, *dünkü*

dünya (A uzun), Dünya

Astronomi ve coğrafya bağlamında
 "Dünya" biçiminde büyük harfle, bu-
 nun dışında küçük harfle başlatmak
 gerekiyor: "Jüpiter gezegeni, Dünya"
 dan da, diğer gezegenlerden de büyük-
 müş"; "dünya kadar para harcadı, çatı
 yine akıyor" örneklerindeki gibi.

dünya ahret, dünya âlem, dünya evi, dün-
 yevi (İ uzun)

Dünya Bankası (=WB; *World Bank* [İng.];
 IBRD; *International Bank for Re-
 construction and Development* [İng.];
 Uluslararası İmar ve Kalkınma Ban-
 kası)

Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü
 (=WIPO; *World Intellectual Property
 Organisation* [İng.])

Dünya Gıda Konseyi (=WFC; *World Food
 Council* [İng.])

Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu
 (=WFTU; *World Federation of Trade
 Unions* [İng.])

Dünya Sağlık Örgütü (=WHO; *World He-
 alth Organization* [İng.])

Dünya Sanayi İşçileri Birliği - düzeltme işareti

Dünya Sanayi İşçileri Birliği (=IWW; *Industrial Workers of the World* [İng.])
Dünya Ticaret Örgütü (=DTÖ=WTO;
World Trade Organization [İng.])

düo

düpedüz

Dürzi (İ uzun) <Dürzilere, Dürzilik
<Dürziliğe

dürzü

düse, düşeş, düyek

düstur

düşbilim, düşçü

düşe kalka

düşes <düşesten

düşeyazmak, düşkünlerevi, düşmez kalk-
maz

düşgelmek

DÜŞÜK CÜMLE (bkz. "Sözdizimi Sorun-
ları")

düşüt (=düşük)

düve, düvel, düvesimek

düyek

düyun (U uzun), düyunu umumiye
(umumiye'de ikinci U uzun)

düzanlam, düzayak, düzbaskı

Düzce'ye, Düzceli <Düzcelilere

düzçizgisel (bkz. "çizgisel")

düzeç <düzece <düzeçten, düzeçlemek

düzey (bkz. "seviye")

DÜZELTME (ŞAPKA) İŞARETİ (A)

Elinizdeki *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'nda, düzeltme işareti kullanılması gereken sözcük ve çekimler tek tek gösterildi. Merakedenler için, ayrıntılar aşağıda.

Düzeltilme (şapka) işaretinin iki ayrı etkisi var: Kullanıldığı ünlünün uzun, kendisinden önce gelen ünsüzün ince okunmasını sağlamak. Daha çok, başka dillerden gelen sözcüklerde gerekli oluyor.

Tek işarete iki ayrı işlev yüklenmesi, "ikamet", "istikamet" gibi "ka" içeren sözcüklerdeki uzun A sesi için bu işaretin kullanılamamasına yol açıyor. Çünkü A'da kullanılacak düzeltme işareti, A'nın uzun okunmasını sağlayacak ama, bu arada K harfinin ince okunmasını da gerektirecek. Oysa, söz konusu sözcüklerdeki K harfi, ka-

lin. Zaman içinde, çoğu kişi K sorunu-na dikkat etmeden "ikâmet" biçiminde yazdığı için bugün bazı gençler "ika-met"i ince K ile söylüyor. (Ayrıca bkz. "laik".)

Eski Türk Dil Kurumu, bunun gibi sakıncaları nedeniyle ve yazıda tüm seslere tam olarak sadık kalmanın olanaksızlığı düşüncesiyle, düzeltme işareti kullanımını en aza indirme ilkesini benimsemişti. Bu ilkeye göre:

1. Yazılışları aynı olmakla birlikte anlamları ve okunuşları farklı olan Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri ayırt etmek için düzeltme işareti kullanmak gerekiyor: kar, kâr; hala, hâlâ; adet, âdet vb.
2. Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde K ve G harflerinden sonra gelen A ve U harflerinde düzeltme işareti var: kâğıt, dükkân, mekân, rüzgâr, dergâh, sükûn vb. (Bu kullanım uygulamada giderek ortadan kalkıyor. İnsanlar ya "şapkalar kalktı" söylentisine inanıyor ya da bu işareti koyma zahmetinden kurtulmak için inanmış gibi yapıyor.)
3. *Yazım Kılavuzu*'na göre, başka dillerden gelen sözcüklerde L harfinden sonra gelen A ve U harflerinde düzeltme işareti kullanılmamalı: billur, klakson, lakin, lazım, plan, reklam, selam, üslup vb.
4. Yine başka dillerden gelen sözcüklerin uzun ünlülerinde de düzeltme işareti kullanmak gerekmiyor: Adalet, badem, idare, rica, şair, vali..."
5. Kişilerin ve yerlerin resmi kayıtlara geçmiş adlarında bulunan düzeltme işaretlerine uymak gerekiyor: "Kâmil", "Lâpseki" vb.
6. NİSPET EKİ
Yazım Kılavuzu, Arapçadan gelen nispet ("i") ekine düzeltme işareti konmayacağını belirtiyor ve "hukuki, iktisadi, insani, milli, siyasi" örneklerini veriyor. Ancak, *Yazım Kılavuzu*'nda "milli" gibi bazı sıfatlar, "yazılışları aynı olmakla birlikte anlamları ve

okunuşları farklı olan Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri ayırt etmek için düzeltme işareti kullanılır" ilkesine aykırı olarak, şapkasız veriliyor. Oysa, sözgelimi "milli toprak", "askeri, bedensel ve zihinsel açılardan eğitmek", "resmi inceleme" örneklerindeki gibi karışıklıklara razı olmak yerine, var olan ilkeye uyulabilir.

düzenbaz, düzenteker

düzine

düzkanatlılar

Düzköy'e, Düzköylü <Düzköylülere

düzlemküre, düztaban

düzyazı

"Nesir" (koşuk ya da şiir olmayan) demek. "Harf" kavramıyla karıştırılıyor. Sorunlu örnek: "*Türkçede cümle başına –tarihler dışında– gelen sayılar, kaç basamaklı olursa olsun, düzyazıyla gösterilir.*" (Özerkan, s. 73) Öneri: "*Türkçede cümle başına –tarihler dışında– gelen sayılar, kaç basamaklı olursa olsun, harfle yazılır.*"

düzyazısal şiir

DVD (=digital video display [İng.]; sayısal video) <DVD'ye <DVD'den

DVM (=Doctor of Veterinary [İng.]; Veteriner Doktor)

dwt (=detveyt ton [dead weight ton - İng.]) <dwt'a <dwt'u <dwt'dan <dwt'luk

Dz. Atış. (=Deniz Ataşesi)

Dz. HO (=Deniz Harp Okulu)

Dz. K. (=Deniz Komutanı / Komutanlığı)

Dz. Kuv. (=Deniz Kuvvetleri)

Dz. Kuv. K. (=Deniz Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı)

E

e. (=edat)

"-E" EKİ ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfillere Ek Getirilmesi")

EAEC (=European Atomic Energy Community [İng.]; Avrupa Atom Enerjisi Birliği) <EAEC'ye <EAEC'den

ebabil (A ve İ uzun)

EBK (=Et ve Balık Kurumu) <EBK'ya <EBK'dan

ebat (A uzun) <ebada <ebadı <ebattan ebced

ebebulguru, ebegümeci, ebekuşağı (=ebemkuşağı)

ebedi (İ uzun), ebediye, ebet

ebediyyet <ebediyyete <ebediyyeti <ebediyyetten

ebeveyn

ebleh <eblehten

EBOB (=en büyük ortak bölen) <EBOB'a <EBOB'dan

ebonit <ebonite <eboniti <ebonitten

EBRD (*European Bank for Reconstruction and Development*; Avrupa Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası)

ebruli (U ve İ uzun)

EBU (=European Broadcasting Union [İng.]; Avrupa Yayın Birliği) <EBU'ya <EBU'dan

ebucehilkarpuzu

ebülyoskop <ebülyoskopa <ebülyoskopu <ebülyoskoptan

ecdad (A uzun) <ecdada <ecdattan

Eceabat'a <Eceabat'tan, Eceabatlı <Eceabatlılara

ecir [sabır] <ecre <ecri

eciş bücüş

ecnebi

ECOSOC (=United Nations Economic and Social Council [İng.]; Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Kurulu) <ECOSOC'a <ECOSOC'tan

ECSC (=European Coal and Steel Community [İng.]; Avrupa Kömür ve Çelik Birliği) <ECSC'ye <ECSC'den

Ecz. (=eczacı; eczane)

ed. (=edebiyat; editör)

edat <edata <edatı <edattan

EDC (=European Defence Community [İng.]; Avrupa Savunma Birliği) <EDC'ye <EDC'den

edebi (İ uzun)

EDEBİYAT AKIMLARINA VERİLEN ADLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")

edebiyat doktoru (=D.Litt.; *doctor of literature* [İng.])

Edebiyat Fakültesi (=Ed.F.), edebiyatçı

Edebiyat-ı Cedide (A ve son İ uzun)

edep <edebe <edebi <edepten, edepli edevat (A uzun)

Ed.F - eğitim

Ed.F (=Edebiyat Fakültesi)

EDİLGİN (PASİF) ÇATI (bkz. "birisi", "Çifte Edilgen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları, 4")

edimbilim

edinç < edince < edinci < edinçten

edip < edibe < edibi < edipten

Edirne'ye, Edirneli < Edirnelilere

Edison (=Thomas Alva Edison)

Edith Piaf'tan

editorial

Edremit'e < Edremit'ten, Edremitli < Edremitlilere

EDU (=European Democratic Union [İng.]; Avrupa Demokratlar Birliği) < EDU'ya < EDU'dan

e. e. cummings

EEG (=elektroensefalografi) < EEG'ye < EEG'den

efekt < efekte < efekti < efektten

efektif < efektiftten

efkaf değil, evkaf

efkâr, efkârlanmak, efkârnumiye

Eflâk'a (Okunuşu: "Eflâğa") < Eflâk'tan,

Eflâklı < Eflâklılara ("eflak"la olan yazılış, söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.)

eflak (A uzun) < eflake < eflaki < eflakten "Felekler" demek. (Bkz. "Eflâk")

Eflani'ye, Eflanili < Eflanililere

Eflâtun Cem Güney

eflatun, eflatuni (A ve İ uzun)

efrat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) < efrada < efradı < efrattan

efsanevi (A ve İ uzun)

efsunkâr

EFT (=elektronik fon transferi) < EFT'ye < EFT'den

EFTA (=European Free Trade Area/Association [İng.]; Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi / Birliği) < EFTA'ya < EFTA'dan

Ege Üniversitesi (=EÜ)

eglog < egloğa < egloğu < eglogdan

egoizm, egoist, egosantrik, egosantrizm

egotizm

EGO (=Elektirik, Gaz, Otobüs İşletmeleri, Ankara) < EGO'ya < EGO'dan

egzama

egzantrik değil, eksantrik

egzersiz

egzistansiyalist, egzistansiyalizm

egzogami, egzomorfizm, egzotik, egzotizm

egzotermik değil, ekzotermik

egzoz

eğer

• "Eyer"le karıştırılabilir. "Eyer", "binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne" demek.

eğer (...) takdirde,

eğer (...) halinde,

eğer (...) ise

Özel bir vurgulama amacı olmadığı sürece, "eğer" sözcüğünü, "takdirde", "halinde" ya da "ise" ile aynı cümlede kullanmamakta yarar var.

Sorunlu örnek: "*Eğer böyle bir imkân olmadığı takdirde (...)*" Öneri: "*Eğer böyle bir imkân olmazsa (...)*" Ya da: "*Böyle bir imkân olmadığı takdirde (...)*"

Sorunlu örnek: "*Eğer tedbir alınmaması halinde (...)*" Öneri: "*Eğer tedbir alınmazsa (...)*" Ya da: "*Tedbir alınmaması halinde (...)*"

EĞİTİM (İ) İŞARETİ

• İki sözcük arasında kullanıldığında, "ya da" (veya) anlamına geliyor.

• Yan yana yazılan dizelerin arasında dize ayırıcı olarak kullanılıyor.

• Tarih ayırıcı olarak da kullanılabiliyor: 24/11/1998 örneğindeki gibi.

eğimölçer

eğİN < eğNE < eğNİ

Eğirdir'e, Eğirdirli < Eğirdirli

eğirmek

eğitbilim

eğitim/öğrenim

Sorunlu örnek: "(...) *ilk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da yaptı.*" (15.8. 1999 tarihli *Radikal* gazetesi) "Eğitim" kavramı, eğiten tarafı anlatmak için elverişli; eğitilen tarafı anlatan bir biçimi yok. Eğitilen taraftan söz ediyor-sak, "öğrenim"i kullanmak daha iyi oluyor. "Öğretmek" fiili iki taraflı çünkü: "öğretim" ve "öğrenim".

Öneri: "(...) ilk, orta ve lise öğrenimini Diyarbakır'da gördü."

eğleşik
eğmeç <eğmece <eğmeci <eğmeçten
eğreltiotu
eğreti (=iğreti), eğretileme (=iğretileme)
eğri büğrü
ehil <ehle <ehli
ehlibeyt <ehlibeyte <ehlibeyti <ehlibeyt-
ten, ehldil, ehlihibre
ehlikeyf <ehlikeyfin
ehlisalip <ehlisalibe <ehlisalibi <ehlisal-
ipten
ehlisünnet, ehliuvukuf
ehvenişer
EIB (=European Investment Bank [İng.];
Avrupa Yatırım Bankası) <EIB'den
<EIB'ye
EİEİ (=Elektrik İşleri Etüd İdaresi) <EİEİ'
ye <EİEİ'den
Eiffel (=Alexandre Gustave Eiffel), Eyfel
Kulesi'nden
ejderha
ejektör

EK ALAN BİLEŞİK ADLAR (bkz. BİLEŞİK
ÖZELADLARIN YAZILMASI)
EK ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfiillere
Ek Getirilmesi")
EK ALINCA YAZILIŞLARI AYNI OLAN
SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİLMESİ
(bkz. "Kesme İşareti, 7")
EKEKSİKLİĞİ (bkz. "Sözdizimi Sorunla-
rı, 9")
EK FAZLALIĞI (bkz. "Sözdizimi Sorun-
ları, 9")
ekâbir
ekalliyet (K kalın) <ekalliyete <ekalliyeti
<ekalliyetten
Eke'ye (=Eke ilçesine), Ekeli <Ekellilere
ekeylem, ekfiil
EKG (=elektrokardiyografi) <EKG'ye
<EKG'den
ekinbiti, ekinkargası
ekinokok <ekinokoğa <ekinokoğu <eki-
nokoktan
ekinoks <ekinokstan
Ekinözü'ne, Ekinözlü <Ekinözülülere
ekip <ekibe <ekibi <ekipten
eklektik, eklektizm

eklembacaklılar
ekliptiklü
"Ekli bükülü" biçiminde kullanıldığı da
oluyor.
eklimetre
ekmek ağacı, ekmekayvası, ekmekkada-
yısı, ekmektatlısı
ekmekçi, ekmekçilik
EKOK (=en küçük ortak kat) <EKOK'a
<EKOK'tan
ekol <ekole <ekolü <ekolden
ekolali
ekoloji, ekolojik
ekonomi (K kalın), ekonometri, ekono-
mist <ekonomistten
ekopraksi
ekose
ekoylum, eködeme
eksantrik <eksantriğe <eksantriği <ek-
santrikten
ekselans <ekselanstan
ekseri, ekseriya, ekseriyet <ekseriyetten
eksersis değil, egzersiz
eksiuç <eksiuca <eksiucu <eksiuçtan
ekskavör
eksper, ekspertiz
eksperimantalizm
ekspresyonist, ekspresyonizm
ekstra, ekstrem, ekstrafor
ekşimtrak, ekşiyonca
ektoderm
ekvator, ekvatorial
Ekvator'a, Ekvatorlu <Ekvatorlulara
Ekvator Ginesi'ne, Ekvator Gineli <Ek-
vator Ginelilere
ekzotermik
el ele, el [etmek], el kızı, elâlem, elaltı
El Greco
elaman [demek]
elan
elastik (L ince), elastikiyet <elastikiyet-
ten
Elazığ'a, Elazığlı <Elazığlılara
elbezi, elbirliği, eldenetimi
Elbistan'a, Elbistanlı <Elbistanlılara
elden düşme (bkz. "ikinci el")
Eldivan'a, Eldivanlı <Eldivanlılara
elebaşı/elebaşısı
İkisi de geçerli: "Çetenin elebaşı",
"çetenin elebaşısı". Dilin tutumluluk
ilkesine göre, "elebaşı" yeğlenmeli.

eleğimsağma - Emirdağlı

eleğimsağma, elekçi
Elektra
Elektrik, Gaz, Otobüs İşletmeleri, Ankara (=EGO)
elektrik, elektrifikasyon, elektrikçi
elektro, elektroakumetre, elektroansefalografi, elektrobiyoloji, elektrodinamik, elektrodinamometre, elektrofon, elektrojen, elektrokardiyograf, elektrokardiyografi (=EKG)
elektrolit <elektrolite <elektroliti <elektrolitten, elektroliz
elektromanyetik, elektromanyetizma, elektrometalürji, elektrometre, elektromiknatıs, elektromotor
elektron
elektronegatif, elektropozitif
elektronik posta (=e-posta), elektronik ticaret (=e-ticaret)
elektroadyolog <elektroadyoloğa <elektroadyoloğu
elektroadyoloji
elektroskop <elektroskopa <elektroskopu <elektroskoptan
elektrostatik <elektrostatığe <elektrostatığı <elektrostatikten
elektroşok <elektroşoka <elektroşoku <elektroşoktan
elektrot <elektrota <elektrotu <elektrottan
elektroteknik
eleman
Eleşkirt'e <Eleşkirt'ten, Eleşkirtli <Eleşkirtlilere
eleştirmek (Ayrıca bkz. "karşı")
"Yermek"le karıştırılıyor. "Eleştirmek", sorgulayarak incelemek demek. Eleştirirken olumsuz ya da olumlu bir yargıya varılabileceği gibi, herhangi bir yargıya varılmaması da olanaklı.
elhamdülillah
elhasıl (A uzun)
eliaçık
elifba
elinin körü
elips, eliptik, elipsoit
elipsoid <elipsoidale <elipsoidali <elipsoidalden
elisıkı, elişi, elkitabı

elmacıkkemiği
Elmadağ'a, Elmadağlı <Elmadağlılara
Elmalı'ya, Elmalılı <Elmalılılara
elmasiye (A uzun), elmastıraş
elmaşekeri
eloğlu
eltası, eltopu, elulağı
elveda
elverişli, elverişsiz, elvermek, elvermemek, elyazması
ely. (=elyazması)
EMA (=European Monetary Agreement [İng.]; Avrupa Para Birliği Anlaşması) <EMA'ya <EMA'dan
emanetçi
emare (A uzun)
emaret (A uzun) <emarete <emareti <emaretten
embriyoloji, embriyon
emeç <emece <emeci <emeçten
emekçi
Emekli Sandığı (=ES)
emetkar
Emet'e <Emet'ten, Emetli <Emetlilere
EMG (=elektromiyografi) <EMG'den
emin olmak
Sorunun kullanımı: "Modemin bilgisayara ve telefon hattına doğru bağlandığına emin olun." (Windows 98 bilgisayar programının "Türkçe"si)
Kötü çeviri sonucu oluşan Türkçe sorunlarından biri bu: İngilizcedeki "make sure" sözü "be sure" ile karıştırıldığından, "emin olun" diye çevriliyor. "Be sure"u "emin olun" diye çevirebiliriz; "makesure" deyiminin Türkçesi ise "emin olun" değil, "-masını sağlayın", "-masına dikkat edin" vb. olmalı. Türkçede "emin olun" denmesi, diyenin bir güvence verdiğini gösterir. Oysa yukarıdaki örnekte kimse kimseye güvence vermiyor. Dolayısıyla, öneri: "Modemin bilgisayara ve telefon hattına doğru bağlanmış olmasına dikkat edin."
Eminönü'ne <Eminönü'nden, Eminönülü <Eminönülülere
emir <emre <emri, emretmek
emirber
Emirdağ'a <Emirdağ'dan, Emirdağlı

<Emirdağlılara
 Emirgazi'ye, Emirgazili <Emirgazililere
 emirname
 EMK (=elektromotor kuvvet) <EMK'ya
 <EMK'dan
 emlak (A uzun, L ve K ince) <emlake
 <emlaki <emlakten
 emlakçı, emlakçılık
 emmebasma
 emoroit (=hemoroit) <emoroite <emoro-
 iti <emoroitten
 empati
 İngilizceden geldi. Türkçesi: eşdu-
 yum.
 empoze etmek
 empresyon, empresyonizm
 emprezaryo
 emrihak <emrihakka <emrihakki <emri-
 haktan
 emrivaki (A uzun) <emrivakiye <emriva-
 kiye <emrivakinin
 emsal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
 ğında A uzun) <emsale <emsalden
 emtia <emtiaya <emtiayi
 "Metalar" (mallar) demek. Çoğul içe-
 rikli olduğu için, "-lar" eki getirme-
 me gerekiyor: "Emtialar" değil, "me-
 talar" ya da "mallar".
 emval <emvale <emvali <emvalden

en

Bazı yazarlar, her bütün için tek bir
 "en" olabileceği, birden fazla "en"den
 söz etmenin yanlış olacağı kanısında.
 Feyza Hepçilingirler'in verdiği örnek,
 "Tam 144 en güzel renk" diyen boya
 reklamı. Hepçilingirler, "144 tane 'en
 güzel' olamaz" diyor (1999, s. 175).

Burada kavramsal bir sorun var.
 Tek bir boyut (toplam 144 boya türü-
 nün birbiriyle ilişkisi) göz önüne alı-
 nırsa, Hepçilingirler haklı, çünkü tüm
 boya türleri en güzel olunca ortada
 karşılaştırma ögesi (daha az güzel olan
 boya) kalmıyor. Ancak, 144 boyadan
 her birinin kendi kategorisindeki bo-
 yalarla, örneğin sarı rengin diğer sarı-
 larla ilişkisi, kırmızı rengin diğer kı-
 rımlarıyla ilişkisi vd. göz önüne alınır-
 sa, örneğimiz "yanlış" sayılmaz. Tıp-
 kı her ülkenin kendi "en güzel"ini se-

çip yolladığı "dünya güzeli" yarışma-
 larındaki gibi.

Bir de, "dünya güzeli" yarışmasına
 katılan güzeller arasından birinci,
 ikinci ve üçüncü seçilenlere "dünya-
 nın en güzel üç genç kızı" denebilip
 denemeyeceği sorusu var. Başka bir
 deyişle, karşılaştırma ögesi bulunan
 durumlarda birden çok "en ..." olabilir
 mi sorusu. Bu da yanıtını kendi içinde
 taşıyan bir soru: Örneğimizdeki "dün-
 yanın en güzel üç genç kızı" fikrini di-
 le getirebileceğimiz başka bir yapı
 yok. Kısacası, "en", "tam" gibi kav-
 ramları o kadar da mutlaklaştırma-
 makta yarar var.

en azından

"Hiç değilse" demek. "En az"la karış-
 tırılıyor.

Sorunlu örnek: "Asya ve Afrika'da,
 modern bir aydının *en azından* bir Av-
 rupa dilini bilmemesi ender görülen
 bir durumdur." (*Kültür ve Toplum* der-
 gisi, No. 1, s. 41) "En azından" sözü da-
 ha çok nitel bir belirtimde bulunuyor,
 "en az" ise nicel. Bu örnekte bağlam-
 dan anlaşılan kasıt, sayı olarak bir -
 adet- Avrupa dili olduğuna göre, öne-
 ri: "Asya ve Afrika'da, modern bir ay-
 dının en az bir Avrupa dilini bilmeme-
 si ender görülen bir durumdur."

enbiya (A uzun)

en çok

endaze (A uzun)

endeks <endeksten, endeksli, endekslen-
 mek

endoderm

endogami

endokrin, endokrinoloji

Endonezya'ya, Endonezyalı <Endonez-
 yalılara

endotermik <endotermiğe <endotermiği
 <endotermikten

endüksiyon

Endülüs'e <Endülüs'ten, Endülüslü <En-
 dülüslülere

endüstri, endüstriyalizm

ENEA (=European Nuclear Energy

Agency [İng.]; Avrupa Nükleer Enerji
 Ajansı) <ENEA'ya <ENEA'dan

enfarktüs - eritrosit

Enez'e, Enezli <Enezlilere
enfarktüs <enfarktüsten
enfeksiyon
enflasyon, enflasyonist
enflüanza
enformasyon (=bilgişim)
enfraruj
enfüsi (İ uzun)
engelbalığı
engerekotu
engizisyon
enikonu
eninde sonunda, enine boyuna
eniyilemek
enjeksiyon, enjektör

enkürmen

İngilizceden geldi ("anchorman").
"Sorumlu haber sunucusu" ya da "baş-
muhabir" demek.

enöte

Ens. (=Enstitü/Enstitüsü)
ensest <enseste <ensesti <ensestten
enstalasyon

Türkçesi: yerleştirme.

enstantane

enstelayon değil, enstalasyon

Türkçesi: yerleştirme.

enstrüman, enstrümantal, enstrümantal-
lizm

ensülin

entegre, entegrasyon

entelekt, entelektüalizm, entelektüel

Türkçede tek L'yle yazıldığına dikkat.

enteresan

enternasyonal, enternasyonalizm

Enternasyonal'e <Enternasyonal'i <En-
ternasyonal'den

enterne etmek

entertip <entertipe <entertipi <entertip-
ten

entipüften

entomoloji, entomolojist

entrika, entrikacı

enüstün, enüstünlük

enva (A uzun) <envaa <envai

envai çeşit (A uzun), envai türlü

eogen, eosen

epey, epeyce, epeyi (bkz. "Çoğul Eki So-
runları, IV.1")

epidemi, epidemioloji

epiderm

epifit

epigenez

epigrafi

epikerem

Epikür, Epikürcülük <Epikürcülüğe

<Epikürcülüğü <Epikürcülükten

epilog <epiloğa <epiloğu <epilogdan

epistemoloji

epitelyum

epizot <epizoda <epizodu <epizottan

epope

e-posta (=elektronik posta), e-ticaret

EQ (=emotional quotient [İng.]; duygu
katsayısı) <EQ'ya <EQ'dan

er geç

erat (A uzun) <erata <erata <erattan

Erbaa'ya, Erbaalı <Erbaalılara

erbain

erbap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <erbaba <erbabı <erbaptan

erbezi

Erciş'e <Erciş'ten, Ercişli <Ercişlilere

Ercüment Ekrem Talüt

Erdek'e (Okunuşu: "Erdeğe") <Erdek'
ten, Erdekli <Erdeklilere

Erdemli'ye, Erdemlili <Erdemlililere
(=Erdemlilere)

erdişi, erdişilik

Ereğli'ye, Ereğlili <Ereğlililere

erekbilim, erekbilimsel

erezyon değil, erozyon

Erfelek'e (Okunuşu: "Erfeleğe") <Erfe-
lek'ten, Erfelekli <Erfeleklilere

Ergani'ye, Erganili <Erganililere

erganun

ergenlik/erinlik

Ergenlik, çocuklukla erişkinlik ara-
sında kalan ve Dünya Sağlık Örgütü'
ne göre 10-20 yaşlar arasını kapsayan
dönem. İngilizcedeki "adolescence"
kavramının karşılığı.

"Erinlik" ise cinsel gelişmenin baş-
laması ve tamamlanması sürecinin
adı. İngilizcesi "puberty", Arapça kö-
kenli eski adı "buluğ".

ergonomi

erguvan, erguvani (A ve İ uzun)

erinc <erince <erinci <erincten

eristik <eristiğe <eristiği <eristikten

eritrosit

eriyik <eriyiğe <eriyiği <eriyikten

erkân, erkânîharp <erkânîharbe <erkânî-
harbi <erkânîharpten

erkeç <erkece <erkeci <erkeçten

erkeçsakalı

erkekçe, erkekçil

erkekdemir, erkekorgan

erken

Son yıllarda, "ilk dönem" anlamında "erken", "son dönem" anlamında da "geç" denir oldu. Rönesans'ın ilk dönemlerine "*erken Rönesans*", Hititlerin son dönemlerine "*geç Hitit*" vb. dendiğine sık sık rastlanıyor. Bu yaygınlaşmanın nedeni, İngilizceden ("*early*", "*late*") sözcüğüne çeviriler ya da Türkçesini anımsama zahmetine katlanılmaması olabilir. Bir başka olasılık da, söyleyiş kolaylığı: "Paleolitğin son dönemi", ne de olsa "geç paleolitik"ten daha zor söylemiyor.

erkete

Erm. (=Ermenice)

Ermenek'e (Okunuşu: "Ermeneg'e") <Ermenek'ten, Ermenekli <Ermeneklilere

eroin, eroinman

eros <erostan, erosal, erosçu, erosçuluk, erotik, erotizm

erozyon

ersuyu

erteli

"Tecilî" anlamında kullanılıyor. "Askerliğim bir yıl ertelidir" örneğindeki gibi.

"ertesi gün" mü, "ertesi günü" mü?

Belirli bir olayın ertesiinden söz ediliyorsa, ikincisi. "Taşındıklarının ertesi günü komşuları ziyarete geldi" örneğindeki gibi. Söze devam edilirken, doğrudan bir sonraki gün söz konusu ediliyorsa, "ertesi gün". "Taşındılar. Ertesi gün, komşuları ziyarete geldi" vb.

Eruh'a <Eruh'tan, Eruhlı <Eruhlulara

Eryatağı'na <Eryatağı'ndan, Eryatağılı <Eryatağılılara

erzak <erzaka <erzakı <erzaktan

Erzincan'a, Erzincanlı <Erzincanlılara

Erzurum'a, Erzurumlu <Erzurumlulara

ES (=Emekli Sandığı) <ES'ye <ES'den

ESA (=European Space Agency [İng.]; Avrupa Uzay Ajansı) <ESA'ya <ESA'dan

esami (A ve İ uzun)

esatir (A ve İ uzun)

esbap <esbaba <esbabı <eshaptan, esbabı mucibe

ESER İSİMLERİ (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.1 ve 4")

esericidedi [kâğıdı] <esericidede <esericedidi <esericideditten

esham

ESHOT (=Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs, Tramvay İşletmesi, İzmir) <ESHOT'a <ESHOT'tan

eskatalogya

eskavatör değil, ekskavatör

eskaza değil, ezkaza

eski

Tüm eleştirilere karşın (Fusun Akatlı yazalı on yılı aştı), "*maliye eski bakanı*" vb. demeyi sürdürenler var. Oysa bu yapı, "*fizik eski öğretmenimiz*" ya da "*mahalle eski muhtarı*" ile aynı: Tüm de belirtisiz zincirleme tamlamalar. Öneri: "Eski maliye bakanı", "eski fizik öğretmenimiz", "eski mahalle muhtarı"...

Sorunlu örnek: "*Yargıtay eski üyesi bir okuyucum...*", "*Yargıtay emekli üyesi okurum...*" (Oral Çalışlar, 29.4. 2000 tarihli *Cumhuriyet*.) Öneri: "Eski Yargıtay üyesi bir okurum...", "Emekli Yargıtay üyesi okurum..."

eski püskü, eskiçağ, Eskidünya

Eskimo <Eskimolara, Eskimoca

Eskipazar'a, Eskipazarlı <Eskipazarlılara

Eskişehir'e, Eskişehirli <Eskişehirli, eskişehirtaş

eskiyarlıkbilim

eskiz

eskrim

esmeramber, esmerküf <esmerküften

espas <espastan, espaslamak, espaslı

Esperanto

esperî

Espiye - etkinlik

espiri değil, *espri*

Espiye'ye, Espiyeli <Espiyelilere
espressivo/espresso

Birincisi bir müzik terimi; "duygu
yükülü" anlamına geliyor. "Espresso"
ise İtalyan usulü kahve demek.

espri, espritüel

esrarengiz, esrarkeş <esrarkeşten

estağfurullah

"*Estağfurullah*" biçiminde yazmamak
gerekıyor.

Yeni kuşaklar, "estağfurullah de-
mek, 'aynen öyle' demektir" şakasını
ciddiye almışa benzerler. Hayır, "es-
tağfurullah" sözcüğü "aynen öyle" an-
lamına gelmiyor. Teşekküreden birine
yanıt olarak söylenen, "rica ederim"
ve "birşey değil" gibi sözlerle aynı an-
lamda, saygı tonu belki biraz daha
yüksek olan, Arapça kökenli bir söz-
cük. Sözcük anlamı, "Allah'tan bağış-
lanma dilemek".

estamp, estampaj

Estçe

estek köstek

estet, estetikçi

estetik <estetiğe <estetliği <estetikten, es-
tetzizm

estomp

Estonya'ya, Estonyalı <Estonyahlara

esvap <esvaba <esvabı <esvaptan, esvap-
lık [kumaş]

eş dost

eş genel başkan

eş açılı, eşadlı, eşanlam, eşanlamlı, eşan-
lamlılık

eşantiyon

eşbacaklılar, eşbasınc, eşbaşkan <eşbaş-
kanlar, eşbiçim, eşbiçimli, eşbiçimli-
lik, eşcinsel, eşcinsellik, eşdeğer, eş-
değerlilik, eşdeprem, eşduyum (=em-
pati)

eşekarısı, eşekçe, eşekdikeni, eşekhiyarı,
eşekkulağı, eşekmarulu, eşekotu,
eşeksırtı

eşelmobil

eşgal (bkz. "eşkal")

eşgüdüm, eşgüdümlü, eşgüdümcü, eşgü-
dümlmek

eşit <eşıte <eşıti <eşıttan, eşitçi, eşitçilik

eşkâl değil, *eşkal* (K kalın, L ince, ünlüyle
başlayanek aldığında A uzun) <eş kale
<eşkali <eşkalden

"Eşgal" ile karıştırılıyor. "Eşgal"
sözcüğü, "meşguliyet"in çoğulu. "Eş-
kal" ise "şekil"in çoğulu ve "tip, görü-
nüş" anlamına geliyor. "Sanığın eşkali
basına dağıtıldı" örneğindeki gibi.

eşkanatlı, eşkenar

eşkıya, eşkıyalık

Yazım Kılavuzu'nda "eşkıya" ve "eşkı-
yalık" olarak, *Türkçe Sözlük*'te ise "eş-
kıya" ve "eşkıyalık" olarak veriliyor.

eşkoşmak, eşmerkezli

EŞLİK FİİLLERİ (bkz. "İşteş Fiiller")

Eşme'ye, Eşmeli <Eşmelilere

eşortman değil, eşofman

eşölçer, eşölçüllü, eşsesli, eşsıcak

eşyağış, eşyüksekti, eşzamanlı

etajer

etalon

etap <etaba <etabı <etaptan

etçi, etçil, etçiller

etilalkol

Et ve Balık Kurumu (=EBK)

etik <etiğe <etiği <etikten

Ahlak sözcüğünün yerine de "etik"
kullanılır oldu. Oysa bu iki sözcüğün
anlamları farklı. "Etik" sözcüğü, ahlak
bilimi ve ahlak felsefesi anlamına ge-
liyor.

Etimesgut'a <Etimesgut'tan, Etimesgut-
lu <Etimesgutlulara

etimolog <etimoloğa <etimoloğu <eti-
mologdan, etimoloji

etioloji

Etiyopya'ya, Etiyopyalı <Etiyopyalılara

etkanat, etkemesi

etken

"Etkin"le karıştırılıyor. "Etkin", faal
(aktif) demek. "Etken" ise, sıfat olarak
kullanıldığında "etkili", ad olarak kul-
lanıldığında "faktör" anlamına geli-
yor. Eski adıyla, âmil.

etki etmek, etkileşim (bkz. "İşteş Fiiller")

etkinlik

Sorunlu örnek: "Her tür *spor etkinliği*-
nin yapılabilmesi açık ve kapalı alan-

lar (...)" "Etkinlik" sözcüğü, "faaliyet" anlamına geldiğinden, "yapmak" anlamını zaten içeriyor; yanı sıra "yapmak" demek gerekmiyor. Öneri: "Her tür sporun yapılabileceği (...)" Ya da: "Her tür spor etkinliğine elverişli (...)"

etli butlu

etmek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 1")

ETNİK AİDİYET ADLARI (bkz. "Ulus, Milliyet ya da Kavim...")

etnograf <etnografı, etnografya
etnolog <etnoloğa <etnoloğu <etnolog-
dan, etnoloji

etobur

etokrasi

etol <etole <etolü <etolden

Etrak (A uzun) <Etraka <Etrakı <Etrak-
tan

Etrüsk <Etrüsklere <Etrüsk'ten

etsineği, etşeftalisi, ettoprak, etyaran, et-
yemez

etüt [etmek] <etüde <etüdü <etütten
etüv

Euripides'ten

euro

İngilizceden geldi. Türkçe karşılık
olarak "avro" önerildi.

Eurovizyon değil, Eurovision ya da Öro-
vizyon)

EÜ (=Ege Üniversitesi) <EÜ'ye <EÜ'den
ev bark, ev içi

ev sahibi/evsahibi

Ayrı yazıldığında, "sahibi olduğu bir
evi var" anlamına geliyor, "ev sahibi
olabilmek için çok uğraştı" örneğin-
deki gibi. Bitişik yazıldığında ise, be-
lirli bir evin sahibinden söz ediliyor
demektir. "Evsahibi kirayı artırmak ist-
tiyordu" vb.

evaze

evdemonizm

evellallah

evet

Televizyon muhabirlerinin ve sunucu-
ların söze başlama sıkıntısından kur-
tulmak için bolca kullanmaları sonu-
cunda, onaylayıcı "evet" sözcüğü bu

işlevinin yanı sıra, İngilizcedeki
"well" gibi içi boş sözcük işlevini de
üstleniyor.

Everest'e <Everest'ten

evham, evhamlı, evhamlanmak

eviç (=evç) <evce <evici <eviçten

evkaf <evkafa <evkafı <evkaftan

evladiyelik (A uzun)

evliyaotu

evrak <evraka <evrakı <evraktan

evrenbilim, evrenbilimsel, evrendoğum,

evrendoğumsal, evrenpulu

evropiyum

evsaf <evsafa <evsafı <evsaftan

evsahibi (Ayrıca bkz. "ev sahibi")

evsineği

evvel, evvela (A uzun), evvelce, evvelen,

evvelden, evvelemir, evvelemirde, ev-

veli, evveliyat (A uzun), evvelki, ev-

velsi

eyer, eyerlemek

"Eyer" sözcüğü, "binek hayvanlarının
sırtına konulan, oturmaya yarayan
nesne" anlamına geliyor (*Türkçe Söz-
lük*). "Eğer"le karışmaması için Y'yle
yazılmalı.

Eyfel Kulesi'nden, Alexandre Gustave
Eiffel

eylemek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılma-
sı")

EYLEMLİKLERE EK GETİRİLMESİ (bkz.
"Adfiillere Ek Getirilmesi")

Eynesil'e, Eynesilli <Eynesillilere

Eyüp'e (Okunuşu: "Eyübe") <Eyüp'ten,

Eyüplü <Eyüplülere

eyvallah

eyyam, eyyamcı

eyyamı bahur

ezani (A ve İ uzun)

ezcümle

Ezidi <Ezidilere, Ezidilik <Ezidiliğe
<Ezidiliği <Ezidilikten

ezimevi

Ezine'ye, Ezineli <Ezinelilere

ezinç <ezince <ezinci <ezinçten

Ezop (=Aisopos) <Ezop'a <Ezop'u
<Ezop'tan

ezkaza

F

f. (=fiil)

F (=fiyat)

faaliyet (İkinci A uzun)

Sorunlu örnek: "Belediyemizin *yaptığı faaliyetler* (...)" "Faaliyet" sözcüğü "yapmak" anlamını zaten içerdiğinden, "yapmak" sözcüğünü eklemek gerekmiyor. Öneri: "Belediyemizin faaliyetleri (...)"

faanahtarı

fabl <fabla <fablı <fabldan

fabrikatör

facia (İlk A uzun)

façeta

façuna

fagosit <fagosite <fagositi <fagositten, fagositoz

fagot <fagota <fagotu <fagottan

fağfur

fahiş (A uzun) <fahişten

fahrenheit <fahrenheitta <fahrenheitti <fahrenheitten

faik (A uzun) <faike <faiki <faikten, faikiyet

faili meçhul (A uzun, vurgu ikinci İ'de)

"Faili bilinmeyen" demek.

Fak. (=Fakülte/Fakültesi)

fak <faka <fakı <faktan

fakat

"FAKAT" FAZLALIĞI

• *fakat buna rağmen* (Ayrıca bkz. "ise")

İkisi de karşıtlık anlattığından, art arda kullanılınca gereksiz bir anlamsal yineleme doğuyor. "Fakat" ya da "buna rağmen" yeterli olabilir.

• ... *değil, fakat* ...; *değil, ama* ...

Batı dillerinin (*not... but...*; *non pas... mais* vb.) etkisiyle olmalı, "değil" sözcüğüne, olumsuzluk anlatan bir sözcük ekleyenlere rastlanıyor.

Sorunlu örnek: " (...) estetik dersleri veren bir öğretim elemanının da amacı, sadece öğrencilere onların uygulamaya hangi noktalarda bağlayabileceklerini kestirmekten aciz kaldıkları estetik kuramlarını ezberlet-

mek *değil, fakat* bu kuramlar aracılığıyla kendi uygulamalarında hep göz önünde tutabilecekleri estetik ölçütleri kazandırmak olmalıdır." (Ahmet Cemal, 3.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

Bu ve benzeri örneklerdeki "fakat" ya da "ama"yı attığımızda cümlede anlamsal bir eksilme olmuyor.

fakfon

fakir fukara, fakirhane

fakülte (=Fak.)

faks <fakstan, faksimile

faktitif

falan feşmekân, falan filan

falanjist <falanjiste <falanjisti <falanjistten

falçata (=falçete)

falihayır (İlk A uzun)

falyanos <falyanostan

fantasma, fantastik, fantazy

fantazi değil, fantezi

FAO (=Food and Agriculture Organization [İng.]; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü) <FAO'ya <FAO'dan

Far. (=Farsça)

faranjit değil, farenjit <farenjitten

faraza (Son A uzun), farazi (İ uzun), faraziyat (Son A uzun), faraziye

farbala

farekulağı, fareotu

farenjit <farenjitten

fariğ (A uzun)

farika (İlk A uzun)

Farisi (A ve son İ uzun)

fariza (İ uzun)

fark (bkz. "'-lik' Eki") <farka <farkı <farktan

fark etmek

farmakodinami, farmakodinamik, farmasötik

farmakolog<, farmakoloğa <farmakoloğu <farmakologdan, farmakoloji

Farsça (=Far.) <Farsçaya

farzımuhal (L ince)

FAS, f.a.s. (=free alongside ship [İng.]; gemi bordasında teslim) <FAS'a <FAS'tan

Fas'a <Fas'tan, Faslı <Faslılara

fasa fiso

fasıl <fasla <faslı, fasletmek
 fasıla (A uzun), fasılalı
 fasih <fasihten
 fasit (A uzun), fasit daire
 fason, fasone
 fasulye
 faş etmek (A uzun) (=açığa vurmak)
 Fatmiler (A ve İ uzun) <Fatımilerden
 Fatih'e (=Fatih ilçesine) <Fatih'ten, Fatih-
 li <Fatihlilere
 Fatma Aliye'ye
 Fatsa'ya, Fatsalı <Fatsalılara
 faul <faule <faulü <faulden, faullü
 fauna
 fava
 favori

fay
 "Fay" sözcüğü "eski yer kırığı" anla-
 mına geldiğinden, "fay kırığı" sözü
 gereksiz bir anlamsal yineleme oluş-
 turuyor. Ancak, "fayın kırılması"nda
 gereksiz yineleme yok; tıpkı kırılıp
 kaynamış bir kemiğin yeniden kırıl-
 ması gibi bir süreç anlatıyor.

fayans <fayanstan
 faz
 fazıl (A uzun)
 fazilet (İ uzun) <fazilete <fazileti <fazi-
 letten

fazla
 "Çok", "pek" yada "daha fazla" ile ka-
 rıştırılıyor. Sorunlu örnek: "[Hela]
 sözcüğün[ün] de bir süre sonra imaj
 olarak *fazla nazik bulunmamasıyla*,
 'tuvalet' ve dilde hiçbir çağrışımı, türe-
 vi olmayan 'wc' sözcüklerine geçil-
 miştir." (Özerkan, s. 55) Öneri: "(...) *ima-
 jolarak pek nazik bulunmaması-
 la, (...) "*

Aynı yazardan bir örnek daha: "Ki-
 tabın ikinci bölümünde, *dilbilgisi ki-
 taplarında fazla yer almayan, ancak
 bazılarına dilbilimi kitaplarında rast-
 lanan konulara yer verdim.*" ("Ön-
 söz"ün son sayfası) Öneri: "Kitabın
 ikinci bölümünde, dilbilgisi kitapla-
 rında pek yer almayan, ancak bazıları-
 na dilbilimi kitaplarında rastlanan ko-
 nulara yer verdim."

Bir reklamdan: "*Fazla bilgi için:*
 (...) " (16.9.1999 tarihli *Cumhuriyet* ga-
 zetesi, s. 8) Öneri: "Ek bilgi için (...)"
 Ya da: "Daha fazla bilgi için (...)"

FB (=Fenerbahçe Spor Kulübü) <FB'ye
 <FB'den

FBI (=Federal Bureau of Investigation
 [İng.]; Amerikan Milli Emniyeti)
 <FBI'a <FBI'dan ("Efbiay" okunuyor.)

FDD (=floppy disk drive [İng.]; disket sü-
 rücüsü) <FDD'ye <FDD'den

fecaat <fecaate <fecaati <fecaatten
 fecir <fecre <fecri, Fecr-i Ati (A ve son İ
 uzun)

fedai, fedakâr
 federal <federales <federali <federalden,
 federe, federalizm

fehamet (A uzun)
 felah <felahtan

Felâhiye'ye, Felâhiyeli <Felâhiyelilere
felaketzade değil, felaketzede (A uzun)

feldispat <feldispata <feldispatı <feldis-
 pattan

feldmareşal
 felek <feleğe <feleği <felekten, felekiyat
 (A uzun)

Felemenk'e (Okunuşu: "Felemenge"),
 Felemenkçe, Felemenkli <Felemenk-
 lilere

felfecir değil, velfecir

felfelek, felfellemek

fellah <fellahtan

fellik fellik

felsefik değil, felsefi

Fenerbahçe Spor Kulübü (=FB)

fenerbalığı

Fenike'ye, Fenikeli <Fenikelilere

fenomen, fenomenizm, fenomenoloji

fenol <fenole <fenolü <fenolden

fent <fende <fendi <fentten

feodal <feodale <feodali <feodalden, fe-
 odalizm

ferace (A uzun)

feragat (İlk A uzun, G kalın) <feragate
 <feragati <feragatten

ferağ

ferahfeza

ferahi (A ve İ uzun)

feraset (A uzun) <ferasete <feraseti <fe-
 rasetten

fermantasyon - figür

fermantasyon

fermejüp <ferme jüpe <ferme jüpü <ferme jüpten

ferment <fermente <fermenti <ferment-

ten

fermiyum

fermuar

ferroelektrik, ferrokrom, ferromanyetik

"-fersa" eki

Bitişik yazmak gerekiyor. "Taham-mülfersa", dayanılacak gibi değil, tahammül ötesi" anlamına geliyor.

fert <ferde <ferdi <fertten, ferdi (İ uzun)

ferz

fesahat (İlk A uzun) <fesahate <fesahati <fesahatten

fesat <fesada <fesadı <fesattan, fesatça, fesatçı

fesetmek değil, feshetmek

fesih <feshe <feshi <fesihten, feshetmek
"Fesetmek" biçiminde yazmamak gerekiyor.

fesleğen

fesrengi

festival <festivale <festivali <festivalden

fesuphanallah (İlk A ve son A uzun)

feşmekân

Fethiye'ye, Fethiyeli <Fethiyelilere

fetih <fethe <fethi <fetihten, fethetmek, fethylemek

fevk <fevke <fevki <fevkten, fevkalade (Lince, ikinci A uzun)

fevri (İ uzun)

feyiz <feyze <feyzi <feyizden

feylesof <feylesoftan

feyyaz

feza (A uzun)

ff. (=following, forward from, folios [İng.]; vd.; ve devamı)

fiçibalığı

FIDE (=Fédération Internationale des Echecs [Fr.]; Uluslararası Santraç Federasyonu) <FIDE'ye <FIDE'den

FIFA (=Fédération Internationale de Football Associations [Fr.]; Uluslararası Futbol Federasyonu) <FIFA'dan

fıkıh <fıkha <fıkhi <fıkıhtan

fıkra

İki ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.

fındıkfaresi, fındiki (İ uzun)

fındıkkurdu, fındıkrengi, fındıksıçanı

Fındıklı'ya, Fındıklılı <Fındıklılılara

FIR (=Flight Information Region [İng.];

Uçuş Bildirim Bölgesi) <FIR' dan

fır fır [dönmek] (bkz. "fırfır")

Fırat'a <Fırat'tan

fırdolayı, fırdöndü, fırlıdakçı, fırlıdakçı-çeği

fırfır

"Farbala" demek. "Fır fır dönmek"le yazılış, söyleyiş ve anlam farkına dikkat.

fırka

fırkata

fırkateyn

fırlak <fırlağa <fırlağı <fırlaktan

fırsat <fırsata <fırsatı <fırsattan, fırsatçı

fırtınakuşu

fırtırmak (=fıttırmak)

fıs fıs [diye ses çıkarmak], fısır fısır

fısfıs <fısfıstan

Sıvı püskürtme aracının adı.

fıskiye

Yazım Kılavuzu'nda böyle. Ancak, sık sık "fıskiye" biçiminde yazılıyor.

fıstıkçanı, fıstıkçı, fıstıki (İ uzun)

fış fış, fışırtı

fışkı

fışkın

fıtık <fıtığa <fıtığı <fıtıktan

Fıtnat Hanım

fıtrat <fıtrata <fıtratı <fıtrattan, fitri, fitri-

ye

fıttırmak (=fırtırmak)

fiat değil, fiyat

fiberglas <fiberglastan

fidanbiti

fideizm

fidye

fitre

figan (G kalın, A uzun), Figani (G kalın, A ve İ uzun)

figür

"Şekil", "biçim birimi", "söz sanatı" gibi anlamları var. Son dönemlerde, Batı dillerindeki diğer anlamlarıyla da girdi Türkçeye: "sima", "romankişişi" ve "sayı" yada "rakam".

"Sima" ya da "roman kişisi" yerine "figür" diyenler, edebiyatçılar. "Sayı"

ya da "rakam" yerine "figür" demeye başlayanlar ise, daha çok, televizyonlarda konuşan borsa simsarları.

figüran, figüratif <figüratiften

fiğ

fihrist <fihriste <fihristi <fihristten

FİİL FAZLALIĞI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

fiilen, fiili (Son İ uzun), fiiliyat (A uzun)

fiili livata değil, fiil-i livata (İlk A uzun)

FİİLLERDE ÇOĞULEKİ (bkz. "Yüklemde Çoğul Eki")

FİİLLERDE EDİLGİN (PASİF) ÇATI (bkz. "Çifte Edilgen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları, 4")

fikir <fikre <fikri, fikrisabit (A uzun), fikir takip (A uzun)

filaman

filan, filanca

filariz, filarizlemek

filarmoni, filarmonik

fildekoz

Fildişi Kıyısı'na <Fildişi Kıyısı'ndan

fildişi, filelması, filfaresi

filenk <filenge <filengi <filenkten

filhakika (İkinci İ uzun)

filibit (=flebit) <filibite <filibiti <filibitten

filigran, filigranlı

film değil, film

flit değil, flit

Filipinler'e, Filipinli <Filipinlilere

filizkıran

filkulağı

film <filme <filmi, filmbilim, filmografi, filmoloji

filogeneze

filoksera

filolog <filoloğa <filoloğu <filologdan, filoloji

filotilla

filoz

filozof <filozoftan, filozofça

filtre

filum

filvaki (A uzun)

Fin <Finlere, Fin halkına, Fin hamamı Fince

final <finale <finali <finalden, finalizm

finans <finanstan, finanse [etmek], finansman

fincanböreği

Finike'ye, Finikeli <Finikelilere

fink atmak

fırak (A uzun) <fıraka <fırakı <fıraktan

fırar (A uzun), fırası (A ve son İ uzun)

fıravunfaresi, fıravuninciri

fire [vermek]

firkat <firkate <firkati <firkatten

firkateyn

firuze (U uzun)

fişebilillah (İlk iki İ uzun)

FİSKOBİRLİK (=Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) <FİSKOBİRLİK'e (Okunuşu: "Fiskobirliğe") <FİSKOBİRLİK'ten

fiskos <fiskostan

fistül

fişekçi, fişekhane

fişka

fit [olmak]

fit <fite <fiti <fitten

İngiliz uzunluk ölçüsü birimi "feet" ten.

fitne fücür

Yazın Kılavuzu'nda "fitne fücür" biçimindeyse de, bunun bir dizgi hatası olması olasıdır. Önceki baskılarda ve *Türkçe Sözlük*'te, "fitne fücür".

fitness

"Dinçlik, dinçliğini koruma" demek. Eskiden sırasıyla, Farsçadan "zindelik, zindeliğini koruma", Fransızcadan da "form tutma, formda kalma, formunu koruma" gelmişti. Şimdi de İngilizceden, "fitness" geliyor.

Bu tür örnekler, ya ilgili sözcüklerin hızlı eskidiğini ya da yabancı sözcük girişinde özentinin oynadığı rolü gösteriyor olmalı.

fitre [vermek]

fiyat (=F)

1. *fiyatı pahalı*

"Pahalı" sözcüğü "fiyatı yüksek" demek olduğundan, "fiyat" anlamını zaten içeriyor.

Sorunlu örnek: "Kitap fiyatlarını pahalı bulanlar (...)" (Erkan Altuğ,

fıyonk - foseptik

6.11.1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 7)
Öneri: "Kitapları pahalı bulanlar (...)
Ya da: "Kitap fiyatlarını yüksek bulan-
lar (...)"

2. "Fiyat" mı, "ücret" mi?

Malların parasal karşılığı söz konusu olduğunda "ücret" değil, "fiyat" demek gerekiyor; "ücret", insan emeğinin parasal karşılığı.

fıyonk <fiyonga <fiyongu <fiyonktan

fıyort <fıyorttan

fizibilite

fiz. (=fizik)

fizikokimya, fizikötesi, fizyokrat <fizyokrata <fizyokrati <fizyokrattan

fizyolog <fizyoloğa <fizyoloğu <fizyologdan

fizyoloji, fizyolojist, fizyonomi, fizyoterapi

FKB (=Fizik, Kimya, Biyoloji) <FKB'ye <FKB'den

flama

Flaman <Flamanlara, Flamanca, flaman-kuşu

flandrabahğı

flanel

flavta

flaş <flaştan

flebit <flebite <flebiti <flebitten

flegmon

fleol <fleole <fleolü <fleolden

flit <flite <fliti <flitten, flitlemek

flor, flüor

flora, Florance Nightingale

Floransa'ya, Floransalı <Floransahlara

floresans <floresanstan

flori, florin

floş <floştan

flöre

flört <flörte <flörtü <flörtten

flurcun

flurya

flüor, flüorışı, flüorin, flüorit, flüorür

flüt <flüte <flütü <flütten, flütçü

FM (=frequency modulation [İng.]; frekans modülasyonu [=sıklık kiplenimi]) <FM'den ("efem" okunuyor)

FOA (=Foreign Operations Administration [İng.]; Amerika Yabancılar Yardım Fonu) <FOA'ya <FOA'dan

FOB, f.o.b. (=free on board [İng.]; gemide teslim satışı) <FOB'a <FOB'dan

fobi

"Yerleşik ve yersiz korku" demek. "Hobi"yle karıştırılıyor. "Hobi", ana meslek dışındaki meraklar anlamına geliyor.

Foça'ya, Foçalı <Foçalılara

fodla

fodra

fok [balığı] <foka <foku <foktan

fokstrot <fokstrotta <fokstrotu <fokstrottan

folklor <folklorla <folkloru, folklorcu, folklorik

folk. (=folklor)

folklör değil, folklor

fon dip

"Fon" sözcüğü de "dip" anlamına geldiğinden, bu tamlama ötedenberi gereksiz anlamsal yinelemelerden sayılıyor. Ancak, ironi içeren bir sürecin sonucunda da olsa, bu sözün artık daha özgül anlamlar kazandığı söylenebilir: mekân söz konusuysa "en arkadaki yer", içecek söz konusuysa "bardaktaki sıvının bitirilmesi" vb.

fondan

fondöten

fonem, fonemik, fonetik

fonksiyon, fonksiyonel

fonograf <fonografı, fonografi, fonojenik

fonoloji, fonolog <fonoloğa <fonoloğundan <fonologdan

font <fonta <fontu <fonttan

FOR, f.o.r. (=free on rail [İng.]; demiryolunda teslim) <FOR'a <FOR'dan

formaldehit <formaldehite <formaldehiti <formaldehitten

fonmikasit

formol <formole <formolü <formolden

forseps <forsepssten

forsemajör

fortepiyano, fortissimo (=ff), fortississimo (=fff)

forvet <forvete <forveti <forvetten

fosforışı, fosforışıl

foseptik <foseptiğe <foseptikten

fosur fosur

Foto. (=Fotoğrafçı)

fotoakım, fotoelektrik, fotofiniş <fotofinişten, fotoflaş <fotoflaştan, fotoğraf <fotoğrafıtan, fotoğrafçı, fotoğrafhanecı, fotojen, fotojenik, fotokimya, fotokinezi, fotokopi, fotolitografi, fotomekanik, fotometre, fotometri, fotomodel, fotomontaj, fotomorfoz, fotoroman, fotosentez, fotosfer, fotoskop <fotoskopa <fotoskopu <fotoskoptan, fotoşimi, fototaktizm, fototek, fototerapi, fototropizm

FOW, f.o.w. (=free on waggon [İng.]; vagona teslim) <FOW'a <FOW'dan

fötr <fötre <fötrü <fötrden

Fr. (=Fransızca) <Fr.dan

fragman

frak <fraka <frakı <fraktan

fraksiyon

Frankfurt'a <Frankfurt'tan, Frankfurtlu <Frankfurtlulara

Fransız Basın Ajansı (=AFP; Agence France Press [Fr.])

Fransız Fransı (=FF), Fransızca (=Fr.)

fransiyum

frapan

frekans <frekanstan

free-lance

"Serbest çalışma"nın İngilizcesi.

fren, frenç, frenleyici, frenkasma

frenç, frençli

Frençistan, Frenç <Frenklere, Frenççe, frenççileği, frençgömlüğü, frençinci-ri, frençkalanası, frençküzümü

frenoloji

fresk <freske <freski <freskten

freze

fribord

frigo, frigorifik <frigorifiğe <frigorifiği <frigorifikten

frijider, frijit <frijitten

frikik <frikige <frikigi <frikikten

friksiyon

frisa

frişka

friiz

friktoz

Ft. (=foot [İng.] = ayak = 30,48 cm.)

fuar

fuaye

fuel-oil

İngilizceden geldi. Türkçesi: yağyakıt (=fuyloyl).

fuhuş <fuhşa <fuhşu <fuhuştan

fujer

Fujiyama (=Fuji Dağı)

fukara (Son A uzun)

fukusgiller

ful (L ince) <fule <fulü <fulden

ful dolu

"Ful" sözcüğü de "dolu" anlamına geldiğinden, bu tamlama ötedenberi, gerekiz anlamsal yinelenmelerden sayılıyor.

Şu var ki, belirli bir ironiyle de olsa, "ful dolu" sözünün artık "ağızına kadar dolu", "tıka basa dolu" gibi özgül bir anlam kazandığı söylenebilir.

fular

fultaym

fulyabalığı

fundasıçanı, fundatavuşu

funya

furgon

furya

fut (=Ft.) <futa <futu <futtan (bkz. "Ft.")

fuzuli (Son U ve I uzun), Fuzulî

fucceten

fucur

füg <füge <füğü <füğden

fülüs <fülüsten

füme

fümerol <fümerole <fümerölü <fümerol-
den

Fürs <Fürslere <Fürs'ten

fürü (U uzun) <fürua <füruu

fürumaye (U ve A uzun)

füsünkâr

fütuhât (U ve A uzun) <fütuhata <fütuhatı
<fütuhattan

fütursuz, fütursuzca

fütürist <fütüristten

fütürizm

Yazım Kılavuzu'nda böyle verilmekle birlikte, sanat akımlarının adları büyük harfle başlatılacaksa ("Divan Edebiyatı", "Garip" vb.) "Fütürizm" biçiminde, büyük harfle başlanarak yazılması gerekir.

füzeatar - gaşyolmak

füzeatar
füzen
füzyometre

G

g. (=gram)
G. (=Güney)

G HARFİYLE BİTEN YABANCI KÖKENLİ
SÖZCÜKLER EK ALINCA
"Arkeolog", "biyolog", "demagog",
"diyalog", "filolog", "jeolog", "kata-
log", "monolog", "pedagog", "psiko-
log", "sosyolog", "sinagog", "ürolog"
gibi yabancı kökenli sözcükler ünlü-
le başlayan bir ek alınca, sondaki G
harfi Ğ harfine dönüşür. "Biyoloğun"
örneğindeki gibi.

gabavet (İkinci A uzun) <gabavete <ga-
baveti <gabavetten
gabi (İ uzun)
gabro
gabya
Gabon
gacır gucur, gacırdamak, gacırtı
gadir <gadre <gadri, gadretmek, gadrol-
mak, gaddar
gadolinium
gaffar
gafil (G kalın, A uzun)
Gagarin (=Yuri Alekseyeviç Gagarin)
Gagavuz <Gagavuzlara, Gagavuzca
gâh
gaile (G kalın, A uzun)
gaip (G kalın, A uzun) <gaibe <gaibi <ga-
ipten
gaita (İlk A uzun)
galat <galata <galatı <galattan, galatıhis,
galatımeşhur
galeta
galebe [çalmak] A'yı ve E'leri uzatmamak
gerekıyor.
galibarda
Galiçya'ya, Galiçyalı <Galiçyalılara
Galile (=Galileo Galilei)
galip (G kalın, A uzun) <galibe <galibi
<galipten
galiz (A'yı uzatmamak gerekıyor.)
Galce, Galler, Galli <Gallilere
galsame

galvaniz, galvanize [etmek], galvanizm,
galvanokoter, galvanometre, galva-
noplasi, galvanotip
galvanoskop <galvanoskopa <galvanos-
kopu <galvanoskoptan
Galya'ya, Galyalı <Galyalıları
galyot <galyota <galyotu <galyottan
galyum
gamaglobülin
gambot <gambota <gambotu <gambot-
tan
gamet <gamete <gameti <gametten
Gandhi (=Mahatma Gandhi)
gangster
ganimet (İ uzun)
Ganj Nehri'nden
GAP (=Güneydoğu Anadolu Projesi)
<GAP'a <GAP'tan
garabet (İkinci A uzun) <garabetten
garaip (İkinci A uzun) <garaibe <garaibi
<garipten
garami (İkinci A ve İ uzun)
garantör
gardenparti
gardifren
gardırop <gardıroba <gardırobu <gardi-
roptan
garez
gariban
Garip <Garip'e (Okunuşu: "Garibe")
<Garip'i <Garip'ten
Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih
Cevdet Anday tarafından 1941 yılında
yayımlanan *Garip* adlı ortak kitabın
simgelediği şiir akımı.
garip <garibe <garibi <garipten, garibine
gitmek
gark olmak
garplı(lık)
garsoniyer
gasbetmek değil, gaspetmek
gaseyan
gasil <gasle <gasli <gasilden, gasletmek
gasp <gaspa <gasıp <gasptan, gaspetmek
gassal <gassale <gassali <gassalden
gastrit, gastroentrológ <gastroentrológa
<gastroentrológu
gastroentrolóji
gaşiy <gaşye <gaşyi <gaşiyden, gaşyol-
mak

GATA (=Gülhane Askeri Tıp Akademisi)
 <GATA'ya <GATA'dan
 GATT (=General Agreement on Tariffs and Trade [İng.]; Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) <GATT'a
 <GATT'tan
 gauss <gausstan
 gavot (G kalın) <gavota <gavotu <gavot-tan
 Fransız halk dansı.
 gâvur
 gayakol
 gaybubet (U uzun)
 gayle değil, gaile (G kalın, A uzun)
 gayrı/gayri
 Sözcüklere olumsuzluk anlamı vermede kullanılan ve ayrıca, "başka, diğer" anlamına gelen "gayri" ile, "artık" anlamına gelen "gayrı"yı birbirine karıştırmamak gerekiyor.
 gayriahlaki, gayriciddi, gayriihtiyari, gayrimemnun, gayrimenkul <gayrimenkule <gayrimenkülü <gayrimenkulden, gayrimeşru, gayrimümkün, gayrimüslim, gayrinizami, gayriresmî, gayrisafi, gayritabiî
 Gayri Safi Milli Hasıla (=GSMH)
 Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (=GSYH)
 gayur (U uzun)
 Gayya (İkinci A uzun), gayya [kuyusu]
 gaz lambası, gaz ocağı
 gazap <gazaba <gazabı <gazaptan (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
 gazelhan
 GAZETE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")
 Gazetecileri Koruma Komitesi (=CPJ; Committee to Protect Journalists [İng.])
 gazhane
 gazi (G kalın, A ve İ uzun)
 Gazi Osmanpaşa Üniversitesi (=GOÜ)
 Gazi Üniversitesi (=GÜ)
 Gaziantep'e (Okunuşu: "Gaziantebe")
 <Gaziantep'ten, Gaziantepi <Gaziantepilire
 gazibiği
 Gazipaşa'ya, Gazipaşalı <Gazipaşalılara
 gazocağı, gazoil, gazojen, gazolin, gazo-

metre, gazometri, gazölçer, gazölçüm, gaztaşı
 gazup (U uzun) <gazuba <gazubu <gazuptan
 gazve
 gazyağı, gazyuvanı
 GB (=Gümrük Birliği; Great Britain [İng.] = Büyük Britanya; gigabite)
 <GB'ye <GBden
 Gb (cigabayt) <Gb'lık <Gb'tan
 gebreotu
 Gebze'ye, Gebzeli <Gebzelilere
 gece gündüz, gecekondu, gecesevası, geceyanığı
 geç (bkz. "erken")
 geçegen
 geçek <geçeğe <geçeği <geçekten
 geçerlik/geçerlilik
 İkisi de kullanılıyor ve aynı anlama geliyor: "Geçerli olma durumu". Dilin tutumluluk ilkesine göre, "geçerlik" yeğlenmeli.
 geçinmek
 Sorunlu örnek: "'Şair gibi geçinen' söz yazarları (...)" (Cumhuriyet gazetesi, Kültür Servisi, 4.4.1998) Öneri: "Şair geçinen (...)"
 Sorunlu örnek: "Halkla ilişkiler mesleğindeki halkla ilişkilerciyim diye geçinenlerden bıktı." (Aslı Çakır, GazetePazar, 6.9.1998, s. 5) Öneri: "Halkla ilişkiler mesleğindeki halkla ilişkilerci geçinenlerden bıktı."
 geçit <geçide <geçidi <geçitten
 geçtiğimiz hafta / ay / ...
 Bazı yazarlar bu sözü hatalı buluyor, geçme işini yapanın insanlar değil zaman olduğunu, dolayısıyla "geçtiğimiz" değil, "geçen" dememiz gerektiğini düşünüyorlar.
 Kanımca, zamanı insanların geçtiği bir yol gibi düşünenler de olduğuna göre, "geçtiğimiz" denmesi hatalı sayılmamalı. Kaldı ki, artık geçerli sayılmasını gerektirecek kadar yaygınlaştı.
 Gediz'e, Gedizli <Gedizlilere
 gelecekbilim, gelecekbilimci
 gelecekçi, gelecekçilik (bkz. "fütürizm")

geleğen - geri

geleğen

gelembe

Gelendost'a <Gelendost'tan, Gelendostlu
<Gelendostlulara

gelenekçi

gelgeç, gelgelelim, gelgit <gelgite <gel-
giti <gelgitten

Gelibolu'ya, Gelibolulu <Gelibolululara
gelinboğan, gelincikböceği, gelinçiçeği,
gelifeneri, gelinhavası, gelinkuşu,
gelinotu, gelinparmağı, gelinsaçı
gelir gelmez, gelişigüzel, gelişimbilim

gelmek

"Anlamamazlıktan gelmek, görme-
mezlikten gelmek" biçimi, art arda iki
olumsuzluk eki içerdiğinden, gereksiz
bir anlamsal yineleme oluşturuyor.
"Anlamazdan gelmek", "görmezden
gelmek" biçimi, dilde tasarruf ilkesi
açısından da yeğlenmeli.

-gelmek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılma-
sı, 2")

gelmiş <gelmice <gelmici <gelmişten
Gemerek'e (Okunuşu: "Gemereğe") <Ge-
merek'ten, Gemerekli <Gemerekli'lere
GEMİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kulla-
nımı, I.3")

gemide teslim satış (=FOB, f.o.b.; *free on
board* [İng.])

gemiye taşıt bindirme-indirme (=Ro-Ro.;
rolon-roloff [İng.])

Gemlik'e (Okunuşu: "Gemliğe") <Gem-
lik'ten, Gemlikli <Gemlikli'lere

Gen. (=General) <Gen.e <Gen.den

gencelmek

genç <gence <genci <gençten

Genç'e (=Genç ilçesine; okunuşu: "Gen-
ce") <Genç'ten, Gençli <Gençli'lere

genelde

"Genel planda" demek; "özelde"nin
tersi. "Genellikle" ile karıştırılıyor.
"Genellikle" sözcüğü, istisnaların da
bulunduğu ya da bulunabileceği du-
rumlarda kullanılmalı.

genelev

genelkurmay (=Gn.Kur.)

general (=Gen.) <generale <generali
<generalden

genişaçı

genitif <genitiften

geniz <genze <genzi, genizsi

genleşmeölçer

genom

genosit <genosite <genositi <genositten

sensoru

genzek <genzeğe <genzeği <genzekten

genzel

geoit <geoide <geoidi <geoitten

geometri, geometrik

Georgetown'a <Georgetown'lılara

gepegeç

Gercüş'e <Gercüş'ten, Gercüşlü <Ger-
cüşlülere

gerçek

Bu sözcük "doğru, sahih, sahici, haki-
ki, reel, asıl" gibi anlamları karşıla-
mak üzere kullanılabiliyor. Dili yok-
sullaştırmamak ve ne dediğimizi bi-
razcık daha belirginleştirmek istiyor-
sak, yerine göre diğer sözcükleri de
devreye sokmakta yarar var.

gerçekanlam, gerçekçi, gerçekdışı

gerçekleşmek

Çeşitli yazarlarca bu sözcüğü olumsuz
içerikle kullanmanın doğru olmayaca-
ğı yazıldıysa da, yerine başkası öneril-
mediği sürece bu eleştiriyeye katılmak
zor. Gerçekleşmek fiili, artık eskimiş
olan "vukua gelmek" in yerini tutma
eğiliminde.

gerçeküstü, gerçeküstücü

gerdaniye (A uzun)

Gerede'ye, Geredeli <Geredelilere

gerekçe

gerekseme/gereksinim/gereksinme

Üçü de kullanılıyor ve aynı anlama ge-
liyor: "ihtiyaç".

gergedanböceği

gergef <gergeften

Gerger'e, Gergerli <Gergerli'lere

geri aramak

İngilizceden geldi ("*to call back*"). Te-
lefonla aranan kişinin, kendisini ara-
yanı araması demek.

geri dönmek

Dönülen yer belirtiliyorsa "geri" de-
mek gerekmez. Örnek: "Şimdi,

'niçin Tanpınar ve İstanbul?' *sorusuna geri dönelim.*" (Koroğlu, s. 29) Öneri: "Şimdi, 'niçin Tanpınar ve İstanbul?' sorusuna dönelim."

geri hizmet

geri iade etmek

"İade etmek" sözü zaten "geri vermek" anlamına geldiğinden, "geri iade etmek" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "İade etmek" ya da "geri vermek" yeterli.

geri kafalı, gerialım, geribeslenme, geribildirim, geridöndürülemezlik, gerikalmışlık

gerilek <gerileğe <gerileği <gerilekten
gerilimölçer, gerilimölçüm
gerilla

gerisingeri, gerisingeriye

geriz

Germanist, Germanofil

germanyum

Germencik'e (Okunuşu: "Germenciğe")
<Germencik'ten, Germencikli <Germenciklilere

gerundium

Gerze'ye, Gerzeli <Gerzelilere
geştalt <geştalta <geştaltı <geştalttan

geto değil, getto

GeV (giga elektron volt) <GeV'lik

Gevaş'a <Gevaş'tan, <Gevaşlılara

gevher, Geyherî

gevişgetirenler

gevrekçi

gey <geylerden

geyikböceği, geyikdiken, geyikdili, geyikotu

Geyve'ye, Geyveli <Geyvelilere

GEZEĞEN ADLARI (bkz. Büyük Harf
Kullanımı, 1.5" ve "gezeğen")

gezeğen

"Çok gezen (kimse), gezenti" demek
(*Türkçe Sözlük*). "Güneşin uyduları"
anlamına gelen "gezegen"le yazılış
farkına dikkat.

gezerçalar (=walkman)

gezge

gezip tozmak

gıcır gıcır, gıcırdamak

gık [demek]

gına [gelmek, getirmek] (A uzun)

gır gır [sesi], gırgır [geçmek]

gırnata

gıyabi (A ve İ uzun)

gıyap (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <gıyaba <gıyabı, gıyaben, gıyabında

gıybet [etmek] <gıybete <gıybeti <gıybetten

gibi

1. *gibi addetmek*

Sorunlu örnek: "Hitler'in kamplarında onlarla birlikte aynı akıbeti paylaşan çingene, eşcinsel ya da komünistleri anmak, nedense Yahudilerin anısına bir *saygısızlıkmış gibi addedilir.*" (Gündüz Vassaf, 18.4.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) "Addetmek" fiili "gibi" anlamını zaten içerdiğinden, "gibi" sözcüğünü eklemek gerekmiyor. Öneri: "(...) anısına saygısızlık addedilir."

2. *"gibi geçinmek"* (bkz. "geçinmek")

3. *"pek yok gibi"*, *"hemen hemen... gibi"*
Sorunlu örnek: "(...) iki arabanın yan yana sığabileceği yer *pek yok gibiydi.*" (Süskind, s. 195) Buradaki "pek" ve "gibi" sözcükleri anlam açısından aynı işlevi görüyor. "Pek yoktu" ya da "yok gibiydi" yeterli olabilir.

Sorunlu örnek: "Bu malın tüketilme olasılığı *hemen hemen yok gibidir.*" İkisinden biri fazla. Öneri: "Bu malın tüketilme olasılığı yok gibidir." Ya da: "Bu malın tüketilme olasılığı hemen hemen yoktur."

4. *"vb.gibi"*, *"vs.gibi"*

"Vb.", "vs." kısaltmaları "ve benzeri, ve bunun gibi" anlamına geldiğinden, "gibi" diye eklemek gerekmiyor.

5. *"GİBİ" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA VİR-GÜL* (bkz. "Virgül Sorunları, 2")

gicişmek, gidişmek

gidedurmak, gideğen, giderayak

gidişat (A uzun), gidişgeliş

gidon

"-gil(ler)" EKİ

Yapım eki olduğundan, her zaman bitişik yazmak gerekiyor: "Teyzemgil", "Şermingillere", "turunçgilllerden",

girdap - gömeç

vb. Bu ek standart Türkçede topluluk adı yapımında kullanılıyor. Teyzemgil dediğimiz zaman, "Teyzem ve yanındakiler / teyzem ve ailesi" (=Teyzemler) demiş oluyoruz. Ancak, bazı ağızlarda bu ekin tek bir kişi için kullanıldığına da rastlanabiliyor; "teyzemgil" diyen biri, yalnızca teyzesini kastediyor olabilir.

girdap <girdaba <girdabı <girdaptan
Giresun'a, Giresunlu <Giresunlulara
girift, giriftzen
giriş yapmak (bkz. "yapmak, 3")
girişimölçer, girişimölçme
Girit'e <Girit'ten, Giritli <Giritlilere, giritallesi
girisgâh <girisgâhtan
gitgide, gittikçe
giyimevi, giyim kuşam
Giyom Tel (=Guillaume Tell)
gizilgüç
gladyatör
glase, glasyoloji
glayöl
glikol, glikojen, glikoz, glikozit, glikozüri
gliserin
globülin
glokom
glokoni
glüten
GMP (=good manufacturing practices [İng.]; uygun imalat usulleri) <GMP'ye <GMP'den
Gmr. (=gümrük)
GMT (=Greenwich mean time [İng.]; Gri-niç saat ayarı) <GMT'ye <GMT'den
Gn.Kur. (=Genelkurmay)
gnays <gnaystan
Godot'yu Beklerken
"Godot'u" değil. (T'yi okumamak gerekiyor.)
Goebels (=Joseph Paul Goebbels)
Goethe (=Johann Wolfgang Goethe)
gofret <gofrete <gofreti <gofretten
gol <gole <golü <golden
golfstrim
gomalak <gomalağa <gomalağı <gomalak-tan
gondol <gondole <gondolü <gondolden
Gorki (=Maksim Gorki)

goşist <goşistten, goşizm
GOÜ (=Gazi Osmanpaşa Üniversitesi) <GOÜ'ye <GOÜ'den
Goya (=Francisco José de Goya y Lucientes)
göbekbağı, göbektaşı
göbelez
göce
göcen
göç <göçe <göçü <göçten
göçerkonar, göçken, göçkün
gödenbağırsağı
göğermek (=gövmek), göğerti
göğüs <göğüse <göğsü <göğüsten
gökada, gökbilim, gökcismi, gökçeyazın
Gökçeada'ya, Gökçeadalı <Gökçeadalılara
Gökçebey'e, Gökçebeyli <Gökçebeylilere
gökçül, gökdelen, gökekseni, gökeşleği, gökevi, gökfiziği
Gökirmek, gökkır, gökkumu, gökkuşağı, gökkutbu, gökkuzgun
gökküresi, Gökova, gökölçümü
Göksun'a, Göksunlu <Göksunlulara
göktaşı, gökyüzü
Göktürk <Göktürklere, Göktürkçe, gökyakut, Gökyolu
GÖL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.7")
gölalası, gölayağı, gölbaşı
Gölbaşı'na <Gölbaşı'ndan, Gölbaşılı <Gölbaşılılara
gölbilim
Gölcük'e (Okunuşu: "Gölcüğe") <Gölcük'ten, Gölcüklü <Gölcüklülere, gölcük
gölet <gölete <göleti <göletten
Göle'ye, Göleli <Gölelilere
gölgebalığı
Gölhisar'a, Gölhisarlı <Gölhisarlılara
gölgeolay, gölgeolaycı
gölkestanesi
Gölköy'e, Gölköylü <Gölköylülere
Gölmarmara'ya, Gölmarmaralı <Gölmarmarahlara
Gölova'ya, Gölovalı <Gölovalılara
Gölpazarı'na, Gölpazarlı <Gölpazarlılara
Gölyaka'ya, Gölyakalı <Gölyakahlara
Gölyalı'ya, Gölyalılı <Gölyalılılara
gömeç (=gümeç) <gömece <gömeci

<gömeçten

Gömeç'e (=Gömeç ilçesine) (Okunuşu: "Gömece") <Gömeç'ten, Gömeçli <Gömeçlilere

gömgök

gömləkçi

gömlük <gömlüğe <gömlüğü <gömlükten

gömlüt <gömlüte <gömlütü <gömlütten, gömlütlük

Gön. (=gönderen)

gönç <gönce <göncü <gönçten

gönenç <gönence <gönenci <gönençten

Gönen'e, Gönenli <Gönenlilere

gönül <gönüle <gönlü, gönülbirliği, gönüldeş

görece/görelî/göreceli

"Görece" mi, "görelî" mi, "göreceli" mi? "Görece" ya da "görelî". Anlamları aynı. *Yazım Kılavuzu*'nda ve *Türkçe Sözlük*'te bu ikisi var. "Göreceli" yok; gerekli de görünmüyor.

Gördes'e <Gördes'ten, Gördesli <Gördeslilere

Görel'e'ye, Göreleli <Görelililere

görenek <görenekten, görenekçi, görenekçilik, göreneksel

görevdeş <görevdeşten

görgü, görgüçülük, görmegözesi

görmezden gelmek/ görmemezlikten gelmek

İkincisi de kullanılmakla birlikte, dilin tutumluluk ilkesine göre birincisi yeğlenmeli.

Sorunlu örnek: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da *görülmemezlikten gelinmektedir*." (Av. Dr. Cengiz Abbasgil, *Cumhuriyet* gazetesi, 6.9.1998)

"*Görülmemezlikten gelinmekte*" sözünde çifte edilgen sorunu da var. İki fiilden oluşan deyimlerde, asıl fiilin edilgen yapılması yeterli oluyor. Öneri: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da görmezden gelinmektedir."

görselişitsel, görüngübilim, görüntüyalıcı gösterge, göstergebilim, göstermeparmakçı

Göteborg'a <Göteborg'lulara

gövdebilim

gövek <göveğe <göveği <gövekten

gövernieriği

gövmek, göverti

Göynücek'e (Okunuşu: "Göynüceğe") <Göynücek'ten, Göynücekli <Göynüceklilere

Göynük'e (Okunuşu: "Göynüğe") <Göynük'ten, Göynüklü <Göynüklülere

göz [etmek], gözetmek

göz hapsine almak

/gözaltına almak (=gözetim altına almak=nezarete almak)

/gözlem altına almak

"Göz hapsine almak"la "göz altına almak", "göz altına almak"la "gözlem altına almak", "gözlem altına almak"la "gözetim altına almak" vb... birbirine karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Hükümette onun ortağı olmayı üstlenmiş durumdaki DYP Başkanı ise *Refah Partisi*'ni *gözaltında tutacağını* sanıyor." (9.7.1996 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

"Gözaltında tutmak", polislin yakalaması ve nezarete (=gözetim altına) alması demek. *Refah Partisi*'ne yapılan, herhalde bu olamaz; "hiçbir davranışını gözden kaçırmamak" anlamına gelen "göz hapsine almak" olabilir. Öneri: "(...) *Refah Partisi*'ni göz hapsinde tutacağını sanıyor."

"Göz hapsi" deyimini unutup yerine "gözaltı" diyenler bu karışıklıktan rahatsızlık duyuyor olmaları ki, yerinde kullanılmayan "gözaltı" sözcüğünü tumağa alma gereği duyuyorlar: "*Gülen okulları 'gözaltında'*" (28.10.1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 6). Öneri: "Gülen okulları göz hapsinde".

"Gözlem altına almak" deyimini de, "gözaltına (=gözetim altına=nezarete) almak"la karıştırılıyor. "Gözlem altına almak", bilgi edinmek amacıyla gözlemlemek demek.

göz önüne almak

"Göze almak"la karıştırılıyor. "Göze almak" deyiminin anlamı, "riski kabul etmek"tir. "Göz önüne almak" ise "dikkate almak" demek.

gözakı - Güdüllü

gözakı, gözalcı, gözaltı (bkz. "göz hapsi"), gözaşısı, gözbağı, gözbağcı, gözbebeği, gözbilim, gözboncuğu, gözdağı [vermek], gözdemiri, gözdikeyi, gözdişi

gözden geçirmek

Gözden geçirme işlemi ilk kez yapılıyor olsa bile "yeniden gözden geçirmek", "tekrar gözden geçirmek" deme eğilimi belirdi. Batı dillerinin (*to revise*) etkisi olabilir. İlk gözden geçirme için "yeniden" ya da "tekrar" demek gerekmiyor.

gözdişi

göze, gözebilim, gözebilimsel, gözelerarası

göze almak (bkz. "göz önüne almak")

gözerimi, gözevi

gözetim altına almak (bkz. "göz hapsine almak")

gözeyutarlığı

gözkapağı

gözlem altına almak (bkz. "göz hapsine almak", gözlemevi

gözlükçü, gözlüklüylan, gözpencere, gözpinarı, göztaş, gözyaşı, gözyuvarı, gözyuvası

grado

grafit <grafite <grafiti <grafitten

grafiti, grafoloji, grafometre

Graham Green

gram (=g.), gramağırlık, gramaj, gramkuvvet, gramsantimetre

gramofon

grandük <grandüke <grandükü <grandükten

granülin, granülit <granülite <granüliti <granülitten

gravür

gravyer

Gregoryen

Grek <Greklerle, Grekçe, grekoromen

gren

grena

gresyağı

greyder

greyfrut <greyfruttan

Grimm Kardeşler

Griniç (=Greenwich), Griniç saat ayarı (=GMT; *Greenwich meantime* [İng.]

grip <gribe <gribi <gripten
grizu, grizumetre, grizuölçer
grosa

grossomodo, groston, grostonluk

grotesk <groteske <groteski <groteskten
Grönland'dan

grup <gruba <grubu <gruptan

"Öbek" demek. "Grup"la karıştırılıyor. "Grup" sözcüğü "güneşin batışı" anlamına geliyor.

GS (=Galatasaray) <GS'ye <GS'den

GSMH (=Gayri Safi Milli Hasıla) <GSMH'ye <GSMH'den

GSYH (=Gayri Safi Yurtiçi Hasıla)

<GSYH'ye <GSYH'den

Guadeloupe'a <Guadeloupe'lulara

guano

Guatemala'ya <Guatemala'lılara

guatr

gudubet <gudubete <gudubeti <gudubetten

guguçiçeği

Guillaume Tell (=Giyom Tel)

gulyabani

gurbetçi

gurup (İkinci U uzun) <guruba <gurubu <guruptan

"Güneşin batışı" demek. "Öbek" anlamına gelen "grup" sözcüğüyle karıştırılıyor.

gusto

gusül <gusle <guslü <gusülünden, gusülhane, gusletmek

guşa (A uzun)

gut <guta <gutu <guttan

Gutenberg (=Johann Gutenberg)

guvaş <guvaştan

guvernör

Guyana'ya <Guyanalılara

GÜ (=Gazi Üniversitesi) <GÜ'ye <GÜ'den

gübreböceği

gücü

gücük <gücüğe <gücüğü <gücükten

güçbela, güçbirliği, güçölçer

Güçlükonak'a (Okunuşu: "Güçlükonağa") <Güçlükonak'tan, Güçlükonaklı

<Güçlükonaklılara

Güdül'e, Güdüllü <Güdüllülere

güdümbilim
 güherçile
 gülâbdan
 Gülağaç'a (Okunuşu: "Gülağaca") <Gülağaç'tan, Gülağaçlı <Gülağaçlılara
 gülbank <gülbanka <gülbankı <gülbank-
 tan, gülbeşeker, güldeste
 güle güle
 Gülhane Askeri Tıp Akademisi (=GATA)
 Gülhane Hatt-ı Hümayunu
 gülhatmi, gülkurusu
 güllabi, güllabici
 güllaç <güllaca <güllacı <güllaçtan
 Gülnar'a, Gülnarlı <Gülnarlılara
 Gülseli İnal
 gülsuyu
 Gülşehir'e, Gülşehirli <Gülşehirliilere
 gülüt <gülüte <gülütü <gülütten
 gülyâğı, gülyâğcı, gülyâğcılık
 güme
 gümeç (=gömeç) <gümece <gümececi <gümeçten
 gümele
 gümrâh <gümrah
 gümrük (=Gmr.) <gümrükten, gümrükçü
 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (=GATT; *General Agreement on Tariffs and Trade* [İng.])
 gümüşbalığı, gümüşçü, gümüşrengi, gümüşservi
 Gümüşhacıköy'e, Gümüşhacıköylü <Gümüşhacıköylülere
 Gümüşhane'ye, Gümüşhaneli <Gümüşhanelilere
 GÜN ADLARININ YAZILMASI (bkz. "Tarihlerin Yazılması")
 günahkâr
 günâşık, günâşırı, günaydın, günbalı, günbalığı, günbatımı, günbatısı, günbegün, günberi, günce
 güncek <günceğe <günceği <güncekten
 günçeği, gündelik, gündelikçi, gündelikli
 gündelik (bkz. "günlük/gündelik")
 Gündoğmuş'a <Gündoğmuş'tan, Gündoğmuşlu <Gündoğmuşlulara
 gündeğrusu, gündeğusu, gündöndü, gündönümü, gündüzsefası, günebakan
 güneç <günece <günececi <güneçten
 güneş/Güneş
 Astronomi ve coğrafya bağlamında

büyük harfle, bunun dışında küçük harfle başlatmak gerekiyor. "Saman-yolu Gökadası'nın bir yerlerinde bir yıldızdı Güneş" ve "hava kararmış, güneş bulutlara gömülmüştü" örneklerindeki gibi.

güneştopu
 güney (=G.), Güney (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.9")
 Güney Afrika, Güney Amerika, Güney Yemen
 güneybalığı, güneybatı, güneydoğu
 Güneydoğu Anadolu Projesi (=GAP)
 Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (=ASEAN; *Association of Southeast Asian Nations* [İng.]) <ASEAN'a <ASEAN'dan
 Güney'e (=Güney ilçesine), Güneyli <Güneylilere
 güneyli
 günindi, günlerce önce (bkz. "yıllarca")
 günlük/gündelik
 "Günlük" sözcüğü, "anı defteri" anlamına gelmesinin yanı sıra, bir sıfat dizisine dahil: günlük, haftalık, aylık, yıllık. Bu bağlamda "günlük" sözcüğü "her gün [olan/oluşan]" anlamına geliyor: "günlük gazete, günlük yumurta, bir günlüğüne bir yere gitme" örneklerindeki gibi.
 "Gündelik" sözcüğü ise, "günlük ücret" anlamının yanı sıra, "tören dışı, resmiyet dışı" anlamına geliyor: gündelik dil, gündelik kıyafet, gündelik yaşam vb.
 günlükçü, günmerkezli, günorta, günöte
 Günseli İnal değil, Gülseli İnal
 günsüler, günübürlük <günübürlüğüne, günyayı, güpegündüz
 güpgüzel
 Gürcistan'a, Gürcüce, Gürcü <Gürcülere
 güre, gürecilik
 güreşçi
 gürgen
 Gürgentepe'ye, Gürgentepeli <Gürgentepelilere
 Güroymak'a (Okunuşu: "Güroymağa") <Güroymak'tan, Güroymaklı <Güroymaklılara
 Gürpınar'a, Gürpınarlı <Gürpınarlılara

güruh - had

güruh <güruhtan

"Kalabalık" ya da "topluluk" kavramlarıyla karıştırılıyor. "Güruh", herhangi bir topluluk değil, "değersiz, aşağı görülen, küçümsenen topluluk" demek (*Türkçe Sözlük*).

Gürün'e, Gürünlü <Gürünlülere

gütaperka

güveç <güvece <güveci <güveçten

güvermeriği

güvence

Bu sözcük ilk önerildiğinde "teminat" demektir. Bugün "güvenli ortam" anlamında da kullanılıyor. "Çocuklar artık güvencede" örneğindeki gibi. Ülkü Tamer (22.5.1999 tarihli *Radikal* gazetes) ve Yıldırım Türker (13.6.1999 tarihli *Radikal İki*) gibi yazarlar kullandığına göre, bu yeni anlamın da sözlüğe geçirilmesi gerekiyor.

güvenç <güvence <güvenci <güvençten

güvenışığı, güvenoylaması, güvenoyu

güvercingöşüsü

güvey <güveye <güveyi (=güveysi), güveyfeneri

güvez

güya (Ü ve A uzun)

güzaf (A uzun)

güzçığdemi

güzel

Olumsuz saptamalara örnek verilirken "bunun en güzel örneği" yerine "en açık örneği", "en tipik örneği" vb. denebilir.

güzelavratotu, güzelduyu, güzelhatunçiçeği

güzergâh <güzergâhtan

"*Yol güzergâhı*" demeyip, "güzergâh" la yetinmek gerek. "Güzergâh" sözcüğü "geçilecek/geçilen yol" anlamına geldiğinden, "*yol güzergâhı*" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor.

güzide (İ uzun)

güzlük <güzlüğe <güzlüğü <güzlükten

Ğ

Ğ/Y (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

H

h

Bu harfin yasadaki adı "he" (1.11.1928 gün ve 1353 sayılı yasa). Ancak, uygulamada dönem dönem "ha" olarak okundu ve öğretildi.

H. (=Hicri)

HA (=Haber Ajansı; Harp Akademisi) <HA'ya <HA'dan

ha. (=hektar)

habanera

habaset (İkinci A uzun) <habasetten

habbe

Haber Ajansı (=HA)

haberdar

Habeş (=Habeşi) <Habeşlere (=Habeşilere) <Habeş'ten

HABİTAT (= UNCHS = *United Nations Centre for Human Settlements* [İng.]; Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi) <HABİTAT'a <HABİTAT'tan

hac <hacca <hacçı, hacetmek

hacet (A uzun) <hacete <haceti <hacetten

Hacettepe Üniversitesi (=HÜ)

hacıağa

Hacıbektaş'a <Hacıbektaş'tan, Hacıbektaşlı <Hacıbektaşlılara

Hacı Bektaş Veli

hacıbektaştaşı

hacıkadın, hacılarkuşağı, hacıyağı, hacıyatmaz

hacim <hacme <hacmi <hacimden, hacimli

hacir <hacre <hacri <hacirden

Hacivat'tan

haciz <hacze <haczi <hacizden, hacizli, hacetmek

hacker

İngilizceden geldi. "Hekır" okunuyor. "Şifre kırıcı" demek.

haç <haça <haçı <haçtan, Haçlılara

Haçaturyan (=Aram İliç Haçaturyan)

had <hadde <haddi <hadden (bkz. "hâd")

"Sınır, sınırlama" demek. "Haddini

bilmek/bildirilmek", "haddi hesabı yok" örneklerindeki gibi. "Haddi zatında" ise "gerçekte", "aslına bakılırsa" anlamına geliyor. ("*Hattı zatında*" biçiminde kullanılmamaya dikkat.)

hâd <hâdde <hâddi <hâdden

"Şiddetli, akut" gibi anlamları var. "Hâd safhada" örneğindeki gibi. Düzeltme işaretiyle yazılmazsa "had"le karışabilir.

hadde, haddelemek

haddi zatında (bkz. "had")

Hadım'a (=Hadım ilçesine), Hadımlı <Hadımlılara

hadımağası

hadis <hadisten

Yalnızca İ uzun. A'yı uzatmamak gerekiyor.

hadise (A uzun)

hadisîşerif

hafakan

hafazanallah, hafıza (Yalnızca ilk A uzun), hafızıkütüp

hafifçe, hafifmeşrep, hafifsıklet

Hafik'e (Okunuşu: "Hafîge") <Hafik'ten,

Hafikli <Hafiklilere

hafit (İ uzun) <hafide <hafidi <hafitten

hafiye

Üç ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.

hafniyum

hafriyat (Son A uzun)

"Kazı çalışmaları" demek. "*Harfiyat*" biçiminde kullanmamak gerekiyor. "*Harfiyat*" diye bir sözcük yok.

hafsala değil, havsala

hafta başı, hafta sonu

haftaym

haham, hahambaşı, hahamhane

hahnyum

haiku (<hayku)

hail (A uzun), haile (A uzun)

hain

Haiti'ye, Haitili <Haitililere

haiz

"Sahip" sözcüğüyle karıştırılarak "-e" durum ekiyle kullanılıyor. Örneğin, "gerekli şartlara sahip adaylar" der gibi, "... şartlara haiz adaylar" deni-

yor. Oysa "malik, taşıyan" anlamındaki "haiz" sözcüğünü "-i" durum ekiyle kullanmak gerekiyor: "Gerekli şartları haiz adaylar..." örneğindeki gibi.

Sorunlu örnek: "(...) her tür konfora haiz (...) " (Zeki Coşkun, 23.4.1999 tarihli *Radikal* gazetesi) Öneri: "(...) her tür konforu haiz (...) "

Sorunlu örnek: "Şiir olma vasfına haiz (...) " (Asaf Güven Aksel, *Papirüs* dergisi, Haziran 1999) Öneri: "Şiir olma vasfını haiz (...) "

Hak

"Tanrının adlarından biri" (*Türkçe Sözlük*). Her zaman büyük harfle başlatılıyor, ek aldığıda çift K ile yazılıyor ve genellikle kesme işaretiyle ayrılıyor. "Hakkın rahmetine kavuşmak" örneğindeki gibi.

İlhan Başgöz, Yunus Emre şiirlerinden hazırladığı güldestede, "-ı" eki aldığıda "Hakk'ı", "-a" eki aldığıda "Hak'ka" biçiminde ayırmuş. (s. 118)

hâk <hâkke <hâkki <hâkten

"Toprak" demek. "Hâk ile yeksan olmak" (=yerle bir olmak) örneğindeki gibi.

hak [etmek] <hakka <hakkı <haktan

"Hak hukuk" derken kastettiğimiz hak. Kişiyi tanıyan, maddi ya da manevi edinim olanağı. "Övgüyü hak ediyor" gibi. "Hak etmek" fiili, "hak etmek"le karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Şimdi bu nitelikleri hakketmek için vargücümüzle çalışmamız gerektiğini biliyoruz." (*E* dergisi, No. 12, s. 1) "Hakketmek", "kakkamak" (sedefvb. için) anlamına geliyor. Örneği aldığım yazıdaki bağlam, "hakketmek" yazarken "hak etmek" fiilinin kastedildiğini gösteriyor.

hakça, hakçası

hakem

A ve E kısa. A'yı uzatmamak gerekiyor.

hakeza (Son A uzun)

haki (A ve İ uzun)

hakikat (İ uzun) <hakikate <hakikati <hakikatten, hakikaten

hakiki - hamaliye

hakiki (İ'ler uzun)

hakim (A kısa, İ uzun)

"Bilge" demek. "Hâkim"le karıştırıl-mamalı. "Yargıç", "egemen", "ağır ba-san" gibi anlamları olan "hâkim" söz-cüğünde düzeltme işareti var.

hâkim, hâkimane (A'lar uzun), hâkimiyet, hâkimevi (bkz. "hakim")

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (=HSYK)

hakir (İ uzun)

hakkâk < hakkâke < hakkâki < hakkâkten
hakkaniyet (K'lar kalın, ikinci A uzun)
< hakkaniyetten

Hakkârî'ye, Hakkârîli < Hakkârîlilere
hakketmek (bkz. "hak [etmek]")

hakkıhıyar, hakkıhuzur

hakkısükût < hakkısükûta < hakkısükûtu
< hakkısükûttan

hakkıyla, hakperest, haksever, hakşinas,
haktanır, haksızlık (bkz. "karşı")

hakuran

hal (A kısa) < hale < hali < halden

"Üstü kapalı pazar yeri" demek.

hâl (A uzun) < hâle < hâli < hâlden

"Durum" demek. "Bu hâle nasıl gel-di?" örneğindeki gibi.

hal etmek

"Tahttan indirmek" demek.

halletmek, [meselenin] halli

hala (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1"
ve "hâlâ"), halazade (Son A uzun)

hâlâ (Ayrıca bkz. "henüz")

"Şu âna (ya da verili âna) kadar" de-mek. İki A'yı da düzeltme işaretiyle
yazmak gerekiyor.

Halaçça

halas (L ince) < halastan, halaskâr

halavet (İkinci A uzun) < halavetten

halaza

halbuki

hale (A uzun)

halef < haleften

halel, haleldar (Son A uzun)

halen (A uzun)

halet (A uzun) < halete < haleti < haletten,
haletiruhiye (A ve U uzun)

halfa

Halfeti'ye, Halfetili < Halfetililere

halhal < halhale < halhali < halhalden

Haliç'e (Okunuşu: "Halice") < Haliç'ten
İstanbul'daki halicin adı.

haliç < halice < halici < haliçten

"Akarsu ağızlarının huni biçiminde
genişlemiş durumu" demek. (Ayrıca
bkz. "Haliç")

hal-i pür-melal (=halipürmelal; A'lar
uzun, L'ler ince)

Halide Nusret Zorlutuna (İlk A uzun)

halife (İ uzun)

halihazır (İlk A uzun)

halik (A uzun) < halika < halikı < haliktan

halim (İ uzun), halim selim

halinde (A uzun) (bkz. "eğer")

haline çevirmek, haline çevrilmek

Bu sözlerdeki "çevirmek" fiilleri, du-rumun/biçimin değiştirilmesi anlamı-na geldiğinden, hal (durum) anlamını
zaten içeriyor. Gereksiz anlamsal yi-nelemeler yol açmamak için, yanı sı-ra "haline" sözcüğünü kullanmamakta
yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) kalabalıkları
saldırgan sürüsü *haline çeviren* (...) "
(Brando, s. 216) Öneri: "(...) kalabalık-ları
saldırgan sürüsüne çeviren (...) "
Ya da: "(...) kalabalıkları saldırı-
gıran sürüsüne haline getiren (...) "

haline dönüşmek (bkz. "dönüşmek")

halis (A uzun), halisane (A'lar uzun)

halita (İ uzun)

halkadizilişli, halkalıdamar

Halkapınar'a, Halkapınarlı < Halkapınar-lılara

halkbilim, halkbilimci, halkbilimsel

halkçılık, halkevi, halkiyat (Son A uzun)

halkodası, halkoylaması, halkoyu

hallaç < hallaca < hallacı < hallaçtan

halletmek, hallolunmak, hallihamur [ol-mak]

halojen

haluk (L ince) < haluka < haluku < haluk-tan

halvet < halvete < halveti < halvetten, Hal-veti (İ uzun)

hamail (İkinci A uzun)

hamak < hamağa < hamağı < hamaktan

hamakat (İkinci A uzun) < hamakate < ha-makati < hamakatten

hamalbaşı, hamaliye (İkinci A uzun)

hamamanası, hamamböceği, hamamotu,
hamamtası
Hamamönü'ne
hamaset (İkinci A uzun) <hamasete <hamaseti <hamasetten, hamasi (İkinci A ve İ uzun)
hamdetmek değil, hamt etmek
hamdolsun
hamhalat <hamhalata <hamhalatı <hamhalattan
hamız
hami (A ve İ uzun)
hamil (A uzun) <hamile <hamili <hamilden <hamiline
haminne
hamiş (A uzun)(=P.S.; *post scriptum* [Lat.]) <hamışten
hamiyet <hamiyete <hamiyeti <hamiyetten
hamletmek
hammadde
hamse
hampayı
hamsikuşu
hamsin (İ uzun)
hamt [etmek], hamt olsun (=hamdolsun)
hamule (U uzun)
Hamur'a (=Hamur ilçesine), Hamurlu <Hamurlulara
hamurboya, hamurkâr
hamut <hamuda <hamudu <hamuttan
Hanak'a (=Hanak ilçesine) (Okunuşu: "Hanağa") <Hanak'tan, Hanaklı <Hanaklılara
hand ball (=hantbol)
handikap <handikaba <handikabı <handikaptan
handiyse
hane (A uzun), hanedan (A'lar uzun)
Hanefi <Hanefilere, Hanefilik
hanende (A uzun)
hangi/hangisi
"Hangi" sözcüğü, sıfat; "hangisi" sözcüğünü ise adıl (zamir) olarak kullanıyoruz. Örneğin, "hangi kitap" yerine "hangisi" diyebiliyoruz.
hanımanne, hanımböceği, hanımfendi
hanımelî, hanımgöbeği, hanımparmağı
haniya
Hani'ye (=Hani ilçesine), Hanili <Hanililere

Hanoi'a <Hanoi'lulara, Hanoi'dan
Hanönü'ne, Hanönülü <Hanönülülere
hanüman (A'lar uzun)
hapçı
hapis <hapse <hapsi <hapisten, hapsetmek, hapishane
haploloji
hapşırık <hapşırığa <hapşırığı <hapşırık-tan
hapt etmek
hapur hupur
har
harhar
hara (A'lar kısa)
"At üretme çiftliği" demek. A'ları uzatmamak gerekiyor.
hara (A'lar uzun)
"Hare" sözcüğünün eski hali.
harabat (Son iki A uzun) <harabata <harabatı <harabattan
harabati (Son iki A ve İ uzun)
haraç <haraca <haracı <haraçtan, haraççı
harakiri
harami (İkinci A ve İ uzun), haramzade (Üçüncü A uzun)
harap [etmek, olmak] (İkinci A uzun) <haraba <harabı <haraptan
harabe
hararet (İkinci A uzun) <harareten
haraşo
harcîâlem
harcırah <harcırahtan
harddisk <harddiskten
hare (A uzun), harelî
HarekâtBaşkanı/Başkanlığı(=Hrk.Bşk.)
hare, haremağası
harf <harfe <harfî <harften, harfler
harfendaz (Son A uzun)
harfiyat değil, hafriyat (bkz. "hafriyat")
harfiyen
harharyas <harharyastan
harıl harıl
haricen (A uzun)
harici (A ve son İ uzun), hariciye, hariciyeci
hariç (A uzun) <harice <harici <hariçten (bkz. "dışında")
harici (A ve son İ uzun)
harika (İlk A uzun)
harikulade (İkinci A uzun, L ince)
harim (İ uzun)

haris - hav

haris <haristen
harmandalı
harmanı (İkinci A uzun), harmaniye
harmonyum
harnup <harnuba <harnubu <harnuptan
harp <harpa <harpı <harptan
"Arp" demek. (Bir çalgı.) Savaş anla-
mına gelen "harp"le aralarındaki çe-
kim farkına dikkat.
harp <harbe <harbi <harpten
"Savaş" demek.
Harp Akademisi (=Hrp.Ak.), Harp Okulu
(=HO)
Harp Tarihi Dairesi Başkanı/Başkanlığı
(=Hrp.TD.Bşk.)
harrangürre
hart hart, hart hurt, hartadak, hartadan,
harttadak
hartuç <hartuca <hartucu <hartuçtan
Harvard Üniversitesi (*Harward* değil)
Harza'ya, Harzalı <Harzalılara
Hasan Âli Ediz, Hasan Âli Yücel
Hasankeyf'e <Hasankeyf'ten, Hasan-
keyfli <Hasankeyfilere
hasar (Ünlüyle başlayan ek aldığında
ikinci A uzun)
hasat <hasada <hasadı <hasattan
hasbelkader
hasbihal <hasbihale (İkinci A uzun)
<hasbihali <hasbihalden
hasebiyle (Tüm ünlüleri kısa)
"Dolayısıyla", "nedeniyle" gibi an-
lamları var. "Hasebiyle" yerine "*hesa-
bıyla*" dendiğine de rastlanıyor.
hasekiküpesi
hasenat (Son A uzun) <hasenattan
hasep <hasebe <hasebi <hasepten
haset [etmek] <hasede <hasedi <hasetten
hasıl (A kısa)
"Yeni başak tutmaya başlamış ekin"
demek (*Türkçe Sözlük*). "Hâsıl"la ka-
rıştırılmamalı.
hâsil [olmak], hâsılât (A'lar uzun), hâsılı
"Hasıl"la karışmaması için, düzeltme
işaretiyle yazmak gerekiyor.
hâsıla
Yalnızca ilk A uzun. İkinciye uzatma-
mak gerekiyor.
hasım <hasma <hasmı <hasımdan, ha-
sımlık
hasirotu

hasiyet (A uzun) <hasiyete <hasiyeti <ha-
siyetten
hasretmek, hasrolunmak
hassa, hassasiyet (İkinci A uzun), hassa-
ten (Üç ünlüsü de kısa)
Hassa'ya (=Hassa ilçesine), Hassalı
<Hassalılara
hastabakıcı, hastane (=Hst.)
hasut (U uzun) <hasuda <hasudu <hasut-
tan
haşa
"Binek hayvanlarının sırtına vurulan
kalın kumaş ya da keçe" demek.
hâşâ
"Kesinlikle hayır", "cüretim bağışlan-
sın" gibi anlamları var. Düzeltme işa-
retiyle yazmak gerekiyor.
haşarat (Üçüncü A uzun) <haşarattan
"Haşerat" biçiminde kullanıldığına da
rastlanıyor.
haşere
haşhaşyağı
haşır haşır, haşır huşur, haşır neşir
haşiv <haşve <haşvi <haşivden
haşiyе (A uzun), haşviyat (Son A uzun)
hat <hatta <hattı <hattan
Hat sözcüğünün, "bağlantı" ve "çizgi"
gibi anlamları var. "Sınır" anlamına
gelen "had"la karıştırılmamalı.
hat safhada değil, *had safhada*
hata (İkinci A uzun)
Hatay'a, Hataylı <Hataylılara
Hatayî
hatbakıcı
hatır, hatır gönül, hatırhatır, hatır hutur
hatıra (=anı)
İlk A uzun. İkinci A'yı uzatmamak ge-
rekiyor.
haturat (A'lar uzun) <hatırrattan
hatırşinas (Son A uzun) <hatırşinastan
hatim [indirmek] <hatıme <hatmi <hatim-
den, hatmetmek
hatime (A uzun)
hatip <hatibe <hatibi <hatipten
hatmi
hattat <hattata <hattatı <hattattan
hattı zatında değil, *haddi zatında*
hattıhareket <hattıharekete <hattıhareke-
ti <hattıhareketten
hav, havlı

hava (=Hv.), Hava Kuvvetleri
(=Hv. Kuv.)
havaalanı, havaaltı, havabilgisi
havacılar için uyarım bildirimi (=NO-TAM)
havacıya, havadeğişimi
havadis (İkinci A uzun) <havadisten
havagazı, havai (İkinci A ve İ uzun)
havai fişek, havaimavi, havaiyat, havakü-re
havale [etmek] (İkinci A uzun), havalelenme (İkinci ve üçüncü A uzun)
havalı (İkinci A uzun)
havalımanı, havaölçer
havaneli
havari (İkinci A uzun)
havas <havastan
"Avam"ın karşıtı; "ayrıcalıklı sınıf" demek.
havâs
"Duyumlar" demek.
HAVAŞ (=Havaalanları ve Yer Hizmetleri Genel Müdürlüğü) <HAVAŞ'tan
havataşı, havayolu, havayuvanı
havi (A ve İ uzun)
Havran'a, Havranlı <Havranlılara
Havs'a'ya, Havsalı <Havsalılara
havsala
havut <havuda <havudu <havuttan
havya
Hawaii <Hawaii'ye <Hawaii'den
hayâ, hayâsız, hayâsızlık
"Utanç" demek. "Haya"yla karışabilir.
haya (İki A da kısa)
Erkek üreme organının adı. "Hayâ" sözcüğüyle karışmaması için ikinci A'yı uzatmamak gerekiyor.
hayal <hayale <hayalı <hayalden, hayalet, hayal gücü
hayal meyal, hayalhane, hayalperest <hayalperestten
hayat (bkz. "yaşantı")
hayat standardı
"Artar" mı, "yükselir" mi? Yükselir (ya da düşer).
hayatağacı, hayati (İ uzun), hayatiyet
Haydarabat'a <Haydarabat'tan, Haydarabatlı <Haydarabatlılara
haydari
haydisene

Haydn (=Franz Joseph Haydn)
hayhay, hayhuy
hayıf <hayfa <hayfı <hayıftan, hayıflanmak
hayır (A kısa)
Türkçede iki "hayır" sözcüğü var: Evet'in tersi olan "hayır" ve "iyilik" anlamındaki "hayır". İki hayırın da A'sı kısa. Aradaki söyleyiş farkı yalnızca vurguda. Evet'in tersi olan "hayır"ı söylerken vurgu Ada, "iyilik" anlamındaki "hayır"ı söylerken vurgu İda.
hayır <hayra <hayrı <hayırdan
"iyilik" demek.
hayırdua, hayırhah <hayırhahtan, hayırsever
Hayırkolu'na <Hayırkolu'ndan, Hayırkolulu <Hayırkolululara
hayin değil, hain
hayku (=haiku)
Haymana'ya, Haymanalı <Haymanalılara
Hayrabolu'ya, Hayrabolulu <Hayrabolululara
hayranlık (bkz. "karşı") <hayranlıktan
hayrat (İkinci A uzun) <hayrata <hayratı <hayrattan
hayrola
hayvanbilim, hayvani (İ uzun), hayvan kömürü
HAYVANLARA VERİLEN ADLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.2")
Hayyam (=Ömer Hayyam)
haz. (=hazırlayan)
Kısaltmanın noktasından sonra ayrıca iki nokta koymak gerekmediğine dikkat etmeli.
haz <hazza <hazzi, hazzetmek
hazakat (İkinci A uzun) <hazakate <hazakati <hazakatten
Hazarca
hazar, hazari (İ uzun)
hazık (A uzun) <hazıka <hazıktan
hazım <hazma <hazmı <hazımdan
hazır kahve
hazırcevap, hazırlap <hazırlopa <hazırlopu <hazırloptan
hazine (bkz. "hazne/hazine")
haziranböceği

hazmetmek - henüz

hazmetmek

hazne/hazine

"Hazne" sözcüğü, "hazine" anlamına da gelmekle birlikte, daha genel bir "depo" anlamı taşıyor. "Bilgi kaynağı", "kelime kaynağı" gibi anlamları karşılamak için, ikisi de (ayrıca, "dağarcık") kullanılabiliyor: "Sözcük haznesi", "sözcük hazinesi", "sözcük dağarcığı", "bilgi dağarcığı" vb.

hazret <hazrete <hazreti <hazretten, Hazreti Fatma

Hazro'ya, Hazrolu <Hazrolulara

hazretmek

heba [etmek]

hebenneka

hece vezni <hece vezniyle <hece veznin-den

HECELERİN BÖLÜNMESİ (bkz. "Kısa Çizgi")

hecin

hedonist, hedonizm

hegemoni, hegemonya, hegemonik

hekimbaşı

Hekimhan'a, Hekimhanlı <Hekimhanlı-lara

hektar (=ha.)

hektogram (=Hgr.), hektolitire (=Hlt.), hektometre (=Hm.)

helak (A uzun) [etmek, olmak] <helake <helaki <helakten

helal (A uzun, L'ler ince) [etmek] <helale <helali <helalden

helalzade (Alar uzun)

helecan, heyecan

Helen, Helenist, Helenistik, Helenizm

helezon, helezonlu, helezoni (İ uzun)

helik, helikoit <helikoitten, helikon

helikopter

helis <helisten, helisel

helmintoloji

helvacıkabağı, helvacıkökü, helvahane

helyodor, helyograf, helyosta, helyostacı, helyoterapi

helyum

hem... hemde

"Ne... nede" bağlacıyla karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "İlk defa bir seçimde hem aday hem de seçmen olamadığını belirten Tayyip Erdoğan(...)"

(Kanal 7, 18.4.1999, 18.30 haberleri) Bağlamdan anlaşıldığına göre kastedilen, ne aday ne de seçmen olabilme durumu. Böyle durumlarda, anlam karışıklığına yol açmamak için, olumsuzluk anlatan "ne... ne de" bağlacını ya da yansız bir anlam içeren "ya da" bağlacını kullanmak yerinde oluyor. Öneri: "İlk defa bir seçimde ne aday ne de seçmen olabildiğini belirten (...)" Ya da: "İlk defa bir seçimde aday ya da seçmen olamadığını belirten (...)"

hematolog <hematoloğa <hematoloğ-u <hematologdan, hematoloji

hemayar, hemcins, hemdert, hemfikir, hemhal, hemhudut

hemen...-vermek

Sorunlu örnek: "(...) ha deyince *hemen oluvermez* bir iş." (Saraç, s. 1041) İkişinden biri fazla. Öneri: "(...) ha deyince oluvermez bir iş." Ya da: "(...) ha deyince hemen olmaz bir iş."

hemen hemen... gibi (bkz. "gibi, 3")

Hemingway (=Ernest Hemingway)

hemodiyaliz, hemofil, hemofili, hemogloblin

hemoroid (=emoroid) <hemoroite <hemoroiti <hemoroitten

hempa (A uzun)

hemşehri değil, hemşeri

hemşire

hemzemin

Hendek'e (Okunuşu: "Hendeğe") <Hendek'ten, Hendekli <Hendeklilere

hendese, hendesi (İ uzun)

hengâme

hentbol <hentbola <hentbolu <hentboldan, hentbolcu

henüz

"Daha", "hâlâ" ve "yeni" ile karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Vatanen kendi kendine hayatın sürprizlerle dolu olduğunu düşünüyordu; *henüz bir ay kadar önce* (...) bu yanan çölün ortasında koşturmaktaydı." (Paasilinna, s. 46) Öneri: "(...) daha bir ay kadar önce (...)"

Sorunlu örnek: "O sıralar (...) *İs-met Özel*'i gerici bir dünya görüşüne

sarılmış olmasına karşın, sevebiliyordum henüz." (Ege, s. 69) Öneri: "(...) sevebiliyordum hâlâ."

Sorunlu örnek: "*Çünkü henüz yola çıkan hiç kimse, kendi iç dünyasında ne bulacağını bilemez. Henüz bir şey bulunmadığı için, bulacağının ne olduğunu sezmesi de olanaksızdır.*" (Cannetti, s. 62)

Örnekteki iki "henüz"den ikincisi yerli yerindeyken, birincisi "yeni" yerine kullanılmış. ("Henüz" sözcüğünün sözlük karşılıklarından biri "yeni" olmakla birlikte, "henüz" ile "yeni"nin tüm kullanımları çakışmıyor.) Öneri: "*Çünkü yola yeni çıkan hiç kimse, kendi iç dünyasında ne bulacağını bilemez. (...)*"

hepyek <hepyeke <hepyeki <hepyekten
her

Sorunlu örnek: "*özgün her bilginin (...), tanrısal her şeyin (...)*" (Eco 1995, s. 149) Öneri: "*her özgün bilginin (...), tanrısal olan her şeyin (...)*"

her/bir (bkz. "bir, 4")

herbir

İngilizcenin (*each*) etkisiyle olmalı, "tek tek" ve "her" yerine kullanılır oldu.

Sorunlu örnek: "*Şiirimizin bu oluşumda yerini alan, her bir şairi bunun tanıklığını yapar.*" (Feridun Andaç, *Cumhuriyet Kitap*, No. 320) Öneri: "... her şair bunun tanıklığını yapar."

her... birer

"Her"le aynı yapı içinde "birer" demek genellikle uygun düşmüyor.

Sorunlu örnek: "(...) her sanat ürünü, dolayısıyla da *her şiir, birer güzelduyu nesnesi olarak düşünülebilir.*" (Yalçın, M., 2 / s. 61) Öneri: "(...) her sanat ürünü, dolayısıyla her şiir bir güzelduyu nesnesi olarak düşünülebilir."

Sorunlu örnek: "Şimdilik iki kitaptan oluşan yazıların *her biri tek tek* ele alındığında ilk göze çarpan ise her yazının *tek tek birer* kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur." (Peker,

s. 33) Öneri: "Şimdilik iki kitapta toplanan yazılar tek tek ele alındığında ilk göze çarpan ise her yazının bir kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur." Ya da: "Şimdilik iki kitapta toplanan yazılar tek tek ele alındığında ilk göze çarpan ise yazıların birer kitap konusu oluşturacak yoğunlukta olduğudur."

Sorunlu örnek: "İngilizce eğitim yapan okullar hemen hemen *her ilde birer tane* olmak üzere yaygınlaştırıldı (...)" (Heppçilingirler 1999, s. 154) Öneri: "(...) hemen hemen her ilde bir tane olmak üzere (...)" Ya da: "(...) hemen tüm illerde birer tane olmak üzere (...)"

her biri -er..

Sorunlu örnek: "*Her biri sekizer* kişilik iki sıradan oluşan keşif kolu (...)" (Russell, s. 12) Öneri: "*Her biri sekiz kişilik* (...)" Ya da: "*Sekizer kişilik* (...)"

her çeşit (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

her halükârda

her/hic

Sorunlu örnek: "(...) *her türlü şiddet eyleminin düşüncüyü ifade özgürlüğü içinde yer almadığını da biliyorum.*" (Deniz Som, 26.10.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Bu cümleye göre, bazı şiddet eylemi türleri düşüncüyü ifade özgürlüğü içinde yer alıyor. Oysa bağlama bakıldığında, yazarın şunu kastettiği anlaşılıyor: "(...) hiçbir şiddet eyleminin düşüncüyü ifade özgürlüğü içinde yer almadığını da biliyorum."

her... -er..

Sorunlu örnek: "(...) *her kitabını en az yirmişer kez elden geçirmişimdir.*" (Cemal Süreya, s. 74) Öneri: "(...) her kitabını en az yirmi kez elden geçirmişimdir." Ya da: "(...) kitaplarını en az yirmişer kez elden geçirmişimdir".

her ne kadar

her şey

her tür, her türlü (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")

her zaman - hıfzıssıhha

her zaman

hercai (A uzun), hercaimenekşe

hercümerç [etmek] <hercümerce <hercü-
merci <hercümerçten

herhalde... olsa gerek,

herhalde... olacak,

herhalde... olmalı

İkisinden biri fazla.

Sorunlu örnek: "(...) bazı milletvekilleri, *herhalde iyi Fransızca bilmediklerinden olacak*, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler." (Yalçın, Ş., s. 122) Öneri: "(...) bazı milletvekilleri, iyi Fransızca bilmediklerinden olacak, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler." Ya da: "(...) bazı milletvekilleri, *herhalde iyi Fransızca bilmediklerinden*, laik kelimesini doğru telâffuz edemediler."

Sorunlu örnek: "Yukardaki haberi kaleme alan da *herhalde 've' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş olacak ki* (...)" (Yalçın, Ş., s. 202) Öneri: "Yukardaki haberi kaleme alan da *herhalde 've' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş ki* (...)" Ya da: "Yukardaki haberi kaleme alan da *'ve' bağlacını kullanmaktan kaçınmak istemiş olacak ki* (...)"

Sorunlu örnek: "(...) Tansu Çiller de, *herhalde dersine çok iyi çalışmış olmalı ki*, yemin metnini mükemmel bir şekilde okudu." (Yalçın, Ş., s. 122) Öneri: "(...) Tansu Çiller de, *herhalde dersine çok iyi çalışmış ki*, (...)" Ya da: "(...) Tansu Çiller de, *dersine çok iyi çalışmış olmalı ki*, (...)"

herhangi bir

"Bir" ve "her tür" ile karıştırılıyor. İngilizce *"any"* sözcüğünün ille de "herhangi bir" diye çevrilmesinin etkisi olabilir.

Sorunlu örnek: "Gerçekten de, Kutsal Kitap'ın ilk dilin doğası üzerine net *herhangi bir şey* söylemediği düşüncesiyle birçokları (...)" (Eco 1995, s. 94) Öneri: "Gerçekten de, Kutsal Kitap'ın ilk dilin doğası üzerine net *bir şey* söylemediği düşüncesiyle (...)"

Sorunlu örnek: "Plutarkhos'a göre

de, soyunun hayranlığını kazanan Lykurgos'un 'insanların en bilgisi' sayılması, *herhangi bir mesleği yasaklayarak devletin yurttaşlarına boş zaman sağlamasından* kaynaklanıyordu." (Lafargue, s. 63) Lykurgos, herhangi bir mesleği yasaklamıyor; her tür mesleği (tüm meslekleri) yasaklıyor. Öneri: "Plutarkhos'a göre de, soyunun hayranlığını kazanan Lykurgos'un 'insanların en bilgisi' sayılması, her tür mesleği yasaklayarak devletin yurttaşlarına boş zaman sağlamasından kaynaklanıyordu."

herifçioğlu

herk [etmek] <herge <hergi <herkten

herkes <herkesten

herkes/kimse (bkz. "kimse/herkes")

herkez değil, herkes

hermafrodit <hermafroditte <hermafrodi-
ti <hermafroditte

herşey değil, her şey

hertz (=Hz.)

heryerdelik <heryerdeliğe <heryerdeliği
<heryerdelikten

herze, herzevekil
hesabıyla (bkz. "hasebiyle")

hesabi (A ve İ uzun)

hesap [etmek] <hesaba <hesabı <hesap-
tan, hesapça

hesap uzmanı (=hs. uz.)

heterojen, heteropati, heteroseksüel, he-
terotrof, heterotrofi

hevenk <hevenge <hevengi <hevenkten

heveskâr

heyamola

heyelan (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun)

heyhat

heykeltraş değil, heykeltıraş

heyula (U ve A uzun)

hezaren (A uzun)

hezeyan

hezimet (İ uzun) <hezimete <hezimeti
<hezimetten

HF (=high frequency [İng.]; yüksek fre-
kans; Hukuk Fakültesi) <HF'ye <HF'
den

hıdiv

hıdrellez

hıfz <hıfza <hıfzı, hıfz etmek, hıfzıssıhha

hık mık
 hım hım [konuşmak], hımhım [kişi]
 hıncahınc
 hırdavatçı
 Hınıs'a <Hınıs'tan, Hınıslı <Hınıslılara
 hır güür, hurgür
 hırıl hırıl, hırıldamak
 Hırıstıyan <Hırıstıyanlardan, Hırıstıyan-
 lık <Hırıstıyanlıktan
 hırısto
 Hırka-i Saadet Dairesi, Hırka-i Şerif Ca-
 misi
 hırpani (A ve İ uzun)
 hırtaşoz, hırlamba
 Hırvat <Hırvatlara, Hırvatistan'a <Hır-
 vatça
 hısım <hısıma <hısıımı
 hışım <hışma <hışımı
 hışır hışır
 HTV

AIDS'e neden olan virüs. İngilizce
 okunuşu: "Eycayvı".
 hıyanet (A uzun) <hıyanetten
 hıyarşembe
 Hızır'a
 hızma
 hızölçer
 hibe (İ uzun)
 hicap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
 uzun) <hicaba <hicabı <hicaptan
 Hicaz'a, Hicazlı <Hicazlılara, hicaz (A
 uzun), hicazkâr
 hiciv <hicve <hicvi, hicvetmek, hicviye
 Hicret'e <Hicret'i <Hicret'ten
 Hicri (İkinci İ uzun) (=H.)
 hiç bir, hiç bir şey ya da hiç biri değil, hiç-
 bir, hiçbir şey, hiçbir
 hiçbir/tüm

Olumlu bağlamlar için "tüm", olum-
 suzlar için "hiçbir". "Tüm" sözcüğü-
 nün olumsuz bağlamlarda kullanılma-
 sı, kısmi bir geçerlilik anlatır. Örne-
 ğin, "(...) bu yürekli dostlar, *tüm kısıt-
 lamalara da ödün vermiyorlar.*" (Her-
 gele dergisi, No. 2-3) cümlesi, söz ko-
 nusu dostların bazı kısıtlamalara ödün
 verdiğini anlatıyor. Oysa bağlamdan
 anlaşıldığına göre kasıt şu: "(...) bu yü-
 rekli dostlar, hiçbir kısıtlamaya ödün
 vermiyorlar."

Aynı sorunun görüldüğü bir örnek
 daha: "Disiplin cezası alan dış hekim-
 leri, TDB kongrelerine tebliğ suna-
 maz, konuşmacı olarak yer alamaz ve
 meslek odalarındaki tüm bilimsel fa-
 aliyetlere katkıcı olamaz." (Cumhuri-
 yet Bilim Teknik, 20.3.1999, s. 17) Öne-
 ri: "Disiplin cezası alan dış hekimleri,
 TDB kongrelerine tebliğ sunamaz, ko-
 nuşmacı olarak katılamaz ve meslek
 odalarındaki hiçbir bilimsel faaliyete
 katkıcı olamaz."

hiççi, hiççilik <hiççiliğe <hiççiliği <hiç-
 çilikten
 hıdayet (A uzun) <hıdayete <hıdayeti
 <hıdayetten
 hiddet, hiddetli, hiddetlenmek
 hıdrasit
 hıdrat <hıdrata <hıdratı <hıdrattan
 hidrobiyoloji, hidrodinamik, hidroelek-
 trik, hidrofil, hidrofobi, hidrofor, hid-
 rograf, hidrografi, hidrojen, hidroje-
 oloji, hidrokarbon, hidrokarbür, hid-
 roklorikasit, hidroksil, hidroksit, hid-
 rolik, hidroliz
 hidrolog <hidroloğa <hidroloğu <hidro-
 logdan, hidroloji, hidrometre, hidro-
 sefal, hidrosefali, hidrosfer, hidrosiya-
 ni, hidroskopi, hidrostatik, hidrotera-
 pi
 hidrozol <hidrozole <hidrozölü <hidro-
 zolden
 hıdrür
 higrofil, higrometre
 higroskop <higroskopa <higroskopu
 <higroskoptan
 higroskopik, higrostat <higrostata <hig-
 rostatı <higrostattan, higtropizm
 hijyen, hijyenik
 hikâye
 hilaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
 uzun) <hilaftan, hilaf-ı hakikat
 hilafet (A uzun) <hilafete <hilafeti <hila-
 fetten
 hilal (A uzun, L'ler ince) <hilale <hilali
 <hilalden
 Hilaliahmer (İlk A uzun, L'ler ince)
 hilat (A uzun, L ince) <hilate <hilati <hi-
 latten
 hilebaz, hilekâr

hilkat - hitap

hilkat <hilkate <hilkati <hilkatten, hilka-
ten
hilozoizm
Hilvan'a, Hilvanlı <Hilvanlılara
himaye [etmek] (A uzun)
hindiba
hindistancevizi, hindistansülünü
Hindolog <Hingoloğa <Hindoloğu <Hin-
dologdan, Hindoloji
Hindu
Hinduizm
hinoğlu, hinoğluhin
Hintli <Hintliler
hintarmudu, hintbademi, hintbezelyesi,
hintdarısı, Hintçe
hinterlant <hinterlanda <hinterlandı <hin-
terlanttan
hintfıstığı, hintfulü, hintgüreşi, hintıyırı,
hinhurması, hintinciri, hintirmiği,
hintkamışı, hintkeneviri, hintkerten-
kelesi, hintkeşanesi, hintkirazı, hint-
pirinci, hintsafranı, hintsarı, hintyağı
hiperaktif <hiperaktiften
hiperbol <hiperbole <hiperbolü <hiper-
bolden, hiperbolik
hiperboloidal <hiperboloidale <hiperbo-
loidal <hiperboloidal
hiperboloid <hiperboloidale <hiperboloidi
<hiperboloidten
hipermetrop <hipermetropa <hipermet-
ropu <hipermetroptan
hipertansiyon
hipi değil, hippı
hipnotizma, hipnoz
hipoderm
hipodrom
hipoglisemi
hipopotam
hipostaz, hipotansiyon
hipotenüs <hipotenüsten
hipotetik, hipotez
hippi, hippilik
his <hisse <hissi <histen
Hiroşima'ya, Hiroşimalı <Hiroşimalılara
hissi (İkinci İ uzun)
hisarbuselik (U uzun) <hisarbuseliğe <hi-
sarbuseliği
Hisarcık'a (Okunuşu: "Hisarcığa") <Hi-
sarcık'tan, Hisarcıklı <Hisarcıklılara
hisseyşayia (İlk A uzun)

hissetmek

Son dönemlerde, "kendini (...) hisset-
mek" yerinetek başına "hissetmek" fi-
ili kullanılır oldu: "*İyi hissetmiyorum*"
vb. Bağlamdan belli ki "*I do not feel
well*" gibi bir sözün sözcüğü sözcüğü-
ne çevirisi. Hollywood Türkçesi iste-
miyorsak, "kendimi"yi eklememiz ge-
rekiyor: "Kendimi iyi hissetmiyo-
rum." Çünkü Türkçede "hissetmek",
geçişli bir fiil. İlle de bir şeyi hissed-
yoruz. Isıyı vb. Tek başına "iyi hisset-
miyorum" sözünü işiten ve Hollywo-
od Türkçesi konuşmayan biri, "neyi?"
diye sorabilir.

hissikablelvuku

hissiselim, hissiyat (A uzun) <hissiyattan
histerezis <histerezisten

histoloji

hitabe (A uzun), hitaben, hitabet <hita-
betten

hitam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun)

hitan (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun)

HİTAPLARIN YAZILMASI (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.3")

Resmî yazışmalarda ve iş yazışma-
larında, belirli durumlar için belirli hi-
tap kalıpları var:

- Yazıyı okuyacak kişi belliyse,
"Prof. Ahmet Ertürk
Pedagoji Bölümü Başkanı
Sayın Profesör,"

yada:

"Sn. Mehmet Kılıçkaya
Beyoğlu Kaymakamı
Sayın Kılıçkaya,"

örneklerindeki gibi yazılıyor.

- Yazıyı okuyacak kişi tam olarak belli
değilse, doğrudan makama hitap edili-
yor:

"Beyoğlu Nüfus Müdürlüğüne,"
örneğindeki gibi.

- Hangi makamın okuyacağı da belli
değilse, hitap bölümüne, duruma göre,
"İlgili Makama," ya da "İlgililerin
Dikkatine," yazmak gerekiyor.

Hititçe
 Hititolog <Hititoloğa <Hititoloğu <Hititologdan, Hititoloji
 hiyerarşi
 hiyeroglif <hiyerogliften
 Hizan'a (=Hizan ilçesine), Hizanlı <Hizanlılara
 hizip <hizbe <hizbi <hizipten, hizipçi
 hizmet (=Hz.) <hizmete <hizmeti <hizmetten, hizmetçi, hizmetkâr
 hl. (=hektolitre)
 hlk. (=halk ağzı)
 hm. (=hektometre)
 HMUK (=Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu) <HMUK'a <HMUK'tan
 HO (=Harp Okulu) <HO'ya <HO'dan
 hobi (bkz. "fobi")
 hodbehöt
 hodbin, hodkâm, hodpesent
 hodri meydana
 hokey
 hokka, hokkabaz
 hol (L ince) <hole <holü <holden
 holding

HOLLYWOOD TÜRKÇESİ (=DUBLAJ TÜRKÇESİ)

Film çevirilerinde, ama en çok TV filmi çeviri ve seslendirmelerinde görülen Amerikan özentisi konuşma biçimi. Bu konuşma biçimi, TV filmlerinde kalmayıp herkesin Türkçesine yansıyabiliyor. Elinizdeki kılavuzun sonunda, Hollywood Türkçesinden kaçınmak isteyenlerin de yararlanabileceği, en yaygın birkaç çeviri sorununu içeren küçük bir dizin bulacaksınız: "İngilizcenin Tuzaklarına Karşı". Yalnızca çevirmenlere değil, İngilizceyle ilgilenen herkese yönelik küçük bir İngilizce-Türkçe dizin.

holmiyum
 holosen
 holotüritler (L ince)
 homojen, homolog <homoloğa <homologu <homologdan
 homonim, homoseksüel, homoteti, homotetik
 Hong Kong'a <Hong Kong'lulara, Hong Kong'dan
 hoparlör

Hopa'ya, Hopalı <Hopalılara
 horanta
 horasani (Son A ve İ uzun)
 Horasan'a, Horasanlı <Horasanlılara
 horda
 hornblent <hornblende <hornblendi <hornblendten
 horozağırılık, horozsıklet, horozayağı, horozbina, horozcukotu, horozgözü, horozibiği, horozşekeri
 hoş bulduk, hoş geldin (iz), hoşça kal (ın)
 hoşbeş <hoşbeşten, hoşgörü, hoşsohbet
 hotoz
 Hozat'a <Hozat'tan, Hozatlı <Hozatlılara
 HP (=horse power [İng.]; beygirgücü) <HP'ye <HP'den
 Hristiyan değil, Hristiyan
 Hrk.Bşk. (=Harekât Başkanı/Başkanlığı)
 Hrp.Ak. (=Harp Akademisi)
 Hrp.TD.Bşk. (=Harp Tarihi Dairesi Başkanı/Başkanlığı)
 Hst. (=hastane)
 Hs.Uz. (=Hesap Uzmanı)
 HSYK (=Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu) <HSYK'ya <HSYK'dan
 hububat (İkinci U ve A uzun) <hububat-tan
 huda
 "Hile", "düzen" gibi anlamları var. Büyük harfle başlatılan ve "tanrı" anlamına gelen "Huda"yla karışabilir.
 Huda/hüda (A uzun)
 "Huda", tanrı anlamına geliyor. "Hüda" ise hidayet (doğru yolu göstermek) demek.
 hudayinabit (A'lar uzun) <hudayinabite <hudayinabiti <hudayinabitten
 hudut (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hududa <hududu <huduttan
 hukuk (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hukuka <hukuku <hukuktan, hukukçu, hukuken (Ayrıca bkz. "mevzuat")
 hulasa (L ince, ilk A uzun)
 hulul (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <hulule <hululü <hululden
 hulus (L ince, ünlüyle başlayan ek aldında

ğında ikinci U uzun) <hulustan, huluskâr
 humbara, humbarahane
 HUMK (=Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu) <HUMK'a <HUMK'tan
 humma, hummalı
 humor
 hurafe (A uzun)
 hurç <hurca <hurcu <hurçtan
 huri (U uzun)
 huruç (Ünlüyle başlayan ek aldığında ikinci U uzun) <huruca <hurucu <huruçtan
 hurufat (İkinci U ve A uzun) <hurufattan, Hurufilik (İkinci U ve ilk İ uzun)
 husul (İkinci U uzun, L ince) <husule <husulü <husulden
 husumet (İkinci U uzun) <husumete <husumeti <husumetten
 hususiyet (İkinci U uzun) <hususiyetten
 husye
 huş <huştan
 huşu (İkinci U uzun)
 huşunet (İkinci U uzun) <huşunete <huşuneti <huşunetten
 hutbe
 huzur hakkı, huzurevi
 HÜ (=Hacettepe Üniversitesi) <HÜ'ye <HÜ'den
 hüccet <hüccete <hücceti <hüccetten
 hücrebilim, hücrelerarası, hücreyutarlığı
 hücumbot (=hücumbotu) <hücumbottan
 hûda (bkz. "Huda")
 hükmetmek, hükmi, hüküm <hükme <hükümü, hükümet, hükümrân
 HÜKÜMDARLARIN SIRA NUMARASI
 İngilizcenin etkisiyle "Hasan IV" vb. biçiminde yazılır oldu. Türkçede "IV. Hasan" biçimindedir.
 hûlasa
 hümanist, hümanizm, hümanizma
 "Eco, Avrupa'nın en eski üniversitelerinden biri olan Bologna Üniversitesi'nde, *hümanist çalışmalar* yapılacak bir 'Süper Okul'un açılmasına öncülük ediyor." (30.1.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 12)
 Türkçede "hümanist" sözcüğü "insancı", "hümanizm" sözcüğü de "insancılık" anlamına geliyordu. Sözlükte bu anlamlara "insan bilimleri" anla-

minı eklemek gerekecek: Bazı çevirmenler "hümanist" sözcüğünü olduğu gibi kullanıp rahat etmeyi seçiyor. Örnekte "hümanist çalışmalar"dan kasıt, "insan bilimleri (beşeri bilimler) alanında çalışmalar" olmalı.

hümayun (A ve U uzun)
 hünkâr, hünkârbeğendi
 hünsa (A uzun)
 hürriyetçi
 Hüseyin Avni Lifi
 hüseyini (İ uzun), hüseyiniaşiran (İ'ler uzun)
 hüsnühâl (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <hüsnühale <hüsnühali <hüsnühalden
 hüsnükabul <hüsnükabule <hüsnükabulü <hüsnükabulden
 hüsnükuruntu, hüsnüniyet, hüsnütelakki, hüsnüyusuf <hüsnüyusuftan
 hüsrân (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
 hüsnün <hüsne <hüsnü <hüsünden
 hüthüt
 Hüyük'e (Okunuşu: "Hüyüğe") <Hüyük'ten, Hüyükklü <Hüyükklülere
 hüznün <hüzne <hüznü
 hüzzam
 Hv. (=Hava)
 Hv.Kuv. (=Hava Kuvvetleri)
 Hz. (=Hertz; Hazreti; Hizmet)

I

IAAF (=International Amateur Athletic Federation [İng.]; Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu) <IAAF'ye <IAAF'den

IAEA (=International Atomic Energy Agency [İng.]; Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı) <IAEA'ya <IAEA'dan

IATA (=International Air Transport Association [İng.]; Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği) <IATA'ya <IATA'dan

IAU (=International Association of Universities [İng.]; Uluslararası Üniversiteler Birliği) <IAU'ya <IAU'dan

IBA (=International Bars Association [İng.]; Uluslararası Barolar Birliği) <IBA'ya <IBA'dan

IBRD (=International Bank for Reconstruction and Development [İng.]; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası; Dünya Bankası) <IBRD'ye <IBRD'den
 ICAO (=International Civil Aviation Organization [İng.]; Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü) <ICAO'ya <ICAO'dan
 ıcığıcıcığı
 ICC (=International Chamber of Commerce [İng.]; Uluslararası Ticaret Odası; UTO)
 ICFTU (=International Confederation of Free Trade Unions [İng.]; Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) <ICFTU'ya <ICFTU'dan
 ICOM (=International Council of Museums [İng.]; Uluslararası Müzeler Konseyi) <ICOM'a <ICOM'dan
 ICOMOS (=International Council of Monuments and Sites [İng.]; Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) <ICOMOS'a <ICOMOS'tan
 IDB (=Islamic Development Bank [İng.]; İslam Kalkınma Bankası; İKB)
 IFAD (=International Fund for Agricultural Development [İng.]; Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu) <IFAD'a <IFAD'dan
 IFC (=International Finance Corporation [İng.]; Uluslararası Finans Kurumu) <IFC'ye <IFC'den
 İğdir'a, İğdirlı <İğdirlılara
 ıgıl ıgil
 ığralamak
 ıgrip <ıgriba <ıgribı <ıgriptan
 ıhlamur
 ılgaz'a, ılgazlı <ılgazlılara
 ılgın'a, ılgınlı <ılgınlılara
 ILO (=International Labour Organization [İng.]; Uluslararası Çalışma Örgütü; UÇÖ)
 "-İM / -İM / -M" YAPIMEKİYLE TÜRETİLMİŞ SÖZCÜKLER (bkz. "-m" Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
 IMF (=International Monetary Fund [İng.]; Uluslararası Para Fonu) <IMF'ye <IMF'den
 IMO (=International Maritime Organization [İng.]; Uluslararası Denizcilik Örgütü) <IMO'ya IMO'dan

INS (=International News Service [İng.]; Uluslararası Haber Servisi) <INS'ye <INS'den
 Internet
 Türkçede "internet" olarak yerleşti. (İ'yle yazılıyor.)
 IOC (=International Olympic Committee [İng.]; Uluslararası Olimpiyat Komitesi; UOK) <IOC'ye <IOC'den
 IPA (=International Phonetic Alphabet [İng.]; Uluslararası Sesçil Alfabe) <IPA'ya <IPA'dan
 IPI (=International Press Institute [İng.]; Uluslararası Basın Enstitüsü) <IPI'ye <IPI'den
 IPRA (=International Public Relations Association [İng.]; Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği) <IPRA'ya <IPRA'dan
 IQ (=intelligence quotient [İng.]; zekâ katsayısı; "aykû" okunuyor) IQ'ya <IQ'dan
 ırabilim
 ırak <ırağa <ırağı <ıraktan, ıraklaşmak
 Irak'a (Okunuşu: "İrağa") <İrak'tan, İraklı <İraklılara
 İ'yı uzatmamak gerekiyor.
 ırakgörür, ırakiletişim, ıraksak
 ırkçı, ırki (İ uzun), ırkiyat, ırktaş <ırktaş-tan
 IRMAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")
 IRO (=International Refugee Organization [İng.]; Uluslararası Mülteci Örgütü) <IRO'ya <IRO'dan
 ırsideğil, irsi
 ISBN (=International Standard Book Number [İng.]; Uluslararası Standart Kitap Numarası) <ISBN'ye <ISBN'den
 ısdar
 İsfahan'a, İsfahanlı <İsfahanlılara
 ısı (bkz. "sıcaklık")
 ısıalan, ısıcam, ısıdenetir, ısıölçer, ısıölçüm, ısıyayar
 ısırgan
 ıskaça
 iskala
 "Cetvel", "ölçü göstergeleri" vb. anlamları olan bu sözcük, *Yazım Kılavuzu*'nda ve *Türkçe Sözlük*'te böyle verilmekle birlikte çoğu kişi tarafından

iskalamak - icazet

"*skala*" biçiminde kullanılıyor. Bunun nedeni, Batı dillerinin etkisi kadar, "iskalamak" fiiliyle olan ses benzerliğinden kaçma eğilimi de olabilir.

iskalamak

iskarça

iskarta

iskat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <iskata <iskatı, iskatçı

iskuna

ıslah <ıslahtan

ıslahat (A'lar uzun) <ıslahata <ıslahatı <ıslahattan

ıslahatçı, ıslahevi, ıslahhane

ISO (=International Organization for Standardization [İng.]; Uluslararası Standartlar Örgütü) <ISO'ya <ISO'dan

ısparmaça

İsparta'ya, İspartalı <İspartalılara

ıspatula

ıspavli

ıspazmoz

ısvaf değil, ısvaf

ISSN (=International Standard Serial Number [İng.]; Uluslararası Standart Dizi Numarası) <ISSN'ye <ISSN'den

ıstaka değil, isteka

ıstakoz

ıstampa

İstanbul değil, İstanbul

ıstavroz

ıstıfa (A uzun)

ıstılah (A uzun) <ıstılahtan

ıstırap <ıstıraba <ıstırabı, ıstıraplı <ıstıraptan

ıstırar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ıstırrari (A ve İ uzun)

ışığadoğrulum, ışığagöçüm, ışıkçı

ışık gözü, ışık küre, ışıkölçer, ışıkölçüm

ışık küf

ışın bilim, ışın etkin, ışınımölçer, ışınölçer

ITI (=International Theatre Institute [İng.]; Uluslararası Tiyatro Enstitüsü; UTE)

ıtır <ıtıra <ıtırı <ıtırardan

ıtlak (olunmak) (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtlaka <ıtlakı <ıtlaktan

ıtnap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtnaba <ıtnabı <ıtnaptan

ITO (=International Trade Organization

[İng.]; Uluslararası Ticaret Örgütü; UTÖ)

ıtrah [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ıtrahtan

ıtrı (İ uzun), ıtriyat (A uzun), ıtriyatçı, ıtrı

ıttıla (A uzun) <ıttılaa <ıttılai <ıttılain

ITU (=International Telecommunication Union [İng.]; Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) <ITU'ya <ITU'dan

ıvır zıvır

IWW (=Industrial Workers of the World [İng.]; Dünya Sanayi İşçileri Birliği) <IWW'ye <IWW'den

ızbandut <ızbanduda <ızbandudu <ızbanduttan

ızdırıp değil, ıstırap

İ

"-İ" EKİ ALAN MASTARLAR (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

"-İ" EKİ (bkz. "Düzeltilme [Şapka] İşareti, 6")

iade [etmek] (bkz. "geri iade etmek")

iade-i ziyaret (=iade-i ziyaret)

iane (A uzun)

iare (A uzun)

iaşe (A uzun)

ibadethane (A'lar uzun)

ibadullah (İlk A uzun)

ibare (A uzun)

ibarete (A uzun) (Ayrıca bkz. "yalnızca, 3")

ibate (A uzun)

ibda (A uzun) <ibdaa <ibdaı

ibid. (=ibidem=aynı yerde; adı geçen yerde)

iblağ [etmek] (A uzun)

İbn Haldun, İbn Sina

ibra (A uzun), ibraname (A'lar uzun)

İbranca, İbrani (A uzun), İbranice (=İbr.)

ibraz [etmek] (A uzun)

ibrikar

icabet [etmek] (A uzun) <icabete <icabeti <icabetten

icap [etmek] (İ ve A uzun) <icaba <icabı <icaptan

icar (İ ve A uzun)

icat [etmek] (İ ve A uzun) <icada <icadı <icattan

icazet (A uzun) <icazete <icazeti <icazet-

ten, icazetname

icbar [etmek] (A uzun)

icmal [etmek] (A uzun) <icmale <icmalı
<icmalden

icra [etmek] (A uzun)

icraat <icraata <icraatı <icraattan

"Yapılan işler", "uygulamalar" demek. Çoğul içerikli bir sözcük olduğundan, çoğul eki getirmemek, "icraatlar" dememek gerekiyor. (Ayrıca bkz. "Çoğul Eki Sorunları, 2")

iç içe, içağa, içasalak, içbatı, içbaşkalaşım, içbükey, içcümle, iççokgen, içdeniz, içderi, içdonu, içebakış, içedönük

içek <içেকে <içeki <içekten

İçel'e, İçelli <İçellilere

içekapanık, içekapanış

içeri (=içerisi=içersi) <içeriye <içeriyi

içerik (bkz. "öz/içerik")

içevli, içevlilik, içeyönelik, içgöbek, içgöç, içgörü, içgüdü

içgüvey (=içgüveyi=içgüveyisi=içgüveysi)

içiletişim

için

1. İngilizcedeki her "for" sözcüğünün (ve her "to"(nun) ile de "için" diye çevrilmesi nedeniyle, aşağıdaki türden cümleler türedi:

Sorunlu örnek: "*Çocuk dediğin rasyonel kararlara ve yargılara varabilmek için henüz çok gençtir.*" (Brando, s. 378) Bu cümlede, "[meyecek] kadar" yerine "için" deniyor. Öneri: "Çocuk dediğin henüz rasyonel kararlara ve yargılara varamayacak kadar gençtir."

Sorunlu örnek: "*Bir köylü için gerçekten çok nazik.*" Şu İngilizce cümlemin sözcüğüne çevirisi olmalı: "*He is really too nice for a peasant.*" Öneri: "Gerçekten de, köylü olamayacak kadar nazik."

2. Sorunlu örnek: "*Anna Ahmatova için yazmak büyük bir serüven, şevkle yapılan bir ayın olduğu kadar, çaba ve alçakgönüllülükle yerine getirilen bir eylemdir.*" (Bickert, s. 75)

Sizce bu örnekten, aşağıdakilerden hangisini anlamamız gerekiyor?

1) Anna Ahmatova hakkında yazmak büyük bir (...).

2) Anna Ahmatova'ya göre, yazmak büyük bir (...).

İngilizcenin etkisiyle olmalı, yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere "[birisine] göre" anlamında da "için" demeeğilimi belirdi.

Sorunlu örnek: "*Tarihçiler için modern dediğimiz çağın da başlangıcıdır aydınlanma.*" (Atayman, s. 48)

Yazarın kastının aşağıdaki gibi olduğunu ancak yazısının bağlamından çıkarabiliyoruz:

"Tarihçilere göre, modern dediğimiz çağın da başlangıcıdır aydınlanma."

için için

içinde mündemiç

"Mündemiç" sözcüğü zaten "içinde var olan" (içkin) anlamına geldiğinden, yanı sıra "içinde" demek gerekmiyor.

içine dahil edilmek (bkz. "dahil")

İçişleri Bakanlığı'ndan, içişleri

içit <içite <içiti <içitten

içkin, içkulak, içlek, içlidışlı, içliköfte, içmimar, içoğlanı, içplazma, içrek, içsalgı, içsalgıbezi, içsalgıbilim, içşes, içtepi, içtersaçı

içtihat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <içtihada <içtihadı <içtihattan

içtima (A uzun) <içtimaya <içtimayı <içtimanın

Eskiden "içtima <içtimaa <içtimai <içtimain" biçiminde yazılıyordu: "Sabah içtimainın tamamenmasını müteakip" vb. Arapçadan gelmiş olan bu yapı kılavuzlardaki yerini Türkçe yapıya bırakmış durumda. Artık "sabah içtiması" diye yazılabilir.

içtimai (A ve son İ uzun), içtimaiyat

içtinap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <içtinaba <içtinabı <içtinaptan

içtümce, içtüzük, içyağı, içyapı, içyanıçap, içyüz, içzar

id. (=idem [Lat.]; aynı yazar)

idadi (İ'ler ve A uzun)

idam - ihtimal

idam (İ ve A uzun)
idame [etmek, ettirmek] (A uzun)
idarehane (A'lar uzun), idareimaslahat,
idari (A ve son İ uzun)
ideal, idealist, idealizm, idealleştirmek
iddianame (A'lar uzun)
ideolog <ideoloğa <ideoloğu <ideolog-
dan
İdil'e (=İdil ilçesine), İdilli <İdillilere
idiopati
idrak (A uzun) <idrake <idraki <idrakten,
idraksız
idrarzoru
idrisotu
İDRHM (=İstanbul Devlet Resim ve Hey-
kel Müzesi) <İDRHM'ye <İDRHM'den
İETT (=İstanbul Elektrik, Tünel, Tram-
vay İşletmesi) <İETT'ye <İETT'den
İF (=İlahiyat Fakültesi) <İF'ye <İF'den
ifa [etmek] (İ ve A uzun)
iffet <iffete <iffeti <iffetten
iflah [olmak] <iflahtan
iflas [etmek] <iflastan
ifna [etmek] (A uzun)
ifrağ [etmek] (A uzun)
ifrat (A uzun) <ifrata <ifrata <ifrattan
ifraz (A uzun), ifrazat (A'lar uzun)
İFSAK (=İstanbul Fotoğraf ve Sinema
Amatörleri Derneği) <İFSAK'a <İF-
SAK'tan
ifsat (A uzun) <ifsata <ifsatı <ifsattan
ifşa (A uzun) <ifşaya <ifşayı <ifşanın, if-
faat
Eskiden "ifşa <ifşaa <ifşayı <ifşanın" bi-
çiminde yazılıyordu: "Hadisenin ifşa-
nı müteakip" vb. Arapçadan gelmiş
olan bu tür çekimler yerini azar azar
Türkçe yapıya bırakıyor.
iftahar değil, iftihar
iftariye (A uzun), iftarlık
iftihar [etmek]
iguana
iğaçacı, iğdemir
iğdiş [etmek] <iğdiştan
iğfal [etmek] (A uzun) <iğfale <iğfali
<iğfalden
iğneardı, iğnedenlik, iğneyapraklı
iğreti (=eğreti), iğretileme (=eğretileme)
iğtinam
ihale [etmek] (A uzun)
ihata [etmek] (İlk A uzun)

ihbariye (A uzun), ihbarname (İkinci A
uzun)
İHD (=İnsan Hakları Derneği) <İHD'ye
<İHD'den
ihdas [etmek] (A uzun) <ihdastan
İHF (=İstanbul Hukuk Fakültesi) <İHF'ye
<İHF'den
ihlal [etmek] (A uzun, L'ler ince) <ihlale
<ihlali <ihlalden
ihmal [etmek] (A uzun, L ince) <ihmale
<ihmali, ihmalkâr
ihracat (A'lar uzun) <ihracattan, ihracatçı,
ihraç [etmek] <ihraca <ihracı <ihraç-
tan
ihram
ihraz [etmek] (A uzun)
İhsangazi'ye, İhsangazili <İhsangazilile-
re
İhsaniye'ye, İhsaniyeli <İhsaniyelilere
ihzas [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <ihzaстан
"Hissettirmek" demek. Bu anlam-
da sık sık, "ihzas ettirmek" dendiğine
rastlanıyor. "İhzas ettirmek" sözünün,
"ihzas etme işini bir başkasına yaptır-
mak" anlamına geldiğine dikkat edil-
meli.
ihzar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun), ihtarname (İkinci A
uzun)
ihtida (A uzun)
ihtifal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <ihtifale <ihtifalden
ihtikâr
ihtilaç [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan
ek aldığı A uzun) <ihtilaca <ihtila-
cı <ihtilaçtan
ihtilaf (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <ihtilafa <ihtilafı <ihti-
laftan
ihtilal (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek al-
dığı A uzun) <ihtilale <ihtilali <iht-
ilalden, ihtilalci
ihtilas (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <ihtilastan
ihtilat (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında) <ihtilata <ihtilatı <ihtilattan
ihtimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) (=olasılık) <ihtimale
<ihtimali <ihtimalden

"Zor bir ihtimal" değil, "düşük bir ihtimal. (Ayrıca bkz. "-bilmek", "-mesi/meleri Eki" ve "olası")

ihimali (A ve son İ uzun)

"Olasılı" demek; sıfat. "İhtimali bir değerlendirme bahis konusudur" örneğindeki gibi.

ihimam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihimama <ihimamı

ihitira (A uzun) <ihitiraya <ihitirayı <ihitiranın, ihtira beratı

ihitiram (A uzun)

ihitiras (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihitirastan

ihitiraz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihitisar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihitisas (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihitisastan

ihitiva [etmek] (A uzun)

ihityaç <ihityaca <ihityacı <ihityaştan

ihityari (A ve son İ uzun)

ihityat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <ihityata <ihityatı, ihtiyaten, ihtiyatkâr

ihityati (A ve son İ uzun)

ihitaz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

ihvan (A uzun)

ihya [etmek] (A uzun)

ihzar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), ihzari (A ve son İ uzun)

"İhzar" sözcüğü "hazır bulundurma [emri]" anlamına geliyor. "İhzar" la karıştırılmamalı. İhzar, Arapça "zuhur"dan geliyor; "göstermek" demek.

İİBK (=İş ve İşçi Bulma Kurumu) <İİBK'ya <İİBK'dan

ikame etmek (K kalın, A uzun)

yerine ikame etmek

"İkame etmek" fiili "yerine koymak" anlamına geldiğinden, yanı sıra "yerine" demek gerekmiyor.

Sorunlu örnek: "(...) 'yapmak' fiilinin yerine ne ikame edilebileceğini düşünelim." (Yalçın, Ş., s. 16) Öneri: "(...) 'yapmak' fiilinin yerine ne konulabileceğini düşünelim." Ya da: "(...)

'yapmak' fiiline neyin ikame edilebileceğini düşünelim."

Sorunlu örnek: "(...) halkın asırlardan beri kullandığı yüzlerce kelimeyi sırf Arapça ve Farsça kökenli diye *tukaka ilân edip* dilimizden kovmaya ve yerlerine ne idüğü belirsiz *uydurma kelimeler ikame etmeye* hayır!" (Yalçın, Ş., s. 38) Öneri: "(...) *tukaka edip* (...) yerlerine ne idüğü belirsiz *uydurma kelimeler koymaya* hayır!"

Sorunlu örnek: "*Emekçinin yerine robot ikame edilecek!*" (İlhan Selçuk, 1.1.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Emekçinin yerine robot konulacak!"

ikamet [etmek] (K kalın, A uzun) <ikamete <ikameti <ikametten

"İkâmet" biçiminde yazmamak gerekiyor.

ikametgâh (A'lar uzun, K kalın, G ince) <ikametgâhtan

ikaz (İ ve A uzun)

İKB (=İslam Kalkınma Bankası) <İKB'ye <İKB'den

ikbal (A uzun) <ikbale <ikbali <ikbalden

ikebana

iken (bkz. "ise")

İKİ ADDAN OLUŞMUŞ ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması")

İKİ FİİLDEN YAPILMIŞ FİİLLERİN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")

iki kere tekrar etmek

Sorunlu örnek: "Türkçe'ye yabancı dillerden geçmiş sözcüklerin çoğul şekillerinin bilinmeyişi yanlışlara yol açarak, genellikle çoğul ekinin *iki kere tekrar edilmesine* sebep olmaktadır." (Özerman, s. 66)

Yukarıdaki anlatımda unutulmuş nokta şu: İki kere tekrar edilen çoğul eki, üç kez kullanılmış olur. Oysa belirtilen durumda yalnızca iki kez kullanılmış oluyor. Çoğul ekinin ya iki kere kullanıldığı belirtilmeli ya da tekrar edildiği. Öneri: "(...) çoğul ekinin tekrar edilmesine sebep olmaktadır."

iki nokta - ile

İKİ NOKTA (:) İŞARETİ

Ardından bir açıklama, konuşma, alıntı ya da bir dizi örnek gelecek olan sözcük ya da cümlelerden sonra iki nokta kullanılabilir. İki noktadan sonra gelen açıklama cümlelerini büyük harfle başlatmak gerekiyor. Ancak, iki noktadan sonra yalnızca örnekler sıralanacaksa, büyük harfle başlamak gerekmiyor. İki nokta yerine virgül kullanılması, aşağıdaki gibi cümle düşüklüklerine yol açabiliyor:

"Psikologların hepsinin paylaştığı ortak kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde." (Radikal gazetesi, 28.8.1998, s. 10) Öneri: "Psikologların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde." İki nokta kullanmak istemiyorsak, cümlelerin öznesiyle yüklemine uyumlu kılmak gerekiyor: "Psikologların hepsi, Başkan'ın davranışının kişilik bozukluğu sınırları içinde olduğu kanısında."

BAZI KISALTMALARIN SONUNA KONAN NOKTADAN SONRA ayrıca iki nokta gerekli mi? Kanımca hayır. Haz.: ya da çev.: değil, haz. ya da çev.

ikianlamlı, ikiboyutlu, ikibuçukluk, ikicanlı, ikicinsli, ikiyeçnekli, ikiyeçnetli ikide bir
ikidilli <ikidillilik, ikidurumlu, ikidüzlemli, ikieşeyli, ikievciikli, ikifazlı, ikikanatlı

ikili diyalog

"Diyalog" sözcüğü Latince'den geliyor: "İkili" demek. (Tek kişinin konuşması "monolog", üç kişinin birbiriyle konuşması "trilog" vb.) Dolayısıyla bir kez daha "ikili" demek gerekmiyor. "İkili konuşma" ya da tek başına "diyalog" denmeli.

ikinci el

İngilizce'den geldi ("second hand"). "Elden düşme" anlamında kullanılıyor. "Eldendüşme"nin gözden düşmesinin nedeni, "elden düşme" deyimindeki "düşme" sözcüğünün alıcıya ve satıcıya hoş gelmeyişi de olabilir.

İkinci Yeni'den

ikindileyin, ikindiüstü
iki terimli, ikiyaşayışlı, ikiyüzlü
ikizanlam, ikizkenar, ikizyüzlü
İkizdere'ye, İkizdereli <İkizderelilere
iklimbilim
ikmal (A uzun, L ince) <ikmale <ikmalı
<ikmalden
ikna [etmek, olmak] (A uzun)
ikona, ikonografi
İKÖ (=İslam Konferansı Örgütü) <İKÖ'ye
<İKÖ'den
ikrah [etmek, getirmek] <ikrahtan
iks <iksten
iktisadi (A ve son İ uzun), iktisadiyat <iktisadiyattan
İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
(=OECD; *Organization for Economic Cooperation and Development* [İng.])
<OECD'ye <OECD'den
iktisat <iktisada <iktisadı <iktisattan, iktisatçı, iktisatlı
iktiza [etmek] (A uzun)
İL ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

ila (A uzun)

"Arasında" demek. Daha çok, sayılda alt ve üst sınırları belirtmek için kullanılır. Sorunlu örnek: "Yüz ila yüz elli arasında..." "İla" sözcüğü de "arasında" anlamına geldiğinden, bu örnekteki gibi kullanımlar gereksiz anlamsal yinelemelerden. Öneri: "Yüz ila yüz elli..." Ya da: "Yüz ile yüz elli arasında..."

ilaç (L ince) <ilaçtan

ilah (L ince) <ilahtan

ilahiyat doktoru (=DD; *doctor of divinity* [İng.])

İlahiyat Fakültesi (=İF)

ilam (İ ve A uzun)

ilamaşallah (İlk iki A uzun)

ilan (İ ve A uzun, L ince)

ilarya

ilave (A uzun, L ince)

İLÇE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

ile

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ile" sözcü-

günü, tıpkı "ve", "de", "ki", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. "İLE" SÖZCÜĞÜ: AYRIMI BİTİŞİK Mİ? Yerleşik bir kural yok. "Ve" anlamına gelen "ile"nin ayrı yazılması daha uygun olabilir: "Yusuf ile Züleyha" örneğindeki gibi. "Birlikte" ya da "kullanarak" anlamına gelen "ile"ler ise bitişik yazılıyor: "Ayşe'yle konuştun mu?" ve "kaşıkla yedirip sapıyla gözünü çıkarmak" örneklerindeki gibi.

"İle" sözcüğü, bitişik yazıldığı sözcüğün son ünlüsüne her zaman uyum gösterme eğiliminde. İlk yazım kılavuzlarında *dolayısıyla*, *tabiatıyla* biçiminde yazılan sözcükler de artık "dolayısıyla", "tabiatıyla" diye yazılıyor.

3. "İLE" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA YADA ÖNCE VİRGÜL KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül Sorunları, 7")

ilelebet

ilenç <ilence <ilenci <ilençten, ilençlemek

ileri gelmek (bkz. "nedeni... -denileri gelir")

iletişim ağı, iletken

ilga [etmek](A uzun)

ilgeç <ilgece <ilgeci <ilgeçten

ilgiçliiğne

ilgili

1. "İlgili" sıfatı, "güzel", "iyi" gibi bazı sıfatların tersine, aynı zamanda belirteç (zarf) değil. Belirteç işlevinde (örneğin, fiillerden önce) kullanırken, "ilgili olarak" denmediğinde anlatım-da boşluk doğuyor.

Sorunlu örnek: "Russel'la ilgili hatırladığım en güzel olaylardan biri de (...)" (Brando, s. 185) Öneri: "Russel'la ilgili olarak hatırladığım en güzel olaylardan biri de (...)"

Sorunlu örnek: "Eski notlarımı karıştırıyorum, tamlamayla ilgili saptadığım pek çok yanlış bundan, tamlayan (ilgi) ekinin eksikliğinden kaynaklanan yanlışlar." (Heptçilingirler 1997, s. 109) Öneri: "(...) ilgili olarak saptadığım (...)"

Sorunlu örnek: "İbranice'nin ilk dil oluşu ile ilgili söylenenlere gelince (...)" (Eco 1995, s. 98) Öneri: "İbranice'nin ilk dil oluşu konusunda söylenenlere gelince (...)"

Sorunlu örnek: "Çotuksöken'in yazısında dilbilgisi kitaplarında görülen tutarsızlıklarla ilgili verdiği örnekler içinde temel dilbilgisi kavramları ile ilgili bir şey bulunmamaktadır." (Sezer, s. 125) Öneri: "(...) tutarsızlıklarla ilgili olarak verdiği örnekler (...)"

2. "İlgili" sözcüğünden sonra kullanılan fiil kökenli sözcük çoğu durumda gereksiz.

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, konuyla ilgili yaptığı açıklamada (...)" (Ahmet Türk, 15.9.1996 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, konuyla ilgili açıklamalarında (...)"

Sorunlu örnek: "Amacımız bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalara bir katkıda bulunmaktır." (Dr. Hasan Boynukara, Önsöz) Öneri: "Amacımız bu konuda yapılmış çalışmalara katkıda bulunmaktır."

Sorunlu örnek: "Enflasyonla ilgili getirilen yeni düzenlemeler (...)" Öneri: "Enflasyonla ilgili yeni düzenlemeler (...)"

Sorunlu örnek: "Bu oran çeviri programlarla ilgili yapılan döküm çerçevesinde değerlendirilebilir." (Bengi, s. 56) Öneri: "Bu oran çeviri programlarla ilgili döküm çerçevesinde değerlendirilebilir."

Sorunlu örnek: "Bugüne kadar 162 duruşması yapılan Pecorelli'nin öldürülmesiyle ilgili görülen dava, İtalya'daki (...)" (25.9.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Bu örnekteki "ilgili görülen" sözü, "ilgili olduğu düşünülen" gibi bir anlam da yaratabiliyor. Oysa, bağlamdan anlaşıldığına göre öyle değil; dava düpedüz, Pecorelli adlı kişiyle ilgili. Dolayısıyla, öneri: "Bugüne kadar 162 duruşması yapılan, Pecorelli'nin öldürülmesiyle ilgili dava, İtalya'daki (...)"

ilhak - iltihak

ilhak [etmek] (A uzun) <ilhaka <ilhakı
<ilhaktan

"Avusturya'nun ilhakı" sözünden ne anlamak gerekir? Avusturya'nın (bir yeri) ilhak etmesini mi yoksa Avusturya'nın (örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından) ilhak edilmesini mi? Bu nokta yoruma bırakılmak istenmiyorsa "ilhak" sözcüğü etmek/edilmek" fiiliyle birlikte kullanılmalı.

İliç'e (=İliç ilçesine) <İliç'ten, İliçli <İliç-lilere

ilişkin

1. Bu sıfatın cümledeki yerine dikkat etmek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "Bir sahnenin nasıl olacağına ilişkin aramızda sık sık yaratıcı tartışmalar olurdu." (*Brando*, s. 168) Öneri: "Aramızda sık sık, bir sahnenin nasıl olacağına ilişkin yaratıcı tartışmalar geçerdi."

2. "İlgili" sıfatı gibi "ilişkin"i de belirteç (zarf) işlevinde (örneğin, fiillerden önce) kullanırken, "ilişkin olarak" demek yarar var.

Sorunlu örnek: "Enzensberger, romanına ilişkin şunları da yazmadan yapamıyor: (...) " (*Gültekin Emre, Cumhuriyet Kitap*, No. 178, s. 9) Öneri: "Enzensberger, romanına ilişkin olarak şunları da yazmadan yapamıyor: (...) "

3. "İlgili"den sonraki fiil soylu sözcükler gibi, "ilişkin"den sonraki fiil soylu sözcükler de çoğu kez gereksiz oluyor:

Sorunlu örnek: "Devlet Bakanı Recep Önal, IMF heyetinin gelişine ilişkin yaptığı değerlendirmede şunları söyledi: (...) " (*Mustafa Balbay*, 18.2. 2000 tarihli *Cumhuriyet*) Öneri: "(...) IMF heyetinin gelişine ilişkin değerlendirmesinde (...) "

Sorunlu örnek: "(...) insanın kendi varlığına ilişkin duyduğu endişeyi ortadan kaldırmaktır." (*Yaşar Çabuklu*, s. 74) Öneri: "(...) insanın kendi varlığına ilişkin endişesini ortadan kaldırmaktır."

Sorunlu örnek: "Başbakanlık Tazir Kurulu'nun (BTK) irticai faaliyet gösterdiği ileri sürülen özel okullara ilişkin yaptığı kapsamlı çalışma dün MGK'ya sunuldu." (*Cumhuriyet*, 28. 10.1999, s. 6) Öneri: "(...) özel okullara ilişkin kapsamlı çalışması (...) "

Sorunlu örnek: "Sonra Musa oğlu Hızır'ın ağzının şarap koktuğuna ilişkin tutulan kaydı okudum." (*Pamuk, Sessiz Ev*, s. 118) Öneri: "Sonra Musa oğlu Hızır'ın ağzının şarap koktuğuna ilişkin kaydı okudum."

Sorunlu örnek: "Rahmi Koç konuya ilişkin yaptığı açıklamada (...) " (*Cumhuriyet*, 4.11.1993) Öneri: "Rahmi Koç konuya ilişkin açıklamasında (...) "

4. "İlişkin" sözcüğü, "ilgili"yle karıştırılabiliyor.

Sorunlu örnek: "Tıpkı şiirin üretimine ilişkin akımlarda olduğu gibi, bilimsel inceleme anlayışları arasında da birbirinden ayrı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır." (*Yalçın, M.*, 3/ s. 45) Öneri: "Tıpkı şiirin üretimiyile ilgili akımlarda olduğu gibi (...) "

ilkah [etmek] (A uzun) <ilkahtan
ilkbahar, ilkçağ, ilkdördün, ilkkânun
ilkokul, ilköğrenim, ilköğretim, ilkönce,
ilksezi, ilksizlik

ilköğrenim/ilköğretim

Öğrenci açısından "ilköğrenim", öğretmenler açısından "ilköğretim". Sorunlu örnek: "İlköğretimi köyde tamamladı." Öneri: "İlköğrenimini köyde tamamladı."

ilkten, ilkteşrin, ilkyardım, ilkyaz

illallah

illa (A uzun), illaki

illüstrasyon

illüzyon, illüzyonist, illüzyonizm

ilmihal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ilmihale <ilmihali <ilmihalden

ilmühaber

iltibas (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <iltibastan

iltihak (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <iltihaka <iltihakı <iltihaktan

iltihap (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <iltihaba <iltihabı <iltihaptan
 iltizam [etmek] (A uzun)
 İlya Ehrenburg
 İlyada ve Odyssea
 ilzam [etmek] (A uzun)
 "-İM" EKİ (bkz. "-m" Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")
 ima [etmek] (İve A uzun)
 imaj
 "İmge" demektir. Artık, "izlenim" anlamında kullanılıyor: "Amaç bilgi vermek değil, *farklılık imajı* yaratmak ve bilinmezliğin gizeminden bilinçli olarak yararlanmaya çalışmaktır." (Özerkan, s. 55) Öneri: "Amaç bilgi vermek değil, farklılık izlenimi yaratmak (...)"
 imalat (İ ve A'lar uzun) <imalata <imalatı <imalattan, imalathane
 imale (A uzun)
 imambayıldı, imame (A uzun)
 imar [etmek] (İ ve A uzun)
 imaret (A uzun) <imarete <imareti <imaretten, imarethane (A'lar uzun)
 imbat <imbata <imbata <imbattan
 imbilim
 imbisat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <imbisattan
 imkân
 İMKB (=İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) <İMKB'ye <İMKB'den
 imla
 imleç <imlece <imleci <imleçten, imlemek
 immoral, immoralizm
 immünolog <immünoloğa <immünoloğu <immünologdan, immünoloji
 İmp. (=İmparatorluk; İmparator), imparatorotu
 imrahor
 İmranlı'ya (=İmranlı ilçesine), İmranlılı <İmranlılara (=İmranlılılara)
 İmroz'a, İmrozlu <İmrozlulara
 imsak (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <imsaka <imsakı <imsaktan, imsakiye
 imtahan değil imtihan
 imtina [etmek] (A uzun)
 imtisal [etmek] (A uzun)
 imtizaç [etmek] (A uzun) <imtizaca <im-

tizacı <imtizaçtan
 inak <inağa <inağı <inaktan, inakçılık
 "-İN" (TAMLAMA DURUMU / İYELİK)
 EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")
 inayet (A uzun) <inayete <inayeti <inayetten
 incebağırsak, incehastalık
 İncehisar'a, İncehisarlı <İncehisarlılara
 İNCELTME İŞARETİ (bkz. "Düzeltilme İşareti")
 incesaz
 İncesu'ya, İncesulu <İncesululara
 incibalığı, inciciçeği
 incirkuşu
 İncirlio'ya, İncirliovalı <İncirliovalılara
 incitaşı
 incitmebeni
 inç <inçe <inçi <inçten
 indeks <indeksten
 indeterminist, indeterminizm
 indifa [etmek] (A uzun)
 İndira Gandhi
 indis <indisten
 indiyum
 İnebolu'ya, İnebolulu <İnebolululara
 ineç <inece <ineci <ineçten
 İnegöl'e, İnegöllü <İnegöllülere
 infaz (A uzun)
 "Yargı kararlarının uygulanması" demek. Son dönemlerde düpedüz "cinayet" anlamında kullanılıyor. Neredeyse, "öldürmek" fiilinin yerini "infaz etmek" fiili aldı.
 infaz uygulamaları
 "Türkiye'de infaz uygulamalarının gelişimi" (Cumhuriyet gazetesi, 11.1.2000). "Infaz" sözcüğü zaten uygulamaya anlamına geldiğinden, "infaz uygulamaları" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. Öneri: "Türkiye'de infazın gelişimi."
 infial (A uzun, L ince) <infiale <infiali <infialden
 infilak (A uzun, K kalın) <infilaka <infilakı <infilaktan
 infisah (A uzun) <infisahtan
 İng. (=İngilizce), ingilizanahtar, ingiliztuzu

İngilizce - intihal

İngilizce (=İng.) <İngilizceye <İngilizce-
den

İngiltere

İngiltere (=England) gerçekte Britanya'yı (=Büyük Britanya) oluşturan birkaç ülkeden yalnızca biri. Türkçede "İngiltere" sözcüğü "Büyük Britanya" anlamında kullanılıyor. Ne var ki, böyle yapmakla İskoçyalıların, Gallielerin ve bir kullanıma göre de Kuzey İrlandalıların toprağını İngiltere'ye katmış oluyoruz. Bundan kaçınmak isteyenler, İngiltere/Britanya ayrımına dikkat etmeli.

inhidam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

inhilal (L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inhilale <inhilali <inhilalden

inhina (A uzun)

inhiraf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inhiraftan

inhisar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

inhitat [etmek] (A uzun) <inhitata <inhitatı <inhitattan

inikâs (K ince) <inikâstan

inikat (K kalın, A uzun) <inikada <inikadı <inikattan

inisiyatif <inisiyatiften

inkâr

inkıbaz

inkılap (K kalın, L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <inkılaba <inkılabı <inkılaptan, inkılapçı
inkılap değil.

inkıraz (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

inkısam (A uzun)

inkıta (A uzun) <inkıtaa [uğramak] <inkıtarı <inkıtadan

inkılab <inkılaba <inkılabı <inkılabdan
"Köpekleşme" demek. "İnkılap"la karıştırmamak gerekiyor.

inkisar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

inorganik

İnsan Hakları Derneği (=İHD)

insanbiçimci, insanbiçimcilik, insanbilim, insancı, insancılık, insangiller, in-

saniçinci, insaniçincilik, insaniyet, insanoğlu, insanüstü

insicam (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun), insicamlı

insiraf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <insiraftan

insiyak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <insiyaka <insiyakı, insiyaki (A ve son İ uzun)

insiyatif değil, inisiyatif

inşa [etmek] <inşaya <inşayı, inşaat <inşaatı <inşaatı <inşaatı (bkz. "inşat")
inşallah

inşat [etmek] (A uzun) <inşata <inşatı <inşattan

"Topluluk önünde, yüksek sesle edebiyat yapıtı okumak" demek. "İnşaat"la karışabilir.

intaç [etmek] (A uzun) <intaca <intacı <intaçtan

intak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <intaka <intakı <intaktan

intan <intani (A ve son İ uzun), intaniye

integral, integrasyon, integre

Yazım Kılavuzu'nda, bu girişlerin yanı sıra daha önceki kuşakların kullandığı, Fransızcadan gelme "entegrasyon" ve "entegre" de var, ancak "integral" yok.

interaktif

İngilizceden geldi. Türkçesi, "etkileşimli".

interferometre, interferometri

interkinez

intermezzo

internet <internete <interneti <internetten

İnterpol <İnterpol'e <İnterpol'ü <İnterpol'den

intiba (A uzun) <intibaya <intibayı <intibanın

Eskiden "intiba <intibaa <intibai <intibain" biçiminde yazılıyordu.

intibak [etmek] (A uzun) <intibaka <intibakı <intibaktan

intifa (A uzun) <intifaya <intifayı <intifanın, intifa hakkı

Eskiden "intifa <intifaa <intifai <intifain" biçiminde yazılıyordu.

intiha (A uzun)

intihal (A uzun, L ince) <intihale <intihali

<intihalden
 intihap (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <intihaba <intihabı <intihaptan, intihabat (A'lar uzun)
 intikal [etmek] (K kalın, A uzun, L ince) <intikale <intikali <intikalden
 "Ulaşmak", "gelmek" yerine fazlaca kullanılır oldu: "Malzemeler geldi" yerine "malzemeler buraya intikal etti" örneğindeki gibi. Özenti izlenimi uyandırıyor.
 intisap [etmek] (A uzun) <intisaba <intisabı <intisaptan
 inzal (A uzun, L ince) <inzale <inzali <inzalden
 inzibat <inzibata <inzibatı, inzibati (A ve son İ uzun)
 inziva (A uzun) <inzivaya <inzivayı
 İÖ (=İsa'dan önce)
 ipeka
 ipekağacı, ipekböceği, ipekçiçeği, ipekhane, ipekmatı
 ipipullah
 ipka [etmek] (A uzun)
 iplikçi, iplikhane, ipliksolucanlar
 ipnotize [etmek], ipnotizma, ipnoz
 İpsala'ya, İpsalalı <İpsalahlılara
 iptal [etmek] <iptale <iptali <iptalden
 iptida (A uzun), iptidai (A ve son İ uzun)
 iptila (A uzun)
 iptizal (A uzun, L ince) <iptizale <iptizali <iptizalden
 ipucu
 iradedışı (A uzun), iradi (A ve son İ uzun)
 İran'a, İranlı <İranlılara
 irap (İ uzun) <iraba <irabı, irapta mahalli yok
 irat (İ ve A uzun) <irada <iradı <irattan
 irca [etmek] (A uzun) <ircaya <ircayı <ircanın
 iribaş, irıkıyım, iriyan
 iridyum
 irrasyonel, irrasyonelizm
 irredantizm
 irs, irsi (İkinci İ uzun)
 irsal (A uzun) <irsale <irsali <irsalden, irsaliye
 irşat [etmek] (A uzun) <irşada <irşadı <irşattan
 İrt.Sb. (=İrtibat Subayı)
 irtibat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A

uzun) <irtibata <irtibatı <irtibattan
 İrtibat Subayı (=İrt.Sb.)
 irtica (A uzun) <irticaya <irticayı <irticanın
 Eskiden "irtica <irticaa <irticai <irticain" biçiminde yazılıyordu.
 irticai (A ve İ uzun)
 irtical (A uzun, L ince) <irticalen
 irtifa (A uzun) <irtifaya <irtifayı <irtifanın
 Eskiden "irtifa <irtifaa <irtifau <irtifaın" biçiminde yazılıyordu.
 irtifak [hakkı] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <irtifaka <irtifakı <irtifaktan
 irtihal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <irtihale <irtihamli <irtihalden
 irtikâp (K ince, A uzun) <irtikâba <irtikâbı <irtikâptan
 irtişa (A uzun)
 İS (=İsa'dan sonra)
 isabet (A uzun) <isabetten
 İsa'dan önce (=İÖ)
 İsa'dan sonra (=İS)
 isaf (A uzun) <isafat
 isal (İ ve A uzun) <isale <isali <isalden
 isbat değil, ispat
 ise (Ayrıca bkz. "eğer")
 • *ama (...)* ise,
ancak (...) ise,
-e karşılık (...) ise,
fakat (...) ise,
iken (...) ise,
oysa (...) ise
 "İse" sözcüğünün karşıtlık anlamı veren kullanımı, "ama", "fakat", "ancak", "-e karşılık", "iken", "oysa" gibi karşıtlık anlatan başka bir sözcükle aynı cümlede, aynı işlevi görmek üzere bir araya gelirse ortaya yine gerek-siz anlamsal yinelemeler çıkıyor. "İse" ya da diğer sözcük yeterli olabilir.
 Sorunlu örnek: "Bir televizyon kanalı doktora hak verirken bir diğeri ise tacize uğramış olan bayanı sonuna kadar destekliyordu." Öneri: "Bir televizyon kanalı doktora hak verirken, bir diğeri, tacize uğramış olan bayanı sonuna kadar destekliyordu."

Sorunlu örnek: "*Ancak bilim adamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği ise tartışma konusu*". (*Cumhuriyet Bilim Teknik*, No. 558, s. 6) Öneri: "Ancak, bilim adamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği tartışma konusu". Ya da: "Bilim adamlarının eski fosillerden genetik malzeme elde edip etmediği ise tartışma konusu".

Sorunlu örnek: "*Ancak, yabancı uzmanlar ise büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor*." (29 Eylül 1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesi, s. 10) Öneri: "Ancak, yabancı uzmanlar büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor." Ya da: "Yabancı uzmanlar ise büyümenin yüzde 1 olacağını tahmin ediyor."

• "İse": AYRIMIBİTİŞİK Mİ?

"İse" sözcüğü ayrı mı yazılmalı, bitişik mi? Yerleşik bir kural yok. Bununla birlikte, "-e gelince" anlamına gelen "ise"nin ayrı yazılması daha uygun olabilir. "Ayşe hasta. Ahmet ise koşturup duruyor" gibi.

"Eğer" anlamına gelen "ise"ye gelince, bitişik yazıldığında anlam yitimine uğramadığı söylenebilir. Örnek: "Son sözünüz buysa artık konuşmaya-lım".

İsevi (İ'ler uzun)

isfendan (A uzun)

ishakkuşu

ishal <ishale <ishali <ishalden

İSİM TAMLAMASI (bkz. "Belirtisiz Tamlama")

İSİM FİİLLERE EK GETİRİLMESİ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

İSİMLER, PEŞPEŞE (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 8")

İSİMLERİN YAZILMASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması", "Büyük Harf Kullanımı", "Özel Adlara Ek Getirilmesi" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")

iskalaraya

iskân

iskandil

İskandinavya'ya, İskandinavyalı <İskan-

dinavyalılara

iskarpela

iskarto

iskelekuşu

İskenderun'a, İskenderunlu <İskenderunlulara

İSKİ (=İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi) <İSKİ'ye <İSKİ'den

İskilip'e (Okunuşu: "İskilibe") <İskilip'ten, İskilipli <İskiliplilere

İskit <İskitlere, İskitçe

İskoçya'ya, İskoçyalı <İskoçyalılara, İskoçça

iskonto [yapmak]

iskorbüt <iskorbüte <iskorbütü <iskorbütten

iskorçına

iskorpit <iskorpit <iskorpit <iskorpit-

ten

iskota

islah değil, islah

İslâhiye'ye, İslâhiyeli <İslâhiyelilere

İslam, İslamiyet <İslamiyete <İslamiyeti <İslamiyetten, İslamlık

İslam Kalkınma Bankası (=İDB; *Islamic Development Bank* [İng.])

İslam Konferansı Örgütü (=İKÖ)

İslamabad (İkinci A uzun) <İslamabadlı-lardan

İslamcı (bkz. "Müslüman/İslamcı") <İslamcılardan

İslav, İslavca

isliküf <isliküften

islim (=istim)

İsmail Habib Sevik

İsmail Hâmi Danişmend

İSMİN-DE HALİ (bkz. "'-De' Durum Eki")

isnat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek alındığında A uzun) <insada <insadı <insat-

tan

"İstinat"la karıştırılmamalı. (Bkz. "istinat")

ISO (=İstanbul Sanayi Odası) <ISO'ya <ISO'dan

İsp. (=İspanyolca) <İsp.dan

ispalya

ispari

İsparta değil, Isparta

ispat [etmek] <ispata <ispatı <ispattan

ispati

ispenç <ispence <ispenci <ispençten

ispençiyari (A uzun)
 ispermeçet <ispermeçete <ispermeçeti
 <ispermeçetten
 ispinoz
 İspir'e, İspirli <İspirilere
 ispritzizma
 israf <israftan
 İsrafil
 İst. (=İstanbul)
 istadya
 istalagmit <istalagmite <istalagmiti <istalagmitten
 istalaktit <istalaktite <istalaktiti <istalak-titten
 İstanbul (=İst.) <İstanbul'a, İstanbullu
 <İstanbulullara
 İstanbul Boğazı'ndan
 İstanbul Elektrik, Tünel, Tramvay İşlet-mesi (=İETT)
 İstanbul Hukuk Fakültesi (=İHF)
 İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
 (=İMKB)
 İstanbul Sanayi Odası (=İSO)
 İstanbul Ticaret Odası (=İTO)
 İstanbul Teknik Üniversitesi (=İTÜ)
 İstanbul Üniversitesi (=İÜ)
 istanbulin
 istarahat değil, istirahat
 isteka (=istika)
 istemek (bkz. "İngilizcenin Tuzakları"
 bölümünde "want")
 istenç <istence <istenci <istençten, is-tenççi, istençdişi
 isteri, isterik <isterikten
 istiane [etmek] (A uzun)
 istiap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-ğında A uzun) <istiaba <istiabı <isti-aptan, istiaphaddi
 istiare (A uzun)
 istibat [etmek] (A uzun) <istibattan
 istibdat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istibdada <istibdadı <istibdat-tan
 istical [etmek] (İkinci İ ve A uzun, L ince)
 <isticale <isticali <isticalden
 isticar [etmek] (İ ve A uzun)
 isticvap (A uzun) <isticvaba <isticvabı
 <isticvaptan
 istidaname (A'laruzun)
 istidat (A uzun) <istidada <istidadı <isti-dattan

istidlal [etmek] (A uzun) <istidale <istid-lali <istidlalden
 istifa [etmek] (Yalnızca A uzun), istifana-me
 "İşten ayrılmak" demek. "İstifâ" ile karışabilir. "İstifâ", borcun vb. "tümü-nü almak" anlamına geliyor.
 istifâ (bkz. "istifa")
 istifçi
 istifham
 istifrağ [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-dığında A uzun)
 istifsar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)
 istiğfar [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-dığında A uzun)
 istiğna
 istiğrak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istiğraka <istiğrakı <istiğrak-tan
 istihale [etmek] (A uzun)
 istihare (A uzun), istihareye yatmak
 istihdaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-dığında A uzun) <istihdaftan
 istihfaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-dığında A uzun) <istihfaftan
 istihkak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihkaka <istihkakı <istih-kaktan
 istihkâm
 istihkar [etmek] (A uzun, K ince)
 istihlak [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihlake <istih-laki <istihlakten
 istihsal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istihsale <istih-sali <istihsalden
 istihza
 istika (=isteka)
 istikamet (K kalın, A uzun) <istikametten
 istikbal (K ve L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istikbale <istikba-li <istikbalden
 istiklal (K ve L'ler ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istiklale <istik-lali <istiklalden
 istikrah (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <istikrahtan
 istila [etmek] (A uzun)
 istilzam [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-dığında A uzun)

istim - işteş fiiller

istim (=islam)

istimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istimale <istimali <istimalden

istimator

istimbot

istimdat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istimdada <istimda <istimdattan

istimlak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun, K ince) <istimlake <istimlaki <istimlaktan

istimzaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istimzaca <istimzacı <istimzaçtan

istinabe (A uzun)

istinaf (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istinaftan

istinas (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istinastan

istinat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istinaden (A uzun) <istinattan, istinatgâh

"İstinat" sözcüğü "isnat"la karıştırılıyor. "İstinat"ın, "dayanma, dayandırma" gibi anlamları var: "istinat duvarı" örneğindeki gibi. "İsnat" ise "yönelmek, yüklemek, atfetmek" demek: "suç isnat etmek" örneğindeki gibi.

istinga

istinkâf [etmek] <istinkâftan

istinsah [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istinsahtan

istintaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istintaca <istintacı <istintaçtan

istintak [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istintaka <istintakı <istintaktan

istirahat [etmek]

istirdat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istirdada <istirdadı <istirdattan

istiskal [etmek] (K kalın, A uzun, L ince) <istiskale <istiskali <istiskalden

istisna dışında, istisna hariç (bkz. "dışında")

istisnai (A ve İ uzun)

istişare (A uzun)

istitrat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <istitrattan

istiva (A uzun)

istizah [etmek] (İkinci İ ve A uzun) <istizahtan

istizan [etmek] (İkinci İ ve A uzun)

istop <istoptan

istor

istralya

istrongilos <istrongilostan

İsveç'e <İsveç'i <İsveç'ten, İsveçli <İsveçlilere, İsveççe <İsveççeden

isyanâr

iş güç, işadamı

-i işaret etmek / -e işaret etmek

"[Bir şey]i işaret etmek" biçimindeki kullanım, "işaret etmek" ile "işaretlemek" arasındaki farkın unutulmasından kaynaklanıyor olabilir. Anımsamakta yarar var: [bir şey]e (hususla, noktaya) işaret etmek, [bir şey]i işaretlemek, [bir şey]in işareti olmak.

Sorunlu örnek: "Ama bu olsa olsa, modelin dil olgusunu betimlemekteki yetersizliğini işaret etmektedir, onun tutarsızlığını değil." (Sezer, s. 127)
Öneri: "(...) yetersizliğine işaret etmektedir, tutarsızlığına değil."

işaretparmağı

işba (A uzun)

işbaşı, işbırakımcı, işbırakımı, işbilim işbirliği, işbirlikçi, işbitirici, işbölümü işbu

işgal [etmek] (G kalın, A uzun, L ince) <işgale <işgali <işgalden

"İşkâl"le karıştırmamak gerekiyor.

işgücü, işgüder, işgünü, işgüzar

işkâl [etmek] <işkâle <işkâli <işkâlden

"Zorlaştırmak" demek. "İşgal"le karıştırılmamalı.

işkolu, işleç <işlece <işleci <işleçten

işmar [etmek]

İŞOT (=İstanbul Şehirlerarası Otobüs Terminali) <İŞOT'a <İŞOT'tan

işsiz güçsüz

İŞTEŞ FİLLER

"-Şmek" ekiyle yapılan ve "işteş" adı verilen fiiller en az iki öznenin fiili olduğundan, "birbiri", "karşılıklı" gibi sözcükleri gereksiz kılar. Dolayısıyla, "*birbirinden ayrışmak*", "*birbirine bakışmak*", "*birbirlerine benzeşmek*"

gibi sözlere dikkat edilmeli. Bunlar yerine, "birbirinden ayrılmak" ya da "ayrışmak", "birbirine bakmak" ya da "bakışmak", "birbirine benzemek" ya da "benzeşmek" demek yerinde olur.

Sorunlu örnek: "*İki kişiyi birbirine tanıştırtma*." (Som, s. 99) Öneri: "İki kişiyi tanıştırtma."

Aynı biçimde, "*karşılıklı etkileşim*", "*karşılıklı uzlaşım*", "*karşılıklı bakışma*", "*karşılıklı yardımlaşma*", "*karşılıklı mektuplaşma*" gibi tamlamaların tümünde "karşılıklı" sözcüğü fazla, çünkü, işteş fiillerden türetilmiş birer al olan ikinci sözcükler "karşılıklı" anlamını zaten içeriyor.

Sorunlu örnek: "*Bunların birbirlerini karşılıklı olarak etkilemeleri (...)*" (Yalçın, M., 4/ s. 73) Öneri: "*Bunların birbirlerini etkilemesi (...)*" Ya da: "*Bunların etkileşimi (...)*"

ıştial [etmek] (A uzun) <ıştıale <ıştıali <ıştıalden

ıştigel [etmek] (A uzun) <ıştigale <ıştigali <ıştigalden

ıştihar (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun)

ıştikak [etmek] (A uzun) <ıştikaka <ıştikakı <ıştikaktan

ıştira [etmek] (A uzun)

ıştirak [etmek] (A uzun) <ıştirake <ıştiraki <ıştirakten, یشtirakçı

ıştiyak (A uzun) <ıştiyaka <ıştiyakı <ıştiyaktan

ışyeri

İt. (=İtalyanca) <İt.dan

ita (İ ve A uzun), ita emri, ita amiri

itaat [etmek] <itaate <itaati <itaatten, itaatsizlik

İtalyanca (=İt.)

itap [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <itaba <itabı <itaptan

itboğan, itburnu, itdirseği, ithıyarı, itüzümü

ite kaka

iterbiyum

itfa [etmek] (A uzun), itfaiye

ithaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ithaftan

ithal [etmek] (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ithale <ithali <it-

halden, ithalat (A'lar uzun) <ithalattan, ithalatçı

itham [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun), ithamname (İkinci A uzun)

itibar (İlk İ ve A uzun), itibaren (İlk İ ve A uzun)

itibarıyla

itibari (İlk ve son İ'lerle A uzun)

itidal (İlk İ ve A uzun) <itidale <itidali <itidalden

itikâf (İlk İ ve A uzun) <itikâftan

itikât (İlk İ ve A uzun) <itikata <itikatı <itikattan

itila (İlk İ ve A uzun)

itilaf (İlk İ ve A uzun) <itilaftan

itimat [etmek] (İlk İ ve A uzun) <itimada <itimadı <itimattan

itimatname (İlk İ ve A'lar uzun)

itiş kakış <itiş kakıştan

itiyat [edinmek] (İlk İ ve A uzun) <itiyat-tan

itizar [etmek] (İlk İ ve A uzun)

itlaf [etmek] (A uzun) <itlaftan

itmar [etmek] (A uzun)

itminan (İkinci İ ve A uzun)

İTO (=İstanbul Ticaret Odası) <İTO'ya <İTO'dan

itriyum

ittahat değil, ittihat

ittirat (A uzun) <ittirattan

ittifak (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ittifaka <ittifakı <ittifaktan, ittifakla

ittihat [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ittihattan, ittihatçı

itihaz [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun)

ittisal (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <ittisale <ittisali <ittisalden

İTÜ (=İstanbul Teknik Üniversitesi) <İTÜ'ye <İTÜ'den

İÜ (=İstanbul Üniversitesi) <İÜ'ye <İÜ'den

ivaz

ivmeölçer, ivmeyazar

İvrindi'ye, İvrindili <İvrindililere

İYELİK EKİ SORUNLARI (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

["-İN"] İYELİK EKİNDEN SONRAKİ VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")

iyi kötü - jiu jitsu

iyi kötü, iyilikbilir, iyilikbilmez, iyilikse-
ver

iyodin değil, iyot

iyodür

iyon, iyonik, iyonlanma, iyonlaşma, iyon-
laştırma, iyonuyarı

iyot <iyottan

izabe (A uzun)

izaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <izaca <izacı <izaçtan

izafe [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun)

izafet (A uzun) <izafetten, izafeten, izafi
(A ve İ uzun), izafiye, izafiyet <izafi-
yetten

izah [etmek] (İ ve A uzun) <izahtan, iza-
hat (İ ve A'lar uzun)

izale [etmek] (A uzun), izalei şüyu (A ve
U uzun)

izam [etmek] (İ ve A uzun)

izan [etmek] (A uzun), izanlı

izaz [etmek] (İ ve A uzun)

izbandut değil, izbandut

izbiro

izdiham

izdivaç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-
dığında A uzun) <izdivaca <izdivacı
<izdivaçtan

izdüşüm

izhar [etmek] (bkz. "ihzar")

izin vermek

İngilizcenin etkisiyle yeni bir anlam
kazandı: "olanak vermek".

izinname

İzlanda'ya, İzlandalı <İzlandahlara, İz-
landaca

izmihlal (A uzun) <izmihlale <izmihlali
<izmihlalden

İzmir (=İzm.) <İzmir'e, İzmirli <İzmirli-
lere

İzmit'e <İzmit'ten, İzmitli <İzmitlilere

İznik'e (Okunuşu: "İzniğe") <İznik'ten,
İznikli <İzniklilere

izobar, izohips <izohipsten

izolasyon, izolatör, izole etmek

izomer, izomeri, izomorf, izomorfik, izo-
morfizm, izoterm

izotop <izotopa <izotopu <izotoptan

İzzet Yaşar değil, İzzet Yasar

izzetinefis <izzetinefse <izzetnefsi <iz-
zetinefisten

J

J. (=Jandarma)

jagar

jaguar

Jakarta'ya <Jakarta'lılara

jaketatay

jakoben, jakobenizm

JAL (=Japan Airlines [İng.]; Japon Hava-
yolları) <JAL'ye <JAL'den

jaluzi

Jamaika'ya <Jamaika'lılara

jandarma (=J.)

Jandarma Genel Komutanı / Komutanlığı
(=JGK)

jant <janta <jantı <janttan

Jap. (=Japonca)

japone, japonelması, jpongülü, japon-
sarmaşığı

jartiyer

jelatin

jeloz

jeneratör

jenerik <jeneriğe <jeneriği <jenerikten

jeobotanik, jeodezi, jeodinamik, jeofizik,
jeokimya

jeolog <jeoloğa <jeoloğu <jeologdan, je-
oloji

jeomorfolog <jeomorfoloğa <jeomorfo-
loğu, jeomorfoloji

jeopolitik <jeopolitiğe <jeopolitiği <je-
opolitikten

jeosantrik, jeosantrizm

jeosenklinal, jeosismik, jeotermal, je-
otermi, jeotermik

jeotropizma

jeton

JGK (=Jandarma Genel Komutanı / Ko-
mutanlığı) <JGK'ya <JGK'dan

jigolo

jikle

jilet <jiletten

jimnastik <jimnastiğe <jimnastiği <jim-
nastikten

jinekofobi, jinekolog <jinekoloğa <jine-
koloğu, jinekoloji

jips (=cips)

JİTEM (=Jandarma İstihbarat ve Terörle
Mücadele) <JİTEM'e <JİTEM'den

jiu jitsu

Joan Baez

joker
jokey (=cokey)
jorjet <jorjete <jorjetti <jorjetten
jöle
jönprömiye
jul <jule <jülü <julden

K

k
Bu harfin yasadaki adı "ke" (1.11.1928 gün ve 1353 sayılı yasa). Ancak, uygulamada dönem dönem "ka" diye okundu ve öğretili. H harfide öyle.
K. (=Kara; Komutan / Komutanlık)
K İLE BİTEN ÖZEL ADLARIN YAZILMASI VE OKUNMASI (bkz. "KESME İŞARETİ" ve "ÖZEL ADLARIN YAZILMASI")
kaale almak (İkinci A uzun)
kaba saba
Kabadüz'e, Kabadüzlü <Kabadüzlülere
kabakçı
kabakulak <kabakulaktan
kabalist
kabasakal, kabataslak, kabayel
Kâbe
kabız [olmak] <kabza <kabız <kabızdan
kabil (K kalın, İ uzun)
"Gibi, soy, sınıf, tür" demek. "Mucize kabilinden bir olay" örneğindeki gibi. A'yı uzatmamak, uzun Alı "kabil"le ve "Kâbil"le karıştırmamak gerekiyor.
kabil (K kalın, A uzun)
"Olanaklı" demek. "Kabil değil, gide-mezsın" örneğindeki gibi. Kısa Alı "kabil"le ve "Kâbil"le karıştırılmama-lı.
Kâbil (K ince, A uzun) <Kâbil'e, Kâbilli <Kâbillilere
Afganistan'ın başkenti.
kabile (K kalın, İ uzun)
kabiliyet (K kalın, A uzun) <kabiliyetten
kabine (Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatma-mak gerekiyor.)
kabir <kabre <kabri <kabirden
kablelmiat, kablelvuku <kablelvukua <kablelvukuu
kabotaj
kabristan

kabul <kabule <kabulü <kabulden
kâbus <kâbustan
kabızmal
kaçakçı, kaçgöç <kaçgöçe <kaçgöçü <kaçgöçten, kaçkın
kadar (=denli) (Ayrıca bkz. "ne kadar")
"Gidene kadar" mı, "gidinceye kadar" mı? İkisi de kullanılıyor. İkincisinde kentlilik özelliği ağır basıyor.
kadaastro
kadehçik
kademhane
kader kismet
Kadıköy'e, Kadıköylü <Kadıköylülere, kadıköytaşı
kadınbudu, kadıngöbeği
Kadınhanı'na <Kadınhanı'ndan, Kadınhanılı <Kadınhanılılara
kadirgabalı
Kadışehri'ne <Kadışehri'nden, Kadışeh-rili <Kadışehrililere
kadınne
kadim
kadir <kadre <kadri <kadirden, kadirbi-lir, kadirimutlak
Kadiri (Son İ uzun), Kadirilik
Kadirli'ye, Kadirlili <Kadirlililere (=Ka-dirililere)
kadirşinas <kadirşinastan
kadit (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <kadide <kadidi [çıkarmak] <ka-ditten
kadmiyum
kadük [olmak] <kadüğe <kadükten
kafadanbacaklılar, kafaici, kafakâğıdı, kafakol, kafakola almak, kafatasçı
Kafdağı'na <Kafdağı'ndan
kafein
kafesçi
kafeterya
kâfi
kafile (K kalın, A uzun)
kâfir
kafiye (K kalın, A uzun)
Kafkasya'ya, Kafkasyalı <Kafkasyalıları
İngilizcedeki her "Caucasian" sözcü-ğünün "Kafkasyalı" diye çevrilmesi nedeniyle, bazı televizyon filmlerinde yerli yersiz "Kafkasyalı" dendiğine rastlanıyor. Bunların önemli bir bölü-

kâfur - kalp

mü (yerine göre), "beyaz [ırktan] kişi"
olmalı.
kâfur (=kâfuru)
kâgir
kağan
kâğıt <kâğıttan, kâğıt mendil, kâğıtağacı,
kâğıtbalığı, kâğıtçı, kâğıtdutu
Kâğıthane'ye, Kâğıthaneli <Kâğıthaneli-
lere
kâğıthelvası
Kağızman'a, Kağızmanlı <Kağızmanlı-
lara
kağrı
kağşak
kâh
kahır <kahra <kahrı <kahırdan, kahırlan-
mak
kâhil
kâhin
kahir (K kalın, A uzun)
kahkahaçiçeği
Kahramanmaraş'a, Kahramanmaraşlı
<Kahramanmaraşlılara
kahretmek, kahrolmak
Kâhta'ya, Kâhtalı <Kâhtalılara
kahvaltı, kahvehane, kahverengi
kâhya
kaide (K kalın, A uzun)
kail (K kalın, A uzun)
kaim (K kalın, A uzun), kaime
kâin
kâinat <kâinata <kâinatı <kâinattan
kak <kaka <kakı <kaktan
kaka [yapmak]
kakaŋoni değil, kakofoni
kakao, kakaoyağı
kakofoni (=kakışım)
kakule
kâkül
kal (A uzun, L ince) (=kaal) <kale <kali
kal gelmek
kalastra
kalaşnikof <kalaşnikoftan, Mihail Kalaş-
nikov
kalburkemiği, kalburüstü
kaldıraç <kaldıraca <kaldıraçtan
kale almak değil, kaale almak
kalebent <kalebende <kalebendi <kale-
bentten
Kalecik'e (Okunuşu: "Kaleciğe") <Kale-
cik'ten, Kalecikli <Kaleciklilere

kalemaşısı, kalemkâr, kalemşor, kalemtrı-
raş <kalemtraştan
kalensöve
kaleska
kalevi
kaleydoskop <kaleydoskopa <kaleydos-
kopu <kaleydoskoptan
Kale'ye (=Kale ilçesine), Kaleli <Kaleli-
lere
kalhane
kahnbağırsak, kalınyağ
kalıp <kalıba <kalıbı <kalıptan, kalıpcı
kalıt <kalıta <kalıtı <kalıttan, kalıtımbi-
lim, kalıtyazı
kaliborit <kaliborite <kaliboriti <kalibo-
ritten
kaliforniyum
kaligrafi
kalinis <kalinisten
kalinos <kalinostan
kalipso
kalite
"Artar (azalır)" mı, "yükselebilir (düşer)"
mi? Olağan söyleyişle göre kalite yük-
selir ya da düşer.
kalkanbezi, kalkanböcekleri
Kalkandere'ye, Kalkandereli <Kalkande-
relilere
kalkojen
kalkolitik <kalkolitiğe <kalkolitiği <kal-
kolitikten
Kalküta'ya, Kalkütalı <Kalkütalılara
kallavi (İkinci A uzun)
kallesçe
-kalmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılma-
sı, 2")
kalmak (bkz. "yalnızca, 3")
kalorifer, kalorimetre, kalorimetri
kalp (L ince) <kalbe <kalbi <kalpten
"Yürek" demek. Kalın L'li "kalp"la
olan, söyleyiş, çekim ve anlam farkına
dikkat. "Kalp etmek" fiiliyle olan an-
lam farkına da.
kalp [etmek] (L ince) <kalbe <kalbi
<kalpten
"Bir durumdan başka bir duruma çe-
virme, dönüştürme. § kalp etmek bir
durumdan başka bir duruma çevir-
mek, dönüştürmek." (Türkçe Sözlük)

kalp (L kalın) <kalpa <kalpı <kalptan,
kalplaşmak
"Bozuk", "güvenilmez", "sahte" gibi
anlamları var. "Kalp para" örneğinde-
ki gibi. "Yürek" anlamına gelen, ince
L'li "kalp"le olan farkına dikkat etmek
gerekıyor. Bir de, yine ince L'li, "kalp
etmek" fiili var.

kalpakçı
kalseduan
kalsit <kalsite <kalsiti <kalsitten
kalubela (K kalın, A'lar uzun)
Kalvenci, Kalvencilik, Kalvenizm

Kam
Şamanlıkta, "din adamı" demek.
"Kâm [almak]" ile karıştırmamak ge-
rekiyor.

kâm [almak]
"Dilek", "dileğin yerine gelmesi" de-
mek.

Kaman'a (=Kaman ilçesine), Kamanlı
<Kamanlılara

kamaço [etmek]
kamarot <kamarota <kamarotu <kama-
rota

kambiyo
Kamboçya'ya, Kamboçyalı <Kamboçya-
lılara, Kamboçça

kambriyen
kambrium

kambur

kamelya

kameraman

kamerbalığı, kameriye

Kamerun'a, Kamerunlu <Kamerunlulara

kamet [getirmek] <kamete <kameti <ka-
metten

kanga

kamışkalem, kamışkulak

kâmil, kâmilin

kamineto

kamping, kampüs <kampüsten

Kâmrân Yüce

kamu iktisadi teşekkülü (=KİT)

kamuflaj, kamufl etmek

kamuoyu

Kâmurân Şipal

kamus (K kalın, A uzun) <kamustan

kamutanırcılık

kamyonet <kamyonete <kamyonetten

kana kana

kanaat <kanaate <kanaati <kanaatten, ka-
naatkâr

kanaktarım

kanalizasyon

kanape değil, kanepa

kanaryaçıçeği, kanaryaotu

kanat <kanada <kanadı <kanattan

kanbilim

kancalığne, kancalıkurt

kancıkça

kançılırya

Kandır'a'ya, Kandırılı <Kandırılılara,
kandıracağı, kandırtaotu

kandilçeği

kandoku

kanepa

kangren, kangrenleşmek

kanguru

kanırtmaç <kanırtmaca <kanırtmacı <ka-
nırtmaçtan

kanıt <kanıta <kanıtı <kanıttan

kani [olmak] (K kalın, A uzun)

kaniş <kanişten

kankan

kankurutan, kanlı canlı

kanon

İngilizceden geldi (*canon*). "Büyük
yapıtlar", "sanat otoriteleri" vb. anla-
mında kullanılıyor.

Kansal'a, Kansallı <Kansallılara

kanserbilim, kanserojen, kanseroloji

kant <kanta <kantı <kanttan

kantaşı

kantonit <kantonitten

KANUN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kul-
lanımı, III.6")

Kanun Hükmünde Kararname (=KHK)

kanundışı (K kalın, A uzun), kanunen (A
ve U uzun)

kanuni (K kalın, A, U ve İ uzun)

Kanuni Sultan Süleyman

kanunname (K kalın, A'lar uzun)

kanunuesasi (K kalın, A'lar, ilk U ve İ
uzun)

kânunuevvel, kânunusani

kanyak <kanyağa <kanyağı <kanyaktan

kanyon

kaolin, kaolinit <kaolinitten

kaos <kaostan

kap - karakulak

kap <kaba <kabı <kaptan, kap kacak
kapalıçarşı, kapalıtohumlular
kapamaç <kapamaca <kapamacı <kapa-
maçtan

kapamak/kapatmak

"Kapatmak"ın tüm kullanımları için
"kapatmak" da denebilir. Buna karşı-
lık, "ucuza kapatmak", "gazete kapat-
mak" gibi daha etken kavramlar için
"kapatmak" daha uygun. Şimdiki za-
man çekiminde ise, "kaptmak" fiiliyle
karışmaması için, "kapatmak"ı yeğle-
mekte yarar var: "Kapıyor" değil, "ka-
patıyor".

kapanduygu

kaparo

kaparoz, kaparozcu, kaparozlamak

kapasite

kapatmak (bkz. "kapamak")

kapçak <kapçağa <kapçağı <kapçaktan

kapela

kapikule, kapıkulu, kapıoğlanı

kapılğan

kapital <kapitale <kapitalı <kapitalden,
kapitalist, kapitalizm

kapitone

kapitülasyon

kapkaççı

kaplanboğan, kaplanböcek

kaplumbağa

kaporta, kaportacı

kapriçyo

kapşül

kaptanıderya

kaptıkaçtı

kaputbezi

kapuz

kapüşon

kâr, kârlı

"Kar", "karlı" vb. sözcüklerle karış-
maması için düzeltme işaretiyle yaz-
mak gerekiyor.

Kara Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı
(=KKK)

karaağaç <karaağaca <karaağacı <kara-
ağaçtan

Karaağaç'a (Okunuşu: "Karaağaca")
<Karaağaç'tan, Karaağaçlı <Kara-
ağaçlılara

karaardıç <karaardıca <karaardıcı <kara-
ardıçtan

karabacak, karabaldır, karabasan, kara-
baş, karabatak

karabet (İkinci A uzun) <karabetten
karabiber

karabina, karabinyer

karaborsa, karaboya, karabuğday, kara-
bulut, karaburçak

Karabük'e (Okunuşu: "Karabüğe") <Ka-
rabük'ten, Karabüklü <Karabüklülere
Karacabey'e, Karacabeyli <Karacabeyli-
lere

karacadarısı, karacaot

Karacasu'ya, Karacasulu <Karacasulula-
ra

karacığer, karaçalı, karaçam, karaçayır
Karaçoban'a, Karaçobanlı <Karaçobanlı-
lara

Karadağ'a, Karadağlı <Karadağlılara

Karadeniz Ekonomik İşbirliği (=KEİ)

Karadeniz Teknik Üniversitesi (=KTÜ)

karadul

karadut <karaduta <karaduttan

karaduygu, karaelmas, karafatma, kara-
göz, Karagöz

karafaki

Karahallı'ya, Karahallılı <Karahallılılara
(=Karahallılara)

karahindiba, karahumma, karaigne

Karahisar'a, Karahisarlı <Karahisarlılara

Karaim <Karaimlere, Karaimce

Karaisalı'ya, Karaisalılı <Karaisalılılara
(=Karaisalılara)

karakabarcık, karakaçan, karakafes, ka-
rakalem, karakarga, karakavak, kara-
kavza, karakeçi, karakehribar, kara-
kılçık, karakış <karakıştan, karakoca
Karakoçan'a, Karakoçanlı <Karakoçanlı-
lara

karakoncolos <karakoncolostan

Karaköse'ye, Karaköseli <Karaköselilere
karakter

karakteristik özellik

"Karakteristik" sözcüğü "ayırt edici
özellik" anlamına geldiğinden, "özel-
lik" anlamını zaten içeriyor. Bu an-
lamsal yinelemeden kaçınmak için,
"belirgin özellik", "belirleyici özellik"
ya da "ayırt edici özellik" denebilir.

karakterize etmek, karakteroloji
karakucak, karakul, karakulak

karakullukçu, karakurbağası, karakus-
muk
karakuş
karakuşi (U ve İ uzun)
karalahana, karaleylek
Karamınsın'a, Karamınsınlı <Karamınsın-
lılara
Karaman'a, Karamanlı <Karamanlılara
karamandola
karambol <karambole [getirmek] <ka-
rambolü <karambolden
karamela
karamuk <karamuktan
karamusal
Karamürsel'e, Karamürselli <Karamür-
sellilere
karanfil, karanfilyağı
karantina
Karapınar'a, Karapınarlı <Karapınarlıla-
ra
karar (Ünlüyle başlayan ek aldığında
ikinci A uzun), karargâh <karargâh-
tan, karamame, karasaban, karasevda,
karasığır, karasinek
Karasu'ya, Karasulu <Karasululara
karasuları, karataban, karatahta, karata-
vuk
Karataş'a, Karataşlı <Karataşlılara
karate
karaturp
karavaş <karavaştan
karavela, karavide, karayaka, karayan-
dık, karayanık, karayazı
Karayazı'ya, Karayazılı <Karayazılılara
karayel, karayer, karayılan
Karayıpler (=Antiller) <Karayıpliler
<Karayıplilerin
karayolu, karayosunları
karboksil, karboksili
karbonado, karbonat <karbonata <karbo-
natı <karbonattan
karbondioksit, karbonhidrat, karbonifer,
karbonik
karbonil, karbonmonoksit, karborundum
karbür, karbüratör
karcıgar
karçıçeği, karda kışta, kardelen, kardike-
ni
kardeşkanı
kardinal <kardinale <kardinali <kardi-
nalden, kardinalkuşu

kardiyograf <kardiyograftan, kardiyog-
rafi, kardiyogram
kardiyolog <kardiyoloğa <kardiyoloğu,
kardiyoloji
kardiyopati, kardiyoskleroz, kardiyos-
kop, kardiyoskopi
karekök
karekter değil, karakter
kareograf, kareografi değil, koreograf,
koreografi (=koreograf, koreografi)
karfiçe
kargaburnu, kargabüken, kargadelen
kargacık burgacık
kargaşa (bkz. "karmaşa")
kargatulumba
kargış, kargışlamak, kargışlı
Kargı'ya, Kargılı <Kargılılara
kargo
karha
karıkoca, karıkocalık
karın <karna <karını, karınçatlağı
karıncayiyen
karındanbacaklılar, karındankonuşan,
karındaş <karındaştan
karınsa
karınzan
kari (K kalın, A ve İ uzun) <karie <karii
<kariin
karides <karidesten
kariha (K kalın, İ uzun)
karikatür, karikatürcü, karikatürist <kari-
katüristten, karikatürize etmek
karına [etmek], karınaya basmak
karine (K kalın, İ uzun)
kariyer, kariyerizm
karizma, karizmatik
Karkamış'a, Karkamışlı <Karkamışlılara
karkara
karkas <karkastan
karkuşu, karlı
Kara Kuvvetleri (=K.Kuv.)
Karlıova'ya, Karlıovalı <Karlıovalılara
karmaç <karmaca <karmacı <karmaçtan
karmakarışık, karman çorman
karmanyola

karmaşa

"Kompleks" demek. "Oidipus karma-
şası" örneğindeki gibi. "Kargaşa"yla
karıştırılıyor. "Anlam karmaşası", "dil
karmaşası" vb. sözleriyle çoğu kez

karmık - Kaşlı

kastedilen, "anlam kargaşası", "dil kargaşası".

Sorunlu örnek: "Bu olgu hukuk sâhasına da sirayet ederse, *anlam karmasına* sebebiyet verebilir ve belki bazı hallerde adaletin gereği gibi tecellisine de engel olur." (Şiar Yalçın, 12.1.1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* gazetesi) Öneri: "(...) anlam kargaşasına (...) "

karmık <karmuğa <karmığı <karmıktan
karmuk <karmuğa <karmuğu <karmuk-
tan

karnabahar (=karnabit <karnabite <kar-
nabiti <karnabitten)

karnıkara, karnıyarak <karnıyanğa <kar-
nıyanğı <karnıyarıktan

karni

karo

karoser

karpit <karpite <karpiti <karpitten

Kars'a <Kars'tan, Karslı <Karşılara

karsak <karsağa <karsağı <karsaktan

karst <karsttan

karşı

Sık sık fazladan kullanılan sözcükler-
den biri. Atılmasının hiçbir anlam yiti-
mine yol açmadığı örnekler: "*Şiire karşı, sevgiyle ve vefayla yaklaşıyor.*" (Ege, s. 75) "(...) *birine karşı yapılan haksızlığı* (...) " (Brando, s. 427). "(...) *ikna edilmeye karşı olan yatkınlığı* (...) " (Brando, s. 437) "*Yeni türetilen sözcüklere karşı yöneltilen eleştirileri saygıyla karşılamalıdır.*" (Cemal Süreya, s. 83) "(...) *makineye karşı duyulan hayranlığı* dile getiriyor (...) " (Gürsel, s. 25) "*Hani 'resmi' TDK'ye karşı haksızlık mı ediyorum acaba* (...) " (Hepçilingirler 1999, s. 199)

karşı karşıya, karşıcı, karşıdevrim, karşı-
devrimci, karşıgelim

karşılaştırm (=krş.)

[-e] karşılık (bkz. "ise")

karşılık (bkz. "buna karşılık/buna kar-
şın"), karşılıklı (bkz. "İsteş Fiiller")

karşın(bkz. "buna karşılık/buna karşın")

karşıoy, karşısav

karşıt/karşıtlık (bkz. "'-lik' Eki")

karşıtanlam, karşıtanlamlı, karşıtçı, kar-
şıtduygu, karşıtlam

Karşıyaka'ya, Karşıyakalı <Karşıyakalı-
lara

Kartal'a (=Kartal ilçesine), Kartallı <Kar-
talılara, kartalağacı

kartaloş <kartaloştan, kartaloz

kartela

kartezyen

kartograf <kartograftan, kartografi, kar-
tografik

kartonpiyer

kartopu

kartoteks değil, kartotek <kartotekten

kartuk <kartuğa <kartuğu <kartuktan

kartpostal, kartvizit <kartvizitten

karyağdı

karyokinez

KASABA ADLARI (bkz. "Büyük Harf
Kullanımı, I.3")

kasadar

kasaphane (Son A uzun)

kasavet (İkinci A uzun) <kasavete <kasa-
veti <kasavetten, kasavetli

kâse

kasem

kaset <kasete <kaseti <kasetten, kasetça-
lar

kasıkbağcı, kasıkbağı, kasıkbiti, kasık-
çatlağı, kasıkotu

kasılduyum

kasımpatı

kasıp kavurmak

kasır <kasra <kasrı <kasırdan

kasıt <kasta <kastı <kasıttan, kasıtlı

kaside (İ uzun), kasideci

kasis <kasisten

kasiyer

kasket <kaskete <kasketten, kasketçi

kasko

kasnakçı

kast <kasta <kastı <kasttan

Kastamonu'ya, Kastamonulu <Kastamo-
nuluklara

kastanyet <kastanyete <kastanyeti <kas-
tanyetten, kastanyola

kastar, kastarlamak

kasten, kastetmek, kasti (İ uzun)

kastor

kasvet <kasvete <kasveti <kasvetten, kas-
vetli

Kaş'a (=Kaş ilçesine) <Kaş'tan, Kaşlı
<Kaşlılara

kaşığı, kaşığlamak
 kaşalot <kaşalota <kaşalotu <kaşalottan
 kâşane
 kaşarpeyniri
 kaşbastı
 kaşıkçı, kaşıkçıkuşu, kaşıkçın, kaşıkotu
 kâşif <kâşiften
 kaşkariko
 kaşkaval
 kaşorse
 katabolizma
 katafalk <katafalka <katafalkı <katafalk-
 tan
 katafot <katafota <katafotu <katafottan
 katakomp <katakompa <katakompı <ka-
 takomptan
 katakulli
 katalepsi, kataleptik
 kataliz, katalizleyen, katalizör
 katalog <kataloga <katalogu <katalog-
 dan, kataloglamak
 Katar Emirliği <Katar Emirliği'nden
 katarakt <kataraktan
 katavasya
 katedral <katedrale <katedrali <katedral-
 den
 kategori, kategorik
 katetmek
 katgüt
 katıksız
 "Katıksız" sözcüğü "katıksız"la ka-
 rıştırılıyor. "Katık", ekmeğin yanı sıra
 verilen ya da yenen yiyeceğin adı.
 "Katıksız hapis" ise, "hükümlüye yal-
 nızca ekme verilen hapis cezası" an-
 lamına geliyor.
 Sorunlu örnek: "(...) sözcüklerine
 daha katıksız bir anlam yüklemek."
 Öneri: "(...) sözcüklerine daha katışık-
 sız bir anlam yüklemek."

katılgandoku
 katırboncuğu, katırkuyruğu, katırturnağı,
 katırılanı
 katışksız (bkz. "katıksız")
 katışmaç <katışmaca <katışmacı <katış-
 maçtan
 katıyağ
 kati (İ uzun)
 kâtip <kâtibe <kâtibi <kâtipten, kâtibi-
 adil, kâtibiadli

katil (K kalın, A uzun) <katile <katili
 <katilden
 "Öldüren, canı" demek. Kısa A'lı "ka-
 til"le karıştırılmamalı.

katil (K kalın, A ve İ kısa) <katle <katli
 <katilden, katletmek
 Uzun A'lı "katil"le karıştırmamak
 gerekiyor. Aralarındaki söyleyiş, çe-
 kim ve anlam farkına dikkat. Kısa A'lı
 "katil" sözcüğünün, "öldürmek", "ci-
 nayet" gibi anlamları var. "Katil zanlı-
 sı" sözü, "cinayet zanlısı" anlamına
 geldiğinden, "katil"in uzatmadan söy-
 lenmesi gerekiyor.

Kâtip Çelebi
 katiyen, katiyet <katiyete <katiyeti <kat-
 yetten
 katletmek, katliam (İkinci A uzun)
 Katma Değer Vergisi (=KDV)
 katmanbilgisi, katmanbulut, katmanlaş-
 mak
 katmerlibadem
 Katolik <Katoliğe <Katoliği <Katoliktan
 katrak <katırağa <katırağı <katraktan
 katranağacı, katrançamı, katranköpüğü,
 katranruhu, katrantaşı, katranyağı
 katrat <katrata <katratı <katrattan
 katrilyon
 katsayı
 katyon
 katyuvarı
 kauçuk <kauçuğa <kauçuğu <kauçuktan
 kavaf <kavafıtan, kavafhane
 kavakçı
 Kavaklıdere'ye, Kavaklıdere'li <Kavaklı-
 derelilere
 kavalkemiği
 kavalye
 kavanço
 kavas <kavastan
 kavasya
 kavat <kavata <kavata <kavattan
 kavata
 kavela
 kavgımak
 kavi <kavle <kavli, kavilleşmek
 kavi (İ uzun), kavileşme, kavileştirme
 kavim <kavme <kavmi <kavimden (Ay-
 rıca bkz. "Ulus, Milliyet ya da Ka-
 vim...")

kavis - kaynak

kavis [çizmek] <kavse <kavsi <kavisten
kavlıç <kavlıca <kavlıcı <kavlıçtan
kavmantarı
kavraç <kavraca <kavracı <kavračtan
Kavrak'a (Okunuşu: "Kavrağa") <Kav-
rak'tan, Kavraklı <Kavraklılara
kavrambilim, kavramcılık
kavuniçi
kavurmaç <kavurmaca <kavurmacı <ka-
vurmaçtan
kavuşumdevri
kavut <kavuda <kavudu <kavuttan
kavuz, kavuzlular
kay [etmek] <kayya <kayyı
kayabalığı, kayabaşı
kayaçbilim
kayagüvercini, kayahorozu
kayağantaş
kayakçı
kayakeleri
kayalifi, kayameşesi, kayaörümceği, ka-
yatuzu
Kayaş'a <Kayaş'tan, Kayaşlı <Kayaşlıla-
ra
kaybetmek
kaydıhayat
kaydırak <kaydırağa <kaydırağı <kaydı-
raktan
kaydiye
kayıkçı, kayıkthane
kayın [ağacı] <kayına <kayını
kayın <kayna <kayını, kayınbirader, ka-
yınpeder, kayınvalide
kayıp <kayba <kaybı <kayıptan, kaybet-
mek
kayışbalığı, kayışçı, kayışdili, kayışkıran
kayıt <kayda <kaydı <kayıttan, kaydet-
mek, kaydolmak, kaydedici
kaymakkâğıdı, kaymaktaşı
kayme
kaynaç <kaynaca <kaynacı <kaynaçtan,
kaynaçtaşı
kaynakça
kaynakçı

KAYNAK GÖSTERİLMESİ

Yazı (makale, tez, rapor, kitap vb.) ya-
zarken alıntılarının ya da diğer gönder-
melerin kaynağını göstermek için kul-
lanılabilecek birkaç yöntem var. Bi-
rincisi, metnin içinde göndermede bu-

lunurken dipnot işareti (yıldız ya da küçük punto rakam) kullanmak ve kaynağa ilişkin bilgileri, başka bir de-
yişle kaynağın künyesini, alıntı söz
konusuysa sayfa numarasıyla birlikte,
aynı sayfanın altında ya da yazının/
bölümün/kitabın sonunda dipnot ola-
rak vermek.

Örnek olarak, bir çeviri kitap*, bir
telif kitap** ve bir derlemede yer alan
makale*** için künye yazalım (alıntı
değil de genel bir gönderme söz konu-
suysa, sayfa numarası olmaz):

* Aristoteles, *Poetika*, çev. İsmail Tu-
nalı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976, s. 34.

** Necatigil, Behçet, *Eski Toprak*, Var-
lık Yay., İstanbul, 1956, s. 12.

*** Toprak, Zafer, "Aydın, Ulus-Devlet
ve Popülizm", *Türk Aydını ve Kimlik Soru-
nu* içinde, yay. haz. Sabahattin Şen, Bağlam
Yay., İstanbul, 1995, s. 39-81.

İkinci yöntemde ise metin içinde
dipnot işareti değil, ayraç içinde ol-
mak üzere kaynağın yazarının soyadı
ve kitabın yayımlandığı tarih belirtili-
yor: (Necatigil 1956) gibi. Bu durumda
dipnottaki künye şöyle düzenleniyor:

Necatigil, Behçet (1956), *Eski Toprak*,
Varlık Yay., İstanbul, s. 12.

Künyeler dipnotlarda değil de yal-
nızca kaynakçada verilecekse, sayfa
numarasını metin içinde gönderme
yaparken vermek gerekiyor: "(Necatigil
1956: 12)" örneğindeki gibi. Kent ve
yayınevi adı için de, aşağıdaki seçenek
var:

Necatigil, Behçet (1956), *Eski Toprak*
(İstanbul: Varlık Yay.), s. 12.

Aynı yazarın aynı yıl içinde yayımlan-
mış birden çok kitabı varsa gönder-
melerin karışmaması için ayraç için-
deki yılın yanına a, b, c... eklenebilir.
Örnek:

Necatigil Behçet (1956a), *Eski Toprak*,
Varlık Yay., İstanbul, 1956, s. 12.

Metin içinde bu kaynağa gönder-
me yapılırken, (Necatigil 1956a) diye
yazmak gerekiyor.

Kaynak verme biçimleri unutuldu-

ğunda, güvenilir bir bilimsel yazı ya da kitap (bu arada, elinizdeki kılavuz) örnek alınabilir. Önemli olan tutarlılık; kaynak gösterirken hiç değilse aynı yazı içinde hep aynı yöntemi kullanmak.

kaynana
Dil düzeyi açısından incelsiz bir adlandırma sayılır. Daha saygılı ve sevecen olan sözcük: kayınvalide (ikinci A uzun)

kaynanadili, kaynanazınlısı
Kaynarca'ya, Kaynarcalı <Kaynarcalılara
Kayseri'ye, Kayserili <Kayserililere
kayşat <kayşata <kayşatı <kayşattan
kaytak <kaytağa <kaytağı <kaytaktan
kayyum
kazaen
kazak <kazağa <kazağı <kazaktan
Kazak <Kazaklara, Kazakça, Kazakistan
kazamat <kazamata <kazamattan
kazandibi, kazantaşı
kazaratar (=ekskavatör)
kazaska
kazasker
kazayağı
kazazade değil, kazazede (Yalnızca ikinci A uzun)
kazboku
kazein
kazevi
kazıbilim
kazıkçı, kazıklıhumma
kaziyei muhakeme değil, kaziyei muhkeme
kazkanadı
kazmadış
kazulet <kazulete <kazuleti <kazuletten
kazurat (U ve son A uzun) <kazurata <kazuratu <kazurattan
Kb (kilobayt) <Kb'lık <Kb'tan
KBB (=Kulak, Burun, Boğaz) <KBB'ye <KBB'den
Kd. (=Kıdemli)
KDV (=katma değer vergisi) <KDV'ye <KDV'den
Keban'a, Kebanlı <Kebanlılara
kebab <kebabı <kebabı <kebaptan, kebabçı
kebe

kebze
keçayağı
Keçiborlu'ya, Keçiborlulu <Keçiborlululara
keçiboynuzu, keçimantarı, keçisağan, keçisakalı, keçisedefi, keçisöğüdü, keçiturnağı, keçiyemişi, keçiyolu
kediayağı, kedibalı, kedibalığı, kedibastı, kedidili, kedigözü, kedinanesi, kediotu
keenlemeykün
kefah (A uzun) (=kifaf) <kefaftan, kefahı
kefale <kefale <kefali <kefalden
kefalet (A uzun) <kefalet <kefaleti <kefaletten
kefaleten, kefaletname, kefillik
kefare (A uzun) <kefarete <kefareti <kefareten
kefeki
kefne
kehanet (A uzun) <kehanete <kehaneti <kehanetten
Kehkeşan
kehle
kehribar
KEİ (=Karadeniz Ekonomik İşbirliği) <KEİ'ye <KEİ'den
Keith Jarrett
kekâ
kekikyağı
kelam, Kelamıkadim (L kalın, A ve İ uzun), kelamıkıbar
kelebekcamı, kelebekgözlük, kelebekotu
kelerbalığı
Keles'e <Keles'ten, Kelesli <Keleslilere
kelime
Üç ünlüsü de kısa. İ'yi uzatmamak gerekiyor.
kelime hazinesi / kelime haznesi (bkz. "hazne/hazine")
kelime-i şahadet
KELİMELEİN CÜMLEDEKİ YERİ (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
Kelkit'e <Kelkit'ten, Kelkitli <Kelkitlilere
kellifelli (=kerliferli)
Keloğlan
kem küm
Kemah'a <Kemah'tan, Kemahlı <Kemahlılara

Kemalettin Kamu - keramet

Kemalettin Kamu

Kemalist <Kemalistten, Kemalizm

Kemaliye'ye, Kemaliyeli <Kemaliyelilere

Kemalpaşa'ya (=Kemalpaşa ilçesine),
Kemalpaşalı <Kemalpaşalılara

kemane (A uzun), kemani (A ve İ uzun),
kemankeş <kemankeşten

kemerpatlıcanı

kemgöz

kemha (A uzun)

kemikbilim, kemikdoku

kemiyet <kemiyete <kemiyeti <kemiyet-

ten
"-KEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz.

"Virgül Sorunları, 4")

-ken (...) ise (bkz. "ise")

kenarortay, kenarsuyu

kendi/kendisi

"Kendi" adının kişilere göre çekiminde üçüncü tekil kişi "kendi" ya da "kendisi" olabiliyor:

kendim kendimiz

kendin kendiniz

kendi (kendisi) kendileri

(bkz. Gencan, s. 131).

Bazı yazarlar, bu bilgiden, "kendisi" biçiminin hiçbir koşulda gerekli olmadığı, her zaman "kendi" denebileceği sonucunu çıkarıyor. Oysa, "kendi" sözcüğü, "kendi hatası" vb. tamlamalar dışında kullanıldığı durumlarda yetersiz kalıyor. Örnekler: "41 yaşındaki Melanie Griffith, *kendi gibi bir oyuncu olan* 64 yaşındaki annesi Tippi Hedren ile arkadaş gibi." (9.5.1999 tarihli *Radikal* gazetesi, s. 2) Öneri: "41 yaşındaki Melanie Griffith, kendisi gibi bir oyuncu olan 64 yaşındaki annesi Tippi Hedren ile arkadaş gibi."

Sorunlu örnek: "Ama Blythe Danner, kızının yanında *kendinin çok daha sönük kaldığını* düşünüyor." (Agy) Öneri: "Ama Blythe Danner, kızının yanında kendisinin çok sönük kaldığını düşünüyor."

Sorunlu örnek: "Çiller, Cevheri'nin yanında oturan ve *kendine doğru hafifçe doğrulan* Mehmet Ağar'ı görmezden geldi." (19.6.1999 tarihli *Radi-*

kal gazetesi) Öneri: "Çiller, Cevheri'nin yanında oturan ve kendisine doğru hafifçe doğrulan Mehmet Ağar'ı görmezden geldi."

"Kendi" FAZLALIĞI

"Kendi" adıyla ilgili bir başka sorun, dönüşlü yapılarda "kendi" sözcüğü kullanıldığında oluşan gereksiz anlamsal yinelenmeler.

Sorunlu örnek: "Gürer Aykal, çoksesliliğin yaygınlaşması için yeni orkestralar kurmayı *kendine görev edindi*" (*Radikal* gazetesi, 10.5.1999, s. 23). Öneri: "(...) yeni orkestralar kurmayı görev edindi."

kendine özgü / kendine özel

Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Kendine özel" sözünün, "başkalarının kullanımına açık değil", "başkalarının kullanılamaz" gibi anlamları var ("kişiye özel", "şahsa mahsus" gibi). "Kendine özgü" ise, başkalarına kapalı olmayı değil, başkalarında bulunmayışı anlatıyor. "Bu çiçeğin kendine özgü bir kokusu var" örneğindeki gibi.

Sorunlu örnek: "Dilsizlerin *kendilerine özel* bir dilleri olduğu bilinir." Öneri: "Dilsizlerin kendilerine özgü bir dilleri olduğu bilinir." Ya da: "Dilsizlerin özel bir dilleri olduğu bilinir."

kendine özgün (bkz. "özgü/özgün")

kenegöz, keneotu

kengersakızı

KENT ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.3")

kentbilim, kentçilik <kentçilikten, kentaş <kenttaştan

kentet <kentete <kenteti <kentetten

kentilyon

kentsoylu <kentsoyluluk <kentsoyluluk-tan

Kenya'ya, Kenyalı <Kenyalılara

kepçekulak, kepçekuyruk, kepçesurat

Kepsut'a <Kepsut'tan, Kepsutlu <Kepsutlulara

kerahat değil, kerahet (A uzun) <kerahete <keraheti <kerahetten

keramet (A uzun) <kerametden, keramette bulunmak

keratin
kerempe
kerevit <kerevite <kereviti <kerevitten,
kerevides <kerevidesten
kerhane, kerhaneci
kerih (İ uzun), kerhen
kerim (İ uzun), kerime
Kerkük <Kerkük'e (Okunuşu: "Kerkü-
ge") <Kerküklülere
kerliferli (=kellifelli)
kerpeten
kerpiç <kerpice <kerpici <kerpiçten
kerrat <kerrata <kerratı <kerrattan
kertenkele
kervanbaşı, kervansaray
kesafet (A uzun) <kesafete <kesafeti <ke-
safetten
kesedar, kesekâğıdı
kesenekçi, kesicidiş, kesimevi
KESİN OLMADIĞI BELİRTİLEN SAYILA-
RIN YAZILMASI (bkz. "Sayıların Ya-
zılması, 5")
kesinkes
KESİNLEYİCİ DİL (bkz. "Bilim Dili / Ke-
sinleyici Dil")
kesinlikle
"Toplantının başlayıp başlamadığını
kesinlikle bilmiyoruz." Bu tür cümle-
leri muhabirler kullanıyor. Cümleden,
toplantının başlayıp başlamadığı hak-
kında hiç bilgileri olmadığını anlamak
gerekıyor. Oysa genellikle, muhabirin
ilgili olduğu bağlam bunu göstermi-
yor; toplantının başlayıp başlamadığı
konusunda kesin bir bilgileri olmadı-
ğını anlamamız istendiği anlaşılıyor.
Bu isteğin doğru anlaşılması için,
"Toplantının başlayıp başlamadığı ko-
nusunda kesin bir bilgimiz yok",
"Toplantının başlayıp başlamadığın-
dan emin değiliz" ya da "Toplantının
başlayıp başlamadığı belli değil" gibi
bir cümle kurulabilir.

kesir <kesre <kesri
kesit <kesite <kesiti <kesitten
Keskin'e, Keskinli <Keskinlilere

KESME İŞARETİ (') (APOSTROF)

Özel adları, kısaltmaları, sayıları, tek
başlarına yazılması gereken harfleri...
aldıkları çekim ekinde ayırmak için

kesme işareti kullanmak gerekiyor:
"Reşat Nuri'ye", "Eskişehir' den",
"TCDD'nin", "1970'teki", "A'lar uzun"
örneklerindeki gibi.

Yapım eklerini ve ardından gelen
ekleri kesme işaretiyle ayırmak gerek-
miyor: "Türkçedeki", "İstanbulcular",
"Muratçıgım" vb. (Yapım ekinin kök-
le karışabileceği yabancı özel adlar bu
kuralın dışında. Örneğin, "Dubailile-
re" biçimindeki yazım, çoğu kişiye ilk
bakışta fazla karışık gelebilir. Bunun
gibi durumlarda, "Dubai'lilere" biç-
minde ayırmak gerekiyor.)

1. KESME İŞARETİYLE AYIRILACAK
SÖZCÜK TÜRLERİ (bkz. "Büyük Harf
Kullanımı")
2. ÖZEL ADLARA GETİRİLEN BENZET-
ME AMAÇLI ÇOĞUL EKLERİ (bkz.
"Çoğul Eki Sorunları, I")
3. TOPLULUK ANLAMI VERMEYE YÖ-
NELİK ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul
Eki Sorunları, II")
4. KESME İŞARETİ SATIR SONUNA
DENK GELİYORSA
Ayrıca kısa çizgi koymak gerekmiyor.
Örnek: ".....Türkiye'-
nin" değil, ".....Türkiye'
nin"
5. TIRNAK İÇİNDEKİ SON SÖZCÜK EK
ALİYORSA (bkz. "Tırnak İşareti, 3")
6. KONUŞMA DİLİ YAZIYA GEÇİRİLİR-
KEN
Konuşma dilinde düşen bazı ünlü
harfler, yazıda kesme işaretiyle temsil
edilebiliyor: "N'olur", "n'apıcaksın"
vb.
7. EK ALINCA YAZILIŞLARI AYNI
OLAN SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİL-
MESİNDE
Günümüzde görülen bir eğilim, ek
alınca yazılışları aynı olduğundan an-
lamları karışabilecek sözcükleri ekle-
rinden kesme işareti ile ayırmak: "ya-
zı'nın" - "yazın'ın" - "yaz'ının", "soru'
nun" - "sorun'un" gibi. Ancak, anlam
karışıklığı tehlikesi olmadan da fazla-
dan kesme işareti kullanma eğilimi
dikkat çekiyor. Bu eğilim, ayrılan

sözcüğü vurgulama gereksinmesinden doğuyor olabilir. Bilindiği üzere şimdiye değin vurgulama amacıyla çift tınak ya da tek tınak kullanılıyordu; şimdi buna kesme işareti de eklenecek gibi görünüyor.

8. "GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE", "ON DOKUZUNCU YÜZYIL FRANSA'SINDA", "NAZİ ALMANYA'SINDA", "1917 TEMMUZ'UNDA" VB.

Yer adlarına ve belirli tarihlere gelen çekim eklerini kesme işaretiyle ayırdığımızı göre, buradaki ekleri de ayıracığız demektir.

Ancak, yer adlarına gelen yapımlerini ayırmak gerekmediğine dikkat edilmeli. Örneğin, "bölgenin Balkanlaşırılması" gibi bir örnekteki "Balkan" sözcüğü yapımlerini eki almıştır ve artık "Balkan" adıyla bilinen bölgeyi değil, başka bir bölgeyi anlatmaktadır.

Başka dillerden gelen ve geldikleri imlâya göre yazılan adlar söz konusuysa, ekleriyle karışmasınlar diye, adın bittiği yere kesme işareti koymak gerekiyor, yapımler ekleri dahil: "Antalya bizim Nice'imiz sayılır", "sticker'lar" vb. (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı", "'De' Bağlacının Yazılması, III", "Kısaltmaların Yazılması" ve "Tınak İşareti".)

kesmeşeker

kestanefişeği, kestanekabağı, kestanekargası, kestanekeri

Keşan'a, Keşanlı <Keşanlılara

Keşap'a (Okunuşu: "Keşaba") <Keşaptan, Keşaplı <Keşaplılara

keşfetmek

keşide (İ uzun)

keşif <keşfe <keşfi <keşiften, keşfetmek

keşishane

keşişleme

keşke

keşkülüfukara

keşmekeş <keşmekeşten

keşşaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <keşşaftan

keşvetmek değil, keşfetmek

ketal <ketale <ketali <ketalden

ketçap <ketçaba <ketçabı <ketçaptan

ketempere

ketenhelva (=ketenhelvası), ketenkuşu,

ketentohumu, ketenyacağı

kethüda (A uzun)

keton

kevgir

keyif <keyfe <keyfi <keyiften, keyfetmek

keyfiyet

"Keyfilik"le karıştırılıyor. "Keyfiyet" sözcüğünün, "durum", "nitelik" gibi anlamları var; "keyfilik"le ilgisi yok. Sözgelimi, "keyfiyetin farkında mısınız bilmem" sözü, "durumun farkında mısınız bilmem" anlamına gelir.

keylus (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) (=kilüs) <keylustan

keymus (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) (=kimüs) <keymustan

keza (A uzun)

kezzap <kezzaba <kezzabı <kezzaptan

kg. (=kilogram) <kg.lık

KGB (=Komitet Gosudarstvennoi Bezopasnosti [Rus.]; SSCB İstihbarat Örgütü) <KGB'ye <KGB'den

KHK (=Kanun Hükmünde Kararname) <KHK'ya <KHK'dan

kHz. (=kilohertz) <kHz.den

kible, kiblegâhı <kiblegâhtan, kiblenüma (A uzun)

Kıbrıs'a <Kıbrıs'tan, Kıbrıslı <Kıbrıslılara

Kıbrısçık'a (=Kıbrısçıkilçesine) (Okunuşu: "Kıbrısçığa") <Kıbrısçık'tan, Kıbrısçıklı <Kıbrısçıklılara

kıdemli (=Kd.)

kıkırdakdoku

kılaptan

kılavuz

kılburun

kılıçbacak <kılıçbacağa <kılıçbacağı <kılıçbacaktan, kılıçbalığı

kılıçgagalı, kılıçhane, kılıçkuyruk, kılıçoyunu

kılık kıyafet <kılık kıyafetten

kılış değil, kılış

kınaçiçeği, kınagecesi, kınakına, kınalı-keklik

Kınalıada'ya, Kınalıadalı <Kınalıadahlılara, kınalıyapıncak

kındıraç <kındıraca <kındıracı <kındı-

raçtan
 Kınık'a (Okunuşu: "Kınığa") <Kınık'tan,
 Kınıklı <Kınıklılara
 kınkanatlılar
 kınnap <kınnaba <kınnabı <kınnaptan
 Kıpçak <Kıpçaklara, Kıpçakça
 kıpır kıpır
 kıpkırmızı, kıpkızıl
 Kıpti (İ uzun), Kıptilik
 kıraat [etmek] <kıraate <kıraati <kıraat-
 ten, kıraathane
 kıraç <kıraca <kıraçtan, kıraçlaşmak
 kıraça
 kırağı
 kiral değil, kral
 kıran kırana
 kıranta
 kırat <kırata <kırattı <kırattan
 kırbaç <kırbaca <kırbacı <kırbaçtan, kır-
 baçkurdu
 kırçın
 kırç <kırca <kırıcı <kırçtan
 kırçıl
 Kırgız <Kırgızlara, Kırgızca, Kırgızis-
 tan'a
 kırk dökük, kırkçı
 Kırkhan'a, Kırkhanlı <Kırkhanlılara
 Kırkkale'ye, Kırkkaleli <Kırkkalelilere
 Kırkkale Üniversitesi (=KÜ)
 kırkkırak, kırılğan, kırıp geçirmek
 kırıtkan
 kırk
 "1940'da" değil, "1940'ta". Üç, dört,
 beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar
 sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin
 sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.
 kırkağaç
 Kırkağaç'a (Okunuşu: "Kırkağaca")
 <Kırkağaç'tan, Kırkağaçlı <Kırka-
 ağaçlılara
 kırkambar, kırkayak, kırkbayır, kırkgeçit,
 kırkikindi, kırklamak
 Kırklareli'ne, Kırklarelili <Kırklarelilile-
 re
 kırkmerak, kırkmerdiven, kırkyaprak
 kırlandı balığı, kırlandı dönüşümü, kırlandı
 fırtınası, kırlandı otu
 kırlandı <kırlente <kırlenti <kırlentten
 kırmızıböceği
 kırmızıağaç, kırmızıbiber, kırmızıalana,
 kırmızıturp

kırmak
 kırınap değil, kınnap
 kırınav
 Kırşehir'e, Kırşehirli <Kırşehirli
 kırtasiye
 kırtipil
 kıs kıs [gülmek]

KISA ÇİZGİ (-) (=BİRLEŞTİRME ÇİZGİSİ
 = TİRE) (Ayrıca bkz. "Tırmak İşareti,
 3" ve "Kesme İşareti, 4")

1. SÖZCÜKLERİN BÖLÜNMESİNDE

Satır sonlarına sığmayansözcükler kı-
 sa çizgi kullanılarak hecelerinden bö-
 lünür. Bileşik sözcükleri de (bitişme
 noktasından değil) hecelerinden böl-
 meye dikkat etmek gerekiyor. Örne-
 ğin, ... Ulubatlı İlk-okulu.....
 değil, ... Ulubatlı İl-kokulu.....

2. CÜMLE İÇİNDE ARASÖZLERLE AY- RINTI NİTELİĞİNDEKİ AÇIKLAMA- LARIN PAKETLENMESİNDE

Cümleye bağımlı ayrıntılar, iki virgül
 arasına alınabileceği gibi, iki kısa çiz-
 gi arasına da alınabilir. Örnek: Gazetecilerin,
 etik kurallarına uyması -hediye almaması,
 özel yaşama saygılı ol-
 ması- gerekir."

Kuruluş olarak cümleye bağımlı
 olmayan ayrıntı ve arasözler içinse ay-
 raç kullanmak daha yerinde oluyor:
 "Gazetecilerin, etik kurallarına uyma-
 sı (hediye almamak bunlardan biridir)
 gerekir" örneğindeki gibi.

İLK KISA ÇİZGİDEN HEMEN ÖNCE- Kİ SÖZCÜĞE AİT ÇEKİM EKLERİ

İlk kısa çizgiden ya da ayraçtan önceki
 eklerin sonraya bırakılması, yüksek
 sesle okuma olasılığını yok sayıyor.
 Herhangi bir kolaylık da sağlamıyor.

Aynı sorun, önceki sözcükle ünlü
 uyumuna girmesi gereken "de" bağla-
 cı için de geçerli.

Sorunlu örnek: "(...) fikirlerinin
 doğrudan üreticilerinin -yazarlar- de
 onları tüketenlerin -okurlar- de tercih-
 leri üzerinde (...)" (Ertuğrul Kürkçü,
 Gündem gazetesi, 8.11.1992) Öneri:
 "(...) fikirlerinin doğrudan üreticileri-

kısaltmalar - kıskanç

nin de (yazarlar), onları tüketenlerin de (okurlar) tercihleri üzerinde (...)"

3. KISA ÇİZGİNİN DİĞER KULLANIM ALANLARI

- İKİAD YA DA SIFAT ARASINDAKİ ORTAKLIK YA DA KARŞITLIK İLİŞKİSİNİN BELİRTİLMESİNDE: "Hint-Avrupa dilleri", "Türk-Yunan dostluğu", "Arjantin-Belçika maçı", "ulus-devlet oluşturulurken", "sosyo-ekonomik gelişmeler", "genç-yaşlı demeden" vb. (Bu yöntemin bileşik sözcük yapma yöntemi olmadığına dikkat edilmeli.)
- BAŞLANGIÇ VEBİTİŞ GÖSTERENTARİH, SAAT, YER VB. ARASINDA: "1939-1943", "saat 14.00-17.30" arasında, "İstanbul-Adana uçağı" örneklerindeki gibi.
- "ARASINDA", "İLA" ANLAMINDA: "20-30'ar kişilik gruplar" örneğindeki gibi, sayısal verilerin alt ve üst sınırları belirtilirken (ayrıca bkz. "ila").
- ARAPÇA YA DA FARŞÇADAN GELMİŞ TAMLAMALARDA: "Düyun-ı Umumiye", "kelime-i şahadet" vb.
- DİL BİLGİSİNDE, KÖKLERİN VE EKLERİN GÖSTERİLMESİNDE: "açık-lamak", "-ler/-lareki" vb.
- TARİH YAYIRICI OLARAK: "29-10-1923" gibi.
- SİRALAMALARDA, HARF YA DA RAKAMDAN SONRA.

KISALTMALARIN YAZILMASI

1. KURUM VE KURULUŞ ADLARININ BAŞ HARFLERİNDEN OLUŞAN KISALTMALARDA harflerin arasına nokta koymak gerekmiyor: Örneğin, "T.B.M.M." değil, "TBMM".

Bu kısaltmalara ek getirilirken, sözcüklerin açık haline göre değil, son harfin okunuşuna göre ek getirmek gerekiyor. Örneğin, Birleşmiş Milletler'i gösteren BM kısaltması, "BM'i" ya da "BM'e" biçiminde değil, "BM'yi" ya da "BM'ye" biçiminde ek alıyor.

Harf harf değil de bütün olarak okunan kısaltmalar ise, bütünü oku-

nuşuna göre ek alıyor: "AKUT'tan", "NATO'dan", "DİSK'ten" gibi.

2. KÜÇÜK HARFLE YAZILAN KISALTMALAR, büyük harfle yazılanların tersine, son harfin okunuşuna göre değil, son sözcüğün açık okunuşuna göre ek alıyor. Örneğin, "vb.ye" değil, "vb.ne" (=ve benzerine).

3. YERLEŞİK BİR KISALTMASIBULUNMAYAN (KILAVUZLARDA BULAMADIGIMIZ) BİR SÖZCÜĞÜN KISALTILMASI gerektiğinde, sözcüğün ilk üç harfini alıp birde nokta koymak yetiyor (haziran ayı için "Haz.", Jüpiter gezegeni için "Jüp." gibi).

4. BİLEŞİK SÖZCÜKLER KISALTILIRKEN, bitişik iki sözcükten ilkinin ilk üç harfiyle ikincisinin ilk harfi alınıyor ve sonuna nokta konuyor: "Toplumbilim"in kısaltması: "topb."

İlk sözcükte üçten az harf varsa, olanla yetinmek gerekiyor: "Adbilim"in, "adb." olarak kısaltılması gibi.

5. TEK HECELİ SÖZCÜKLER KISALTILIRKEN sözcüğün ilk harfini almak yetiyor. Örneğin, "cilt" sözcüğünün kısaltması, "C."

6. BAŞKA DİLLERDEN GELEN KISALTMALAR

Bu tür kısaltmalar, yerleşmiş bir okunuşları varsa ona göre ek almalı. Sözelimi, TV kanalı CNN İngilizce okunuşuyla ("sienen") yerleştiğinden, "CNN'e", "CNN'den", "CNN'in" biçiminde yazılmalı. Yerleşik olmayan yabancı kısaltmalara ise Türkçe yazım kuralları uygulanmalı.

7. NOKTAYLA BİTEN KISALTMALAR ek aldığında, kesme işareti kullanmak gerekmiyor: "vb.ne", "vd.da", "yy.da".

kısakafalı

kısım <kısma <kısmı

kısırdöngü

kısırganmak

kıskaç <kıskaca <kıskacı <kıskaçtan

kıskanç <kıskanca <kıskancı <kıskançtan

kıssadan hisse

kıstelyevm

kış kıyamet <kış kıyametten

kıt kanaat

KİTA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

kıtaat (İkinci A uzun) <kıtaattan

kıtal (A uzun, L ince) <kıtale <kıtali <kı-talden

kıtı kıtına

kıtipiyos <kıtipiyostan

kıtır kıtır

kıtipiyoz değil, kıtipiyos

kıvanç <kıvanca <kıvançı <kıvançtan

kıvıl kıvıl

kıya, kıyacı

kıyam (A uzun), kıyamet <kıyametten

kıymet-i harbiye

kıyye

kız kardeş

Kız Kulesi'nden

kızamıkçık <kızamıkçığa <kızamıkçığı <kızamıkçıktan

kızböceği

kızılbaş, kızılaltı, kızılacak

Kızılbaş <Kızılbaşlara <Kızılbaştan

Kızılcahamam'a, Kızılcahamamlı <Kızılcahamamlılara

Kızılderili <Kızılderililere

Kızılhaç (=RC; Red Cross [İng.]) <Kızılhaç'a <Kızılhaç'tan

Kızılırmak'a (Okunuşu: "Kızılıрмаğa") <Kızılırmak'tan

kızılkanat, kızılkantaron, kızılkök, kızılkuyrak

Kızılören'e, Kızılörenli <Kızılörenlilere

kızılötesi, kızılısuyosunları, kızılşap <kızılşaptan

Kızıltepe'ye, Kızıltepelili <Kızıltepelilere

kızıyaprak, kızılıyara, kızılıyörük

kızkalbi, kızkuşu, kızmemesi

kızmaabirader

"Kİ" BAĞLACININ YAZILMASI (Ayrıca bkz. "Virgül Sorunları, 7")

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ki" bağlacını, tıpkı "ve", "de", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. Aynı bir sözcük olduğu için her zaman ayrı yazılması gereken "ki" bağlacı, "-ki" ekiyle karıştırılıyor. "-ki" eki, "buradaki çöp", "Paris'teki olaylar", "sendeki kitap", "sabahki kalabalık", "dünkü söylentiler", "savaşta kayıplar" örneklerindeki gibi, yer, kişi, zaman, olay ilgisi kuran sıfatlar ve "evinki", "okulunki", "kardeşiminki" vb. adılar (zamirler) üretir.

3. "Kİ" BAĞLACI FAZLALIĞI

"Kİ" bağlacı kendisinden sonra gelen sözcüklere açıklayıcılık özelliği kazandırdığından, aynı işlevi gören (açıklayıcılık özelliği kazandıran) başka sözcük ya da yapılarla bir arada kullanılması fazlalığa yol açıyor.

Sorunlu örnek: "Birhan Keskin'in şiirlerini ise yaşlı gözlerle okumadım, ki beğendiğim gözlerimden anlaşılın diye!" (Haydar Ergülen, *Cumhuriyet Kitap*, No. 252, s. 9) Öneri: "Birhan Keskin'in şiirlerini ise yaşlı gözlerle okumadım, beğendiğim gözlerimden anlaşılın diye!"

"-Kİ" EKİ FAZLALIĞI (Ayrıca bkz. "mevcut, 1")

Sorunlu örnek: "Abby Rockefeller, 1948'deki ölümünden bir yıl önce (...)" (*Cumhuriyet*, 1.11.1998, s. 13) Öneri: "Abby Rockefeller, 1948'de ölmesinden bir yıl önce (...)" Ya da: "Abby Rockefeller, ölümünden (1948) bir yıl önce (...)"

Sorunlu örnek: "Akşamki gördüğüm film (...)" Öneri: "Akşam gördüğüm film (...)" Ya da: "Akşamki film (...)"

Sorunlu örnek: "Temmuz ayından sonra başlayan faizdeki yükselme eğilimi sürüyor." (*Cumhuriyet*, 6.12.1990) Öneri: "Faizde temmuz ayından sonra başlayan yükselme eğilimi sürüyor."

Sorunlu örnek: "(...) söyleyişteki yapılan değişikliğin yazıya yansımada (...)" (Özel, s. 83) Öneri: "(...) söyleyişte yapılan değişikliğin yazıya yansımada (...)" Ya da: "(...) söyleyişteki değişikliğin yazıya yansımada (...)"

Kibele - klapa

Kibele (=Kybele)
kibir
Kiev'e <Kiev'lilere
kifaf (=kefaf) <kifaftan, kifafınefs <kifa-
fınefs
kifayet (A uzun) <kifayete <kifayeti <ki-
fayetten
Kiğ'ya (=Kiğ'i ilçesine), Kiğılı <Kiğılıla-
ra
KİK (=kamu iktisadi kuruluşu) <KİK'e
<KİK'ten
kikla
kiklon (=siklon)
kiklotron
kiltermeni
Kilis'e <Kilis'ten, Kilisli <Kilislilere
kilizbalığı, kilizman
kiloamper, kilogram (=kg.), kilogram-
metre
kilohertz (=kHz.)
kilojul <kilojule <kilojülü <kilojülden
kilokalori, kilometre (=km.), kilosikl
(=KS), kiloton
kiloş değil, kloş
kilot değil, külot
kilovat (=kw.) <kilovattan, kilovolt <kilo-
volttan
kilükal (K'lar kalın, İ ve A uzun, L'ler ince)
<kilükale <kilükali <kilükalden
kilüs (=keylus) <kilüsten
kimbilir
kimi/kimisi
"Kimi" (bazı) sözcüğü, sıfat. "Kimisi"
(ya da "kimileri") sözcüğünü ise adıl
(zahir) olarak kullanabiliyoruz. Örneğin, "kimi kişi" yerine "kimisi" ya da "kimi insanlar" yerine "kimileri" diyoruz.
kimono
kimse/herkes
"Kimse" olumsuz bağlamlarda, "herkes" ise olumlu bağlamlarda kullanılır. "Kimse görmedi" - "herkes gördü" gibi. Aradaki anlam farkını gösteren iki örnek: "Kimse yazmasın." (Hiç kimse yazmayacaktır.) "Herkes yazmasın." (Belirli kişiler yazacaktır.)
kimüs (=keymus) <kimüsten
kimya (A uzun)
kimyadoğrulumu, kimyager, kimyagöçümü, kimyevi (İ uzun)

kimyon, kimyoni (İ uzun)
kinaye (A uzun), kinayeli
kinematik, kineskop, kinestezi, kinetik
kinik, kinizm
Kinşasa'ya <Kinşasa'lılara
kip <kipe <kipten, kiplik <kiplikten
Kiraz'a (=Kiraz ilçesine), Kirazlı <Kiraz-
lılara, kirazelması
kireççi, kireçkaymağı, kireçsilemek, kireçsütü, kireçtaşı, kireçyeren
kiremitrengi
kirizma [yapmak], kirizmalamak
kirkit <kirkite <kirkiti <kirkitten
kirliliğin impeyniri, kirliliğin, kirlöz (=kir-
loş)
kispet <kispete <kispeti <kispetten
kisve

KİŞİ ADLARI

İlk harflerini büyük yazmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Nelson Mandela'ya" vb.

Kişiler adlarının nasıl yazılacağı, nüfus cüzdanındaki kayda bağlı. Tıpkı yerleşim yeri adları gibi kişiler adları için de resmî kayıtlardaki imla geçerli.

kişilikdışı, kişioğlu, kişizade, kişisel bilgisayar (=PC)
kişmiş <kişmişten
kişniş <kişniştan, kişnişşekeri
KİT (=kamu iktisadi teşekkülü) <KİT'e
<KİT'lere <KİT'ten

kitabe (A uzun), kitabet, kitabi (Son İ uzun), kitabevi

Kitab-ı Mukaddes'ten

KİTAP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")

kitaplıkbilim, kitapsaray, kitapsever

kitre

kiyanus <kiyanustan

kiyaset (A uzun) <kiyasete <kiyaseti <kiyasetten

kizir

KKK (=Kara Kuvvetleri Komutanı / Komutanlığı) <KKK'ya <KKK'dan

KKTC (=Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) <KKTC'ye <KKTC'den

K.Kuv. (=Kara Kuvvetleri)

klakson

klan (L ince)

klapa

klape
klarnet, klarnetçi
klasisizm (L ince), Klasisizm
Sanat akımı adı olarak kullanıldığında büyük harfle, yalnızca bir eğilim adı olarak kullanıldığında küçük harfle başlatmak gerekiyor. Tıpkı her simgecinin ille de Sembolizm mensubu olmayışı gibi, her klasisizm belirtisi de akıma mensup olma anlamına gelmiyor.
klasman, klasör
klavsen
klavuz değil, kılavuz
klavye (L ince)
kleptoman, kleptomani
klerikalizm
klima, klimatolog <klimatoloğa <klimatoloğu, klimatoloji
klinker
klinometre
klips <klipsten
kliring
klişe, klişeleşmek
klitoris <klitoristen
KLM (=Hollanda Kraliyet Havayolları) <KLM'ye <KLM'den
klon (L ince), klonlamak
klor, klorhidrat, klorhidrik, klorik, klorlamak
klorin değil, klor (L ince)
klorofil, kloroform, klorometri, klorometrin, kloroplast
kloroz, klorölçer, klorür
klostrofobi
kloş <kloştan
klüp değil, kulüp
klüz
km. (=kilometre) <km.lik
Knut Hamsun
koalisyon
kobalt <kobalttan
kobaltın
KOBİ (=Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler)
kocabaş <kocabaştan
Kocaeli'ne <Kocaeli'nden, Kocaelili <Kocaelililer
kocakarı, kocayemiş
kocuşmak

Koçarlı'ya, Koçarlılı <Koçarlılılara (=Koçarlılara)
koçbaşı, koçboynuzu
Koçhisar'a, Koçhisarlı <Koçhisarlılara
koçkar
koçu
koçyumurtası
kodein
kodeks <kodeksten
kofana
Kofçaz'a, Kofçazlı <Kofçazlılara
koğmak değil, kovmak
koğuk değil, kovuk ("dişimin kovuğu" örneğindeki gibi).
koğuşturma değil, kovuşturma
koğuş <koğuştan
kohenit <kohenitten
kok <koka <koku <koktan, kokkömürü
kokain, kokainoman
kokarağaç
kokimbite <kokimbite <kokimbitten
kokoreç <kokorece <kokoreci <kokoreçten
kokoroz, kokorozlanmak
kokoz, kokozlamak
kokpit <kokpите <kokpiti <kokpitten
"Pilot kabini" demek. İngilizceden (cockpit) geldi.
kokteyl
kol gezmek
Kol.Şti. (=kolektif şirket)
kolaçan [etmek], kolağası, kolbaşı
kolaj
kolayca ...-vermek
Sorunlu örnek: "Devlete (ve hükümete) sırtını dayamanın sağladığı olanakla Dolmabahçe Sarayı'nın kapıları resmi kuruma kolayca açılıverdi". (Hepçilingirler 1999, s. 197) "Vermek" fiiliyle yapılan bileşik fiiller "kolayca" anlamını zaten içeriyor. Bu örnekte, "kolayca açıldı" ya da yalnızca "açılıverdi" demek yeterli olabilir.
kolböreği
kolçak <kolçağa <kolçağı <kolçaktan
koldaş <koldaştan
kolej
koleksiyon, kolektif, kolektivist, kolektivizm
kolektif şirket (=Kol.Şti.)

kolektör - konsolite

kolektör
kolemanit <kolemanitten
kolesterin
kolesterol <kolesterole <kolesterolü
 <kolesterolden
kolhoz
kolibasili
kolibri
kolleksiyon değil, koleksiyon
kolodyum (L ince)
kolofan
koloidal <koloidale <koloidali <koloi-
 dalden, koloit <koloitten
kolokyum
Kolombiya'ya, Kolombiyalı <Kolombi-
 yalılara
kolombiyum
koloni (L ince), kolonileşme, kolonizasyon, kolonyalizm
 Batı dillerinden geldi. Türkçesi, sömürge, sömürgeleşme, sömürgeleştirme ve sömürgecilik. "Koloni" sözcüğünün doğa bilimleri alanında "topluluk" anlamında kullanıldığına dikkat edilmeli.
kolordu (=Kor.)
koloridye
kolorimetre (=renkölçer), kolorimetri
kolostrum
kolsuayaklılar
koltukçu
kolyoz
Kom. (=komisyon)
Kom.Şti. (=komandit şirket)
komandite, komanditer
kombina, kombinezon
kominist, komünizm değil, komünist, komünizm
komisyon (=Kom.)
kompartıman
kompo
"Komple" ile karıştırılıyor. "Komple" sözcüğünün, "takım halinde, tümüyle, tam" gibi anlamları var. "Komplo" sözcüğünün tanımı ise şöyle: "1. Bir kimseye, bir kuruluşa karşı toplu olarak alınan gizli karar. 2. Topluca ve gizlice yürütülen herhangi bir tasar." (Türkçe Sözlük)
kompozitör
kompresör, komprime

komutan/komutanlık (=K.)
komünikasyon
komünist, <komünistten, komünizm
komütatör
konargöçer
konca (=gonca)
konç <konca <koncu <konçtan
konçına
kondansatör
kondüktör
kondüvit <kondüvite <kondüviti <kondüvitten
konfederasyon, konfederatif, konfedere
konferansçı
konfeti
konfigürasyon
 Batı dillerinden geldi. Türkçesi, gruplaş(tır)ma, öbekleş(tir)me ya da tanımlama.
Konfüçyüs, Konfüçyüsçülük
konglomera
kongövde
kongre
konjunktür, konjonktürel
konkasör
konkordato
konkurhipik <konkurhipiğe <konkurhipiği <konkurhipikten
konsantrasyon, konsantre [olmak]
 Fiille ad birbirine karıştırılarak "*kon-santrem bozuldu*" vb. biçiminde kullanılıyor (Dr. M. Taner Küçükçelebi'nin saptaması; aktaran Kongar, s. 90 vd.). Öneri: "Konsantrasyonum bozuldu." Ya da: "Dikkatim dağıldı."
 Aynı durum, "organizasyon, organize [etmek]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. sözcük çiftleri için de geçerli.
konsensüs <konsensüsten
konsept <konseptten
 Batı dillerinden geldi. "Ana fikir" yerine kullanılıyor. "Kavram", "anlayış" gibi anlamları da var.
konseptüalizm
konservatör, konservatuvar
konsolit <konsolide <konsolidi <konsolitten, konsolite

konsoloshane
konsomatris <konsomatristen
konsonant <konsonanta <konsonantı
<konsonanttan

konsorsiyum
konstrüktivist, konstrüktivizm
konsulto, konsül, konsültasyon
kontak [yapmak], kontakanahtarı, kon-
taklens
kontekst <kontekstten
kontör

Türkçesi: sayaç.
kontralto
kontratabla, kontratak <kontratakta-
n, kontrbas, kontrfile, kontrgerilla
kontrol <kontrolle <kontrolü <kontrol-
den, kontrolör
kontrplak <kontrplağa <kontrplağı
<kontrplaktan

konu komşu
konukevi, konuksever
KONUŞMA ÇİZGİSİ (bkz. "Uzun Çizgi")

KONUŞMA DİLİ - YAZI DİLİ (Ayrıca bkz.
"Dil Yanlışı / Dil Düzeyi Sorunu",
"Kesme İşareti, 6", "Sözlü Anlatımda
Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")

Konuşma dilinde genellikle "*alıcı-
ğı*", "*başılayan*", "*bitirecek*", "*söyliye-
rek*", "*gidiyo*" vb. biçiminde söylenen
fiil soylu sözcükleri yazarken, konu-
şulduğu gibi değil, "*alacağı*", "*başla-
yan*", "*bitirecek*", "*söyleyerek*", "*gidi-
yor*" vb. biçiminde, sesleri daraltma-
dan ve atlamadan yazmak gerekiyor.

Bilindiği üzere bunun tek istisnası,
konuşmayı sesleriyle kaydetmeyi
amaçlayan, edebiyat ya da dilbilim
çerçevesindeki yazılar. Bu tür yazılar-
da konuşma sesleri, ağızlar, olduğu gi-
bi yazılmaya çalışılır. Bazı ünlü harf-
lerin yerine kesme işareti konmasın-
dan ("n'olur ki" gibi) tutun, "Celil Em-
mi" yerine "Cellemmi" yazmaya ka-
dar giden biçimlere rastlanabilir.

konuşma yapmak (bkz. "yapmak, 3")

[*-e*] konuşmak

İngilizcenin etkisiyle olmalı, "seslen-
mek" ya da "(...) ile konuşmak" fiille-
rinin yerine kullanılıyor.

Sorunlu örnek: "(...) onlara konuş-

mayı bile denedim (...)" (Brando, s.
416) Öneri: "(...) onlarla konuşmayı
bile denedim (...)" Ya da: "(...) onlara
seslenmeyi bile denedim (...)"

konvansiyonel
konveks
konvektör
konvertibilite, konvertisör
Konya'ya, Konyalı <Konyalılara
kooperatif <kooperatiften, kooperatifçi,
kooperatifleşmek
koordinat <koordinata <koordinatı <ko-
ordinattan

koordine etmek, koordinasyon
"İşin *koordinesini yapmak*", "işin *ko-
ordinesi için*" vb. değil, "işin koordine
etmek", "işin koordinasyonunu yap-
mak", "işin koordinasyonu için" vb.

Kopenhag'a, Kopenhaglı <Kopenhaglıla-
ra

Kopernik (=Copernicus)

kopkoyu

kopolimer

kopuz

kopya [etmek], kopyalamak, kopyasını
çıkarmak (Ayrıca bkz. "İngilizceden
gelenler" bölümünde "*copy*" madde-
si.)

Kor. (=Kolordu)

Kora. (=Koramiral)

koral (L ince) (=koruyla söylenen) <kora-
le <koralı <koralden

koramiral (=Kora.) <koramirale <kora-
miralı <koramiralden

kordiplomatik (=CD) <kordiplomatiğe
<kordiplomatiği <kordiplomatikten

korelasyon

koreograf <koreografı, koreografi

Korg. (=Korgeneral)

Korgan'a, Korganlı <Korganlılara

korindon

korkunç (bkz. "aşın")

Korkuteli'ne <Korkuteli'nden, Korkuteli-
li <Korkutelililere

kornea

kornış <kornışten

kornişon

korobaşı

kortej

korundokusu

korvet - kraniyoloji

korvet < korvete < korveti < korvetten
kosinüs < kosinüsten
kosmos değil, kozmos
Kosta Rika < Kosta Rika'ya < Kosta Rika-
lılardan
kostik < kostiğe < kostiği < kostikten
koşa koşa
[-dir] KOŞAÇLI YÜKLEMLER (bkz. "Bi-
lim Dili / Kesinleyici Dil")
koşnil
koşuk
"Vezin"le karıştınıyor. "Vezin", şiir-
de "ölçü" demek: "hece ölçüsü", "aruz
ölçüsü" vb. "Koşuk" sözcüğü ise "na-
zım" (vezinli, kafiyele söz) anlamına
geliyor.
koşullarında (bkz. "altında")
koşulu... -e bağlı
Sorunlu örnek: "Hegemonik konumu-
nu sürdürülebilirliğinin (...) koşulu, yeni
rakiplerin ortaya çıkmasını önlemeye
(...) bağlı." (Fikret Başkaya, *Özgür
Gündem* gazetesi, 7.1.1993) Öneri:
"Hegemonik konumunu sürdürülebil-
mesi (...), yeni rakiplerin ortaya çık-
masını önlemeye (...) bağlı." Ya da:
"(...) koşulu, yeni rakiplerin ortaya
çıkmasını önlemek (...)"
kotlet < kotlete < kotleti < kotletten, kotlet-
pane
kotonperle
kovcu, kovmak, kovuk, kovuşturma
konulan yasaklar değil, "konan yasaklar"
ya da "konulan yasaklar"
Koyulhisar'a, Koyulhisarlı < Koyulhisar-
lılara
koyun < koyna < [insanın] koyunu, koyun
koyuna [yatmak]
koyun < koyuna < koyunu, koyungözü
Kozaklı'ya, Kozaklılı < Kozaklılılara
Kozan'a, Kozanlı < Kozanlılara
kozhelva (=kozhelvası)
Kozluk'a (Okunuşu: "Kozluğa") < Koz-
luk'tan, Kozluklu < Kozluklulara
kozmetik < kozmetiğe < kozmetiği < koz-
metikten
kozmogoni, kozmografya, kozmoloji
kozmonot < kozmonota < kozmonotu
< kozmonottan
kozmpolit, kozmpolitizm

kozmos < kozmostan
köçekçe
köftehor
kök < köke < kökü < kökten < kökanlam,
kökbacaklılar, kökbilgisi, kökboyası,
kökenbilim, kökürmüzesi, kökkurdu,
kökmantar, köknar
köksap < köksapa < köksapı < köksaptan
köktenci, köktendinci, kökteş < kökteşten
Köln < Könlülere
kömürkalem
köpekayası, köpekbalıği, köpekdişi, kö-
pekkuyruğu, köpekmemesi, köpekü-
zümü, köpoğlu (=köpoğlusı)
KÖPRÜ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kul-
lanımı, I.3")
köprübaşı, köprücük kemiği
Köprüköy'e, Köprüköylü < Köprüköylü-
lere
körağaç, körbacırsak, kördüğüm, körebe,
köreşe, körfare, körkandil, körkaya,
körkötebek, körkuyu, körkütük, kö-
rocak, köryılan
körükçü
kös kös
köseği
köseletaşı
kötebek < köstebeğe < köstebeği < köste-
bekten
köşe bucak, köşebent < köşebende < köşe-
bendi < köşebentten, köşegen
KÖŞELİ AYRAÇ ({}; KÖŞELİ PARANTEZ)
1. Ayraç içindeki sözlerden bir bölümü-
nün yeniden ayraç içine alınması ge-
rektiğinde bu kez köşeli ayraç kullan-
mak gerekiyor. (Matematikte, tersi:
Köşeli ayraç dışta, yay ayraç içte.)
2. Alıntılardığı sözlerin arasına kendi
sözlerini katmak isteyen yazar, kendi
sözlerini köşeli ayraç içine alabiliyor.
KÖY ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kulla-
nımı, I.3")
Köyceğiz'e, Köyceğizli < Köyceğizlilere
köyodası
kral, kraliçe, kraliyet, < kraliyetten, kral-
lık
KRALLARIN SIRA NUMARASI (bkz.
"Hükümdarların Sıra Numarası")
kramp < krampa < krampı < kramptan
kraniyoloji

krank <kranka <krankı <krantın
 krater
 kravat <kravata <kravatı <kravattan
 kravl
 kreasyon, kreatör
 kredi, kredibilite
 krem, krema
 krematoryum
 kreozot <kreozota <kreozotu <kreozot-
 tan
 krep <krepe <krepi <krepten
 kreplin
 krepon
 kreşendo
 kretase
 kreten, kretenizm
 kreton
 krezol
 kriket <krikete <kriketi <kriketten
 kriko
 kriminolog <kriminoloğa <kriminoloğu,
 kriminoloji
 kripto, kriptolog <kriptoloğa <kriptolo-
 ğu, kriptoloji
 kripton
 kristal (L ince) <kristale <kristali <kris-
 talden, kristaloit
 Kristof Kolomb
 kritik <kritiğe <kritiği <kritikten, kriti-
 sizm
 kriyoskopi
 krizalit <krizalite <krizaliti <krizalitten
 krizantem
 krizolit <krizolitten
 kroki
 krokodil
 krom, kromaj
 kromatik, kromatin, kromatofor, kro-
 moplast, kromosfer
 kromotropizm
 kromozom, kromatit <kromatitten
 kron
 kronaksi, kronik, kronograf <kronograf-
 tan, kronoloji, kronometre
 kros <krostan
 krş. (=karşılaştırm; kuruş)
 krupiy
 Kruşçev (=Nikita Kruşçev)
 kruvaze, kruvazör
 KS (=kilosikl)
 ksenon

ksilofon
 KTÜ (=Karadeniz Teknik Üniversitesi)
 <KTÜ'ye <KTÜ'den
 kuaför
 kuars, kuarsit <kuarsite <kuarsiti <kuar-
 sitten
 kuartet <kuartete <kuarteti <kuartetten
 kubbealtı
 kuduzböceği, kuduzotu
 kudüm
 küfi (U ve İ uzun)
 kukuleta
 kul köle
 kulakaltıbezi, kulakçık, kulakdavulu, ku-
 lakdemiri, kulakkepçesi, kulakmeme-
 si, kulaktozu
 Kula'ya, Kulalı <Kulalılara

kullanım

"-M" ekiyle türetilmiş diğer sözcükler gibi "kullanım" sözcüğü de, "-mesi" ya da "-me" ekiyle yapılmış akraba sözcüklerle ("kullanılması" ya da "kullanma") karıştırılıyor. Aşağıdaki iki cümle arasında anlam farkı var mı diye bakalım:

1. "Tarihi binaların depo, toptancı, imalathâne olarak kullanımı yanlıştı." (Yazgülü Aldoğan, 21.3.1999 tarihli *Radikal* İki)
2. "Tarihi binaların depo, toptancı, imalathâne olarak kullanılması yanlıştı." Bir ilacın yanlış kullanımından söz ediliyorsa o ilaç fazladan alınıyordur, ayrı alınması gereken besinlerle birlikte alınıyordur ya da gereken saatte alınmıyordur, vb. Tıpkı bunun gibi, bir binanın, diyelim depo olarak yanlış kullanımı, uygun olmayan şeyanın depolanmasında kullanılması vb. olarak düşünülebilir. Sözgelimi, nemli bir ortam olduğu için şarap depolamaya elverdiği halde, tutmuş kitap depolanmışlardır. Sonuçta, yukarıdaki ilk cümlemizden böyle bir anlam çıkıyor.

Oysa, cümlelerin alındığı yazının bağlamına bakılacak olursa yazar, binanın bu sayılan amaçlar için doğru kullanılmasını değil, o amaçlar için hiç kullanılmamasını istiyor. Bu amaç-uynulan cümle ise ikincisi.

"Kullanım" sözcüğüyle ilgili bu sorun genellikle, "kullanma" ya da "kullanılması" denebilecek yerlerde "kullanım" denmesiyle ortaya çıkıyor. Başka bir deyişle, hayli yaygın olan bu sorundan kaçınmak için, emin olamadığımız an, "burada '-ma' ya da '-ması' eki kullanabilir miyim" diye sınınamakta yarar var.

Sorunlu örnek: "(...) *Türkçe'nin hatalı kullanımıyla* ilgili sorunları (...)" (Özerkan, s. 1) Öneri: "(...) *Türkçenin hatalı kullanılmasıyla* (...)"

Sorunlu örnek: "*Türkçeyi yanlış kullanım suçuna* para cezası kesilecekse bütçe açığının önemlice bir bölümü bu yolla kapatılabilir." (Hepçilingirler 1997, s. 73) Öneri: "*Türkçeyi yanlış kullanma suçuna* para cezası (...)"

Sorunlu örnek: "Yeni dönem çevirilerde en önemli çarpıtmalardan birisi de *gereğinden çok -sell -sal kullanımıdır*." (Ahmet Kocaman, s. 44) Öneri: "(...) *gereğinden çok -sel/-sal kullanılmasıdır*."

Sorunlu örnek: "*Ancak çevirilerde kurma/karma bir dil kullanımının* daha sağlıklı bir yol olduğu söylenemez." (agy., s. 45) Öneri: "*Ancak çevirilerde kırma/karma bir dil kullanılması*nın (...)"

Sorunlu örnek: "*Yabancı Sözcüklerin Gereksiz Kullanımına Örnekler*" (Özerkan, s. 57). Öneri: "Gereksiz Yabancı Sözcük Kullanımına Örnekler".

Sorunlu örnek: "*Türkçe'nin yanlış kullanımının* vardığı boyutları sergileyen yazılar, medyanın da ilgisini çekiyor artık." (*Varlık* dergisi, No. 1091, s. 3) Öneri: "Yanlış Türkçe kullanımının vardığı boyutları sergileyen yazılar, medyanın da ilgisini çekiyor artık."

kullanım şekli

"Kullanım" sözcüğü "şekli" anlamını zaten içerdiğinden, ayrıca "şekli" demek gerekmiyor.

kullap <kullaba <kullabı <kullaptan
kullukçu, kuloğlanı

kulp <kulpa <kulpu <kulptan <kulpundan

Kulp'a (=Kulp ilçesine) <Kulp'tan, Kulp-lu <Kulplulara

Kulu'ya, Kululu <Kulululara
kulübe

kulüp <kulübe <kulübü <kulüpten

kulvar

kumarhane (A uzun)

kumbalığı, kumkazan, kumotu, kumtaşı
kumbarahane (Son A uzun) (=humbarahane)

kumkuma

Kumluc'a'ya, Kumlucalı <Kumlucalılara
Kumru'ya (=Kumru ilçesine), Kumrulu
<Kumrululara

kumrugöğsü

kumuç <kumuca <kumucu <kumuçtan

kundakçı

kunt <kunta <kuntu <kunttan

kupes <kupesten

kupkuru

kupür

Kur. (=Kurmaya), Kur.Bşk. (=Kurmaya
Başkanı/ Başkanlığı)

kuraldışı

Kuran, Kuranikerim

kurbağadam, kurbağaoğlu, kurbağazehiri

kurdele, kurdelebalığı

kurmaya (=Kur.), Kurmaya Başkanı / Başkanlığı (=Kur.Bşk.)

kurşunkalem, kurşunrengi

Kurşunlu'ya (=Kurşunlu ilçesine), Kurşunlulu <Kurşunlulara

kurt adam, kurtağzı, kurtayağı, kurtbağrı, kurtbilim, kurtboğan

Kurtalan'a, Kurtalanlı <Kurtalanlılara

kurtçuk <kurtçuktan, kurtkaparı

Kurtköy'e, Kurtköylü <Kurtköylülere

kurtmantarı, kurtmasalı, kurtpençesi, kurtturnağı

kuru kuru

Kurucaşile'ye, Kurucaşileli <Kurucaşilelilere

kurukafa, kurukahve

KURUM VE KURULUŞ ADLARI (bkz.

"Büyük Harf Kullanımı, I.6" ve "Kısaltmaların Yazılması")

kurusıkı

kuruş (=krş.) <kuruştan

kurutaç <kurutaca <kurutacı <kurutaçtan

kurutmaç <kurutmaca <kurutmacı <kurutmaçtan

kuruyemiş <kuruyemiştin

kurvaze değil, *kruvaze*

Kuşadası'na <Kuşadası'ndan, Kuşadalı <Kuşadalılara

kuşaktaş

kuşbakışı, kuşbaz, kuşbilim, kuşburnu, kuşçu, kuşdili

kuşe kâğıt

Yayın dünyasında çalışan okurlara göre, tıpkı "birinci hamur kâğıt" dediğimiz gibi, "kuşe kâğıt" diyoruz ve böylece de yazıyoruz. "Kuşe" sözcüğünün, "130 gram mat kuşe" örneğindeki gibi "kâğıt" sözcüğü olmadan da kullanıldığı anlaşılıyor. Tıpkı "pelür kâğıdı" yerine yalnızca "pelür" denildiği gibi.

kuşekmeği, kuşgözü, kuşhane (=kuşane), kuşkanadı, kuşkonmaz, kuşlokumu, kuşmar, kuşsütü, kuştüyü, kuşüzümü, kuşyemi, kuşpalazı

Kutadgu Bilig

kutlamak

Üzüntülü olayların anılması bağlamında kullanmamak, yalnızca sevinçli olayların anılması anlamında kullanmak gerekiyor. Üzüntülü olaylar için "anmak" ("anma toplantısı", "anma günü" vb.) denebilir.

kutsi (İ uzun), kutsiyet <kutsiyetten

kutup <kutba <kutbu <kutuptan, kutupengel, Kutupyıldızı

kutur <kutra <kutru <kuturdan

Kuv. (=kuvvet)

kuvayimilliyeye (=kuvayı milliye), kuvvet (=Kuv.), kuvvetölçer

Kuveyt'e <Kuveyt'ten, Kuveytli <Kuveytililere

kuvöz (=kuvöz)

kuyrukkakan, kuyrukkemiği, kuyruklu yıldız, kuyruksallayan, kuyruksokumu, kuyrukyığı

Kuyucak'a (Okunuşu: "Kuyucağa") <Kuyucak'tan, Kuyucaklı <Kuyucaklılara

kuyudat (İkinci U ve A uzun) <kuyudata <kuyudatı <kuyudattan

Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması (=NAFTA; *North America Free Trade Agreement* (İng.))

Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (=NATO)

Kuzey İrlanda'ya, Kuzey İrlandalı <Kuzey İrlandalılara

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (= KKTC)

kuzey, Kuzey (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 9"), kuzeybatı, kuzeydoğu, kuzeyli

kuzguni (İkinci U ve İ uzun), kuzgunkılıcı kuzudışı, kuzugöbeği, kuzukestanesi, kuzukulağı

KÜ (=Kırıkkale Üniversitesi) <KÜ'ye <KÜ'den

KÜÇÜK HARFLE YAZILAN KISALTMA-LAR (bkz. "Kısaltmaların Yazılması")

KÜÇÜK SAYILAR (bkz. "Sayıların Yazılması, 2")

Küçükayı'ya, küçükbaş, küçükbey

Küçükçekmece'ye, Küçükçekmeceli <Küçükçekmecililere

küçükdil, küçükhanım, küçükşalgam

KÜÇÜKTÜR (<) İŞARETİ

Karşılaştırmada küçüklük belirtir ("10 < 15" gibi). Sözcükler vb. için köken belirtmek amacıyla da kullanılıyor: "niçin <neiçün" gibi.

Elinizdeki kılavuzda bu işaret özel bir amaçla, ilgili sözcüğün çekimli biçimlerini belirtmek için kullanıldı.

KÜÇÜLTME EKİNİN YAZILMASI

Küçültme eki bir yapım eki olduğundan, özel adlara getirdiğimiz küçültme eklerini kesme işaretiyle ayırmamız gerekmiyor: "Muratçıgım" örneğindeki gibi bitişik yazabiliyoruz.

küçürek <küçüreğe <küçüreği <küçürekten

küfran (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun)

küfür <küfre <küfrü, küfretmek

külah <külahtan, külahçı

külot <külota <külotu <külottan

külrengi

kültivatör

kültürel çalışmalar/kültür incelemeleri İngilizceden geldi ("cultural studies"). Yeni sayılabilecek bir bilimsel disiplinin adı. Türkçede iki türlü de kullanılabilmekle birlikte, ikinci tanım içeri-

kültürfizik - lakayt

ğe daha uygun görünüyor.
kültürfizik
külünk <külünge <külüngü <külünkten
kümbet <kümbete <kümbeti <kümbetten
kümebulut
kümlatif
kün, künhüne varmak
küpeçiçeği
küpür değil, kupür
kürdi (İ uzun), kürdili hicazkâr
küratoryal
kürekayaklılar, kürekçi, kürekkemiği
Küre'ye (=Küre ilçesine), Küreli <Küreli-
lere
küreyve
küriyum
kürkask <kürkaskan
kürkböceği, kürkçü
kürtaj
Kürt <Kürde <Kürdü <Kürtlerden, Kürt-
çe
kürtün
küspe
küstere
küstümotu
küsf (Ünlüyle başlayan ek aldığında U
uzun) <küsuf
küsur (Ünlüyle başlayan ek aldığında U
uzun), küsurat (U ve A uzun)
Yaygın bir biçimde, "küsur" olarak
kullanılıyor.
küfat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <küşada <küşadı <küşattan
Kütahya'ya, Kütahyalı <Kütahyalılara
kütikül
kütin
küt küt [atmak]
kütüphane
küvet <küvete <küveti <küvetten
kuvöz (=kuvöz)
kw. (=kilovat) <kw.tan

L

l. (litre) <l.si
La Fontaine (=Jean de la Fontaine)
labirent <labirente <labirenti <labirent-
ten
laborant <laboranta <laborantı <labo-
ranttan

laboratuvar
labrador
labut değil, lobut
laciver <laciverde <laciverdi <laciver-
ten
laçın
laça
Lâdik'e (Okunuşu: "Lâdiğe") <Lâdik'ten,
Lâdikli <Lâdiklilere
ladin
ladini (A ve İ'ler uzun), laedri (A ve İ
uzun), laedriye
lafçı, lafbesi, lafız <lafza <lafzı
Lafonten (=Jean de la Fontaine)
lafügüzaf
LAFTA (=Latin American Free Trade As-
sociation [İng.]; Latin Amerika Ser-
best Ticaret Birliği) <LAFTA'ya
<LAFTA'dan
lagar (İlk A uzun)
lagün
lağım
lağır <lağva <lağvı, lağvetmek, lağvol-
mak
lahavle (İlk A uzun)
Lahey'e (=Den Haag) <Laheyli <Lahey-
lilere
lahika (İlk A uzun)
lahit <lahte <lahti <lahitten
lahmacun
Lahor'a, Lahorlu <Lahorlulara, lahuri (A,
U ve İ uzun)
lahuti (U ve İ uzun)
lahza, lahzada

laik <laikten

L ince, A ve İ kısa. Uzatmamak gereki-
yor. Anın uzatılmasında, bu sözcüğü
düzeltme işaretiyle ("lâik" biçiminde)
yazan bazı kılavuzların etkisi olabilir.
Kılavuz hazırlayanlar, "laik" sözcü-
ğündeki L'nin ince okunacağını belirt-
mek istemiş olabilirler. Ne var ki dü-
zeltme işaretinin, kendinden önceki
ünsüz harfi inceltirken, kullanıldığı
ünlüyü de uzattığı unutulunca böyle
sonuçlar doğabiliyor.

lakap (İki A da kısa, L ince) <lakaba <la-
kabı <lakaptan

LAKAPLARIN YAZILIŞI (bkz. "Büyük
Harf Kullanımı, III.1")

lakaydi (L ince, ilk A ve İ uzun), lakayt
 <lakayttan
 lakin (L ince, A uzun)
 lal (L'ler ince, A uzun) <lale <lali <lalden
 Lalapaşa'ya, Lalapaşalı <Lalapaşalılara
 laleağacı (L'ler ince, ilk A uzun)
 lalettayın (L'ler ince, A'lar uzun)
 lambri (L ince)
 laminarya (L ince)
 lamise (L ince, A uzun)
 lanarkit (L ince) <lanarkitten
 lanet (L ince, A uzun) <lanete <laneti <la-
 netten
 langur lungur
 langust <langusta <langustu <langusttan
 lanolin (L ince)
 lanse etmek (L ince)
 Laos'a <Laos'tan, Laoslu <Laoslulara
 lap lap, lapa lapa
 lapina
 Lapon <Laponlara, Laponca, Laponya'ya
 lappadak
 Lâpseki'ye, Lâpsekili <Lâpsekililere
 "-lar, -ler" EKİ (bkz. "Çoğul Eki")
 larenjit (L ince) <larenjite <larenjiti <la-
 renjitten
 largetto, largo
 larp <larpa <larpi <larptan, larpadak
 laskine
 lasta
 lasteks (L ince) <lasteksten, lastikağacı,
 lastikotin
 Lat. (=Latince) (L ince)
 lateks (L ince) <lateksten
 laterit (L ince) <laterite <lateriti <laterit-
 ten
 latilokum (A uzun)
 LATİN ALFABESİNİN KULLANILDIĞI /
 KULLANILMADIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL
 ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Yabancı
 Özel Adların Yazılması")
 Latin Amerika Serbest Ticaret Bölgesi
 (=LAFTA; *Latin America Free Trade
 Area* [İng.])
 Latince(=Lat.), latinceçikleri
 laubali (A'lar uzun, L'ler ince), laubalileş-
 mek
 lavabo (L ince), lavaj (L ince)
 lavantaçiçeği (L ince)
 lavdanom (L ince)
 lavta, lavtacı

layık (A uzun, L ince) <layığa <layığı
 layiha (L ince, ilk A uzun)
 laytmotif <laytmotiften
 lazer
 L/C (=letter of credit [İng.]; teminat mek-
 tubu)
 LCV (=lütfen cevap verin)
 lebaleb (A uzun), lebiderya
 leblebi
 ledün <ledünne <ledünnü
 lef <leffe <leffi <leften, leffetmek
 Lefkoşe'ye, Lefkoşeli <Lefkoşelilere
 legato
 legom
 leğen
 Leh (=Lehli) <Lehlere (=Lehlilere) <Leh'
 ten, Lehçe, Lehistan (bkz. "lehçe")
 lehçe, lehçebilim
 Dillerin, ses, yapı ve sözdizimi özel-
 likleriyle ayrılan kollarına "lehçe" de-
 niyor. "Azeri lehçesi" örneğindeki gi-
 bi. "Polonya dili" anlamına gelen
 "Lehçe"yle karıştırılmamalı.
 lejyon
 lekelihumma
 leksikograf <leksikograftan, leksikografi
 leksikolog <leksikoloğa <leksikoloğu,
 leksikoloji
 lektör
 lemis <lemse <lemsi <lemisten
 lenduha (U uzun)
 lenf <lenften, lenfatik, lenatizm, lenfosit
 <lenfositten
 lengüistik (=linguistik) <lengüistiğe
 <lengüistiği <lengüistikten
 Lenin (=Vladimir İliç Ulyanov), Leninci
 (=Leninist), Leninizm
 Leningrad'a, Leningradlı <Leningradlı-
 lara
 Leonardo da Vinci
 leopar
 lep [demedem leblebiyi anlamak]
 "-ler, -lar" EKİ (bkz. "Çoğul Eki")
 lesepase
 leş <leşten, leşçil, leşkargası
 letafet (A uzun) <letafete <letafeti <leta-
 fetten, letaifname (A'lar uzun)
 letarji
 Let (=Leton) <Letlere (=Letonlara), Le-
 tonya'ya, Letonca

letrizm - lokmagöz

letrizm

Levanten <Levantenlere

levazım (A uzun) (=Lv.), Levazım Satın

Alma Komisyonu (=Lv.Sa.Al.Kom.)

levant <levante <levanti <levanten

Levent'e [=Levent Semti'ne] <Levent'ten

levha (E ve A kısa. Uzatmamak gereki-
yor.)

levüloz

levye

Leylâ Hanım

leylak <leylağa <leylağı <leylaktan

leylekgagası

lezyon

lığ, lığlanmak

liberalizm, libretto

Lice'ye, Liceli <Licelilere

Liechtenstein'a <Liechtenstein'lılara,
Liechtenstein'dan

"-lik" EKi

Durum anlatan adlar yapmaya yara-
yan bir ek. Örneğin, "ayrılık" sözcüğü,
"ayrı olma durumu" anlamına geliyor.
"Aykırı/aykırılık", "farklı/farklılık",
"karşıt/karşıtlık", "yanlış/yanlışlık"
vb. çiftleri hep aynı ilişki içinde. Ne
var ki, "fark"la "farklılık", "yanlış"la
"yanlışlık" vb. birbirine karıştırılabili-
yor.

Sorunlu örnek: "[Kısa çizgi] kar-
şıtlıklar arasına konur: Alman-Fran-
sız savaşı. (...) " (Ana Yazım Kılavuzu,
s. 58) "Karşıtlık" sözcüğü, "karşıt ol-
ma durumu" anlamına geldiğinden, "-
lik" eki burada fazla görünüyor. Öneri:
"[Kısa çizgi] karşıtlar arasına konur
(...)" Ya da: "[Kısa çizgi], karşıtlıkları
belirtmekte de kullanılır (...)."

Sorunlu örnek: "Acele ile yapılan
bu ilk baskıda hem baskı hataları,
hem de önemli ölçüde yazım yanlış-
lıkları meydana geldi." (Dr. Hasan
Boynukara, "Önsöz") Bu cümlemin
yer aldığı yazının bağlamına bakılın-
ca, yazarın "yazım yanlışlıkları"ndan
değil, "yazım yanlışları"ndan söz etti-
ği anlaşılıyor. Öneri: "Aceleyle yapı-
lan bu ilk baskıda hem baskı hataları,
hem de önemli yazım yanlışları mey-
dana geldi."

lika

likidasyon, likide etmek, likidite, likit <li-
kitten

likorinoz

lime lime

limitet (=Ltd.) <limitete <limiteti <limi-
tetten

limoni (O uzun), limonküfü, limontuzu

lineer

linet (İ uzun) <linete <lineti <linetten

linguistik (=lengüistik)

link <linke <linki <linkten

linolyum

linotip <linotipe <linotipi <linotipten

lipari, liparit <liparite <lipariti <liparitten

lipit <lipide <lipidi <lipitten

lipom

lipsos <lipsostan

lira

liret <lirete <lireti <liretten

lisan (İ uzun. Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında Ada uzun), lisaniyat (A'lar uzun)

lisansüstü

Liszt (=Franz Liszt) <Liszt'ten

litografya, litoloji, litosfer

litre (=l.)

liturya (=kudas)

Litvanya'ya, Litvanyalı <Litvanyalıları

lityum

liyakat (İlk A uzun) <liyakate <liyakati
<liyakatten

lizol (=krezol) <lizole <lizölü <lizolden

LLD (=Doctor of Laws [İng.]; Hukuk
Doktoru)

LNG (=liquefied natural gas [İng.]; sıvı-
laştırılmış doğalgaz) LNG'ye <LNG'
den

lobelya (L'lerince)

lobut (L ince) <lobuta <lobutu <lobuttan

loc. cit. (=agy; adı geçen yerde)

loça (L ince)

logaritma (L ince)

loğ (L ince), loğlamak

loğusa (L ince), loğusahumması, loğusa-
otu, loğusa şekeri, loğusa şerbeti

lojistik (L ince)

lokal (L'ler ince) <lokale <lokali, lokatif
<lokatiften

lokavt (L ince) <lokavta <lokavtı <lo-
kavttan

lokmagöz (L ince)

lokmanruhu
 lombar (L ince)
 lomboz (L ince)
 longpley (=LP) (L'ler ince)
 lop (L ince) <lopa <lopu <loptan, lopçuk,
 loppadak, lopur lopur
 lorentiyum (L ince)
 Los Angeles'tan
 lostra, lostracı (L ince)
 lostromo (L ince)
 lota (L ince), lotarya (L ince)
 lök <löke <lökü <lökten
 lökeşe
 lökoplast <lökoplasta <lökoplastı <lö-
 koplasttan
 lökosit <lökosite <lökositi <lökositten
 lökün
 löpür löpür
 LP (=long-play [İng.]; uzunçalar) <LP'ye
 <LP'den
 LPG (=liquefied petroleum gas [İng.]; sı-
 vılaştırılmış petrol gazı) <LPG'ye
 <LPG'den
 LPO (=London Philharmonic Orchestra
 [İng.]; Londra Filarmoni Orkestrası)
 <LPO'ya <LPO'dan
 LSD (=liserjik asit dietilamit) <LSD'ye
 <LSD'den
 lunapark <lunaparktan
 Ltd. (=limitet) <Ltd.ten
 Lût Gölü (=Ölüdeniz), luti (U ve İ uzun)
 lutr
 lügat <lügate <lügati <lügatten, lügateçe
 lüksmetre
 Lüksemburg'a, Lüksemburglu <Lüksem-
 burglulara
 Lüleburgaz'a, Lüleburgazlı <Lülebur-
 gazlılara, lületaşı
 lümpen
 lüpçü
 Lüterci, Lütercilik
 lütesyum
 lütfetmek, lütfeylemek, lütuf <lütfu <lüt-
 fu <lütuftan
 lüzum
 Lv. (=Levazım) <Lv.dan, Lv.Sa.Al.Kom.
 (=Levazım Satın Alma Komisyonu)

M

M (=mega)
 m. (metre) <m.si
 M. (=Milat; Miladi)

"-M" YAPIM EKİYLE TÜRETİLMİŞ SÖZ- CÜKLER (Ayrıca bkz. "kullanım")

"Anlatım", "denetim", "istem",
 "kullanım", "seçim", "yaklaşım", "ya-
 zım", "yazılım" gibi "-m" yapım eki-
 le türetilmiş sözcükler, "-me" ya da "-
 mesi" eki almış akrabalarıyla karıştırı-
 lıyor.

Sorunlu örnek: "Gerçeküstücülük
 bir şiir oyunu değil, *gerçeğe ulaşma-
 nın ve onu daha etkili anlatımın yeni
 yollarının aranmasıydı.*" (Turgay Fi-
 şekçi, 5.4.2000 tarihli *Cumhuriyet* ga-
 zetes) Öneri: "(...) gerçeğe ulaşmanın
 ve onu daha etkili bir biçimde anlat-
 manın (...)"

Sorunlu örnek: "Cumhurbaşkanı
 Süleyman Demirel'in istemi üzerine,
*devlet sanatçısı olacakların nitelikle-
 ri, seçimleri ve görevleri hakkında ye-
 ni bir yönetmelik taslağı* hazırlandığı
 bildirildi." (Aralık 1999, *Cumhuriyet*
 gazetesi) "Devlet sanatçısı olacakların
 seçimi" sözü başka bir bağlamda yer
 alsa, sanatçıların yaptığı bir seçim söz
 konusu sanılır. "Vatandaş seçimini
 yaptı", "Sophie'nin Seçimi" örnekle-
 rindeki gibi. Oysa, haberin bağlamın-
 dan anlaşılıyor ki burada kastedilen,
 sanatçıların seçmesi değil, seçilmesi-
 dir. Bu durumda, öneri: "(...) devlet sa-
 natçısı olacakların nitelikleri, seçil-
 meleri ve görevleri (...)"

Sorunlu örnek: "İslam'ın *devlet ta-
 rafından denetimine* dayalı laiklik mo-
 deli" (Ufuk Uras, *Cumhuriyet* gazete-
 si, 1998). Öneri: "İslam'ın devlet tara-
 fından denetlenmesine dayalı laiklik
 modeli".

Sorunlu örnek: "'Mantıksal-Felsefi
 Yazı'nın ön çalışmalarına Wittgenste-
 in, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce
 başlamıştı. *Yazım, 1918'de tamamlan-
 dı.*" (Soykan, s. 299) Öneri: "Yazılması
 1918'de tamamlandı."

MA - mahlep

Sorunlu örnek: "Bu kitaptaki iki öykü *o ağıtların başka türlü yazımından ibarettir.*" (Mağden, s. 7) Öneri: "Bu kitaptaki iki öykü *o ağıtların başka türlü yazılmasından ibarettir.*"

MA (=Master of Arts [İng.] = mastır derecesi) <MA'ya <MA'dan

Toplum ve insan bilimlerinde yüksek lisans derecesi.

maada (İlk ve son A uzun)

maaille

maalesef, maalmemnuniye (U uzun)

maarif <maariften, maarifçi

maşallah değil, *maşallah*

maatteessüf

maazallah

mabat (A'lar uzun) <mabada <mabadı <mabattan

mabet (A uzun) <mabede <mabedi <mabetten

mabeyin (A uzun) <mabeyne <mabeyni, mabeyinci

mabude (A ve U uzun), mabut (A uzun) <mabuda <mabudu <mabuttan

Mac. (=Macarca)

maceraperest (A'lar uzun)

Maçka'ya, Maçkalı <Maçkahılara
maçuna

Madam Küri (=Marie Curie)

madden değil, *maddeten*

mademki

"Ki" bağlacının bitişik yazıldığı iki yeni istisnadan biri. (Diğeri, "oysaki". Eski, alışılmış istisnalar: "çünkü", "sanki", "halbuki"...)

Maden Tetkik Arama Enstitüsü (=MTA)

Maden'e (=Maden ilçesine), Madenli <Madenlilere

madeni (İ uzun), madenkırmızı, maden-kömürü, madensuyu, madenyünü

maderşahi (A'lar uzun)

madreporlar

Madrid'e <Madrid'den, Madridli <Madridlilere

madrup <madruba <madrubu <madrup-tan

madun (A ve U uzun)

maestoso

maestro

mafış

magma, magmatik

magri

mağarabilim

Mağara'ya (=Mağara ilçesine), Mağaralı <Mağaralılara

mağdur, mağduriyet <mağduriyetten

mağfired <mağfirete <mağfireti <mağfi-retten

mağlubiyet <mağlubiyetten, mağlup (U uzun) <mağluba <mağlubu <mağlup-tan

mağma değil, magma

mağmum (U uzun)

Mağribi (Son İ uzun), mağrip <mağribe <mağribi <mağripten

mağrifet değil, marifet

mağuşuş

Mah. (=Mahalle; Mahkeme)

mahagoni (=maun [A uzun] =akaju)

mahal (A'lar kısa, L ince) <mahalle <[suç] mahalli <mahalden

MAHALLE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")

mahalli (İ uzun) (=yerel)

maharet <maharete <mahareti <maharet-ten, maharetli

Mahatma Gandhi

mahcup (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mahcuba <mahcubu <mah-cuptan, mahcubiyet

mahcur

mahcuz

mağcup değil, mahcup

mahdut [miktar]da

mahfaza (=muhafaza=koruncak)

mahf, mahfil, mahfuz

mahf olmak, mahfetmek değil, mahvol-mak, mahvetmek

mahv <mahva <mahvı

mahiye (A uzun)

mahiyet (A uzun)

"Nelik, nitelik" demek. "Maiyet"le karıştırılıyor. "Maiyet" sözcüğü, "yanındaki(ler)" anlamına gelir.

mahkeme (bkz. "dava")

mahkûkat (U ve son A uzun) <mahkûkata <mahkûkatı <mahkûkattan

mahkûmiyet <mahkûmiyete <mahkûmi-yeti <mahkûmiyetten

mahlas <mahlastan (L ince)

mahlep <mahlebe <mahlebi <mahlepten

mahluk (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında U uzun) <mahluka <mahluku
<mahluktan

mahlukat (L ince, U ve son A uzun)
"Mahluk" (yaratık) sözcüğünün çoğu-
lu. Dolayısıyla, çoğul yapmak için
"mahlukatlar" demek gerekmiyor;
"mahlukat" yeterli. (Ayrıca bkz. "Çö-
ğül Eki Sorunları, 2")

mahlul (L'ler ince, U uzun) <mahlule
<mahlulü <mahlulden

mahlut (L ince, U uzun) <mahluta <mah-
lutu <mahluttan

mahmude (U uzun), mahmudiye
Mahmudiye'ye, Mahmudiyeli <Mahmu-
diyelilere

mahmul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında U uzun) <mahmule <mahmulü
<mahmulden

mahmurçiçeği

mahmuz

mahpus (=mapus) <mahpustan, mahpus-
hane

mahra

mahrama

mahreç <mahrece <mahreci <mahreçten
mahrek <mahreke <mahreki <mahrekten
mahrem, mahremiyet <mahremiyetten
mahrukata (K kalın, U ve son A uzun)

<mahrukata <mahrukati <mahrukata-
tan

mahruti (U ve İ uzun)

mahsup [etmek] (U uzun), mahsuben

mahsul <mahsule <mahsulü <mahsul-
den, mahsuldar

mahsun (bkz. "mahzun")

mahsur (bkz. "mahzur")

mahsus <mahsustan

mahşer, mahşeri (İ uzun)

mahşeri vicdan değil, *maşeri vicdan* (İlk
A vurgulu, ilk İ uzun)

"Toplum vicdanı" demek.

mahunya

mahur (A uzun)

mahut (A uzun)

mahvolmak, mahvetmek

mahviyet <mahviyetten

mahzar

mahzun

"Hüzünlü" demek. "Mahsun"la karış-

tırmamak gerekiyor. "Mahsun" sözcü-
ğü "güçlendirilmiş" anlamına gelir.

mahzur

"Sakınca" demek: "Bence bir mahzu-
ru yok" vb. "Mahzur", "mahsur"la ka-
rıştırılıyor. "Mahsur" sözcüğünün,
"kapalı kalmış", "kuşatılmış", "sınırlı"
gibi anlamları var. "Çatıda mahsur ka-
lan kazazedeler kurtarıldı" örneğinde-
ki gibi.

mail [olmak] (A uzun), maile (A uzun)

mail atmak, mailleşmek

"E-posta göndermek", "e-postayla ha-
berleşmek" vb. yerine bunları kulla-
nanlara rastlanıyor.

"Mail" sözcüğü Türkçeleşmiş ol-
madığından, ille de İngilizcesini kul-
lanmak isteyenler sözcüğü ayırt edici
bir biçimde (tırnak içinde, koyu ya da
italik vb.) yazmalı.

maîşet (A uzun) <maîşete <maîşeti <ma-
îşetten

maiyet <maiye <maiyeti <maiyetten
(bkz. "mahiyet")

majör, majüskül

makabil (K kalın, ikinci A uzun) <makab-
le <makabli

makam (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ikinci A uzun)

Makarios (=Mihail Hristodolu Muskos)
<Makarios'tan

makasçı, makaslıböcek, makastar

makat <makata <makatı <makattan

makbul <makbule <makbulü <makbul-
den

Makedonca, Makedonya'ya, Makedon-
yalı <Makedonyalılara

maketçi

makine, makineci, makineyağı, makinist

Makine Kimya Endüstrisi (=MKE)

makrama (=mahrama)

makrame

makrosefal

maksure (U uzun)

makta <maktaa <maktaı

maktu (U uzun) <maktua <maktuu

maktul (U uzun, L ince) <maktule <mak-
tulü <maktulden

makul (A uzun, L ince, ünlüyle başlayan

makûs - maniple

ek aldığında U uzun) <makule <makulü <makulden
makûs (A ve U uzun)
Makyavelcilik <Makyavelciliğe <Makyavelciliği <Makyavelcilikten, Makyavelizm
mal mülk
mal olmak (İlk A uzun, L ince)
malaga
malakit <malakite <malakiti <malakitten
Malatya'ya, Malatyalı <Malatyalılara
malayani (A'lar ve İ uzun)
Malayca, Malaysiya'ya (=Malezya'ya)
Malaysiyalı <Malaysiyalılara
malaz
Malazgirt'e <Malazgirt'ten, Malazgirtli
<Malazgirtlilere
malesef değil, maalesef
Malezya'ya (=Malaysiya'ya), Malezyalı
<Malezyalılara
malitaşı
mali (A ve İ uzun)
mali porte değil, mali porte
"Porte" sözcüğü Fransızcadan geliyor
(*portée*). Buradaki anlamı, "kapsam",
"yük", "değer".
Mali'ye, Malililere
malihulya (A'lar uzun)
malik (A uzun) <malike <maliki <malik-
ten, malikâne
Maliki (A ve son İ uzun)
maliye (A uzun)
maliyet, sigorta, navlun (=CIF, c.i.f.; *cost*,
insurance, *freight* (İng.))
Malkar(=Balkar), Malkarca(=Balkarca)
Malkara'ya, Malkaralı <Malkaralılara
malkıran
Mallarmé(=Stéphane Mallarmé)
malmüdüğü
maltaeriği, maltahumması, maltapalamu-
dudu, maltataşı
maltızkeçisi
malul (A ve U uzun, L'ler ince) <malule
<malulü, malulen, maluliyet <maluliyet-
ten, malullük <malullükten
malum (A uzun, L ince)
malumat (A'lar ve U uzun, L ince) <malu-
mata <malumatı <malumattan, malu-
matfuruş <malumatfuruştan
malumu ilam (A'lar ve İ uzun)
"İlam", haber vermek, bildirmek anla-

mına geliyor.
malvarlığı
mamafih (A'lar uzun)
mamaliga
mamelek (A uzun) <mameleke <mamele-
leki <mamelekten
mamul (A uzun, L ince) <mamule <mamulü
<mamulden
mamur (A ve U uzun), mamure
mamut <mamuta <mamutu <mamuttan
mânâ (=anlam)
mana
Polinezya kültüründe, bir doğaüstü
güç. "Anlam" anlamındaki "mânâ"yla
karıştırılmamalı.
Manavgat'a <Manavgat'tan, Manavgatlı
<Manavgatlılara
mancelina
mancınıkçı
Mançu <Mançulara, Mançuca
mandagözü
mandalina
mandapost <mandaposta <mandapostu
<mandaposttan, mandater
mandelina değil, mandalina
mandepsi, mandepsiye basmak, mandep-
siye düşmek
mandıra, mandıracı
manej
manen (A uzun), manevi (A ve İ uzun),
maneviyat (A'laruzun) <maneviyattan
mangalkömürü
mango
Mani, Manicilik <Maniciliğe <Manicili-
ği <Manicilikten
mani (A ve İ kısa) (=manya)
"Duygu, düşünce ve hareketlerde gö-
rülen aşırı taşkınlık durumu" (*AnaBri-
tannica*). "Mâni"yle karıştırmamak
gerekliyor.
mâni (A ve İ uzun) <mâniye <mâniyi
1) Engel, 2) Halk şiirinin türlerinden
biri.
mânia
manidar (A'lar ve İ uzun)
manifatura
manifesto
manika
maniple
Telgrafçılıkta kullanılan bir aygıt.
"Manipüle etmek"le karıştırılmamalı.

manipülatör

"Maniple" ve "maniple kullanmak" anlamına geliyor. "Manipülasyon"la ilgisi yok.

manipüle etmek, manipülasyon

Manisa'ya, Manisalı <Manisalılara, manisalalesi

manivela

manometre

mantarağacı, mantarbilim, mantardoğuran, mantarözü

mantıkdışı, mantıki (İ uzun), mantıköncesi

mantis <mantisten

Manyas'a <Manyas'tan, Manyaslı <Manyaslılara

manyat <manyattan

manyetik, manyetit <manyetitten, manyetize, manyetizma, manyeto, manyetometre

manyezi, manyezit <manyezitten

manyok <manyoka <manyoku <manyoktan

Mao Zedong (=Mao Çe-Tung=Mao Zedung), Maoculuk, Maoizm

marangozbalığı

maranta

Marat (=Jean Paul Marat) (Okunuşu: "Mara") <Marat'ya <Marat'nın

maraz, marazi (İ uzun) İki A da kısa. Uzatmamak gerekiyor.

Mardin'e, Mardinli <Mardinlilere

mareşal (=Mrşl.) <mareşale <mareşali <mareşalden

Marie Curie

marifet (A uzun) <marifetten

mariyuana (=mariuana)

markizet <markizete <markizeti <markizetten

Marksçı, Marksçılık <Marksçılığa

<Marksçılığı <Marksçılıktan

Marksist <Marksiste <Marksisti <Marksissten, Marksizm <Marksizmden

Marmara Üniversitesi (=MÜ)

Marmaraereğlisi

Marmaris'e <Marmaris'ten, Marmarisli <Marmarislilere

marmelat <marmelata <marmelatı <marmelattan

marnlamak

marpuç <marpuca <marpuçu <marpuç-

tan, marpuççu

marş [etmek, olmak] <marştan

Mars'a <Mars'tan

marşvanotu

Marsilya (=Marseilles [Fr.]) <Marsilya'ya, Marsilyalı <Marsilyalılara

Martinik'e (Okunuşu: "Martiniğe") <Martinik'ten, Martinikli <Martiniklilere

maruf (A uzun)

Maruni (A ve İ uzun) <Marunilere

maruz (A uzun) [kalmak], maruzat (A'lar ve U uzun) <maruzattan

marya

mas [etmek], massa <massı <massetmek

masaj

masarif (İkinci A uzun) <masariften

masarika

masat <masada <masadı <masattan

masatenisi, masatopu

maşar değil, mazhar

masif

masiko

maskanyin

maskarata (=maskarat)

maskot <maskota <maskotu <maskottan

maslahat <maslahata <maslahattan

maslahatgüzar (Ünlüyle başlayan ek aldığında son A uzun)

masör

masruf (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)

MASTARLARA EK GETİRİLMESİ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

mastı, mastıçiçeği

mastır [derecesi] (=MA; master [İng.])

masturi

mastürbasyon

masum (A uzun), masumane (A'lar uzun),

masumiyet <masumiyetten

masun (A uzun), masuniyet (A ve U uzun)

<masuniyetten

maşaallah değil, maşallah (İlk A uzun)

maşatlık <maşatlığa <maşatlığı <maşatlıktan

maşeri vicdan

maşlah <maşlahtan

maşrık <maşrıka <maşrıkı <maşrıkdan

maşuk (A uzun) <maşuka (A ve U uzun) <maşuku <maşuktan

Mat. (=matematik)

Mat. - mediyastin

mat [etmek] <matā <matı <matan
matafora
matafyon
matah
matbaa, matbu <matbua <matbuu, mat-
buat <matbuattan
matematik (=Mat.) <matematiğe <mate-
matiği, matematikçi
materyal <materyale <materyali <mater-
yalden
materyalist, materyalizm
matkap <matkaba <matkabı <matkaptan
matla (Son A uzun) <matlaya <matlayı
<matlanın
Eskiden "matla <matlaa <matlaı
<matlain" biçiminde yazılıyordu.
matlup (Ünlüyle başlayan ek aldığı U
uzun) <matluba <matlubu <matluptan
matriarkal <matriarkale <matriarkali
<matriarkalden
matuf (A uzun)
matuh (A uzun) <matuhtan
maun (A uzun) (=mahagoni =akaju)
mavera (A'lar uzun)
mavimtrak değil, mavimtırak
mayaağacı, mayabozan
mayısböceği
mayi (A uzun) <mayie <mayii
mayistra
maymunbalığı
mayna
mazarrat <mazarrata <mazarratı <mazar-
rattan
mazbut <mazbuta <mazbutu <mazbuttan
mazeret (A uzun)
"Bahane"yle karıştırılıyor. Mazeret,
belirli bir beklentinin yerine getiril-
mesini önleyen olay ya da durum anla-
mına geliyor. "Bahane" ise gerçek ol-
mayan mazeret demek.
Mazgirt'e <Mazgirt'ten, Mazgirtli <Maz-
girtlilere
mazhar, mazhariyet <mazhariyetten
Mazıdağı'na <Mazıdağı'ndan, Mazıdağ-
lı <Mazıdağlılara
mazi (A ve İ uzun)
mazoşist, mazoşizm
mazot <mazota <mazotu <mazottan
Mb (megabayt) <Mb'lık <Mb'tan

Md. (=Müd.=Müdür; Müdürlük) <Md.
den
M.D. (=doctor of medicine [İng.]; tıp dok-
toru)
meal (A uzun, L ince), mealen
MEB (=Milli Eğitim Bakanlığı) <MEB'e
<MEB'den
mebde <mebdee <mebdei
mebiz (İ uzun)
meblağ
mebzul (L ince) <mebzule <mebzülü
<mebzulden
mec. (=mecaz)
mecal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında A uzun) <mecale <mecali <mec-
calden
mecaz, mecazen, mecazi
meccani (A ve İ uzun)
mecidit <mecidide <mecididi <mecidit-
ten
mecidiye
Mecitözü'ne <Mecitözü'nden, Mecitözü-
lülük <Mecitözü'lülere
meclis <meclisten İ'yi uzatmamak gere-
kiliyor.
Meclis-i Ayan (A'lar uzun), Meclis-i Me-
busan (A uzun)
meclup (Ünlüyle başlayan ek aldığı U
uzun) <mecluba <mecluptan
mecmu (U uzun) <mecmua <mecmuu,
mecmua
mecruh <mecruhtan
Mecus (U uzun), Mecusi (U ve İ uzun),
Mecusilik <Mecusiliğe
meczip (Ünlüyle başlayan ek aldığı U
uzun) <meczuba <meczubu <mec-
zuptan
meç <meçe <meçi <meçten
meçhul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında U uzun) <meçhule <meçhulü
<meçhulden
med değil, met
"Denizin kabarması" anlamında kul-
lanılıyor.
medar (A uzun), medarı iftihar
meddah <meddahtan
meddücezir
medeni hukuk doktoru (=DCL; doctor of
civil law [İng.])
medinekurdu
mediyastin

mefahir (A uzun)

mefhum (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)

"Kavram" demek. "Mevhum"la karıştırılıyor. "Mevhum" sözcüğü "sanal" anlamına gelir.

mefhumu muhalif <mefhumu muhaliften mefkûre

mefluç (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mefluca <meflucu <mefluçtan

mefruşat (U ve A uzun) <mefruşata <mefruşatı <mefruşattan

mefsuhtan (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mefsuhtan

meftun (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun), meftuniyet

mefta değil, *mevta*

meful (U uzun, L ince) <mefule <mefulü <mefulden

megahertz, megametre, megaton, megavat <megavattan

meğerki, meğerse

mehabet (A uzun) <mehabete <mehabeti <mehabetten

mehil (İki ünlüsü de kısa) <mehle <mehli Mehmet Âkif Ersoy

mehtap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mehtaba <mehtabı <mehtaptan

mehterbaşı, mehterhane

mekân

mekanik (İlk K kalın), mekanikçilik, mekanize, mekanizm, mekanizma

meknuz (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun)

mekruh (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mekruhtan

Meksika'ya, Meksikalı <Meksikalılara, Meksiko

mektuplaşmak (bkz. "İşteş Fiiller")

mel mel

melaïke (A uzun)

mela (A uzun, L'ler ince) <melale <mela-li <melalden

Melami (A ve İ uzun) <Melamilere, Melamilik

melanet (A uzun) <melanete <melaneti <melanetten

melankoli <melankolik

melanurya

melas <melastan

Melbourne'a <Melbourne'lulara, Melbourne'dan

melekotu

melengiç <melengice <melengici <melengiçten

melik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <melike <meliki <melikten

melinit <melinite <meliniti <melinitten

melodram, melodramatik

melun

melül

memalik (A uzun) <memaliğe <memaliği <memalikten

memat (A uzun) <memata <mematı <memattan

memba <membaa <membai

MemetFuat

-memezlikten gelmek/-mezden gelmek (bkz. "gelmek")

memişhane (A uzun)

memluk (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <memluke <memlukü

menajer

menapoz değil, *menopoz*

mendelevyum

menejer değil, *menajer*

menekşegülü, menekşerengi

Menemen'e, Menemenli <Menemenlilere

menenjit <menenjiti <menenjitten

menetmek

menfaat <menfaate <menfaati <menfaat-tan, menfaatçi, menfaatperest <menfaatperestten

Mengen'e, Mengenli <Mengenlilere

menhiyat (İ ve A uzun) <menhiyattan

menhus

menisk <meniske <meniski <meniskten

menisküs <menisküsten (= menüsküs <menüsküsten)

menkıbe

menkul (L ince) <menkule <menkulü <menkulden

menopoz

mensup (U uzun) <mensuba <mensubu <mensuptan, mensubiyet <mensubi-yetten

menşee <menşee <menşei

menşee şahadetnamesi (=C.O.; *certificat of origin* [İng.])

Menşevik - mesul

Menşevik <Menşeviklere <Menşevik-
ten, Menşevizm

mentol <mentole <mentölü <mentolden
menus (E ve U uzun) <menustan
menü (=mönü)

menüsküs <menüsküsten (= menisküs
<menisküsten)

merak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <meraka <merakı <meraktan

merbut <merbuta <merbutu <merbuttan
mercanada, mercanbalığı, mercanköşk,

mercanotu, mercanyılanı

merci <mercie <mercii

merdane (A uzun)

merhum (Ünlüyle başlayan ek aldığında
U uzun), merhume

Müslümanlar için kullanılıyor. Gayri
Müslimler için "müteveffa" demek
gerekliyor.

meri (İ uzun), meriyet <meriyetten

Meriç'e <Meriç'ten, Meriçli <Meriçlilere

meridyen

meristem

merkep <merkebe <merkebi <merkep-
ten, merkepçi

Merkez Yönetim Kurulu (=MYK), mer-
keziyetçi, merkezkaç

merlanos <merlanostan

merlengeç (=merlengiç) <merlengece
<merlengeci <merlengeçten

mermerşahi

mersinbalığı, mersinmorinası

Mersin'e, Mersinli <Mersinlilere

mertçe

meryemanaasmaşı, meryemanaeldiveni,
meryempelesengi

Merzifon'a, Merzifonlu <Merzifonlulara

mesabe (A uzun)

mesaha (İlk A uzun)

mesai (A ve İ uzun)

mesame (A uzun), mesamat (Alar uzun)
<mesamattan

mesane (A uzun)

mesela

meserret <meserrete <meserreti <meser-
retten

mesh, meshetmek

"-mesi/-meleri" EKi

Bu ekin kullanılmasını gerektiren pek
çok örnekte, yerine başka eklerin kul-

lanıldığına rastlanıyor. Neredeyse bir
kaçınma durumundan söz edilebilir.

Sorunlu örnek: "*Harfler önden ve
sondan bitiştiklerine ya da hiç bitiş-
mediklerine göre, az çok değişik bi-
çimlerde yazılırlar.*" (Ana Yazım Kula-
vuzu, s. 15) Öneri: "Harfler, bitişip bi-
tişmemelerine ya da önden/sondan
bitişmelerine göre az çok değişen bi-
çimlerde yazılır."

Sorunlu örnek: "*Gurbet romanı-
nın yazılımı 2-2,5 yıl sürdü.*" (Nihat
Behram, *Cumhuriyet Kitap*, No. 425, s.
5) Öneri: "*Gurbet romanının yazıl-
ması 2-2,5 yıl sürdü.*"

• -*duğu ihtimali*

Sorunlu örnek: "Üç gündür haber alı-
namayan yelkenlinin *batmış olduğu
ihtimali* ağırlık kazandı." Öneri: "(...) *batmış*
olması ihtimali ağırlık kazan-
dı."

Sorunlu örnek: "Doğu dinlerinin,
hermetik gizemlerin az ya da çok yoz-
laşmış bir biçiminden başka bir şey *ol-
madığı olasılığına* değinir." (Eco
1995, s. 159) Öneri: "(...) *olmaması ola-
sılığına* değinir."

(Aynıcabkz. "-bilmek, l", "-ki' Eki
Fazlalığı" ve "-m' Yapım Ekiyle Türe-
tilmiş Sözcükler")

mesire (İ uzun)

meskûkât <meskûkâta <meskûkâtı

<meskûkâtan

meskûn

meskût [geçmek] <meskûta <meskûtu
<meskûttan

meslek <mesleğe <mesleği <meslekten,
mesleki (İ uzun)

meslektaş/mevkidaş

Bu ikisi birbirine karıştıyor. İki ül-
kenin dışişleri bakanları için "mevki-
daş", iki eczacı için "meslektaş" de-
mek yerinde olur.

mesnevi (İ uzun)

mest [etmek, olmak] <meste <mesti
<mestten

Mesudiye'ye, Mesudiyeli <Mesudiyelile-
re

mesul (U uzun, L ince) <mesule <mesulü,

mesuliyet <mesuliyetten
 meşakkat <meşakkate <meşakkati <meşakkatten
 meşbu (U uzun)
 meşgale, meşgul <meşgule <meşguli
 <meşgulden, meşguliyet <meşguliyetten
 meşhet <meşhede <meşhedi <meşhetten
 meşime (İ uzun)
 meşk <meşke <meşki <meşkten
 meşkûk <meşkûke <meşkûkü <meşkûkten
 meşrep <meşrebe <meşrebi <meşrepten
 meşru (U uzun), meşruiyet <meşruiyetten
 meşruhat (U ve A uzun) <meşruhata
 <meşruhatı <meşruhattan
 meşruti (U ve İ uzun), meşrutiyet <meşrutiyetten
 meşum
 meşveret <meşverete <meşvereti <meşveretten
 met <medde <meddi <metten
 metâ <metâya <metâyı, metâlar (=emtia =mallar)
 meta-
 "Değişmiş", "üst", "öte" gibi anlamlar veren Latince kökenli bir önek: "metafizik, metamorfoz, metastaz" örneklerindeki gibi. "Mal" anlamına gelen ve Anın uzun okunduğu Arapça kökenli "metâ" ile karıştırılmamalı.
 metabolizma
 metalbilim, metalograf <metalograftan, metalografi
 metaloit <metaloitden, metalurji
 metamorfik, metamorfizm, metamorfoz
 metanet (A uzun) <metanete <metaneti <metanetten
 metapsişik, metatez
 metastaz
 metazori
 meteor, meteorit, meteoroloji, meteortaşı
 metfun
 meth <methe <methi, methetmek, methiye
 methal <methale <methali <methalden
 metin <metne <metni
 metis <metisten
 metodoloji, metot <metoda <metodu <metottan
 metraj

metrdotel
 metre (=m.), metrekare (=m²)
 metreküüp (=m³) <metrekübe <metrekübü
 metropol <metropole <metropolü <metropoliden
 metropoliten, metropolit <metropolitte
 <metropolitli <metropolitlen
 metruk, metrukât (U uzun, K ince, A uzun) <metrukâtan
 metrukîyet <metrukîyetten
 mevcudat (U ve A uzun) <mevcudattan, mevcudiyet <mevcudiyetten

mevcut (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun)

1. -ki mevcut

Sorunlu örnek: "*Dildeki mevcut kök ve gövdelerden, uygun yapım ekleri kullanılarak yeni sözcükler oluşturulması.*" (Özerkan, s. 130) "Mevcut" sözcüğü sıfat olarak kullanılıyorsa, "-ki mevcut" yapısı, yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere, gereksiz bir anlam sal yinleme oluşturuyor. Öneri: "Dildeki kök ve gövdelerden (...)" Ya da: "Dilde mevcut kök ve gövdelerden (...)"

"Mevcut" sözcüğü sıfat değil de ad olarak kullanıldığında, "-ki mevcut" yapısı sorun yaratmıyor: "Eldeki mevcut, ay sonunakadar yeter" örneğinde ki gibi.

2. mevcut status quo / mevcut statüko

"Statüko" sözcüğü "mevcut durum" anlamına geldiğinden, yanı sıra "mevcut" demek gerekmiyor. Yalnızca "statüko", ya da "mevcut durum" denmeli.

mevdu (U uzun) <mevdua <mevduu, mevduat <mevduattan
 mevhum (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun) (bkz. "mefhum")
 mevki <mevkiye <mevkiyi <mevkinin
 Eskiden "mevki <mevkie <mevkii <mevkiin" biçiminde yazılıyordu.
 mevkidaş
 mevkuf (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun) <mevkuftan, mevkufen
 mevkut (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun)

mevku - -mış bulunmak

U uzun) <mevkuta <mevku <mevkuttan, mevkute
Mevla (A uzun)
Mevlânâ Celaleddin Rumi, Mevlevî,
Mevlevîhane (İ ve A uzun)
Mevlid-i Şerif (Tüm ünlüleri kısa) <Mevlid-i Şeriften
mevli <mevlide <mevlidi <mevlitten, mevlithan
mevsuk (Ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <mevsuka <mevsuku <mevsuktan
mevta (A uzun)
mevzi (İ uzun) <mevziye <mevziyi <mevzinin
mevzii (Son İ uzun) (=yerel)
mevzu (U uzun) <mevzuya <mevzuyu <mevzunun
Eskiden "mevzu <mevzua <mevzuu <mevzuun" biçiminde yazılıyordu.
mevzuat (A uzun) <mevzuata <mevzuatı <mevzuattan
"Yürürlükteki yasa ve yönetmelikler" demek. "Bu konular" anlamında kullanılmamak gerekiyor.
"Hukuk mevzuatı", "yasal mevzuat" gibi kullanımlar ise gereksiz birer anlamsız yineleme, çünkü "mevzuat" kavramı hukuk ve yasa anlamlarını zaten içeriyor.
mevzubahis [etmek] (Tüm ünlüleri kısa)
mevzun
"Vezinli", "ölçülü", "biçimli" demek.
"Mezun" sözcüğüyle karıştırılıyor.
"Mezun" sözcüğünün, "okulu bitirmiş", "izinli" gibi anlamları var.
Mey. (=Meydan)
meyanbalı, meyankökü
meyane (A uzun)
MEYDAN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
meydana gelmek
Tüm ünlüleri kısa. "Meydâna" değil; A'yı uzatmamak gerekiyor.
meydansazı
meyhane (A uzun), meyhaneciotu
meyil <meyle <meyli, meyilli, meyletmek
meyl <meyl atmak <meylleşmek

İngilizceden geldi ("e-mail"). Türkçe karşılık olarak "elmek" önerildi. (Ayrıca bkz. "mail atmak".)

meyus
meyve, meyvedışı, meyvehoş, meyveici, meyveortası, meyveyaprak
meyyal (L ince)
mezalim (A uzun)
mezamir (A ve İ uzun)

mezbele
"Mezbelelik"le karıştırılıyor. "Mezbelelik" sözcüğü, "mezbele oluş" anlamına gelir.

-mezden gelmek / -memezlikten gelmek" (bkz. "gelmek")

MEZHEP ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.1 ve 2")

mezkr
mezoderm, Mezopotamya'ya, Mezopotamyalı <Mezopotamyalılara, mezosfer, mezozoik <mezozoğe <mezozoği <mezozoikten

mezru (U uzun)
mezun (E uzun) (bkz. "mevzun")
mezür (=mezura)

mezzosoprano
mf (=mezzo forte [İt.])
MFA (=Master of Fine Arts [İng.]; güzel sanatlar alanında "master" derecesi)

mg (=miligram) <mg.dan
MGK (=Milli Güvenlik Kurulu) <MGK'ya <MGK'dan

mHz (=megahertz) <mHz.e <mHz.i <mHz.den

mıh, mıhlamak, mıhsıçtı
mısırfülü, mısırözü, mısırtavuşu, mısırturnası, mısıryağı

mısra (A uzun) <mısraya <mısrayı <mısranın
Eskiden "mısra <mısraa < mısraı < mısran" biçiminde yazılıyordu.

-mış bulunmak

Bu yapı, özellikle geçmiş zaman kipinde, "ne yazık ki" anlamını vermek için kullanılır(dı): "Sevmiş bulundum güzelim gayrı ne çare" dizesindeki gibi. Bu olanak gitgide unutuluyor ve "-mış bulunmak" genellikle gereksiz yere kullanılıyor. İngilizcedeki "perfect

tense" in etkisi olabilir.

Sorunlu örnek: "Anlatım Terimleri Sözlüğü, Türkçede bu alanın terimlerini toplamış bulunan ilk kitaptır." (Beşir Göğüş, arka kapak) Öneri: "(...), Türkçede bu alanın terimlerini toplayan ilk kitaptır."

MIT (=Massachusetts Institute of Technology [İng.]; Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) <MIT'e <MIT'ten mızıkçı

"Mi" SORU EKİ (Ayrıca bkz. "Ayrac Sorunları, 4")

1. "Mi" soru ekini her zaman ayrı yazmak gerekiyor. "Mi" eki, bir önceki sözcüğün son ünlüsüne uyumlu kılınır, ardından gelen başka ekler varsa onlar da "mi" soru ekine bitiştirilerek yazılır: "Siz misiniz?" "Acaba okumuşlar mıdır?" "Yürür müsün?" "Bu muydu?" vb.
2. "Mi" soru ekini izleyen bağlaçlar yine ayrı yazılır: "Acaba o mu ki?", "Okumuşlar mı da konuşuyorlar?" örneklerindeki gibi.
3. KİTAP, DERGİ, GAZETE VB. ADLARIYLA YAZI BAŞLIKLARINDA yer alan "mi" soru eki, büyük değil, küçük harfle başlatılır.

miat <miada <miadı <miattan, miadını doldurmak

mibzer

mide, midevi

Midyat'a <Midyat'tan, Midyatlı <Midyatlılara

migmatit <migmatitten

miğfer

Mihalgazi'ye, Mihalgazili <Mihalgazililere

Mihaliççik'a (Okunuşu: "Mihaliççiğa") <Mihaliççik'tan, Mihaliççikli <Mihaliççiklilere

mihaniki (A ve son İ uzun)

mhrace (A uzun)

mhrak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <mhraka <mhrakı <mhraktan

mhrap (A uzun) <mhraba <mhrabı <mhraptan

mikâp <mikâba <mikâbı <mikâptan

mikaşist <mikaşistten

Miki Fare'den (=Mickey Mouse)

mikoloji, mikoz

mikroamper, mikrobiyolog <mikrobiyoloğa <mikrobiyoloğu, mikrobiyoloji,

mikroçip, mikrodalga, mikrofilm,

mikroizleme, mikrokok <mikrokoka <mikrokoku <mikrokoktan

mikrolit <mikrolite <mikroliti <mikrolitten

mikrometre, mikroorganizma

mikrop <mikroba <mikrobu <mikroptan mikrosefal <mikrosefale <mikrosefali

<mikrosefalden

mikrosinema, mikrosinematografi

mikroskop <mikroskoba <mikroskobu <mikroskoptan

Milas'a <Milas'tan, Milaslı <Milaslılara milat (İ ve A uzun) (=M.) <milada <miladı <milattan

miladi (İ'ler ve A uzun)

Milattan Önce (=MÖ), Milattan Sonra (=MS)

milidiy

milföy

milibar (=mb), miligram (=mg), mililitre (=ml), milimetre (=mm.), milimikron

MİLLET ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.11")

milletlerarası, milletvekili (=Mv.)

Milli Eğitim Bakanlığı (=MEB)

Milli Güvenlik Kurulu (=MGK)

Milli İstihbarat Teşkilatı (=MİT)

Milli Piyango (=MP)

Milli Prodüktivite Merkezi (=MPM)

Milli Savunma Bakanlığı (=MSB)

milli [toprak] (bkz. "Düzeltilme İşareti, 6")

milliyetçi, milliyetperver

Mimar Sinan Üniversitesi (=MSÜ)

minarbaşı

minakop <minakopa <minakopu <minakoptan

minber

mineçiçeği

mineral <minerale <minerali <mineralden, mineralbilim, mineraloji

mineralog <mineraloğa <mineraloğu

minibilgisayar, minibüs, minidalga, minifilm, minimetre

minimal <minimale <minimali <minimalden, minimini

minkale - moskoftoprağı

minisküs değil, *menisküs* (=menüsküs)
minkale
Minsk'e <Minsk'lilere, Minsk'ten
minübüs değil, *minibüs*
minüskül
minval <minvale <minvali <minvalden
miraç (İ ve A uzun) <miraca <miracı <mi-
raçtan
mirasçı, mirasyedi
misafirhane (A'lar uzun), misafirperver
misak (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <misaka <misakı, <misaktan,
Misakımilli (=Misak-ı Milli)
misal (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <misale <misali <misalden
misil <misle <misli, misilleme, misille-
mede bulunmak
misk <miske <miski <miskten
miskinhane
misvak <misvaka <misvakı <misvaktan
-mış bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
mitil
MIT (=Milli İstihbarat Teşkilatı) <MIT'e
<MIT'ten
miting
İ'ler kısa; uzatmamak gerekiyor. Pek
çok kez yazıldığı üzere, bu sözcük İn-
gilizceden gelmiş olmakla birlikte,
okunuşu da, anlamı da farklılaşmış
durumda. Türkçede "miting", İngiliz-
cedeki "meeting" in tersine, her tür top-
lantı anlamına gelmeyip yalnızca so-
kak ve meydanlardaki kalabalık top-
lantılar anlamına geliyor.
mitos <mitostan
mitoz
mitral
mitralyöz
miyad değil, *miat*
miyar (İ ve A uzun)
miyaz
miyokart <miyokarttan
miyop <miyoba <miyobu <miyoptan
mizaç (A uzun) <mizaca <mizacı <mi-
zaçtan, mizaçgir
mizah (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <mizahtan, mizahçı, mizahi (A
ve son İ uzun)
mizan (İ ve A uzun)
mizanpaj, mizanpili, mizansen

MKE (=Makine Kimya Endüstrisi)
<MKE'ye <MKE'den
MKS (=Metre, Kilogram, Saat [Sistemi])
<MKS'ye <MKS'den
MKYK (=Merkez Karar Yönetim Kurulu)
<MKYK'ya <MKYK'dan
mm. (=milimetre)
modaevi, modelaj
moderato
modernite
Fransızcadan geldi. Türkçesi, yerine
göre, "modern dönem" yada "modern-
lik".
modistra
modül, modüler, modülasyon, modülatör
Mogadişu'ya, Mogadişulu <Mogadişulu-
lara
molas <molastan
Moldova ([eski adı]=Moldavya), Moldo-
valı <Moldovalılara, Moldavanca
molibden
molibdin
molotofkokteyli
MonaLisa
monadizm (=monatçılık)
Monako'ya <Monakolu <Monakolulara
Mondros'a <Mondros'tan, Mondroslu
<Mondrosulara
monokl <monokle <monoklü <monoklü-
den
monolog <monoloğa <monoloğu
monopol <monopole <monopolü <mo-
nopolden
monoteist <monoteiste <monoteisti
<monoteistten, monoteizm
Montaigne (=Michel de Montaigne)
<Montaigne'e
montaj, monte etmek
Montevideo'ya <Montevideo'lulara
Montreal'e <Montreal'lilere, Montreal'
den
Montrö (=Montreux) <Montrö'ye, Mont-
rölü <Montrölülere
moral (L ince) <morale <morali <moral-
den, moralizm
moratoryum
Moritanya'ya, Moritanyalı <Moritanyalı-
lara
morötesi, morsalkım
morumtrak değil, *morumtırak*
moskofcamı, moskoftoprağı

mosmor
 MOSSAD (=İsrail istihbarat örgütü)
 <MOSSAD'a <MOSSAD'dan
 mostralık
 motif <motife <motifi <motiften, moti-
 vasyon
 motopomp, motorbot, motoryağı, moto-
 siklet, mototren
 motris <motristen
 mozaik <mozaikten, mozaikçi
 mozak <mozağa <mozağı <mozaktan
 mozale değil, mozole
 Mozambik'e (Okunuşu: "Mozambiğe")
 <Mozambik'ten, Mozambikli <Mo-
 zambiklilere
 mozole
 MÖ (=Milattan Önce)
 möble
 mönü
 MP (=Milli Piyango), MPi (=Milli Piyan-
 go İdaresi) <MP'ye <MP'den
 MPM (=Milli Prodüktivite Merkezi)
 <MPM'ye <MPM'den
 Mrşl. (=Mareşal) <Mrşl.den
 ms. (=manuscripts [İng.; çoğulu: mss.];
 ely.; elyazması)
 MS (=Milattan Sonra)
 MS (=Master of Science [İng.] =masturde-
 recesi)
 Pozitif bilimlerde yüksek lisans
 derecesi.
 MSB (=Milli Savunma Bakanlığı) <MSB'
 ye <MSB'den
 MSÜ (=Mimar Sinan Üniversitesi) <MSÜ'
 ye <MSÜ'den
 MTA (=Maden Tetkik Arama Enstitüsü)
 <MTA'ya <MTA'dan
 mts (=Metre, Ton, Saniye [Sistemi])
 Mu. (=Muhabere) <Mu. ye
 muaccel [olmak]
 muaddel
 muadele (A uzun), muadelet <muadelet-
 ten, muadil
 muaf (Ünlüyle başlayan ek aldığı A
 uzun) [olmak, tutulmak], muafiyet
 <muafiyetten
 muaffak değil, muvaffak
 muahede (A uzun)
 muahaze (A uzun) [etmek]
 muahhar

muallak <muallaka <muallakı <muallak-
 tan
 muallel
 muamelat (A'lar uzun) <muamelata <mu-
 amelatı <muamelattan
 muamma (Son A uzun)
 muannit <muannite <muanniti <muan-
 nitten
 muare
 muarefe (A uzun)
 muarız (A uzun)
 muassır değil, muasır (A uzun)
 muaşeret (A uzun) <muuşerete <muuşe-
 reti <muuşeretten
 muattal
 muattar
 muavenet (A uzun) [etmek] <muavenet-
 ten, muavin
 muayede (A uzun)
 muayene (A uzun), muayenehane, muay-
 yen
 muazzaf değil, muvazzaf
 muazzam
 muazzep [etmek, olmak]
 muazzez
 Muazzez Tahsin Berkand
 mubah
 mubassır
 mubayaa [etmek] (İlk A uzun), muba-
 yaacı
 mucip, mucibince
 "Hayretimize mucip oldu" değil,
 "hayretimizi mucip oldu".
 mucir (U uzun)
 mucit (U uzun) <mucide <mucidi <mu-
 citten
 mucize (U uzun) (bkz. "Sıfat Sorunları,
 3"), mucizevi (U ve ikinci İ uzun)
 mucuk <mucuğa <mucuğu <mucuktan
 Mucur'a, Mucurlu <Mucurlulara
 Mudanya'ya, Mudanyalı <Mudanyalıları
 mudi (U ve İ uzun)
 mudil (U uzun)
 Mudurnu'ya, Mudurnulu <Mudurnulula-
 ra
 mufassal
 mugaddi (İ uzun)
 mugalata (İlk A uzun, G kalın)
 muganni (İ uzun), muganniye
 mugayir (A uzun, G kalın)
 muğber [olmak]

Muğla - multivizyon

Muğla'ya, Muğlalı <Muğlalılara
muğlak <muğlaka <muğlakı <muğlaktan
muğlakta kalmak değil, muallakta kal-
mak
muhabbetçiçeği, muhabbetkuşu
muhabere (A uzun) (=Mu.), muhabir
muhaceret (A uzun), <muhaceretten, mu-
hacir
muhacim (A uzun)
muhafaza (A uzun), muhafazakâr
muhakeme (A uzun)
muhakkik <muhakkike <muhakkiki
<muhakkikten
muhal (A uzun, L ince) <muhale <muhalı
<muhalden
muhalif (A uzun) <muhaliften, muhalefet
<muhalefetten
[Hz.] Muhammed (=Hazreti Muham-
med), Muhammedi (İ uzun)
muhammen
muhammes <muhammesten
muhammin
muhannet <muhannete <muhanneti
<muhannetten
muharebe (A uzun), muharip <muharibe
<muharibi <muharıpten
muharrem
muharrer, muharir
muharrik <muharrike <muharriki <mu-
harrikten
muhasamat (İlk ve son A uzun) <muhasa-
mata <muhasamata <muhasamattan
muhasara (İlk A uzun)
muhasibat (A'lar uzun) <muhasebattan,
muhasip <muhasibe <muhasibi <mu-
hasipten
muhat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <muhata <muhatı <muhattan
muhatap [olmak] (İlk A uzun) <muhataba
<muhatabı <muhataptan
muhatara (İlk A uzun)
muhavere [etmek] (A uzun)
muhayyel, muhayyile
muhayyerbuselik, muhayyerküdi (İ
uzun)
muhkem
muhrup <muhribe <muhribi <muhripten
muhtaç [olmak] <muhtaca <muhtacı
<muhtaçtan
muhtar (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun), muhtariyet <muhtariyetten

muhtasar
muhtekir
muhtelit <muhtelite <muhteliti <muhte-
litten
muhtemel (=olası) (bkz. "olası")
muhteri (İ uzun)
muhteris
"Hırslı" demek. "Çekingen" anlamın-
daki "muhteriz"le karışabilir.
muhteriz (bkz. "muhteris")
muhteva (A uzun), muhtevi (İ uzun),
muhteviyat (A uzun) <muhteviyattan
muhtıra
muin (İ uzun)
mujik <mujiğe <mujiği <mujiikten
mukaar (Son A uzun)
mukabele [etmek] (K kalın, A uzun), mu-
kabil
mukaddem (K kalın)
mukadder, mukadderat (A uzun) <mu-
kadderattan
mukaddes <mukaddesten, mukaddesat
(A uzun) <mukaddesattan
mukallit <mukallite <mukalliti <mukal-
litten
mukannen
mukarrer
mukassem
mukassi (İ uzun)
mukattar
mukavele (A uzun), mukavelename (A'
lar uzun)
mukavemet (A uzun) <mukavemetten,
mukavemetçi, mukavim
mukavva
mukayese (A uzun)
mukayyet, mukayyit <mukayyitten
mukim (İ uzun)
mukoza
muktesit <mukteside <muktesitten
mulaj
multi-
"Çoklu" anlamını veren önek. Türkçe-
ye Fransızcadan gelen multimilyoner,
multimilyarder gibi sözcüklerden son-
ra yakın zamanlar da da *multimedia* tü-
ründen İngilizce sözcüklerle geliyor.
Bunları "çok" yada "çoklu" sözcükle-
riyle karşılayabiliyoruz: "çokortamlı"
yada "çoklu ortam" biçiminde.
multivizyon

mumağacı, mumboyası, mumcılığı,
 mumçiçeği, mumpalmiyesi
 mundar (=murdar)
 munis (U uzun)
 munzam
 murabaha (İlk A uzun)
 murabba (Son A uzun) <murabbaya
 <murabbayı <murabbanın
 Eskiden "murabba <murabbaa <mu-
 rabbai <murabbain" biçiminde yazılı-
 yordu.
 murabut (A uzun) <murabuta <murabutu
 <murabuttan, murabutkuşu
 Muradiye'ye, Muradiyeli <Muradiyelile-
 re
 murafaa (İlk ve son A uzun)
 murahhas
 murakabe (İlk A uzun), murakıp <mura-
 kība <murakıbi <murakıptan
 murana
 Muratlı'ya, Muratlılı <Muratlılılara
 (=Muratlılara)
 murdar (=mundar), murdarilik
 Murgul'a, Murgullu <Murgullulara
 muris (U uzun) <muristen
 musahabe (İlk A uzun)
 musahhih <musahhihten
 musahip (A uzun) <musahibe <musahibi
 <musahipten
 Musahipzade Celâl
 musakka
 musalla
 musallat <musallata <musallatı <musal-
 lattan
 musandırâ
 musanna (Son A uzun)
 Musevi <Musevilere, Musevilik <Muse-
 vilige <Musevilikten
 Mushaftan
 musibet (İ uzun) <musibete <musibeti
 <musibetten
 musiki (U ve son İ uzun), musikişinas
 <musikişinastan
 muskaböreği
 muslin
 muslukçu
 Mussorgski (=Modest Mussorgski)
 Mustafa Kemalpaşa'ya, M.Kemalpaşalı
 <M.Kemalpaşalılara
 mustarip (=muzdarip) <mustaribe <mus-
 taribi <mustaripten

-muş bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
 Muş'a <Muş'tan, Muşlu <Muşlulara
 Mut'a <Mut'tan, Mutlu <Mutlulara
 muta (U ve A uzun)
 mutaassıp <mutaassıba <mutaassıbı
 <mutaassıptan
 mutabakat (İlk A uzun) <mutabakata
 <mutabakatı <mutabakattan
 mutabık (A uzun) <mutabıka <mutabıkı
 <mutabıktan
 mutasavver
 mutasavvıf <mutasavvıftan
 mutasyon, mutasyonist, mutasyonizm
 mutat (U ve A uzun) <mutada <mutadı
 <mutattan
 mutavaat (İlk A uzun) <mutavaata <mu-
 tavaatı <mutavaattan
 mutavassıt <mutavassıta <mutavassıtı
 <mutavassıttan
 mutazarrır
 muteber
 mutedil (U uzun)
 mutekit (U uzun, ünlüyle başlayan ek al-
 dığında İ de uzun) <mutekide <mute-
 kidi <mutekitten
 mutemet (U uzun) <mutemede <mute-
 medi <mutemetten
 mutena (U ve A uzun)
 muti (İ uzun) <mutie <mutii
 Mutki'ye (=Mutki ilçesine), Mutkili
 <Mutkililere
 mutlak, mutlakiyet <mutlakiyetten
mutlaka... şartsa
 Sorunlu örnek: "Üç yüz altmış derece
 yerine—*mutlaka dereceli bir ifade kul-*
lanılması şartsa— 180 derece ifadesi
 kullanılmalıydı." (Özerkan, s. 37)
 "Şart" kavramının "mutlaka" anlamını
 içerdiğine dikkat etmek gerekiyor. İki-
 si bir arada kullanılınca, özel bir vur-
 gulama amacı sezilmedikçe, gereksiz
 bir anlamsal yineleme ortaya çıkıyor.
 Öneri: "(...)—mutlaka dereceli bir ifa-
 de kullanılacaksa— (...)" Ya da: "(...)
 —dereceli bir ifade kullanılması şart-
 sa— (...)"
 mutmain [olmak] (Üç ünlüsü de kısa)
 muttali (İ uzun) <muttalie <muttali
 muttarit <muttaride <muttaridi <mutta-
 ritten
 muttasıl

muvicehe - müfteri

muvicehe (A uzun)
muvicekat (İlk A uzun) <muvicekate
<muvicekati <muvicekatten
muviceffak, muviceffakiyet (İkinci A uzun)
<muviceffakiyetten
muvicefik (A uzun)
muvicekkat <muvicekkate <muvicekkati <mu-
vicekkatten, muvicekkaten
muvicealat [etmek] (İlk A uzun) <muviceasa-
lata <muviceasalati <muviceasalattan
muviceazaa (İlk A uzun), muviceazaalı
muviceazene (A uzun)
muviceazi (A ve İ uzun)
muviceazzaf <muviceazzaftan
muviceylu
muviceymul
Muviceffer Buyrukçu
muvicezheret (A uzun) <muvicezheretten, mu-
vicezahir
muvicezarip (=mustarip)
muvicezir <muvicezirra <muvicezirri
muvicezip (U uzun) <muvicezibe <muvicezibi <mu-
vicezipten
MÜ (=Marmara Üniversitesi) <MÜ'ye
<MÜ'den
muviceade [etmek] (A uzun), muviceadil
muvicealağa (İlk A uzun, L ince)
muvicebarek (A uzun) <muvicebareğe <muvicebare-
ği <muvicebarekten, muvicebarekotu
muvicebareze (A uzun)
muvicebaşır (A uzun)
muvicebayenet (A uzun) <muvicebayenete <mu-
vicebayeneti <muvicebayenetten
muvicebrem
muvicecahit (A uzun) <muvicecahide <muvicecahidi
<muvicecahitten
muvicecavir (A uzun)
muvicecazat (A'lar uzun) <muvicecazata <muvice-
cazati <muvicecazattan
muvicecibir [sebep]
muvicechhez
muvicecella (A uzun)
muvicecellit <muvicecellide <muvicecellidi <muvicecel-
litten, muvicecellithane
muvicecerrep <muvicecerrebe <muvicecerrebi <mu-
vicecerrepten
muvicecerret <muvicecerrede <muvicecerredi <mu-
vicecerretten
muvicecessem
muvicecevherat <muvicecevherata <muvicecevherati
<muvicecevherattan

muvicever
muvicetehitt <muvicetehhide <muvicetehidi <muvice-
tehitten
Müd. (=Md.=Müdür; Müdürlük) <Müd.
den
muvicedafaa [etmek] (İlk A uzun), muvicedafaa-
aname (İlk ve son A uzun)
muvicedafı (A ve İ uzun) <muvicedafie <muvicedafii
<muvicedafinden
muvicedahale değil, muvicedahale
muvicedana [etmek] (A'lar uzun)
muvicedavi (A ve İ uzun)
muvicedavim (A uzun)
muvicedeiiumumi (İkinci U uzun)
muvicedebbir
muvicedekkik (İ uzun) <muvicedekkike <muvicedek-
kiki <muvicedekkikten
muvicedellel
muviceddet <muviceddetten
muvicedevven, muvicedevvenat (A uzun) <mu-
vicedevvenattan
muvicedevver
muvicedire
"Bayan müdür" demek. "Müdüre" bi-
çiminde yazmamak gerekiyor.
muvicedruk (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ
uzun) <muvicedrike <muvicedriki <muvicedrik-
ten
muvicedrır
muvicedüre (bkz. "müdire")
muvicedürriyet <muvicedürriyete <muvicedürriyeti
<muvicedürriyetten
muviceebbet <muviceebbede <muviceebbedi <muviceeb-
betten
muviceellif <muviceelliften
muviceemmen
muviceennes <muviceennesten
muviceesses [nizam], muviceessese, muviceessis
<muviceessisten
muviceessif
muviceessir, muviceessiriyet <muviceessiriyetten
muviceeyyide
muviceezzin
muvicefekkire
muvicefredat (Ünlüyle başlayan ek aldığında
A uzun) <muvicefredata <muvicefredattan
muvicefret <muvicefrede <muvicefredi <muvicefretten
muvicefrez, muvicefreze
muvicefrit <muvicefride <muvicefridi <muvicefritten
muvicefsit <muvicefside <muvicefsidi <muvicefsitten
muvicefteri

Müh. (=Mühendis) <Müh.ten
 mühim, mühimmat (A uzun) <mühim-
 mattan
 mühlet <mühlete <mühleti <mühletten
 mühmel
 mühür <mühre <mührü, mühürdar (A
 uzun), mühürlemek
 mükâfat (A'lar uzun) <mükâfata <mükâ-
 fatı <mükâfattan
 mükâleme
 mükedder
 mukellef <mukelleften
 mukellefiyet <mukellefiyete <mukellefi-
 yeti <mukellefiyetten
 mukemmeliyet <mukemmeliyete <mü-
 kemmeliyeti <mukemmeliyetten
 mukerrer
 mülârim
 müktesebat (A uzun) <müktesebata
 <müktesebatı <müktesebattan
 müktesep
 mülâhaza (İlk A uzun, L ince), mülâhazat
 (İlk A ve son A uzun, L ince) <mülâha-
 zattan
 mülakat (A'lar uzun, L ince) <mülakata
 <mülakata <mülakattan
 mülaki (A ve İ uzun, L ince)
 mülayim (A uzun, L ince), mülayemet
 <mülayemete <mülayemeti <mülaye-
 metten
 mülazım (A uzun, L ince)
 mülemma (A uzun) <mülemmaa <mü-
 lemmaı
 mülevves <mülevvesten
 mülga (A uzun, G kalın)
 mülhak <mülhakka <mülhakkı <mülhak-
 tan
 mülk <mülke <mülkü <mülkten, mülki
 (İ uzun)
 mülkiye müfettişi
 Buradaki "mülkiye" sözcüğünün anla-
 mı, "asker olmayan devlet memurla-
 rı"dır.
 Mülkiye'ye (=Ankara Üniversitesi Siya-
 sal Bilgiler Fakültesi), Mülkiyelilere
 mülkiyet <mülkiyetten
 mültefit <mültefite <mültefiti <mültefit-
 ten
 mültipleks <mültipleksten
 mümanaat [etmek] (İlk A uzun) <müma-
 naata <mümanaatı <mümanaattan

mümarese (A uzun)
 mümas (A uzun) <mümastan
 mümasil (A uzun)
 mümbit <mümbite <mümbiti <mümbit-
 ten
 mümessil
 mümeyyiz
 mümin
 [-bilmek] *mümkün* (bkz. "-bilmek, 5")
 münacat (A'lar uzun) <münacata <müna-
 catı <münacattan
 münafık (A uzun) <münafığa <münafığı
 <münafıktan
 münakalat (İlk A ve son A uzun) <müna-
 kalata <münakalatı <münakalattan,
 münakale
 münakasa (İlk A uzun)
 münasebet (A uzun) <münasebete <mü-
 nasebeti, münasip <münasıpten
 münavebe (A uzun)
 münazaa (İlk A uzun)
münbit değil, *mümbit*
 müncer [olmak] <münccerri <münccerri
 mündemiç (bkz. "*içinde mündemiç*")
münderacat değil, *münderecat* (A uzun)
 <münderecata <münderecatı <mün-
 derecattan
 münebbih <münebbihten
 müneccim
 münekkit <münekkide <münekkidi
 <münekkitten
 münferit, münferiden
 Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak ge-
 rekiyor.
 münfesiş <münfesihten
 münhal (L ince) <münhale <münhali
 <münhalden
 münhani (İ uzun)
 münharif <münhariften
 münhasır, münhasıran
 Münih (=München) <Münih'e <Münih'
 ten, Münihli <Münihlilere
 münkariz
 münşeât <münşeata <münşeattan
 münşi (İ uzun)
 müntahabat (Son A uzun) <müntahabata
 <müntahabatı <müntahabattan
 müntehi (İ uzun)
 müntesip <müntesibe <müntesibi <mün-
 tesipten
 münzevi (İ uzun)

müphem - müsterih

müphem, müphemiyet <müphemiyetten
müptedi (İ uzun)
müptela (A uzun)
müptezel
müracaat [etmek] (İlk A uzun) (=mür.)
 <müracaata <müracaatı <müracaattan
mürai (A ve İ uzun)
mürdesenk <mürdesenge <mürdesengi
 <mürdesenkten
mürdümeriği
mürebbi (İ uzun), mürebbiye
müreffe
mürekkap <müreккеbe <müreккеbi
 <müreккеpten
müreккеpçi, müreккеbalığı
mürettebat (A uzun) <mürettebata <mü-
rettebatı <mürettebata <mürettebattan
Gemi ya da uçak görevlilerinin her bi-
rine değil, bütününe verilen ad. "Dört
mürettebat" değil, "dört kişilik müret-
tebat". "Bir mürettebat" değil, "müret-
tebatın bir kişi".
mürettep
mürettip <mürettibe <mürettibi <müret-
tipten, mürettiphane
mürüt (Ünlüyle başlayan ek aldığı A
uzun) <müride <müridi <müritten
mürşit <mürşide <mürşidi <mürşitten
mürteci (İ uzun) <mürteciye <mürteciyi
 <mürtecinin
Eskiden "<mürtecie <mürteci <mür-
teciin" biçiminde yazılıyordu.
mürtekip <mürtekibe <mürtekibi <mür-
tekipten
mürtesem
mürur (U uzun), müruruzaman
mürüvvet <mürüvvete <mürüvveti <mü-
rüvvetten
müsaade [etmek]
müsabaka (İlk A uzun), müsabık (A
uzun) <müsabıktan
müsaıt (A uzun)
müsamaha [etmek] (İlk A uzun), müsa-
mahakâr
müsavat (A'lar uzun) <müsavata <müsa-
vatı <müsavattan, müsavı (A ve İ
uzun)
müsebbip <müsebbibe <müsebbibi <mü-
sebbipten
müseccel
müseddes <müseddesten

müsekkin
müsellem
müselles <müsellesen, müsellesat (A
uzun) <müsellesattan
müsemma (A uzun)
müshil
MÜSİAD (=Müstakil Sanayici ve İşadam-
ları Derneği) <MÜSİAD'a <MÜSİAD'
dan
müskirat (A uzun) <müskirata <müskira-
tı <müskirattan
Müslim, Müslüman <Müslümanlara
 müslin değil, *muslin*
Müslüman/İslamcı
 Bu ikisinin ayrı kavramlar olduğu
 unutulmamalı. "Müslüman" dinsel bir
 kavram, "İslamcı" ise siyasal.
Müslümanlık <Müslümanlığa <Müslü-
manlığı <Müslümanlıktan
müspet <müspete <müspeti <müspetten
müstacel (A uzun), müstacelen, müstace-
liyet <müstaceliyetten
müstafi (A ve İ uzun)
müstağni (İ uzun)
müstahak [olmak] <müstahakka <müsta-
hakki <müstahaktan
müstahdem, müstahkem, müstahsil,
müstahzar
müstahzarat (Son A uzun) <müstahzarata
 <müstahzaratı <müstahzarattan
müstakar <müstakarra <müstakarı
Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
 (=MÜSİAD)
müstamel (A uzun)
müstantik <müstantiğe <müstantiği
 <müstantikten
müstear, müstebit <müstebitten
müstecir
müstefit (İ uzun) <müstefitten
müstehak <müstehakka <müstehakkı
 <müstehaktan
müstehcen
müstehlik <müstehlike <müstehliki
 <müstehlikten
müstehzi
müstenit <müstenitten, müsteniden
 Tüm ünlüleri kısa. İ'yi uzatmamak ge-
 reliyor.
müstenkif <müstenkiften
müstensih <müstensihten
müsterih [olmak] <müsterihten

müsteşrik <müsteşrike <müsteşriki
 <müsteşriken
 müstevi (İ uzun)
 müstevli (İ uzun)
 müstezat (A uzun) <müstezattan
 müsvette değil, müsvedde
 -müş bulunmak (bkz. "-mış bulunmak")
 müşabehet (A uzun) <müşabehete <müşabeheti <müşabehetten
 müşabih <müşabihten
 müşahede [etmek]
 müşahhas <müşahhasan
 müşahit (A uzun) <müşahide <müşahidi
 <müşahitten
 müşareket [etmek] (A uzun) <müşarekete
 <müşareketi <müşareketten
 müşavere (A uzun)
 müşfik <müşfike <müşfiki <müşfikten
 müşir (İ uzun)
 "Mareşal" demek. Kısa İ'li "müşir"le karıştırmamak gerekiyor.
 müşir
 "1) Yazı ile bildiren, haberveren. 2) fiz. Gösterge" (*Türkçe Sözlük*). Uzun İ'li "müşir"le karıştırılmamalı.
 müşkül, müşkülât (A uzun) <müşkülât-tan, müşkülpesent, müşkülâ
 müştak <müştakka <müştakki <müştak-tan
 "Türev" demek. Uzun Alı "müş-tak"la olan söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.
 müştak (A uzun) <müştaka <müştaki
 <müştaktan
 "Özleyen, göresi gelen" demek.
 Kısa Alı "müştak"la karıştırılmamalı.
 müşteki (İ uzun)
 müştemilat (A uzun) <müştemilata
 <müştemilatı <müştemilattan
 müsterek, müstereken
 mütahit değil, müteahhit
 mütalaa (İlk A uzun, L ince)
 mütareke (A uzun)
 müteaddit
 müteahhit <müteahhide <müteahhide
 <müteahhitten
 müteakiben (A uzun), müteakip
 müteallik
 mütebaki (A uzun)
 mütebasbıs <mütebasbıstan
 mütecanis (A uzun), mütecasir (A uzun),

mütecaviz (A uzun)
 mütecessis <mütecessisten, mütedavil (A uzun)
 müteessif, müteessir, mütefekkir, müteferrik, müteferrika
 mütegallice
 mütehakkim, mütehammil
 müteharrik <müteharrike <müteharriki
 <müteharrikten
 mütehassıs <mütehassıstan
 "Uzman" demek. "Mütehassıs"le karıştırmamak gerekiyor.
 mütehassıs <mütehassisten
 "Duygulanmış" demek. "Mütehas-sıs"la karıştırılmamalı.
 mütekabil (K kalın, A uzun), mütekabiliyet <mütekabiliyetten
 mütekait (K kalın, A uzun) <mütekaitten, mütekâmil, mütekellim
 mütemadi (A ve İ uzun), mütemadiyen
 mütemayıl (A uzun), mütemayız (A uzun)
 mütemmim
 mütenakis (A uzun), mütenasip (A uzun), mütenavip (A uzun)
 mütenazır (A uzun), mütenevvi (İ uzun), müteradif (A uzun)
 müterakim (A uzun), müterakki (İ uzun)
 Mütercim Âsım
 müterreddi (İ uzun)
 müterreddit <müterreddide <müterreddidi
 <müterredditen
 mütesanıt (A uzun) <mütesanide <mütesanidi <mütesanitten
 müteselsil, müteselsilen
 müteşekkir, mütevakkıf
 mütevazı
 "Alçakgönüllü" demek. "Mütevazı"yle karıştırılmamalı.
 mütevazı
 "Birbirine koşut (paralel)" demek.
 "Mütevazı"ylakarıştırılmamalı.
 müteveccih, müteveccihen
 müteveffa (A uzun), mütevekkil
 mütevellı (İ uzun), mütevellit, müteyak-kız
 müttefik <müttefike <müttefiki <müttetikten, müttefikan
 müttehit <müttehitten, müttehiden
 müvekkil, müverrih, müvesvis <müvesvisten

müvezzi - Napolyon

müvezzi <müvezziye <müvezziyi <mü-
vezzen
Eskiden "müvezzi <müvezzie <mü-
vezzii" diye yazılıyordu.

müyesser

Müz <Müzlere

müzahir (A uzun)

müzakere (A uzun)

"Görüşme", "inceleme" gibi anlamları
var. "Müzekkere" ile karıştırılıyor.
(CNN Türk 12.00 Haberleri, 13.9.2000).
"Müzekkere", yargı makamlarınca
uygulama makamlarına yazılan yazı-
lara deniyor: "tevkif müzekkeresi",
"yakalama müzekkeresi" vb.

müzayaka (A uzun), müzayede (A uzun)

müzekker

müzekkere (bkz. "müzakere")

müziç <müzice <müzici <müziçten

müzikbilim, müzikçi, müzikevi, müzik-
hol (L ince), müzikal (L ince) <müzi-
kale <müzikali <müzikalden, müzi-
kolog <müzikoloğa <müzikoloğu
<müzikologdan, müzikoloji, müzik-
sever, müzisyen

Mv. (=milletvekili)

Myanmar Birliği'ne (=Burma=Birman-
ya), Myanmar'a <Myanmar'lılara

MYK (=Merkez Yönetim Kurulu) <MYK'
ya <MYK'dan

N

naaş <naaştan

naat <naata <naatı <naattan

nabız <nabza <nabızı <nabızdan

nacak <nacağa <nacağı <nacaktan

naçar (İlk A uzun)

naçiz (A uzun), naçizane (A'lar uzun)

nadan (İlk A uzun)

nadide (A ve İ uzun)

namim [olmak] (A uzun)

nafia (İlk A uzun)

NAFTA (=North American Free Trade
Agreement [İng.]; Kuzey Amerika
Serbest Ticaret Antlaşması)

Nagasaki'ye <Nagasaki'lilere

nağme

nahak [yere] (İlk A uzun) <nahakka <na-

hakki <nahaktan

nahif <nahiften

"Zayıf, çelimsiz" demek. "Naif"le ka-
rıştırılmamalı. "Naif", "çocuksu" an-
lamına geliyor.

nahiv <nahve <nahvi

nahiye (A uzun)

na hoş (A uzun) <na hoştan

naif (A ve İ kısa) (bkz. "nahif") <naiften

Naimâ

naip (A uzun) <naibe <naibi <naipten

naiv değil, naif

nakarât (A'lar kısa) <nakarata <nakarâtı
<nakarattan

Nairobi'ye <Nairobi'lilere

nakavt <nakavta <nakavtı <nakavttan

nakıs (A uzun)

nakış <nakıştan, nakışetmek, nakışolmak

nakız <nakza <nakızı, nakzetmek, nakzen

nakil <nakle <nakli, nakletmek, nakliyat
<nakliyattan, nakliye

nâkil

"Nakleden" demek. "Nakil"le karış-
maması için düzeltme işaretiyle yaz-
mak gerekiyor.

nakit <nakde <nakdi <nakitten

nakkare (İkinci A uzun)

Nakşibendi <Nakşibendilere, Nakşiben-
dilik

naldöken

Nallıhan'a, Nallıhanlı <Nallıhanlılara

namahrem (İlk A uzun)

namazgâh <namazgâhtan

nam-ı değer ya da namı değer değil, nam-
ı diğer (=namıdiğer) (A uzun)
"Diğer adıyla" demek.

nam-ı hesabına değil, namü hesabına (İlk
A uzun)

namına (İlk A uzun)

Namibya'ya, Namibyalı <Namibyalılara

namü hesabına (İlk iki A uzun)

namütenahi (A'lar ve İ uzun)

nanemolla, naneruhu, naneşekeri

nansuk <nansuğa <nansuğu <nansuktan

napalm [bombası] (L ince) <napalme
<napalmı <napalmden

Napolî'ye, Napolili <Napolililere

Napolyon Bonapart'tan

nar

Bu sözcüğün, A kısa okunduğunda meyve adı, uzun okunduğunda "ateş" anlamını kazandığına dikkat etmek gerekiyor.

nara (İlk A uzun)

narçiçeği

narh < narhtan

Narman'a, Narmanlı < Narmanlılara

narsisizm

Freud, "daha kısa ve daha az kakofonik" olduğu gerekçesiyle, terimi "narsisizm" biçiminde kullanıyordu.

narsist < narsistten

NASA (= *National Aeronautics and Space Administration* [İng.]; Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi) < NASA'ya < NASA'dan

nasfet (= nısfet) < nısfetten

nasılsa/nasıl olsa

Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Nasıl-
sa" ya da "her nasılsa" dediğimizde, nedenini anlamadığımız bir olaydan söz ediyoruz demektir. "Çocuk nasılsa eline geçirdiği paslı bir demiri savunur duruyordu" örneğindeki gibi.

"Nasıl olsa" dediğimizde ise, "her durumda", "elde bir" demiş oluyoruz: "Nasıl olsa gelmez, boşuna hazırlanmayalım" vb.

nasihat < nasihate < nasihati < nasihatten

Nasrani < Nasranilere, Nasranilik < Nasranilikten

Nasreddin Hoca

nasyonal sosyalizm (=nazizm)

Bu tarihsel akım adının küçük harfle yazılan biçimi de yeterince özel olduğundan, diğer siyasal akım adları (liberalizm, faşizm, radikalizm, sosyalizm, anarşizm, vb.) gibi küçük harfle yazılmalı. Büyük harfle yazanlar "Nasyonal Sosyalist Parti" adından ve Almancanın büyük harfçiliğinden etkilemiş olabilir.

naşi (A ve İ uzun)

naşir (A uzun)

natamam (İlk A uzun)

natıka (İlk A uzun)

NATO (= *North Atlantic Treaty Organization* [İng.]; Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı) < NATO'ya < NATO'dan
natürmort < natürmorta < natürmortu < natürmorttan

navçağan

nazarı dikkat, nazarı itibar, nazaran

nazariyat (Son A uzun) < nazariyattan, nazariye

nazenin (A uzun)

nazım (A ve I kısa), nazma, nazmı

"Koşuk" demek. "Nâzım"la karışabilir. "Nâzım", "düzenleyici" anlamına geliyor.

nâzım, Nâzım Hikmet

Nazumiye'ye, Nazımiyeli < Nazımiyelilere

nazır (A uzun)

nazi < nazilere

nazik (A uzun) < naziğe < naziği < nazik-
ten, nazikâne

nazil (A uzun)

Nazilli'ye, Nazillili < Nazillililere

Nazimiye'ye, Nazımiyeli < Nazımiyelilere

nazire (İ uzun)

nazızım

NB (= *nota bene* [Lat.]; dikkat)

ne kadar (=ne denli)

Bir duruma dikkat çekmek için kullanılan "ne kadar" sözü, "ne ölçüde" ile karıştırılıyor. Bilinen durumlar için "ne kadar" (ya da "ne denli"), sorgulama belirtmek için ise "ne ölçüde" demek yerinde olur. Aradaki farkın önemini gösteren iki örnek: "Ne kadar zararsız olduğunu gördük." "Ne ölçüde zararsız olduğunu anlayacağız."

Sorunlu örnek: "(...) *şairin bu sesleri ne denli sık kullandığını bularak şiirdeki sesbilgisel tabloyu ortaya çıkarmaya çalışmaktadır.*" (Özünü, s. 72) Öneri: "(...) *şairin bu sesleri ne ölçüde sık kullandığını bularak (...)*"

Sorunlu örnek: "Önemli olan, İslamcı kimliğiyle siyaset yapanların, demokrasiye *ne kadar yakın olup olmadıkları.*" (Oral Çalışlar, 12.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "Önemli olan, İslamcı kimliğiyle siya-

ne... - neden

set yapanların demokrasiye ne ölçüde yatkın oldukları."

ne... ne de...

1. YÜKLEM OLURLU MU OLACAK, OLUMSUZ MU?

Örneğin, aşağıdakilerden hangisi?

"Bulunduğu yeri ne ailesine ne de arkadaşlarına haber veriyordu."

"Bulunduğu yeri ne ailesine ne de arkadaşlarına haber vermiyordu."

Türkçenin tartışmalı noktalarından biri. Çoğunluk olumlu yüklemden yana gibi. Türkçenin yinelemesizlik özelliği düşünüldüğünde, mantıklı olan da o. (Yüklem başta yer aldığı cümleler dışında; yüklem baştaysa, olumsuzluk bilgisinin hemen verilmesi için yüklemi de olumsuz yapmak gerekiyor.)

Akıcı bir anlatım için devrik yapıya başvurulabilir: "Bulunduğu yeri ne ailesine haber veriyordu, ne de arkadaşlarına" örneğindeki gibi.

2. "Ne de" bağlacı yakın zamanlara kadar tek başına kullanılmazdı. Her zaman "ne" ile birlikte ve iki olumsuzluğun aynı cümlede yer alması durumunda kullanılırdı: "Ne sen acıktın ne de ben", "ne uyuyabiliyorum ne de düşünebiliyorum" örneklerindeki gibi. Batı dillerinin etkisiyle olmalı, bu durum değişiyor.

Sorunlu örnek: "Yine de listeler *tamamlanmış değildir. Ne de dünyanın sonuna kadar tamamlanabilecektir.*" (Le Guin 1994, s. 49)

Türkçede olumsuz bir belirtme karşılık veren kişinin o belirtme katılması durumunda vereceği olağan yanıttır, olumlu yapıdadır. Örneğin, "ben acıkmadım" diyenin yanındaki kişi de acıkmadıysa, "ben de acıkmadım" ya da kısaca, "ben de" der. "Ne de ben", demez.

Yukarıdaki örnek için olağan kulanıma uygun öneri: "Yine de listeler *tamamlanmış değildir. Dünyanın sonuna kadar da tamamlanamayacaktır.*" Bütün iyi çevrilmiş olan bu kitapta, söz konusu "ne de" yapısı sık sık

yineleniyor (bkz. s. 22, 127, 135, 148, 176, 178). (Benzer bir sorun için, bkz. "yada".)

Bu yenilik, yalnızca çevirilerde değil, doğrudan Türkçe yazılmış yapıtlarda da görülüyor (bkz. Bengi, s. 61). Adalet Ağaoğlu'nun "*Ruh Üşümesi*" adlı romanından örnek: "*Çok küçük bir burun değil bu, ıslak da değil, ne de kara.*" (s. 65)

Bir başka örnek: "... *bu resmi adının değiştirilmesi için yeterli bir sebep değildir. Ne de bizim geçen haftaki yazımızda (...) düzeltmesi için.*" (Şiar Yalçın, "Doğru Türkçe" sütunu, *Yeni Yüzyıl* gazetesi, 24.7.1995)

Belki bu kullanım yerleşecektir. İlk elde Türkçeye zararlı görünmüyor. Bununla birlikte, olumsuz belirtme olumsuz katılımın yolu açıldığında bazı sorunlar doğabilir.

ne ölçüde (bkz. "ne kadar")

nebat (A uzun) <nebata <nebatı <nebat-tan

nebatat <nebatata <nebatatı <nebatattan, nebatı (A ve İ uzun)

nebevi (İ uzun)

nebi (İ uzun)

nebülöz

necabet (A uzun) <necabete <necabeti <necabetten

necaset (A uzun) <necasete <necaseti <necasetten

neceftaşı

Necip Fazıl Kısakürek'ten

nedamet (A uzun) <nedamete <nedameti <nedametten

nedenbilim

[bu] nedenden dolayı,

[bu] nedenden ötürü

"Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü "neden" anlamını zaten içerdiğinden, ikisinden biri fazla. "Bu nedenle" ("bu sebeple") ya da "bundan dolayı" ("bundan ötürü") yeterli olur.

(...) nedenden kaynaklanır;

nedeni (...) -den ileri gelir;

nedeni (...) -den kaynaklanır;

nedeni (...) -dendir;

*nedenini (...) -e bağlar,
nedeni (...) içindir*

Yukarıdaki yapıların her biri bir gereksiz anlamsal yineleme örneği; tümüne de sık sık rastlanıyor. Aynı anlamı vermek için iki ayrı olanağı birden kullanmak istemeyenler, birden birini seçmeli.

Sorunlu örnek: "*Bunun nedeni, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasından ileri gelir.*" (Brando, s. 217) Öneri: "Bunun nedeni, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasıdır." Ya da: "Bu, tanrı ve şeytan efsanelerinin, bizim için hayati bir önem taşımasından ileri gelir."

Sorunlu örnek: "(...) *özne olarak karşımıza çıkan sözcüklere 'sözde özne' denmesinin nedeni, bu öznenin gerçek bir özne olmadığını, 'sahte' olduğunu vurgulamak içindir.*" (Hepçilingirler, Mart 2000, s. 60) Öneri: "(...) *özne olarak karşımıza çıkan sözcüklere 'sözde özne' denmesi, bu öznenin gerçek bir özne olmadığını, 'sahte' olduğunu vurgulamak içindir.*"

nedeni olmak

İngilizcenin etkisiyle, artık, yalnızca olayların ya da olguların değil, kişilerin de "nedeninden" söz ediliyor. Örneğin, film çevirilerinde sık rastladığımız sözlerden biri şöyle: "Umarım bunun için iyi bir nedenin vardır." Eskiden Türkçede bu nedene duruma göre, "gerekçe" ya da "mazeret" denirdi.

"NEDENİYLE" ANLAMINA GELEN
"-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL
(bkz. "Virgül Sorunları, 5")

nedenler yüzünden

"Yüzünden" sözcüğü "neden" (sebeup) kavramını zaten içerdiğinden, bu söz gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "Nedenlerle" ya da "(...) yüzünden" denmesi yeterli.

Sorunlu örnek: "*Bu ve benzeri nedenler yüzünden, (...)*" Öneri: "Bu ve benzeri nedenlerle, (...)"

nedim, nedime (İ uzun)

nedret <nedrete <nedreti <nedretten
nefaset (A uzun) <nefasete <nefaseti <nefasetten

nefes nefese

Nefî

nefir (İ uzun)

nefis (Eve İ kısa) <nefse <nefsi <nefisten

"Öz varlık, kişilik" (Türkçe Sözlük).

nefis (İ uzun)

"Pek hoş, istek uyandıran, çok güzel"

(Türkçe Sözlük).

nefrit <nefrite <nefriti <nefritten

neft <nefte <nefti <neftten, neftyağı, nefti (İ uzun)

nehari (A ve İ uzun)

nehir <nehre <nehri

NEHİR ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

Nehru (=Cavaharlal Nehru)

nekahat değil, nekahet (K kalın, A uzun)

<nekahete <nekaheti <nekahatten

nekbet <nekbete <nekbeti <nekbetten

nema (A uzun), nemalandırmak

A'yı kısa söylememeye dikkat.

Nemçe

nemçeker, nemdenetir, nemeyönelim, nemölçer

nemlazımcı

nemf <nemften

nemrut <nemruta <nemrutu <nemruttan

Nemrut'a <Nemrut'tan, Nemrutlu <Nemrutlulara

neodim, neogen, neolitik, neolojizm

neomisin, neoplazma, neozoik

neon

neonazi <neonazilerden

NEP (=Novaya Ekonomiçeskaya Politika [Rus.]; Yeni Ekonomi Politikası)

<NEP'e <NEP'ten

Nepalce, Nepal'e, Nepalli <Nepallilere

neptünyum

nergis <nergisten, nergiszambağı

neritel, neritik <neritiğe <neritiği <neritiktan

nervür

nesep <nesebe <nesebi <nesepten

nesebi sahih, nesebi gayri sahih

nesic <nesce <nesci <nesiçten

nesih <neshe <neshi <nesihten

nesil <nesle <nesli

Nesimî

nesir - nişaburek

nesir <nesre <nesri

Nesturi (U ve İ uzun) <Nesturi <Nesturilere, Nesturilik <Nesturiliğe <Nesturiliği <Nesturilikten

Neşatî

neşe

neşet [etmek] <neşete <neşeti <neşetten
neşir <neşre <neşri, neşretmek, neşriyat
(A uzun) <neşriyattan

neşvünema (A uzun)

netameli (A uzun)

network ağı

"Network" sözcüğü İngilizceden geldi; "ağ" demek. Dolayısıyla, "network ağı" sözü gereksiz bir anlamsal yineleme oluşturuyor. "İletişim ağı" demek yerinde olur.

neuzübillah (U uzun)

neva (A uzun), Neva Kâr

nevale (A uzun)

nevazil (A uzun)

nevi (=nev'i)

nev-i şahsına münhasır değil, nevi şahsına münhasır

nevir <nevre <nevri

Nev'izade Atâyî

nevrâlji, nevrâljik <nevrâljiğe <nevrâljiği <nevrâljikten

nevrasteni

nevroloji, nevropat <nevropata <nevropatı <nevropattan, nevroz

nevruz, nevruzotu

Nevşehir'e, Nevşehirli <Nevşehirililere

newton

New York'a <New York'tan, New Yorklu
<New Yorklulara

Newton (=Sir Isaac Newton)

neyçe

neye/niye

Ana Yazım Kılavuzu'nda şöyle deniyor (s. 18): "Örneğin 'ne' sözcüğü '-e' durumuna girince 'neye' olur, ama söylenişi 'niye' olduğundan 'niye' biçiminde yazılır."

Bu cümledeki bilgi yanıltıcı olabilir. Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, "neye" ile "niye" arasında bir anlam farkı oluşmuş durumda:

"Niye bakıyorsun?"

"Neye bakıyorsun?"

nezaket (A uzun) <nezakete <nezaketi
<nezaketten, nezaketen

nezaret (A uzun) <nezarete <nezareti
<nezaretten, nezarethane (A'lar uzun)

nezarete almak (bkz. "göz hapsine almak/...")

nezih

nezir [etmek] <nezre <nezri

nezleotu

nıkris <nıkristen

nısfet (=nasfet) <nısfetten

nısf <nısfı <nısfı <nısfıtan, nısfınnehar
(A uzun), nısfıye

nişadır, nişadırcaymağı, nişadırruhu

Nikaragua'ya <Nikaragua'lılara

Nice'e (Okunuşu: Nis'e) <Nice'ten, Nice'li <Nice'lilere

nice nice

nida (A uzun)

Nietzsche (=Friedrich Wilhelm Nietzsche)

nifak [sokmak] <nifaka <nifakı <nifaktan

Nigâr Hanım

Nigoğos Ağa

Niğde'ye, Niğdeli <Niğdelilere

nihai (A ve İ uzun)

nihale (A uzun)

nihavent (A uzun) <nihavente <nihaventi
<nihaventten

nihilist <nihilistten, nihilizm

Nijerya'ya, Nijeryalı <Nijeryalılara

nikâh <nikâhtan, nikâhlamak, nikâhlamak

nikelaj

nikriz

Niksar'a, Niksarlı <Niksarlılara

nimbus <nimbustan

nimetşinas (İlk İ ve A uzun) <nimetşinas-tan

nisai (A ve son İ uzun), nisaiyeci

nisanbalığı

nisap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <nisaba <nisabı <nisaptan

nisbi değil, nispi (Son İ uzun)

nispet <nispete <nispeti <nispetten

NİSPETEKİ (bkz. "Düzeltilme [Şapka] İşareti, 6")

nispetçi, nispeten, nispi (Son İ uzun)

nişaburek (A uzun) <nişabureğe <nişabureği <nişaburekten

nişadır değil, *nişadır*
nişane (A uzun), nişangâh <nişangâhtan
nişangeç <nişangece <nişangeci <nişan-
geçten

nitelik

Sorunlu örnek: "*Belgesel niteliği taşıyan* ve ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan [yazı] (...)" (*Lodos* dergisi, No. 1, s. 38)

"Belgesel" gibi "-sel" eki getirilmiş sözcükler "nitelik" anlamını zaten içeriyor. Dolayısıyla ya "-sel" ekinden vazgeçilmeli ya "niteliği" sözcüğünden. Öneri: "Belge niteliği taşıyan ve ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan (...)" Ya da: "Ciddi bir çabanın ürünü olduğu belli olan bu belgesel yazı (...)"

nitramit <nitramide <nitramidi <nitramitten

nitrat <nitrata <nitrati <nitrattan

nitrogliserin, nitrojen, nitroselüloz

niyabet (A uzun) <niyabete <niyabeti <niyabetten

Niyagara Şelalesi'nden

niye (bkz. "neye")

niyobyum

niza (A uzun)

nizam, nizami (A ve İ uzun), nizamiye (A uzun), nizamname (Son A uzun)

Nizip'e <Nizip'ten, Nizipli <Niziplilere

NMR (=nükleer manyetik rezonans)

<NMR'ye <NMR'den

No. (=numara) <No'dan <No'lu

nobelyum

nodul, nodullamak

nodül

Nogay <Nogaylara, Nogayca

nohudi (U ve İ uzun)

NOKTA

Cümlelerin bütünü ayraç içindeyse, noktası da ayraçın içinde olur. Cümlemizin içinde tırnak içine alınmış bir başka cümle varsa bu iç cümlelerin sonuna nokta koymalı mıyız? Bazı yazarlar koymalıyız diye düşünüyor ve öyle de yapıyor. Örnek: "Yanılıp 'Sanatçığım.' deseniz 'Nerede çalıp söylüyorsunuz?' gibi bir soruyla karşıla-

şabilirsiniz" (Hepçilingirler 1997, s. 228). Nokta değil virgül konmalı diye düşünenler de var.

Kanımcı nokta yalnızca asıl cümlelerin sonuna konmalı. İçerideki nokta, okumada tökezleme yaratabiliyor. Alıntının sona erdiğini nasıl olsa tırnak işareti bildiriyor ve nasıl olsa, alıntıyı istediğimiz yerde (demek noktadan önce de) kesebiliyoruz.

Cümle içi cümlelerin sonunda ünlem ya da soru işareti kullanılmasına gelince: Onlar da nokta değerinde olmakla birlikte, duygu iletimi işlevleri öne çıkabildiğinden, kullanılabilmesi, derim. (Tıpkı yazı, kitap vb. başlıkları gibi: Oralarda da nokta kullanılmadığını, buna karşılık ünlem ya da soru işareti kullanılabildiğini anımsayalım.)

SAYILARIN YAZILMASINDA NOKTA
(bkz. "Sayıların Yazılması, 1 ve 8")

noktainazar

NOKTALAMA İŞARETLERİ

.	(bkz. Nokta)
,	(bkz. Virgül)
;	(bkz. Noktalı Virgül)
:	(bkz. İki Nokta)
...	(bkz. Üç Nokta)
()	(bkz. Ayraç)
[]	(bkz. Köşeli Ayraç)
/	(bkz. Eğik Çizgi)
' '	(bkz. Tek Tırnak)
" "	(bkz. Tırnak [=Çift Tırnak])
'	(bkz. Kesme İşareti)
?	(bkz. Soru İşareti)
!	(bkz. Ünlem İşareti)
-	(bkz. Kısa Çizgi)
—	(bkz. Uzun Çizgi [Konuşma Çizgisi])
.....	(bkz. Sıra Noktalar)
>	(bkz. Büyüktür İşareti)
<	(bkz. Küçüktür İşareti)
"	(bkz. Denden İşareti)
./	(bkz. Sayfayı Çevirin İşareti)
./.	(bkz. Sayfayı Çevirin İşareti)

Ayrıca, "dipnot işareti (yıldız (*)) ya da küçük boy rakam)", "çengel (§=paragraf/bölümce) işareti" ve ma-

noktalı virgül - numunelik

tematik vb. disiplinlerden gelen "artı (+)", "eksi (-)", "yüzde (%)", "eşittir (=)" gibi işaretler var.

Bilindiği üzere, nokta ayrıca "çarpı işareti", iki nokta ayrıca "bölü işareti", x harfi yine ayrıca "çarpı işareti", kısa çizgi "eksi/çıkarma/negatif/sıfırın altında işareti" olarak işlev görüyor. Rakamların sağ üst köşesine konan küçük sıfır işareti de "derece" anlamını taşıyor; sıcaklık, enlem/boylam, aç vb. ölçüsünü göstermek üzere...

Genellikle, iki noktalama işaretini bir arada kullanmamak gerekiyor. Örneğin, çift tırnak varsa ayrıca kesme işareti ya da kısa çizgi; nokta varsa ayrıca iki nokta ya da kesme işareti gerekli değil: "Kısmet Büfesi"nden, vb.nden...

NOKTALI VİRGÜL

Noktalı virgül kullanımı açısından sorunlu örnek olarak Dil Derneği yayını *Yazım Kılavuzu*'nun üçüncü baskısını ele alabiliriz. Bu baskı, noktalı virgülden geçilmiyor. Sunuş bölümünün ilk cümlesi şöyle (s. 7): "Atatürk'ün 1932'de kurduğu Türk Dil Kurumu; 1983'te kapatılıncaya dek, Türkçenin özleşmesinde; bilim, teknik ve sanat kavramlarını karşılayacak yolda gelişmesinde, 'yazım birliği'nin sağlanmasında öncülük yapmıştır."

Öznenin karışmaması için noktalı virgül kullanılabilir; art arda sıralanan farklı türden ad kümelerinin kolay ayırt edilmesi için de noktalı virgül kullanılabilir. Ne var ki, noktalı virgül öncelikle bir yancümlelin sonunu imlediğinden, anlamın karışması açısından kaçınılmaz olmadıkça söz konusu amaçlarla kullanılmayıp virgülle yetinilebilir.

Yukarıdaki örnekte yer alan iki noktalı virgül işaretinin ikisi de, yerine virgül kullandığımızda herhangi bir karışıklığın doğmadığı türden.

Yazım Kılavuzu'nun aynı baskısının aynı sayfasından, iki gereksiz noktalı virgül içeren bir cümle daha: "Dil Derneği; Eylül 1989'da ilk, Haziran

1990'da ikinci baskısını yaptığı YAZIM KILAVUZU ile özellikle öğretmen ve öğrenciler başta olmak üzere; düşün-en, araştıran, yazan herkese yol gösterici olmuştur." Bu örnekteki noktalı virgüllerin kaldırılması da herhangi bir yitime yol açmıyor.

NOKTALI VİRGÜL MÜ, İKİ NOKTA MI?

Sorunlu örnek: "*Aralarındaki ayrılık; Fransa'da devlet gereğinde din işlerini düzenleyebilir, İngiltere'de ise devlet de din de birbirine karışamaz.*" (Bedia Akarsu, 14.12.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

Bu örnekteki noktalı virgül, ne özneyi ayırt etmeye yarıyor, ne de bir yantümceyi. Kümeleme işlevi de görmüyor. "Aralarındaki ayrılık" sözü, bir tür konu başlığı gibi ardından neyin açıklanacağını belirttiğine göre, noktalı virgül yerine iki nokta kullanılmasında daha yerinde olurdu.

Son bir nokta: Uzun cümlelerdeki fazla "ve"lerden kurtulmanın iyi bir yolunun da noktalı virgül olduğu akıldatılmalı.

nominal, nominalizm, nominatif
nomografi
nonfigüratif <nonfigüratiften
normal <normale <normali <normalden, normalaltı
normatif <normatiften
Norveççe, Norveç'e <Norveç'ten, Norveçli <Norveçlilere
nostalji
NOTAM (=Havacılar için uyarım bildirimi) <NOTAM'a <NOTAM'dan
nöbetçi, nöbetşekeri, Nö.Sb. (=Nöbetçi Subayı)
nörolog <nöroloğa <nöroloğu <nörologdan, nöroloji, nöron
nötr, nötrleşmek, nötrleştirmek
nötron
Nuh'tan
nuhuset (İkinci U uzun) <nuhusete <nuhuseti <nuhusetten
numara (=No.)
numen
numune (İkinci U uzun), numunelik

nurani (U, A ve İ uzun)
Nusaybin'e, Nusaybinli <Nusaybinlilere
nutuk <nutka <nutku <nutuktan
Nutuk <Nutuk'a (Okunuşu: "Nutuğa")
<Nutuk'u <Nutuk'tan

Atatürk'ün söylevlerinden oluşan
kitap.

nüans <nüanstan

nüans farkı

Gereksiz anlamsal yinelenmelerin ün-
lülerinden. "Nüans" sözcüğü "fark"
anlamını zaten içerdiği için, yanı sıra
"fark" demek gerekmiyor. Birbirinden
biraz farklı iki nesne, olgu ya da anlam
için, "aralarında küçük bir fark var"
demek en iyisi.

nübüvvet <nübüvvete <nübüvveti <nü-
büvvetten

nüfusbilim, nüfuskâğıdı

nüfuz

"Etki gücü" demek. "Nüfuz etmek" ise
"bir şeyin içine geçmek" anlamına ge-
liyor. "Nüfuz" sözcüğü, "nüfus"la ka-
rıştırılıyor. "Nüfus", "topluluğu oluş-
turan bireyler" demek.

Sorunlu örnek: "Afrikadaki Fran-
sız nüfus bölgeleri (...)" Burada kaste-
dilen, Afrika'da Fransa'nın etkisi altın-
da bulunan bölgelerse, "nüfus" değil,
"nüfuz" demek gerekir.

nükleer, nükleon

nüksetmek

nükte, nükteci, nüktedan (A uzun)

nümayiş <nümayişten, nümayişçi

Nürnberg'den, Nürnbergli (=Nürnberg'li)
<Nürnberglilere

nüsha

nütasyon

nüve

nüzul (U uzun, L ince) <nüzule <nüzülü
<nüzulden

NYSE (=New York Stock Exchange [İng.];
New York Borsası) <NYSE'ye <NYSE'
den

O

O, ONA, ONU, ONUN, ONDA, ONDAN
(bkz. "Adıl Sorunları")

OAS (=Organisation of American States
[İng.]; Amerikan Devletleri Örgütü)
<OAS'ye <OAS'den

OAÜ (=Organisation for African Unity
[İng.]; Afrika Birliği Örgütü) <OAÜ'
ya <OAÜ'dan

obelisk <obeliske <obeliski <obeliskten

observatuar

obstrüksiyon

obua

obüs <obüsten

ocakçı

odabaşı

odaklanmak

üzerine odaklanmak

Sorunlu örnek: "Şimdi de bütün il-
gilerimiz Türkçenin üzerine odaklan-
dı sanki." (Gürpınar, s. 17) Öneri:
"Şimdi de bütün ilgilerimiz Türkçeye
odaklandı sanki."

oditoryum

ODTÜ (=Orta Doğu Teknik Üniversitesi)
<ODTÜ'ye <ODTÜ'den

odunkömürü, odunözü

odyometre, odyovizüel

OECD (=Organization for Economic Co-
operation and Development [İng.];
İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

OEEC (=Organization for European Eco-
nomic Cooperation [İng.]; Avrupa İkt-
isadi İşbirliği Örgütü)

OEED (=Organization for European
Economic Development [İng.]; Avru-
pa İktisadi Kalkınma Örgütü)

Of'a <Of'tan, Of'lu <Of'lulara

off the record

İngilizceden geldi. "Yayımlanmamak
kayıyla" demek.

ofisboy

oflaya puf'laya

ofris <ofristen

ofsayt <ofsayta <ofsaytı <ofsayttan

oftalmolog <oftalmoloğa <oftalmoloğu,
oftalmoloji

oftalmoskop <oftalmoskopa <oftalmos-
kopu <oftalmoskoptan

oğul - olası

oğul <oğula <oğulu, [birinin] oğlu, oğulu

Oğuzeli'ne <Oğuzeli'nden, Oğuzelili <Oğuzelililere

Oğuz Kağan, Oğuzname

ohm, Georg Simon Ohm

Oidipus [karmaşası]

ojit <ojite <ojiti <ojitten

okaliptüs <okaliptüsten

okapi

okçu, oklukirpi, Okmeydanı'ndan

oksalat <oksalata <oksalatı <oksalattan

oksilit <oksilite <oksiliti <oksilitten

oksiyür

oktant <oktanta <oktantı <oktanttan

Oktay Rifat'tan

oktruva

okumak

Bu fiil, yazılanı okumak ve tahsil yapmak gibi yerleşik anlamlarının yanı sıra, tıpkı İngilizcedeki ("read") gibi, "yorumlamak" anlamını da kazandı.

OKULADLARI

Tıpkı diğer kuruluş adları gibi, büyük harfle başlatmak ve aldıkları eki kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Haydarpaşa Lisesi'nden mezunum", "Kurtuluş İlköğretim Okulu'na gidiyorum", "Hacettepe Üniversitesi'ne başvurdum" vb.

okuldaş <okuldaştan, okulöncesi, okulsonrası

okur/okuyucu

Emre Kongar'a Gürsel Öztürk adlı okurundan gelen öneriye göre, "okuyucu" sözcüğü disk, plak, video vb. görsel ve işitsel kayıtları görmemizi ya da duymamızı sağlayan gereçler için, "okur" sözcüğü ise insanlar için kullanılmalı.

Kongar, "tarayıcı", "yazıcı" gibi akraba sözcükleri de anımsatarak, "okuyucu" sözcüğünün teknik alana uygun düştüğünü belirtiyor. Yerinde bir öneri, yerinde bir yorum. (Kongar, s. 47)

("Okuyucu" sözcüğü eskiden "şarjıcı" anlamında kullanılırdı.)

okuryazar

okuyucu (bkz. "okur")

oküler

Okyanusya Kıtası'ndan

okyanalı

olağandışı, olağanüstü

[*-bilme*] olanağı (bkz. "-bilmek, 3")

olarak

1. "OLARAK" EKSİKLİĞİ

Türkçede pek çok sıfat aynı zamanda belirteç (zarf) olarak kullanılıyor: "iyi insan" - "iyi konuştu" vb. Ancak, doğrudan belirteç olarak kullanılamayan sıfatları belirteç durumuna getirebilmek için, yerine göre, "-ce" ekini, "olarak" sözcüğünü ya da "bir biçimde/bir şekilde" sözünü eklemek gerekiyor: "akıllıca davrandı", "sürekli [olarak] eleştiriyordu", "ayrıntılı bir biçimde incelenmeli" örneklerindeki gibi.

Sorunlu örnek: "İngilizce'nin Amerika ile eş zamanlı yükseldiğine dikkat çeken Hagege, (...) " (Özerkan, s. 145) Öneri: "İngilizcenin Amerika ile eşzamanlı olarak yükseldiğine (...) " Ya da: "İngilizcenin Amerika ile eşzamanlı yükselişine (...) "

2. "OLARAK" FAZLALIĞI

Gereksiz yere "olarak" vb. eklenip belirteç yapılmış sıfatlara da rastlanıyor. Şu iki cümlemin ikisinde de "olarak" fazla: "*Dilin stratejik olarak kullanımı* bazen anket cümlelerinde de karşımıza çıkmaktadır." (Özerkan, s. 4) "(...) *yaklaşık olarak iki yıl üç ay sonra* (...) "

olası

- "Muhtemel" demek. "Olanaklı" (mümkün) anlamında kullananlara da rastlanıyor. "Olanaklı"nın sözlük anlamı "muhtemel" değil, "mümkün".

- "Olası" ve "ihtimal" sözcükleri aynı cümlede kullanıldığında gereksiz bir anlamsal yinelemeye yol açılabilir.

Sorunlu örnek: "*Olası bir çatışma ihtimali karşısında* (...) " (CTV televizyonu, 11.9.1998 Gece haberleri) Öneri: "Bir çatışma olasılığı karşısında (...) " Ya da: "Bir çatışma ihtimali karşısında (...) "

olasılık (bkz. "bilmek, 1" ve ""-mesi /-meleri" Eki") <olasılıktan
 olaybilim, olaycılık <olaycılığa <olaycılığı <olaycılıktan
 oldubitti, oldum bittim, oldum olası
 oldukça

"Epeyce", "hayli" demek. Oysa, çeşitli yazarlarca da sık sık belirtildiği üzere, "çok, adamakılı vb." yerine kullanılıyor. Bunun nedeni, Türkçe'de "çok" anlamını karşılayan sözcüklerin yetersiz kalmasının yanı sıra, bir çeviri yanlışlığı da olabilir: Popüler İngilizce filmlerin çevirmenleri, "quite" sözcüğünü her rastladıkları yerde "oldukça" diye çeviriyorlar.

olefin, oleik [asit], olein
 OLEYİS (=Otel, Lokanta, Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası) <OLEYİS'e <OLEYİS'ten

oligoklaz
 olijist <olijiste <olijisti <olijistten
 olimpiyat [oyunları] <olimpiyata <olimpiyat <olimpiyattan

olivin
 olmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması")
 Oltu'ya, Oltulu <Oltululara, oltutaşı
 oluk <oluğa <oluğu <oluktan
 olupbitti, olur olmaz
 Olur'a (=Olur ilçesine), Olurlu <Olurlulara

omaca
 ombra
 omça
 omfazit <omfazitten
 omlet <omlete <omleti <omletten
 ommatidyum
 omnibüs <omnibüsten
 omurilik <omuriliğe <omuriliği <omurilikten

omuz <omza <omzu, omuz omuza
 OMÜ (=Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
 onaltılık <onaltılıktan, onayaklılar
 Onb. (=Onbaşı) <Onb.ya
 onca (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
 ONDALIK BASAMAK AYIRICISI (bkz. "Sayıların Yazılması, 1")

ondalıkçı
 Ondokuz Mayıs Üniversitesi (=OMÜ)
 ondüle
 onejit <onejitten

ongen, onikiparmakbağırsağı, onikiteilli
 oniks <oniksten
 onkoloji
 onomatope
 oosfer, oosit <oosite <oositi <oositten
 op. cit. (=agy; adı geçen yapıt)
 opal <opale <opali <opalden
 oparasyon değil, operasyon
 oparlör değil, hoparlör
 OPEC (=Organization for Petroleum Exporting Countries [İng.]; Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) <OPEC'ten
 operakomik <operakomiğe <operakomigi <operakomikten
 operasyon
 oportünist <oportünistten, oportünizm
 Opr. (=Operatör)
 opsiyon

İngilizceden geldi ("optional"). Türkçesi: "isteğe bağlı" ya da "ücrete tabi".
 optimetri
 Or. (=Ordu)
 orakböceği, orakçı
 oramiral (=Ora.) <oramirale <oramiralı <oramiralden

oran
 "Artar/azalır" mı, "yükselir/düşer" mi?

Sorunlu örnek: "Türk halkının, o dönemlerde okuma yazma oranı yok denecek kadar azken." (Ali Asker Barut, *Hürriyet Gösteri* dergisi, No. 219, s. 64) Öneri: "(...) yok denecek kadar düşükkən."

Sorunlu örnek: "(...) hata yapma oranının artması (...)" (Celâl, 1 / s. 5) Öneri: "(...) hata yapma oranının yükselmesi (...)" Ya da: "(...) hata yapma olasılığının artması (...)"

orandışı
 orangutan
 oratoryo
 ordinaryüs (=Ord.) <ordinaryüsten
 ordinat <ordinata <ordinatı <ordinattan
 ordonat <ordonata <ordonatı <ordonattan
 ordovisyen
 ordövr
 ordu (=Or.), ordu genel karargâhı (=Or. Gn.Kh.)

ordubozan - ortalama

ordubozan, orduevi, ordugâh <ordugâh-tan

Ordu'ya, Ordulu <Ordululara

Orfe (=Orpheus), Orfizim

orfoz

Org. (=Orgeneral) <Org.den

organ nakli, organaktarımı

organizasyon, organize [etmek]

- Fiille ad birbirine karıştırılarak "*işin organizesini yapmak*" vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "*İşin organizasyonunu yapmak*", "*işi organize etmek*", "*işi düzenlemek*".

Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. sözcük çiftleri için de geçerli.

- "*Organize suç örgütü*"

"Organize" sözcüğü, "örgütlenmiş" anlamına geliyor. Dolayısıyla, "organize" olmayan bir örgüt düşünülme-yeceğinden, bu kalıpta gereksiz bir anlamsal yineleme var. "Suç örgütü" sözüyle yetinilmeyip "organize" diye eklemeye neden gerek duyulmuş olabilir? Akla yakın tek açıklama, "organize suç" kavramıyla "suç örgütü" kavramı birleştirilirken dikkatsizlik edilmiş olması.

organizatör

organitin

organze

orgazm

orgeneral (L ince) (=Org.) <orgenerale

<orgenerali <orgeneralden

Or.Gn.Kh. (=Ordu Genel Karargâhı)

Orhan Burian

Orhaneli'ne <Orhaneli'nden, Orhanelili <Orhanelililere

Orhangazi'ye (G kalın, ikinci A uzun),

Orhangazili <Orhangazililere

orijin, orijinal <orijinale <orijinali <orijinalden, orijinalite

orjinal değil, orijinal (L ince)

orkestra

orkide

orkinos <orkinostan

orkit <orkite <orkiti <orkitten

ORMAN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.7")

ormansarmaşığı, ormantavuşu

omitolog <omitoloğa <omitoloğu, omi-toloji, omitorenk

orojeni

Ort. (=Ortaklık)

Orta Afrika <Orta Afrika'dan <Orta Afrikalılardan

Orta Asya <Orta Asya'dan <Orta Asyalılardan

ortaağırılık, ortaç <ortaca <ortacı <ortaç-tan

ortaçağ <ortaçağdan, ortadamar, ortaderi, ortadirek, ortaelçi

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (=ODTÜ)

Ortadoğu'ya, Ortadoğulu <Ortadoğululara

ortak

"Ortak" FAZLALİĞİ

Sorunlu örnek: "Psikologların *hepsinin paylaştığı ortak* kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde." (*Radikal* gazetesi, 28.8.1998, s. 10)

"Paylaşmak" fiili "ortak" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "ortak" demek gerekmiyor. Öneri: "Psikologların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde."

Ortak Pazar'dan

ortakçı, ortakkat, ortaklık (=Ort.), ortak-yapım

Ortaköy'e, Ortaköylü <Ortaköylülere

ortakulak <ortakulağa <ortakulağı <ortakulaktan

ortakyaşama (=ortakyaşam), ortakyaşar, ortak-yönetim

ortalama

"Yaklaşık" ve "aşağı yukarı" ile karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Bilim adamları Gemlik'teki hareketliliğin *ortalama 7 yıl sonraki bir depremin habercisi* olabileceğini belirterek Prof. Işıkkara için değişik yorumlar yapıyorlar." (Mustafa Balbay, 21.8.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) Öneri: "(...) yaklaşık yedi yıl sonraki bir depremin (...) "

ortaokul, ortaoyunu, ortaoyunculuğu, ortaöğrenim, ortaöğretim, ortaparmak, ortasiklet, ortayuvur
 Ortega y Gasset'ten
 Ortodoks <Ortodokslara, Ortodoksluk <Ortodoksluğa <Ortodoksluktan
 Dinsel bağlamda değil de "dogmatik" anlamında kullanıldığında büyük harfle başlatmak gerekmiyor.
 ortodonti, ortodontist <ortodontistten
 ortogenez
 ortoklaz
 ortopedi, ortopedist <ortopediste <ortopedisti <ortopedistten
 ortoz
 oruç <oruca <orucu <oruçtan
 oryantal (L ince) <oryantale <oryantali <oryantalden, oryantalist <oryantalıstten, oryantalizm
 OSB (=organize sanayi bölgesi) <OSB' ye <OSB'den
 Osm. (=Osmanlıca)
 Osmancık'a (Okunuşu: "Osmancığa") <Osmancık'tan, Osmancıklı <Osmancıklılara
 Osmaneli'ne <Osmaneli'nden, Osmanelili <Osmanelililere
 Osmaniye'ye, Osmaniye'li <Osmaniye'li
 Osmanlı İmparatorluğu'ndan, Osmanlı'dan, Osmanlıcadan (=Osm.), Osmanlılara
 Osmanpaşa'ya, Osmanpaşalı <Osmanpaşalılara
 osmiyum
 ossaat
 osteoloji, osteoplasti, osteoporoz, osteotomi
 osurganböceği, osurukağacı
 oşinografi
 otağ, otakçı, otalamak
 otarsi
 otarşi
 otçu, otçul
 otistik <otistikten, otizm
 otlakçı, otlakıye (A uzun)
 otlubaga
 Otlukbeli'nden, Otlukbelili <Otlukbelililere
 Oto. (=otomobil)
 otobiyografi

otodidakt <otodidakttan, otoerotizm, otogestiyon, otokar, otoklav
 otokrasi, otokrat <otokrata <otokrati <otokrattan
 otokritik <otokritiğe <otokritiği <otokritikten
 otolit <otolite <otoliti <otolitten
 otomobil (=Oto.)
 otopark <otoparktan, otoplasti, otaray
 otoriterizm değil, otoritarizm
 otosist <otosistten
 otostop <otostopa <otostopu <otostoptan, otostopçu
 ototrof <ototroftan, ototrofi, otoyol
 Ottawa'ya <Ottawa'lılara
 OVA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.7")
 Ovacık'a (Okunuşu: "Ovacığa") <Ovacık'tan, Ovacıklı <Ovacıklılara
 oval (L ince) <ovale <ovali <ovalden
 overnightfaizler
 Türkçesi: gecelik faizler.
 ovmaç <ovmaca <ovmacı <ovmaçtan, ovmak, ovunmak, ovuşturmak
 ovogon
 ovolit <ovolite <ovoliti <ovalitten
 oybirliği, oyçokluğu, oydaş
 oymabaskı
 oysa (bkz. "ise"), oysaki (bkz. "mademki")
 oyunbozan, oyuncakçı
 ozalit <ozalite <ozaliti <ozalitten
 ozmos <ozmostan
 ozokerit <ozokeritten
 ozonosfer, ozonölçer

Ö

ö. (=ölüm; ölüm tarihi)
 öbek <öbeğe <öbeği <öbekten, öbek öbek
 öbürkü, öbürsü
 Adıl (zamir) olarak, "öbürü" yerine kullanılır: "Onu değil öbürünü" örneğindeki gibi. Ancak, konuşma dilinde "öbür" yerine, sıfat olarak da kullanıldığını arastırıyor: "Öbürkü gün" ya da "öbürsüğü" gibi.
 öç [almak] <öce <öcü <öçten
 ödağacı

ödemeli - öncül

ödemeli (=C.O.D.; *cash on delivery* [İng.])
Ödemiş'e <Ödemiş'ten, Ödemişli <Öde-
mişlilere

ödevbilgisi
ödkese

ödünç almak, ödünçlemek

Son yıllarda, düpedüz "almak" anlamında kullanılmaya başlandı. İngilizcenin (*to borrow*) etkisi olabilir. Sözgelimi, bir fikrin ya da kavramın filanca yazardan "alınması"ndan değil de, "ödünç alınması"ndan söz edilebiliyor. Oysa Türkçede "ödünç almak" fiili, geri verme koşulunu içerir.

ödyometre

öge değil, öge

öglena

öge

öğle / öğlen

Konuşma dilinde, "öğle" (=gün ortası) yerine "öğlen" dendiğine sık sık rastlanıyor. "Öğlen oldu" sözündeki gibi ünlüyle başlayan sözcüklerle bir arada ya da "öğlenci" gibi türevlerde ("öğleci" yerine), "öğlen" biçimi daha işlek bir söyleyiş sayılabilir. Bunun dışında "öğle" denmesi beklenir.

öğlenci, öğlede, öğleüstü, öğleyin

öğmek değil, övmek

öğr. (=öğretmen; öğrenci; öğretim)

öğrencelik

Öğrenci Seçme Sınavı (=ÖSS)

Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
(=ÖSYM)

Öğrenci Yerleştirme Sınavı (=ÖYS)

öğrenim (bkz. "eğitim / öğrenim")

öğretim elemanı/ öğretim görevlisi/ öğretim üyesi

"Öğretim elemanı" kavramı diğer ikisini de kapsadığından, bu üç kavramı birbirine karıştırmaktan korkanlar onu kullanmalı.

öğretimevi, öğretmen (=Öğr.), öğretmenevi

öğün/övün

Övünmek, kendini övmek anlamına geliyor. Öğün ise gün içinde yenen yemek sayısı.

öğüt <öğüde <öğüdü <öğütten

öğütücüdiş <öğütücüdişten

ÖİB (=Özelleştirme İdaresi Başkanlığı)
<ÖİB'ye <ÖİB'den

ökçe, ökçeçene

Öklit (=Eukleides) <Öklit'ten

ökseotu

öküzbalığı, öküzburnu, öküzdili, öküzgözü, öküzsoğuğu

ölçübilim

[ne] ölçüde (bkz. "ne kadar")

ölçüt <ölçüte <ölçütü <ölçütten

ölet <ölete <öleti <öletten

öleyazmak

ölm. (=ölümü=ö.)

ÖlüDeniz (=Lüt Gölü), Ölüdeniz, ölüdoğa

ölüm kalım, ölümsek, ölüm tarihi (=ö. =ölm.)

ölününkörü değil, elinin körü

Ömer Seyfeddin

Ömerli'ye, Ömerlili <Ömerlilere
(=Ömerlilere)

ömür <ömre <ömrü

Ön Asya <Ön Asya'dan <Ön Asyalılardan
önad, önalm, önavurt, önbelirti, önbişen, önbişim, önbişilgi
önbişim (=öncebişim)

önce (Ayrıcbkz. "yıllarca")

• önce ...-den başlamak

Sorunlu örnek: "Konumum gereği, önce kendimden başlasam iyi olacak." (Yalçın, M. 5 / s. 73) "Başlamak" sözcüğü "önce" anlamını zaten içerdiğinden, yanı sıra "önce" demek gerekmiyor. Öneri: "Konumum gereği, kendimden başlasam iyi olacak."

Sorunlu örnek: "Önce büyüklerimizden başlayalım (...)" (Yalçın, Ş., s. 123) Öneri: "Büyüklerimizden başlayalım (...)"

• önce... -den sonra

Sorunlu örnek: "Önce hal hatır sorduktan sonra, asıl meseleye geldik." Öneri: "Hal hatır sorduktan sonra, asıl meseleye geldik." "Önce"nin vurgulanması durumunda ise: "Önce hal hatır sorup sonra asıl meseleye geldik."

öncül/öncel

"Öncül" (mukaddem, premis), bilimsel çalışmalarda, aranan sonuç için pe-

şinen doğru sayılan önermelere verilen ad. "Öncel" ise "selef" demek: Aynı konumda daha önce bulunmuş olan kimse(ler).

önçalışma, öndamak, öndenetim, öndeyiş <öndeyişten

önek <öneke <öneki <önekten

öneze

önem göstermek

"Önem vermek" ile "özen göstermek" karıştırılıyor olmalı: "Önem göstermek", ikisinin yerine kullanılıyor.

önetişlik etmek

Yanlışlıkla, "önem taşımak" yerine kullanılıyor.

öngörmek, öngörü

"Kehanet" ya da "öndeyi"yle karıştırılıyor. "Öngörmek" fiilinin, gerektirmek, planlamak gibi anlamları var. "Yasa hükümleri çocukların korunmasını öngörüyor", "eğitime daha çok yatırım yapılması öngörülüyor" örneklerindeki gibi.

öngün, öninceleme, önkol, önkoşul, önda, önoluş, önoluşum, önseçici, önseçim, önseçmen, önses <önsesten, önsezi, önsoruşturma, önsöz, öntakı, öntasar, öntasım, öntaslak, öntüreme, önuyum

önünde sonunda değil, eninde sonunda
önvarsayım, önvurgu, önyargı, önyüz, önyüzbaşı

örçin

ördekbalkı, ördekbalkı, ördekgagası

ÖREN YERİ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")

örenyer

örf <örften, örfi (İ uzun)

örgütçü

Örn. (=örneğin)

örnek (bkz. "güzel")

örskemiği

örümceğimsiler, örümcekkuşu, örümceksiler

ÖSS (=Öğrenci Seçme Sınavı) <ÖSS'ye <ÖSS'den

östaki

ÖSYM (=Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi) <ÖSYM'ye <ÖSYM'den

ÖSYS (=Öğrenci Seçme Yerleştirme Sınavı) <ÖSYS'ye <ÖSYS'den

öşür <öşre <öşrü

ötanazi

öteberi

öteki / ötekisi

"Öteki" sözcüğü, sıfat ya da adıl (zahir) olarak işlev görüyor: "Öteki oda", "öteki kitap", "ötekinin söyledikleri" vb. "Ötekisi"ni ise yalnızca adıl olarak kullanabiliyoruz. Örneğin, "öteki kitap" yerine "ötekisi" diyoruz.

ötenazi değil, ötanazi

ötleğen, ötleği

ötürük <ötürüğe <ötürüğü <ötürükten

öveç <övece <öveci <öveçten

övendire

övün (bkz. "öğün/övün")

övünç <övine <övincü <övünçten, övmek

ÖYK (=Özelleştirme Yüksek Kurulu) <ÖYK'ya <ÖYK'dan

öyle ki

öylesine

Vurguya bağlı olarak, "önem vermeden" anlamına da geldiğine dikkat edilmeli. "Öylesine bir uğramıştım" örneğindeki gibi. Çokluk belirten kullanımı ise genellikle "ki" bağlacını gerektiriyor. "Öylesine öfkeliydi ki" vb.

ÖYS (=Öğrenci Yerleştirme Sınavı) <ÖYS'ye <ÖYS'den

öz/içerik

Sanat yapıtlarının çözümlemesinde kavramsal araç işlevi gören bir ikili, öz ve biçim. Bu bağlamdaki "öz" genellikle "içerik" anlamında kullanılıyor; felsefedeki ("töz"le karşıtlaşan) "öz" anlamında değil. Bu ayrımın belirgin olmasını isteyenler "öz" yerine "içerik" demeli.

özalgı, özbağıışıklık

Özalp'e (=Özalp ilçesine) <Özalp'ten, Özalpli <Özalplilere

Özbek <Özbeklere, Özbekistan'a, Özbekçe

özbeöz, özbeslenen, özbeslenme, özdenetim, öz dengeli, özdevim, özdevinim, özdeyiş <özdeyişten, özdişi

özdirenç <özdirençe <özdirençli <özdirençten

özekçi - özenin yeri

özekçi, özekdoku

ÖZEL ADLARIN YAZILMASI

(Ayrıca bkz. "Bileşik Özel Adların Yazılması", "Kişi Adlarının Yazılması", "Küçültme Ekinin Yazılması" ve "Yabancı Özel Adların Yazılması")

Yazarken, ek getirilecek kişi ve yer adlarında değişiklik yapmamak ve aldıkları çekim ekini kesme işaretiyle ayırmak gerekiyor: "Burak'a", "Zonguldak'a", "Karabük'e", "Irak'a" vb. Seslendirirken, tıpkı ek alan diğer sözcükler gibi, ek alan özel adların da sonundaki sert ünsüz yumuşuyor: "Burağa", "Zonguldağa", "Karabüğe", "İrağa" vb. diye söylemek gerekiyor. Özel adlardan türetilmiş sözcüklerin ise aldıkları ekten kesme işaretiyle ayrılması gerekmiyor: "İstanbuluların", "Türkçeden", "Rizelilere", "Müslümanlığın", "Atatürkçülüğe", "Mark-sizmden", "Batılılardan" vb.

ÖZEL ADLARDAN TÜREMİŞ AD, FİİL VE SIFATLAR (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, II.4")

özeleştir

özen (bkz. "önem göstermek")

özenç <özençe <özençi <özençten

özent

"Özenme" sözcüğüyle karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Yabancıya özent" *Türkçeyi bozdu.* (Cumhuriyet gazetesi, 28.11.1998) Öneri: "Yabancıya özenme Türkçeyi bozdu." Ya da: "Yabancı özentisi Türkçeyi bozdu."

özet <özete <özeti <özetten

özgeci, özgecilik <özgeciliği <özgeciliğinden

özgeçmiş (=CV=curriculum vitae [Lat.]; tercümeihal)

Resmi başvurular için hazırlanan özgeçmiş yazılarında genellikle aşağıdaki bilgileri alt alta sıralamak ve üçüncü bir kişiden söz eder gibi yazmak gerekiyor. Buradaki bilgilerden bazılarını (örneğin, kadınlar için, "Askerlik Durumu" hanesini) atlamak ya da duruma göre başka bilgiler eklemek gerekebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyadı:

Adres:

Telefon:

Doğum Tarihi:

Medeni Durum:

Askerlik Durumu:

Öğrenim Durumu: (Sırasıyla, bitirilmiş lise, yüksek öğretim kurumu, kurs ve stajların önce adı, sonra bitirme tarihi)

Yabancı Diller: (Bildirdiği yabancı dilin önce adı, sonra konuşma ve yazma olarak derecesi ["çok iyi", "iyi", "orta" ya da "başlangıç düzeyinde"])

İş Deneyimi: (Sonuncudan başlayarak, çalıştığı kurumlar, o kurumdaki sıfatı ve hangi tarihler arasında çalıştığı)

Yayınları: (Varsa, yayımlanma sırasıyla, kitap, makale, çeviri vb.)

İlgi Alanları: (İlgilendiği spor/sanat dalı vb.)

Referanslar: (Hakkında bilgi alınabilecek en az iki kişinin adı, soyadı, telefon numarası ve adresi. Bu kişilerin, özgeçmiş yazılan kişiyle akraba olmaması gerekiyor.)

özümler, özgeçmiş

özgü/özgün

Bu ikisi birbirine karıştırılıyor. "Özgün" sözcüğünün, "benzersiz", "taklit olmayan", "asıl" gibi anlamları var. Batı dillerinden gelmiş olan "orijinal" sözcüğüyle eşanlamlı: "Özgün bir yapıt", "özgün bir fikir", "özgün metin" vb. Oysa "özgü" sözcüğü, "has", "mahsus" demek. Dolayısıyla, "kendine özgü" yerine "*kendine özgün*" demek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "*Her sanatçının kendine özgün düşünceleri ve üslubu dışında ortak bir yön aramak gerekirse (...)*" (24.3.2000 tarihli Cumhuriyet gazetesi, Kültür sayfası) Öneri: "Her sanatçının kendine özgü düşünceleri ve üslubu dışında ortak bir yön aramak gerekirse (...)"

(Ayrıca bkz. "kendine özgü")

özgürlükçü

özgüven, özışın, özindikleme, özitleme, özkeşme, özkesit

ÖZNE-YÜKLEM TUTARSIZLIĞI (bkz.

"Sözdizimi Sorunları, 3")

ÖZNENİN AYIRT EDİLEBİLMESİ İÇİN
KULLANILAN NOKTALI VİRGÜL
(bkz. "Noktalı Virgül")
ÖZNENİN AYIRT EDİLEBİLMESİ İÇİN
KULLANILAN VİRGÜL (bkz. "Virgül
Sorunları, 6")
ÖZNENİN YERİ (bkz. "Sözdizimi Sorun-
ları, 2")
özöğrenim, özsaygı, özsever, özsevi, öz-
söz, özsu
özümlemedokusu
özür <özre <özrü
özveri, özveride bulunmak
özyapı, özyaşam, özyaşamöyküsü, özyö-
netim

P

p. (=paragraf)
Pablo Picasso
pabuççu, pabuçgaga
PAC (=Pan-African Congress [İng.]; Afri-
ka Birliği Kongresi) <PAC'ye <PAC'
den
paçagünü
pagoda
paha
Sorunlu örnek: "Oradan vatanına gö-
türdüklerinin *değerine paha biçebil-
mek olanaksızdır.*" (Canetti, s. 156)
"Paha" sözcüğü "değer" anlamını,
"biçebilmek" sözcüğündeki "-bil-
mek" eki de "olanak" anlamını zaten
içerdiğinden, bu cümlede iki adet ge-
reksiz anlamsal yineleme var. Öneri:
"Oradan vatanına götürdüklerine paha
biçmek olanaksızdır."

pahalı (bkz. "*bedeli pahalı*" ve "fiyat, 1")
paket <pakete <paketten
Pakistan'a (İlk A uzun), Pakistanlı <Pa-
kistanlılara
pakt <pakta <paktı <pakttan
palabıyık
palanga
palanka
palas pandıras
palaz, palazlanmak
paleografi, paleontoloji, paleozoik <pale-
ozoikten

palet <palette <paleti <paletten
palisat dokusu
palladyum
palmitat <palmitattan
palmitik, palmitil, palmitin
Palu'ya, Palulu <Palululara
paluze (A ve U uzun)
palyatif
palyoş <palyoştan
pampa
pamukaki (İkinci A uzun), pamukbalığı,
pamukçuk, pamukelması
pamuktaş, pamukyağı
panamerikanizm, vb.
pandantif <pandantiften, pandül
panflüt <panflüte <panflütü <panflütten
pantomima
panik olmak, panik yapmak, paniklemek
Argodan sayılabilecek sözler. Olağan
kullanım: "paniğe kapılmak".

Panislamizm

Yazım Kılavuzu, siyaset akım adları
konusunda tutarlı değil. Bazı akım ad-
larını ("liberalizm", "sosyalizm", "fa-
şizm", "radikalizm" vb.) küçük harfle
başlatırken bazılarını büyük harfle
başlatıyor. "Panislamizm" de bunlar-
dan. Kanımca, bir özel addan türetil-
miş olmadıkça, siyaset akım adlarının
küçük harfle başlatılması yanlış sayıl-
mamalı.

pankart <pankarta <pankartı <pankarttan
pankreas <pankreastan
Panslavizm (Büyük harfle başlatılması
konusunda bkz. "Panislamizm")
pantolon değil, pantolon
panteist <panteiste <panteisti <panteist-
ten, panteizm, panteon
pantograf <pantograftan
pantolon
pantomim
pantofla
Panturanizm (Büyük harfle başlatılması
konusunda bkz. "Panislamizm")
Pantürkizm (Büyük harfle başlatılması
konusunda bkz. "Panislamizm")
panzehir, panzehirotu
Papa XVI. Benedictus
papağanyemi
paparazi <paparaziler

papazbalığı - payplayn

papazbalığı, papazkaçtı, papazyahnisi
papazi (İ uzun)
papyekuşe
papyon
parabellum
parabol <parabole <parabolü <parabol-
den, parabolik
paraboloit <paraboloite <paraboloiti
<paraboloitten
paraçol (=paraşol)
paradarlığı
paradigma

Türkçesi: değerler dizisi.

paradoks <paradokstan, paradoksal
parafazi
paragöz
par. (=paragraf)

PARAGRAF

Paragraf için iki biçimden biri seçilebilir: 1) ilk sözcüğün üç, beş ya da yedi harf içerden yazılması, 2) bir satır ara verilmesi. Hem içerlek yazıp hem de bir satır boşluk bırakmak, yazının görünümünde kopukluklar yaratabilir.

PARAGRAF (§) İŞARETİ (bkz. "Çengel İşareti")

Paraguay'a, Paraguaylı <Paraguaylılara
parakete
paralaks <paralakstan
paralel, paralelizm, paralelkenar, paralel-
yüz
paralojizm
parametre, parametrik, parasempatik
PARANTEZ (bkz. "Ayrac")
parapet <parapete <parapeti <parapetten
paraşışkinliği
paraşol (=paraşol)
paraşüt <paraşüte <paraşütü <paraşütten,
paraşütçü
paratoner
parazit <parazite <paraziti <parazitten,
parazitoloji
pardesü değil, pardösü
parelel değil, paralel
parfüm, parfümeri
Paris'e <Paris'ten, Parisli <Parislilere
park <parka <parkı <parktan
parkinson [hastalığı] <parkinsonlu
parlementerizm, parlementer, parlemen-
to değil, parlamentarizm, parlamen-

ter, parlamento
parmıcan
parnasçılık, parnasizm, parnasyen
parpullamak
parşömen
partenogenez
partikül
partner
parttaym (=yanımgün)
pasaparola
PASIF (EDİLGİN) ÇATI (bkz. "Çifte Edil-
gen Sorunu" ve "Sözdizimi Sorunları",
4")

Pasinler'e, Pasinlerli <Pasinlerlilere
pasmantarı
paspas <paspastan
pastane
pastav
pastörize [etmek], Louis Pasteur
pastra
paşaağacı, paşaçadını
patalojik değil, patolojik
patent <patente <patenti <patentten
patinaj
patlangaç <patlangaca <patlangacı <pat-
langaçtan
patlangıç <patlangıca <patlangıcı <pat-
langıçtan
Patnos'a <Patnos'tan, Patnoslu <Patnos-
lulara
patojen, patolog <patoloğa <patoloğu
<patalogdan, patoloji
patriarkal, patrikhane
patronaj
paunt (=pound) <paunttan
pavkırma
pavurya
paye (A uzun)
payidar (A'lar uzun)
payitaht (İlk A uzun) <payitahta <payi-
tahtı <payitahttan

paylaşmak
birlikte paylaşmak, beraber paylaş-
mak
"Paylaşmak" zaten birlikte yapılan bir
iş olduğundan, yanı sıra "birlikte" ya
da "beraber" demek gerekmiyor. (Ay-
rıca bkz. "ortak")

payplayn
İngilizceden (pipeline) geldi. "Boru

hattı" ve "boruyolu" gibi eski / yeni Türkçeleri var.

payreks <payreksten
pazarbaşı
Pazar'a, Pazarlı <Pazarlılara
Pazarcık'a (Okunuşu: "Pazarcığa") <Pazarcık'tan, Pazarcıklı <Pazarcıklılara
pazarlıkçı, pazaryeri
Pazaryeri'ne (=Pazaryeri ilçesine), Pazar-yerili <Pazaryerililere
pazibent <pazibende <pazibendi <pazı-bentten
pazval
pazvant <pazvanta <pazvanıttan
PC (=personal computer [İng.]; kişisel bilgisayar)
Peçenek <Peçeneklere
peçiç <peçice <peçici <peçiçten
pedagog <pedagoğa <pedagoğu, pedago-ji
pederşahi (A ve İ uzun)
pediatr, pediatri
pedolog <pedoloğa <pedoloğu <pedologdan, pedoloji, pedotekni
peganit <peganitten
pegmatit <pegmatite <pegmatiti <pegmatitten
Pehlivan köy'e, Pehlivan köylü <Pehlivan köylülere
pejmürde
pejoratif <pejoratiften
pek çok (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.1")
pekyok gibi (bkz. "gibi, 3")
pekâlâ, pekdoku
pekent <pekende <pekendi <pekenitten

PEKİŞTİRMELİ SÖZCÜKLERİN YAZILMASI

Pekıştirmeli sözcüklerin aldığı ek sesleri, sözcüğe bitişik yazmak gerekiyor: "apak", "apaydınlık", "bembeyaz", "çepeçevre", "cırılcıplak", "güpegündüz", "kıkırmızı", "kupkuru", "mosmor", "sapasağlam", "sapsarı", "simsiyah", "tertemiz", "yemyeşil", "yapayalnız" vb.

pekmeztoprağı

pelesenk <pelesenkten

"Persenk"le karıştırılıyor: "Diline persenk etti" yerine "diline pelesenk etti"

denmesi gibi. "Pelesenk", bir ağaç türünün adı. "Persenk" ise Farsçada, "gereksiz yere yinelenen söz" anlamına geliyor.

pelesenkağacı
pelür [kâğıdı]
pelüş <pelüşten
pembe, pembeleşmek
PEN (=International Club of Poets, Playwrights, Editors, Essayists and Novelists [İng.]; Uluslararası Yazarlar Kulübü) <PEN'e <PEN'den
pencüdü, pencüse, pencüyek <pencüyek-ten
pençgâh <pençgâhtan
Pendik'e (Okunuşu: "Pendiğe") <Pendik'ten, Pendikli <Pendiklilere
peneplen
penes <penesten
pengö
penguen
penye
perakende, perakendecilik
perdah <perdahtan, perdahlamak
perdeayaklılar
perende [atmak]
perese
perestiş [etmek]

performans <performanstan

Batı dillerinden geldi. Birinci anlamı, "verimli/başarılı etkinlik". Bu anlam için Türkçe karşılık olarak "başarım" önerildi ama, -m ekiyle yapılan çoğu yeni sözcük gibi bu da hayli sorunlu. Performans sözcüğünün, sanat alanında "gösteri", müzikte "çalmak, icra etmek, seslendirmek" gibi anlamları var.

peribacası, perihastalığı, perimasası, peripiramidi

Peride Celâl

perido, peridot, peridotit <peridotite <peridotiti <peridotitten

perikart, peripatetizm

periskop <periskopa <periskopu <periskoptan

periton, peritonit <peritonite <peritoniti <peritonitten

periyot <periyoda <periyodu <periyottan
periyodizasyon, periyotlaştırmak
perki

permanganat - pirit

permanganat <permanganata <perman-
ganatı <permanganattan

permeçe

permiyen

peroksit

peronospora

persenk (bkz. "pelesenk") <persenge
<persengi <persenkten

personel

Topluluk adı. Bir işyerinin tüm çalışanlarını gösteriyor: "personel giderleri", "Personel Bölümü", "Personel Müdürü", "personelin sorunları", "kamu personeli", "personelin sayısal artışı" örneklerindeki gibi.

"Personel" kavramını "tek kişi" anlamında kullanmamak gerekiyor. Sorunlu örnek: "Üç yüz personelin çalıştığı fabrika..." Öneri "Üç yüz kişinin çalıştığı fabrika..."

perspektif <perspektiften

Perşembe'ye (<Perşembe ilçesine), Perşembeli <Perşembelilere

Pertek'e (Okunuşu: "Perteğe") <Pertek'ten, Pertekli <Perteklilere

pervanebalığı

Pervari'ye, Pervarili <Pervarililere

pervaz

pesimist <pesimiste <pesimisti <pesimistten, pesimizm

pespaye (A uzun)

pespembe

pest [perdeden] <peste <pesti <pestten

pestenkerani (A ve İ uzun)

pesüs <pesüsten

PEŞ PEŞE GELEN AD, FİİL YA DA SIFATLARLA İLGİLİ SORUNLAR (bkz.

"Sözdizimi Sorunları, 4, 5, 7, 8")

peşinat <peşinata <peşinatı <peşinattan, peşinen (İ uzun)

peştahta

peştemal değil, peştamal, peştamalcı, peştamallık <peştamallıktan

Peştu <Peştulara, Peştuca

petekgöz

petrografi

petrol <petrole <petrolü <petrolden

Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (= OPEC; *Organization for Petroleum Exporting Countries* [İng.])

Petrol Ofisi Anonim Şirketi (=POAŞ)

petunya

Peyami Safa (Son A uzun)

peyda [etmek, olmak] (A uzun)

peydahlamak <peydahlamaktan

peyderpey

peygamberağacı, peygamberçiçeği, peygamberdevesi

peyk <peyke <peyki <peykten

peynirağacı, peynirdişi, peynirhane, peynirşekeri, peynirtatlısı

peyrev

peyza j

pezevenk <pezevenge <pezevengi <pezevenkten

Ph.D. (= *philosophiae doctor* [İng.]; doktorluk derecesi)

Pınarbaşı'na, Pınarbaşılı <Pınarbaşılılara
Pınarhisar'a, Pınarhisarlı <Pınarhisarlılara

pirazvana

pırpıt <pırpıta <pırpıtı <pırpıttan

pıtrak <pıtrağa <pıtrağı <pıtraktan

piano

Bir müzik terimi. Müzik aygıtı adı olan "piyano"yla karıştırılmamalı.

piç <piçe <piçi <piçten

piçuta

pi jama

pika j, pika jcı

pikap <pikaba <pikabı <pikaptan

piket <pikete <piketi <piketden

pilaki (L ince, A uzun)

pilav (L ince)

piliç <pilice <pilici <piliçten

pilot (=Plt.) <pilota <pilotu <pilottan

pilot kabini (=kokpit)

pimpirik değil, pinpirik

pines <pinesten

pinpirik <pinpiriğe <pinpiriği <pinpirikten, pinpiriklenmek

pinpon (=ping-pong)

pipeline (bkz. "payplayn")

Pir Sultan Abdal

piramidal (L ince) <piramidale <piramidali <piramidalden

pirekapan, pireotu

pirekateşin

pirim değil, prim

pirina

pirit <pirite <piriti <piritten

pirogravür, pirosken, pirometre, pirometri, pirosfer (=barisfer)
 piruhi
 pirüpak (İ uzun)
 Pisagor (=Pythagoras)
 pisbiyık, pisboğaz, pisi pisine, pissu
 pisibalığı, pisipisiotu
 piskoposhane
 pisuar
 pişegen (=pişek)
 Pişekâr (İ ve A uzun, K ince)
 piştov
 pitoresk < pitoreske < pitoreski < pitoresk-
 ten
 pitsikato
 piyano
 piyaz
 Piyer Küri (=Pierre Curie), Piyer Loti
 (=Pierre Loti)
 piyes < piyesten
 piyon
 piyore
 piza, pizacı
 pizolit < pizolite < pizoliti < pizolitten
 PK (=posta kutusu)
 pl. (=plate [İng.]; lev.; levha; fot.; fotoğ-
 raf)
 plačka (L ince), plaçkacı
 plajiyoklaz (İlk L ince)
 plak (L ince) < plağa < plağı < plaktan, pla-
 ka
 plaketi (L ince) < plákete < plaketi < plaket-
 ten
 plan (L ince), plançı
 plançete (L ince)
 planerit (L ince) < planeritten
 planetaryum (L ince)
 plankton (L ince)
 planör (L ince)
 plantasyon (L ince)
 planya (L ince)
 plase (L ince)
 plasenta (L ince)
 plasman (L ince), plaster (L ince)
 plastron (L ince)
 platerina (L ince)
 platform (L ince)
 platika (L ince)
 platin (L ince)
 plato (L ince)
 Platon (L ince), Platonculuk, Platonizm,

platonik
 playback değil, pleybek
 plazma (L ince)
 plebisit < plebisite < plebisiti < plebisitten
 pleistosen
 plevra
 pleybek < pleybekten
 pliyosen
 plonjon (L ince)
 Plt. (=Pilot)
 plutokrasi (L ince)
 plutonyum (L ince)
 plüralist < plüralistten, plüralizm
 Plüton
 p.m. (=post meridiem [Lat.]; öğleden son-
 ra)
 POAŞ (=Petrol Ofisi Anonim Şirketi)
 < POAŞ'a < POAŞ'tan
 podüsuet < podüsüete < podüsüeti < podü-
 süetten
 podyum
 poğaça
 polarimetre, polarimetri, polarite, polari-
 zasyon, polarmak
 polariskop < polariskopa < polariskopu
 < polariskoptan
 polaroit < polaroide < polaroidi < polaroit-
 ten, polarölçer
 Polatlı'ya, Polatlılı < Polatlılılara
 poliandri, poliasit < poliasitten, polieti-
 len, polifoni
 poliçe
 poligam, poligami, poligon
 polijini, poliklinik
 polip < polipe < polipi < polipten
 polisaj
 polisevi
 politeist < politeistten, politeizm
 poliüretan, poliyester
 polonyum
 polyester değil, poliyester
 Pomak < Pomaklara, Pomakça
 ponje
 ponksiyon
 ponza, ponzalamak
 popülerite, popüler, popülizm
 porfir, porfirrit < porfiritten
 Porsuk'a (=Porsuk Çayı'na) (Okunuşu:
 "Porsuğa"), Porsuk'tan
 porsukağacı
 Port. (=Portekizce) < Port.nin

portakalrengi - psikiyatri

portakalrengi
portatif <portatıftan
porte (bkz. "*mali portre*")
Portekiz'e, Portekizli <Portekizlilere,
Portekizce (=Port.)
portföy, portmanto
Porto Riko'ya, Porto Rikolu <Porto Riko-
lulara
portre (bkz. "*mali portre*")
posbıyık <posbıyığa <posbıyıktan
Posof'a <Posof'tan, Posoflu <Posoflulara
posta kutusu (=PK)
Posta, Telgraf, Telefon İdaresi (=PTT),
postane
postiş <postışten
postendüstriyel, postmodern, postmoder-
nizm
postnişin
postrestant <postrestanta <postrestantı
<postrestanttan
postskriptum
postulat <postulata <postulatı <postulat-
tan
potlaç <potlaca <potlacı <potlaçtan
potpuri
pound (=paunt)
Pozantı'ya, Pozantılı <Pozantılılara
pozitronyum
pöç <pöce <pöcü <pöçten
pöteki
pötikare
Pötürge'ye, Pötürgeli <Pötürgelilere
PR (=public relations [İng.]; halkla ilişki-
ler) <PR'a <PR'dan ("pîar" biçimindeki
İngilizce okunuşuyla yerleşti)
prafa
Prag'a <Prag'lılara, Prag'dan
pragmacılık, pragmatizm
praseodim
pratisyen
prefabrik (=prefabrike), prefabrikasyon,
prehistorya, prekambriyen, prekamb-
riyum, prelüd, prematüre
prensip <prensibe <prensibi <prensipten
presbit <presbite <presbiti <presbitten
Presbiteriyen, Presbiteriyenlik <Presbi-
teriyenlikten
presesyon
prestij
prevantif, prevantoryum, prezervatif
<prezervatıftan

primadonna
primat <primata <primatı <primattan,
primitivizm
prim
printır
İngilizceden geldi. "Yazıcı" demek.
Bilgisayar yazıcısı.
print-out
İngilizceden geldi. "Bilgisayar çıktı-
sı" demek. "Çıkış" diyenler de var:
"Çıkış alalım" vb.
prizma
prodüktör
profesör (=Prof.), profesyonel
profil
program, programcı, programlamak
proje, projeksiyon, projektör
Prokofyev (=Sergey Sergeyeviç Prokof-
yev)
proleter
proleterya değil, proletarya
prolog <proloğa <proloğu <prologdan
prometyum
promosyon
propaganda, propagandist <propagan-
distten
prosedür, proses <prosesten
prosodi
prospektüs <prospektüstten
prostela
protaktinyum
protein
Protestan <Protestanlara, Protestanlık
<Protestanlıktan
protesto [etmek]
protez
protojin
protokol (L ince) <protokole <protokolü
<protokolden
proton
protoplazma (L ince), prototip <prototipe
<prototipi <prototipten, provizyon
provakasyon, değil, provokasyon
provakatör değil, provokatör
prömiyer
Prusya'ya, Prusyalı <Prusyalılara
P.S. (=post scriptum [Lat.]; hâmiş)
psikanalist <psikanalistten, psikanalitik,
psikanaliz
psikasteni, psikiyatr, psikiyatri

psikolengüistik (=psikolinguistik) <psikolengüistiğe <psikolengüistiği <psikolengüistikten

psikolog <psikoloğa <psikoloğu <psikologdan

psikoloji

Epeydir, "ruhbilim" anlamının yanı sıra, "ruhsal durum" anlamında da kullanılıyor: "Psikolojisi iyi değil" örneğindeki gibi. Bu kullanım gerçekte argoya özgü. Olağan dilde, "ruhsal durumu iyi değil" vb. demek gerekir. İlle de yabancı sözcük kullanmak isteyenler, "psişik durumu iyi değil" demeli.

psikometri, psikonevroz

psikopat <psikopata <psikopatı <psikopattan

psikopatik, psikopatoloji, psikosomatik psikoterapi, psikoz, psişik [durum]

ptiyalin

PTT (=Posta, Telgraf, Telefon İdaresi) <PTT'ye <PTT'den

puan (bkz. "yüzde/puan"), puanlamak, puanlı, puanta j, puantiye, puantör

puantiyeli

"Puantiye" sözcüğü zaten "puanlı" anlamına geldiğinden, ikisinden birini kullanmak yeterli: "puantiye" ya da "puanlı".

pudraşeker

pudraşekeri değil, pudraşeker

pudriyer

pufböreği

puhukuşu

pulanya değil, planya

pulkanatlılar, pulluk <pulluğa <pulluğu <pulluktan

puluç <puluca <pulucu <puluçtan

punç <punca <puncu <punçtan

punt <punda <pundu <punttan, punduna getirmek

puro

pusat <pusata <pusatı <pusattan, pusatçı

pusval (L ince) <pusvale <pusvalı <pusvalden

Puşkin (=Aleksandr Puşkin)

putperest <putperestten

putrel

Pülümür'e, Pülümürlü <Pülümürlülere

pülverizasyon, pülverizatör
pürçek (=pürçük) <pürçekten, pürçeklenmek

pürdikkat

püriten

pürüzalır

püskülkuyruklular

püskürteç <püskürtece <püskürteci <püskürteçten

Pütürge'ye, Pütürgeli <Pütürgelilere

Pythagoras'tan (=Pisagor)

R

Rab <Rabbe <Rabbi <Rabden

Rabat'a <Rabat'tan, Rabatlı <Rabatlılara

Rabbani (İkinci A ve İ uzun)

Rabbena (Son A uzun)

rabıt <rapta <raptı <rabıttan, rabıta (İlk A uzun)

Râbia Hatun

radar (=Rd.)

radde

radikal (L ince) <radikale <radikali <radikalden, radikalist <radikalistten, radikalizm

radon

radyan, radyasyon, radyatör

Radyo Televizyon Üst Kurulu (=RTÜK)

radyoaktif, radyobiyooloji, radyoelektrik, radyoevi

radyofoni, radyofoto, radyografi, radyogram

radyoizotop <radyoizotopa <radyoizotopu <radyoizotoptan

radyokimya, radyolink <radyolinkten

radyolog <radyoloğa <radyoloğu, radyoloji

radyometre, radyometri, radyoskopi, radyoteknoloji

radyotelefon, radyotelgraf, radyoterapi, radyoterapist

radyum

Rafızı (A ve İ uzun) <Rafızilere, Rafızilik <Rafızilikten

rafına j, rafineri

rafit <rafite <rafiti <rafitten

rafya

ragbi

rağbet <rağbete <rağbeti <rağbetten

rahim - regaip

rahim (A ve İ kısa) <rahme <rahmi
"Dölyatağı" demek. Uzun İ'li "rahim"
le olan söyleyiş ve anlam farkına dik-
kat.

rahim (İ uzun)
"Esirgeyen, koruyan" demek. Kısa İ'li
"rahim"le karışabilir.

rahip (A uzun) <rahibe <rahibi <rahipten
rahle-i tedris <rahle-i tedristen
rahman (İkinci A uzun), rahmani (İkinci
A ve İ uzun)

Rahmaninov (=Sergey Rahmaninov)
rahmet <rahmete <rahmeti <rahmetten
rahne, rahvan
rakam (A'lar kısa)

"Sayı"yla karıştırılıyor. Rakam, "sayı
gösteren işaret" demek. Sözelimi,
111 sayısı üç tane 1 rakamıyla yazılır.

RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELER

(bkz. "Sayıların Yazılması, 6")

RAKAMLA YAZILAN SAYILAR EK ALINCA (bkz. "Sayıların Yazılması, 7")

raket <rakete <raketi <raketten
rakım (A uzun)

rakip <rakibe <rakibi <rakipten
A kısa. Uzatmamak gerekiyor.

rakkam değil, rakam

rakkas <rakkastan, rakkase (İkinci A
uzun), raks <rakstan, raksetmek

rami

randevu, randevuevi

randıman

rant <ranta <rantı <ranttın, rantçı

rantiye

"Rantiyeci" değil; "rantiye" sözcüğü
zaten "rantçı" anlamına geldiğinden,
buradaki "-ci" eki gereksiz bir anlam-
sal yineleme yaratıyor.

raportör

raptetmek, raptiye

rasat <rasata <rasatı <rasattan, rasatçı, ra-
sathane

rast [gelmek], rastlamak, rastlantı, rast-
laşmak

rastgele değil, rasgele

raşitik (A ve İ'ler kısa), raşitizm

rating (=reyting)

İngilizcede, "sınıflandırma", "tah-

min", "oranlama" gibi anlamları var.
Türkçesi: "izlenme oranı". "Reytingi
yok" örneğindeki gibi, "tutulmak",
"sevilmek" vb. anlamında da kullanı-
lıyor.

Sorunlu örnek: "(...) kimin neyi, ni-
çin ve nasıl ölçtüğü belli olmayan *rey-
tinglere dayalı olarak bir izlenme ora-
nı olayı gündeme gelmekte (...)*" (Kon-
gar, s. 106) Kongar'ın, bu cümledeki
"reyting" sözcüğünü tınak içine al-
ması beklenirdi.

raunt <raunda <raundu <raunttan
ravent <ravende <ravendi <raventten
ravioli [İt.]

rayiç (A uzun) <rayice <rayici <rayiçten
rayiha (İlk A uzun)

razakı

razı [olmak] (A uzun)

RC (=Red Cross [İng.]; Kızılhaç) <RC'ye
<RC'den

RCD (=Regional Cooperation for Deve-
lopment [İng.]; Kalkınma İçin Bölge-
sel İşbirliği) <RCD'ye <RCD'den

Rd. (=radar) <Rd.dan

reaksiyon, reaktör

realist <realistten, realite, realizm

reasürans <reasüranstan

reaya (A'lar uzun)

rebap (A uzun) <rebaba <rebabı <rebap-
tan

rebiyülâhır (İ ve A uzun), rebiyüllevvel (İ
uzun)

recm, recmetmek

reddetmek, reddedilmek, reddolunmak

reddihâkim, reddimiras

redingot <redingota <redingotu <redin-
gottan

redoks <redokstan

redresör

reeskont <reeskonta <reeskontu <rees-
konttan

Refahiye'ye, Refahiyeli <Refahiyelilere
refakat [etmek] (İlk A uzun, K kalın) <re-
fakate <refakati <refakatten, refakatçı

referandum

refika (İ uzun, K kalın)

refleks <refleksten, reflektör

regaip [kandili] (G kalın, A uzun) <rega-
ipten

reglan, regülatör

rehabilitasyon, rehabilite [etmek]

Fiille ad birbirine karıştırılarak "*rehabilitesi için*", vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "(...) rehabilitasyonu için (...)", "(...) rehabilite edilmesi için (...)", "(...) esenliğe kavuşturulması için (...)" ya da: "(...) saygınlığının yeniden sağlanması için (...)"

Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "organizasyon, organize [etmek]", "restorasyon, restore [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. için de geçerli.

rehavet (A uzun) <rehavete <rehaveti <rehavetten

rehin

"Rehine" ile karıştırılarak, "zorla alınmış kişi" anlamında kullanılıyor. "Rehin" sözcüğü bu anlama değil, "ödünç alınan para karşılığında ödeme güvencesi olarak verilen eşya" anlamına geliyor.

reisicumhur, reisülkütab (A uzun)

rejisör

rekabet (K kalın, A uzun) <rekabete <rekabeti <rekabetten

rekât <rekâta <rekâtı <rekâttan

rekortmen

Rembrandt'tan

remil [atmak, dökmek] <remle <remli

rençper

rengârenk

rengeyiği

renkbilim, renkgideren, renkkörlüğü, renkküre, renkölçer

renkseçmezlik <renkseçmezlikten, renksemez, renkser, renktaşlık <renktaşlıktan, renkyuvan

Renoir (=Pierre-Auguste Renoir)

renyum

reomür

reorganizasyon

reosta

repertuar

requiem

resen (İlk E uzun)

resepsiyon, reseptör

resif <resiften

resim <resme <resmi, resmetmek, resim-altı, resimyazı

resital <resitale <resitali <resitalden

resmi (İ uzun), resmîyet <resmîyete <resmîyeti <resmîyetten (Ayrıca bkz. "Düzeltilme İşareti, 6")

RESMİDİL (bkz. "Bilim Dili/Kesinleyici Dil")

resmigeçit (=resm-i geçit) <resmigeçitten

"Geçit töreni" demek. İ'yi uzatmamak gerekiyor. Vurgu ilk E'de.

resmikabul (=resm-i kabul)

"Kabul töreni" demek. İ'yi uzatmamak gerekiyor. Vurgu ilk E'de.

rest <reste <resti <restten

restaurant değil, restoran

restorasyon, restore [etmek]

Fiille ad birbirine karıştırılarak "*restoresi planlandı*", vb. biçiminde kullanılıyor. Öneri: "Restorasyonu planlandı." Ya da: "Restore edilmesi planlandı." Aynı durum, "konsantrasyon, konsantre [olmak]", "organizasyon, organize [etmek]", "rehabilitasyon, rehabilite [etmek]", "stabilizasyon, stabilize [etmek]" vb. için de geçerli.

resul (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <resule <resulü <resulden, Resullullah

resülmal (Ller ince, Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <resülmale <resülmali <resülmalden

Reşadiye'ye, Reşadiyeli <Reşadiyelilere
ret <redde <reddi <retten, reddetmek <retçi

retorik <retoriğe <retoriği <retorikten

Reuters [Ajansı]

revâ [görmek] (A uzun)

revak (A uzun) <revaktan, revakiye

revnak <revnaka <revnakı <revnaktan

rewrite etmek

Yazılar için, "anlatımını düzeltmek" demek. İngilizceden geldi. Yayıncılıkta bu anlamı karşılamak üzere öteden beri kullanılan sözcük, Fransızca'dan bir anlam kaymasıyla gelmiş olan "redaksiyon"du. ("Redaksiyon" sözcüğü Fransızca'da düpedüz "yazmak"

Reykjavik - Russo

anlamına geliyor; "yazılmış olanı düzeltmek" anlamını Türkçeye gelince kazanmış.)

"Düzeltili" sözcüğüne de dikkat: Bu sözcük yayıncılıkta daha çok, "dizgi hatalarının düzeltilmesi (tashihi)" anlamına geliyor.

Reykjavik'e (Okunuşu: "Reykjaviğe")

<Reykjavik'ililere, Reykjavik'ten

reyting (bkz. "rating")

rezervasyon, rezerve etmek

rezidans <rezidanstan

rezistans <rezistanstan

RG (=Resmi Gazete) <RG'ye <RG'den

rızka <rızka <rızka <rızktan

riayet [etmek] (A uzun) <riayete <riayeti

<riayetten, riayetkâr

rica [etmek] (A uzun), ricacı

rical (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığından A uzun) <ricale <ricali <ricalden

ricat <ricata <ricatı <ricattan

rikkat <rikkate <rikkati <rikkatten

Rimski Korsakov'tan

ringa

rint <rinde <rinde <rintten

Rio de Janeiro'ya <Rio de Janeiro'lulara

risale (A uzun)

ritim <ritme <ritmi, ritmik

rivayet [etmek] (A uzun) <rivayete <rivayeti <rivayetten

riya (A uzun)

Riyad'a <Riyad'dan, Riyadlı <Riyadlılara

riyakâr (A'lar uzun, K ince)

riyal (L ince)

riyaset (A uzun) <riyasete <riyaseti <riyasetten

riyaziyat (A 'lar uzun) <riyaziyattan, riyaziyeci

riyolit <riyolite <riyoliti <riyolitten

Rize'ye, Rizeli <Rizelilere

robdöşambr

rodeo

Rodos'a <Rodos'tan, Rodoslu <Rodoslulara

rodyum

roketatar

rol (L ince) <role <rolü <rolden

romanesk <romaneske <romaneski <romaneskten

ROMEN RAKAMLARI

Romen rakamları, yazı/kitap bölümlerinin, kitap/dergi ciltlerinin, kitaplarda giriş sayfalarının, hükümdarların, yüzyılların vb. numaralandırılmasında kullanılıyor.

Ro-Ro (=rol-on / rol-off [İng.]; gemiye taşıt bindirme / indirme) <Ro-Ro'ya <Ro-Ro'dan

rot <rota <rotu <rota

Rousseau (=Jean Jacques Rousseau) (Okunuşu: "Russo")

röfle

rölanti

rölativist, rölativite, rölativizm

röle

rölyef <rölyeften

römork <römorka <römorku <römorktan, römorkör

Rönesans'tan

röntgen, röntgenci

Rönuvar (=Pierre Auguste Renoir)

röportaj, röportajcı

röprodüksiyon, rötör, rötüş <rötüştan, rövans <rövansdan

RTÜK (=Radyo Televizyon Üst Kurulu) <RTÜK'e <RTÜK'ten

ruam (A uzun)

rubai (A uzun)

rubidyum

Rufai (A ve İ uzun) <Rufailere, Rufailik <Rufailikten

rugan

rugbideğil, ragbi

ruhani (U, A ve İ uzun), ruhaniyet <ruhaniyetten

ruhban (A uzun)

ruhbilim, ruhçözümü, ruhçu, ruhen, ruhgöçü, ruhiçi

ruhi (U ve İ uzun), ruhiyat (U ve a uzun) <ruhiyattan, ruhiyatçı

ruhölçümü, ruhötesi

Ruhülkudüs'ten

ruhsat <ruhsata <ruhsattan, ruhsatiye

ruhsatname (İkinci A uzun)

Rumelihisar'na, Rumelihisarlı <Rumelihisarlılara

Rumen <Rumenlere, Rumence (=Rum.)

rumi (U ve İ uzun)

Rus <Ruslara, Rusça (=Rus.), russalatası

Russo (=Jean Jacques Rousseau)

rutenyum
 rutherfordyum
 rutubet (İkinci U uzun) <rutubete <rutu-
 beti <rutubetten
 rücu [etmek] (U uzun) <rücuya <rücuyu,
 rücu hakkı
 rüçhan [hakkı]
 rükû <rükûa <rükûu
 rükün <rükne <rükñü
 rüstik <rüstiğe <rüstiği <rüstikten
 rüsum (Ünlüyle başlayan ek aldığı U
 uzun), rüsumat (U ve A uzun) <rüsu-
 mata <rüsumatı <rüsumattan
 rüsup (Ünlüyle başlayan ek aldığı U
 uzun) <rüsuba <rüsubu <rüsuptan
 rüş <rüşte <rüştü <rüşten, rüştiye
 rüşvet <rüşvetten, rüşvetçi
 rüyet <rüyete <rüyeti <rüyetten
 rüzgâr, rüzgârgülü

S

s. (=sayfa)
 S. (=Sayı)
 saadet (İkinci A uzun) <saadete <saadeti
 <saadetten
 saat (=sa.) <saate <saati <saatten, saatçi
 saatler olsun değil, sıhhatler olsun

SAATLERİN YAZILMASI

- Saatleri ve dakikaları, ikişer haneli iki bölüm halinde yazmak gerekiyor. Ayırıcı olarak iki nokta ya da yalnızca nokta kullanılabilir: "09:45" ya da "09.45" gibi.
- Saat belirten sayılarla aldığında, tıpkı diğer sayılar gibi, kesme işaretiyle ayrılması ve ünlü/ünsüz uyumlarının gözetilmesi gerekiyor: "09.45'te", "21.00'de" gibi.
- Resmi olmayan yazılarda saatlerin "beşçeyrekkala", "tam dörtte" vb. biçiminde yazıldığına da sık sık rastlanıyor.

saba (İkinci A uzun)
 Sabahattin Ali (Tüm ünlüleri kısa; Ali'nin A'sını uzatmamak gerekiyor.)
 Sabahattin Eyüboğlu değil, Sabahattin Eyüboğlu
 sabahçı, sabahleyin

sabanbalığı, sabankemiği, sabankıran, sabanotu
 sabır <sabra <sabrı, sabretmek
 sabi
 sabit <sabite <sabiti <sabitten
 sabotaj, sabotajcı, sabote etmek
 sabunhane, sabunotu, sabuntaş
 sac <saca <sacı, sacayağı (=sacayak <sacayaktan) <sacayağından
 saç <saça <saçı <saçtan, saç baş, saçkıran, saçlı sakallı
 saçakbulut, saçakkök
 sadakat (İkinci A uzun) <sadakate <sadakatı <sadakatten
 sadaret (İkinci A uzun) <sadarete <sadareti <sadaretten
 sadece (A uzun) (bkz. "yalnızca")
 sadet (A kısa)
 "Asıl mesele" demek. "Saadet"le karıştırılmamalı. "Sadede gelelim", asıl meseleye gelelim demek.

sadeyağ

sadır (A ve I kısa) <sadra <sadrı, sadra şifa vermek
 "Göğüs", "yürek" gibi anlamları var.

sâdır [olmak] (A uzun)
 "Ortaya çıkmak" demek.
 sadık <sadiğe <sadiği <sadikten, sadist <sadistten, sadizm

sadme
 sadrazam (İkinci A uzun)
 saf [bağlamak] <saffa <saffı <saftan
 "Sıra (sıraya girmek)" demek. Uzun Alı "saf"la olan söyleyiş, çekim ve anlam farkına dikkat.

saf (A uzun) <safa <safı <saftan, safdil, safi, safiyet
 "Katıksız, has, temiz yürekli, kolay aldanan" demek. Kısa Alı "saf"la karıştırmamak gerekiyor.

saf dışı etmek

safahat (Yalnızca son A uzun) <safahata <safahatı <safahattan
 Safahat, "safhalar (=aşamalar)" demek. "Zevk düşkünlüğü" anlamına gelen "sefahat"la karıştırılmamalı.

saffet <saffete <saffeti <saffetten
 safha
 safi (A ve İ uzun)

safiha (İ uzun)
 safkan
 Safo (=Sappho)
 safrakesesi
 Safranbolu'ya, Safranbolulu <Safranbolululara
 sağ olmak, sağ ol[un]
 sağ salim
 sağanak <sağanağa <sağanağı <sağanaktan
 sağbek <sağbeke <sağbeki <sağbekten
 sağdıç <sağdıca <sağdıci <sağdıçtan
 sağduyu
 sağhaf <sağhaftan
 Futbol terimi. "Sahaf"la karıştırılmamalı.
 sağıryılan
 sağış <sağışe <sağışı <sağışten
 sağlamak
 Yalnızca olumlu sonuç veren durumlar için kullanmak gerekiyor. (İroni amacı dışında.) Olumsuz sonuç veren durumlar için, "neden olmak" vb. kullanılabilir.
 sağıcakla
 sağlık vermek / salık vermek
 "Tavsiyede bulunmak" kastedildiğinde, "sağlık vermek" değil, "salık vermek" demek gerekiyor.
 sağlıkbilgisi
 sağmal
 sağtöre
 sağı, sağıucu
 saha (İlk A uzun)
 sahabe (İkinci A uzun)
 sahabet (İkinci A uzun) <sahabete <sahabeti <sahabetten
 sahaf <sahaftan
 sahavet (İkinci A uzun) <sahavete <sahaveti <sahavetten
 sahi (A uzun), sahici, sahiden
 sahife (İ uzun) A'yı uzun İ'yi kısa söylememek gerekiyor.
 sahih <sahihten
 sahil (A uzun)
 sahip (A uzun)
 İngilizcedeki "has, have" yardımcı fiillerinin ille de "sahip" diye çevrilmesi sonucu olmalı, Türkçede fazladan "sahip"lere rastlanıyor.

Sorunlu örnek: "Bu köken, (...) bizim için çok uzun geçmişe sahip olan bir teori değildir." (Evrensel Kültür dergisi, No. 83, s. 53) Öneri: "(...) çok uzun geçmişe sahip olan bir teori (...)"

Sorunlu örnek: "Gerekli yeterliliğe sahip olmayan bu maddeler şunlar (...)" (Yücel Kayıran, Cumhuriyet Kitap, No. 336, s. 12) Öneri: "Yetersiz maddeler şunlar (...)"

SAHİPLİK GÖSTERENEK (bkz. "Sözdizimi Sorunları, 9")

sahne almak

İngilizceden geldi ("to take the stage"). Sahneye çıkmak demek.

sahtekâr

sahtiyan

saik (A uzun) <saikçe <saiki <saikten <saikiyle, saika

Saimbeyli'ye (A uzun), Saimbeyli <Saimbeylililere

Saint Vincent ve Grenadinler [ülke adı]

sair (A uzun)

sairfilmenam (A'lar uzun)

Sait Faik'ten (İkinci A uzun)

İlk A'yı uzatmamak, ikincisini ise kısa kesmemek gerekiyor.

sak <sakka <sakkı <saktan

sakamet (K kalın, A uzun) <sakamete <sakameti <sakametten

sakarimetre, sakarimetri, sakarin, sakaroz

Sakarya'ya, Sakaryalı <Sakaryalılara

sakat <sakata <sakadı <sakattan

sakatat (Ünlüyle başlayan ek aldığında son A uzun) <sakatata <sakatadı <sakatattan, sakatatçı

sakıngan

sakıt (A uzun) <sakıta <sakıtı <sakıttan

Sakıt'a <Sakıt'tan

sakızağacı, sakızkabağı

sakil (İ uzun)

saklambaç <saklambaca <saklambacı <saklambaçtan

saksafon değil, saksofon

saksıgüzeli

saksofon

Saksonya'ya, Saksonyalı <Saksonyalılara

Salacak'a (Okunuşu: "Salacağa") <Sala-

cak'tan, Salacaklı <Salacaklılara
 salah [bulmak] (L ince, ikinci A uzun)
 <salahatan
 Salâh Birsêl
 Salaheddin Eyyubi
 salahiyet (İkinci A uzun) <salahiyete <sa-
 lahiyeti <salahiyetten
 salamanje
 salep (A uzun) <salebe <salebi <salepten,
 salepçi
 salgıbezi
 salhane (İkinci A uzun)
 salık [vermek] (bkz. "sağlık vermek")
 salım/salınım
 Gazlar için, "salım" fiilini kullanmak
 gerekiyor, "sera gazı salımı" örneğin-
 deki gibi. "Salınım" ise, sarkaçların
 hareketi.
 salınımölçer, salıvermek
 Salihli'ye, Salihlilili <Salihlililere (=Salih-
 lilere)
 salım (A uzun), salimen
 salıp (İ uzun) <salibe <salibi <salipten
 salise (A uzun)
 salisilat <salisilata <salisilatı <salisilat-
 tan
 salkımsöğüt <salkımsöğüde <salkımsö-
 güdü <salkımsöğütten
 sallabaş <sallabaştan, sallapati, sallasırt
 etmek
 Salman Rushdie
 salmastra
 salname (A'lar uzun)
 SALT (=Strategic Arms Limitation Talks
 [İng.]; Stratejik Silahların Sınırlan-
 dırılması Görüşmeleri) <SALT'a <SALT'
 tan
 saltçılık
 Salzburg'a <Salzburg'lulara, Salzburg'
 dan
 Samandağ'a, Samandağlı <Samandağlı-
 lara
 samani (İkinci A ve İ uzun)
 samankâğıdı, samankapan, samanrengi,
 samansarısı
 Samanuğrusu'ndan, Samanyolu'ndan
 samaryum
 Sami (A ve İ uzun)
 Samipaşazade Sezaî
 samimi (İ'ler uzun), samimiyet <samimi-
 yetten

Samsat'a <Samsat'tan, Samsatlı <Sam-
 satlılara
 Samsun'a, Samsunlu <Samsunlulara
 samyeli
 San Francisco'ya <San Francisco'lulara
 San Marino, San Salvador
 SANAT AKIMLARINA VERİLEN ADLAR
 (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")
 sanatçı, sanatkâr, sanatkârane, sanatsever
 sanatoryum

sanayi <sanayiye <sanayiye <sanayinin
 Eskiden "sanayi <sanayie <sanayii
 <sanayiin" biçiminde yazılıyordu:
 "Sanayie yapılan yatırımlar", "makine
 sanayii", vb. Arapçadan gelmiş olan
 bu ek yapısının yavaş yavaş ortadan
 kalktığı görülüyor. "Sanayi" sözcüğü
 ve ünlüyle biten diğer Arapça kökenli
 adlar, ek aldıklarında kaynaştırma ün-
 süzü de alyorlar artık.

Bu arada, "sanayi" sözcüğünü tam-
 lamalar dışında iki İ'yle yazmamaya
 dikkat: "Sanayiideki gelişmeler" de-
 ğil, "sanayideki gelişmeler".

sancakbeyi
 sançmak
 sandalye
 Sandıklı'ya, Sandıklılı <Sandıklılılara
 (=Sandıklılara)
 sandıkbalığı, sandıkçı
 sandviç <sandvice <sandvici <sandviç-
 ten, sandviççi
 saniye (A uzun) (=sn.)

sanki (...) gibi, sanki (...) -miş gibi, sanki
 (...) -mişçesine
 Bu yapılar, olumsuzlama, yadsıma
 amacıyla kullanıldığında iyi birer an-
 latım aracı oluyor. Örnek: "Sanki
 Sonny, onu yargılama hakkı olan bi-
 riymiş gibi." (Gordimer, s. 225) Bu ör-
 nekte, söz konusu yapı tek başına
 olumsuzluk anlatmaya yetiyor:
 "Sonny, onu yargılama hakkı olan bi-
 ri" değildir.

Ancak, yerinde kullanıldığında
 açık bir gereksinmeyi karşılayan bu
 yapılar, benzetme amacıyla ya da baş-
 ka olumsuzluk yapılarıyla bir arada
 kullanılmaya kalkışılınca bu kez "san-

sansasyonel - sat.

ki" sözcüğü fazla kaçıyor.

Sorunlu örnek: "(...) *sanki* Diyojen'in imbiğinden *damıtılmışçasına* filozof çizgilerin altına, *sanki* yukarıda çıktığı felsefe pırlıtısıyla *alay edercesine* (...)" (Mine Saulnier, *Cumhuriyet Kitap*, No. 73, s. 8) Bu tür örneklerdeki "sanki"lerin kaldırılması, anlam yitimine yol açmıyor.

Sorunlu örnek: "Gerçekte 3 ayrı biçimbirimi, öğrenciye *sanki aynı biçimbirimiymiş gibi* sunuluyor." (Sezer, s. 120) Öneri: "Gerçekte üç ayrı biçimbirimi, öğrenciye aynı biçimbirimiymiş gibi sunuluyor."

sansasyonel

Sanskrit <Sanskrite <Sanskriti <Sanskritten

sansüalizm

Santa Domingo'ya <Santa Domingo'lulara

Santiago'ya <Santiago'lulara

santiar, santigram, santigrat <santigratan, santilitre

santimetre (=cm.)

Santimetre, Gram, Saniye [Sistemi] (=CGS)

santimetreküp (=cc; *cubic centimeter* [İng.])

Santa Domingo'ya, Santa Domingolu <Santa Domingolulara

santimantal (L ince)

santral (L ince) <santrale <santrali <santralden

santralıcı

santrfor, santrhaf <santrhaftan, santrfüj, santrifüjör

santrozom

santur, santurcu, santuri (U ve İ uzun)

Sapanca'ya, Sapançalı <Sapançalılara saparta (=zaparta)

sapasağlam (=sapasağlam)

sapınç <sapınca <sapıncı <sapınçtan

sapotağacı

Sappho (=Safo)

saprofit <saprofite <saprofiti <saprofitten

sapsağlam (=sapasağlam), sapsarı

Saraçhane'ye, Saraçhaneli <Saraçhanelilere

sarahat (İkinci A uzun) <sarahate <sarahati <sarahatten, sarahaten

Saray'a (=Saray ilçesine), Saraylı <Saraylılara

Saraydüzü'ne <Saraydüzü'nden, Saraydüzülü <Saraydüzülülere

Saraykent'e <Saraykent'ten, Saraykentli <Saraykentlilere

Sarayköy'e, Sarayköylü <Sarayköylülere Sarayönü'ne <Sarayönü'nden, Sarayönülü <Sarayönülülere

sardalye

sardoğan

sarf etmek

sarfınazar [etmek]

sarfiyat (Son A uzun) <sarfiyata <sarfiyatı <sarfiyattan

sanağız, sançalı, sançam, sarıgöz, sarıburma

Sarıcakaya'ya, Sarıcakayalılara

Sarıgöl'e, Sarıgöllü <Sarıgöllülere

sarıhani, sarıhumma, sarıkanat, sarıkız, sarısaabır, sarısalakım

Sarıkamış'a <Sarıkamış'tan, Sarıkamışlı <Sarıkamışlılara

Sarıkaya'ya, Sarıkayalı <Sarıkayalılara

sarımsak (=sarmısak)

sarımtarak değil, *sarımtırak*

Sarıoğlan'a, Sarıoğlanlı <Sarıoğlanlılara

Sarıyer'e, Sarıyerli <Sarıyerlilere

Sarız'a, Sarızlı <Sarızlılara

sarı (A ve İ kısa)

Hint kadınlarının giydiği bir giysi türünün adı. "Sâri"yle olan yazılış, söyleniş ve anlam farkına dikkat.

sâri

"Bulaşıcı" demek. Kısa A'lı "sari"yle karışmaması için düzeltme işaretiyle yazmak gerekiyor.

sarığ <sarığe <sarığı <sarığden

sarih (İ uzun)

sarkaç <sarkaca <sarkacı <sarkaçtan

sarkıt <sarkıta <sarkıtı <sarkıttan

sarmısak (=sarımşak) <sarmısağa <sarmısağı <sarmısaktan, sarmısakotu

sarınc <sarıncı <sarıncı <sarıncıdan

sarp <sarpa <sarpı <sarptan, sarpa sarmak, sarplaşmak

Saruhan'a, Saruhanlı <Saruhanlılara

sat. (=sadır)

sataşkan

saten

sath-ı mail (İkinci A uzun)

sathı <satha <sathı <satıhtan, sathi (İ uzun), sathileşmek

satın almak <satınalma [bölümü, görevlisi, sorumlusu, vb.]

satırbaşı

satirik <satiriğe <satiriği <satirikten

Satürn'e

sauna

SAVAŞ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.10")

savaşbilim, savaşçı, savaşkan

Savaştepe'ye, Savaştepelili <Savaştepelilere

savat <savata <savati <savattan

savsöz, savsözcü

Savur'a, Savurlu <Savurlulara

savurgan

sayaç <sayaca <sayacı <sayaçtan

sayende (A uzun), sayenizde, sayesinde vb.

Olumlu sonuçlar için kullanmak gerekiyor. "Hastalığı kolay atlattıysam, onun sayesinde" örneğindeki gibi. "Sayenizde treni kaçırdım" türünden, olumsuz sonuçlardan söz edilen cümleler ise genellikle sitem ya da ironi amacıyla kuruluyor. Sitem ya da ironi yoksa, "sayenizde" değil, "yüzünden" denmeli: "Sizin yüzünüzden treni kaçırdım" vb.

SAYFANUMARASI (=s.)

1. Sayfa numarası verirken, "sayfa" sözcüğünü "s." biçiminde kısaltmak gerekiyor, "sh.", "sf." ya da "shf." diye değil.

2. SAYFA ARALIĞI (belirli bir sayfadan diğerine kadar olan aralık) belirtilmek istendiğinde, başlangıç sayfasının numarası ile bitiş sayfasının numarasını kısa çizgiyle birleştirmek yeterli: "s. 15-18" örneğindeki gibi. İngilizceden esinlenerek "ss. 15-18" biçiminde gösterenler de var.

SAYFAYIÇEVİRİN (/ya da ./) İŞARETİ

Yazılanların bir sonraki sayfada devam ettiğini göstermek için, sayfanın en altına koymak gerekiyor.

sayfiye

SAYGI VE SAN SÖZCÜKLERİ (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")

saygıdeğer

saygın

"Saygıyı hak eden, saygı gösterilen" demek. "Köyün en saygın insanıydı" örneğindeki gibi.

"Saygın" sözcüğü, "saygı"yla karıştırılıyor.

Sorunlu örnek: "Ne zaman *saygınlık* duyulacak Doğu'ya, Doğu'da yaşayan insanlarımıza?" (Hikmet Çetinkaya, 22.4.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi). Öneri: "Ne zaman saygı duyulacak (...)"

sayı (bkz. "rakam"), sayıboncuğu

SAYILARIN YAZILMASI

1. Türkçede sayılar yazılırken, binler basamaklarını ayırmak için nokta, ondalık basamaklarını ayırmak için virgül kullanmak gerekiyor: "335.425, 25" örneğindeki gibi. İngilizcenin etkisiyle tersini yapanlara rastlanıyor: "335,425. 25" gibi.

2. TEKNİK / TİCARİ OLMAYAN YAZILARDA

• KÜÇÜK SAYILARI, başka bir deyişle en çok iki sözcükle yazılabilen sayıları, rakamla değil harfle yazmak gerekiyor: "Ailenin iki çocuğu vardı", "henüz yirmi altı yaşındaydı" örneklerindeki gibi.

• BÜYÜK SAYILAR, TARİH, SAAT, İSTATİSTİK VERİLERİ, PARASAL VERİLER ise rakamla yazılabiliyor. Büyük sayılar rakamla yazılırken fazla sıfırların görüntüsünden kurtulmak için sondaki bin, milyon gibi büyük haneleri harfle yazmak olanaklı: "755 milyon" gibi. Buna karşılık, sayının başındaki büyük haneleri harfle değil rakamla yazmak gerekiyor. Örneğin, "Bin 545 adet makine parçası" değil, "1545 adet makine parçası".

Sıfırlarla değil de küsuratla biten sayıların da rakam-harf-rakam-harf yinelemesi gibi pürüzlü gösterimler yerine yalnızca rakamla yazılması ye-

rinde olur. Örneğin, 755 milyon 15 de-
ğil, 755.000.015.

**3. Her zaman rakamla yazılması gere-
kenler:**

- CADDE, SOKAK, EV, APARTMAN,
DAİRE NUMARALARI
- SAYFA NUMARALARI
- TARİH ATARKEN GÜN, AY VE YIL
GÖSTEREN SAYILAR
- SAAT BELİRTEN SAYILAR

4. ÇOK HANELİ SAYILAR

Çok haneli sayı adları harfle yazılır-
ken her rakamın gösterdiği sayıyı ayrı
yazmak gerekiyor ("on dokuz", "bin
dört yüz doksan üç", yirmi dokuzuncu
vb.). Yalnızca, parayla ilgili işlemler
(çekir vb.) söz konusu olduğunda bi-
tişik: "Bindörtüyüzdoksanüç" vb.

**5. KESİN OLMADIĞI BELİRTİLENSAYI-
LAR rakamla değil harfle yazılmalı:
"Yaklaşık 100 kişi" değil, "yaklaşık
yüz kişi".**

6. RAKAMLA BAŞLAYAN CÜMLELER
Rakamdan sonraki sözcüğü büyük
harfle başlatmak gerekmiyor.

**7. RAKAMLA YAZILAN SAYILAR EK
ALINCA**

Rakamla yazılan sayılar, aldıkları ek-
ten kesme işaretiyle ayrılır: "1923'te",
"9'da" gibi. Üç, dört, beş, kırk, altmış
ve yetmiş sayılarına dikkat! Bu sayıla-
rın adı sert ünsüzle bittiği için, ister
harfle ister rakamla yazılsın, aldıkları
eklerin de sert ünsüzle başlatılması
gerekıyor. Örneğin, "saat 3'de", "1960'
da" değil, "saat 3'te", "1960'ta".

8. SIRA SAYILARI

Sıra sayılarını rakamla yazmak gere-
kiyorsa rakamdan hemen sonra nokta
konabilir: "1.", "2.", "3." vb. Sıra sayı-
ları ek aldığı anda ise ekler sayının açık
adına bitişik gibi düşünülür: 1'inci,
2'ncinin, 3'üncüden vb.

9. ÜLEŞTİRME SAYILARI

"İkişer", "dokuzar" gibi üleştirme sa-
yılarını her zaman harfle yazmak gere-
kiyor. "2'şer", "9'ar" biçiminde değil.

sayımbilim

sayın (=Sn.)

sayısız (bkz. Coğul Eki)

SAYIYLA BAŞLAYAN CÜMLELER (bkz.
"Sayıların Yazılması, 6")

sayımlarevi

sazende (A uzun)

Sb. (=subay) <Sb.ın

SBF (=Siyasal Bilgiler Fakültesi) <SBF'
ye <SBF'den

seans <seanstan

SEATO (=South East Asia Treaty Organi-
zation [İng.]; Güneydoğu Asya Ant-
laşması Örgütü) <SEATO'ya <SEATO'
dan

sebat (A uzun) <sebata <sebatı <sebatan,
sebatkâr

sebâyüdü (A uzun)

sebeb-i hikmet değil, sebebü hikmet

sebebiyet [vermek] <sebebiyetten

sebebü hikmet

Seben'e (=Seben ilçesine), Sebenli <Se-
benlilere

sebepe <sebebe <sebebi <sebepten, sebe-
biyle, sebeptsiz

[bu] sebepten dolayı,

[bu] sebepten ötürü

"Dolayı" ya da "ötürü" sözcüğü "ne-
den" (sebepe) anlamını zaten içerdiğin-
den, ikisi de fazla. "Bu nedenle" ("bu
sebeple") ya da "bundan dolayı"
("bundan ötürü") yeterli olabilir.

sebepler yüzünden

"Sebepler" sözcüğü "yüzünden"le be-
lirtilen anlamı zaten içerdiğinden, iki-
sinin art arda kullanılması gereksiz bir
anlamal yineleme oluşturuyor.

Sorunlu örnek: "Ancak aşağıda be-
lirteceğimiz sebepler yüzünden imlâ-
mız bir türlü yerine oturamamış (...)"
(İmlâ Kılavuzu, s. VII) Öneri: "Ancak,
aşağıda belirteceğimiz sebeplerle, im-
lâmımız bir türlü yerine oturamamış (...)"

sebilhane (A uzun)

seccade (A uzun)

seçim (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetil-
miş Sözcükler")

sedefotu

sedimantasyon, sedimantoloji

sedye
sefahat (İlk A uzun) <sefahate <sefahati
<sefahatten (bkz. "safahat")
sefalet (A uzun) <sefalete <sefaleti <sefa-
letten
sefaret (A uzun) <sefaretten, sefarethane
Seferihisar'a, Seferihisarlı <Seferihisarlı-
lara
sefertası
sefiş <sefihten
sefir (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ
uzun) <sefire <sefiri, sefire, sefiri ke-
bir
segâh <segâhtan
seğirmek
seğmen (=seymen)
sehiş <sehve <sehvi, sehven
SEİA (=Savunma ve Ekonomik İşbirliği
Antlaşması) <SEİA'ya <SEİA'dan
SEK (=Süt Endüstrisi Kurumu) <SEK'e
<SEK'ten
SEKA (=Selüloz ve Kâğıt Sanayii Kuru-
mu) <SEKA'ya <SEKA'dan
sekant <sekanta <sekantı <sekanttan
sekban, sekbanbaşı
Sekendiz
sekizgen, sekizyüzlü
sekmen
sekoya
seksolog <seksoloğa <seksoloğu, sekso-
loji, seksüel
sekteikalp <sekteikalbe <sekteikalbi
<sekteikalpten
Selahattin Hilâv
selahiyet değil, salahiyet <salahiyetten
selamet (A uzun) <selamete <selameti
<selametten
selamotu
selamünaleyküm (L'ler ince, ilk A uzun)
Selanik'e (Okunuşu: "Selaniğe") <Sela-
nik'ten, Selanikli <Selaniklilere
selatin (A uzun)
Selçuk Üniversitesi (=SÜ)
Selçuk'a (Okunuşu: "Selçuğa") <Sel-
çuk'tan, Selçuklu <Selçuklulara
Selçuki (İ uzun) <Selçukilere
Selendi'ye, Selendili <Selendililere
selenyum
selfservis
selika (İ uzun)
Selim'e (=Selim ilçesine), Selimli

<Selimlilere
selis
seloteyp <seloteybe <seloteybi <selo-
teypten
selüloit <selüloitten
selüloz
selvi (=servi)
sema (A uzun) <semaya <semayı <sema-
nın
"Gökyüzü" demek. "Mevlevi ayini"
anlamına gelen "sema"yla olan çekim
farkına dikkat.
sema (A uzun) <semaa <semai <semain
Mevlevi dervişlerinin ayini. "İşitme"
anlamı da var. "Gökyüzü" anlamına
gelen "sema"yla olan çekim farkına
dikkat.
semafor
semah <semahtan, semahane (A'lar uzun)
semai (A ve İ uzun)
sembol <sembole <sembölü <sembol-
den, sembolik, sembolist <sembolist-
ten, sembolizm
Semerkand'a <Semerkand'dan, Semer-
kandlı <Semerkandlılara
Semirkent'e <Semirkent'ten, Semirkentli
<Semirkentlilere
semyoloji, semiyotik <semyotiğe <se-
myotiği <semyotikten
semizotu
sempozyum
septom
semt <semt <semti <semtten
senarist <senariste <senaristi <senarist-
ten
senatoryum değil, sanatoryum
sendrom
Senegal'e, Senegalli <Senegallilere
sene-i kebiş (İkinci İ uzun)
senek <seneğe <seneği <senekten
senfoni
senit <senide <senidi <senitten
senkretizm
senkron, senkroni, senkronizasyon, sen-
kronizm
senozoik <senozoığe <senozoïği <seno-
zoikten
Sensans'a <Sensans'tan (=Charles Camil-
le Saint-Saens)
sensen

sentaks - sfenks

sentaks <sentakstan, sentaktik
senyör
sepek <sepeğe <sepeği <sepekten
sepetçi, sepetçisöğüdü, sepetkulpu, se-
pettopu
sepya
seramikçi
seramoni değil, seremoni
serapa (A'lar uzun)
serasker
serazat (A'lar uzun) <serazattan
serbest <serbeste <serbesti <serbestten,
serbesti (İ uzun), serbestlik
serbest vezin <serbest veznin
serçeparmak
serdengeçti, serdümen
sere serpe
seremoni
serenat <serenada <serenadı <serenattan
sergievi
sergüzeşt <sergüzeşte <sergüzeşti <ser-
güzeştten
serhat <serhadde <serhaddi <serhatten
seri
"Dizi" demek. Fransızcadan gelmiş.
Uzun İ'li "seri"yle karıştırılmamalı.
seri (İ uzun), serian
"Hızlı, çabuk" demek. Arapçadan gel-
miş. Kısa İ'li "seri"yle karıştırmamak
gerekıyor.
serigrafi
Serik'e (Okunuşu: "Seriğe") <Serik'ten,
Serikli <Seriklilere
Serinhisar'a, Serinhisarlı <Serinhisarlıla-
ra, serinkanlı
serkeş <serkeşten, sermuharir
sermürettip <sermürettibe <sermürettibi
<sermürettipten
serpuş <serpuştan, sersefil
SERT ÜNSÜZLE BİTEN ÖZEL ADLARA
EK GETİRİLMESİ (bkz. "Özel Adlara
Ek Getirilmesi")
sertdoku
serüven, serüvenci
servet <servete <serveti <servetten
servi (=selvi), servilik <serviliğe <servi-
liği <servilikten
seryum
serzeniş <serzenişten, serzenişte bulun-
mak

ses çizgisi, ses kuşağı, ses pisti (bkz. "*so-
undtrack*")
sesalıcı, sesbilgisi, sesbilim, sesbirim,
sesbüyütür, sesçil, sesteş <sesteşten,
sesyazar
Seslendirme Sanatçıları Derneği (=SES-
DER)
setlic <setlice <setlici <setliçten
Seul'e <Seul'lülere, Seul'den
sevap (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <sevaba <sevabı <sevaptan
sevinç <sevince <sevinci <sevinçten
seviye
"Artar" mı, "yükselir" mi?
*Sorunlu örnek: "Okuyanın kültür
seviyesi artar." Öneri: "(...) yükselir."*
sevk <sevke <sevki, sevkıtabii, sevkıyat
(A uzun) <sevkıyattan
Sevr'e, Sevrli <Sevrliilere
seyahat <seyahate <seyahati, seyanatna-
me
Seydişehir'e, Seydişehirli <Seydişehirli-
lere
seyelan (A uzun)
seyir <seyre <seyri, seyretmek, seyirci
Seyir, Hidrografi ve Oşinografi Dairesi
(=SHOD)
seyirmek değil, seçirmek
seyirtmek
Seyitgazi'ye, Seyitgazili <Seyitgazililere
Seylan'a (=Sri Lanka), Seylanlı <Seylan-
lılara, seylantaşı
seymen (=seğmen)
seyrüsefer
seyyah <seyyahtan
seyyal (A uzun) <seyyale <seyyali <sey-
yalden
seyyanen (A uzun)
seyyare (A uzun)
sezaryan ya da sezeryan değil, sezaryen
sezü
sezyum
sf., shf.
"Sayfa" sözcüğünün kısaltması olarak
bunlar değil, "s." kullanılmalı. "Sf."
kısaltması, "sıfat" için kullanılabilir-
yor.
sf. (=sıfat)
sfenks <sfenksten

sıcakkanlı, sıcaklıkölçer

sıcaklık/ısı

Sıcaklık ve ısı, farklı enerji türleri. Sıcaklık dereceyle ölçülüyor, ısı ise kaloriyle. Örneğin, hava için "sıcaklık", kaloriferlerin ürettiği için "ısı" demek gerekiyor.

siçandışı, siçankulağı, siçankuyruğu, siçanotu, siçanyolu

sıfat (=sf.) <sıfattan

SİFAT / BELİRTEÇ (ZARF) (bkz. "ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")

SİFAT SORUNLARI (Ayrıca bkz. "Söz dizimi Sorunları, 5")

1. SİFATLARIN YERİ

Sıfat, ilgili sözcüğün hemen önüne yerleştirilir. (Belirtisiz zincirleme tamlamalar dışında.)

Sorunlu örnek: "Kısa süre sonra, ortak pek çok yanımız olduğunu öğreniyoruz. Ama *asıl bizi yaklaştıran* düşünce yakınlığı oluyor." (Cengiz, s. 33) Bu örnekte "asıl" sıfatının "biz"le ilgili olmadığını okumayla eşzamanlı olarak değil, sonradan (bağlamdan) çıkarıyoruz. Öneri: "Ama bizi asıl yaklaştıran..."

2. BELİRTİSİZ ZİNCİRLEME TAMLAMALARDA (bkz. "eski")

3. "Şok haber", "mucize ilaç"...

Çoğu dilcinin hatalı saydığı "şok haber", "mucize ilaç" gibi yeni tamlamalarda, "şok" ve "mucize" sözcükleri sıfat işlevi kazanmak yolunda: "Şok" sözcüğü "şok etkisi yapan" anlamını, "mucize" sözcüğü "mucize yaratan" anlamını kazanıyor.

sığirdili, sığırgözü, sığırkuyruğu, sığırtenyası

sığirtmaç <sığirtmaca <sığirtmacı <sığirtmaçtan

sıhhat <sıhhate <sıhhati <sıhhatten

sıhhatler olsun

sıhriyet <sıhriyete <sıhriyeti <sıhriyetten

sıkboğaz [etmek], sıkça, sıkıdenetim, sıkıdüzen, sıkıyönetim

sıkıt <sıkıta <sıkıtı <sıkıttan

sıklet <sıklete <sıkleti <sıkletten

sıkmaç <sıkmaca <sıkmacı <sıkmaçtan

sınai (A ve İ uzun)

sıncan

Sındırgı'ya, Sındırgılı <Sındırgılılara

sınıklı

sınırdas <sınırdıştan

sınırlı (bkz. "yalnızca, 3")

sır <sıra <sırı

"Giz" demek. "Ayna vb. eşyayı kaplayan madde" anlamındaki "sır"la çekim, söyleyiş ve anlam açısından farklı.

sır <sıra <sırı

Ayna vb. eşyayı kaplayan madde. "Giz" anlamındaki "sır"dan, çekim, söyleyiş ve anlam açısından farklı.

SIRA NOKTALAR

Atlanmış satırları belirtmek için beş ya da yedi nokta kullanılabilir.

SIRA SAYILARININ YAZILMASI (bkz.

"Sayıların Yazılması, 8")

sıracaoğlu, sıradağ, sıradışı, sıradüzen

sıralağ <sıralaca <sıralacı <sıralağtan

SIRALI CÜMLELER (bkz. "Virgül Sorunları, 8")

sıralıoluş

sırat <sırata <sıratı <sıratıdan

sırılsıklam (=sırsıklam)

sırmakeş <sırmakeşten

Sırbistan'a, Sırp <Sırlara, Sırpça

sırtolmak

sırsıklam (=sırılsıklam)

sırtıkara, sırtüstü

sıtmabilim

sıvacıkuşu

Sıvas değil, Sivas

sıvılaştırılmış doğalgaz (=LNG; *liquefied natural gas* [İng.])

sıvıölçer, sıvıyağ

siyanet [etmek] (A uzun) <siyanete <siyaneti <siyanetten

siyaga

sızak <sızağa <sızağı <sızaktan

sibak (A uzun) <sibaka <sibakı <sibaktan

sibaku siyak (=siyaku sibak)

siderit <siderite <sideriti <sideritten, sideroz

sidikborusu, sidikkavuşu, sidiktorbası, sidikyolu, sidikzoru

sıftah [etmek] <sıftahtan

sigaraböceği - SİYAD

sigaraböceği, sigaraböreği
siğil
siğmek değil, siymek
sahir <sihre <sihri, sihirbaz
Siirt'e <Siirt'ten, Siirtli <Siirtlilere
silahçı, silahendaz (A'lar uzun), silahhane
(İkinci A uzun), silahtar
silahşör değil, silahşor
Silifke'ye, Silifkeli <Silifkelilere
silikat <silikata <silikatı <silikattan
silindiraj
silisçil
Silivri'ye, Silivri'li <Silivrililere
Silopi'ye, Silopili <Silopililere
silsilename
siluet <siluete <silueti <siluetten
silüryen
Silvan'a, Silvanlı <Silvanlılara
Simav'a, Simavlı <Simavlılara
simitçi
simsariye (A uzun)
simsiyah
sinagog <sinagoğa <sinagoğu <sinagog-
dan
sinameki (A uzun)
sincabi (A ve son İ uzun), sincap <sincaba
<sincabı <sincaptan
Sincan'a (=Sincan ilçesine), Sincanlı
<Sincanlılara
Sincanlı'ya (=Sincanlı ilçesine), Sincan-
lılı <Sincanlılılara
sindirimbilim
sine (İ uzun)
sinekçil, sinekkapan, sinekkaydı, sinek-
kuşu, sineksiklet
sinekyutan
sinemasever, sinemaskop <sinemaskopa
<sinemaskopu <sinemaskoptan
sinematek <sinemateğe <sinemateği <si-
nematekten, sinematograf <sinema-
tografтан
sinerama
sinerji, sinestezi
singin
sinirbilim, sinirdoku, sinirkanatlılar, sini-
rotu
Sinolog <Sinoloğa <Sinoloğu, Sinoloji
Sinop'a (Okunuşu: "Sinoba") <Sinop'tan,
Sinoplu <Sinoplulara
sintigrafi
sinüzit <sinüzite <sinüziti <sinüzitten

sinüzoidal <sinüzoidale <sinüzoidali <si-
nüzoidalden, sinüzoit <sinüzoitte
sinyal <sinyale <sinyali <sinyalden, sin-
yalizasyon
sinyor
sipahi (A uzun)
sipariş (A uzun) <siparişten
siperisaika (İlk A uzun)
sirayet [etmek] (A uzun) <sirayetten
sirk <sirke <sirki <sirkten
sirkat <sirkate <sirkati <sirkatten
sirkengebin (=sirkencebin)
sirkesineği
sirkülasyon, sirküler
siroko
sirrur <sirrurstan
sirto
sismik, sismograf <sismografтан
sismolog <sismoloğa <sismoloğu, sis-
moloji
sistire, sistirelemek
sistit <sistite <sistiti <sistitten
sistol
SİT alanı değil, sit alanı
sitayış (A uzun) <sitayışten
sitoloji, sitoplazma
sittinsene
Sivas'a <Sivas'tan, Sivaslı <Sivaslılara
Sivaslı'ya (=Sivaslı ilçesine), Sivaslılı
<Sivaslılılara
Sivastopol'e <Sivastopol'den, Sivasto-
pollü <Sivastopollülere
Siverek'e (Okunuşu: "Sivereğe") <Sive-
rek'ten, Siverekli <Siverekli'lere
sivil haklar
İngilizce "civil rights"tan kötü çeviri.
Türkçesi: "yurttaşlık hakları".
sivil savaş
İngilizce "civil war"dan kötü çeviri.
Türkçesi: "iç savaş".
sivil toplum
Türkçede artık yerleşmiş olmakla bir-
likte, "asker olmayan" türünden yanlış
anlamaları önlemek açısından, "yurt-
taşlar toplumu" demek daha doğru
olacaktı. "Sivil toplum örgütleri"ne de
"yurttaş örgütleri" denebilir.
sivribiber, sivrifare, sivrikuyrak
Sivrice'ye, Sivriceli <Sivricelilere
Sivrihisar'a, Sivrihisarlı <Sivrihisarlılara
SİYAD (=Sinema Yazarları Derneği) <Sİ-

YAD'a <SİYAD'dan
 siyahi (A ve İ uzun)
 siyak (A uzun) <siyaka <siyakı <siyaktan
 siyaku sibak (A'lar uzun) (=sibaku siyak)
 Siyam dili (=Tay dili=Tayca)
 siyano jen
 siyanür
 siyaset (A uzun) <siyasetten, siyasetçi, siyaseten, siyasiyat (A'lar uzun) <siyasiyattan
 siyatik <siyatiğe <siyatiği <siyatikten
 siyek <siyeğe <siyeği <siyekten
 siyenit <siyenite <siyeniti <siyenitten
 siyer (İ ve E kısa)
 siymek
 Siyonist <Siyoniste <Siyonisti <Siyonist-ten, Siyonizm
 sizli bizli
 skala değil, ıskala
 skandal <skandala <skandalı <skandal-
 dan
 skandiyum
 skavut <skavuta <skavutu <skavuttan
 skeç <skece <skeci <skeçten
 skerzo
 skink <skinkten
 skleroz
 skolastik <skolastiğe <skolastiği <skolastikten
 Skriyabin (=Aleksandr Nikolayeviç Skriyabin)
 Slav <Slavlara, Slavca
 slayt <slayttan
 slogan
 Slovak <Slovaklara, Slovakça, Slovak-ya'ya
 Sloven <Slovenlere, Slovence, Slovenya'ya
 smokin
 Sn. (=Sayın)
 sn. (=saniye)
 snop <snoba <snobu <snoptan, snobizm
 sodyum
 sofi (O ve İ uzun), sofiyane (O ve A uzun)
 sofist <sofistten, sofizm
 Sofokles (=Sophokles) <Sofokles'ten
 sofu, sofuluk <sofuluktan
 soğan
 soğrumsama
 soğukbez, soğukkanlı, soğutkan
 soğulcan değil, solucan

soğutmaç <soğutmaca <soğutmacı <soğutmaçtan
 sohbet <sohbete <sohbeti <sohbetten
 Sok. (=Sokak, Sokağı)
 SOKAK ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
 sol
 Müzik terimi olarak kullanıldığında L ince.
 solaçık <solaçıktan, solanahtarı, solhaf <solhaftan
 solaryum
 solfej (L ince)
 Solhan'a, Solhanlı <Solhanlılara
 solıç <solıçe <solıçı <solıçten
 solipsizm
 Soljenitsin (=Aleksandr Soljenitsin)
 solucan, solucanotu
 soluğan
 solungaç <solungaca <solungacı <solungaçtan
 solüsyon
 Soma'ya, Somalı <Somalılara
 somaki (A uzun)
 Somali'ye, Somalili <Somalililere
 somata
 somurtkan, somurtmak
 somya
 sonat <sonata <sonatı <sonattan
 sonbahar
 sondaj, sondalamak
 sone
 sonek <soneke <soneki <sonekten
 sonra (bkz. "önce" ve "yıllarca"), sonraki
 sonses, sonsöz, sontakı, sonteşrin, sontüreme

sonu (...) ile biten

İkisinden biri fazla. "Bitmek" kavramı "son" anlamını zaten içeriyor.

Sorunlu örnek: "Davanın *sonu farklı bitti*." (ATV Ana Haber Bülteni, 7.3.2000) Öneri: "Davanın *sonu farklıydı*." Ya da: "Dava *farklı bitti*."

sonuç çıkarsamak

"Çıkarsamak" fiili "sonuç" anlamını zaten içerdiğinden, "sonuç çıkarmak" ya da yalnızca "çıkarsamak" demek yerinde olur.

Sorbonne'a <Sorbonne'dan

sorguç - sözdizimi sorunları

sorguç <sorguca <sorgucu <sorguçtan
sorgun
Sorgun'a (=Sorgun ilçesine), Sorgunlu
<Sorgunlulara
sorit <sorite <soriti <soritten
sorkun
SORUEKİ (bkz. "'Mi' Soru Eki")

SORU İŞARETİ

1. GERÇEKTE SORU SORMAYAN, ama soru sözcüğü ya da soru eki içeren cümlelerin sonuna soru işareti konur mu? Temel önermesi soru sormayan cümle içi cümlelerin sonuna soru işareti koymak gerekmiyor. Örnek: "Neden ben Allahım deyip duran benmerkezciler (...)"

Bir olasılığın gerçekleşmesi durumuna işaret eden soru ekleri de soru işareti gerektirmeyen türden. Örnek: "Bir kez babaevinden koptunuz mu, hayat karşısında mecburen becerikli olursunuz."

2. SORU SORAN SIRALI YA DA BAĞLI CÜMLELERDEN HEMEN SONRA, cümle içinde soru işareti kullanılması gerekir mi? Hayır; bu durumlarda soru işaretini en sona koymak yetiyor. Örnek: "Erkekler de kadınlar kadar hassas mıdır, yoksa öyle görünmek işleri ne mi gelir?"
3. BİR BAŞINA AYRAÇ (PARANTEZ) İÇİNE ALINMIŞ SORU İŞARETİ, yazarın işaretten önceki sözden emin olmadığını ya da o sözü kuşkuyla karşıladığını gösteriyor.

sorunu çözümlemek (bkz. "çözümlemek")

SOS (Okunuşu: "esoes") (=save our souls [İng.] = imdat) <SOS'e <SOS'ten
sosyal (L ince) <sosyale <sosyali <sosyalden, sosyalleşmek
sosyal demokratlar
Sosyal Sigortalar Kurumu (=SSK)
sosyoekonomik, sosyokültürel, sosyologüstik
sosyolog <sosyoloğa <sosyoloğu, sosyoloji

soundtrack

İngilizceden geldi. "Filmin Soundtrack'inde (...)" başlığı altında, filmde müziği yer alan müzisyenlerin listesi veriliyor. Nuri Özbalkan'ın (İngilizce-Türkçe Teknik Terimler Sözlüğü, Özbalkan Yay., 8. Baskı, 1988) verdiği karşılıklar: "ses kuşağı", "ses çizgisi", "ses pisti".

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (=SSCB)

soy sop, soyaçekim, soyağacı, soydaş <soydaştan, soykırım
soyad değil, soyadı
Türkçede "soyad" diye bir sözcük yok. "Soyadı" var: "Ad, soyadı, doğum tarihi..."

soyka
soyutçuluk <soyutçuluğa <soyutçuluğu <soyutçuluktan

Söğüt'e <Söğüt'ten, Söğütlü <Söğütlüle-re

Söke'ye, Sökeli <Sökelilere
söve

söylencebilim
söyleyiş (bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")

söz etmek, söz varlığı, sözbilim, sözbirliği, sözbölükleri

sözcük dağıncığı
sözcük hazinesi / sözcük hazinesi (bkz. "hazne/hazine")

sözcükbilgisi, sözcükbilim

SÖZDİZİMİ SORUNLARI

Sözdizimi sorunlu olan cümlelere gündelik dilde "düşük cümle" adı veriliyor. Sorun, cümlede eksik, fazla ya da yeri hatalı olan sözcükler ve ekler. Başka bir deyişle, cümlelerin öğeleri arasındaki uyumsuzluklar.

1. YÜKLEME YAKINLIK

Türkçe sözdiziminin (cümledeki sözcük ve ek dizilişinin) temel kuralını anımsayalım: Önem verilen, vurgulanmak istenen öge, yükleme yaklaşırlır. Tersinden söylersek, yükleme yaklaşırlan öge özel bir önem kazanır. Örneğin, şu iki cümle arasında anlam farkı var: "Bu durum 'yarı aydın'

nitelemesinin kullanılmasına zaman zaman yol açmıştır." "Bu durum zaman zaman 'yarı aydın' nitelemesinin kullanılmasına yol açmıştır."

Sorunlu örnek: "Duruel, Batı kültürünün bir koşullaması olarak gördüğü benseverlikten insanın vazgeçmesinin güçlüğüne de işaret ediyor." (Ülker İnce, *Cumhuriyet Kitap*, No. 54, s. 10) Öneri: "Duruel, Batı kültürünün bir koşullaması olarak gördüğü benseverlikten vazgeçmenin güçlüğüne de işaret ediyor."

Sorunlu örnek: "Yahya Kemal, *Yol Düşüncesi*' adlı şiirinde ihtiyarladığının son çıktığı seyahatte farkına vardığını söyler." (Yalçın, Ş., s. 21) Öneri: "Yahya Kemal, *Yol Düşüncesi*' adlı şiirinde, ihtiyarladığının farkına son çıktığı seyahatte vardığını söyler."

Sorunlu örnek: "1976-1981 yılları arasında kesintilerle süren, belki de gereğinden çok başka yapıtlara gönderme yaptığın bir türlü sonu gelmeyen bu yazma edimi sırasında şu notu düşmüşüm:" (Gürsel, s. 8) Aca-ba, "(...) başka yapıtlara gereğinden çok gönderme yaptığın (...) " mı olacak?

2. ÖZNEİN YERİ

Özne için en sağlam iki yer, cümle başı ve sonu. Değilse, anlam karışıklıkları doğabiliyor.

Sorunlu örnek: "*Son romanında, yazar Nadya'nın öyküsünü anlatır.*" (*Cumhuriyet Kitap*, No. 64, s. 4) Bu cümleden, Nadya'nın yazar olup olmadığını net bir biçimde öğrenebiliyor muyuz? Cümle başı yer aldığı metnin bütününe bakılırsa, kastedilen şu: "Yazar, son romanında Nadya'nın öyküsünü anlatır."

Sorunlu örnek: "*Aşağıdaki durumlarda batı kökenli kelimeler, özgün imlâları ile yazılırlar: (...)*" (*İmlâ Kılavuzu*, s. 47) Öneri: "Batı kökenli kelimeler, aşağıdaki durumlarda özgün imlâları ile yazılır."

3. ÖZNE-YÜKLEMTUTARSIZLIĞI

Sorunlu örnek: "*En iyi oynayanlar Kemal'le bendim.*" (Ülkü Tamer, 4.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi)

Bu örnekte yüklemde yalnızca "ben"den, özneye ("en iyi oynayanlar") ise "Kemal'le ben"den söz edilmiş oluyor. Öneri: "En iyi oynayanlar Kemal'le bendik."

Sorunlu örnek: "*Burada asıl endişe verici olan, uzmana yanıldığını anlatabilecek bir televizyon çalışanı da çıkmamıştır.*" (Sezer, s. 116) En sık rastlanan sözdizimi sorunlarından biri bu. Yüklem öznenin tümayile kopmuş durumda. Cümle başı başlangıcındaki "Burada asıl endişe verici olan" sözü yüklemle bağlanmıyor. Sonuçta yazarın ne demek istediği anlaşılsa bile, girişi oluşturan bu söz havada kalıyor. Öneri: "Burada asıl endişe verici olan, uzmana yanıldığını anlatabilecek bir televizyon çalışanının da çıkmamasıdır."

Sorunlu örnek: "*İşin asıl acı yanı, bu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğu, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunuluyor.*" (Ateş, s. 7) Tıpkı bir önceki örnekte olduğu gibi burada da cümle başı özneyi oluşturan giriş bölümü bir virgülle askıya alınmış ve böylece kalmış. Öneri: "İşin asıl acı yanı şu: Söz konusu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğu, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunuluyor." Ya da: "İşin asıl acı yanı, bu dil yanlışlarının büyük bir çoğunluğunun, dilimiz konusunda çok titiz, duyarlı olması gereken Milli Eğitim Bakanlığı, TRT gibi devlet kuruluşlarınca sunulması."

Aynı soruna bir örnek daha: "*Psikologların hepsinin paylaştığı ortak kanı, Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde.*" (*Radikal* gazetesi, 28.8.1998, s. 10) Öneri: "Psiko-

logların ortak kanısı: Başkan'ın davranışı kişilik bozukluğu sınırları içinde."

İki nokta kullanmak istemiyorsak, yukarıda belirtildiği üzere, cümlelerin öznesiyle yüklemine uyumlu kılmalıyız: "Psikologların hepsi, Başkan'ın davranışının kişilik bozukluğu sınırları içinde olduğu kanısında."

4. ART ARDA GELEN FİİLLERDE EDİLGEN ÇATI

Sorunlu örnek: "*Çöp tenekesi ve küllüklerde yırtıp atılmış bir müsvedde yoktu.*" (Pamuk, *Kara Kitap*, s. 51)

Türkçenin en zor sorunlarından biri: Art arda gelen fiillerde edilgen anlatıma gerek duyulduğunda, fiillerin ikisi de mi edilgen olacak? Her koşulda mı? Yanıt için her seferinde fiilin öznesiyle nesnesine bakılabilir. Bu örnekte, "yırtmak" ve "atmak" fiillerinin nesnesi aynı: "müsvedde". Öznesi de aynı (yırtıp atan kişi; gizli özne). İşleyişte de bir farklılık yok. Bu durumda iki fiilin çatısı farklı olmamalı. Öneri: "*Çöp tenekesi ve küllüklerde yırtılıp atılmış bir müsvedde yoktu.*"

Sorunlu örnek: "Kaldı ki, *mutlaka olumsuz yüklem kullanılmak isteniyorsa (...)*" (Özerman, s. 74)

Yine iki fiilin özne-nesnesi nedir diye bakalım. "Kullanmak" fiiliyle "istemek" fiilinin öznesi aynı (yine gizli bir özne). Buna karşılık, iki fiilin nesnesi aynı değil. "Kullanmak" fiilinin nesnesi, "olumsuz yüklem". "İstemek" fiilinin nesnesi ise "[olumsuz yüklem] kullanmak". Bu durumda bu ikinci nesneyi olduğu gibi, "olumsuz yüklem kullanmak" biçiminde bırakmak yerinde olacak: "Kaldı ki, mutlaka olumsuz yüklem kullanmak isteniyorsa (...)"

Sorunlu örnek: "Banka birleşmeleri tüm hızıyla sürerken *çalışanlar baskı altına alınmaya başladı*". (15.10.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin Ekonomi sayfasından, Japonya'yla ilgili bir haber)

Aynı yöntemi kullanarak bakalım: "Başladı" yükleminin öznesi ne?

Cümleye bakılırsa, "çalışanlar". Çalışanlar, baskı altına alınma sürecinin öznesi olabilir mi? Hiç değilse doğrudan öznesi olamazlar diyebiliriz sanırım. "Baskı altına alma" işini yapan her kimse, başlayan da odur. Başka bir deyişle bu iki fiilin öznesi aynı olmalı. Öneri: "Banka birleşmeleri tüm hızıyla sürerken çalışanlar baskı altına alınmaya başladı."

Sorunlu örnek: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da *görülmemekten gelinmektedir.*" (Av. Dr. Cengiz Abbasgil, *Cumhuriyet* gazetesi, 6.9.1998)

İki fiilden oluşan bir deyim söz konusu: "görmezden gelmek". Asıl (son) fiilin edilgen yapılması yeterli. Öneri: "Nedendir bilinmez, bu yasal olanaklar görülmemekte ya da görmezden gelinmektedir."

5. ART ARDA GELEN SIFATLAR

• Art arda kullanılan sıfatlardan, fiilden yapıları önce gelmeli.

Sorunlu örnek: "Sanatçıdan *ikinci dinleyeceğimiz* parça (...)" Öneri: "Sanatçıdan *dinleyeceğimiz ikinci* parça (...)"

Sorunlu örnek: "Kartı alıp *öteki seçtiği* kartlarla beraber kırtasiye dükkânından çıktı." (Baydar, s. 122) Öneri: "Kartı alıp, *seçtiği öteki* kartlarla beraber kırtasiye dükkânından çıktı."

• Aynı adı tamlayan iki sözcük varsa bunlar aynı türden (sıfat ya da ad) olmalı: Sorunlu örnek: "*İdari ve eğitim harcamaları* gözden geçirildi."

Bu cümlede "idari" sözcüğü sıfat, "eğitim" sözcüğü ad. Oysa türdeş olmaları beklenir. Öneri: "İdari harcamalar ve eğitim harcamaları (...)" Ya da: "İdari ve eğitimle ilgili harcamalar (...)"

Sorunlu örnek: "[*Filmin*] politik, erotik ve şiddet yanı biraz törpülenmiş." (2.5.1999 tarihli *Radikal* İki, s. 17). Öneri: "[*Filmin*] politik, erotik ve şiddetle ilgili yanları biraz törpülenmiş."

• Sıfatların olumluluk/olumsuzluk gibi açılardan mantıksal tutarlılığına da dikkat etmek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "*Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksiz hem de kullanışlı değildir.*" (Çotuksöken, s. 54)
Öneri: "*Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksiz hem de kullanışsızdır.*"
Ya da: "*Okul sözlükleri ise uzman olmayan kimselerce hazırlandığı için hem niteliksizdir, hem de kullanışlı değildir.*"

6. NİTELEYENLE NİTELENENİN KARIŞTIĞI CÜMLELER

Sorunlu örnek: "*Temmuz ayından sonra başlayan faizdeki yükselme eğilimi sürüyor.*" (6.12.1990 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi)

Temmuz ayından sonra başlayan nedir? Belirli bir faiz mi yoksa yükselme eğilimi mi? Cümlelerin yapısına bakılırsa, faizdir. Ancak, haberin bağlamı tersini gösteriyor. Öneri: "*Faizde Temmuz ayından sonra başlayan yükselme eğilimi sürüyor.*"

Uzun sıfatları öznenen ayırmak istemeyenler, güncelliği geçince gerçekdışı anlamlar çıkarılabilecek cümleler kuruyor.

Sorunlu örnek: "*Akut lösemi hastalığından tedavi gördüğü sırada ölen SSCB'nin son lideri Mihail Gorbaçov'un eşi Raisa Gorbaçov dün Moskova'da toprağa verildi.*" (24.9.1999 tarihli *Radikal* gazetesi)

Şöyle yazarsak yanlış anlamayı biraz önleyebiliriz: "*SSCB'nin son lideri Mihail Gorbaçov'un, akut lösemi hastalığından tedavi gördüğü sırada ölen eşi Raisa Gorbaçov dün Moskova'da toprağa verildi.*"

7. ART ARDA GELEN ADLARIN TÜRDEŞLİĞİ

Art arda sıralanan adların aynı türden olması beklenir.

Sorunlu örnek: "*Dürüstlük, dakiklik, sorumluluk, dayanışma, yurtse-*

verlik gibi olumlu kişisel özellikler (...)" Bu örnekte "dayanışma" sözcüğü de bir kişisel özellik mi? Hayır. Dayanışma, diğerleriyle aynı türden değil. Öneri: "*Dürüstlük, dakiklik, sorumluluk, dayanışmacılık, yurtseverlik gibi olumlu kişisel özellikler (...)*"

Sorunlu örnek: "*Ünlü sanatçı, 13 ay içerisinde 5 resim sergisi, 4 kitap ve 52 makale yayımladı.*" (8.2.2000 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi) "Yayımlamak" fiili söz konusu olduğunda, resim sergisini kitap ve makalelere eklemek olanaksız. Öneri: "*Ünlü sanatçı, 13 ay içerisinde 5 resim sergisi açtı, 4 kitap ve 52 makale yayımladı.*"

8. ART ARDA GELEN ADLARDA EKLER

Art arda gelen adların arasına başka sözcük giriyorsa, ortak eklerin tümünü her ada ayrı ayrı getirmekte yarar var. Araya başka sözcük girmiyor ve adlar aynı yere bağlanıyorsa eklerin tümünü yalnızca sonuncu adın alması yeterli olabilir. Ancak, aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi art arda gelen adlar cümlelerin başındaysa, özne karışıklığı olmaması için tüm adların tüm ekleri alması anlatımı rahatlatılabilir:

Sorunlu örnek: "*Politikacılar, diplomatlar ve gazetecilerin dinleyici olarak katıldığı sempozyumda tartışma 5 saat sürdü.*" (Nilgün Cerrahoğlu, *Cumhuriyet Kitap*, No. 73, s. 10)
Öneri: "*Politikacıların, diplomatların ve gazetecilerin dinleyici olarak katıldığı sempozyumda tartışma beş saat sürdü.*"

Sorunlu örnek: "*Hızır'ın kimliği, dönemi, olağanüstü kişiliği ve niteliklerini konu alan (...)* bu bilgiler çelişkilidir." (*AnaBritannica*, C. 11, s. 26)
Öneri: "*Hızır'ın kimliğini, dönemini, olağanüstü kişiliğini ve niteliklerini konu alan (...)* bu bilgiler çelişkilidir."

9. İYELİKEKİ SORUNLARI

• EK (YA DA FİİL) FAZLALIĞI

Sorunlu örnek: "*Bakanın AKM'de yaptığı konuşması (...)*" Öneri: "*Bakanın*

AKM'de yaptığı konuşma (...) "Ya da: "Bakanın AKM'deki konuşması (...)"

Sorunlu örnek: "Hayatı boyunca edindiği tesbitlerini, hatıralarını ekleyerek, anlatımı inandırıcı kılar." (Gülensoy, s. 202) Öneri: "Hayatı boyunca edindiği tesbitleri, hatıraları ekleyerek anlatımı inandırıcı kılar."

Sorunlu örnek: "Belki 'kızılderililik' kavramının bizi kalbimizden vurduğu için." (Joker dergisi, No. 8, s. 19) Öneri: "Belki 'kızılderililik' kavramı bizi kalbimizden vurduğu için." Ya da: "Belki 'kızılderililik' kavramının bizi kalbimizden vurması nedeniyle."

Sorunlu örnek: "Kimileri de, belki şiirin sürekli değiştiğinden, belki tanımın yetersiz kalacağından, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür." (Yusuf Çotuksöken, *Cumhuriyet Kitap*, No. 176, s. 16) Öneri: "Kimileri de, belki şiir sürekli değiştiğinden, belki tanım yetersiz kalacağından, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür." Ya da: "Kimileri de, belki şiirin sürekli değişmesi, belki tanımın yetersiz kalacak olması nedeniyle, şiirin tanımlanamayacağını ileri sürmüştür."

Sorunlu örnek: "Deleuze ve Guattari'nin kapitalizm üzerine yaptıkları saptamalar (...)" (*Express* dergisi, No. 18) Öneri: "Deleuze ve Guattari'nin kapitalizm üzerine saptamaları (...)"

• EKEKSİKLİK

Sorunlu örnek: "Seyhan barajında son depremde oluşan çatlaklar her gün büyümesine rağmen, hükümet Ankara'yı boşaltma kararını bir türlü alamadı." (Özdeş, s. 116) Öneri: "(...) çatlakların her gün büyümesine rağmen (...)"

Sorunlu örnek: "Konuşma dili bölgelere göre değişiklik gösterebilmesine rağmen, yazı dili tektir." (Özerkan, s. 127) Öneri: "Konuşma dilinin bölgelere göre değişiklik gösterebilmesine rağmen, yazı dili tektir."

Sorunlu örnek: "Konuşma dili, bölgelere göre değişmesi yanında, sınıflara ve yaşam biçimlerine göre de yazı dilinden farklılık gösterir." (agy) Öne-

ri: "Konuşma dili, bölgelere göre değişmesinin yanında, sınıflara ve yaşam biçimlerine göre de yazı dilinden farklılık gösterir."

Sorunlu örnek: "Yani her kitap farklı bir ilke ve ölçüye değil, aynı ölçüye göre değerlendirilmesi gerekir." (Kayıran, 2 / s. 16) Öneri: "Yani her kitabın farklı bir ilke ve ölçüye göre değil, aynı ölçüye göre değerlendirilmesi gerekir."

sözel / sözlü

"Sözlü" kavramı, "yazılı"nın karşısı: "sözlü sınav", "sözlü bildirim", "sözlü anlatım"... "Sözel" ise "söze dayalı" demek. Diyelim, beden dilini ya da görüntü dilini vb. değil de söze dayalı dili kastediyorsak, "sözel dil" deriz. Sözel dil, sözlü de olabilir, yazılı da.

Sorunlu örnek: "Şiir ve genel olarak sözlü anlatıma dayanan bildiriler yalnızca kendi iç yapıları açısından değil, aynı zamanda iletişimsel değerleri açısından da çok değişik bakış açısının konusu olmaktadır." (Yalçın, M., 3 / s. 46) Bu örnekte "sözlü anlatım" kavramıyla kastedilen, büyük olasılıkla, "sözel anlatım".

sözgelimi, sözgelisi
sözlü (bkz. "sözel/sözlü")

SÖZLÜ ANLATIMDA SORUNLAR

(Ayrıca bkz. "Vurgu Sorunları")

1. İNCELİKLER

Her tür sözlü anlatımda geçerli olan bazı inceliklerden söz edilebilir. Bunların tümü de, karşıdaki kişiyi ya da kişileri dikkate almakla ilgili.

Birincisi, karşıdaki kişinin rahatça duyabileceği ölçüde yüksek sesle, rahatsız olmayacağı ölçüde de alçak sesle konuşmayı bilmek. Konuşan kişinin sesi rahatça işitilmiyorsa karşıdaki kişi boynunu uzatacak, ikide bir "nasıl, ne dedin(iz)" diye sormak zorunda kalacaktır. Fazla yüksek bir ses de tedirgin edebilir; konuşmaya öfke, heyecan, iddia gibi abartılı kaçabilecek anlamlar katar.

İkinciincelik belirtisi: Karşıdaki kişinin rahatça izlemesini sağlayacak kadar yavaş, sıkılmamasını sağlayacak kadarda hızlı konuşmak. Fazla hızlı konuşan birinin dediklerini izleyip kavramakta güçlük çekeriz. Fazla yavaş konuşulduğunda ise, konuşanın ağzından çıkacak sözü beklerken aklımız başka yere gider, dikkatimiz dağılır.

Bu iki noktada da iyi bir ayar tutturmayı alışkanlık durumuna getirebilmek için, kendimizden pay biçmekle işe başlayabiliriz. Kendimizi, dinleyen kişinin yerine koymaya çalışıp sesimizin tonunu ve konuşma hızımızı ona göre ayarlamak iyi olur: İşitme gücünü çeken biriyle konuşurken sesimizin tonunu yükseltmek, bir salondaki topluluğa seslenen bir konuşma yapacaksa, söze başlamadan önce arka sıralardan yeterince işitilip işitilmediğimizi denetlemek gibi.

Bütün bunlardan sonra, konuşmamız sırasında bir yandan da dinleyeni izleyerek işlerin iyi gidip gitmediğini anlayabiliriz. Genellikle, konuşanı dikkatle dinlemekte olan kişinin gözleri parlar ve açık durur. Dikkati dağılmış kişiye donuk bakar, göz kapakları düşer.

Kuşkusuz, bunları başaracak konuşmacının kendi dikkatinin de yoğunlaşmış olması gerekir. Dikkati dağılmış bir kişinin konuşması, ölgün, sönük ve tekdüze olur. Yeterince hazırlıklı değilse, konuyu da dağıtır. Sözü'nün dinlenmemesini ya da kesilmesini hak etmeye başlar.

Bu nokta, özellikle dinleyen(ler)de öğrenme, ikna olma vb. etkiler yaratmayı amaçlayan konuşmalar için daha da çok önem taşıyor. Böyle konuşmalar ustalıkla yapılmaya çalışılır. Vurgular, tonlamalar, ezgiler, duraklar ayarlanıp jest ve mimiklerle desteklenir. Buradaki tehlike, konuşmanın "teatral", "hamasi" kaçması, kişiyi az çok gülünç duruma düşürmesidir.

Havadan sudan konuşmadığımız sürece, konunun sınırlarını net tutmak, uygun bir plan içinde konuşmak,

konuşmanın bütünlüğüne ve iç tutarlılığına dikkat etmek, önceden hazırlanılan türden bir konuşma söz konusuysa yeterli bilgileri toplamış olmak gerekir. Sözcük ya da cümle yinelemekten kaçınmak, fikrin iyi anlaşılması ya da zihinlere yerleşmesi için gerekli görebileceğimiz yinelemeleri her seferinde farklı sözlerle yapmaya çalışmak iyi olur.

2. PÜRÜZLER

Özenli davranmadığımız zaman, konuşmalarımızda kötü alışkanlık durumuna gelebilen pürüzler oluşur: Sık sık "ıı..." sesi çıkarmak, "şey", "yani", "anlıyo musun", "tamam mı" gibi fazladan söz ya da sözcükler kullanmak vb. Bunların yok edilmesi doğallığı da yok eder. Buna karşılık, fazlalığı da bize kulak verilmesini güçleştirebilir; ayıklanmamış pirinçle yapılmış bir pilav kadar cansıkıcı olabiliriz. Üstelik, yerinde kullanıldığı zaman çok iyi birer anlatım olanağı olan "ıı..."ları ve "şey" gibi sözcükleri gözden çıkarmış oluruz. Örneğin, karşımadaki kişiye hatasını söylemek az çok tatsızlık içerdiğinden, "katılmıyorum" ya da "ne yazık ki hayır" gibi bir olumsuzlama sözünün öncesinde, bu sözü aslında istemeyerek söylediğinizi belirtircesine bir "ııı..." sesi çıkarmak hoş olabilir. Oysa durmadan bu sesi çıkaran kişi, etkisini de harcamış olur.

• SESLENDİRME

İyi bir seslendirmenin temelinde, metne yoğunlaşmak ve anlayarak okumak yatıyor. Aklımız başka yere gidiyorsa ya da metinde anlamadığımız yerler varsa seslendirmekten vazgeçmekte yarar var; çünkü böyle durumlarda söyleyeceğimiz sözün ağızımızdan nasıl çıkacağı hiç belli olmaz.

sözlükbilgisi, sözlükbilim, sözlükçü
sözümüne, sözvarlığı
spagetti
spastik <spastikten
spatula değil, spatula
spazm

spektroskop - striptiz

spektroskop <spektroskopa <spektrosko-
pu <spektroskoptan
spektroskopi
spekülasyon, spekülatif, spekülator
spermatozoit <spermatozoide <sperma-
tozoidi <spermatozoitten
spesiyalite
spiker (İ'yi uzatmamak gerekiyor.)
spiral
spiril, spiritüalizm
SPK (=Sermaye Piyasası Kurulu) <SPK'
ya <SPK'dan

sponsor
spontane, spontaneizm
sporkesesi, sporsever, sportmen, sportoto
spot ışık, spot alım <spottan
sprey
Sri Lanka'ya (=Seylan'a) <Sri Lanka'lıla-
ra, Sri Lanka'dan

ss.
İngilizceden geldi (*pp.*). Kaynak gös-
terilirken sayfa sayısının birden fazla
olduğunu gösteren kısaltma. Türkçe-
de genellikle tek s'yle yetiniliyor: "s.
33-38" örneğindeki gibi.

SSCB (=Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler
Birliği)

SSK (=Sosyal Sigortalar Kurumu) <SSK'
ya <SSK'dan

St. (=Saint; Aziz, Azize)

stabilizasyon, stabilize [etmek]

Fiille ad birbirine karıştırılarak "*yolun
stabilizesi*" vb. biçiminde kullanılıyor.
Öneri: "Yolun stabilizasyonu", "yolun
stabilize edilmesi" ya da "yolun düz-
lenmesi".

Aynı durum, "konsantrasyon, kon-
santre [etmek]", "organizasyon, orga-
nize [etmek]", "rehabilitasyon, reha-
bilitate [etmek]", "restorasyon, restore
[etmek]" vb. için de geçerli.

stabilizatör

stadyum (=stat)

stafilokok <stafilokoktan

stagnum

staj, stajyer

stalagmit <stalagmitten

stalaktik <stalaktiğe <stalaktiği <stalak-
tikten

stand-by

İngilizceden geldi. İktisat alanında
"destek" yerine kullanılıyor.

standart <standarda <standardı <stan-
darttan, standardizasyon, standartlaş-
tırma

Standartlar için, "artmak (ya da azal-
mak)" fiilini değil, "yükselmek (ya da
düşmek)" fiilini kullanmak gerekiyor.
"Yaşam standardının yükselmesi /
düşmesi" gibi.

stant [açmak] <stanttan

statolit <statolite <statoliti <statolitten,
statosist <statosistten

stator

status quo (=statüko) (bkz. "mevcut, 2")

stearik <stearikten, stearin

sten

Stendhal (=Marie Henri Stendhal)

steno, stenografi, stenotip <stenotipe

<stenotipi <stenotipten

step <stebe <stebi <stepten

stepne

steradyon

stereo, stereofoni, stereografi

stereoskop <stereoskopa <stereoskopu
<stereoskoptan, stereotipi

steril, sterilizasyon, sterilize etmek

sterlin (=paunt)

sterol (L ince) <sterole <sterölü <sterol-
den

stetoskop <stetoskoba <stetoskoptan

stilistik <stilistiğe <stilistiği <stilistikten

stoacılık

stok <stoka <stoku <stoktan, stokçuluk

stop <stopa <stopu <stoptan, stopaj

STÖ (=sivil toplum örgütü/örgütleri)

<STÖ'ye <STÖ'den

strateji

stratigrafi, stratosfer, stratus <stratustan

Stravinski (=İgor Stravinski)

streç <streçe <streçi <streçten

streptokok <streptokoka <streptokoku

<streptokoktan

streptomisin

stress değil, stres <stresten

stretoskop <stretoskoba <stretoskobu
<stretoskoptan

strikinin

striptiz

stronsiyum
 strüktüralist <strüktüralistten, strüktüralizm, strüktürel
 stüdyo
 sual (L ince) <suale <suali <sualden
 sualname (L ince, ikinci A uzun) (=soru kâğıdı)
 sualtı, suaskıları, suaygır, subaldıranı, subilim
 suare
 subasman
 suboyası, suböceği, suböreği, suçıçeği, suçulluğu, suçüstü
 subye
 suç <suça <suçu <suçtan, suçlu
 suç örgütü (bkz. "organizasyon")
 Sudan'a, Sudanlı <Sudanlılara
 sudantavuşu
 suflör
 sugeçirmez, suibriği, sukabağı, sukarnışı, sukemeri, suketeni
 suikast <suikasta <suikastı <suikasttan, suikastçı
Yazım Kılavuzu'nda böyle veriliyorsa da, yaygın bir biçimde, <suikaste <suikasti <suikastten deniliyor.
 suiniyet <suiniyete <suiniyeti <suiniyetten
 suistimal (L ince) <suistimale (A uzun) <suistimali <suistimalden
 sukut (K kalın, ünlüyle başlayan ek aldığı ikinci U uzun) <sukuta <sukutu <sukuttan
 "Sükût"la karıştırılıyor. "Sükût" sözcüğü, "susuş, sessizlik" anlamına geliyor. "Sukut" ise "düşme" demek.
 sukutu hayal (K kalın, L ince, ikinci U ve ikinci A uzun)
 suküre
 Sulakyurt'a (Okunuşu: "Sulakyurda") <Sulakyurt'tan, Sulakyurtlu <Sulakyurtlulara
 sulamaç <sulamaca <sulamacı <sulamaçtan
 sulh (L ince) <sulha <sulhu <sulhtan, sulhçu, sulhperver
 sulp <sulbe <sulbü <sulpten
 Sultandağı'na <Sultandağı'ndan, Sultandağılı <Sultandağılılara
 Sultanhisar'a, Sultanhisarlı <Sultanhisarlılara

sultani (A ve İ uzun)
 suluboya, sulusepken
 Suluova'ya, Suluovalı <Suluovalılara
 sumen
 sumercimeği, sumermeri, sumuhallebisi
 Sun Yat-Sen
 Sungurlu'ya, Sungurlulu <Sungurlululara (=Sungurlulara)
 suni (İ uzun)
 "Sünni" ile karıştırmamak gerekiyor.
 "Sunî" sözcüğü, "yapay" anlamına gelir; "Sünnî" ise Sünnilik mezhebine mensup kişilere denir.
 suntraç (=suntraş) <suntraca <suntracı <suntraçtan
 suoku, suölçer, suörümceği, supiresi, susamuru
 supanglez
 supap (=sübap) <supaba <supabı <supaptan
 suphanallah (İlk A uzun)
 supya
 surat
 İnsan yüzü anlamına gelmekle birlikte, "suratından düşen bin parça" deyi-mindeki gibi daha çok olumsuz içerikli olduğuna dikkat edilmeli. Özel bir olumsuzlama kastı olmadıkça "yüz" yada "çehre" yeğlenmeli.
 suret (U uzun) <suretten, sureta (U ve A uzun)
 suretihtan [görünmek]
 surezenesi
 susamhelvası, susamyağı
 susarmısağı, susığır, susineği
 suspus
 Susurluk'a (Okunuşu: "Susurluğa") <Susurluk'tan, Susurluklu <Susurluklulara
 Susuz'a (=Susuz ilçesine), Susuzlu <Susuzlulara
 Suşehri'ne <Suşehri'nden, Suşehrili <Suşehrililere
 suşeridi, sutaşı, sutavuşu, suterazisi, suterisi, sutopu
 sutyen
 Suudi Arabistan'a, Suudi Arabistanlı <Suudi Arabistanlılara
 Suudlu (=Suudi) <Suudlulardan
 suvarmak
 suvat <suvata <suvatı <suvattan

suyelvesi - süthane

suyelvesi, suylanı, suyosunları, suyuva-
rı, su yolu, su yolcu
suyuk <suyuğa <suyuğu <suyuktan
suzidil (U uzun), suzidilara (U ve A'lar
uzun)
suzinak (U ve A uzun) <suzinaktan
SÜ (=Selçuk Üniversitesi) <SÜ'ye <SÜ'
den
sübab(=supap) <sübaba <sübabı <sübab-
tan
sübek <sübeğe <sübeği <sübekten
sübjektif, sübjektivist <sübjektivistten,
sübjektivizm
süblime, süblimleştirme
sübut [bulmak] (U uzun) <sübuta <sübu-
tu <sübuttan
sübvansiyon
sübye
sücut (U uzun) <sücuda <sücutu <sücut-
tan
südrelemek
süet <süete <süeti <süetten
süfli (İ uzun)
Süheyl'e
sühulet (U uzun) <sühulete <sühuleti
<sühuletten
sühunet (U uzun) <sühunete <sühuneti
<sühunetten
süit <süite <süiti <süitten
süje
süklüm püklüm
sükûn, sükûnet <sükûnetten
sükût <sükûta <sükûtu <sükûttan, sükûti
(U ve İ uzun)
sükûtu hayal değil, sukutu hayal
sülale (A uzun, L'ler ince)
sülf <sülften, sülfamit <sülfamitten, sülf-
fat <sülfattan, sülfür, sülfürimetre
sülfite değil, sülfite
süline
sülüğün
sümbül
sümen değil, sumen
Sümerolog <Sümeroloğa <Sümeroloğu
<Sümerologdan, Sümeroloji
sümmettedarik (A uzun)
sümter
sümükdoku, sümüklüböcek
sündüs <sündüsten
süngerdoku, süngertaşı
sünnet <sünnete <sünneti <sünnetten,

sünnetçi
Sünni (bkz. "suni"), Sünnilik
süpermarket <süpermarketten
süpriz değil, sürpriz
süpürgeçalısı, süpürge darısı, süpürgeotu
sürahi (A uzun)
sürat <sürate <sürati <süratten, süratlen-
mek
sürç-i lisan (=sürçülisan)
süre
1. zaman süresi
"Süre" sözcüğü, "zaman parçası" an-
lamına geldiğinden, "zaman" anlamı-
nı zaten içeriyor. Dolayısıyla, "zaman
süresi" sözü de gereksiz anlamsal yi-
nelemelerden. Örneğin, "buzaman sü-
resinde (...)" yerine, "bu süre içinde
(...)" demek yerinde olur.
2. "Süre" kavramı, "süreç"le karıştırılı-
yor. "Süreç", yalnızca bir "zaman par-
çası" değil, başı sonu belli bir oluşum
anlamına gelir. Örneğin, "mayalanma
süreci", mayalanma sırasındaki kim-
yasal vb. tüm olguları kapsar; "maya-
lanma süresi" ise, yalnızca, mayalan-
manın başlangıcıyla bitiş arasında
saat/dakika sayısını.
süreleşimi, süreç <sürece <süreci <süreç-
ten, süreduran, süredurum, süreğün,
süreölçer, süreyazar
sürfile
sürgendoku
sürgit
sürnemantarı
sürmenaj
Sürmence'ye (=Sürmence ilçesine), Sür-
menceli <Sürmencelilere
sürnatüralist, sürnatüralizm
sürpriz
sürrealist, sürrealizm, sürşarj
sürür (U uzun)
[bir] sürü (bkz. "bir dizi, bir grup...")
sürüm sürüm [sürünmek]
Süryani (A uzun) <Süryanilere, Süryani-
ce
süspansiyon
süt. (=sütun)
Süt Endüstrisi Kurumu (=SEK)
sütağacı, sütana, sütanne, sütbaba, sütb-
aşı, sütbeyaz, sütcü, sütdişi, süthane,

sütkardeş, sütkırmı, sütkırmı
Sütçüler'e (=Sütçüler ilçesine), Sütçüler-
li <Sütçülerlilere
sütlaç <sütlaca <sütlacı <sütlaçtan
sütleğen
sütliman, sütlüot, sütlüne
sütöğül <[birinin] sütöğlü, sütotu, sütlöl-
çer, sütozu
sütun (=süt.)
sütyen değil, sutyen
süvari (A uzun)
Süveyş'e <Süveyş'ten, Süveyşli <Süveyş-
lilere
Süveyş Kanalı'ndan
süyüm
süzek <süzeğe <süzeği <süzekten
süzgeç <süzgece <süzgeci <süzgeçten
süzüm süzüm
sü (=sub verbo=sub voce; bkz. =bakınız)
svastika
Sydney'e <Sydney'lilere

"-SYON" EKİ

Buekle biten sözcükler, Fransızcadan
gelmiş adlar. Günümüzde unutuluyor
olmalılar ki, "stabilizasyon", "organi-
zasyon", "rehabilitasyon", "konsan-
trasyon" vb. yerine, aynı kökten gelme
fiiller kullanılıyor: "*yolun stabilitesi
yapıldı*", "*toplantının organizesi bit-
ti*", "*hastanın rehabilitesi için*", "*kon-
santrem bozuldu*" vb.

Öneri: "Yolun stabilizasyonu ya-
pıldı", "toplantının organizasyonu bit-
ti", "hastanın rehabilitasyonu için",
"konsantrasyonum bozuldu"... Ya da:
"Yol düzlendi", "toplantı düzenlendi",
"dikkatim dağıldı", "hastanın iyileş-
mesi için"...

Ş

Şabanözü'ne <Şabanözü'nden, Şabanö-
zülü <Şabanözülülere
şad [etmek, olmak] (A uzun)
Şafii (A ve ikinci İ uzun) <Şafiilere, Şafi-
ilik <Şafiilikten
şaf <şafı <şafı <şafı
şaful

şahadet (İkinci A uzun) <şahadete <şaha-
deti <şahadetten
"Tanıklık" ve "şehitlik" anlamına geli-
yor. "*Şehadet*" değil; "*şehadet*" diye
bir sözcük yok.

şahadetname (İkinci ve üçüncü A'lar
uzun), şahadetparmağı
şahane (A'lar uzun)
şahap <şahaba <şahabı <şahaptan
şahdamarı, şaheser (A uzun)
şahım <şahına <şahımı
şahıs <şahsa <şahısı <şahıstan
"Kişi" demek "Şâhıs"la karıştırılma-
malı.

ŞAHİS ADLARI (bkz. "Kişi Adları")
şâhus <şâhısa <şâhısı <şâhıstan
"Yer ölçme işlerinde kullanılan dere-
celi ve işaretli sırk" demek. (*Türkçe
Sözlük*) "Şahıs"la karışmaması için
düzeltilme işaretiyle yazmak gerekiyor.

şahika (İlk A uzun)
şahniş (=şahnişin=şehnişin) <şahnişten
şahsiyat (Son A uzun) <şahsiyata <şahsi-
yatı <şahsiyattan
şahsiyet <şahsiyete <şahsiyeti <şahsiyet-
ten
şaipe (A uzun)
şairane (A'lar uzun)
şak <şaka <şakı <şaktan, şak şak
Vuruş sesi. "Parçalama" anlamına ge-
len "şak"la karıştırmamak gerekiyor.
Aralarında çekim farkı da var.
şak <şakka <şakkı <şaktan, şakketmek
"Yarılma", "yarmak", "parçalamak"
demek. Vuruş sesini anlatan "şak"la
aralarında çekim ve anlam farkı var.

şakayık (İkinci A uzun, K'lar kalın)
şakıt <şakıta <şakıtı <şakıttan
şaki (İ uzun)
şakkadak
şakrakkuşu
şakşak <şakşaktan, şakşakçı
şakul (A uzun, L ince) <şakule <şakulü
<şakulden
şakuli (A, U ve İ uzun), şakullemek
şali (A ve İ uzun)
şallak mallak
Şalpazarı'na, Şalpazarlı (=Şalpazarılı)
<Şalpazarlılara
şamandır

Şamanizm - şekva

Şamanizm, Şamanlık <Şamanlığa <Şamanlığı <Şamanlıktan
şambaba, şamfıstığı
şampiyon, şampiyona [düzenlemek]
şampuan
Şanghay'a, Şanghaylı <Şanghaylılara
şanjan (=janjan)
şanjman (=şanzıman)
Şanlıurfa'ya, Şanlıurfalı <Şanlıurfalılara
şans

Son dönemlerde sık sık "olanak" anlamında kullanılıyor. Bunun nedeni olanak sözcüğünün pek sevilmemesi, "imkân" sözcüğünün ise hemeski hem az çok dramatik kaçması olabilir.

şanssız
şantaj, şantajcı
şantiye
şantör, şantöz
şantuk (=şantung) <şantuğa <şantuğu <şantuktan
şanzıman (=şanjman)
şap <şapa <şapı <şaptan, şaphane (İkinci A uzun), şaptaşı
şapırtı
ŞAPKA (ˆ) İŞARETİ (bkz. "Düzeltilme İşareti")
şarabi (İkinci A ve İ uzun)
şarapol (L ince) <şarapole <şarampolu <şarampolden
şarapçı, şaraphane (Üçüncü A uzun), şaraprenge
şarj, şarjör
Şarkışla'ya, Şarkışlalı <Şarkışlalılara
şarki (İ uzun), şarkiyat (İkinci A uzun) <şarkiyattan, şarkiyatçı
Şarkikaraağaç'a (Okunuşu: "Şarkikaraağaca") <Şarkikaraağaç'tan, Şarkikaraağaçlı <Şarkikaraağaçlılara
Şarköy'e, Şarköylü <Şarköylülere
şarküteri
şartname
şaryo
şaşaa (İlk A uzun), şaşaalı
şataraban (=şedaraban=şedd-i araban)
şatobriyan (=chateau-briant [Fr.])
Şattü'l Arap'a (Okunuşu: "Şattülaraba") <Şattü'l Arap'tan
şavk <şavka <şavkı <şavktan, şavkımak
Şavşat'a <Şavşat'tan, Şavşatlı <Şavşatlı-

lara
şavul (=şakul=çekül), şavullamak
şayan (Alar uzun), şayanı hayret
şayet (A uzun)
şayi (A ve İ uzun) <şayie <şayii <şayiden, şayia (İlk A uzun)
şayka
şaz
Şb. (=Şube)
şeamet (A uzun) <şeamete <şeameti <şeametten
şebboy
Şebinkarahisar'a, Şebinkarahisarlılara
şecaat (İlk A uzun) <şecaate <şecaati <şecaatten
şeci (İ uzun)
şedaraban (=şedd-i araban=şataraban)
şeddadi (A ve İ uzun)
şedde, şedit (İ uzun) <şedide <şedidi <şedditten
şefa'at (İlk A uzun) <şefaate <şefaati <şefaatten
Şefaati'ye, Şefaatiili <Şefaatililere (=Şefaatililere)
şefkat <şefkatten
şehader değil, şahadet
şehbender
şehvi (İ uzun)
şehir <şehre <şehri, şehirlerarası
ŞEHİR ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.3")
şehirdışı, şehiriçi
şehla (A uzun)
şehname
şehnişin (=şahniş=şahnişin)
şehremaneti (A uzun), şehremini (İlk İ uzun)
şehvani (A ve İ uzun)
şehzade (A uzun)
şek <şekke <şekki <şekten
şekavet (K kalın, A uzun) <şekavete <şekaveti <şekavetten
şekerciboyası, şekerfasulyesi, şekerkamış, şekerpancarı, şekerpare (A uzun)
şekil <şekle <şekli, şeklen, şekilbilgisi, şekilbilim, şekildeğişimi, şekildeş, şekilperest <şekilperestten
şekline dönüşmek (bkz. "dönüşmek")
Şekspir (=William Shakespeare)
şekva (A uzun)

şemail (A uzun)
 Şemdinli'ye, Şemdinlili <Şemdinlililere
 (=Şemdinlilere)
 Şemseddin Sami
 şenşakrak
 şenaat (İlk A uzun) <şenaate <şenaati
 <şenaatten, şeni (İ uzun)
 Şenkaya'ya, Şenkayalı <Şenkayalılara
 şer <şerre <şerri
 şerait (A uzun) <şeraite <şeraiiti <şeraiiten
 şeran (R'den sonra durak var)
 şerare (A uzun)
 şerbet <şerbete <şerbeti <şerbetten, şerbetçi, şerbetçiotu
 şerç <şerce <şerci <şerçten
 Şereflikoçhisar'a, Şereflikoçhisarlı <Şereflikoçhisarlılara
 şerefyap [olmak] (A uzun)
 şerî, şeriat (A uzun) <şeriata <şeriati <şeriatı, şeriatçı
 şerik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <şerike <şeriki <şerikten
 şeşbeş, şeşcihar, şeşidü, şeşüse, şeşyek
 şeşper
 şet <şedde <şeddi <şetten
 şetaret (A uzun) <şetarete <şetareti <şetaretten
 şetim <şetme <şetmi
 şevkat değil, şefkat
 Şeyh Galib'den
 şeyhülislam
 şeytanarabası, şeytanet (A uzun) <şeytanetten, şeytani, şeytankuşu, şeytanmasası, şeytanminaresi, şeytanörümceği, şeytansaçı, şeytanşalgamı, şeytantırnağı
 şezlong <şezlonga <şezlongu <şezlongdan
 şık <şıka <şıkı <şıktan
 "Güzel, zarif, modaya uygun" demek. (Türkçe Sözlük) "Seçenek" anlamına gelen "şık"la aralarındaki çekim farkına dikkat.
 şık <şıka <şıkkı <şıktan
 "Seçenek" demek. "Güzel, zarif, modaya uygun" anlamındaki "şık"la aynı biçimde çekilmediğine dikkat.
 şıpınışi, şıpsveidi

şırılğan, şırlanyağı
 Şırmak'a (Okunuşu: "Şırnağa") <Şırmak'tan, Şırmaklı <Şırmaklılara
 şıvgın
 Şia (İ uzun)
 şiar
 şifahen (A uzun), şifahi (A ve İ uzun)
 şifai/şifahi
 "Sözlü" demek istiyorsak, "şifai" değil, "şifahi" diye yazmalıyız. Şifai sözcüğünün "sözlü" kavramıyla ilgisi yok.
 şifoniyer
 şifre kırıcı
 Şii (İ'ler uzun) <Şiilere, Şiilik <Şiiliğe <Şiiliği <Şiilikten
 şikâr
 şikâyet <şikâyete <şikâyeti <şikâyetten
 şikâyetçi, şikâyetname (A'lar uzun)
 şikeste (İ ve E'ler kısa. Uzatmamak gerekiyor.)
 Şile'ye, Şileli <Şilelilere, şilebezi
 şilep <şilebe <şilebi <şilepten, şilepçilik
 şimal (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <şimale <şimali <şimalden, şimali (A ve İ uzun)
 şimendifer
 şimiotaksi, şimiotropizm
 şimşektaşı
 şipşakçı
 Şiran'a, Şiranlı <Şiranlılara
 şiraze (A uzun)
 şirk [koşmak] <şirke <şirki <şirkten, şirket (=Şrt.)
 Şirket-i Hayriye'den
 şirpençe
 şirür ji
 Şirvan'a, Şirvanlı <Şirvanlılara
 şıryan
 şist <şiste <şisti <şistten
 Şiştane'ye (A uzun), Şiştaneli <Şiştanelilere
 şişkebab (=şişkebabı) <şişkebaptan, şişköfte
 Şişli'ye, Şişlili <Şişlililere
 şive (İ uzun)
 şnitzel
 şofben
 şoför, şoförlük
 şohben değil, şofben

şok baskın - taciz

şok baskın (Ayrıca bkz. "Sıfat Sorunları, 3")

"Polis, düzenlediği *şok baskında* (...)"
(ATV Ana Haber Bülteni, 13.8. 1999)

"Baskın" denen edim zaten şok yaratıcı nitelikte olduğundan, yanı sıra "şok" demek gerekmiyor. Yukarıdaki örnekte, "Polis, düzenlediği baskında (...)" demek yeterli olur.

şok olmak

Kanımca, "yanlış"tan çok, argo sayılması gereken bir kullanım. Olağan biçimleri: "şoke olmak", "şoka uğramak", "şok geçirmek", "sarsılmak", "neye uğradığını şaşürmak"...

Şostakoviç'ten (=Mihail Aleksandroviç)

şov [yapmak]

şoven, şovenizm

şöför değil, şöför

şömiye

şövale

şövalye

Şrt. (=Şti; Şirket) <Şrt.le

şua (A uzun)

şube (=Şb.)

Şuhut'a <Şuhut'tan, Şuhutlulara

şura

şûra (U ve A uzun), Şûrayıdevlet

şurup <şuruba <şurubu <şuruptan

şuuraltı

şüheda (A uzun)

şükretmek

Şükûfe Nihal (K ve L ince)

şümül (U uzun, L ince) <şümüle <şümulü

<şümulden, şümulendirmek

şürekâ

şüyu [bulmak] (U uzun) <şüyua <şüyuu

T

t (=ton)

ta ki (A uzun)

taaccüp [etmek] <taaccübe <taaccübü
<taaccüpten

taaddüt (Ünlüyle başlayan ek aldığında
Ü uzun) <taaddüde <taaddüdü <taad-
dütten

taaffün [etmek]

taahhüt [etmek] <taahhüde <taahhüdü
<taahhütten, taahhütlü, taahhütname
taalluk [etmek] (L'ler ince) <taalluka <ta-
alluku <taalluktan, taallukat
taam [etmek] (İkinci A uzun)
taammüt <taammüde <taammüdü <
taammütten, taammüden
taammüm [etmek]
taannüt [etmek] <taannüde <taannüdü
<taannütten

taassup <taassuba <taassubu <taassuptan
taayyün [etmek]

taba

tabaat (İkinci A uzun) <tabaata <tabaati
<tabaattan, tabetmek

tababet (İkinci A uzun) <tababete <taba-
beti <tababetten

tabakçı, tabakhane, tabaklamak

tabasbus [etmek] <tabasbustan

tabi (A uzun)

"Bağlı", "bağımlı" demek ("ücrete ta-
bi" vb.). "Tabii"yle karıştırılıyor. Bu
karışıklığı önlemek için olmalı, "tabi"
sözcüğündeki A'yı düzeltme işaretiyle
yazanlara rastlanıyor (bkz. Kongar, s.
184). "Tabii" sözcüğü "doğallıkla, do-
ğaldır ki" anlamına gelir ve her zaman
iki İ'yle yazılır. "Ki" bağlacıyla birlik-
te kullanıldığında da yazımı de-
ğişmez: "Tabiki" ya da "tabi ki" değil,
"tabii ki".

tabiat <tabiata <tabiatı <tabiattan, tabiat-
bilgisi, tabiatüstü

tabiatiyle değil, tabiiyle (bkz. "ile, 2")

tabii (bkz. "tabi"), tabii ki

tabiiyet (A uzun) <tabiiyete <tabiiyeti
<tabiiyetten, tabiiyetine geçmek

tabip (=Tbp.) <tabibe <tabibi <tabipten,
tababet (İkinci A uzun) <tababetten

tabir (A uzun), tabiri caizse, tabirname
(A'laruzun)

tabiye (A uzun)

tabla, tablakâr

tabldot <tabldota <tabldotu <tabldottan

tabur (=Tb.)

Tacik (A uzun) <Taciklere, Tacikçe, Taci-
kistan (İlk A uzun)

tacil [etmek] (A ve İ uzun)

tacir (A uzun)

taciz [etmek] (A uzun)

taç <taca <tacı <taçtan, taçbeyit <taçbey-
te <taçbeyti <taçbeyitten, taçyaprağı
tadat [etmek] (A'lar uzun) <tadada <tada-
dı <tadattan
tadına doyulmaz (bkz. "doyumsuz")
tadil [etmek] (A uzun), tadilat (A'lar ve İ
uzun) <tadilattan
TAEK (=Türkiye Atom Enerjisi Kurumu)
<TAEK'e <TAEK'ten
tafsil, tafsilat (İ ve son A uzun) <tafsilat-
tan
tagaddi (İ uzun)
tagallüp <tagallübe <tagallübü <tagal-
lüpten
tagayyür [etmek]
tağşiş [etmek] (İ uzun) <tağşişten
tağyir [etmek] (İ uzun)
tahaffuz, tahaffuzhane (Son A uzun)
tahakkuk [etmek] <tahakkuka <tahakku-
ku <tahakkuktan
tahammülfersa (Son A uzun)
taharet (İkinci A uzun) <taharete <tahare-
ti <taharetten
tahrri (İ uzun)
tahassür
tahassüs <tahassüsten
tahattur [etmek]
tahavvül [etmek]
tahayyül [etmek]
tahdit (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ
uzun) <tahdide <tahdidi <tahditten
tahdidat (İ ve son A uzun)
tahfif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tahfiften
tahinhelvası, tahinrengi
tahkik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tahkike <tahkiki <tah-
kikten, tahkikat <tahkikattan
tahkim (İ uzun), tahkimat (İ ve son A
uzun) <tahkimattan
tahlisiye (İl İ uzun)
tahmin [etmek], tahminen (İ uzun), tah-
mini (İ'ler uzun)
tahmişçi
tahnit <tahnite <tahniti <tahnitten
tahrâ

tahrîbat (İ ve A uzun) <tahrîbattan

"Yıkımlar" demek; çoğul içerikli bir
sözcük. Dolayısıyla, "*tahrîbatlar*" bi-
çiminde kullanılmamak gerekiyor. Ço-

ğul anlam için "tahrîbat" (ya da "yı-
kımlar") yeterli.

tahrîf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tahrîfe <tahrîfi <tahrîf-
ten, tahrîfat (İ ve son A uzun) <tahrî-
fattan

tahrîk [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tahrîke <tahrîki <tahrî-
rikten, tahrîkât <tahrîkâtan

tahrîp [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tahrîbe <tahrîbi <tahrî-
ripten, tahrîpkâr

Nesneler kendi kendilerini yıkıma uğ-
ratmadığından, "*tahrîp oldu*" değil,
duruma göre, "*tahrîp edildi*", "*harap*
oldu" yada "*yıkıldı*" demek gerekiyor.

tahrîr, tahrîrat (İ ve son A uzun) <tahrîrat-
tan, tahrîren

tahrîri (İ'ler uzun)

tahsil [etmek], tahsilat (İ ve son A uzun)
tahsilattan, tahsildar

tahsis [etmek], tahsisat (İ ve son A uzun)
<tahsisattan, tahsisli

taht <tahta <tahtı <tahttan, tahta çıkmak
tahtabiti, tahtakurdu, tahtakurusu, tahta-
pamuk

tahtaboş <tahtaboştan

tahtelbahir <tahtelbahre <tahtelbahri

tahterevalli

tahtirevan

tahvil [etmek], tahvilat (İ ve son A uzun)
<tahvilattan

taife (A uzun)

tak (A uzun) <taka <takı <taktan, takıza-
fer (=zafertakı)

takarrür

takat (İl A uzun) <takata <takatı <takat-
tan [düşmek]

takaza (=tekaza) [etmek]

takdim-tehir (=takdim ü tehir)

takdir [etmek]

"Damlatma, damıtma" gibi anlamları
olan "taktir"le karıştırılmamalı. "*Bu*
taktirde" değil, "*bu takdirde*"; "*taktiri-*
ni kazanmak" değil, "*takdirini kazan-*
mak".

takdirde (bkz. "eğer")

takdiri ilahi, takdîrkâr, takdirname (Son
A uzun)

takdis [etmek] <takdisten

takeometre - tandırname

takeometre

takım (bkz. "birtakım"), takımada, takım-yıldız

takır takır, takır tukur

takım (A ve İ uzun)

takimetre (Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.)

takip [etmek] (A uzun) <takibe <takibi <takipten, takibat (A'lar ve İ uzun) <takibattan

takiye [yapmak]

taklaböceği

taklit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ uzun) <taklide <taklidi <taklit-

ten, taklitçi

taklip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ uzun) <taklibe <taklibi <taklipten

TAKMA ADLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1")

takrip (İ uzun), takriben, takribi (İ'ler uzun)

Takrir-i Sükûn Kanunu (İlk İ ve U'lar uzun)

taksimat (İ ve son A uzun) <taksimata <taksimatı <taksimattan

taksimetre

taksir (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ uzun), taksirat (İ ve son A uzun) <taksirattan

taksit <taksite <taksiti <taksitten

Tüm ünlüleri kısa. Uzatmamak gerekiyor.

taktır (bkz. "takdir")

takva (Son A uzun)

takyit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı İ uzun) <takyide <takyidi <takyitten

talak (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı İ ikinci A uzun) <talaka <talakı <talaktan, talakı selase (Son iki A uzun)

talakat (Son iki A uzun) <talakata <talakata <talakattan

Talas'a <Talas'tan, Talaslı <Talaslılara

talaşkebabı

talep [etmek] <talebe <talebi <talepten, talepname

tali (A ve İ uzun)

taliban (İlk A uzun)

talih (A uzun) <talihden

talik (A uzun) <talike <taliki <talikten

talika

talil

talim [etmek] (A uzun), talimat (A'lar uzun) <talimattan, talimatname

talimgâh <talimgâhtan, talimhane (A'lar uzun), talimname (A'lar uzun)

talip [olmak] (A uzun) <talibe <talibi <talipten

talk [pudrası] <talka <talkı <talktan

talkshow

İngilizceden geldi. "Sohbet şovu" demek. Gösteriden çok gösteriş niteliği taşıyan sohbetlere böyle deniyor.

talkım

Çiçeklerin büyümesindeki bir aşamanın adı. "Talkın"la karıştırılıyor.

talkın

"Telkin" demek: "Âleme verir talkın", kendi yutar salkımı" sözündeki gibi. "Talkım"la karıştırılmamalı.

talkışist <talkışiste <talkışisti <talkışistten

tatlıbitkiler

talve (L ince) <talveğe <talveği <talveg-

den

talyum (L ince)

tam (bkz. "en")

tamah [etmek] <tamahtan, tamahkâr

tamamıya ya da tamamiye değil, tamamıyla (bkz. "ile")

tamasalak <tamasalağa <tamasalağı <tamasalakattan

tambur, tambura, tamburacı, tamburi (U ve İ uzun)

tamgün

tamim [etmek] (A uzun)

tambur

tamirat (A'lar ve İ uzun) <tamirata <tamiratu <tamirattan, tamirhane

[-İN] TAMLAMA DURUMU EKİNDEN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 3")

TAMLAMALAR (bkz. "Belirtisiz Tamlama")

TAMLAMALARDA ÇOĞUL EKİ FAZLA-LIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.4")

tamsayı

tandırkebabı, tandırname (İkinci A uzun)

tane (A uzun)

Fazladan kullanılan sözcüklerden. İnsanlar için kullanılması hakaretten sayılabiliyor. Feyza Hepçilingirler, bu çerçevede, bir TV programının sunucusundan aldığı şu örneği veriyor: "Pek değişmeyen sanatçılardan bir tanesinin" (Hepçilingirler 1999, s. 135). Bu örnekteki "bir tane" sözü, İngilizcedeki "one" a yakın duruyor. Öneri: "Pek değişmeyen sanatçılardansın."

tanen (A ve E kısa. Uzatmamak gerekiyor.)

taniktepe

tanıştırmak

"[Birine, birbirine ya da birbirleriyle] tanıştırmak" değil; "[birine] tanıtmak" ya da "[biriyle] tanıştırmak". (Ayrıca bkz. "İşteş Fiiller")

tanjant <tanjanta <tanjantı <tanjanttan

tank <tanka <tankı <tanktan, tankçı, tank-savar

tannan (İkinci A uzun)

tanrıbilim, tanrıça, tanrıtanımaz, tanrıtanımazlık

"Tanrı" sözcüğü yerine göre özel ad olarak, yerine göre de cins adı olarak kullanılabiliyor. Tektanrılı dinlerin tanrısı anlamında kullanıldığında tıpkı "Allah" gibi özel ad olduğundan, büyük harfle yazılıp aldığı çekim eklerinden ayrılması gerekir. Bunun dışında, genel olarak tanrı olgusundan söz ederken büyük harfle başlatmak ve eklerini ayırmak gerekmez.

Çoktanrılı dinlerin tanrıları söz konusu olduğunda ise, "Yunan tanrıları/tanrıçaları" örneğindeki gibi cins adı olarak kullanıldığında yine küçük harfle, "Tanrıça Afrodit, Tanrı Dionysos, Aşk Tanrısı Eros" gibi unvan niteliğindeki kullanımlarda büyük harfle başlatılması yerinde olur.

tansiyometre, tansiyometri

tantal <tantale <tantali <tantalden

tanyeri

tanzifat (İ ve son A uzun) <tanzifata <tanzifatı <tanzifattan

tanzim [etmek] (Ünlüyle başlayan ek al-

dığında İ uzun) <tanzimat (İ ve son A uzun)

Tanzimat (İ ve son A uzun) <Tanzimat'a <Tanzimat'ı <Tanzimat'tan, Tanzimatçı

TAO (=Türk Anonim Ortaklığı) <TAO'ya <TAO'dan

tapınç <tapınca <tapıncı <tapınçtan

taptaze

tapyoka

tar. (=tarih)

tarafeyn, tarafgir, taraf tar

tarafından

Sık sık fazladan kullanılıyor.

Sorunlu örnek: "Tuşların üzerini plastik ile kaplama yöntemi, dokunma duyusunu zayıflattığı için kullanıcılar tarafından pek rağbet görmüyor." Öneri: "(...) kullanıcılardan pek rağbet görmüyor."

Kalıplaşma eğilimi gösteren bir söz: "Sanatçı, izleyiciler tarafından büyük alkış aldı." Neden "izleyicilerden" değil? Yön mü bildiriliyor, diyalim "sahne tarafından gelen sesler" örneğindeki gibi? Ya "okurlar tarafından büyük beğeni kazanan" türü cümleler? Neden "okurların çok beğendiği" değil? Böyle durumlarda akla gelebilecek tek etken, özentilidir.

tarakçı, tarakışı, taraklıkuş, tarakotu

taravet (İkinci A uzun) <taravete <taraveti <taravetten

tarçını (İ uzun)

tardiye

taret <tarete <tareti <taretten

tarhana

tarhun

Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (=TARİŞ)

tarihçe, tarihçi, tarihöncesi

TARİHLERİN YAZILMASI

1. AY VE GÜN ADLARINDA BÜYÜK HARF

Ay ve gün adlarını yazarken, tarih belirtiliyorsa büyük harfle, belirtilmiyorsa küçük harfle başlamak gerekiyor: "15 Ocak'ta", "3 Aralık Pazar günü", "1923 Ekim'i", "Yolculuk sahiya

tarik - Tavaslı

kaldı", "Sen de şubatta gidersin" örneklerindeki gibi.

2. Günü gösteren sayı iki basamaklıysa, ayı gösteren sayı da iki basamaklı olmalı.

Sorunlu örnek: "03/11/1999" Öneri: "03/01/1999" ya da "3/1/1999".

3. Tarihlerle birlikte kullanılan "yıl", "tarih", "ay" gibi kavramlara dikkat.

Sorunlu örnek: "Mart 1997 yılında (...)", "8 Mart 2000 yılında (...)" (Oral Çalışlar, *Cumhuriyet* gazetesi, 3.5.2000) Öneri: "1997 Mart ayında (...)" ve "8 Mart 2000 tarihinde (...)"

tarik (İ uzun) <tarika <tariki

tarikât (İ uzun) <tarikate <tarikati <tari-katten, tarikatçı

Yalnızca İ uzun. Aları uzatmamak gerekiyor.

TARİŞ (=Tarım Satış Kooperatifleri Birliği) <TARİŞ'e <TARİŞ'ten

tariz [etmek] (A uzun), tarizde bulunmak
tarlafaresi, tarlakuşu

tarsi

Tarsus'a <Tarsus'tan, Tarsuslu <Tarsuslu-lara

Tartum'a, Tartumlu <Tartumlulara
tarumar (A'lar uzun)

tarziye [vermek]

tasallut [etmek] <tasalluta <tasallutu <tasalluttan

tasallüp <tasallübe <tasallübü <tasallüpten

tasavvuf <tasavvuftan, tasavvufi (İ uzun)

tasdik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tasdike <tasdiki <tasdikten, tasdikname (İkinci A uzun)

tasfiye, tasfiyehane

tashiḥ [etmek] <tashihten

taskebabi

tastamam

tasvip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tasvibe <tasvibi <tasvipten

tasvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun), tasviri (İ'ler uzun)

TAŞ (=Türk Anonim Şirketi) <TAŞ'ye <TAŞ'den

taşaron değil, taşeron

taşbademi, taşbalığı, taşbaskı, taşbasması
taşbebek <taşbebeğe <taşbebeği <taşbe-bekten

taşbilim, taşböceği, taşçı, taşiliği
taşeron

taşıt <taşittan

"Taşıt aracı" değil. "Taşıt" sözcüğü "taşımaya aracı" anlamına geldiğinden, yanı sıra "araç" demek gerekmez.

Taşkent'e <Taşkent'ten, Taşkentli <Taşkentlilere

taşkırançıceği, taşkıranotu, taşkömürü
Taşköprü'ye, Taşköprülü <Taşköprülülere

taşküre, taşlevreği, taşocağı, taşpamuğu, taşpudra

Taşlıçay'a, Taşlıçaylı <Taşlıçaylılara
taştahta, taşıyağı, taşıyuvarı, taşıyürekli

Taşova'ya, Taşovalı <Taşovalılara

tat <tada <tadı <tattan

"Lezzet" demek. Topluluk adı olan Tatlarla karıştırılmamalı.

Tat <Tatlara

Bir topluluk adı. Küçük harfle yazılan "tat"la karıştırmamak gerekiyor.

Tatar <Tatarlara, Tatarca, tatarböreği

tatbik (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ uzun) <tatbike <tatbiki <tatbikten

uygulamalı tatbik

"Tatbik" sözcüğü de "uygulama" anlamına geldiğinden, ikisi birden söyle-nince gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor. Sorunlu örnek: "Bir kaç ay dağlarda kalıp film için tüm detayları uygulamalı tatbik ediyorlar." (*Joker* dergisi, No. 8, s. 19) Öneri: "Birkaç ay dağlarda kalıp film için tüm detayları uyguluyorlar."

tatbikat (İ ve son A uzun, K kalın) <tatbi-kattan, tatbiki (İ'ler uzun)

tatlısülümen, tatlıyosun

tatminkâr

tatula

Tatvan'a, Tatvanlı <Tatvanlılara

taun (A ve U uzun)

tavaf [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığında İkinci A uzun) <tavafa <tavafı <tavaftan

Tavas'a <Tavas'tan, Tavaslı <Tavaslılara

tavassut [etmek] <tavassuta <tavassutu
<tavassuttan
tavazzuh [etmek] <tavazzuhtan
tavır <tavra <tavır
taviz (A uzun), tavizci, tavizkâr
tavsif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tavsiften
tavşanbıyığı, tavşancılotu, tavşancıltaşı,
tavşandudağı, tavşankanı, tavşanku-
lağı, tavşanpaçası
Tavşanlı'ya, Tavşanlılı <Tavşanlılılara
(=Tavşanlılara)
tavukbalığı, tavukçu, tavukgöğsü, tavuk-
götü, tavukkarası
tavulga
tavzif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tavziften
tavzih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tavzihten
Tay dili (=Tayca=Siya dili)
tayföçer
taygeldi
tayın [bedeli]
tayin (A uzun)
tayip (A ve İ uzun) <tayibe <tayibi <ta-
yipten
Tayland'a <Tayland'dan, Taylandlı <Tay-
landlılara
Taylorculuk <Taylorculuğa <Taylorcu-
luğu <Taylorculuktan
Tayvan'a, Tayvanlı <Tayvanlılara
tayyare
tazallüm [etmek]
tazammun [etmek]
tazim [etmek] (A uzun), tazimat (A'lar ve İ
uzun) <tazimattan
taziye (A uzun), taziye de bulunmak
taziz (A uzun)
tazmin [etmek] (İ uzun), tazminat (İ ve
son A uzun) <tazminattan
tazyik (İ uzun) <tazyike <tazyiki <tazyik-
ten
Tb. (=Tabur) <Tb.un
TBB (=Türkiye Barolar Birliği) <TBB'ye
<TBB'den
TBMM (=Türkiye Büyük Millet Meclisi)
<TBMM'ye <TBMM'den
Tbp. (=Tabip) <Tbp.le
TC (=Türkiye Cumhuriyeti) <TC'ye <TC'
den
TCDD (=Türkiye Cumhuriyeti DevletDe-

miryolları) <TCDD'ye <TCDD'den
TCDKK (=Türkiye Cumhuriyeti Deniz
Kuvvetleri Komutanlığı) <TCDKK'ya
<TCDKK'dan
TCHKK (=Türkiye Cumhuriyeti Hava
Kuvvetleri Komutanlığı) <TCHKK'ya
<TCHKK'dan
TCK (=Türk Ceza Kanunu; Türkiye Cum-
huriyeti Karayolları) <TCK'ya <TCK'
dan
TCKKK (=Türkiye Cumhuriyeti Kara
Kuvvetleri Komutanlığı) <TCKKK'ya
<TCKKK'dan
TCMB (=Türkiye Cumhuriyet Merkez
Bankası) <TCMB'ye <TCMB'den
TCTİ (=Türkiye Cumhuriyeti Tekel İda-
resi) <TCTİ'ye <TCTİ'den
TCZB (=Türkiye Cumhuriyeti Ziraat
Bankası) <TCZB'ye <TCZB'den
TDK (=Türk Dil Kurumu) <TDK'ya
<TDK'dan
teakup [etmek] (A uzun, K kalın) <teaku-
ba <teakubu <teakuptan
teali (A ve İ uzun)
teamül (A uzun)
"Yerleşmiş teamül" biçiminde kullan-
mamak gerekiyor. "Teamül" sözcüğü
"yerleşmiş uygulama tarzı" anlamına
geldiğinden, yanı sıra "yerleşmiş" de-
yince gereksiz bir anlamsal yineleme
oluşuyor.
teati [etmek] (A ve İ uzun)
teatral <teatrala <teatralı <teatralden
tebaa <tebaaya <tebaayı <tebaadan
tebaasına geçmek değil, tabiiyetine geç-
mek (A uzun)
tebahhur [etmek]
tebarüz [etmek, ettirmek] (A uzun)
tebcil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun)
tebdil [etmek, gezmek] (Ünlüyle başla-
yan ek aldığında İ uzun), tebdilihava,
tebdilikıyafet, tebdilimekân
tebeddül
tebelleş [etmek, olmak] <tebelleştten
tebellüğ [etmek]
tebellür [etmek]
teberru [etmek] (U uzun) <teberrua <te-
berruu
tebeyyün [etmek]

tebligat - tek

tebligat (İ ve A uzun) <tebligattan, tebliğ
[etmek]
tebrik [etmek] <tebrike <tebriki <tebrik-
ten
tecahül [etmek] (A uzun), tecahülü arif
(A'lar uzun), tecahülü arifane (A'lar
uzun)
tecanüs (A uzun) <tecanüsten
tecdit (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tecdide <tecdidi <tecditten, te-
ceddüt <teceddüitten
tecelli (İ uzun)
tecemmu (U uzun)
tecennün [etmek]
tecezzi [etmek] (İ uzun)
tecil [etmek] (E uzun)
tecimevi, tecimsel
tecvit (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tecvite <tecviti <tecvitten
tecviz (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun)
tecziye [etmek]
tecrit (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tecride <tecridi <tecritten
teçhiz [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun), teçhizat <teçhizattan
TED (=Türk Eğitim Derneği) <TED'e
<TED'den
tedafüi (A ve İ uzun)
tedahül (A uzun), tedahülde kalmak
tedai (A ve İ uzun)
tedarik [etmek] (A uzun) <tedarike <te-
dariki <tedarikten, tedarikte bulun-
mak
TEDAŞ (=Türkiye Elektrik Dağıtım Ano-
nim Şirketi) <TEDAŞ'a <TEDAŞ'tan
tedavül (A uzun)
tedenni [etmek] (İ uzun)
tedhiş (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tedhişten, tedhişçi
tediye [etmek] (İlk E uzun)
tedricen (İ uzun), tedrici (İ'ler uzun), ted-
riç (İ uzun) <tedriçten
tedris (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tedristen, tedrisat (İ ve A uzun)
<tedrisattan
tedvin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun)
tedvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun)
teeddüp [etmek] <teeddübe <teeddübü

<teeddüpten
teenni (İ uzun)
teessüf [etmek] <teessüften
teessür
teessüs <teessüsten
teeyyüt [etmek] <teeyyüde <teeyyüdü
<teeyyüitten
tefahür (A uzun)
TEFE (=Toptan Eşya Fiyatları Endeksi)
<TEFE'ye <TEFE'den
tefehhüm
tefekür, tefekküre dalmak
Tefenni'ye, Tefennili <Tefennililere
teferruat (A uzun) <teferruata <teferruati
<teferruattan
tefessüh [etmek] <tefessühten
tefhim (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun)
tefrık [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tefrike <tefriki <tefrik-
ten, tefrika (İ ve A kısa. Uzatmamak
gerekıyor.)
tefriş [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tefrişten
tefrit (Ünlüyle başlayan ek aldığındā İ
uzun) <tefrite <tefriti <tefritten
tefsir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun)
teftiş [etmek] <teftişten
teğafül (G kalın, A uzun)
teğanni [etmek]
teğel değil, teyel
teğelti
tehacüm (A uzun)
tehalük [etmek] (A uzun) <tehalüke <te-
halükü <tehalükten
tehdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tehdide <tehdidi <teh-
ditkâr
tehevür [etmek]
teheyyüç <teheyyüce <teheyyücü <te-
heyyüçten
tehi
tehir [etmek] (E uzun)
tein
teizm
TEK (=Türkiye Elektrik Kurumu) <TEK'
e <TEK'ten
tek
Nitelediği adın hemen öncesinde yer
alması beklenirken, sık sık, önceliği

fiil kökenli sözcüklere kapınıyor.

Sorunlu örnek: "Zaten *tek bildiğim* şey, filozofun dediği gibi, hiçbir şey değilse bile çok az şey bildiğimdir." (Yalçın, Ş., s. 136) Öneri: "Zaten, bildiğim tek şey, (...)"

tek kişilik gösteri

TEK TIRNAK (') İŞARETİ

1. Vurgulanması ya da yadırgandığının belli olması istenen söz(cük)ler, çift tırnak içine alınabileceği gibi, tek tırnak içine de alınabiliyor.
2. Çift tırnak içindeki sözcüklerden bir bölümünü yeniden tırnak içine almak gerektiğinde (sözgelimi, alıntılanan bir sözün kendisi de tırnak içinde sözler ya da sözcükler içeriyorsa) bu kez tek tırnak kullanmak gerekiyor: "Bu bir 'ilk roman'dı' örneğindeki gibi.
3. İKİNCİ TEK TIRNAK İŞARETİ SATIR SONUNA DENK GELİYORSA
Yine yukarıdaki örneği alalım ve 'ilk roman' sözü satır sonuna denk gelmiş olsun. Bu durumda, tırnak işaretinden sonra kısa çizgi koymadan,
..... "Bu bir 'ilk roman'
dı".....
biçiminde yazmak gerekiyor.

tekabül [etmek] (K kalın, A uzun)

tekâmül

tekanlamlı

tekâsüf [etmek] <tekâsüften

tekaüdiye (K kalın, A uzun), tekaüt <tekaüde <tekaüdü <tekaütten

tekaza (=takaza)

tekbencilik, tekbiçim, tekçi, tekçilik, tekdelilikler, tekdillilik, tekdilcilik, tekdüze, tekerkçi, tekerklik, tekeşli, tekevli, tekheceli

tekebbür

tekeffül [etmek]

tekesakalı

tekevvün

tekfın [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı uzun)

tekhücreli

TEKİL Mİ, ÇOĞUL MU? (bkz. "Çoğul Eki Sorunları")

Tekirdağ'a, Tekirdağlı <Tekirdağlılara
tekit [etmek] (Eve İ uzun) <tekide <tekidi
<tekitten

tekkaynakçılık

Tekman'a, Tekmanlı <Tekmanlılara

teknetyum

Teknik Üniversite (=TÜ)

teknikçi, teknokokul, tekniköğretim

teknokrat <teknokrata <teknokrati <teknokrattan

tekörnek, tekparça, tekparmaklılar, tekrenkli, tekselemli

tekrar gözden geçirmek (bkz. "gözden geçirmek")

teksesli

TEKSF (=Türkiye Esnaf ve Küçük Sanat-kârlar Federasyonu) <TEKSF'ye
<TEKSF'den

teksif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı uzun) <teksiften

teksir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı uzun)

tekst <tekte <teksti <tekstten

tekstil

tektanrıcı, tektanrıcılık, tektanrılı

tektip <tektipe <tektipi <tektipten

tekvando

tekzip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı uzun) <tekzibe <tekzibi <tekzipten

Tel. (=Tlf.=Telefon)

Tel Aviv'e, Tel Avivli <Tel Avivlilere

telaf fuz [etmek] (L ince)

(bkz. "Sözlü Anlatımda Sorunlar" ve "Vurgu Sorunları")

telafi [etmek] (A uzun)

telakki [etmek] (İ uzun)

teldolap <teldolaba <teldolabı <teldolaptan

telefata (A uzun) <telefata <telefati <telefattan

teleferik <teleferiğe <teleferiği <teleferikten

telefonometre, telefotografi, telekız, telekinezi

telekomünikasyon değil, telekomünikasyon

teleks <teleksten

telekonferans

telemetre, teleobjektif <teleobjektiften, teleoloji, telepati, teleradyo

teleskop - tenvir

teleskop <teleskopa <teleskopu <teleskoptan

Telg. (=Tlg.=Telgraf) <Telg.tan

telgraf <telgraftan, telgrafçı, telgrafçiçeği, telgrafhane

telif [etmek] (E uzun) <teliften

telin [etmek] (E uzun)

telkadayıf (=telkadayıfı), telkadayıftan
telkâri

telkih (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <telkihten

telkin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun)

telkurdu

telküf <telküften, telküflüce

tellak <tellağa <tellağı <tellaktan

tellal, tellaliye (A uzun)

telliturna

tellür

telmih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <telmihten

telyazı

TEM (=Trans European Motorway [İng.]; Avrupa Transit Karayolu) <TEM'e <TEM'den

tema

İzlek demek. "Tema" derken A'yı kısa söylemek gerekiyor. Aksi halde İ durum ekini aldığı ("ağaç teması" gibi örneklerde) "temas"la karışabilir.

temadi (A ve İ uzun)

temas (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <temastan

temaşa [etmek] (A'lar uzun)

temayül (A uzun)

temayüz [etmek] (A uzun)

tembel

tembih [etmek] <tembihten, tembihlemek

temdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <temdide <temdidi <temditten

temenna (=temennah) (A uzun)

temenni [etmek] (İ uzun)

temerrüt [etmek] <temerrüde <temerrüdü <temerrütten, temerrüt faizi

temevvüç <temevvüce <temevvüçten

temeyyüz [etmek]

temin (E ve İ kısa), temincek, teminki değil, demin, demincek, deminki

temin [etmek] (E uzun), teminat (E, İ ve A uzun) <teminattan

teminat mektubu (A uzun) (=L/C; letter of credit [İng.])

temize göndermek

"Yargıtay" kastediliyorsa, "temyize göndermek" demek gerekiyor.

temizkan, temizlikçi

temlik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <temlike <temlik <temlikten

temriye

temsili (Son İ uzun)

temyiz [etmek]

ten/cilt/deri (bkz. "cilt/ten/deri")

tenakus (A uzun) <tenakustan

tenakuz (A uzun), tenakuza düşmek

tenasüh (A uzun) <tenasühten

tenasül (A uzun)

tenasüp (A uzun) <tenasübe <tenasübü <tenasüpten

tenazur (A uzun)

tenbel değil, tembel

tenbih değil, tembih

teneffüs [etmek] <teneffüsten, teneffüs-hane

tenefüs değil, teneffüs

tenevvü <tenevvüe <tenevvüü

tenevvür [etmek]

tenezzüh <tenezzühten

tenis <tenisten, tenisçi

tenkidi (İ'ler uzun)

"Eleştirel" demek. "Eleştiri"yi anlamındaki "tenkidi"yle söyleyiş farkına dikkat.

tenkil (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun)

tenkisat (A uzun) <tenkisata <tenkisatı <tenkisattan

tenkit [etmek] <tenkide <tenkidi <tenkit-ten, tenkitçi

tennure (U uzun)

tenor

tenrengi

tensikat (İ ve A uzun) <tensikata <tensikatı <tensikattan

tensip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <tensibe <tensibi <tensipten

tentür, tentürdiyor <tentürdiyottan

tenvir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı

ğında İ uzun), tenvirat (İ ve A uzun)
 <tenvirattan
 tenzih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun)
 tenzil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun), tenzilât (İ ve A uzun)
 <tenzilattan
 teokrasi, teokratik
 teolog <teoloğa <teoloğu <teologdan,
 teoloji
 teorem
 tepecamı, tepedamgası, tepegöz, tepeli-
 dalgıç, tepelitavuk
 tephir, tephirhane (A uzun)
 terakki [etmek], terakkiperver
 teraküm [etmek] (A uzun)
 terane (A uzun)
 teravi (=teravîh)
 terbiyevi (Son İ uzun)
 terbiyum
 Tercan'a, Tercanlı <Tercanlılara
 tercih (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun) <tercihten, tercihen
 terciibent (İlk İ uzun) <terciibende <ter-
 ciibendi <terciibentten
 tercümeihal (A uzun, L ince) <tercüme-
 ihale <tercümeihali <tercümeihalden
 (bkz. "özgeçmiş")
 tereddüt [etmek] <tereddüde <tereddüdü
 <tereddütten
 teressüp [etmek] <teressübe <teressübü
 <teressüpten
 terettüp [etmek] <terettübe <terettübü
 <terettüpten
 tereyağı <tereyağına <tereyağını <tere-
 yağından
 terfi [etmek] <terfiye <terfiyi <terfinin
 terfih [etmek] <terfihten
 "Gönendirmek" demek. "Derecesini
 yükseltmek" anlamına gelen "ter-
 fi"yle karıştırılmamalı.
 tergal (L ince) <tergale <tergali <tergal-
 den
 terhin [etmek]
 terhis [etmek] <terhisten
 terimbilim
 terk [etmek] <terke <terki <terkten
 terkibibent (İlk İ uzun) <terkibibende
 <terkibibendi <terkibibentten
 terkin [etmek] (İ uzun)

terkip [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun) <terkibe <terkibi <ter-
 kipten
 Terme'ye, Termeli <Termelilere
 terminal <terminale <terminali <termi-
 nalden
 termodinamik <termodinamiğe <termo-
 dinamiği <termodinamikten
 termoelektrik, termofor, termokimya,
 termometre, termonükleer, termop-
 last, termosfer, termosifon, termostat
 terör, terörist, terörizm
 terramisin
 tersane (A uzun)
 tersevirme, tersyön, tersyüz
 tertemiz
 tertip [etmek] <tertiibe <tertibi <tertipten,
 tertibat, tertipçi
 terütaze
 tervîç [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun) <tervice <tervici <ter-
 viçten
 terzihane
 tesadüf (A uzun) <tesadüften, tesadüfen
 tesahup [etmek] (A uzun) <tesahuba <te-
 sahubu <tesahuptan
 tesanüt (A uzun) <tesanüdü <tesanütten
 teshin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun)
 teshir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun)
 tesis [etmek] (E uzun) <tesisten, tesisat (İ
 ve A uzun) <tesisattan, tesisatçı
 tesit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun) <teside <tesidi <tesitten
 teskere
 "Sedye" demek. "Tezkere"yle karış-
 tırmamak gerekiyor. "Tezkere" sözcü-
 ğünün anlamı, resmî onay ya da izin.
 "Askerliğini tamamladı belgesi" anla-
 mına da geliyor.
 teskin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun)
 teslimat (İ ve A uzun) <teslimattan, tesli-
 miyet (İlk İ uzun) <teslimiyetten
 teslis <teslisten
 tespîh <tespîhten, tespîhağacı, tespîhbö-
 ceği
 tespit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı-
 ğında İ uzun) <tespite <tespiti <tes-

pitten
tesri [etmek] (İ uzun) <tesrie <tesrii
testerebalığı
testesteron değil, testosteron
tesviye [etmek], tesviyeci, tesviyeruhu
teşbih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşbihten
teşçi [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşçie <teşçii
teşdit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşdide <teşdidi <teş-
ditten
teşevvüş <teşevvüşten
teşhir [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun), teşhirci
teşhis [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşhisten, teşhis ve in-
tak
teşkil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun), teşkilat (İ ve A uzun)
<teşkilattan, teşkilatçı
Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (A'lar uzun)
Teşkilat-ı Mahsusa (İlk A ve U uzun)
teşmil [etmek] (İ uzun)
teşri (Ünlüyle başlayan ek aldığığında İ
uzun) <teşrie <teşrii, teşri kuvveti

teşrif etmek

"Bir yeri" mi, "bir yere" mi?

"Teşrif etmek" fiili "şerefleendir-
mek" anlamına geldiğinden, "bir yeri
teşrif etmek" denmesi gerekiyor. "Ah-
met Ünlü, salonumuzu teşrif ettiler"
örneğindeki gibi. Ancak, bu deyim
günümüzde "gelerek şeref vermek"
anlamını kazanmışa benzediğinden,
"bir yere teşrif etmek" ("Ahmet Ünlü,
salonumuza teşrif ettiler") biçiminde-
ki kullanımın artık hatalı sayılmaması
gerekebilir.

teşrifat (İ ve A uzun) <teşrifattan, teşrifat-
çı

teşrih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşrihten, teşrihhane
(A uzun)

teşrik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşrike <teşriki <teşrik-
ten

teşrikimesai (İlk İ ve A uzun)

"Birlikte çalışma, işbirliği" demek.

"Teşviki mesai" ile karıştırılıyor.

teşrinievvil (İlk İ uzun), teşrinisani (İlk İ,
A ve son İ uzun)

teşvik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <teşvike <teşviki <teş-
vikten, teşvikkâr

teşvikimesai değil, teşrikimesai

Teşvik-i Sanayi Kanunu

teşyi [etmek] (İ uzun) <teşyie <teşyii

tetabuk [etmek] (A uzun) <tetabuka <te-
tabuku <tetabuktan

tetanos <tetanostan

tetebbu [etmek] (U uzun) <tetebbua <te-
tebbuu

tetkik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <tetkike <tetkiki <tet-
kikten

TEV (=Türk Eğitim Vakfı) <TEV' den

tevahhuş [etmek] <tevahhuştan

tevakki (İ uzun)

tevakkuf [etmek] <tevakkuftan, tevakkuf
mahalli

tevali [etmek] (A ve İ uzun)

tevarüs [etmek] (A uzun) <tevarüsten

tevatür (A uzun)

tevazu (A uzun) <tevazuya <tevazuyu
<tevazunun

tevcih [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun) <tevcihten

tevdî [etmek] <tevdie <tevdii, tevdîat
<tevdîattan, tevdîatta bulunmak

teveccüh [etmek, göstermek] <teveccüh-
ten

tevehhüm

tevellüt <tevellüde <tevellüdü <tevellüt-
ten

teverrüm [etmek]

tevessü [etmek] (Ü uzun) <tevessüe <te-
vessüü

tevessül [etmek]

tevfikan

tevhit [etmek] (İ uzun) <tevhide <tevhibi
<tevhitlen

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Son İ ve ilk A
uzun)

tevil [etmek, götürmek] (E ve İ uzun)

tevkî (K kalın, İ uzun) <tevkîe <tevkîi

tevkif [etmek] <tevkiften, tevkifhane (A
uzun)

tevkil [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı
ğında İ uzun)

tevlit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldığı

ğında İ uzun) <tevlide <tevlidi <tevlit-
ten
tevliyet <tevliyetten
tevsî [etmek] (İ uzun) <tevsie <tevsii
tevsik [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tevsike <tevsiki <tev-
sikten
tevşih <tevşıhten
tevzi [etmek] (İ uzun) <tevie <tevvii,
tevziat <tevziattan
teyakkuz
teyel, teyellemek
teyemmüm
teyit [etmek] (Eve İ uzun) <teyide <teyidi
<teyitten
teyp <teybe <teybi <teypten
teyyare değil, tayyare
teyze (bkz. "Büyük Harf Kullanımı,
III.1"), teyzezade (A uzun)
tezahür [etmek] (A uzun), tezahürat (A'lar
uzun) <tezahürattan
tezat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
uzun) <tezata <tezatı <tezattan
"Zıtlık" demek. "Zıt" yerine kullan-
mamak gerekiyor.
Sorunlu örnek: "*Tezatlığa bakar
mısınız?*" (Şebnem İşigüzel, 23.1.2000
tarihli *Radikal İki*) Öneri: "Tezata bar-
kar mısınız?" Ya da: "Zıtlığa bakar mı-
sınız?"
tezekkür
tezellül
tezeltül
tezgâh <tezgâhtan, tezgâhtar
tezhip (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ
uzun) <tezhîbe <tezhîbi <tezhipten
tezkere (bkz. "teskere")
tezkire, Tezkiretü's-Şuara
tezkiye
tezvir (Ünlüyle başlayan ek aldığında İ
uzun)
tezyif [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tezyiften
tezyin [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun), tezyinat (İ ve A uzun)
<tezyinattan
tezyit [etmek] (Ünlüyle başlayan ek aldı-
ğında İ uzun) <tezyide <tezyidi <tez-
yitten
TF (=Tıp Fakültesi) <TF'ye <TF'den

TGC (=Türkiye Gazeteciler Cemiyeti)
<TGC'ye <TGC'den
TGS (=Türkiye Gazeteciler Sendikası)
<TGS'ye <TGS'den
Tğm. (=Teğmen) <Tğm.i
THA (=Türk Haberler Ajansı) <THA'ya
<THA'dan
THK (=Türk Hava Kurumu; Türk Hukuk
Kurumu) <THK'ya <THK'dan
THY (=Türk Hava Yolları) <THY'ye
<THY'den <THY'yle
tıp <tıbbâ <tıbbî <tıptan, tıbben, tıbbi (İ
uzun), tıbbiye
tıgala
tığ
tıkaç <tıkaca <tıkacı <tıkacıdan
tıknafes <tıknafesten
tımarhane (İkinci A uzun)
tınaz
tınnet <tınnete <tınneti <tınnetten
tıp doktoru (=M.D.; *doctor of medicine*
[İng.])
tıpatıp, tıpi tıpına
tıpkı (Ayrıca bkz. "aynı")
"tıpkı" mı, "tıpkısı" mı?
"Tıpkı" sözcüğü, belirteç (zarf).
"Tıpkı sana benziyor" örneğindeki gi-
bi. "Tıpkısı" sözcüğünü ise ad ya da
adıl (zamir) olarak kullanabiliyoruz:
"Ben de tıpkısını istiyorum" örneğin-
deki gibi.
tıpkıbasım, tıpkıçekim
TIR (=transportation internationale ro-
utière [Fr.]; uluslararası karayolu taşı-
macılığı) <TIR'a <TIR'dan
tırabzan
-tırak
Bu eki "-trak" biçiminde değil, l'yla
yazmak gerekiyor. Örneğin, "*yeşilim-
trak*" değil, "*yeşilimtırak*".
tırak <tıraştan, tıraşçı
tırakaz, tıraklamak
TIRNAK İŞARETİ (Ayrıca bkz. "Alıntıla-
rın Yazılması", "Tek Tırnak İşareti" ve
"Nokta")
1. "Tırnak işareti" dendiğinde genellikle
çift tırnak (" ") anlaşılır. Başkaların-
dan aktarılan sözleri (alıntılar) çift tır-

tırnak işareti - TOBB

nak içine almak gerekir. Vurgulanması ya da yadırgandığının belli olması istenen söz(cük)ler de çift tırnak içine alınabilir. (Bazı yazarlar bu amaç için tek tırnak işaretini yeğliyor.)

2. Çift tırnak içindeki sözlerden bir bölümünü yeniden tırnak içine almak gerektiğinde (sözgelimi, alıntılanan bir sözün kendisi de tırnak içinde sözcükler içeriyorsa) bu kez tek tırnak kullanmak gerekiyor. "Evet" dedi, 'okuduğum ilk romanlardan biridir *Sinekli Bakkal*'" örneğindeki gibi.

3. TIRNAK İÇİNDEKİ SON SÖZCÜK EK ALIYORSA

Bu eki tırnağın dışına yerleştirmek için ayrıca kesme işareti koymak gerekmez: "*Sinekli Bakkal*"ın değil, "*Sinekli Bakkal*"ın.

Bu durumda "*Sinekli Bakkal*" satır sonuna denk geliyor ve "-ın" ekinin alt satıra yazılması gerekiyorsa, çift tırnaktan sonra kısa çizgi konmayıp,

..... "*Sinekli Bakkal*"
ın.....

biçiminde yazılır.

tırnakçı

TIROS (=Television and Infra-Red Observation Satellite [İng.]; Televizyon ve Kızılötesi Gözlem Uydusu) <TIROS'a <TIROS'tan

tırtıkçı

tıynet <tıynete <tıyneti <tıynetten

Tibet'e <Tibet'ten, Tibetli <Tibetlilere, Tibetçe

Ticani (A ve İ uzun) <Ticanilere, Ticanilik

ticarethane (A'laruzun), ticari

tıfdruk <tıfdruğa <tıfdruğu <tıfdrukta

Tiflis'e <Tiflis'ten, Tiflisli <Tiflislilere

tıfüs <tıfüsten

TİHV (=Türkiye İnsan Hakları Vakfı) <TİHV'ye <TİHV'den

TİKA (=Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı)

tikağacı

tıksınç <tıksince <tıksinci <tıksınçten, tıksinti

tilavet (A uzun) <tilavete <tilaveti <tila-

vetten

tılkıkuuyruğu

tılmız

timbal <timbale <timbali <timbalden

tımsal (A uzun, L ince) <tımsale <tımsali

<tımsalden

tımüs <tımüsten

tipografya, tipoloji

tıramola

tırat <tırada <tıradı <tıratıtan

tırbuşon

TİRE (bkz. "Kısa Çizgi")

Tire'ye, Tireli <Tirelilere

Tirebolu'ya, Tirebolulu <Tirebolululara

tırendaz (İ ve A uzun)

tırfıl, tırfıllemek

tırit <tıride <tıridi <tıritten, tıritlemek

tıriz

tıroit <tıroide <tıroidi <tıroitte

tırokalsitonin, tiroksin

tırpidin (=tırtip=tırtipil)

tıryak <tıryaka <tıryakı <tıryaktan

tıryaki (A ve İ uzun)

TİSK (=Türkiye İşverenler Sendikası

Konfederasyonu) <TİSK'e <TİSK'ten

tışört <tışörte <tışörtü <tışörtten

tıtanyum

tıtrebirim

tıyatrosever

TJK (=Türkiye Jokey Kulübü)

TKB (=Türk Kadınlar Birliği; Türkiye Kalkınma Bankası) <TKB'ye <TKB'den

TKF (=Toplu Konut Fonu) <TKF'ye <TKF'den

TKİ (=Toplu Konut İdaresi; Türkiye Kömür İşletmeleri) <TKİ'ye <TKİ'den

TL (=Türk Lirası) <TL'ye <TL'den

Tlf (=Tel.=Telefon) <Tlf.la

Tlg (=Telg.=Telgraf) <Tlg.tan

TM (=Türk Mali)

TMK (=Türk Medeni Kanunu) <TMK'ya <TMK'dan

TMMOB (=Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği) <TMMOB'ye <TMMOB'den

TMO (=Toprak Mahsulleri Ofisi) <TMO'ya <TMO'dan

TOBB (=Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) <TOBB'ye <TOBB'den (=TOBB'a <TOBB'dan)

TODAİE (=Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) <TODAİE'ye <TODAİE'den

Togo'ya <Togo'lulara

toğrul (=çakırdogan)

tok <toka <toku <toktan

tokaç <tokaca <tokacı <tokaçtan

Tokat'a <Tokat'tan, Tokatlı <Tokatlılara

tokat [atmak] <tokada <tokadı <tokattan

tokgözlü, toksözlü

toksigen, toksik

toksikolog <toksikoloğa <toksikoloğu, toksikoloji

Tokyo'ya, Tokyolu <Tokyolulara

tolerans <toleranstan

Tolstoy (=Lev Nikolayeviç Tolstoy)

tolüen

Tomarza'ya, Tomarzalı <Tomarzalılara

tomografi

ton (=t), tonaj, tonalite, tonilato

tonbalığı

Tonya'ya, Tonyalı <Tonyalılara

top <topa <topu <toptan, topaç <topaca <topacı <topaçtan

topaltı, topatan, topçeker, topçu, tophane

Tophane'ye, Tophaneli <Tophanelilere

toplaç <toplaca <toplacı, toplardamar

topluchalışma, toplugörüşme, topluigne

topluluk

"Toplum"la karışabiliyor. "Topluluk" sözcüğü, "camia" yada "cemaat" anlamına geliyor: Daha çok bireylerinin özellikleri açısından tanımlanan bir kavram. "Toplum" ise "cemiyet" demek ve bütünü özellikleriyle, bazen de ülke düzeyinde tanımlanıyor: "Modern toplum", "kapitalist toplum", "Türkiye toplumu", vb.

TOPLULUK ANLAMI VERMEYE YÖNELİK ÇOĞUL EKLERİ (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, II")

toplumbilim, toplumdaş <toplumdaştan, toplumdışı, toplumdilbilim, toplumlararası, toplumölçer

toplusözleşme, toplutaşım, toplutaşıma

topografya, topooloji

toprakaltı, toprakbastı, toprakbilim, toprakboya, toprakrengi

topukdemiri

topekûn

Torbalı'ya, Torbalılı <Torbalılılara

toreador

torik <toriğe <toriği <torikten

tomavida

torpidobot <torpidobota <torpidobotu <torpidobottan

torpilbalığı

tortop

tortulbilim

Torul'a, Torullu <Torullulara

toryum

tostoparлак

Tosya'ya, Tosalı <Tosalılara

totalitarizm

totaliter

totaliterizm değil, totalitarizm

toz duman, tozboya, tozkoparan, tozpembe, tozsabun, tozşeker

töhmet <töhmete <töhmeti <töhmetten

tömbeki

TÖMER (=Türkçe Öğretim Merkezi) <TÖMER'e <TÖMER'den

törebilim, töreci, törecilik <törecilikten, töredışı, töretanımaz

tövbe, tövbekâr

TP(=Türkiye Petrolleri) <TP'ye <TP'den

TR(=Türkiye)

Trablus'a <Trablus'tan, Trabluslu <Trabluslulara

trabzan değil, trabzan

Trabzon'a, Trabzonlu <Trabzonlulara, trabzonhuması

trafik <trafiğe <trafiği <trafikten

trahom

trajedi (=tragedya), trajik <trajikten, trajikokmedi, trajikomik <trajikomikten

-trak değil, -trak

trake, trakeliler

trakit <trakite <trakiti <trakitten

traktör

trakunya (=çarpanbalığı)

Trakya'ya, Trakyalı <Trakyalılara

trampa

trampet <trampete <trampeti <trampetten, trampetçi

tramplen

tramvay

traçça

transandantal, transandantalizm

transatlantik <transatlantiğe <transatlantığı <transatlantikten

transfer - Turhallı

transfer
transformasyon, transformatör, transformizm
transistör, transistörlü
transit <transite <transiti <transitten
transkripsiyon, transliterasyon, transplantasyon
tranş <tranştan
trapez
traş değil, tıraş
travers <traversten
travertin
travesti
travma, travmatoloji
tremolit <tremolite <tremoliti <tremolitten
tren, trenyolu
trençkot <trençkota <trençkotu <trençkottan
trend, trendy
İngilizceden geldi. "Moda eğilimler, moda [olan]" anlamında kullanılıyor.
tretuvar
treylar
tribün
trigonometri
trikosefal
triko, trikotaj, trikotajcı
triloji
trilyon
trinketa
tripoli, triportör, triptik <triptikten, trişin, trifon, triyo
tritium
Troçki (=Lev Troçki)
trol (L ince) <trole <trolü <trolden
troleybüs <troleybüsten
trombon
tromp, trompet <trompete <trompeti <trompetten, trompetçi
tropika, tropikal (L ince) <tropikale <tropikali <tropikalden
tropizm
troplar
troposfer
troyka
tröst <tröste <tröstü <tröstten
TRT (=Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) <TRT'ye <TRT'den
trup <trupa <trupu <truptan
Truva <Truvalılar

truvakar
trük <trükten
TS (=Tarama Sözlüğü) <TS'ye <TS'den
TSE (=Türk Standartları Enstitüsü) <TSE'ye <TSE'den
t-shirt
"Tişört"ün İngilizce yazılışı.
TSİ (=Türkiye saati ile)
TSK (=Türk Silahlı Kuvvetleri) <TSK'ya <TSK'dan
TSKB (=Türkiye Sınai Kalkınma Bankası) <TSKB'ye <TSKB'den
TTB (=Türk Tabipleri Birliği) <TTB'ye <TTB'den
TTK (=Türk Tarih Kurumu; Türkiye Taşkömürü Kurumu) <TTK'ya <TTK'dan
TTOK (=Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu) <TTOK'ya <TTOK'dan
tualet değil, tuvalet
Tufanbeyli'ye, Tufanbeylili <Tufanbeylililere (=Tufanbeylilere)
tugay (=Tug.) <Tug.ı
tuğamiral, tuğgeneral (=Tuğg.) <Tuğg.ı
tuğrakeş <tuğrakeşten
tul (U uzun, L ince) <tule <tulü <tulden, tulani (U, A ve İ uzun, L ince)
tulu (İkinci U uzun, L ince) <tulua <tuluu
tuluat (İkinci U ve A uzun, L ince) <tuluattan, tuluatçı
tulumpeyniri, tulumular
tulum
tumbadız
tumsuk (=tomşuk) <tumşuğa <tumşuğu <tumsuktan
Tunceli'ne (=Tunceli'ye) <Tunceli'nden, Tuncelili <Tuncelililere
tunç <tunca <tuncu <tunçtan, tunçlaşmak
tundra
tungsten
Tunguz <Tunguzlara
Tunus'a <Tunus'tan, Tunuslu <Tunuslulara
turaç <turaca <turacı <turaçtan
Turancı (U uzun) <Turancılara, Turancılık <Turancılıktan
Turani (U, A ve İ uzun) (=Turanlı) <Turanelilere
turba, turfa, turgor
Turgutlu'ya, Turgutlulu <Turgutlululara (=Turgutlulara)
Turhal'a, Turhallı <Turhallılara

turkuaz (=türkuvaz)
 turnaayağı, turnabalığı, turnagagası, turnageçidi
 turnusol (L ince) <turnusole <turnusolü <turnusolden
 turnuva
 turp <turpa <turpu <turptan
 turunç <turunca <turuncu <turunçtan
 TUS (=Tıpta Uzmanlık Sınavı) <TUS'a <TUS'tan
 TUSLOG (=The United States Logistics Group [İng.]; Amerika Birleşik Devletleri Lojistik Grubu) <TUSLOG'a <TUSLOG'dan
 tutaç <tutaca <tutacı <tutaçtan
 Tutak'a (Okunuşu: "Tutağa") <Tutak'tan, Tutaklı <Tutaklılara
 tutamaç <tutamaca <tutamacı <tutamaçtan
 tutmaç <tutmaca <tutmacı <tutmaçtan
 tutsat (=mortgage) <tutsattan
 tutturaç <tutturaca <tutturacı <tutturuçtan
 tutukevi
 tutya
 tuval (L ince) <tuvale <tuvali <tuvalden
 tuvalet <tuvaletten
 tuvana (=tüvana)
 tuyug <tuyuğa <tuyuğu <tuyugdan
 tuzlubalgam, tuzlukçu, tuzruhu
 Tuzluca'ya, Tuzlucalı <Tuzlucalılara
 TÜ (=Teknik Üniversite) <TÜ'ye <TÜ'den
 tüberkülin, tüberküloz
 TÜBİTAK (=Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu) <TÜBİTAK'a (Okunuşu: "Tübitağa") <TÜBİTAK'tan
 TÜFE (=Tüketici Fiyatları Endeksi) <TÜFE'ye <TÜFE'den
 tüfekçi, tüfekhane
 TÜGIAD (=Türkiye Genç İşadamları Derneği) <TÜGIAD'a <TÜGIAD'dan
 tükenmez kalem
 tükürükotu
 tülbent <tülbente <tülbenti <tülbentten, tülbentçi
 tulyum
 tüm / bütün (bkz. "bütün/tüm")
 tüm / hiçbir (bkz. "hiçbir/tüm")
 tümamiral (L ince)

TÜMCE İÇİ SORUNLAR (bkz. "Sözdizimi Sorunları")
 tüm dengelim, tümevarım, tüm general (=Tümğ.) <Tümğ.i, tüm gün
 tümleç <tümlece <tümleci <tümleçten
 tüm tanrıçılık
 tüp <tüpe <tüpü <tüpten, tüp bebek, tüp geçit
 TÜPRAŞ (=Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi) <TÜPRAŞ'a <TÜPRAŞ'tan
 türbedar (A uzun), türbeeriği
 türbin
 TÜR DOK (=Türkiye Dokümantasyon Merkezi) <TÜR DOK'a <TÜR DOK'tan
 Türk <Türke <Türkü <Türkten <Türklerden
 Türk sözcüğü, tıpkı ulus, milliyet ya da kavim belirten diğer sözcükler gibi, cins adı olarak da kullanılabilir, özel ad olarak da. Bu iki durumda da büyük harfle başlamak gerekmele birlikte, belirli bir Türkten söz edilmediği sürece kesme işareti kullanmak gerekmiyor. Belirli bir Türkten söz edildiğinde, örneğin "üst kattaki Türk'ün dediğine göre" sözünde Türk sözcüğü kişi adı niteliğini kazandığından, aldığı çekim eklerinden ayrılması gerekiyor.
 Türk Anonim Ortaklığı (=TAO)
 Türk Anonim Şirketi (=TAŞ)
 Türk Ceza Kanunu (=TCK)
 Türk Dil Kurumu (=TDK)
 Türk dili
 Türk Eğitim Derneği (=TED)
 Türk Eğitim Vakfı (=TEV)
 Türk Haberler Ajansı (=THA)
 Türk Hava Kurumu (=THK)
 Türk Hava Yolları (=THY)
 Türk Hukuk Kurumu (=THK)
 Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (=TİKA)
 Türk Kadınlar Birliği (=TKB)
 Türk Lirası (=TL)
 Türk Malı (=TM)
 Türk Medeni Kanunu (=TMK)
 Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (=TMMOB)
 Türk Standartları Enstitüsü (=TSE)

Türk - TZOB

Türk Silahlı Kuvvetleri (=TSK)
Türk Tabipleri Birliği (=TTB)
Türk Tanıtma Vakfı (=TÜTAV)
Türk Tarih Kurumu (=TTK)
Türk Yüksek Mühendisler Birliği
(=TYMB)
Türkbilim (=Türkoloji = Türkiyat), Türk-
bilimci
Türkçecilik <Türkçeciliğe <Türkçeciliği
<Türkçecilikten, Türkçeleştirmek,
Türkçülük <Türkçülüğe <Türkçülüğü
<Türkçülükten
Türkelî'ne <Türkelî'nden, Türkelili
<Türkelililere
Türki (İ uzun)
Türkistan'a, Türkistanlı <Türkistanlılara
Türkiyat (A uzun) <Türkiyattan, Türko-
loji
Türkiye Barolar Birliği (=TBB)
Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma
Kurumu (=TÜBİTAK)
Türkiye Büyük Millet Meclisi (=TBMM)
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
(TCMB)
Türkiye Cumhuriyeti (=TC)
Türkiye Cumhuriyeti Deniz Kuvvetleri
Komutanlığı (=TCDKK)
Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
(=TCDD)
Türkiye Cumhuriyeti Hava Kuvvetleri
Komutanlığı (=TCHKK)
Türkiye Cumhuriyeti Kara Kuvvetleri
Komutanlığı (=TCKKK)
Türkiye Cumhuriyeti Karayolları (=TCK)
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
(=TCMB)
Türkiye Cumhuriyeti Tekel İdaresi
(=TCTİ)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası
(=TCZB)
Türkiye Elektrik Kurumu (=TEK)
Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (=TGC)
Türkiye Gazeteciler Sendikası (=TGS)
Türkiye İnsan Hakları Vakfı (=TİHV)
Türkiye İşçi Sendikaları Birliği
(=TÜRK-İŞ)
Türkiye Jokey Kulübü (=TJK)
Türkiye Kömür İşletmeleri (=TKİ)
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
(=TOBB)
Türkiye Petrolleri (=TP)

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
(=TRT)
Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Ens-
titüsü (=TODAİE)
Türkiye Yayıncılar Birliği (=YAY-BİR)
Türkiye Yazarlar Sendikası (=TYS)
Türkiye Ziraat Odaları Birliği (=TZOB)
Türkiye Zirai Donatım Kurumu (=TZDK)
Türkiyeli [bir yazar], Türkiyelilere
"ABD Irak'a her durumda müdahale
edecekti; Türkiye'li ya da Türkiye'siz"
gibi ender bazı örneklerde "-li" ekinin
çekim eki işlevini üstlendiğine dikkat
edilmeli.
"Türkiye'de doğmuş" yada "Türki-
ye Cumhuriyeti yurttaşı" anlamına ge-
len "Türkiyeli" sıfatında ise kesme
işareti yok; buradaki bir yapım eki.
Türkmen <Türkmenlere, Türkmence,
Türkmenistan
Türktelekom
Türkoğlu'na (=Türkoğlu ilçesine) <Tür-
koğlu'ndan, Türkoğlulu <Türkoğlulu-
lara
Türkolog <Türkoloğa <Türkoloğu, Tür-
koloji
türkuvaz (=turkuaz)
türüzotu
TÜSİAD (=Türk Sanayicileri ve İş Adam-
ları Derneği) <TÜSİAD'a <TÜSİAD'
dan
TÜTAV (=Türk Tanıtma Vakfı) <TÜTAV'a
<TÜTAV'dan
tütünbalığı, tütünrengi
tüvana (=tuvana) (A'lar uzun)
tüvit <tüvide <tüvidi <tüvitten
TÜYAP (=Tüm Fuarçılık Yapım Anonim
Şirketi) <TÜYAP'a <TÜYAP'tan
tüysiklet <tüysikletten
tüzelkişi, tüzelkişilik
tvist <tviste <tvisti <tvistten
TV'ye <TV'den
TYMB (=Türkiye Yüksek Mühendisler
Birliği) <TYMB'ye <TYMB'den
TYS (=Türkiye Yazarlar Sendikası)
<TYS'ye <TYS'den
TZDK (=Türkiye Zirai Donatım Kurumu)
<TZDK'ya <TZDK'dan
TZOB (=Türkiye Ziraat Odaları Birliği)
<TZOB'ye <TZOB'den

U

ubudiyet (İkinci U uzun) <ubudiyetten
 UCLA (=University of California at Los Angeles [İng.]; Kaliforniya Üniversitesi) <UCLA'ya <UCLA'dan
 ucu ucuna
 ucuz (bkz. "pahalı")
 ucube (İkinci U uzun)
 uçaksavar (=UÇS), uçandaire, uçantop
 <uçantoptan, uçarkefal
 uçbeyi <uçbeyine <uçbeyini <uçbeyinden, uçkuran
 UÇS (=uçaksavar) <UÇS'ye <UÇS'den
 uçtuuçtu, uçuböceği
 Uçuş Bildirim Bölgesi (=FIR)
 udi (U ve İ uzun)
 UEFA (=Union of European Football Associations [İng.]; Avrupa Futbol Takımları Birliği) <UEFA'ya <UEFA'dan
 ufak tefek
 ufki (İ uzun)
 UFO (=unidentified flying object [İng.]; ne olduğu saptanamamış uçar cisim) <UFO'lara <UFO'ya <UFO'dan
 ufuk <ufka <ufku <ufuktan
 ufunet (İkinci U uzun) <ufunete <ufuneti <ufunetten
 Uganda'ya, Ugandalı <Ugandalılara
 uğurböceği
 Uğurludağ'a, Uğurludağlı <Uğurludağlılara
 uhdesinde olmak, uhdesinden gelmek, uhdesine almak
 UHF (=ultrahigh frequency [İng.]; ultra yüksek frekans) <UHF'ye <UHF'den
 uhrevi (İ uzun)
 uhuvvet <uhuvvete <uhuvvetten
 UIA (=Union Internationale des Architects [Fr.]; Uluslararası Mimarlar Birliği) <UIA'ya <UIA'dan
 UK (=United Kingdom [İng.]; Birleşik Krallık)
 ukala (İkinci A uzun, L ince)
 ukde
 uknum (İkinci U uzun)
 Ukrayna'ya, Ukraynaca, Ukraynalı <Ukraynalılara
 ukubet (İkinci U uzun) <ukubetten
 Ula'ya, Ulalı <Ulahılara

ulaç <ulaca <ulacı <ulaçtan
 ULAÇLARDAN SONRA VİRGÜL (bkz. "Virgül Sorunları, 1")

Ulah <Ulahlara, Ulahça
 ulak <ulağa <ulağı <ulaktan
 ulema (A uzun)
 ultimatom değil, ultimatom
 Ulubey'e, Ulubeyli <Ulubeylilere
 Uluborlu'ya, Uluborlulu <Uluborlululara
 ulufe (İkinci U uzun, L ince), ulufeci
 Uludere'ye, Uludereyi <Uluderelilere
 Ulukışla'ya, Ulukışlalı <Ulukışlalılara
 ulum (İkinci U uzun, L ince), ulumu diniye
 uluorta

ULUS, MİLLİYET YA DA KAVİM BELİRTEN AD, SIFAT VE TAMLAMALAR (Ayrıca bkz. "Büyük Harf Kullanımı, 1.11")

"Macar besteci" mi, "Macar bestecisi" mi?

İki biçim de kullanılmakla birlikte, ağır basan eğilim "Macar besteci", "Alman ressam", "Rus romancı", "Yunan komedi yazarı" vb. demek gibi görünüyor.

Sorunlu örnek: "Amerikalı dilbilimcisi Harris, (...)" (Özerkan, s. 18)
 Öneri: "Amerikalı dilbilimci Harris".

Türk, Kürt, Arap, Fransız, Çinli, vb. milliyet ya da kavim belirten sıfatları büyük harfle başlatmak gerekiyor. Aldıkları çekim eklerinin kesme işaretiyle ayrılıp ayrılmayacağı ise, belirli (yani özel) bir kimseden söz edilip edilmediğine bağlı. Örneğin, "bizim Japon'un söylediğine göre..." gibi özel ad niteliğini kazanmış kullanımlarda kişi adı kuralları geçerli.

Ulus'a (=Ulus ilçesine) <Ulus'tan, Uluslu <Uluslulara

ulus <ulustan, ulusçu, uluslararası, ulus-sever

Uluslararası Af Örgütü (=AI; Amnesty International [İng.])

Uluslararası Ağırlıklar ve Ölçüler Bürosu (=BIPM; Bureau International des Poids et Mesures [Fr.])

Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (=IAAF; International Amateur

Athletic Federation [İng.]
Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
(=ICOMOS; *International Council of
Monuments and Sites* [İng.])
Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (=IA-
EA; *International Atomic Energy
Agency* [İng.])
Uluslararası Barolar Birliği (=IBA; *Inter-
national Bars Association* [İng.])
Uluslararası Basın Birliği (=UPI; *United
Press International* [İng.])
Uluslararası Basın Enstitüsü (=IPI; *Inter-
national Press Institute* [İng.])
Uluslararası Çalışma Örgütü (=ILO; *In-
ternational Labour Organization*
[İng.])
Uluslararası Denizcilik Örgütü (=IMO;
International Maritime Organization
[İng.])
Uluslararası Finans Kurumu (=IFC; *In-
ternational Finance Corporation*
[İng.])
Uluslararası Futbol Federasyonu (=FIFA;
*Fédération Internationale de Football
Association* [Fr.])
Uluslararası Haber Servisi (=INS; *Inter-
national News Service* [İng.])
Uluslararası Halkla İlişkiler Derneği
(=IPRA; *International Public Rela-
tions Association* [İng.])
Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği
(=IATA; *International Air Transport
Association* [İng.])
Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfe-
derasyonu (=ICFTU; *International
Confederation of Free Trade Unions*
[İng.])
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
(IBRD; *International Bank for Re-
construction and Development* [İng.];
WB; *World Bank* [İng.]; Dünya Banka-
sı)
Uluslararası Kalkınma Örgütü (=AID;
*Agency for International Develop-
ment* [İng.])
Uluslararası Menkul Kıymetler Kodlama
Birliği (=ANNA; *Association of Nati-
onal Numbering Agencies* [İng.])
Uluslararası Meteoroloji Birliği (=WMO;
World Meteorological Organisation
[İng.])

Uluslararası Mimarlar Birliği (=UIA;
Union Internationale des Architects
[Fr.])
Uluslararası Mülteci Örgütü (=IRO; *In-
ternational Refugee Organization*
[İng.])
Uluslararası Müzeler Konseyi (=ICOM;
International Council of Museums
[İng.])
Uluslararası Olimpiyat Komitesi (=INS;
International Olympic Committee
[İng.])
Uluslararası Para Fonu (=IMF; *Internati-
onal Monetary Fund* [İng.])
Uluslararası Posta Birliği (=UPU; *Univer-
sal Postal Union* [İng.])
Uluslararası Satranç Federasyonu (=FI-
DE; *Fédération Internationale des Ec-
hecs* [Fr.])
Uluslararası Sesbilgisi Alfabeti (=IPA;
International Phonetic Alphabet
[İng.])
Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
(=ICAO; *International Civil Aviation
Organization* [İng.])
Uluslararası Standartlar Örgütü (=ISO;
*International Organization for Stan-
dardization* [İng.])
Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
(=IFAD; *International Fund for Agri-
cultural Development* [İng.])
Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
(=ITU; *International Telecommunica-
tion Union* [İng.])
Uluslararası Ticaret Odası (=Internati-
onal Chamber of Commerce [İng.])
Uluslararası Ticaret Örgütü (=ITO; *Inter-
national Trade Organization* [İng.])
Uluslararası Tiyatro Enstitüsü (=ITI; *In-
ternational Theatre Institute* [İng.])
Uluslararası Üniversiteler Birliği (=IAU;
*International Association of Universi-
ties* [İng.])
Uluslararası Yazarlar Kulübü (=PEN; *In-
ternational Club of Poets, Playw-
rights, Editors, Essayists and Nove-
lists* [İng.])
ulvi (L ince, İ uzun), ulviyet <ulviyetten
umarsız
"Umursamaz"la karıştırılıyor. "Umar-
sız", "çaresiz" demek.

umde

umumhane (A uzun), umumi (U ve İ uzun), umumi efkâr, umumiyet <umumiyetten

umursamaz (bkz. "umarsız")

umut [etmek] <umuda <umudu <umuttan

UN (=United Nations [İng.]; Birleşmiş Milletler)

UNAC (=United Nations Aid Children [İng.]; Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Örgütü) <UNAC'ye <UNAC'den

UNCLOS (=United Nations Conference on the Law of Sea [İng.]; Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı) <UNCLOS'a <UNCLOS'tan

UNCTAD (=United Nations Conference on Trade and Development [İng.]; Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı/Örgütü) <UNCTAD'a <UNCTAD'dan

UNDP (=United Nations Development Programme [İng.]; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) <UNDP'ye <UNDP'den

UNIDO (=United Nations Industrial Development Organisation [İng.]; Birleşmiş Milletler Sanai Kalkınma Teşkilatı) <UNIDO'ya <UNIDO'dan

UNESCO (=United Nations Educational Scientific and Cultural Organization [İng.]; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) <UNESCO'ya <UNESCO'dan

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees [İng.]; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

UNICEF (=United Nations International Children's Emergency Fund [İng.]; Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu) <UNICEF'e <UNICEF'ten

UNSC (=United Nations Security Council [İng.]; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) <UNSC'ye <UNSC'den

unutkan, unutmabeni

unvan

UNVANLARIN YAZILMASI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.1, 2")

UOK (=Uluslararası Olimpiyat Komite-

si) <UOK'ya <UOK'dan

UP (=United Press [İng.]; Amerikan Haberler Ajansı) <UP'ye <UP'den

UPI (=United Press International [İng.]; Uluslararası Basın Birliği) <UPI'ye <UPI'den

Uppsala'ya <Uppsala'lılara

UPU (=Universal Postal Union [İng.]; Uluslararası Posta Birliği) <UPU'ya <UPU'dan

urağan

Uranüs <Uranüs'ten

uranyum

Urban <Urbanlara

Urduca

Urla'ya, Urlalı <Urlalılara

Uruguay'a, Uruguaylı <Uruguaylılara

USA (=United States of America [İng.]; Amerika Birleşik Devletleri; United States Army [İng.]; ABD Ordusu) <USA'ya <USA'dan

usanç <usanca <usancı <usançtan

usare (A uzun)

uşçu, uşçuluk <uşçuluktan, usdışı, ussal, ussallaştırmak

USIS (=United States Information Service [İng.]; Amerikan Haberler Merkezi) <USIS'e <USIS'ten

uskumrusugiller

ustabaşı

ustunç <ustunca <ustuncu <ustunçtan

usturmaça

usturpa

usul (İkinci U uzun, L ince) <usule <usulü <usulden, usulsüz, usulsüzlük <usulsüzlükten

usul usul

Uşak'a (Okunuşu: "Uşağa") <Uşak'tan, Uşaklı <Uşaklılara

uşakkapan

uşkun

uşşak (A uzun) <uşşaka <uşşakı <uşşaktan

utaçıcı (=teşhirci), utaçım, utanç <utanca <utancı <utançtan

utangaç <utangaca <utangacı <utangaçtan

Utarit'ten

UTE (=Uluslararası Tiyatro Enstitüsü) <UTE'ye <UTE'den

uvertür

uyarlaç - ümmet

uyarlaç <uyarlaca <uyarılacı <uyarlaştan
uydurukçu, uydusavar
uygulamalı tatbik (bkz. "tatbik"), uygulama-
yım, uygulayım bilim
Uygur <Uygurlara, Uygurca
uyukkemiği
uyurgezer, uyuyakalmak
uyuşkan
uyuşturan balığı
uyuzböceği, uyuzotu, uyuzsineği
Uz. (=uzatmalı; uzman [ask.])
uzadevim, uzaduyum, uzagörüm
Uzakdoğu'ya, Uzakdoğululara
uzaklıkölçer, uzakyazıcı
UZATMA İŞARETİ (bkz. "Düzeltilme İşa-
reti")
uzatmalı (=Uz.)
uzayadamı, uzaygemisi
uzbilim, uzgören, uzgörür, uziletişim, uz-
yazar
uzlaşım, uzlaşma (bkz. "İsteş Fiiller")
uzlet <uzlete <uzleti <uzletten
Uzm. (=uzman) <Uzm.dan

UZUN ÇİZGİ (KONUŞMA ÇİZGİSİ)

Konuşma edimini belirtmek için kul-
lanılır. Alt alta yazılan sıralamaların
satır başlarında ya da yan yana yazılan
dizeleri ayırmakta kullananlara da
rastlanıyor.

UZUN (BİLEŞİK) ÖZEL ADLARIN YAZIL- MASI (bkz. "Bileşik Özel Adların Ya- zılması")

uzun uzadıya

uzun yıllardır, uzun yıllardan beri

"Uzun yıllar", Türkçede yerleşmiş bir
söyleyiş. "Uzun yıllar tek başına yaşa-
dı" örneğindeki gibi. Ancak, "*uzun yıl-
lardır*" için aynı şeyi söyleyemeyiz;
"yıllardır" sözcüğü, "uzun" anlamını
zaten içerdiğinden, "uzun" sözcüğünü
eklemek gerekmiyor.

uzun zamandan beri (bkz. "beri")

uzunbacaklılar, uzunçalar, uzundiş
<uzundişten, uzuneşek <uzuneşekten,
uzunkafalı, uzunkuyruk, uzunlevrek
Uzunköprü'ye, Uzunköprülü <Uzunköp-
rülülere

uzuv <uzva <uzvu, uzvi (İ uzun), uzviyet
<uzviyetten

Ü

üçra (A uzun)

ücret (bkz. "fiyat, 2")

üç

"2003'de" değil, "2003'te". Üç, dört,
beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar
sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin
sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

ÜÇ NOKTA İŞARETİ

1. Sonuna getirildiği sözün ya da örnek-
lerin gerçekte bitmemiş olduğuna, de-
vamını düşünmenin okura bıraktığı-
na işaret ediyor.
2. Alıntılarda başında, ortasında ya da so-
nunda, alınmak istenmeyen bölümler-
in yerine üç nokta konabiliyor. Bu du-
rumda üç noktanın, alıntılanan metne
mi yoksa alıntılamanın mi ait ol-
duğu karışabilecekse, alıntılana ait
olduğunu belirtmek için üç noktayı
(...) biçiminde ayrıca içine almakta ya-
rar var.
3. Saklı tutulan adlar yerine de üç nokta
konabiliyor: "... kentindeki ... otelinde
işlenen cinayet" örneğindeki gibi.

üçayak, üçboyutlu, üçdüzlemli, üçetek,
üçgül, üçkâğıt, üçkâğıtçı
üçgen, üçleme, üçlü, üçteker, üçüz
Üçvş. (=üstçavuş) <Üçvş.tan
üdeba (A uzun)
üfleç <üflece <üfleci <üfleçten
üful (U uzun, L ince) <üfule <üfulü
<üfulden

üfürükçü

üğrüm

ÜLEŞTİRME SAYILARI (bkz. "Sayıların
Yazılması, 9")

ülfet <ülfete <ülfeti <ülfetten

ÜLKE ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kulla-
nımı, 1.3")

Ülke'in

ülküdeş <ülküdeştan

ülmatom

ültramodern (=ultramodern), ültrason
(=ultrason), ultraviyole

ümera (A uzun)

ümit (İ uzun) <ümide <ümidi <ümitten

ümmet <ümmete <ümmeti <ümmetten,
ümmetçi

ümme (İ uzun)
 ümmük <ümüge <ümüğü <ümükten
 Üni. (=Üniversite[si])
 üniforma
 üniversal
 üniversite, üniversitelerarası

ÜNLEM İŞARETİ

1. CÜMLE İÇİNDE ÜNLEM

Cümle içinde ünlem işareti, olağanüstü bir duygu iletimi gereksinmesine işaret eder. Olağan cümlede ünlem işareti ve soru işareti nokta değerindedir.

2. BİR BAŞINA AYRAÇ İÇİNE ALINMIŞ ÜNLEM İŞARETİ, yazarın işaretten önceki söze dikkat çektiği ya da o sözle alay ettiği anlamına gelir.

ünsiyet <ünsiyete <ünsiyeti <ünsiyetten
üniversite değil, üniversite
ünvan değil, unvan
 Ünye'ye, Ünyeli <Ünyelilere
 ürât <ürada <üradı <ürattan
 Ürdün'e, Ürdünlü <Ürdünlülere
 üreteç <üretece <üreteci <üreteçten
 Ürgüp'e (Okunuşu: "Ürgübe") <Ürgüp'ten, Ürgüplü <Ürgüplülere
 ürkünç <ürkünçe <ürküncü <ürkünçten
 ürolog <üroloğa <üroloğu, üroloji
 ürtiker
 üryan, üryani (A ve İ uzun)
 üs <üsse <üssü <üsten, üslenmek
 Üsküdar'a, Üsküdarlı <Üsküdarlılara
 Üsküp'e (Okunuşu: "Üskübe") <Üsküp'ten, Üsküplü <Üsküplülere
 üslup (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığında U uzun) <üsluba <üslubu <üsluptan, üslupçu
 üst baş, üst üste <üstten
 üstalize
 üstat (Ünlüyle başlayan ek aldığında A uzun) <üstada <üstadı <üstattan
 üstbaşlık <üstbaşlıktan
 üstbitken
 üstçavuş <üstçavuştan
 üstçene, üstderi, üstdil, üstdudak, üstgeçit, üstsubay
 üstegmen

üstten virgül (bkz. "Kesme İşareti")
 Kesme işaretine (') gündelik dilde,

özellikle öğrenciler arasında "üstten virgül" dendiğine rastlanıyor. "Kesme işareti" adlandırmasının benimsenmemesinin nedeni, "kısa çizgi" ya da "hece bölme çizgisi" (-) ile karıştırılması olabilir.

üstübeç <üstübece <üstübeçten
 üstünkörü
 üstünyapı
 üstüpi
 üstüvane (A uzun), üstüvani (A ve İ uzun)
 üstyapı, üstyapısal
 üşengeç <üşengece <üşengeci <üşengeçten
 üşniye
 Ütgm. (=üsteğmen) <Ütgm.in
 ütopya, ütopyacı
 üvendire
 üvey
üvertür değil, uvertür
 üvez
 üzengikemiği, üzengitaşı
üzerine odaklanmak
 (bkz. "odaklanmak")
 üzgünbalığı, üzünç <üzünce <üzüncü
 <üzünçten
 üzre (=üzere)

V

vaat <vaade <vaadi <vaatten, vaat etmek
 (=vadetmek [A uzun]), vaatte bulunmak
 vaaz <vaaza <vaazı, vaaz vermek
 vabeste (A uzun)
 vacip [olmak] (A uzun)
 vade (A uzun), vadeli, vadesiz, vadesi gelmek
 vaftiz [etmek, edilmek], vaftizhane (Son A uzun)
 vagona teslim satış (=FOW, f.o.w.; *free on waggon* [İng.])
 vaha (İlk A uzun)
 vahamet (İkinci A uzun) <vahamete <vahameti <vahametten
 vahdet <vahdete <vahdeti <vahdetten, vahdet-i vücud
 vahi (A ve İ uzun)
 vahim (İ uzun)

vahiy - vaziyet

vahiy <vahye <vahyi <vahiyden
vaiz (A uzun)
vaka (A'lar kısa; uzatmamak gerekiyor),
vakanüvis <vakanüvisten, vakayiname (Son A uzun)
vaketa
vakfe, vakfetmek
Vakfikebir'e, Vakfikebirli <Vakfikebirli-
lere
vakfiye (=vakıfname) (Son A uzun)
vakia (İlk A uzun)
vakıf <vakfa <vakfı <vakıftan
vaki (A ve İ uzun)
vakit <vakte <vakti <vakitten, vaktaki
(İkinci A uzun)
vakum
vakur (U uzun)
Vâlâ Nurettin (U uzun) (=Vâ-Nû)
valf <valftan
vali (A uzun)
valide (A uzun)
vallahî (İkinci A uzun)
vals (L ince) <valse <valsi <valsten
Van Gogh (= Vincent Van Gogh)
Van'a, Vanlı <Vanlılara
vanadyum
Vandal <Vandallara, vandallık
vandalizm
vanilya
vanilatör
vantrilok <vantriloğa <vantriloğu <vant-
riloktan
vantuz
vapurdumanı
var olmak
vara yoğa, varı yoğu
varagele
vardakosta
vardela
vareste (A uzun)
vargel, vargel tezgâhı
varidat (A'lar uzun) <varidata <varidatı
<varidattan
varide (A uzun)
varis (A ve İ kısa) <varisten, varisli
"Toplardamar genişlemesi" anlamına
geliyor. "Vâris"le aralarında yazılış,
söyleniş ve anlam farkı var.
vâris
"Mirasçı" demek. "Varis"le karışma-

ması için A'yı düzeltme işaretiyle yaz-
mak ve uzun söylemek gerekiyor.

varit (A uzun)
variyet (A uzun) <variyetten, variyetli,
varlıkbilim
varoluş <varoluştan, varoluşçu, varoluş-
çuluk <varoluşçuluktan
varsağı
varsayım, varsaymak, varsıl, varsıllaş-
mak
Varşova'ya, Varşovalı <Varşovalılara
Varto'ya, Vartolu <Vartolulara
varyant <varyanta <varyantı <varyanttan,
varyasyon, varyete
varyemez
varyos <varyostan
vasat <vasata <vasattan, vasati (İ uzun)
vasıf <vasfa <vasfı <vasıftan
vasıl [olmak] (A uzun)
vasi (İ uzun), vasilik <vasilikten

Yetimlerin, akılca zayıf olanların ya
da ölenlerin malını yönetmeyi üstle-
nen kişilere "vasi" deniyor. A'yı uzat-
madan söylemeye dikkat. A uzatılırsa,
"geniş, engin" anlamına gelen "vâsi"
ile karışabilir.

vâsi (bkz. "vasi")
vasistas <vasistastan
vasiyet <vasiyete <vasiyeti <vasiyetten,
vasiyetname (Son A uzun)
vaşak <vaşağa <vaşağı <vaşaktan
Vaşington <Vaşington'a, Vaşingtonlula-
ra, vaşington portakalı
vat <vatı <vata <vattan <vatlık
vatani (İ uzun), vatanperver, vatansever
Vatikan'a, Vatikanlı <Vatikanlılara
vatoz
vaveyla (A'lar uzun)
vaybabacığimcilik
vazetmek, vazıkanun (A'lar uzun)
vazgeçmek <vazgeçmekten
vazih (A uzun)
vaziyet [etmek] <vaziyete <vaziyeti <va-
ziyetten
"El koymak" demek. "Vaziyet"le ka-
rıştırılıyor.
vazife (İ uzun), vazifeşinas <vazifeşinas-
tan, vazifeten
vaziyet [almak] <vaziyete <vaziyeti <va-

ziyetten (bkz. "vaziyet")

vb. (=ve benzeri; ve bunun gibi; ve daha başkaları) <vb.ne <vb.ni <vb.nden (Ayrıca bkz. "gibi, 4")

vd. (=ve devamı; ve diğerleri) <vd.na <vd.nı <vd.ndan

ve

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ve" bağlacını, tıpkı "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. CÜMLENİN BAŞINDA "VE" BAĞLACI KULLANILIR MI?

Kullananların sayısı artıyor. Şiar Yalçın'da bile var (s. 7).

3. "VE" BAĞLACINDAN SONRA YA DA ÖNCE VİRGÜL KULLANILIR MI? (bkz. "Virgül Sorunları, 7")

ve benzeri (=vb.; ve bunun gibi; ve başkaları)

vede

vebal (A uzun, L ince) <vebale <vebali <vebalden

veca (A uzun) <vecaa <vecai

vecibe (İ uzun)

vecih <veçhe <veçhi <vecihten, [bu] veçhile

vecit <vecde [gelmek] <vecdi <vecitten

veciz, vecize (İ uzun)

veçhe

veda [etmek] (A uzun) <vedaya <vedayı <vedanın, vedalaşmak

vede değil, ve de

vedia (İ uzun)

vefa (A uzun), vefakâr

vefat [etmek] (A uzun) <vefata <vefatı <vefattan

vehamet değil, vahamet

vehim <vehme <vehmi, vehmetmek

vejetalin, vejetaryen

vekâlet, vekâleten, vekâletname (A'lar uzun)

vekilharç <vekilharca <vekilharcı <vekilharçtan

veladet (A uzun) <veladete <veladeti <veladetten

velayet (A uzun) <velayete <velayeti <velayetten

velespit <velespite <velespiti <velespit-ten

velfecir (=velfecri)

velhasıl (A uzun), velhasılıkelam

veliaht (A uzun) <veliahta <veliahtı <veliahttan

velinimet (İ'ler uzun) <velinimete <velinimeti <velinimetten

velodrom

velut

Venedik'e (Okunuşu: "Venediğe") <Venedik'ten, Venedikli <Venediklilere

Venezüela'ya, Venezüela'lı <Venezüela'lılara

venüşçarığ

veraset (A uzun) <verasetten, veraset ilamı (A'laruzun)

veri, veriler, veri bankası

"Veri" sözcüğünün İngilizcesi (*data*) çoğul eki almadığının Türkçesinin de almadığını sananlar oluyor. Türkçede, "bilgiler" denebildiği gibi, "veriler" de denebilir.

-vermek (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2"), verimkâr

verkaç <verkaca <verkacı <verkaçtan

vermut <vermuta <vermutu <vermuttan

vernîk <vernîğe <vernîği <vernîkten, vernîkleme

verniye

veronika (=yavşanotu)

vesaik (A uzun) <vesaîke <vesaiki <vesaiktan

vesaire (A uzun)

vesait (A uzun) <vesaite <vesaiti <vesaitten

vesselam

vestiyer

Vet. (=veteriner) <Vet.in <Vet.den

veteriner doktor (=DVM; *doctor of veterinary medicine* [İng.])

vetire (İ uzun)

veya (A uzun) (bkz. "ya da")

veyahut <veyahut da

vezin <vezne <vezni

Vezirköprü'ye, Vezirköprü'lü <Vezirköprü'lülere

vezirparmağı

VHF (=very high frequency [İng.]; çok yüksek frekans) <VHF'ye <VHF'den

VIP - virgül sorunları

VIP (=very important person [İng.]; çok önemli kişi) <VIP'ten, vip salonu

vır vır

via (=yoluyla [Lat.])

vibrafon

vicahen (A uzun), vicahi (A ve son İ uzun)

vicdan, vicdanen (A uzun)

vidanjör

video, videoteyp <videoteyp

Vietnam'a, Vietnamlı <Vietnamlılara

vigla

vikaye (A uzun, K kalın)

Viking <Vikingle

vikont <vikonta <vikontu <vikonttan, vikontes

viladi (A ve son İ uzun)

vilayet (A uzun) <vilayete <vilayeti <vilayetten

vinç <vince <vinci <vinçten

viraj

viran (A uzun), virane (A uzun)

Viranşehir'e, Viranşehirli <Viranşehirli-
lere

VİRGÜL SORUNLARI

Kurallara göre virgül gerektiren yerleri anımsamak için, aşağıda sekizinci maddeye bakın. Diğer maddelerde ise, çeşitli virgüllerin yaratabildiği anlam farklılıkları gösteriliyor. Gerçekten de, bağfiillerden, "gibi" sözcüğünden, "-in" iyelik ekinden, "-ken" ekinden, "nedeniyle" anlamına gelen "-den" ekinden, öznen ve "ve", "ile" vb. bağlaçlardan sonra virgül kullanırken, kural nedir diye değil, kullanmazsam anlam karışıklığı doğuyor mu diye düşünmekte yarar var.

1. BAĞFİİLLERDEN (ULAÇLARDAN) SONRA VİRGÜL

Bağfiillerin ardından virgül konması ya da konmaması, verilmek istenen anlama bağlı; başka bir deyişle, bağfiillerden sonra gelen virgül, anlamı değiştiren virgüllerden.

Sorunlu örnek: "Bir çok şairin silinip gitmesinin nedeni *değişimi kavrayıp, içlerine sindirememeleridir.*" (Celâl, 1/s. 7)

Bu cümledeki "kavrayıp" bağfiilinden sonra gelen virgüle bakılırsa,

yazar, bazı şairlerin değişimi kavradıklarını, buna karşılık içlerine sindiremedikleri için silinip gittiklerini söylüyor. Virgül olmasaydı, şairlerin değişimi hem kavramadıkları hem de içlerine sindiremedikleri anlaşılırdı ki bağlama bakılırsa yazarın kastı da bu. Öneri: "Birçok şairin silinip gitmesinin nedeni, *değişimi kavrayıp içlerine sindirememeleridir.*"

Sorunlu örnek: "*Şimdi ismini verip, ihbar etmeyeceğim iki mühim gazeteci kardeşle.*" (Perihan Mağden, 31.3.2000 tarihli *Radikal* gazetesi) Yazar, söz konusu gazetecilerin ismini veriyor olmalı, cümledeki virgül yerinde olurdu. Vermediğine göre, virgül gerekmiyor.

Şu örnekte de anlam, "-erek" ekinden sonra virgül konup konmamasına bağlı olarak değişiyor: "Anne, sokağa mantosuz çıkarak bir aile dostlarına giden kızlarının peşine düşmüştü." Bu örneğe göre sokağa mantosuz çıkan, anne midir yoksa kızı mı? "Çıkarak"tan sonra virgül olmadığına göre, kızıdır. Olsaydı, sokağa mantosuz çıkan, anne olacaktı.

Aşağıdaki cümlede ise bu kez bağfiilden sonra virgül kullanmamak uğruna sözdizimi sorununa yol açıldığı görülüyor:

Sorunlu örnek: "Kartı alıp *öteki seçtiği kartlarla beraber* kırtasiye dükkânından çıktı." (Baydar, s. 122) Öneri: "Kartı alıp, *seçtiği öteki kartlarla beraber* kırtasiye dükkânından çıktı."

Bağfiilden sonraki virgül bazen anlamı değiştirmiyor, yalnızca fazlalık ediyor.

Sorunlu örnek: "Örneğin, Türkçenin sözcük yapma yollarından *'bileşmeyle' oluşturularak, söz varlığımıza kazandırılan, dilimize böyle yerleşmiş, bileşik sözcükleri* ayırmak da söz konusu edilemez." (Yazım Kılavuzu, 3. baskı, s. 7) Bu örnekteki dört virgülden ikisi fazla: "Oluşturularak" bağfiilinden sonraki ve "yerleşmiş"ten sonraki.

2. "GİBİ" SÖZCÜĞÜNDEN SONRA VİRGÜL

"Gibi"den sonra virgül kullanılıp kullanılmayacağı da verilmek istenen anlamla bağlı. Bu virgülün anlam üstündeki etkisini gösteren geleneksel örnek: "Çalış baban gibi, eşek olma!" "Çalış, baban gibi eşek olma!"

"Gibi"den sonra gereksiz virgül örneği: "Dil Derneği'nin YAZIM KILAVUZU'nun ilk iki baskısı gibi, üçüncüsünde Atatürk'ün kurumunda on bir kez ve milyonlarca basılan *Yazım Kılavuzu*'nu temel almış; (...)" (*Yazım Kılavuzu*, s. 8)

3. "-İN" (TAMLAMA DURUMU /İYELİK) EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Anlam farklılığına yol açabiliyor. Şu iki cümle arasındaki fark gibi: "Konuşanın, babası olduğu sanılabilir." "Konuşanın babası olduğu sanılabilir."

4. "-KEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Gerektiğinde kullanılıyor; anlam farklılığı da yaratabiliyor. Örnek: "1932'de başlayan dil devrimiyle Türkçe karşılıkları bulunan yabancı sözcükler yerini, Türkçelerine bırakırken, bunlardan kaynaklanan yazım sorunu da ortadan kalkmıştır." (*Yazım Kılavuzu*, s. 11) Örnekteki iki virgülden birincisi gereksiz, ikincisi ise cümlemin anlamını değiştiren virgüllerden.

5. "NEDENİYLE" ANLAMINA GELEN "-DEN" EKİNDEN SONRA VİRGÜL

Bu virgülün nasıl anlam farklılığı yarattığını gösteren bir örnek: "Yakınları gelmediğinden ölen kurban, teşhis edilemedi." "Yakınları gelmediğinden, ölen kurban teşhis edilemedi."

6. ÖZNEİN AYIRTEDİLEBİLMESİ İÇİN KULLANILAN VİRGÜL

Basit cümleler dışında çoğu kez, anlamın karışmaması için öznenin sonra virgül kullanmak gerekiyor.

Sorunlu örnek: "(...) *asıl bizi yaklaştıran düşünce yakınlığı oluyor.*" (Cengiz, s. 33) Öneri: "(...) bizi asıl yaklaştıran, düşünce yakınlığı oluyor."

Ancak, cümlemin başındaki sözcüğün özne sanılmaması için, fazladan virgül kullanmamaya dikkat edilmeli.

Sorunlu örnek: "Çömez, *sahne önüne gelir. Sırtı, Teiresias'a dönük olarak konuşmaya başlar.*" (Büktel, s. 9) "Sırtı"dan sonraki fazla virgül nedeniyle ilk anda anlam kargaşası doğuyor: Konuşmaya başlayan, çömez değil de çömezin sırtı oluyor. O virgül olmasa, "çömez" öznesini rahatlıkla izleyeceğiz.

7. "VE", "İLE" GİBİ BAĞLAÇLARDAN ÖNCE YA DA SONRA VİRGÜL

Yazım Kılavuzu, "'ve, ya, ya da, ile, ki...' bağlaçlarından önce ve sonra virgül imi kullanılmaz" diyor. *Yazım Kılavuzu*'nda böylece, yazmayı yeni öğrenen çocuklara "ve"nin ve virgüllün işlevini öğretmekte kolaylık olsun diye başvurulmuş bir belirtim, genel kural durumuna getirilmiş oluyor. Böyle bir kural yalnızca en basit cümleler için geçerli olabilir. Cümledeki öge sayısı arttığında, durum değişebiliyor.

Olağan basit cümlelerde bağlaçtan önce ya da sonra virgüle gerçekten de gerek kalmıyor. Örneğin, "1, 2, 3, ve 4. sınıfları barındıran bina yetersiz" cümlesinde, 3'ten sonraki virgül fazla (bu virgül İngilizcede var, Türkçede değil).

Ancak, araya yancümle ya da sözcük grubu girdiğinde, anlamın karışmaması için bağlaçtan önce ya da sonra virgül kullanmak gerekebiliyor. Örnek: "Bu anlayış temelde idealist, ve sistemli olmayan bir biçimde de Hegelcidir."

"Ve" bağlacından sonraki virgül gibi, "ile" bağlacından sonraki virgül de anlamı değiştirebiliyor. Şu iki cümle arasındaki fark gibi: "Ahmet, Lara ile var olmanın anlamını, yaşamın sırrını keşfedecektir." "Ahmet, Lara ile, var olmanın anlamını, yaşamın sırrını keşfedecektir."

8. Virgül gerektiren yerlerden, akılda zor kalanları belirtelim:

- Hitaplardan sonra,

virt - vüzera

• Sıralı cümlelerden sonra (örnek: "Düşünüyüm, karar verince sizi arıyorum"),

• Arasöz ve aracümlelerden sonra (örnek: "Ona karşı, nasıl anlatayım, hem saygı hem de korku duyuyordum"),

• Alt alta sıralamalardaki her öğenin sonunda (örnek: Okumakta olduğunuz liste).

Alt alta sıralamalarda cümle son öğede bitmiyorsa, son öğenin sonuna nokta ya da virgül koymayıp söze alt satırda devam edilmeli. *Yazım Kılavuzu*'ndaki örnek (s. 56):

"Türkçede önadları;

1. Niteleme,

2. Belirtme olarak ikiye ayırırız."

9. SAYILARIN YAZILMASINDA VİR-GÜL (bkz. "Sayıların Yazılması, 1")

virt <virde <virde <virtten

virtüöz, virtüözlük

visal (A uzun, L ince) <visale <visali <visalden

visamiral

viskoz

vişneçürüğü

vitellüs <vitellüsten

vitir <vitre <vitri

vitray

viyadük <viyadüke <viyadükü <viyadükten

viyaklamak

viyola, viyolonsel

Vize'ye (=Vize ilçesine), Vizeli <Vizeli-
lere

VJ (=video jockey)

vizyon

Batı dillerinden geldi. Türkçesi, yerine göre, "gösterim, ufuk, anlayış, uzak görüş" vb.

vodvil

vokabüler

vokal (L ince) <vokale <vokali <vokalden, vokalist <vokalistten

voleybol <voleybole <voleybolü <voleybolden, voleybolcu

volontarizm, volontarist <volontaristten

volt <volttan, volta, voltaj, voltametre, voltam-

per, voltmetre, voltölçer

Volter (=Voltaire)

voltram

Volvograd'a <Volvograd'lılara, Volvograd'dan

vombat <vombada <vombadı <vombattan

vonoz

vs. (=ve saire) (A uzun)

vuku [bulmak] (İkinci U uzun) <vukua [gelmek] <vukuu

vukuat <vukuata <vukuatı <vukuattan

vukuf <vukuftan, vukufsuz

vuraç <vuraca <vuracı <vuraçtan, vurduğumduymaz

VURGU SORUNLARI

Yazılışları ayrı, anlamları farklı olan bazı sözcüklerin seslendirilmesindeki vurgu farkı, anlamın belirginleşmesini sağlıyor. Özellikle, büyük harfle başlatıldığında belirli bir yerleşim yerinin adına, küçük harfle başlatıldığında ise başka bir ada dönüşen sözcük çiftlerine dikkat edilmeli: ağrı/Ağrı, levent/Levent, ordu/Ordu, kemer/Kemer, uşak/Uşak, hicaz/Hicaz, bodrum/Bodrum, vb. Bu sözcük çiftlerinde vurgu küçük harfli olanlarda ikinci ünlüde, yerleşim yeri adlarında ise ilk ünlüde.

urkaç

Bir dövüş taktiğinin adı. (Ayrı yazıldığında daha geniş ve gevşek bir anlam kazandığına dikkat edilmeli.)

vurtut <vurtuttan

vuslat <vuslattan

vusul (İkinci U uzun, L ince) <vusule <vusulü <vusulden

vuzuh <vuzuhtan

vücut [bulmak] (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun) <vücuda <vücutdu <vücuttan

vükela

vürüt (Ünlüyle başlayan ek aldığı U uzun) <vüruda <vürudu <vüruttan

vüsat <vüsate <vüsati <vüsatten

Vüs'at O. Bener

vüzera

W

w

Bu harfe Türkçe olarak yeni bir ad önerildi ve hayli yaygınlaştı: "çift v". Daha önce, Fransızcadan gelmiş olan "dublve" adı kullanılıyordu. Günümüzde özellikle internette, İngilizceden gelen "dabilyu" adı da kullanılıyor.

W harfi Türkçe alfabede yer almamakla birlikte, Türkçe imlada çeşitli biçimlerde yer alıyor. Birincisi, Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adlardan Türkçede yerleşik bir karşılığı olmayanları kendi dillerindeki gibi yazma kuralı uyarınca: New York, New Orleans, Wisconsin, Mark Twain, vb. İkincisi, Türkçeye giren bazı İngilizce sözcüklerde: *walkman*, *wc*, *web*, *western*, vb. Üçüncüsü, kendine İngilizce ad seçmeyi yeğleyen ticaret ve sanayi kuruluşlarının ürün ya da şirket adlarında.

W harfi ayrıca "volfram"ın ve "vat"ın simgesi olarak kullanılıyor.

walkman (=gezerçalar)

watt değil, *vat*

WB (=World Bank [İng.]; Dünya Bankası; IBRD; International Bank for Reconstruction and Development [İng.]; Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası) <WB'ye <WB'den

WC (=water closet [İng.]; tuvalet) <WC'ye <WC'den

WFC(=World Food Council [İng.]; Dünya Gıda Konseyi) <WFC'ye <WFC'den

WFTU (=World Federation of Trade Unions [İng.]; Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonu) <WFTU'ya <WFTU'dan

WHO (=World Health Organization [İng.]; Dünya Sağlık Örgütü) <WHO'ya <WHO'dan

WIPO (=World Intellectual Property Organisation [İng.]; Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü) <WIPO'ya <WIPO'dan

WMO (=World Meteorological Organisa-

tion [İng.]; Uluslararası Meteoroloji Birliği) <WMO'ya <WMO'dan
WTO (=World Trade Organization [İng.]; Dünya Ticaret Örgütü) <WTO'ya <WTO'dan (Daha çok "DTÖ" kullanılıyor.)

X

x

Bu harfin Türkçe adı "iks". Türkçe alfabede böyle bir harf bulunmamakla birlikte, tıpkı W harfi gibi bu harf de Türkçe imlada çeşitli biçimlerde yer alıyor. Bilinmeyen adların yerine ve "x ışını" deyiminde bu harfi kullanıyoruz. Tıpta "x oldu" deyimini, "öldü" anlamına geliyor. Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adlardan Türkçede yerleşik bir karşılığı olmayanları kendi dillerindeki gibi yazma kuralı, X harfini de kapsıyor: New Mexico, Delacroix, Dreux, vb.

X harfi ayrıca "ksenon"un simgesi olarak kullanılıyor.

Y

y. (=yaklaşık)

Y / Ğ (bkz. "Adfiillere Ek Getirilmesi")

ya

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ve", "de", "ki", "ile", "ya da" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi "ya" bağlacını da büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.

2. "YA" MI, "YADA" MI?

Bu iki sözcüğün kullanımı, İngilizcenin etkisinde kalabiliyor.

Sorunlu örnek: "Sonuç olarak, sen ne işe yarıyorsun? Ya da ben? Gont Dağı bir işe yarar mı? Ya da Açık Deniz?" (LeGuin 1994, s. 22) Öneri: "Sonuç olarak, sen ne işe yarıyorsun? Ya ben? Gont Dağı bir işe yarar mı? Ya Açık Deniz?"

ya da - yağmurölçer

yada

1. Kitap, dergi, gazete ve yasa adlarıyla yazı başlıklarında yer alan "ya da" bağlacını, tıpkı "ve", "de", "ki", "ile", "ya" bağlaçları ve "mi" soru eki gibi, büyük değil, küçük harfle başlatmak gerekiyor.
2. Çeviri metinlerde, "*Doğru ya da Yanlış?*" gibi tuhaf anlatımlara rastlanmaya başlandı. (Soru işareti olmasa tuhaflık da olmayacak.) Oysa İngilizce'deki "*or*" sözcüğünü ille "ya da" diye çevirmek gerekmez: "*True or False?*" sözünün Türkçesi, "*Doğru ya da Yanlış?*" değil, "Doğru mu, Yanlış mı?" olmalı.
3. Cümlelere "ya da" bağlacıyla başlanabilir mi sorusu, sık sorulan sorulardan. Başlandığına rastlanıyor (örnek için, bkz. *Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı*, Dil Derneği Yay., 1995, s. 25).

ya herri ya merri

yabanabat <yabanabattan, yabanarısı, yabanasması, yabandefnesi, yabando-muzu

YABANCI KÖKENLİ CİNS ADLARININ YAZILMASI

Başka dillerden gelen, yazılışı ve okunuşu Türkçeleşmemiş cins adlarını, ayırt edici bir biçimde (tırmak ya da kesme işareti kullanarak) yazmakta yarar var: "rock'ın", "world music'ten", "sound'unu" gibi.

Sorunlu örnek: "(...) *edebiyat masteri* var." (*Radikal Cumartesi*, 31.10.1998, s. 3) Öneri: "(...) edebiyat 'master'ı var." Ya da: "(...) edebiyat mastırı var." Ayrıca bkz. "Kısaltmaların Yazılması, 6".

YABANCI KÖKENLİ SÖZCÜKLERDE ÇOĞUL EKİ FAZLALIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.2")

YABANCI ÖZEL ADLARIN YAZILMASI

1. LATİN ALFABESİNİN KULLANILDIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL ADLAR
Türkçe gibi Latin alfabesini kullanan dillerdeki özel adların yazımını de-
ğiştir-

tirmemek gerekiyor. Tarihsel olarak belirli bir söyleyişle yerleşmiş bazı özel adlar, bu kuralın dışında: "Napol-yon", "Londra", "Münih", "Cenevre", "İsveç", "İsviçre" vb.

2. LATİN ALFABESİNİN KULLANILMA-DIĞI DİLLERDEKİ ÖZEL ADLAR

Bu özel adları ise Türkçe okunuşlarına uyarak yazmak gerekiyor: "Çaykovs-ki", "Tsumi", "Kahire", "İbn Haldun" vb. Ancak, sözgelimi "İbn Khaldom", Londra'daki bir hastanenin adıyla, Türkçede de "İbn Khaldom" diye yazılmalı; çünkü burada söz konusu olan, Arap tarihçi İbn Haldun'un değil, Londra'daki bir hastanenin adıdır.

3. Göçmen yazarların adı da zorluk yaratıyor. Bu konuda, yazarın uyruklu-ğu temel alınabilir. Sözgelimi Salman Rushdie sonuçta İngiliz olduğundan, adını Türkçe okunuşuna göre değil, İngilizce yazılışına göre yazmak yerinde olur.

4. YABANCI ÖZEL ADLAR YAPIM EKİ ALDIĞINDA (bkz. "Kesme İşareti")

yabanenginarı, yabaneşegi, yabangülü, yabanhavucu, yabaninciri, yabani (İkinci A ve İ uzun), yabaniakdiken, yabaniispanak, yabanikimyon, yabanilahana, yabanimerçanköşk, yabani-yasemin, yabankazı, yabankedisı yabanketenı, yabanmaydonozu, yaban-mersini, yabannanesi, yabanördeği, yabanpancarı, yabanpazısı, yaban-sümbülü, yabanteresi, yabantırak, yabanturpu

yad

"Yabancı" demek. "Yad eller" örne-ğindeki gibi. "Yâd"la karışabilir.

yâd [etmek], yadigâr (Alar uzun)

"Yâd" sözcüğü "anmak" anlamına ge-liyor. Düzeltme işaretiyle yazılmazsa "yad"la karışabilir.

yada değil, ya da (bkz. "ya da")

yağbezi, yağdoku, yağhane, yağlıkçı, yağlıboya, yağölçer, yağtaşı, yağyakıt yağışölçer, yağmurkuşağı, yağmurkuşu, yağmurölçer

yahni

Yahudice, Yahudi <Yahudilere, Yahudilik <Yahudilikten, yahudibaklası

Yahya Kemal Beyatlı

Yahyalı'ya, Yahyalılı <Yahyalılılara (=Yahyalılara)

yaka paça

Yakacık'a (Okunuşu: "Yakacığa") <Yakacık'tan, Yakacıklı <Yakacıklılara

yakalıkamçılılar

yakışacı

yakın

"Yakin" biçiminde söylememek gerekiyor. "Yakin" sözcüğünün anlamı çok farklı: "kesin bilgi, kesin bilme". "Yakinen" ise, "yakından" anlamına değil, "kesin olarak" anlamına geliyor.

yakınçağ

Yakındoğu'ya, Yakındoğulu <Yakındoğululara

yakıotu

yakut <yakıta <yakıtı <yakıttan, yakıtyağ yakın (İ uzun) (bkz. "yakın"), yakinen yaklaşık (bkz. "ortalama" ve "olarak, 2")

yaklaşım (Ayrıca bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

yaklaşım tarzı

"Yaklaşım" kavramı zaten "yaklaşma tarzı" anlamına geldiğinden, "*yaklaşım tarzı*" denince ortaya gereksiz bir anlamsal yineleme çıkıyor. "Yaklaşma tarzı" ya da yalnızca "yaklaşım" yeterli olabilir.

yaklaşmak (bkz. "karşı")

yakmaç <yakmaca <yakmacı <yakmaçtan

yakut (A uzun) <yakuta <yakutu <yakuttan

Bir değerli taş türü. Bir topluluğun adı olan, kısa A'lı "Yakut"la karıştırılmamalı.

Yakut <Yakutlara, Yakutça

Kuzeydoğu Sibirya'da yaşayan bir topluluğun mensupları ve dili.

yalabık <yalabığa <yalabığı <yalabıktan yalamuk <yalamuğa <yalamuğu <yalamuktan

yalan konuşmak

Argodan sayılabilir. Olağan kullanım: "yalan söylemek".

yalan yanlış, yalancıayak, yalancıdolma, yalancısafran

yalapşap

yaldırak <yaldırağa <yaldırağı <yaldırdaktan

yalıçapkını

yalınayak, yalınç <yalınca <yalıncı <yalınçtan

yalıngaç <yalıngaca <yalıngacı <yalıngaçtan, yalıngöz, yalınkat, yalınkılıç

yalıyar

yalız

yalnız değil, yanlış

yalnız

yalnızca (=sadece)

1. "Yalnız" mı, "yalnızca" mı?

Eskiden, "sadece" değil, aynı anlamda olmak üzere "sade" denirdi (örnek için bkz. Eyuboğlu, s. 283, 284 vd.). Günümüzde ise "sadece" anlamında "sade" diyene pek rastlanmıyor; "sade" sözcüğü yalnızca "katıksız" anlamında kullanılır oldu.

Buna karşılık, "yalnızca" yerine "yalnız" demeyi sürdürenler var. Oysa anlam karışıklığı yaratmaya çok elverişli bir kullanım bu.

Sorunlu örnek: "Ama biz *yalnız* yaratıcının tasarısına gönderme yapmayacağız." (Eco 1992, s. 9) Bu örnekte yazarın kastının "yalnız yaratıcının tasarısı" değil de "yalnızca yaratıcının tasarısı" olduğunu ancak paragrafın devamından anlayabiliyoruz.

Sorunlu örnek: "*Memure sözcüğü yalnız, kadınlar için kullanılabileceğinden ayrıca cinsiyet belirtmeye gerek yoktu.*" (Özkeran, s. 47) Bu örnekte ise yazar, karışıklığı önlemek için "yalnızca" demek yerine, yersiz bir virgül kullanmayı seçmiş. Öneri: "Memure sözcüğü yalnızca kadınlar için kullanılabileceğinden, (...) "

Sorunlu örnek: "*O, yalnız milletin geçmişini değil, geleceğini de yüklenmiştir.*" Öneri: "O, milletin yalnızca

yalnızca - yapmak fiili

nızca geçmişini değil, geleceğini de yüklenmiştir."

2. "Yalnızca" mı, "tek" mi?

Aradaki anlam farkına dikkat edilmeli. Özellikle, İngilizcenin etkisiyle fazladan "bir"lerin arttığını göz önünde tutarak: "Yalnızca bir ad yazabilirsiniz." "Tek bir ad yazabilirsiniz."

3. "Yalnızca" (ya da "sadece") sözcüğü, "ibaret", "sınırlı" gibi sözcüklerle ya da "kalmayıp"la birlikte kullanıldığında ortaya gereksiz anlamsal yinelenmeler çıkıyor. Aşağıdaki örneklerin tümünden "yalnızca (sadece)" sözcüğü atılabilir.

Sorunlu örnek: "Bu durum, elbette sadece sözcüklerle sınırlı kalmamakta, giderek dilin ve daha da önemlisi anlatımın bütün yapısını derinden etkilemektedir." (Hasan Bülent Kahraman, *Radikal* gazetesi, 30.9.1997)

Sorunlu örnek: "Ancak yabancı kökenli günceler hazinesi yalnızca bunlarla sınırlı değildir." (Canetti, s. 76)

Sorunlu örnek: "Dil yalnızca sözcüklerden ibaret değildir." (Özerkan, s. 140)

Yalova'ya, Yalovalı <Yalovalılara
yalpık <yalpığa <yalpığı <yalpıktan
yaltak <yaltağa <yaltağı <yaltaktan, yaltakçı
yalvaç <yalvaca <yalvacı <yalvaçtan
Yalvaç'a <Yalvaç'tan, Yalvaçlı <Yalvaçlılara
yalvaryakar
yamaç <yamaca <yamacı <yamaçtan
yamçı
yamru yumru
yamuk yumuk
yan yana, yananlam
yanardağ, yanardöner
yanaşık <yanaşığa <yanaşığı <yanaşıktan
yancümlle, yanı sıra, yanıkara
yanıkçı, yanışölçer
yankesici
yankıbilim
yanlış <yanlıştan, yanlışlık (bkz. "'-lik' Eki")
yalnız değil, yalnız

yansıtacı <yansıtaca <yansıtacı <yansıtacı
taçtan

yanşak <yanşığa <yanşığı <yanşıktan
yantümce, yanünsüz, yanyüzergiller
yapadurmak

yapağı
yapayalnız
yapboz

YAPI VE YAPIT ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.4")

yapıbilgisi, yapıbilim, yapıbirim, yapımevi

yapıncak <yapıncağa <yapıncağı <yapıncaktan

yapış yapış, yapışıkçeneliler, yapışkano-tu, yapıtaş

yapmak

1. YİNELENMESİ GEREKEN FİİLİN YERİNE "YAPMAK" DEMEĞİLİMİ

Sorunlu örnek (ABD yapımı bir TV filminin çevirisinden):

"- Beni kültüpten attı.

- Daha önce yapmalıydı, geç bile kaldı."

Türkçede "yapmak" fiilinin, İngilizcedekinin tersine, "denden (yerini tutma)" işlevi olmadığından, böyle durumlarda "yapmak" denmeyip fiil yinelenir. Yukarıdaki Hollywood Türkçesinin olağan biçimi şöyle:

"- Beni kültüpten attı.

- Daha önce atmalıydı, geç bile kaldı."

TV filmlerinde sık sık duyduğumuz, "Yapamanı!", "Haydi, yapabilirsin!" gibi sözler de aynı sözcük sözcüğüne çeviri anlayışının ürünü.

İyi çevirilerde de gözden kaçmalar olabiliyor. Örnek:

"- Bu eleştiriye basına gönderecek mi?

- Yaptı bile." (Le Guin 1990, s. 199)

Öneri: "- Bu eleştiriye basına gönderecek mi?

- Gönderdi bile."

Aynı kaynaktan başka bir örnek:

"Bir makara sistemi kuramazlar, söz veremezler. Biz yapabiliriz." Öneri: "Bir makara sistemi kuramazlar, söz veremezler. Biz verebiliriz."

2. "YAPMAK" FİİLİ FAZLALIKLARI

Yukarıdakine benzeyen bir "yapmak" fiili kullanımının fazlalık oluşturduğu durumlara örnek: "Cevdet Bey ve Oğulları'nda kahramanlar, tıpkı babaannemin yaptığı gibi, bir cemaat ruhu ve amaç birliği içinde de olsa modernleşme, Batılılaşma konusunda saf bir şekilde ısrarlı, kararlı ve meraklıdılar." (Orhan Pamuk, 4.4.1999 tarihli *Radikal İki*)

Olağan kullanıma göre bu örnekte "tıpkı babaannemin yaptığı gibi" değil, "tıpkı babaannem gibi" denmesi beklenir. Değilse (cümlemin temeline bakarsak): "... tıpkı babaannemin yaptığı gibi (...) ısrarlı, kararlı ve meraklıdılar" yapısı ortaya çıkıyor.

Sorunlu örnek: "Kokoreç seviyorsa kokoreç makinesi sokar içeri, Sedat Peker'in yaptığı gibi. Yine onun yaptığı gibi aşçısını ve berberini de içeri attırır ki (...)" (Perihan Mağden, 15.12.1999 tarihli *Radikal*) Öneri: "Kokoreç seviyorsa kokoreç makinesi sokar içeri, Sedat Peker gibi. Yine onun gibi, aşçısını ve berberini de içeri attırır ki (...)"

3. "DURMA YAPMAK", "KONUŞMA YAPMAK", "(KESİN) DÖNÜŞ YAPMAK", "GİRİŞ YAPMAK", "PANİK YAPMAK"...

Bazı yazarlar bu sözlerdeki "yapmak" fiillerinin tümünü yersiz buluyor, bazıları ise "yapmak" fiilinin bu gibi yapılara yer yer bir süreç anlamı kattığını düşünüyor. Kişisel olarak, çoğu örnek için bu ikinci tür yoruma katılıyorum. "Konuşmak"la "konuşma yapmak" arasında anlam farkı var. "Durma yapmayın" diyen trafik görevlisinin kastı, "durmayın"dan çok, "uzun süre kalmayın", "park yapmayın" vb. olmalı.

Daha çok sınırdan geçip gelmek anlamında kullanılan "giriş yapmak" sözü sanki "giriş işlemlerini yapmak"ın kısaltılmışı. Aynı biçimde, yurtdışından "dönmek"le "dönüş yapmak" arasında anlam farkı var. "Yurtdışından dönüş yapmak" sözü, başka

ülkelerde ikamet edenler için "Türkiye'ye taşınmak" anlamını kazanmış durumda. Buna karşılık, yurtdışından her dönemin "dönüş yapmış" olmaya-cağı, sözgelimi, Emre Kongar'ın verdiği örneği alırsak (s. 26), bir Avrupa ziyaretinden dönen Başbakan için "Başbakan yurtdışından dönüş yaptı" dememek gerektiği, herhalde tartışılmaz: Başbakan bir başka ülkede ikamet ediyor olamayacağına göre, oradan dönüş de yapamaz; düpedüz döner.

Öte yandan, "yapmak" fiilinin "panik yapmak", "bitiş yapmak" vb. kullanımlarının "yanlış" olmaktan çok, argo düzeyinde olduğu söylenebilir. Olağan biçim, "paniğe kapılmak", "bitmek" ve benzeridir.

yaprakarı, yaprakbiti, yapraktaş
Yapraklı'ya, Yapraklılı <Yapraklılılara
(=Yapraklılara)

yar<yara<yan
"Uçurum" demek. "Yardımcı" sözcüğünün kısaltması olarak da ("yar." biçiminde) kullanılabilir. "Yâr"la aralarında yazılış, söyleyiş, çekim ve anlam farkı var.

yâr<yâre<yâri, yâran
"Sevgili", "yakın kişi" gibi anlamları var. "Yar"la karıştırılmamalı.

yarabandı
yarabbi <yarabbim
Yaradan, Yaradancılık, yaradılış <yaradılıştan

yâran
yaratık <yaratığa <yaratığı <yaratıktan
yaratı, yaratmak, yaratılış <yaratılıştan
yarbay (=Yrb.)
yard. (=yardımcı)

yardakçı
yardımlaşma, yardımlaşmak (bkz. "İşteş Fiiller"), yardımsever

yaren (A uzun), yarenlik [etmek]

yarga

yargievi

yarı buçuk, yanaçık, yaribaşkalaşma
yançap <yançapa <yançapı <yanıçaptan
yanfinal, yangölge, yanıletken, yanka-palı, yarısaydam

yarıküre - yaylak

yarıküre / yarımküre

"Yarımküre" sözcüğü, "yarıküre" anlamına da geliyor. Tanımları şöyle:

yarıküre: "Yer ya da gökküresinin ekvatorla bölünmüş iki yarısından her biri."

yarımküre: "1) İki eşit parçaya bölünmüş bir kürenin her parçası. 2) Yarımküre." (*Türkçe Sözlük*)

yarım buçuk, yarım yamalak, yarımada, yarımatalak, yarımday, yarımşün, yarımkanatlılar

yarımküre (bkz. "yarıküre / yarımküre")

yanson, yarıyıl

yarışçı

yarkurul

yarlıgamak

yarpuz

YASA ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, III.6")

yasadışı

yasakçı

yasin

yassıkadayıf, yassısolucanlar, yassısolungaçlılar

yastağaç <yastağaçtan

yaş

Sorunlu örnek: "Yirmi yaşındayım". "Yaşındayım" sözcüğündeki "m" harflerinin ikisi de aynı kişiyi gösterdiğinden, biri gereksiz: "Yirmi yaşındayım" yeterli olur.

Yaşla ilgili sözcükte, yaşından söz edilen kişinin hiç belirtilmemesi de olanaksız. Sorunlu örnek: "Ayağımdaki yara izi yirmi yaşındayken oluştu." Bu örnekte, "kim yirmi yaşındayken" sorusunun yanıtı belirsiz. Öneri: "Ayağımdaki yara izi yirmi yaşındayken oluştu" ya da: "(...) ben yirmi yaşındayken oluştu".

YAŞ (=Yüksek Askeri Şura) <YAŞ'a <YAŞ'tan

yaşam (bkz. "yaşantı"), yaşambilim, yaşamöyküsü, yaşam standardı (bkz. "standart" ve "yaşantı")

yaşantı

"Yaşam deneyimi" demek. "Hayat" anlamına gelen "yaşam"la karıştırılır.

yor. "Yaşantısı hep denizlerde geçti" değil, "yaşamı (=hayatı) hep denizlerde geçti". Buna karşılık, "deniz yaşantısı bir ömür boyu sürdü" vb. denebilir.

yaşadönümü, yaşı başı, yaşı <yaşıttan

Yatağan'a, Yatağanlı <Yatağanlılara

yatakhane (Son A uzun)

yatkınlık (bkz. "karşı") <yatkınlıktan

yatuğan (=yatuk)

yavaşça, yavaşçacık

yave (A uzun)

yaver (A uzun)

yavruağzı, yavrukurt <yavrukurda <yav-

rururdu <yavrukurttan

yavşak <yavşaga <yavşagi <yavşaktan

yavşanotu

Yavuzeli'ne <Yavuzeli'nden, Yavuzelili

<Yavuzelililere

Yay. (=yayınevi; yayımlayan)

YAY-BİR (=Türkiye Yayıncılar Birliği)

yay. haz. (=yayıma hazırlayan)

Yay-Kur (=Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu) <Yay-Kur'a <Yay-Kur'dan

yaya (=yayan)

yaşçizer

yayım (=neşir), yayımcı, yayımcılık, yayımlamak

yayına hazırlayan değil, yayıma hazırlayan (=yay. haz.)

yayınbalığı

yayınım, yayındırmak, yayınma, yayıntı, yayınevi (=Yay.)

yayınlamak / yayımlamak

Türkçe Sözlük'te "yayınlamak" diye bir fiil yok. Yalnızca ad biçimi var: "yayın". "Yayın"ın tanımı şöyle: "Basılıp satışa çıkarılan kitap, gazete gibi okunan ya da radyo ve televizyon aracılığıyla halka sunulan, duyurulan, iletilen şey, "neşriyat".

Fiil olarak, "yayımlamak", "yayımlanmak" ve "yayımlatmak" verilmiş. Buna karşılık, uygulamada radyo, TV vb. için daha çok "yayınlamak" fiili kullanılıyor.

yaylaçığı

Yayladağı'na <Yayladağı'ndan, Yayladağlı <Yayladağlılara

yaylak <yaylağa <yaylağı <yaylaktan,

yaylakıye (İkinci A uzun)
yazarkasa
yazevi
yazgıdaş <yazgıdaştan

YAZI BAŞLIKLARI

Yazı başlıklarında, "ve", "de", "ki", "ile", "ya", "ya da" bağlaçları ve "mi" sorueki dışındaki tüm sözcüklerin büyük harfle başlatılması ve başlığın aldığı ekin, kesme işaretiyle ayırılması gerekiyor.

Yazım Kılavuzu'nda kural böyle olmakla birlikte, son yıllarda bazı yayın organları yazı başlıklarının yalnızca ilk sözcüğünü büyük harfle başlatıyor. Bilinçli bir seçim olduğundan, "yanlış" sayılmamalı.

YAZI DİLİ - KONUŞMA DİLİ (bkz. "Konuşma Dili...")
yazıbilgisi, yazıbilim, yazıhane (İkinci A uzun)

YAZILI ANLATIMDA VURGULAMA SORUNLARI

Türkçenin yazılı anlatımdaki anlamsal vurgulama olanakları son derece incelikli, incelikli olduğu kadar da sorunlu. Dilin (yaşamla atbaşı) kabalaşması oranında yitip gitme eğilimi gösteren bu incelikli olanaklar şöyle sıralanabilir:

Sıfatlar,
Pekiştirmeli sözcükler,
Sözdizimi (yükleme yakınlık),
Adıllar (zamirler),
"Bir" sözcüğü,
Çoğul eki ("-ler / -lar"),
Virgül,
Yinelemeler...

Vurgulama olanaklarıyla ilgili sorunlardan, başta "bir" sözcüğü, çoğul eki ve adıllar konusundaki sorunlar olmak üzere önemli bir bölümü, İngilizce etkisinin bilincinde olunmamasından ileri geliyor olabilir. Elinizdeki kılavuz, yukarıda sıralanan sekiz ayrı vurgulama olanağından ("pekiştirmeli sözcükler" dışındaki) yedisini ayrı ayrı ele alıyor ve kullanımlarındaki sorunları açıklamaya çalışıyor: bkz.

"ADIL KULLANIMI", "bir", "ÇOĞUL EKİ SORUNLARI", "VİRGÜL SORUNLARI", "SIFAT SORUNLARI", "SÖZDİZİMİ SORUNLARI". "Anlamsal yineleme sorunları"ndan kasıt ise, vurgulama amacı olsun olmasın, çoğu kez farkında bile olunmadan yol açılan anlamsal yinelemeler. En yaygın, elinizdeki kılavuzda da en çok yer tutan sorunlardan biri.

yazılım (bkz. "'-mesi / -meleri' Eki")

YAZILIŞLARI BİRBİRİNE BENZEYEN SÖZCÜKLERİN AYIRT EDİLMESİ (bkz. "Kesme İşareti, 7")

yazım (bkz. "'-m' Yapım Ekiyle Türetilmiş Sözcükler")

yazım biçimi

Yazım (imla) zaten "yazılma biçimini düzenleyen kurallar" anlamına geldiğinden, "yazım biçimi" sözündeki "biçim" sözcüğü gerekli değil.

Sorunlu örnek: "(...) gerekirse *sözcüğün yazım biçiminde* değişiklik yapılmalıdır." (Özerkan, s. 95) Öneri: "(...) gerekirse *sözcüğün yazımında* değişiklik yapılmalıdır."

"Yazım", imla anlamına gelmek üzere yapılmış bir sözcük. Ne var ki, "bana ait yazı" anlamına da geldiğinden, son derece kullanışsız. Yanı sıra "biçimi" gibi açıklayıcı sözcüklere gerek duyulmasının bir nedeni budur belki; "tarz", "şekil", "biçim" gibi açıklamacı fazlalıklar, bir önceki sözcüğün kullanışsızlığını gösteriyor olabilir.

yazıbilim, yazındışı, yazınsever, yazıp çizmek

yazıt <yazıttan, yazıtibilim

yazlıkçı

-yazmak (bkz. "Bileşik Fiillerin Yazılması, 2")

Yd. (=yedek), Yd.Sb. (=Yedek Subay)

<Yd.Sb.ın,yedekçi

YDD (=Yeni Dünya Düzeni) <YDD'ye <YDD'nin

yeddi *emin* değil, yediemin (Son İ uzun) (=yed-i emin)

Yedigir'e,yediveren

yegâh - yetmiş

yegâh <yegâhtan
yegân, yegâne
yeğin, yeğinleşmek
yeğlemek, yeğrek
yeğni
yeis <yese [kapılmak] <yesi <yeisten
yekdiğeri (bkz. "*biri yekdiğerinin*"), yek-
nesak, yekpare, yeksan
yekûn
yeldeğirmeni, yeleç <yelece <yeleci <yel-
leçten, yelkesen
yelengeç <yelengece <yelengeci <yelen-
geçten
yelkovankuşu
yellim yelalim, yelölçer, yelyutan
yemeği/yemeyi (bkz. "Adfiillere Ek Ge-
tirilmesi")
yemek <yenen <yenince <yiyn <yiynce
<yiyor, yemekhane (A uzun)
yemekçilik <yemekçilikten
"Yemek toptancılığı" demek.
yemişçi, yemişlik <yemişlikten
yemyeşil
yengeç <yengece <yengeci <yengeçten
yeni (bkz. "henüz")
Yeni Delhi'ye, Yeni Delhili <Yeni Delhi-
lilere
Yeni Zelanda'ya, Yeni Zelandalı <Yeni
Zelandalılara
yenibahar, yeniçağ, yeniçeri, yenedünya,
yenigümüş <yenigümüştən
Yenice'ye, Yeniceli <Yenicelilere
yeniçağ <yeniçağdan
yeniden dönmek
"İkinci kez dönmek" demek. İlk kez
dönülmesi durumunda da kullananla-
ra rastlanıyor.
yeniden gözden geçirmek (bkz. "gözden
geçirmek")
yenilikçi
Yenimahalle'ye, Yenimahalleli <Yenima-
hallelilere
Yenipazar'a, Yenipazarlı <Yenipazarlıla-
ra
yenir yutulur
Yenişehir'e, Yenişehirli <Yenişehirliilere
yeniyetme, yepyeni
yer yurt

YER ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanı-
mı, I.3" ve "Yabancı Özel Adların Ya-
zılması")
yer almak, yeraltı, yerberi, yerbilim, yer-
çekimi, yerçekirdeği, yeredoğrulum,
yerelması, yereşegi, yerfesleğeni, yer-
fıstığı
yerine (...) *ikame etmek* (bkz. "ikame et-
mek")
yerkabuğu, yerkatı, yerküre, yerlahanası,
yermantarı
Yerköy'e, Yerköylü <Yerköylülere
yerleşmiş teamül (bkz. "teamül")
yerli yerinde, yerli yersiz
yermerkezli, yermeşesi, yermumu, yeröl-
çüm, yerörümceği, yeröte, yerpalamu-
du, yerpırasası, yersakızı, yersarmaşı-
ğı, yersarsıntısı, yersıçanı, yersolucanı
yersiz yurtsuz, yersizyurtsuzlaştırmak
yerüstü, yeryağı, yeryuvarı, yeryuvarlağı
yestehlemek
yeşilbağa, yeşilbaş <yeşilbaştan
Yeşilhisar'a, Yeşilhisarlı <Yeşilhisarlıla-
ra
yeşilimtrak değil, yeşilimtrak
Yeşilova'ya, Yeşilovalı <Yeşilovalılara
Yeşilyurt'a (Okunuşu: "Yeşilyurda")
<Yeşilyurt'tan, Yeşilyurtlu <Yeşil-
yurtlulara
yetenek (Ayrıca bkz. "bilmek, 4")
"Şiire yeteneğim yoktur" mu, "şiir ye-
teneğim yoktur" mu?
Sorunlu örnek: "Ben şiiri inceliyo-
rum, ama ozan değilim. *Buna yetene-
ğim* var mıydı, yok muydu (...)" (Yal-
çın, M., 4 / s. 73) "Yetenek" sözcüğü-
nün olağan kullanımı, adın yalın duru-
munu gerektiriyor: "Resim yeteneği",
"şiir yeteneği" vb. Öneri: "Böyle bir
yeteneğim var mıydı (...)"
yeterlik <yeterliğe <yeterliği <yeterlik-
ten, yetersayı
yetik <yetiğe <yetiği <yetikten, yetiklik
<yetiklikten
yetimhane (A uzun)
yetmiş
"1970'de" değil, "1970'te". Üç, dört,
beş, kırk, altmış, yetmiş gibi sayılar
sert ünsüzle bittiği için, aldıkları ekin
sert ünsüzle başlatılması gerekiyor.

yevmiye

yeyince değil, yiyince

YHK (=Yüksek Hakem Kurulu) <YHK' ya
<YHK'dan

Yığılca'ya, Yığılcalı <Yığılcalılara

yığınak <yığınağa <yığınağı <yığınaktan

yılanbalığı, yılanbaşı, yılankavi, yilanta-

şı, yilanyastığı

yılaşırı

yılbaşı

yıldırak <yıldırağa <yıldırağı <yıldırak-
tan

Yıldırım Bayezid

yıldırımkıran, yıldırımılık <yıldırımılık-
tan, yıldırımsavar

YILDIZ ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kul-
lanımı, I.5")

yıldızanasonu, yıldızbilim, yıldızböceği,
yıldızçiçeği

Yıldızeli'ne <Yıldızeli'nden, Yıldızelili
<Yıldızelililere

yıldızkarayel, yıldızpoyraz, yıldıztaşı,
yıldızyağmuru, yıldızıyeli

yıldönümü, yılhalkası, yıllar yılı

yılında (bkz. "Tarihlerin Yazılması")

yıllarca

yıllarca önce, yıllarca sonra

"Yıllarca" sözcüğü bir devamlılık an-
latıyor. Dolayısıyla, "önce" ile "son-
ra"nın gerektirdiği noktasallıkla bağ-
daşmıyor. "Yıllar önce" ya da "yıllar
sonra" yeterli olabilir.

Sorunlu örnek: "Nitekim, Yargıtay
yıllarca önce bir mahallî mahkeme ka-
rarını bu yüzden bozmuştu!" (Şiar
Yalçın, 12.1.1998 tarihli *Yeni Yüzyıl* ga-
zetes) Öneri: "Nitekim, Yargıtay yıl-
lar önce bir mahallî mahkeme kararını
bu yüzden bozmuştu!"

Sorunlu örnek: "*Yıllarca sonra* bu
değerlerden Falih Rıfkı Atay ve Agop
Dilaçar'la tanışmak da benim için bir
kıvanç ve onur kaynağı olmuştu."
(Yalçın, N., s. 39) Öneri: "Yıllar sonra
bu değerlerden Falih Rıfkı Atay ve
Agop Dilaçar'la tanışmak da benim
için bir kıvanç ve onur kaynağı ol-
muştu."

"Yıllar" sözcüğü gerekli süre
uzunluğunu anlatmaya yetiyor; "-ca"

ekine gerek kalmıyor. Aynı sorun,
"aylarca önce", "haftalarca önce",
"günlerce önce" vb. kullanımlar için
de geçerli.

yıllardan beri (bkz. "beri")

yıllardır (bkz. "uzun yıllardır")

yırtık pırtık, yırtmaç <yırtmaca <yırtmacı
<yırtınacı

yısa

yığıtbaşı, yığıtçe

yilbik (=sara) <yilbiğe <yilbiği <yilbik-
ten

yinede değil, yine de

yin-yang

yirik <yiriğe <yiriği <yirikten

yivaçar

yiyci

yiyyor değil, yiyor

Ykr (Yeni Kuruş) <Ykr'a <Ykr'tan

Y.Müh. (=yüksek mühendis) <Y.Müh.in

yoga, yogi

yoğunlaç <yoğunlaca <yoğunlacı <yo-
ğunlaçtan, yoğunlukölçer

yoğurtçiçeği, yoğurtçu, yoğurtotu

yok olmak

YOKLUK BİLDİRİMİNDE ÇOĞUL EKI
FAZLALILIĞI (bkz. "Çoğul Eki Sorunla-
rı, IV.3")

Yokohama'ya, Yokohama'lı <Yokohama'
lılara

yoksaymak

yoksun

"Âciz"le karıştırılıyor. Sorunlu örnek:

"Türkçe konuşmaktan yoksun insan-
lar sunuculuk yapıyor." Öneri: "Türk-
çe konuşmaktan âciz insanlar (...)" Ya
da: "Türkçe konuşma yetisinden yok-
sun insanlar (...)"

yol güzergâhı (bkz. "güzergâh")

Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü
(=YSE)

yol yordam, yolağzı

yolak <yolağa <yolağı <yolaktan, yolay-
rımı

yoldaş <yoldaştan, yoldaşça, yoldüzer,
yolgeçen

Yomra'ya, Yomralı <Yomralılara

yontkuşu

yontukdüz

yorgun argın

yortu - yüklem

yortu

Yozgat'a <Yozgat'tan, Yozgatlı <Yozgatlılara

YÖK (=Yükseköğretim Kurulu; Yükseköğretim Kanunu) <YÖK'e <YÖK'ten

YÖN ADLARI (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")

yöndeş

yönelik

"Yönelik" sözcüğü, sıfat olduğundan, adları niteliyor: "eğitime yönelik çabalar" örneğindeki gibi. Belirteç (zarf) olarak kullanılacağında, "yönelik olarak" demek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "Emniyet Müdürü Hasan Özdemir, kuşkuyla *kişilere yönelik yapılan kontrol* ve arama çalışmalarının artırılması (...) emrini verdi." (26.10.1996 tarihli *Radikal* gazetesini) Öneri: "(...) kuşkuyla kişilere yönelik kontrol ve arama çalışmalarının artırılması (...)"

yönelmek (bkz. "doğru"), yöneltmek (bkz. "karşı")

yönelteç <yöneltece <yönelteci <yönelteçten, yöneltmek

yönetiminde (bkz. "altında")

yönetmelik

"Yönetmenlik"le karıştırılıyor. "Yönetmenlik", "yönetmen olma durumu" anlamına geliyor; başka bir deyişle, "yönetici ya da rejisör olma durumu". "Yönetmenlik kolay iş değildir" örneğindeki gibi. "Yönetmelik" ise "düzenleyici kurallar bütünü" demek: "İşyeri yönetmeliği" vb.

yönetmenlik (bkz. "yönetmelik")

yöneylem, yönseme

YÖNLER (bkz. "Büyük Harf Kullanımı, I.9")

yöntebilim

yöreken <yörekenite <yörekeniti <yörekenitten

Yörük (=Yürük) <Yörüklerle

Türkmenlerin göçebe bir kolu. "Hızlı yürüyen" anlamındaki "yörük"le karıştırılmamalı.

yörük (=yürük) (bkz. "Yörük")

yövmiye değil, yevmiye

YPK (=Yüksek Planlama Kurulu) <YPK'ya <YPK'dan

Yrb. (=Yarbay) <Yrb.ın

YSE (=Yol, Su, Elektrik Genel Müdürlüğü) <YSE'ye <YSE'den

YSK (=Yüksek Seçim Kurulu) <YSK'ya <YSK'dan

yufkaböreği

Yugoslavya'ya, Yugoslavyalı <Yugoslavyalılara

yuğ

yuh <yuhtan, yuha, yuhalamak

yukaç <yukaca <yukacı <yukaçtan

yukarda (=yukarıda), yukarsı (=yukarısı), yukarıya

Yukarı Volta'ya, Yukarı Voltalı <Yukarı Voltalılara

YUKARIDAN VİRGÜL (bkz. "Kesme İşareti")

yumrukoyuncusu, yumrukoyunu, yumruktopu

Yumurtalık'a (Okunuşu: "Yumurtalığa") <Yumurtalık'tan, Yumurtalıklı <Yumurtalıklılara

yumuşakçalar

Yunak'a (Okunuşu: "Yunağa") <Yunak'tan, Yunaklı <Yunaklılara

Yunan (=Yunanlı) <Yunanlara (=Yunanlılara), Yunanca (=Yun.)

yunusbalığı

yurt yuva

yurtdışı, yurtiçi, yurtsever, yurttaş <yurttaştan

yusufçuk <yusufçuğa <yusufçuğu <yusufçuktan

Yusufeli'ne <Yusufeli'nden, Yusufelili <Yusufelililere

yutargöze, yutarhücre

yuvarlakağızlılar, yuvarlaksolucanlar, yuvarölçer

yuvgu, yuvgulamak

yüğük <yüğüğe <yüğüğü <yüğükten yükçü

YÜKLEM (bkz. Sözdizimi Sorunları)

YÜKLEMDEÇÖĞÜL ("ler/-lar") EKi

Öznede çoğul eki varsa yüklemde de olmalı mı? "Çocuklar oynuyor" mu, "çocuklar oynuyorlar" mı?

Genel geçer bir kural yok. Çok sayıda durum sayarak kural saptamaya

çalışan dilciler var. Örneğin, Fuat Bozkurt beş, Rasim Şimşek sekiz ayrı özel durum saptayarak bu durumlarda yüklem tekil olabileceğini yazmışlar (Bozkurt s. 255 ve Şimşek s. 94). Pek akıld tutulabilir gibi değil.

1. Bazı dilciler, ikili bir ayrımla yetinerek, özne insansa yüklem çoğul eki getirmek gerektiğini, insan dışındaki varlıklardan oluşan özneler içinse böyle bir gereklilik olmadığını düşünüyorlar. Öyle görünüyor ki bu görüş bazı insanmerkezci felsefelere dayanıyor.

Kanımcı, saygı ya da ironi amacı yoksa ve özne gizli değilse, yüklem çoğul eki getirmek gerekmez. Yüklem eklenen çoğul eki, gerçekte öznenin çoğul olduğunu gösteriyor, yüklem değil. Dolayısıyla, öznenin çoğul olduğu, özneyi bildiren sözcükteki çoğul ekiyle (ya da çoğulluk belirten bir sıfat ya da adıyla) zaten belirtilmişken yüklemde bir kez daha belirtildiğinde, gereksiz bir anlamsal yineleme oluşuyor.

Sorunlu örnek: "Son yıllarda çoğu yönetmenimizin içine düştükleri bir çıkmaz var (...)" (Turgay Fişekçi, *Cumhuriyet* gazetesi, 1.10.1997) Öneri: "Son yıllarda çoğu yönetmenimizin içine düştüğü bir çıkmaz var (...)"

2. İNSAN DIŞINDAKİ VARLIKLARDAN OLUŞAN ÇOĞUL ÖZNELER İÇİN...

Sorunlu örnekler: "Bu tür adlar Türkler tarafından kullanıldığı zaman Türkçe söylenişlerine göre yazılırlar: (...)" (*İmlâ Kılavuzu*, 1996, s. 47)

"Bu sayfalar genellikle birbirlerine oldukça benzer yapılar gösteriyorlar." (13.6.1999 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 9. İnternet sayfalarından söz ediliyor.)

"Çevre ile düşünce arasındaki ilişkiler, asla mekanikleştirilemezler." (Aydın Çubukçu, *Evensel Kültür* dergisi, Temmuz 1999, s. 29)

Yukarıdaki türden cümlelerin yüklem tekil yapmak gerektiği konusunda dilciler arasında görüş ayrılığı

bulunmuyor. Tüm dilciler, öznenin insan dışındaki varlıklardan oluşması durumunda, kişileştirme amacı olmadıkça yüklem çoğul eki getirilmez diye düşünüyor. Bu nedenle, yukarıdaki cümleler sırasıyla şöyle olmalı: "Bu tür adlar Türkçede, Türkçe söylenişlerine göre yazılır: (...)" "Bu sayfalar genellikle birbirlerine oldukça benzer yapılar gösteriyor." "Çevre ile düşünce arasındaki ilişkiler asla mekanikleştirilemez."

3. ÖZNE GİZLİYSE

Hakkı Devrim'in, 23.7.1999 tarihli *Radikal* gazetesinin "Dil Yâresi" köşesinde hak vererek aktardığına göre Meltem Savcı, çiçekler için söylenmiş "Çok güzeller" sözündeki çoğul ekine, öznenin insan olmaması gerekçesiyle itiraz ediyor.

Meltem Savcı'nın itiraz ettiği cümle "çiçekler çok güzeller" biçimindeyse kendisine sonuna kadar hak verilmeli. Ama cümle "Çok güzeller"den ibaretse Meltem Savcı haklı değil. Çünkü aynı bir öznenin bulunmadığı cümlelerde öznenin çoğulluğunu belirtmenin tek yolu yüklem çoğul eki getirmek. Gizli öznenin gizlendiği yer, yüklem.

Öznenin yokluğu (gizli özne) durumu, bileşik cümle söz konusuysa aynı cümle içinde de ortaya çıkabiliyor. Sözelimi, şu bileşik cümleyi ele alalım: "Annemlerin işi çıkmış, sinemaya gelemiyorlar." Böyle değil de, "annemlerin işi çıkmış, sinemaya gelemiyor" dersek, karşımızdaki kişi, sinemaya gelemeyen şu tekil kişi kim diye merak edebilir. Ama cümle basit olsaydı, "annemler gelemiyor" yeterli olurdu. Buna benzer durumlarda her yancümlenin öznesini bir biçimde belirtmek gerekiyor.

4. SES KALABALIGI (KAKIŞMA) TEHLİKESİ

Buna karşılık, bileşik cümlede aynı özne için birden çok yüklem varsa, art arda gelen yüklemelerin tümüne "-ler/-lar" ekleyince bu kez kakışmalar ola-

yüklemde çoğul - Yzb.

biliyor: "Böyle düşünenler, kafadan atmıyorlar, yaşanmış deneylere bakarak konuşuyorlar." (Oral Çalışlar, 5.9.1998 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, s. 4)

Bu gibi durumlarda çoğul ekini yalnızca sonuncu yüklemle getirmek yeterli olabilir. Öneri: "Böyle düşünenler kafadan atmıyor, deneyimlerine bakarak konuşuyorlar."

Sorunlu örnek: "İçlerinde yetenek varsa, şiir okuyorlar; şiirin ne olduğunu öğreniyorlar ve şairliğe yöneliyorlar. Şair olmayı başaramayanlar şiir okuru kalıyorlar." (Tuğrul Tanyol, *Papirüs* dergisi, No. 28, s. 14) Öneri: "İçlerinde yetenek varsa, şiir okuyor, şiirin ne olduğunu öğreniyor ve şairliğe yöneliyorlar. Şair olmayı başaramayanlar şiir okuru kalıyor."

5. İNSAN DIŞINDAKİ VARLIKLARIN KİŞİLEŞTİRİLMESİ

İnsan dışındaki varlıklardan oluşan bir öznenin yüklemi çoğul yapılırsa, özne kişileştirilmek istenmiş demektir, diye düşünen dilciler var. Kanımca, biraz zorlama bir yorum. Örnekler de aşağıdaki gibi yanıltıcı olabiliyor:

"Aslında, tıpkı insanlar gibi, kültürler de hep birleşme özlemi içindedirler..." (Memet Fuat, 21.9.1996 tarihli *Cumhuriyet*)

Yüklemdeki çoğul ekini kaldıralım: "Aslında, tıpkı insanlar gibi, kültürler de hep birleşme özlemi içindedir..." Kişileştirmede eksilme olduğu kanısında değilim. Başka bir örnek: "Fidanlar bir tarım uzmanının denetiminde aşılandıktan sonra büyüyüp ağaç oldular." Bu bileşik cümledeki temel cümlelerin yüklemine çoğul eki getirilmesi gerçekten yerinde görünüyor. Ancak, kişileştirme nedeniyle değil, öznesi gizli olduğundan.

yüksek mühendis (=Y.Müh.)
Yüksek Öğretim Kurulu (=YÖK)
yükseklikölçer, yüksekokul
Yüksekova'ya, Yüksekovalılara
yükseköğrenim, yükseköğrenimli, yük-

seköğretim
yükseleteç <yükseletece <yükseleteci <yükseleteçten
yükseletgen
yüksükotu
yülgü
Yürük (=Yörük) <Yürüklere
yürük (=yörük) <yürüğe <yürüğü <yürükten, yürük semai
yürüteç <yürütece <yürüteci <yürüteçten
yüsrü
yy. (=yüzyıl) <yya <y.y.dan
yüz (bkz. "surat")
yüz göz olmak, yüz yüze
yüzbaşı (=Yzb.)

yüzde/puan

Puan denmesi gereken yerde "yüzde" dememeye dikkat edilmeli. Örneğin, yüzde yirmiden yüzde yirmi beşe çıkan bir değer için "yüzde beş arttı" diyemeyiz; "beş puan arttı" dememiz gerekir. Aradaki fark beş puandır ama, artış yüzdesi farklıdır.

yüzergezer, yüzertop
yüzgeç <yüzgece <yüzgeci <yüzgeçten,
yüzgeçayaklılar
yüzgörümlüğü, yüzkarası, yüzölçümü,
yüzsuyu
yüznumara
yüzükoyun
yüzükparmağı
Yüzüncü Yıl Üniversitesi (=YYÜ)

yüzünden

Olumlu sonuçlar için "yüzünden" değil, "sayesinde" demek gerekiyor.

Sorunlu örnek: "Arkadaşlarım yüzünden işlerimde hep başarılı oldum."

Ancak, cümlelerin hangi bağlamda kullanıldığına dikkat edilmeli. "Sayesinde", "sayende", "yüzünden" gibi sık sık ironi amacıyla kullanılan sözcükler her zaman hatalı sayılmamalı.

yüzüstü

yüzyıl (=yy.)

YYÜ (=Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

<YYÜ'ye <YYÜ'den

Yzb. (=Yüzbaşı) <Yzb.yı

Z

zaaf <zaaftan
 zaatüre değil, zatürre (A uzun)
 zabıt [tutmak] <zapta <zaptı <zabıttan,
 zabıtname
 zabıta (İlk A uzun)
 zabıt (A uzun) <zabite <zabite <zabitten,
 zabıtan (A'lar uzun)
 zaç <zaça <zaçı <zaçtan, zaçyağı
 zade (A uzun), zadegân

zade / zede

"Soyundan" anlamını veren "-zade"
 eki, "zarar gören" anlamını veren "-ze-
 de" ekiyle karıştırılıyor. "Kazadan za-
 rar gören" anlamında "kazazede" yeri-
 ne "kazazade", "depremde zarar gö-
 ren" anlamında "depremdede" yerine
 "depremdede" demek gibi.

"Kazazede", "depremdede" vb.
 derken E'leri uzatmamaya, "paşazâ-
 de" ya da "teyzezâde" derken de, dü-
 zeltme işareti bulunan A'yı uzun söyle-
 meye dikkat etmek gerekiyor.

zafer

İki ünlüsü de kısa. A'yı uzatmamak ge-
 rektir.

zafiyet (A uzun) <zafiyete <zafiyeti <za-
 fiyetten

Zagreb'e, Zagrebli <Zagreblilere

zağ, zağlamak, zağlı

zağanos <zağanostan

zağara

zahir (A uzun), zahiren, zahiri (A ve son İ
 uzun)

zahire [ambarı] (A uzun)

zahit (A uzun) <zahide <zahidi <zahitten

zahmet <zahmete <zahmeti <zahmetten

zail [olmak] (A uzun)

Zaire'ye, Zaireli <Zairelilere

zait (A uzun) <zaitten

zaiyat değil, zaiyat (A'lar uzun) <zaiyat-
 tan

zalim (A uzun), zalimane (A'lar uzun)

zaman periyodu

Sorunlu örnek: "12 yıllık zaman peri-
 yodunda (...)" (Öner Yağcı, *Cumhuri-
 yet Kitap*, 19.5.1997, No. 383, s. 6)

"Periyod" kavramının içeriğinde

"zaman" anlamı zaten var; yanı sıra
 "zaman" demek gerekmiyor. Öneri:
 "12 yıllık periyodda (...)" Ya da: "On
 iki yıllık dönemde (...)"

Sorunlu örnek: "Otuz aylık bir za-
 man periyodunda yazdıklarım (...)"
 (Celâl, 2/ s. 15) Öneri: "Otuz aylık bir
 periyodda yazdıklarım (...)" Ya da:
 "Otuz aylık bir dönemde yazdıklarım
 (...)"

zaman süresi

İngilizceden ("period of time") gelmiş
 olmalı. Türkçede "süre" sözcüğü "za-
 man parçası" anlamına geldiğinden
 "zaman" anlamını zaten içeriyor. Do-
 layısıyla, "zaman süresi" sözü gerek-
 siz bir anlamsal yineleme oluşturuyor.
 "Bu zaman süresinde (...)" değil, "bu
 süre içinde (...)" ya da "bu zaman zar-
 fında".

zamanaşımı, zamanbilim, zamandaş <za-
 mandaştan, zamandizin, zamane
 (İkinci A uzun)

zambak <zambağa <zambağı <zambak-
 tan

Zambiya'ya, Zambiyalı <Zambiyalıları
 ZAMİRLER (bkz. "Adıl Kullanımı")

zamk <zamka <zamkı <zamktan, zamk-
 lamak

zamkinos <zamkinostan

zamme, zammetmek

zan, zannetmek, zanneylemek, zannolun-
 mak

zanaat <zanaata <zanaatı <zanaattan, za-
 naatçı, zanaatkâr

zangır zangır, zangırdamak

zangoç <zangoca <zangocu <zangoçtan,
 zangoçluk

zanka

zaparta (=saparta)

zaplamak

zaptetmek, zaptiye, zapturapt <zaptu-
 raptan

zar zor

Zara'ya, Zaralı <Zaralılara

zarafet (İkinci A uzun) <zarafete <zarafe-
 ti <zarafetten

zarar, zarar ziyan A'lar kısa; uzatmamak
 gerekiyor.

ZARF (=BELİRTEÇ) KULLANIMI (bkz.

zarfçı - ziftlenmek

"ilgili", "ilişkin", "olarak" ve "yönelik")

zarfçı

zargana

zari zari

zarif <zariften

A ve İ kısa; uzatmamak gerekiyor.

zarkanatlılar

zarp [etmek] <zarba <zarbı <zarptan

zaruret (U uzun) <zarurettten, zaruri (U ve İ uzun)

zat (A uzun) <zata <zatı <zattan

zatiâli (A 'lar ve ilk İ uzun)

zati (A ve İ uzun)

"Kişisel" demek. İ uzatılmazsa, "zaten" anlamına gelen "zati"yle karışabilir.

zati (A uzun)

"Zaten" demek. Uzun İ'li "zati"yle karıştırılmamalı.

zatülcenp (A uzun) <zatülcenpten

Zatülcürsi (A ve İ uzun)

zatürre (A uzun) <zatürreye <zatürreyi <zatürreden

zaviye (A uzun)

zayı [etmek, olmak] (A uzun) <zayie <zayii <zayıat (A'lar uzun) (bkz. "Çoğul Eki Sorunları, IV.2")

zeamet (A uzun) <zeamete <zeameti <zeametten

zebani (A uzun), zebella

zebercet <zebercetten

Zebur'dan

zefir

zehap (A uzun) <zehaba <zehabı <zehaptan

zehir <zehre <zehri, zehretmek, zehrolmak

Öteden beri kural böyle yazılması gerektiirmekle birlikte artık yaygın bir biçimde "zehire <zehiri" diye kullanılıyor.

zekâ, zekâvet <zekâvetten

zekât <zekâta <zekâtı <zekâttan

zelil

zem <zemme <zemmi, zemmetmek

zembilotu

zephyie

zerafet değil, zarafet (İkinci A uzun)

zerdeçal

zerdeva

Zerdüşť <Zerdüşť'ten, Zerdüşťçülük, Zerdüşťi (İ uzun)

zerzavar değil, zerzevat (A uzun) <zerzevata <zerzevatı <zerzevattan, zerzevatçı

zevahir (A uzun), zevahiri kurtarmak

zeval (L ince, ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <zevale <zevali <zevalden

zevat (Ünlüyle başlayan ek aldığı A uzun) <zevata <zevatı <zevattan

zevce, zevç <zevce <zevci <zevçten

zevk (bkz. "beğeni") <zevke <zevki <zevkten

zevküsefa

zeyil <zeyle <zeyli <zeyilden

zeyrek <zeyreğe <zeyreği <zeyrekten

Zeytinburnu'ndan, Zeytinburnulu <Zeytinburnululara

zeytinyağı, zeytuni (U ve İ uzun)

Zeus <Zeus'tan

zf. (=zarf) <zf.tan

zıddiyet <zıddiyetten

zıh <zıhtan, zıhlamak

zıkkun, zıkkunlanmak

zımnen, zımnında, zımnı (İ uzun)

zınkadık

zıp zıp, zıpçıktı

zıpka

zıp zıp <zıp zıp <zıp zıp <zıp zıptan

zır zır, zırcahil, zırdeli

zırh <zırhtan, zırhlanmak

zırl zırl, zırlıdamak, zırlı

zırt fırt

zıt <zıddına <zıddını

"Zıddı" mı "zıttı" mı?

Zıt sözcüğünün tanımlanan eki almış biçimi ile -di'li geçmiş zaman çekimi birbirine karışabiliyor. "[Bir şeyin] zıddı", "[iki şey birbirine] zıttı" biçiminde yazmak gerektiğine dikkat.

zıtanlam, zıtanlamlı

zıvana

ziya (A uzun) <zıyaa <zıyayı

"Yitme, kaybolma" demek. "Işık" anlamına gelen "ziya" ile karıştırılıyor. ("Ziya"da da A uzun.)

zifaf <zıfaftan

zıfırı (Son İ uzun)

zıfos [atmak] <zıfostan

zıft <zifte <zıftı <zıftı, zıftlenmek

zigot <zigota <zigotu <zigottan
 zihaf (Ünlüyle başlayan ek aldığında A
 uzun) <zihafı
 zihayat (İ ve son A uzun)
 zihin <zihne <zihni, zihinsel, zihnen, zih-
 niyet <zihniyetten
 zikir <zikre <zikri, zikretmek
 zikzak [yapmak] <zikzağa <zikzağı <zik-
 zaktan, zikzaklı
 Zile'ye, Zileli <Zilelilere
 zilhicce, zilkade
 zillet <zillete <zilleti <zilletten
 zillimaşa
 zilyet <zilyede <zilyedi <zilyetten, zilyet-
 lik <zilyetlikten
 zilzurna
 zimamdar (Son A uzun)
 Zimbabve'ye, Zimbabveli <Zimbabveli-
 lere
 zina (A uzun)
 zincifre
 ZİNCİRLEME TAMLAMALARDA SÖZDİ-
 ZİMİ (bkz. "eski")
 zindan
 zinhar
 ziraat <ziraate <ziraati <ziraatten
 Ziraat Fakültesi (=ZF)
 ziraatçı, zirai (A ve İ uzun), Ziraat Fakül-
 tesi (=ZF)
 zirkon, zirkonyum
 zirzop <zirzopa <zirzopu <zirzoptan
 ziya (A uzun) (bkz. "ziya"), ziyadar (A'lar
 uzun)
 ziyade (A uzun), ziyadeleşme, ziyadesiy-
 le
 ziyafet (A uzun) <ziyafete <ziyafeti <zi-
 yafetten
 ziyân [etmek] (A uzun), ziyân zebil, zi-
 yankâr
 ziyaret [etmek] (A uzun), ziyaretçi, ziya-
 retgâh <ziyaretgâhtan
 ziyet <ziyete <ziyeni <ziyeten
 zm. (=zamir) <zm.in
 Zodyak <Zodyak'tan
 Zonguldak'a (Okunuşu: "Zonguldağa")

<Zonguldak'tan, Zonguldaklı <Zon-
 guldaklılara
 zonk zonk, zonklamak
 zoolog <zooloğa <zooloğu <zoologdan,
 zooloji, zoospor, zootečni
 zoraki (A uzun), zoralım, zorbela
 zorgu, zorgulu

zorla empoze etmek

"Empoze etmek" fiili, "zorla" anlamı-
 nı zaten içerdiğinden, yanı sıra "zorla"
 demek gerekmez: "Empoze etmek" ya
 da "dayatmak" denmesi yeterli olur.

zorlatecavüz etmek

Bu söz de gereksiz bir anlamsal yine-
 leme oluşturuyor: "Tecavüz" fiili
 "zorla" anlamını zaten içerir; ayrıca
 "zorla" diye eklemek gerekmez.

zuhurat (İkinci U ve A uzun) <zuhurata
 <zuhuratı <zuhurattan
 zuhuri (İkinci U ve İ uzun)
 zula
 zulmet <zulmete <zulmeti <zulmetten
 zulüm <zulme <zulmü, zulmetmek
 zum (=optikkaydırma)
 züccaciye (A uzun)
 Zühal'e (L ince) <Zühal'den
 Zühre'ye
 zührevi (İ uzun)
 züht <zühte <zühtü <zühtten
 zühul (L ince) <zühule <zühulü <zühul-
 den
 zükâm
 zül [saymak]
 zülfaris (=zülfaruz) (A uzun) <zülfaristen
 Zülfikâr'dan
 zülûf <zülfe <zülfü <zülüften
 Zümrüdüanka'dan
 zürafa (A'lar uzun)
 "Zürefa" ile karıştırılıyor. "Zürefa",
 "zarifler" demek.
 Zürih'e <Zürih'lilere, Zürih'ten
 zürra (A uzun)
 züyuf (U uzun) <züyuftan

İNGİLİZCENİN TUZAKLARINA KARŞI

Aşağıdaki küçük dizin, çeviri yapsın yapmasın, "Hollywood Türkçesi" ya da "dublaj Türkçesi" adı verilen anlatım türünden uzak durmak isteyenlerin işine yarayabilir. Göndermeler, ana dizine.

a, an

İlle de "bir" diye çevirmek gerekmiyor.
Bkz. "Belirtisiz Tamlama" ve "bir".

agent (bkz. "ajan")

all

İlle de "tüm" ya da "bütün" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "her" diye çevirmek de gerekebilir. Bkz. "bütün/tüm" ve "her" vd.

anchorman (bkz. "enkırımen")

anti-

Batı dillerinden gelen bu öneğin her zaman "karşı" diye Türkçeleştirilemeyeceğine dikkat edilmeli. Yerine göre, "... karşıtı" ya da "... önleyici" olarak çevirmek gerekiyor.

Sözgelimi, "anti-utopia"yı Türkçeye "karşı ütopya" diye çevirmekte bir sakınca olmuyor, çünkü "karşı ütopya" da bir ütopyadır; yalnızca olumsuz içeriklidir, o kadar. Oysa, "anti-damping" gibi bir örnekte ortalıkta "damping" yani aşırı indirim yoktur artık; tam tersine, her tür aşırı indirimin önlenmesidir söz konusu olan. Mantar önleyici, iltihap önleyici, yaşlanma önleyici, oksit önleyici gibi örnekler de böyle. Türkçeye daha önce yerleşmiş olan "karşı-devrimci" gibi örneklerde kastedilense çoğu durumda karşıt olma durumudur: "devrim karşıtı" vb.

any

Her zaman "herhangi bir" değil. Yerine göre, sıfat olarak "hiç" ya da "her", adıl (zamir) olarak da "biri" ya da "herhangi biri" diye çevirmek gerekebilir. Örneğin, "*I don't believe any of them is useful*" cümlesi, yerine göre, "herhangi bi-

rinin işe yarayacağını sanmıyorum" diye değil, "hiçbirinin işe yarayacağını sanmıyorum" diye çevrilebilir. Ayrıca bkz. "herhangi bir".

as

Her zaman "gibi" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "olarak" diye çevrilmesi gerekebilir.

authority

Her zaman "otorite" ya da "yetke" değil. Yerine göre, "idare" ya da "yönetim" diye çevirmek gerekebilir. "Palestine Authority"nin Türkçesi, Filistin Yönetimi.

[to] be sure (bkz. "emin olmak")

call

İngilizcedeki her "call" telefon etmek olmayabilir; Türkçe karşılıklarından biri de "uğramak". Konuşan kişi, duruma göre, akşamüstü telefon ederim diyor da olabilir, akşamüstü uğram da.

captain

İlle de "kaptan" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "yüzbaşı" olabilir.

casting

Türkçesi: Oyuncu seçimi.

catering

Türkçesi: Yemek hizmeti, yemek top-tancılığı.

Caucasian

İlle de "Kafkasyalı" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "beyaz [ırktan kişi]" olabilir.

challenge

Her zaman "meydan okuma" diye çev-

rilmemeli. Yerine göre, "zor iş" anlamına da gelebilir.

characteristic

"Karakteristik" yerine Türkçesini isteyen, "ayırt edici özellik", "belirleyici özellik", "tipik özellik" ya da "belirgin özellik" diyebilir. Böylelikle, "karakteristik özellik" gibi bir anlamsal yinelenmeden de kaçınılmış olur.

civil rights

Türkçesi "sivil haklar" değil, "yurttaş hakları" ya da "medeni haklar".

civil war

Türkçesi "sivil savaş" değil, "iç savaş".

[to] compare

"To compare to" ile "to compare with" birbirine karıştırılmamalı. Birincisinin Türkçesi "benzetmek", ikincisinininki "karşılaştırmak".

configuration (bkz. "konfigürasyon")

[to] control

İle de "kontrol etmek" ya da "denetlemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "denetim altına almak" ya da "denetim altında tutmak" demek gerekebilir.

copy

Her zaman "kopya" anlamına gelmiyor; yerine göre, "nüsha" anlamında kullanılmış da olabilir.

[to] determine

İle de "belirlemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "saptamak" demek gerekebilir.

difference

Bu sözcüğü Türkçeye "farklılık" diye çevirebileceğimiz gibi, yerine göre "görüş ayrılığı" diye de çevirebiliriz. Fiil olarak "to differ from" ile "to differ with [someone]" arasındaki farka dikkat edilmeli.

[to] do (bkz. "yapmak")

doping

Türkçesi: uyarıcı

each

"Her bir" değil, "her". "Each citizen"ın

Türkçesi, "her bir yurttaş" değil, "her yurttaş". "Each of the citizens" = "yurttaşlardan her biri". Bkz. "her" vd.

early / late

Her zaman "erken/geç" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "ilk dönem", "son dönem" demek gerekebilir. Bkz. "erken".

effect

Her zaman "etki" değil; yerine göre "sonuç" da olabilir. (Etki: *influence*.)

effective

Türkçesi, "etkin" değil. "Etkin" sözcüğü "faal" anlamına geliyor ve İngilizce'deki karşılığı, "active". "Effective" ise, yerine göre, etkili, geçerli, fiilî ya da efektif diye çevrilebilir.

enjoy

Her zaman "tadını çıkarmak" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "yararlanmak" anlamına da gelebilir.

enough

Her zaman "yeter" ya da "yeterli" değil; bazen, "gayet" anlamına geliyor. Örneğin, "normal enough" sözünün Türkçe'deki karşılığı, "yeterince normal" değil, "gayet normal" gibi bir söz olmalı (M. Atwood, s. 221).

equally

Her zaman "eşit olarak" diye çevirmek gerekmiyor. Çoğu yerde "aynı derecede" demeyi düşünmekte yarar var.

existential

Her zaman "varoluşsal" değil; yerine göre, "tikel" de olabilir.

extra large (bkz. "large")

extremely

"Extreme" sözcüğü "aşırı" ya da "uç" diye çevrilebilir. Ancak, "extremely" belirteci için, "aşırı derecede" değil, "son derece" ya da "son derecede" demek yerinde olur. Türkçe'deki "aşırı" sözcüğü, İngilizce'deki "excessive"ın karşılığı.

fan

"Meraklı", "seven" gibi anlamları var.

[to] feel (bkz. "hissetmek")

figure - kingdom

figure (bkz. "figür")

fitness

Olduğu gibi bırakılmayıp, yerine göre "dinçlik", "dinçleşme", "dinçliğini koruma" diye çevrilebilir. Ayrıca, "zindelik" gibi Farsça kökenli, "forma girmek", "form tutmak" gibi Fransızca kökenli sözcükler de var. Bu durumda "fitness" in Türkçeye girmesi ("fitness center" vb.), çoğu kez görüldüğü üzere, bir anlatım gereksinmesini değil, özenli etkeninin yüksekliğini gösteriyor.

flash bellek

Türkçesi: Taşınabilir bellek.

for

İle de "için" diye çevrilmesi gerekmiyor. Bkz. "için".

franchising

Kullanma hakkı demek. Söz konusu olan, şirket adı gibi ayrıcalıkları kullanma hakkının satılması.

free from...

Türkçesi, "[bir şey]den özgür" ya da "[bir şey]den özgürleşmek" değil, "[bir şey]den arınmış/azade/kurtulmuş".

funny

İngilizcedeki her "funny" sözcüğü Türkçeye "komik" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "garip, tuhaf" anlamına da gelebilir.

Georgia

Her zaman Gürcistan değil; yerine göre, ABD'nin Georgia eyaleti de olabilir.

[to] go

Her zaman "gitmek" değil. Örneğin, telefonda "I must go" diyen, "gitmem gerekiyor" değil, "kapamam gerekiyor" demektir.

government

Her zaman hükümet değil; yerine göre, "yönetim" diye çevrilmesi gerekebilir.

hardly

"Zorlukla" değil, "şöyle böyle", "hayal meyal [anımsıyorum]" ya da "pek [anımsamıyorum]".

[to] have

İle de "sahip" diye çevirmek gerekmi-

yor. "Have/has" her zaman "sahip" olunca "[to] own" a ne denecek? Bkz. "sahip".

help

Zor durumdaki biri söz konusuysa "yardım edin" diye bağırıyor olabilir ama, belirli durumlarda "imdat" diye bağırduğımız unutulmamalı.

[to] help

İle de "yardım etmek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "yardımcı olmak", "-e yaramak" anlamları da var.

help yourself

"Kendinize hizmet edin" değil, "buyurun" demek.

hinterland

Türkçesi: artbölge.

humanists

"Hümanistler" değil, "insan bilimlileri alanında çalışanlar".

in advance

"Payable in advance" ın Türkçesi, "öncede ödenebilir" değil, "ödemeler peşindir".

insert (bkz. "çekal")

[to] intend

Her zaman "niyet etmek" değil; yerine göre, "kastetmek" de olabilir.

interest

Her zaman "çıkar" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "ilgi" ya da "faiz" anlamına da gelebilir. Deneyimli diplomatlar "alâka" da diyebiliyorlar: "Ülkelerimizin karşılıklı alâkaları" vb.

jogging

Türkçesi, koşma sporu.

just

Her zaman "yalnızca", "sadece" değil; yerine göre, "yeter" vb. de olabilir. Örneğin, film çevirilerinde "sadece sor!" diye çevrilen "just ask" in Türkçesi, "sen iste, yeter", "siz isteyin, yeter" olabilir. "Just go" nun Türkçesi ise, "git diyorum sana", vb. olmalı.

kingdom

Her zaman "kraliyet" ya da "krallık" ol-

mayabilir. Yerine göre, "ülke", "diyar", "dünya" ya da "âlem" de olabileceğine dikkat edilmeli. "Animal kingdom", hayvanlar âlemi demek. Gerçekten kral olmayan biri için "his kingdom" deniyorsa, bunun Türkçesi "[onun] dünyası"dır, krallığı değil.

know-how

Türkçesi, yerine göre, "uygulama becerisi" ya da yalnızca "beceri".

large, extra large, medium, small

İhracatçıların yalnızca İngilizce kullandıklarından olmalı, beden ölçüleri artık bu sözcüklerle belirtiliyor. Türkçesi: büyük boy, büyük beden, battal beden, orta boy, küçük boy" vb. Bu arada, "beden ölçüsü" sözünün yerini de yine İngilizceden gelen ve "sayz" okunup "size" yazılan sözcük aldı.

larger

Türkçesi her zaman "daha geniş" ya da "daha büyük" değil. "Larger than" gibi karşılaştırma yapıları dışında, "daha" diye eklemek gerekmiyor. Doğrudan, "geniş" ya da "büyük" diye çevrilebilir.

late (bkz. "early")

[to] leave

Her zaman "ayrılmak" olmayabilir. Yerine göre, düpedüz "gitmek" ya da bırakmak anlamına da gelebilir.

light

Türkçesi: hafif. Ama alışveriş yapanlar bir gün bir besin maddesi için "bunun light'ı var mı" yerine "bunun hafifi var mı" diye sormaya başlarsa, dünya tersine dönmüş olacak.

linguistic

"Linguistic" sözcüğünü ille de "dilbilimsel" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "dilsel" anlamına da gelebilir.

living room

"Yaşama odası" (*Radikal* gazetesi, 28.11.1998) değil, "oturma odası".

mad

Her zaman "çılğın" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "deli" ya da "manyak" denmeli. "Çılğın" Türkçede sempatik bir delilik anlatır. Sevgi uyan-

dırmayan durumlar için kullanılmamalı.

mainstream

Türkçesi, yerine göre, "alışılmış, başlıca, genel eğilim, anayol" vb.

make love

Türkçesi "aşk yapmak" değil, "sevişmek". "Savaşma, seviş" örneğindeki gibi.

makesure (bkz. "emin olmak")

medium (bkz. "large")

member

Her zaman "üye" değil; yerine göre, "mensup" da olabilir.

minute

Sıfat olarak kullanıldığında her zaman "dakik" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "isabetli", "titiz" gibi karşılıkları da düşünmekte yarar var.

moment

İlle de "an" ya da "ân" diye çevirmek gerekmiyor. Felsefi bir metin söz konusuysa, yerine göre "uğrak" ya da "devinirlik" diye de çevrilebilir. Fizik alanında ve teknikte ise Türkçe okunuşuyla "moment" karşılığı yerleşmiş durumda.

mood

Türkçesi, ruh hali. Neşeli, kederli, öfkeli, keyifsiz, karamsar...

nation

Ulus anlamına gelmesinin yanı sıra, yerine göre "ülke" anlamında da kullanılabilir.

necessary

Her zaman "gerekli" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "zorunlu" anlamına da gelebilir. "Zorunlu alanlar * ile işaretlenmiştir" örneğindeki gibi.

network

Bilgisayar ağı söz konusuysa, "iletişim ağı" ya da yalnızca "ağ" demek olanaklı. "Network ağı" dememeye dikkat (27 Mayıs 1999 tarihli *Radikal* gazetesi).

never (bkz. "asla")

nor (bkz. "ne... nede")

not... but... (bkz. "fakat")

not only - real

not only... but

"Hem... hem de..." diye çevirmek çoğu zaman en uygunu. Oysa genellikle, "yalnızca (...)" değil, ama (...) "biçiminde, çeviri kokulu bir yapıya dönüştürülüyor.

of

İlle de "-nin" diye çevirmek gerekmiyor. "Of", bir yerin yerlisi olmayı ya da kişinin nereli olduğunu anlatmak için kullanılmış da olabilir. Örneğin, "Heracitus of Ephesus", Efesli Heraklit demek; Efes'in Heraklit'i değil. "A Woman of No Importance" (Önemsiz Bir Kadın) örneğindeki gibi kullanımlar da düşünülmesi.

older

İngilizcedeki her "older" Türkçeye "daha yaşlı" diye çevrilmemeli. Yerine göre "yaşça daha büyük" ya da yalnızca "daha büyük" demek gerekebilir. İngilizcede iki çocuk arasındaki karşılaştırma da "older" denebilir.

once [you have got the car (...)]

"Arabayı bir kez aldıktan sonra (...)" değil (bu söyleyiş, iki kez aldıktan sonra ne yapılacağı sorusunu akla getiriyor), "Bir kez arabayı aldınız mı, (...)"

one

İngilizcede edilgen cümle yapımında kullanılan "one" adılını "birisi" diye çevirmek yerinde olmaz. Türkçede edilgen çatı aynı biçimde çatılmıyor çünkü. Bkz. "birisi" ve "tane".

only

"Ancak" anlamına da gelebiliyor. "İyileşme sadece 2016 yılının başında başlayabilir" değil, "İyileşme ancak 2016 yılının başında başlayabilir".

only one

"Yalnızca bir" değil, "tek bir". Değilse, anlam karışıklığı oluşabiliyor. Aradaki farka dikkat edilmeli. Örnek: "You can write only one name." "Yalnızca bir ad yazabilirsiniz." "Tek bir ad yazabilirsiniz."

or (bkz. "ya" ve "ya da")

ordinary

Her "ordinary" "sıradan" değil; bazıları da "olağan".

period of time (bkz. "zaman süresi")

peripheral

Çevrebilimle kanışmaması için, "çevre(sel)" diye değil, "merkez dışı" diye çevrilmesi yerinde olabilir.

physician

Dikkat: "fizikçi" değil, "tıp doktoru".

pp. (bkz. "ss.")

position

Türkçeye "pozisyon" olarak geçmiş olan biçimi, sözcüğün bütün anlamlarını karşılamıyor. Şu olasılıkları da düşünmek gerekir: görüş, konum, tavır, iş, görev, mevki, duruş, hareket.

prime time

Türkçeye olduğu gibi girdi: "Praym-taym" okunuyor. "Yoğun ilgi saati/saatleri" demek.

[to] promise

İlle de "söz vermek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "inan", "inanki" demek gerekebilir. Örneğin, TV filmlerinde "Senden hoşlanacaklar; söz veriyorum" diye çevrilen İngilizce sözün Türkçesi, "Senden hoşlanacaklar; inan" olmalı.

public

Her zaman "kamusal" olmayabilir; yerine göre, "tanınmış", "sevilen", "halksal" gibi farklı anlamlarda da kullanılabilir. Örneğin, "public support", halk desteği demek. Ancak "public" sözcüğünün de tıpkı Türkçedeki "kamusal" gibi, "resmî (kamu kurumlarına ait)" anlamına da gelebildiği unutulmamalı.

quite

İlle de "oldukça" diye çevirmek gerekmiyor. Çoğu durumda, "gerçekten, bütünü, tümüyle" diye çevrilebileceğini düşünmekte yarar var.

real

Her zaman "gerçek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "asıl" denebilir. Felsefe ve iktisat terimi olarak ise yine

yerine göre, "hakiki" ile karışmaması için "gerçek" demeyip "reel" demek gerekebiliyor.

reason (bkz. "nedeni olmak")

[to] report to

Her zaman "rapor etmek" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "bildirmek" ya da "[filancaya] bağlı olarak çalışmak" anlamına da gelebilir.

respect

Her zaman "saygı göstermek" değil. Yerine göre (yasalar, kurallar vb. için) "uymak".

[to] see

Her zaman "görmek" değil. Yerine göre, "anlamak".

[to] share

Her zaman "paylaşmak" diye çevrilmemeli; yerine göre, "[... görüşüne] katılmak", "ortak olmak", "iletmek" gibi anlamlara gelebileceği de düşünülmemeli.

show room

Türkçesi, sergi salonu.

silicon / silicone (bkz. "silikon")

simply (bkz. "basitçe")

size (bkz. "large")

small (bkz. "large")

still

Her zaman "hâlâ" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "yine de" anlamına da gelebiliyor.

[to] tell

Her zaman "anlatmak" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "anlamak" anlamına da gelebilir.

time

Her zaman "zaman" diye çevrilmemeli. Yerine göre, "saat" ya da "tarih" anlamına da gelebilir.

too (...) to

Sorunlu örnek: "Çocuk dediğin rasyonel kararlara ve yargılara varabilmek için henüz çok gençtir." (Brando, s. 378) Öneri: "Çocuk dediğin henüz rasyonel kararlara ve yargılara varamayacak kadar gençtir." Bkz. "için".

trekking

Türkçesi: doğa yürüyüşü.

typically

İlle de "tipik olarak" ya da "tipik bir biçimde" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "genellikle" demek gerekebilir.

under

İlle de "altında" diye çevirmek gerekmiyor. "Döneminde" ya da "koşullarında" demek gerekebilir. "Under Napoleon"un Türkçesi "Napolyon altında" değil, "Napolyon döneminde"; "under capitalism"ın Türkçesi "kapitalizm altında" değil, "kapitalizm koşullarında".

universal

Her zaman "evrensel" değil; yerine göre "tümel" de olabilir.

veteran

Emektar demek.

want

İlle de "istemek" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre, "ihtiyaç duymak", "ihtiyacı olmak", "gerekmek", "gerek-tirmek" olabilir.

Televizyon kanallarında gösterilen filmlerin çevirilerinde sık sık, "bilmek istemezsin", "bunu duymak istemezsin" vb. sözler iştiliyor. İngilizcesi "You would not want to know" vb. olmalı. Türkçesi, "bilmek istemezsin" değil, "bilmen gerekmez" ya da duruma göre, "neyine gerek".

"Free from want", "muhtaç durumda olmamak" demek.

yet

Her zaman "henüz" diye çevirmek gerekmiyor. Yerine göre "fakat", "hâlâ", "yine de" olabilir.

wouldn't

Türkçeye çevirirken, yerine göre, "olsa" gibi dilek-şart kipinde bir fiil eklemek gerekebiliyor. Birisi kötü bir şey yapmışsa ve bir başkası "I wouldn't" diyorsa, bunun Türkçesi "ben yapmazdım" değil, "ben olsam yapmazdım"dır.

KAYNAKÇA

- Akatlı, Füsün, "Şubat Mektubu", *Varlık dergisi*, No. 2000/03.
- Akbayır, Sıddık, *ÖSS-ÖYS: Türkçe*, Doruk Yay., 1996.
- Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK Yay.
- Aksoy, Ömer Asum (Yön.), *Dil Yanlıları*, Adam Yay., 1991.
- Alpay, Necmiye, *Dilimiz Dillerimiz*, Metis Yay., 2004.
- Ana Yazım Kılavuzu, Adam Yay., 1987; 1998.
- AnaBritannica Ansiklopedisi, Ana Yay., 1993.
- Ateş, Kemal, *Öğretmediğimiz Türkçe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999.
- Aybay, Gündüz, *Sözcükler Üzerine Anımsatmalar*, Aybay Yay., 1999.
- Aysan, Advıye; Tuncay, Selma; Gönülal, İsmet, *Kısa Adlar ve Kısaltmalar Sözlüğü*, Doruk Yay., 1992.
- Banguoğlu, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, AKDITYKTDK, 1990.
- Batı Dilleri Sözcüklerine Karşılıklar Kılavuzu, TDK Yay., 1972.
- Bengi, Işın, "Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması", *Dilbilim Araştırmaları* 1993 içinde, Hitit Yay., Ankara, s. 25-50.
- Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., 1995.
- Çağdaş Türk Dili dergisi, Dil Derneği Yay.
- Çobanlı, Cem, *Ulusal ve Uluslararası Kısaltmalar ve Kısaadlar Sözlüğü*, Dharma Yay., 2001.
- Çotuksöken, Yusuf, *Türkçede Ekler-Kökler-Gövdeler*, Cem Yay., 1991.
- , *Okul Sözlüğünün Eleştirisi*, İnsancıl Yay., 1996.
- , *Türkçe Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*", Papatya Yay., 2002.
- , *Üniversite Öğrencileri İçin Uygulamalı Türk Dili*, Papatya Yay.
- Derleme Sözlüğü*, TDK Yay.
- Devellioğlu, Ferit, *Türk Argosu*, Aydın Kit., 7. basım, 1990.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kit., 1993.
- Dil Dergisi*, AÜ TÖMER Yay.
- Dilbilim ve Türkçe*, Dil Derneği Yay., 1991.
- Ediskun, Haydar, *Yeni Türk Dilbilgisi*, Remzi Kit.
- Ergenç, İclâl, *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*, Simurg Yay., 1995.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., 1993.
- Erkman-Akerson, Prof. Dr. Fatma, *Dile Genel Bir Bakış*, Multilingual Yay., 2000.
- Erkman-Akerson, Prof. Dr. Fatma; Ozil, Şeyda, *Türkçede Niteleme: Sıfat İşlevli Yan Tümceler*, Simurg Yay., 1998.
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Kanaat Yay., 1981.
- Giray, Ülkü, *Güzel Konuşma ve Okuma Kılavuzu*, Bilgi Yay., 1998.
- Gülensoy, Tuncer (Prof.Dr.), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, AKDITYK Türk Dil Kurumu Yayınları: 618, Ankara, 1995.
- Gündüzalp, Bünyamin - Kızılkaya, Hüseyin, *ÖSS-ÖYS Türkçe, Edebiyat, İnkılâp Kit.*, 1988.
- Güneşçâl, Aydın Sami, *Türkçenin Şikâyeti Var*, Aydın Kit., 2002.
- Gürzap, Can, *Konuşan İnsan*, Yapı Kredi Yay., 2000.
- Hamboğlu, Vecihe, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay.

- , *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay.
- Hepçilingirler, Feyza, *Türkçe "Off"*, Remzi Kitabevi, Kasım 1997, 3. basım.
- , *Dedim: "AH!"*, Remzi Kitabevi, 1999.
- İğci, Nurettin, *Dilin Kemiği*, MEB Yay., 2003.
- Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı*, Dil Derneği Yay., 1995.
- Koç, Nurettin, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kit., 1992.
- , *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, 1990.
- Kongar, Emre, *Konsantremi Bozma*, Remzi Kitabevi, 1999.
- Madenci, Ahmet, *Türküm, Doğruyum; Türkçe Bilmem*, 2002.
- Memet Fuat, *Dil Üstüne*, Adam Yay., 2001.
- Özel, Sevgi, *Dil Kiri El Kiri*, Bilgi Yay., Haziran 2000.
- Özerkan, Şengül A., *TÜRKÇE'yi Nasıl Kullanıyoruz?*, Martı Yay., 1997.
- Özleştirme Kılavuzu*, TDK Yay., 1978.
- Özön, Nijat, *Büyük Yazım Kılavuzu*, Kabcacı Yay., 1999.
- , *Temel Yazım Kılavuzu*, Kabcacı Yay., 1999.
- Özsoy, Sumru, "Türkçenin Sözdizimi ve Kuramsal Dilbiliminde Evrensellik Kavramı", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991, s. 45-55.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Büyük Türkçe Sözlük*, Doğan Kitap.
- , *Yazım Kılavuzu*, Arkadaş Yay., 2001.
- Salman, Yurdanur; Varım, Gamze; Keser, Suat, *Ortak Kültür Sözlüğü*, Adam Yay., 2003.
- Savaşır, İskender, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yay., Mayıs 2000.
- Sözer, Vural, *Çobansalataşı*, Barajans Yay., 1997.
- Şimşek, Rasim, *Türkçe Sözdizimi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili Bölümü, Trabzon, 1987.
- Tarama Sözlüğü*, TDK Yay.
- Toptaş, Hüseyin, *Yanlışlar, Eleştiriler, Öneriler: 1981-2001 ÖSS, ÖYS*.
- Tuğlacı, Pars, *İktisadî ve Hukukî Terimler Sözlüğü*, 2. baskı, Üniversiteler Kitabevi, İstanbul, 1979.
- Türk Dili dergisi*.
- Türk Gramerinin Sorunları I ve II*, AKDITYKTDK Yay., 1995 ve 1999.
- Türkçe Sözlük*, Dil Derneği Yay., 1998.
- Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Genişletilmiş 7. baskı, 1983.
- Türkçenin Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümleri*, Dil Derneği Yay., 2002.
- "Türkçe'nin Sorunları" Dosyası, *Kuram Kitap* 18 içinde, Kur Yay., Eylül 1998, s. 63-94.
- Tüzcet, Yaman, *Ekrandaki Türkçemiz*, Bilge Karınca Yay., 2002.
- Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü*, Dil Derneği Yay., 1994.
- Vardar, Berke (Yön.), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, ABC Yay., 2. baskı, 1998.
- Yalçın, Şiar, *Doğru Türkçe*, Metis Yay., 1998.
- "Yazım Birliği İçin Tek Yazım Kılavuzu" başlıklı dosya, *E* dergisinin Aralık 2000, Ocak 2001 ve Şubat 2001 tarihli sayıları (No. 21, 22, 23).
- Yazım Kılavuzu*, Dil Derneği Yay., 5. baskı, 2002.
- Yazım ve Sorunları*, Dil Derneği Yay., 2001.

SORUNLU ÖRNEKLERİN ALINDIĞI KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, Adalet, *Ruh Üşümesi*, İletişim Yay., 4. Basım, 1991.
- Ahınad, Aijaz, *Teoride Sınıf, Ulus, Edebiyat*, çev. Ahmet Fethi, İletişim Yay., 1995.
- Aksoy, Ömer Asım, *Dil Yanlıları*, Adam Yay., 1991.
- Ana Yazım Kılavuzu, Adam Yay., 1987, 1998.
- Atayman, Veysel, *Metis Çeviri* dergisi, No. 20-21.
- Ateş, Kemal, *Öğretemediğimiz Türkçe*, Cumhuriyet Kitapları, 1999.
- Başgöz, İlhan, *Yunus Emre - Şiirlerinden Göldeste*, Cumhuriyet yayını, 1999.
- Baydar, Sami, *Defter* dergisi, No. 16.
- Bengi, Işın, "TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçınıcı Kuvvet?", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.
- Benjamin, Walter, *Son Bakışta Aşk*, Metis Yay., 1993.
- Bickert, Eliane, Anna Ahmatova: *Çok Sesli Sessizlik*, çev. Sevgi Tamgüç, Broy Yay., 1994.
- Boynukara, Hasan (Dr.), *Modern Eleştiri Terimleri*, "Önsöz", Boğaziçi Yay., 1997.
- Brando, çev. Gürol Koca, Remzi Kitabevi, 1995.
- Budak, Abdülkadir, *Varlık* dergisi, No. 1089, Kitap Eki.
- Büktel, Coşkun, *Theope*, Taş Kitaplar, 1993.
- Canetti, Elias, *Sözcüklerin Bilinci*, çev. Ahmet Cemal, Payel Yay., 1984.
- Celâl, Metin, 1 / *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Papirüs Yay., 1998.
- , 2 / *Varlık* dergisi, Sayı 1085, Kitap Eki.
- Cemal Süreya, *Folklor Şiire Düşman*, Can Yay., 1992.
- Cengiz, Gülsüm, *Evrensel Kültür* dergisi, No. 81.
- Ceyhun, Aysel, "Kuşadası'nda Türkçe", *Türk Dili* dergisi, No. 568.
- Çabuklu, Yaşar, *Defter* dergisi, No. 2.
- Çotuksöken, Yusuf, *Yaşasın Edebiyat* dergisi, No. 12.
- Çubukçu, Aydın, *Evrensel Kültür* dergisi, Temmuz 1999.
- Eco, Umberto, *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı*, çev. Kemal Atakay, Afa Yay., 1995.
- Eco, Umberto, *AçıkYapıt*, çev. Yakup Şahan, Kabalcı Yay., 1992.
- Ege, Fül, *Promete* dergisi, No. 17-18.
- Engin, Aydın, *V Özgürlük* dergisi, 31.7. 1999.
- Eroğlu, Ebubekir, *Sezai Karakoç'un Şiiri*, Bürde Yay., Şubat 1981.
- Eyuboğlu, Sabahattin, *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, Cem Yay., 1997.
- Gordimer, Nadine, *Oğlumun Öyküsü*, çev. Seçkin Selvi, Simavi Ya., 1991.
- Göğüş, Beşir, *Anlatım Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1998.
- Gülensoy, Prof.Dr. Tuncer, "Anlatım ve Çeşitli Anlatım Bozuklukları", *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri* içinde, YÖK Yay., 4. baskı, 1995.
- Gürpınar, Melisa, *Varlık* dergisi, Sayı 1091.
- Gürsel, Nedim, *Nâzım Hikmet ve Geleneksel Türk Yazını*, Adam Yay., 1992.
- Hepçilingirler, Feyza, *Dedim: "AH!"*, Remzi Kitabevi, 1999.
- , *Türkçe "Off"*, Remzi Kitabevi, Kasım 1997, 3. basım.
- , "İnsana Özen Göstermek", *E* dergisi,

- Mart 2000, No. 12.
- İmlâ Kılavuzu, AKDTYK Yay., 1996.
- İnce, Özdemir, *Şiir ve Gerçeklik*, Broy Yay., 1985.
- Joubert, J.L., *Şiir Nedir*, çev. Ece Korkut, Öteki Yay., 1993.
- Kahyaoğlu, Orhan, *Jazz* dergisi, No. 15.
- Kayran, Yücel, 1 / *Sombahar* dergisi, No. 20.
- , 2 / *Varlık* dergisi, No. 1084, Kitap Eki.
- Kocaman, Ahmet, "Türkçe Çevirilerde Dil Kullanımı Üzerine", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.
- Kongar, Emre, *Konsantremi Bozma*, Remzi Kitabevi, 1999.
- Koroğlu, Erol, *Varlık* dergisi, No. 1087.
- Lafargue, Paul, *Tembellik Hakkı*, çev. Vedat Günyol, Telos Yay., 3. Basım, 1991.
- LeGuin, Ursula K., *Karanlığın Sol Eli*, çev. Ümit Altuğ, Ayrıntı Yay., 1993.
- , *Mülsüzler*, çev. Levent Mollamustafaoğlu, Metis Yay., 1990.
- , *Yerdeniz Büyücüsü*, çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis Yay., 1994.
- Mağden, Reha, *Yazgıların Tableti*, Avesta Yay., 1999.
- Ölmez, Mehmet, *Kebikeç* dergisi, No. 6.
- Özdeş, Müfit, *Son Tiryaki*, Metis Yay., 1996.
- Özel, Sevgi, "Sorun Türkçe'de mi? Yoksa Türkçe'yi Kullananlarda mı?", "Türkçe'nin Sorunları" Dosyası, *Kuram Kitap* 18 içinde, Kur Yay., Eylül 1998, s. 80-84.
- Özerkan, Şengül A., *TÜRKÇE'yi Nasıl Kullanıyoruz?*, Martı Yay., 1997.
- Özsoy, Sumru, "Türkçenin Sözdizimi ve Kuramsal Dilbiliminde Evrensellik Kavramı", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991, s. 45-55.
- Özünü, Ünsal, "Değişibilim ve Yazımsal Değerlerin Bulunması", *Dilbilim ve Türkçe* içinde, Dil Derneği Yay., 1991.
- Paasilinna, Arto, *Vatanen'in Tavşanı*, çev. Sibel Özbudun, Simavi Yay., 1989.
- Pamuk, Orhan, *Kara Kitap*, Can Yay., 1990.
- , *Sessiz Ev*, Can Yay., 6. basım, 1990.
- Peker, Yüksel, *Yedi İklim* dergisi, Kasım-Aralık 1993.
- Russell, Eric Frank, *Ve Sonra Hiç Kalmadı*, çev. Belma Aksun, Metis Yayınları, 1995.
- Sağlam, Mümtaz, *Virgöl* dergisi, No. 5.
- Said, Edward W., *Kültür ve Emperyalizm*, çev. Necmiye Alpay, Hil Yay., 1998.
- Saraç, Tahsin, *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*, Adam Yay., 1985.
- Sayın, Zeynep B., *Defter* dergisi, No. 32.
- Sezer, Ayhan, "Anadili Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri", *Türkçenin Görünümü* içinde, Dil Derneği yayını, Ankara, 1994.
- Som, Deniz, *Dilimizi Eşekarısı Soktu*, Güncel Yay., 1996.
- Soykan, Ömer Naci, *Felsefe ve Dil*, Kabalcı Yay., 1995.
- Süskind, Patrick, *Koku*, çev. Tefik Turan, Can Yay., 5. basım.
- Şimşek, Rasim, *Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987.
- Tanyol, Tuğrul, *Papirüs* dergisi, No. 28.
- Thomson, George, *İlk Filozoflar*, çev. Mehmet H. Doğan, Payel Yay., 1988.
- Tura, Saffet Murat, *Freuddan Lacan'a Psikanaliz*, Ayrıntı Yay., 1989.
- Yalçın, Mehmet, 1 / *Sombahar* dergisi, No. 5.
- , 2 / *Sombahar* dergisi, No. 6.
- , 3 / *Varlık* dergisi, No. 1090.
- , 4 / *Sombahar* dergisi, No. 12.
- , 5 / *Sombahar* dergisi, No. 2.
- Yalçın, Nevzat, *Milliyet Sanat* dergisi, No. 460.
- Yalçın, Şiar, *Doğru Türkçe*, Metis Yay., 1998.
- Yücel, Tahsin, *Tartışmalar*, 2. baskı, YKY, 1999.
- Zülfikar, Hamza (Prof.Dr.), "Doğru Yazılım, Doğru Konuşalım", *Türk Dili* dergisi, Ocak 2000.

metis

Türkçe Sorunları Kılavuzu

Necmiye Alpay

Bu kılavuz Türkçe konuşup yazanların karşılaştığı sorunları ele alıyor: Yazım ve söyleyiş sorunları, yerinde kullanılmayan terim ve kavramlar, cümle yapısı, kısacası anlatım sorunları.

Öğrenci, öğretmen, yazar, çevirmen ve gazeteciler, radyo ve televizyon spiker ve programcıları, editör, sanatçı ve akademisyenler için, aslında Türkçe kullanan herkes için bir başvuru kitabı bu: Dilbilgisi terimlerine yabancı olanların da verilen örnekler sayesinde kolaylıkla yararlanabileceği bir kılavuz.

Bu kılavuzla büyük olasılıkla ayrıca bir yazım kılavuzuna ihtiyacınız olmayacak. Ancak, bu kitabın bir yazım kılavuzu, sözlük ya da ansiklopedi olmadığını, Türkçedeki tüm sözcükleri değil, sadece kullanımı sorunlu görünen sözcük, söz, söyleyiş ve konuları içerdiğini belirtmeliyiz.

"Necmiye Alpay'ın yaptığı şeydeki farklılık, dil eleştirisini, yazın eleştirisinin statüsünden çıkarıp dil eleştirisi statüsüne taşımasıdır. Bence bu önemli ve değerli bir girişimdir; çünkü, böylece dil eleştirisi yazın eleştirisi karşısında bağımsız bir konum kazanmaktadır.

...eleştirmen bir takip insanıdır; problemin nasıl ve neden ortaya çıktığını, kendini nasıl ürettiğini izler. Eleştirmenin nesnesinin bulunduğu zemin, olmakta olanın, oluş halinde olanın zemindir."

—Yücel Kayıran, "Türkçe Bakım Sanatı", Virgül, Haziran 2002.



Metis Edebiyatdışı | Başvuru
ISBN-13: 978-975-342-292-5



Metis Yayınları
www.metiskitap.com

